

COLLEEN McCULLOUGH

Ptice umiru pjevajući

01

Colleen McCullough

Ptice umiru pjevajući

Prema jednoj legendi postoji ptica koja pjeva samo jednom u svom životu, ljepše nego bilo koji drugi stvor na ovoj Zemlji. Od trenutka kad napusti gnijezdo ta ptica traži trnovito drvo, i nema mira dok ga ne nađe. Uvuče se među njegove divlje isprepletene grane i, pjevajući, nabode svoje tijelo na najduži, najoštriji trn. Dok umire, njen bol prerasta u pjesmu daleko ljepšu od pjesme slavuja ili ševe. Cijena te predivne pjesme je život, ali čitav svijet zastaje da sluša, a Bog na nebu se osmjehuje. Jer ono najbolje što postoji može se dobiti samo po cijenu velike boli... ili bar tako kaže legenda.

PRVI DEO

1915-1917.

MEGGIE

Osmi prosinca 1915. godine Meggie Cleary je slavila svoj četvrti rođendan. Poslije doručka, nakon što su tanjuri sklonjeni sa stola, majka joj je šutke gurnula u ruke velik paket umotan u smeđi papir i poslala je u vrt. Meggie je čučnula iza grma žutilovke kraj prednjih vratnica i počela nestrpljivo kidati omot. Prsti su joj bili slabi, papir debeo i čvrst; paket je nekako neodređeno mirisao na prodavaonicu mješovite robe u Wahineu, iz čega je izvela zaključak da je ono što se nalazi u paketu na neki čudesan način *kupljeno*, a ne dobiveno ili načinjeno kod kuće.

Iz jednog ugla provirilo je nešto veoma fino, svilenasto zlatno; počela je brže derati papir guleći ga u dugim, neravnim trakama.

— Agnes! Oh, Agnes! — rekla je zadivljeno, zureći u lutku koja je ležala pred njom kao u gnijezdu od iskidanog papira.

To je bilo zaista čudno. Meggie je bila u Wahineu samo jednom u životu, tamo negdje u svibnju; majka ju je povela sa sobom zato što je bila veoma poslušna djevojčica. Sjedila je pored majke na visokom sjedištu kočije, previše uzbuđena da bi mnogo toga vidjela i zapamtila. Jedini izuzetak bila je Agnes, prekrasna lutka koja je sjedila na tezi u trgovini mješovitom robom, u krinolini od ružičastog satena ukrašenoj porubom od bjeličaste čipke. U trenutku kad ju je ugledala, u mislima joj je dala ime Agnes, po njenom mišljenu jedino ime dostojno tako savršenog stvorenja. Njene čežnje za Agnes u mjesecima što su slijedili nisu se, međutim, temeljile ni na najmanjim nadama; Meggie nije nikad imala lutku i nije imala pojma da djevojčice i lutke idu zajedno. Zadovoljno se igrala pištaljkama, pračkama i polomljenim vojnicima koje su njena braća odbacila, prljavih ruku i u čizmama uvijek kulijepljenim blatom.

Nije nikad ni pomislila da bi Agnes mogla biti lutka za igru. Zagladila je blistave ružičaste nabore haljine, ljepše od bilo koje što ju je ikad vidjela na pravoj ženi, i nježno podigla lutku. Ruke i noge lutke bile su zglobovno vezane i mogle su se pokretati; pokretan je bio i vrat, kao i tanki, lijepo oblikovani struk. Zlatna kosa bila je začesljana u prekrasnu visoku frizuru ukrašenu biserima, a preko blijedih ramena bio je prebačen lepršavi šal od ljubičaste čipke, na grudima zakvačen bisernim brošem. Lice je bilo prekrasno, fino islikano, a koštani porculan od kojeg je načinjeno ostavljen je neglaziran da se postigne prirodan izgled nježne, delikatno mutno tonirane kože. Zapanjujuće prirodne plave oči blistale su kroz prave trepavice, a na njnim dužicama bile su zrakaste i kružne tamnoplave mrlje. Fascinirana, Meggie je

otkrila da se, kad položi Agnes, oči same zatvaraju. Na jednom jedva primjetno zarumenjenom obrazu lutka je imala crni madež, a njene rumene usne bile su malo rastavljene da se vide sitni, bijeli zubi. Meggie je nježno položila lutku na krilo, udobno prekrstivši noge, i sjedila tako samo gledajući u nju.

Još uvijek je sjedila iza grma žutilovke kad su se kroz visoku travu duž ograde, gdje je bilo teško kositi je, privukli Jack i Hughie. Njena glava bila je kao navigacioni far — sva djeca iz obitelji Cleary imala su kosu u izvjesnoj nijansi crvene boje; Jack je gurnuo laktom svog brata i veselo pokazao prstom Meggie. Rastali su se, smijuljeći se jedan drugom, i krenuli prema djevojčici imitirajući vojnike koji se prikradaju odmetnutom urođeniku. Meggie ih, međutim, i tako ne bi čula; mrmrljala je nešto za sebe, potpuno zaokupljena lutkom.

— Što si to dobila, Meggie? — viknuo je Jack skočivši iznenada. — Pokaži nam!

— Pokaži nam, pokaži! — smijao se Hughie, presijecajući joj odstupnicu.

Čvrsto je privila lutku uza se i zavrtjela glavom.

— Neću, moja je! Dobila sam je za rođendan.

— Pokaži nam je, hajde! Samo da je vidimo.

Ponos i radost su pobijedili. Okrenula je lutku tako da je njena braća mogu vidjeti.

— Pogledajte, zar nije lijepa? Zove se Agnes.

— Agnes? *Agnes*? — rekao je Jack realistički glumeći zaprepaštenje. — Kakvo glupo, starinsko ime! Zašto je ne zoveš Margaret ili Betty?

— Zašto što je Agnes!

Hughie je primijetio zglob na ruci lutke i zadržano zavijčao.

— Hej, Jack, pogledaj! Može pokretati ruke!

— Kako? Da vidim!

— Ne! — Meggie je ponovo privila lutku uza se; u njenim očima već su se počele skupljati suze. — Ne, razbit ćete je! Oh, Jack, ne diraj je... razbit ćeš je!

— Bah! — Njegove prljave preplanule ruke čvrsto su joj stegle podlaktice. — Hoćeš kinesko mučenje? I ne budi takva plačljiva beba, tužit ću te Bobu. — Zavrnuo joj je prstima kožu dok nije pobijeljela, a Hughie je istovremeno uhvatio lutku za suknu i povukao. — Daj mi tu lutku jer će te inače istinski zaboljeti.

— Ne! Nemoj, Jack molim te, nemoj! Razbit ćeš je, znam da hoćeš! Oh, molim te ne diraj je! Pusti je! — Iako su je ruke strahovito pekle, čvrsto je stezala lutku, jecajući i udarajući nogama napadače.

— Imam je! — pobjednički je viknuo Hughie kad je iščupao lutku iz stisnutih ruku Meggie.

Jack i Hughie bili su oduševljeni lutkom, kao i Meggie; smjesta su joj svukli haljinu, podsuknju i duge gaće s karnerima od čipke. Dječaci su natezali i uvrtili голу Agnes, okrenuli joj glavu prema leđima, prebacili joj nogu oko vrata, radili s njom sve čega su se mogli sjetiti. Nisu uopće obraćali pažnju na Meggie koja je stajala i plakala; njoj opet nije padalo na pamet da traži pomoć jer u obitelji Cleary onaj tko nije bio u stanju voditi vlastite bitke nije mogao računati ni na razumijevanje ni na savezništvo; to je vrijedilo i za djevojčice.

Zlatna lutkina kosa rasula se a biseri su, svjetlucajući, popadali i nestali u gustoj travi. Prljava cipela bezobzirno je zgazila odbačenu haljinu, razmazujući mast iz kovačnice po nježnom satenu. Meggie je brzo kleknula i počela grozničavo skupljati minijaturnu odjeću, da spasi što se spasiti može, a onda je počela pretraživati travu na mjestu gdje joj se činilo da su se rasuli biseri. Zasljepljena suzama, osjetla je kako je ispunjava sasvim nov bol, jer do tada nikad nije posjedovala ništa za čim bi vrijedilo žaliti.

Frank je bacio užarenu potkovicu u hladnu vodu i ispravio se; leđa ga posljednjih dana više nisu boljela, što bi moglo značiti da se već naviknuo na rad u kovačnici. Pa i vrijeme je, rekao bi njegov otac, nakon šest mjeseci. Frank je, međutim, vrlo dobro znao koliko je vremena prošlo otkad se upoznao s kovačkim mijehom i nakovnjem; on je mjerio vrijeme mržnjom i odvratnošću prema tom poslu. Bacio je čekić u kutiju za alat, drhtavom rukom sklonio pramen kose s čela i preko glave svukao staru kožnu pregaču. Njegova košulja ležala je na gomili slame u jednom kutu; vukući noge otišao je da je podigne, zastao i nekoliko trenutaka zurio ukočenim, široim otvorenim crnim očima u oronuli zid kovačnice, kao da ne postoji.

Bio je nizak momak, ne viši od metar šezdeset, i mršav kakvi već jesu mladići njegovih godina, ali mišići na njegovim golim ramenima i rukama bili su već čvornati od rada s čekićem, a blijeda koža bez i najmanje mrlje blistala je od znoj. Imao je neobičnu, crnu kosu i tamne oči, a pune usne i u korijenu široki nos također nisu spadali u tipične obiteljske crte, ali u obitelji s majčine strane bilo je maorske krvi i to se očitovalo na njemu. Imao je gotovo šesnaest godina dok je Bob imao samo jedanaest, Jack deset, Hughie devet, Stuart pet a mala Meggie tri godine. Onda se sjetio da danas, osmi prosinca, Meggie navršava četiri. Obukao je košulju i izišao iz kovačnice.

Kuća se nalazila na vrhu brežuljka tridesetak metara iznad nivoa kovačnice i štala.

Bila je to drvena zgrada, kao sve kuće na Novom Zelandu, vrlo prostrana u tlocrtu, ali sva u prizemlju kako bi u slučaju potresa bar jedan dio kuće ostao upotrebljiv. Kuća je bila sva okružena grmljem žutilovke, u to vrijeme bogato okićenim cvjetovima lijepe žute boje; trava je bila zelena i svježja, kao sva trava na Novom Zelandu. Ni usred zime, kada je ponekad mraz u hladu ostajao neotopljen preko cijelog dana, trava ne bi požutjela, a dugo, blago ljeto davalo joj je još svježiju zelenu boju. Blage kiše pogodovale su i najnježnijem raslinju, snijeg nije padao nikad, sunčane zrake bile su dovoljno snažne za razvoj biljaka, ali nikad toliko oštre da ih sasušu. Nevolje Novog Zelanda nisu dolazile s neba nego iz utrobe zemlje. Atmosfera je uvijek bila ispunjena napetim iščekivanjem, noge su neprestano pronosile do svijesti gotovo neprimjetno podrhtavanje i bubnjanje. Podzemlje je skrivalo strahovitu snagu, sile takvog intenziteta da su prije tridesetak godina naprosto zbrisale jednu visoku planinu. Iz pukotina na padinama pitomih brežuljaka sukljala je para, iz vulkana dizali su se prema nebu stupovi dima a voda planinskih potoka bila je vrela. Blato u jezerima kipjelo je kao gusto ulje, morski valovi udarali su o stijene koje možda neće dočekati sljedeću plimu, a na pojedinim mjestima zemljina kora je bila debela svega tri stotine metara.

Bila je to ipak plemenita, darežljiva zemlja. Iza kuće prostirala se blago valovita ravnica zelena kao smaragd na zaručničkom prstenu Fione Cleary, pokrivena tisućama bjeličastih točkica za koje je promatrač tek iz blizine mogao ustanoviti da su ovce. U daljini, gdje su zaobljeni brežuljci obrubljavali svijetloplavo nebo, uzdizao se tri tisuće metara visoki Mount Egmont, s vrhom u oblacima, s obroncima još pokrivenim snijegom, tako savršeno simetričan da ni oni koji su ga kao Frank gledali svakog dana, cijelog života, nisu prestajali da mu se dive.

Put od kovačnice do kuće bio je prilično strm, ali Frank je išao brzo jer je znao da ne bi trebalo da se udaljava; očevo naređenje bilo je u tom pogledu nedvosmisleno. Kad je stigao do ugla kuće, ugledao je grupicu pokraj grma žutilovke.

Frank je odveo majku u Wahine da kupi lutku za Meggie, i još uvijek se pitao što ju je navelo na to. Nije nikad bila sklona rođendanskim poklonima bez praktične primjene, za takve stvari nikad nije bilo novca, i nikad do tada nije nikome kupila igračku. Sva djeca dobivala su uvijek samo odjeću, i rođendani i Božići bili su prilika da se popuni oskudna garderoba, Meggie je očigledno vidjela tu lutku kad je prvi i jedini put bila u gradu, i Fiona to nije zaboravila. Kad ju je Frank upitao, promrmljala je nešto o tome kako je djevojčici potrebna lutka i brzo promijenila temu razgovora.

Jack i Hughie sjedili su na stazi i, držeći lutku između sebe, bezdušno joj izvrtali zglobove. Meggie je stajala leđima okrenuta Franku i promatrala kako njena braća mrcvare Agnes. Njene čiste bijele čarape srozale su se preko niskih crnih čizmica pa se ispod ruba nedjeljne haljine od smeđeg baršuna mogla vidjeti ružičasta koža nogu. Niz leđa joj je padala gusta griva brižljivo nakovrčane kose, blistajući na suncu. Ta kosa nije bila ni riđe ni zlatne boje, nego negdje između toga. Traka od bijelog tafta koja joj je pridržavala kovrče iznad čela visila je razvezana i zgužvana, a haljina joj je bila, prljava i prašna. U jednoj ruci čvrsto je stezala lutkinu odjeću a drugom je bezuspješno pokušavala odgurnuti Hughieja.

— Proklete male hulje!

Jack i Hughie su skočili na noge i pobjegli, zaboravivši lutku; kad Frank podvikne, bilo je najpametnije pobjeći.

— Mangupi prokleti, ako vas još jednom uhvatim kako dirate tu lutku, isprašit ću vam vaše usrane guzice! — viknuo je Frank za njima.

Sagnuo se, uhvatio Meggie za ramena i blago je stresao.

— Hajde, hajde, nemoj plakati! Hajde, prestani, otišli su i više nikad neće dirnuti tvoju lutku, to ti obećavam. Daj mi jedan rođendanski osmijeh, hoćeš?

Lice joj je bilo podbuhlo, oči pune suza; u tim njenim krupnim, sivim očima bilo je toliko tuge da je Frank osjetio kako mu se grlo steže. Iz džepa na hlačama izvukao je prljav rupčić i nespretno joj obrisao lice, a onda joj prstima stisnuo nos.

— Puhni!

Učinila je kako je rekao, i doksu joj se suze sušile kroz jecaje, pričala Franku:

— Oh, Fra-Fra-Frank, oni su mi ot-ot-oteli Agnes! — Zastala je, hvatajući zrak — K-k-kosa joj se rasula, a svi oni lijepi mavi bi-bi-biseri su ne-ne-nestali! Pali su u t-t-travu i ne mogu ih *naći*!

Suze su joj ponovo navrle na oči, kvaseći Franku ruku; nekoliko trenutaka je zurio u kapi na svojoj koži, a onda ih polizao.

— E pa, onda ih moramo pronaći, zar ne? Samo, dok plačeš, ne možeš ništa tražiti, znaš, i zašto opet govoriš kao beba? Nisam čuo da kažeš »mavi« umjesto »mali« već šest mjeseci! Evo, ponovo obrisni nos a onda uzmi tu jednu... Agnes? Ako je odmah ne obučeš, dobit će opekotine od sunca!

Natjerao ju je da sjedne pokraj staze i nježno joj dao u ruke lutku, a onda počeo pretraživati travu; s pobjedničkim uzvikom podigao je jednu bisernu kuglicu.

—Evo ga! Prvi! Vidjet ćeš, naći ćemo ih sve.

Meggie je pogledom punim obožavanja pratila kako njen najstariji i brat pretražuje busenje trave i pronalazi jedan po jedan biser; zatim se sjetila da Agnes sigurno ima osjetljivu kožu, da bi joj sunce moglo naškoditi, i posvetila se oblačenju lutke. Činilo se da nije oštećena. Kosa joj je bila raspuštena i zamršena, ruke i noge prljave na mjestima gdje su ih dječaci stezali svojim zemljom ulijepljenim šakama, ali sve je još uvijek bilo na svom mjestu. Kosa Meggie bila je iznad ušiju zakvačena češljevima od kornjačevine; povukla je jedan dok ga nije skinula i počela češljati Agnes. Agnes je imala pravu kosu, vješto vezanu za podlogu od gaze zalijepljenu za glavu i izbijeljenu do zatnožute boje.

Meggie je neprestano pokušavala odmrstiti jedan veliki čvor kad se dogodilo nešto strašno: Kosa se odvojila od glave, sva kosa, i ostala visiti na zupcima češlja. Iznad glatkog, širokog čela Agnes nije bilo ničega, ni glave ni gole lubanje. Samo strašna, razapljena šupljina. Drhteći od užasa, Meggie se nagnula naprijed da zaviri u glavu lutke. Vidjela je, pomalo nejasno, obrnute konture obraza, nosa i brade, kroz rastavljene usne vidjela se svjetlost tako da se jasno ocrtavao crni, sablasni obris zuba, a iznad svega bile su lutkine oči, dvije strašne pokretne kugle nataknete na željeznu šipku koja je kao koplje probijala glavu.

Meggie je vrisnula visoko, prodorno, nimalo kao dijete, bacila lutku i nastavila vrištati pokrivajući rukama lice, tresući se, drhteći. Osjetila je kako je Frank hvata za ruke i privlači u zagrljaj, tako da joj se lice našlo uz njegov vrat. Čvrsto ga je stegla i ostala u tom položaju dok je njegova blizina nije smirila toliko da osjeti ugodan miris njegove kože, miris konja, znoja i željeza.

Kad se smirila, Frank ju je natjerao da mu kaže o čemu se radi; podigao je lutku i neko vrijeme i sam začuđeno zurio u šupljinu, pokušavajući se sjetiti je li u njegovom dječjem svijetu bilo takvih čudnih užasa. Ali sablasti koje su progonile njega svodile su se u biti na ljude, šaputanje i hladne poglede. Na od bola izobličeno majčino lice, na njenu ruku koja se tresla dok je držala njegovu, na njena pogrbljena ramena.

Što je to vidjela Meggie da ju je tako potreslo? Znao je da ne bi bila ni upola toliko zaprepaštena da je jadnu Agnes, kad je izgubila kosu, naprosto oblila krv. Krvarenje je bilo nešto sasvim normalno; u obitelji Cleary netko bi se do krvi ozlijedio bar jednom tjedno.

— Oči, njene oči! — šapnula je Meggie, odvrćajući pogled.

— Pravo čudo, Meggie — promrmljao je, lica zabijenog u njenu kosu. Kakva je to divna kosa, gusta, sjajna i prekrasne boje!

Trebalo mu je pola sata da je nagovori da ponovo pogleda lutku, a tek nakon daljnjih pola sata pristala je da ponovo zaviri u rupu u njenoj glavi. Objasnio joj je kako funkcioniraju oči i kako su precizno podešene da tijesno prijanjaju uz kapke a ipak se slobodno otvaraju i zatvaraju.

— Hajde, vrijeme je da pođemo u kuću — rekao je i podigao je u naručje, gurnuvši lutku između svojih i njenih prsa. — Zamolit ćemo mamu da je dovede u red, vrijedi? Ona će joj oprati i izglačati haljinu, i ponovo zalijepiti kosu. A ja ću ti od ovih bisera napraviti prave male ukosnice, da ne ispadaju i da je možeš češljati kako god zaželiš.

Fiona Cleary sjedila je u kuhinji i gulila krumpir. Bila je to vrlo lijepa, plava žena srednje visine, ali crte njenog lica bile su oštre i stroge; tijelo joj je bilo vitko, s tankim strukom koji se nije proširio iako je pod njim bila nosila šestoro djece. Na sebi je imala haljinu od sivog platna koja je u naborima padala sve do savršenog čistog poda, sprijeda zaštićenu ogromnom bijelom uskobljenom pregačom sa širokom trakom oko vrata, na leđima vezanom u urednu, pravilnu mašnu. Provodila je cijeli dan, od jutra do večeri, u kuhinji i dvorištu, a njene visoke crne cipele neprestano su se kretale kružnom stazom od štednjaka do korita s rubljem, pa pokraj povrtnjaka i konopaca za sušenje ponovo do štednjaka.

Sputila je nož na stol i pogledala u Franka i Meggie, a kutovi njenih lijepih usta naglo su se spustili.

— Meggie, dopustila sam ti da danas obučeš svoju u najbolju nedjeljnu haljinu pod jednim uvjetom, a to je da je ne zaprljaš. A pogledaj kako izgledaš! Kako možeš biti tako nemarna!

— Nije ona kriva, mama — uzeo ju je u zaštitu Frank — Jack i Hughie su joj oteli lutku da vide i ustanove kako joj se pokreću ruke i noge. Obećao sam joj da ćemo je popraviti, da će biti kao nova. To neće biti teško, zar ne?

— Da vidim — rekla je Fee pružajući ruku da uzme lutku.

Bila je šutljiva žena, nije voljela duge razgovore. Nitko nije znao što misli, čak ni njen muž. Prepuštala je njemu da nauči djecu poslušnosti, i radila sve što je tražio od nje bez i najmanje primjedbe ili prigovora, osim u sasvim izimnim okolnostima. Meggie je čula dječake kako šapuću da se ona boji tate koliko i oni, ali ako je to i bilo

točno, ona je to skrivala pod velom neprobojnog, pomalo sumornog mira. Nikad se nije smijala niti je ikad gubila živce.

Fee je pogledala Agnes, položila je na ormarić pored štednjaka i pogledala u Meggie.

— Sutra ujutro ću joj oprati haljinu i ponovo je počešljati. Frank je može oprati i zalijepiti joj kosu večeras, mislim, poslije čaja.

Bile su to konkretne odluke, a ne utjeha. Meggie je klimnula glavom i pomalo nesigurno se osmjehnula; ponekad je silno željela da čuje majku kako se smije, ali majka se nikad nije smijala. Osjećala je da imaju nešto zajedničko, da postoji i nešto posebno, nešto po čemu se razlikuju od tate i ostalih dječaka, ali bilo je nemoguće dosegnuti bilo što iza tih uspravnih leđa, pored tih uvijek nemirnih nogu. Mama je samo odsutno klimala glavom, lako lepršajući u svojim širokim suknjama između štednjaka i stola, neprestano radeći, radeći, radeći.

Niti jedno od djece — osim Franka — nije bilo svjesno toga da je Fee stalno, neizlječivo umorna. Bilo je toliko poslova koje je trebalo posvršavati, tako malo novca, tako malo vremena, a samo jedan par ruku! Željno je očekivala vrijeme kad će Meggie biti dovoljno odrasla da joj priskoči u pomoć; djevojčica je već obavljala neke sitne poslove, ali sa samo četiri godine nije joj mogla osjetno olakšati teret. Šestoro djece a samo jedno od njih, i to najmlađe, djevojčica! Sve njene znanice istovremeno su joj zavidjele i sažaljevale je, ali to joj nije pomagalo u poslu. Njena košara za šivanje bila je uvijek prepuna nezakrpanih čarapa, na pletaćim iglama uvijek je bila neka nova čarapa, Hughie je već bio izrastao iz svojih svitera a Jack mu još nije mogao prepustiti svoje.

Padraic Cleary bio je u vrijeme kada je Meggie imala rođendan pukim slučajem kod kuće. Sezona striženja ovaca još nije bila počela pa je našao posla u mjestu, orao je i sijao. Glavno zanimanje bilo mu je striženje ovaca, što je sezonski posao koji traje od sredine ljeta do kraja zime, do perioda jagnjenja. Obično je uspijevao naći dovoljno posla da preturi preko glave proljeće i prvi mjesec ljeta, pomagao je kod jagnjenja, oranja, a mjesnim farmerima i u beskrajnom poslu oko krava koje je trebalo musti dva puta dnevno. Odlazio je tamo gdje je bilo posla, ostavljajući obitelj da se sama snalazi u velikoj staroj kući, što nije bio tako bezobziran postupak kako bi se moglo činiti. Ukoliko čovjek nije imao sreću da posjeduje vlastitu zemlju, to je bilo jedino što je mogao učiniti.

Kad je došao kući nešto poslije zalaska sunca, svjetiljke su već bile upaljene i sjene su igrale svoje treperave igre po visokom stropu. Svi dječaci osim Franka bili

su na zadnjoj verandi i igrali se sa žabom; Padraic je znao gdje je, jer su iz pravca gdje se nalazila gomila drveta za loženje dopirali mukli, ravnomjerni udari sjekire. Zastao je na verandi samo koliko je bilo potrebno da pljesne Jacka po stražnjici i povuče Boba za uho.

— Idite pomozite Franku s drvima, lijenčine! I neka sve bude gotovo prije nego što mama postavi stol za čaj, jer će inače letjeti koža i dlaka.

Klimnuo je glavom Fioni koja je poslovala oko štednjaka; nije ju zagrlio ni poljubio jer je vjerovao da su vanjski znaci privrženosti muža i žene nešto što spada isključivo u spavaću sobu. Dok je s mukom svlačio blatom ulijepljene čizme, Meggie mu je skakućući donijela papuče; osmjehnuo se djevojčici ispunjen onim neobičnim osjećajem nevjerice koji ga je obuzimao svaki put kad bi je vidio. Bila je tako lijepa, s tom predivnom kosom; uhvatio je jedan uvojak, izravno ga i pustio, samo da vidi kako se, poskakujući i vibrirajući, vraća na svoje mjesto. Podigao je djevojčicu i otišao da sjedne na jedinu udobnu stolicu koja se nalazila u kuhinji, vindzorsku stolicu s jastukom pričvršćenim na sjedište, postavljenu pokraj peći. Sjeo je, tiho udahnuvši, izvukao lulu i nemarno istresao zaostali pepeo na pod. Meggie se sklopčala na njegovom krilu, obavila mu ruke oko vrata i pritisnula svoje malo, hladno lice uz njegovo, dok se bavljala svojom večernjom igrom koja se sastojala u tome da promatra svjetlo kako se probija kroz njegovu kratku, zlatnu bradu.

— Kako si, Fee? — upitao je Padraic Cleary svoju suprugu.

— Dobro sam, Paddy. Jesi li završio s donjim poljem?

— Jesam, završio sam. Ujutro mogu početi rad na gornjem. Bože, kako sam umoran!

— Mogu zamisliti. Je li ti MacPherson opet dao onu mušičavu staru kobilu?

— Naravno. Što misliš, da bi on sam uzeo tu prokletu životinju a meni dao riđana? Imam osjećaj da su mi ruke iščupane iz ramena. Mogao bih se zakleti da ta kobila ima najtvrdža usta na Novom Zelandu.

— Nije važno. Stari Robertson ima samo dobre konje, a ubrzo ćeš raditi kod njega.

— Ne mogu dočekati. — Napunio je lulu krupno rezanim duhanom, a iz posude što je stajala kraj peći izvukao komad krutog, navoštenog fitilja. Prinio ga je vratima ložišta i fitilj je planuo. Zavalivši se na stolici, povukao je dim tako snažno da se iz lule začulo kлокотanje. — Kako se osjećaš sa svoje četiri godine, Meggie? — upitao je kćerku.

— Sasvim fino, tata.

— Jesi li dobila poklon od mame?

— Oh, tata, kako ste ti i mama pogodili da želim Agnes?

— Agnes? — Pogledao je brzo u Fee, osmjehnuo se i namignuo joj. — Tako se zove, Agnes?

— Da. Prekrasna je, tata. Mogla bih je gladati cijeli dan.

— Dobro je što uopće ima u što gledati — rekla je Fee ljutito. — Jack i Hughie dočepali su se lutke prije nego što je jedna Meggie uopće stigla da je vidi kako treba.

— Pa sad, dječaci su dječaci. Jesu li je mnogo oštetili?

— Sve se može popraviti. Frank ih je uhvatio prije nego što su stigli uraditi više.

— Frank? Što je on radio ovdje? Trebalo je da bude cijelog dana u kovačnici. Hunter želi vratnice što prije.

— Bio je u kovačnici cijelog dana. Došao je samo da uzme neki alat, što li — odgovorila je Fee brzo; Padraic je bio veoma strog prema Franku.

— Oh, tata, Frank je najbolji brat! Spasio je Agnes, nije dopustio da je ubiju, a poslije čaja ponovo će joj zaljepiti kosu.

— Dobro — rekao je otac pospano, naslonio glavu na stolicu i zatvorio oči.

Kraj peći je bilo vrlo toplo, ali on kao da to nije primjećivao; po čelu su mu izbile svjetlucave kapi znoja. Stavio je ruke iza glave i zadrijemao.

Svoju gustu, valovitu riđu kosu raznih nijansi djeca su naslijedila od Padraica Clearyja, ali niti jedno nije naslijedilo tako upadljivo crvenu kosu kakva je bila njegova. Bio je nizak čovjek čelične građe, krivih nogu od života provedenog s konjima i istegnutih ruku od mnogo godina striženja ovaca; prsa i ruke bile su mu gusto obrasle zlatnim dlačicama, što bi ostavljalo ružan dojam da je bio crnokos. Oči su mu bile svijetloplave, neprestano stisnute, kao u mornara od gledanja u daljinu, a lice simpatično, uvijek spremno da se razvuče u osmijeh, zbog čega bi ga svatko zavolio već na prvi pogled. Njegov veličanstveni, pravi rimski nos sigurno je zbunjivao njegove sunarodnjake, ali Irska je oduvijek bila zemlja brodolomaca. Još uvijek je govorio brzo i djelomično gutajući slogove, kao svi Irci iz Galwayja, izgovarajući *t* na kraju riječi kao *th*, ali dvadeset godina provedenih među antipodima ostavili su i na tome svoj trag, pa je *ej* izgovarao kao *aj* a i govorio je sporije, kao stari sat koji bi trebalo dobro naviti. Po prirodi veseo, podnosio je surovi i teškim radom ispunjeni život bolje nego mnogi drugi, i iako je bio strog i krut kada se

radilo o poslušnosti, i imao tešku ruku, djeca su ga obožavala. Ako nije bilo dovoljno kruha za sve, mogao je i bez njega; ako je trebalo odlučiti između kupovine novog odijela za njega ili nove odjeće za neko od djece, on je bio onaj koji se odricao. To je, na svoj način, bio pouzdaniji dokaz ljubavi od milijuna jeftinih poljubaca. Inače, lako je planuo i jednom je čakubio čovjeka. Imao je sreće; čovjek je bio Englez, a u luci Dun Laoghaire jedan brod na putu za Novi Zeland čekao je povoljnu plimu da isplovi.

Fiona je otišla do zadnjih vrata i viknula:

— Čaj!

— Dječaci su ušli jedan po jedan, a posljednji je došao Frank noseći naramak drva. Ubacio je drva u sanduk pored peći, Padraic je spustio Meggie i sjeo na čelo velikog stola u dnu kuhinje, a dječaci su sjeli sa strane. Meggie se popela na stolicu pored očeve i sjela na sandučić, koji je otac tu namjestio za nju.

Fee je stavljala hranu ravno u tanjure, stojeći kraj svog radnog stola, brže i spretnije nego kakav konobar, i nosila ih dva po dva ukućanima — najprije Paddyju, zatim Franku i tako redom do Meggie. Na kraju je donijela i svoj tanjur.

— Opet paprikaš! — rekao je Stuart s grimasom na licu, uzimajući nož i vilicu. — I meni ste dali ime po tom *jelu!*^[1]

— Jedi — promrmljao je otac.

Tanjuri su bili veliki i doslovno pretrpani hranom, kuhanim krumpirima, paprikašem od janjetine i mahunama istog jutra ubranim u vrtu. Svega je bilo u ogromnim količinama, ali bez obzira na prigušeno mrmljanje i znake nezadovoljstva, svi su, među njima i Stu, ispraznili i kruhom obrisali tanjure, a nakon toga pojeli još po nekoliko kriški debelo namazanih maslacem i domaćim džemom od ogrozda. Fee je sjela, brzo pojela večeru i smjesta otišla opet za svoj radni stol, da tamo napuni velike tanjure za juhu ogromnim količinama biskvita načinjenog sa mnogo šećera i punjenog džemom. Zatim je svaku porciju prelija vrućom kremom i ponovo počela nositi tanjure na stol, dva po dva. Konačno je, s uzdahom, i sama sjela; sad je mogla s mirom jesti.

— Oh, divno! Roli-poli sa džemom! — uzviknula je Meggie, režući biskvit žlicom dok se na žutom kremu nisu pojavile ružičaste pruge džema.

E pa, Meggie, danas je tvoj rođendan, pa je mamanapravila puding koji najviše voliš — rekao joj otac osmehujući se.

Ovog puta nitko se nije bunio; ma kakav puding bio, svi su ga jeli s uživanjem. Svi Clearyjevi voljeli su slatko.

Bez obzira na ogromne količine hrane, sa mnogo škroba, ni na kome nije bilo ni grama sala. Sve što bi pojeli utrošili bi na rad ili igru. Povrće i voće jeli su zato što su zdravi, ali od iscrpljenosti su ih spasavali krumpiri, kruh, meso i topli pudinzi od brašna.

Nakon što je Fee svakome natočila šalicu čaja iz ogromnog čajnika, ostali su za stolom razgovarajući, pijajući čaj ili čitajući još jedan sat ili više — Paddy s glavom nad knjigom iz biblioteke, pučkajući lulu, Fee neprestano puneći šalice, Bob također s knjigom, a ostala djeca zaokupljena planovima za sutrašnji dan. Već su bile započele duge ljetne školske ferije i dječaci su bili slobodni, spremni da se prihvate dodijeljenih sitnih poslova u kući i vrtu. Bob je dobio zadatak da na vanjskim dijelovima kuće popravi boju gdje bude potrebno, Jacki Hughie da se brinu za drva, gospodarske zgrade i mužu, Stuart za povrtnjak, sve je to bilo igra u usporedbi s užasima škole. Paddy je s vremena na vrijeme podizao pogled s knjige da doda još poneki posao na popis, Fee nije progovorila ni riječi, a Frank je sjedio opušten, umorno, i samo ispijao šalicu za šalicom čaja.

Konačno je Fee pozvala Meggie da sjedne na visoku stolicu i počesljala je za noć, vezujući joj uvojke krpicama, prije nego što će je sa Stuartom i Hughiejem poslati na spavanje. Jack i Bob su se ispričali i izišli da nahrane pse, a Frank je uzeo lutku, odnio je na radni stol i počeo joj lijepiti kosu. Padraic se protegnuo, sklopio knjigu i spustio lulu u veliku školjku duginih boja koja mu je služila kao pepeljara.

— E pa, majko, ja idem u krevet.

— Laku noć, Paddy.

Fee je sklonila tanjure sa stola i skinula s kuke na zidu veliko korito od pocinčanog lima. Spustila je korito na radni stol na suprotnoj strani od mjesta za kojim je sjedio Frank i napunila ga vrelom vodom iz masivnog tucanog kotla koji je stajao na štednjaku. Rashladila je kupku hladnom vodom iz stare petrolejske kante, provukla kroz vodu komad sapun[^] u žicanoj mreži i počela prati tanjure, slažući oprane jedan na drugi.

Frank je popravljao lutku ne podižući glavu, ali kad je gomila tanjura porasla, šutke je ustao, uzeo kuhinjsku krpu i počeo ih brisati. Radio je to krećući se između stola i kuhinjskog ormara, s lakoćom koja je pokazivala da to već odavno radi. Ta igra koju su on i majka tajno igrali bila je pomalo i opasna, jer je podjela dužnosti

bila najstrože pravilo u Paddyjevom kućanstvu. Kuća je pripadala ženi i tu nije bilo diskusije. Nijedan muški član obitelji nije se smio miješati u ženske poslove. Svake noći, međutim, nakon što bi Paddy otišao na počinak, Frank je pomagao majci, a Fee mu je u tome išla na ruku odgađajući pranje posuđa dok ne bi čuli kako Paddyjeve papuče padaju na pod. Nakon što bi iznio papuče, Paddy se više nije vraćao u kuhinju.

Fee je nježno pogledala Franka.

— Ne znam što bih bez tebe, Frank. Ipak, ne bi trebalo to da radiš. Ujutro ćeš biti premoren.

— Sve je u redu, mama. Neće me ubiti to što ću obrisati nekoliko tanjura. Bar toliko mogu učiniti da ti olakšam život.

— To je moj posao, Frank. I nije mi teško.

— Volio bih da se jednog dana obogatimo, da možeš imati sluškinju.

— To se zove želja! — Obrisala je sapunicom pokrivena, crvene ruke kuhinjskom krpom, a onda ih položila na bokove, uzdahnuvši. U njenim očima, dok je promatrala sina, mogla se čitati izvjesna zabrinutost; osjećala je da je ogorčen, nezadovoljan, da njegovo nezadovoljstvo premašuje uobičajeno neslaganje radnog čovjeka sa sudbinom koja mu je dodijeljena. — Ne zanosi se velikim idejama, Frank! One donose samo nevolje. Mi spadamo u radničku klasu pa se, prema tome, ne možemo obogatiti niti držati sluškinju. Budi zadovoljan onim što jesi i što imaš. Kad tako govoriš, vrijeđaš oca, a on to nije zaslužio. I sam to dobro znaš. Ne pije, ne kocka se i strahovito teško radi za nas. Od onoga što zaradi, ni peni ne ostaje u njegovom džepu. Sve daje nama.

Mišićava ramena nestrpljivo su se podigla i spustila, a tamno lice se smrklo.

— Zašto bi bilo loše živjeti da život ne bude samo hrmbanje? Ne vidim čega ima lošeg u želji da imaš sluškinju.

— Loše je zato što je nemoguće! Znaš da nemamo novaca ni da nastaviš školu, a ako ne nastaviš školu, zar se uopće možeš nadati da ćeš postati nešto drugo nego fizički radnik? Po tvom govoru, odjeći i rukama vidi se da radiš da bi živio. Nije, međutim, sramota imati žuljeve na rukama. Kao što tata kaže, kad vidiš da netko ima žuljeve na rukama, odmah znaš da je pošten.

Frank je slegao ramenima i nije više rekao ni riječi. Tanjuri su pospremljeni; Fee je uzela košaru s priborom za šivenje i sjela na Paddyjevu stolicu pored peći, a Frank je nastavio popravljati lutku.

— Sirota mala Meggie! — rekao je iznenada.

— Zašto?

— Danas, kad su joj oni prokleti mangupi uništavali lutku, samo je stajala i plakala kao da se i čitav svijet srušio. — Pogledao je lutku, koja je opet imala kosu na glavi. — Agnes! Gdje li je samo pronašla takvo ime?

— Mislim da je čula kad sam pričala o Agnes Fortescue-Smythe.

— Kad sam joj vratio lutku, zavirila je u njenu glavu i samo što nije umrla od straha. Uplašila se nečega kad je vidjela oči; čega, ne bih mogao reći.

— Meggie uvijek vidi stvari kojih nema.

— Šteta što nemamo novca da djeca nastave školu. Sva su veoma inteligentna.

— Oh, Frank! Da su želje konji, svi prosjaci bi jahali rekla je majka umorno. Prešla je drhtavom rukom preko očiju i zabola dugačku iglu za krpanje u klupko sive vune. — Ne mogu više. Tako sam umorna sam, ništa ne vidim.

— Idi u krevet, mama. Ja ću ugasiti svjetiljke.

— Samo da potaknem vatru.

— Ja ću. — Ustao je i pažljivo spustio lutku iza kutije za kekse na ormaru, gdje će biti izvan dohvata nepozvanih. Znao je da dječaci neće pokušati da je se ponovo dočepaju, jer su se više bojali njegovog gnjeva nego očevo; Frank je znao biti nemilosrdan. To se nije moglo primijetiti kad je bio sa svojom majkom ili sestrom, ali dječaci su imali prilike da to osjete na vlastitoj koži.

Fee ga je promatrala s bolom u srcu; Frank je u sebi imao nešto divlje, očajničko, iz njega kao da je zračila nesreća. Kad bi se samo on i Paddy bolje slagali! Međutim, nikad nisu otvoreno razgovarali, samo su se svađali. Možda je on previše mislio na nju, možda je pomalo bio majčin sin. Ako je tako, onda je to bila njena greška. Ipak, sve je to govorilo o nježnosti njegovog srca, o njegovoj dobroti. Želio je samo da joj život bude malo lakši. I ponovo je uhvatila sebe kako s čežnjom misli na vrijeme kad će Meggie biti dovoljno odrasla da preuzme dio tereta s Frankovih leđa.

Uzela je malu lampu sa stola a onda je ponovo spustila i otišla do Franka, koji je čučao ispred peći, ubacivao drva u prostrano ložište i podešavao dovod zraka. Njegove bijele ruke bile su išarane plavim venama, a fino građene šake bile su previše natopljene garom da bi ikad mogle izgledati čiste. Bojažljivo je pružila ruku i nježno mu sklonila crnu kosu s čela; bila je to gesta najbliža milovanju na koju se

mogla odlučiti.

— Laku noć, Frank, i hvala ti.

Sjene su podrhtavale i uzmicale pred svjetlom kad je Fee tiho prošla kroz vrata što su vodila u prednji dio kuće.

U prvoj spavaćoj sobi spavali su Frank i Bob; bešumno je otvorila vrata i visoko podigla svjetiljku da osvijetli dvostruki krevet u kutu. Bob je ležao na leđima širom otvorenih usta, drhteći i trzajući se u snu kao pas; prišla je okrenula ga na desnu stranu, da se ono što je sanjao ne pretvori u pravu moru, a onda još neko vrijeme stajala pored kreveta, promatrajući ga. Kako je bio sličan Paddyju!

U susjednoj sobi Jack i Hughie spavali su gotovo isprepleteni. Kakav par mangupa! Uvijek spremni na neki nestašluk, ali ni trunka zlobe nije bilo u njima. Uzalud je pokušavala da ih razdvoji i dovede posteljinu u lakav-takav red, dvije kovčeve riđe glave uporno su odbijale da se rastave. Tiho je uzdahnula i odustala od daljnjih pokušaja. Kako su uspijevali da se tako spavajući odmore nadilazilo je njenu moć shvaćanja, ali činilo se da oni ne mogu drukčije.

Soba u kojoj su spavali Meggie i Stuart bila je previše mračna i nevesela da bi odgovarala tako maloj djeci. Zidovi su bili obojeni tamnosmeđom bojom, pod je bio pokriven smeđim linoleumom, na zidovima nije bilo slika. Ni po čemu se nije razlikovala od ostalih soba.

Stuart je ležao potpuno okrenut, gotovo nevidljiv, na mjestu gdje je trebalo da mu bude glava provirivao je ispod pokrivača zadnji kraj spavačice; glavom je dodirivao koljena i Fee se, kao i obično, začudila da se nije ugušio. Lako je prošla rukom preko plahte i protnula. Opet je bio moker! E pa, morat će takav ostati do jutra, kada će vjerojatno i jastuk biti moker. Tako je uvijek radio, okrenuo bi se i ponovo pokvasio plahtu. Pa sad, od pet dječaka krevet je kvasio samo jedan, što i nije tako loše.

Meggie je spavala skrupčana, šišajući palac, a njena krpicama umotana kosa bila je rasuta oko nje. Njena jedina djevojčica! Fee joj je uputila samo letimičan pogled prije nego što će izići iz sobe; u vezi s Meggie nije bilo tajni, bila je žensko. Fee je zнала kako će izgledati njena sudbina, i nije joj ni zavidila niti je sažaljevala. S dječacima je bilo drukčije; oni su predstavljali čudo, muškarce alkemijски stvorene u ženskom tijelu. Bilo je teško bez pomoći u kući, ali vrijedilo je. Za Paddyja, njegovi sinovi bili su najbolja preporuka kod poslodavaca. Samo čovjek koji podigne sinove prvi je čovjek

Tiho je zatvorila vrata vlastite sobe i spustila svjetiljku na stolić za pisanje. Njeni vitki prsti brzo su raskopčali desetine sitnih dugmadi od visokog ovratnika do struka haljine, a zatim je izvukla ruke iz rukava. Izvukla je ruke i iz rukava bluze i, pridržavajući je pažljivo na grudima, obukla dugu flanelsku spavaćicu. Tek onda, pristojno pokrivena, skinula je bluzu, rublje i labavo pritegnuti korzet. Rasplela je u čvrstu punđu začesljanu kosu a ukosnice spustila u školjku na stoliću. Ni toj kosi, prekrasnoj kakva je bila, gustoj, sjajnoj i potpuno ravnoj, nije bila dana sloboda; s lakovima iznad glave i rukama iza vrata, Fee je brzo uplela kosu u debelu pletenicu. Zatim se okrenula prema krevetu, instinktivno zadržavši dah, ali Paddy je već spavao pa je zadovoljno odahnula. Bilo je, doduše, sasvim lijepo kad je Paddy bio raspoložen jer je u ljubavi bio blag, nježan, obziran. Ne bi, međutim, bilo nimalo lako kad bi došla još koja beba prije nego što Meggie bude još dvije-tri godine starija.

Kad su Clearyjevi nedjeljom odlazili u crkvu, Meggie je ostajala kod kuće s jednim od Starijih dječaka, željno očekujući dan kad će biti dovoljno odrasla da povedu i nju. Padraic Cleary bio je Čvrsto uvjeren da mala djeca nema što da traže ni u čijoj kući osim u svojoj vlastitoj, pa se to odnosilo i na Božju kuću. Kad Meggie pođe u školu i kad nauči da mirno sjedi na jednom mjestu, bit će joj dopušteno da ide i u crkvu. Prije toga, ne. I tako je svake nedjelje ostajala pokraj grma žutilovke, pored glavnog ulaza, napuštena, sama, dok se obitelj ukrcavala u stara, škripava kola, a brat zadužen da pazi na nju pokušavao se držati kao da je izvući se od mise tko zna kako velika stvar. Jedini Cleary koji je istinski uživao u tome da se odvoji od ostalih bio je Frank

Za Paddyja, vjera je bila nerazdvojan dio života. Oženio se Feeom po preko volje izdanom odobrenju katoličke crkve, jer je Fee bila pripadnik Engleske crkve; Fee sa svoje strane, iako se radi Paddyja odrekla svoje vjere, nije pristala da prihvati njegovu. Bilo bi teško objasniti zašto, osim da su Armstrongovi bili stara pionirska, tradicionalno protestantska obitelj, dok je Paddy bio doseljenik bez prebijene pare, i to još s pogrešne strane Palea^[2]. Armstrongovi su živjeli na Novom Zelandu mnogo prije nego što su počeli stizati prvi »službeni« doseljenici, a to je bila propusnica za krugove kolonijalne aristokracije. Sa stanovišta Armstrongovih, za Fee se moglo reći samo da je njen brak neshvatljiva *mesalliance*.

Roderick Armstrong utemeljio je novozelandski klan Armstrongovih na vrlo čudan način.

Sve je počelo od događaja koji će ostaviti nepredviđene posljedice u Engleskoj osamnaestog stoljeća — američkim ratom za nezavisnost. Do 1776. godine više od tisuću sitnih prijestupnika otpremano je svake godine u Virdžiniju i Sjevernu i Južnu Karolinu, gdje ih je čekao ugovorni radni odnos koji se nije mnogo razlikovao od ropstva. Britansko pravosuđe u to vrijeme bilo je strogo i nemilosrdno — kazna za umorstvo, trovanje, misteriozni zločin »izigravanja Egipćana« i krađu u vrijednosti većoj od jednog šilinga bila su vješala. Osuđenike za sitnije prijestupe čekalo je doživotno progonstvo u Americi.

Kad su, međutim, 1776. godine veze s Amerikom prekinute, broj osuđenika u Engleskoj za koje nije bilo mjesta u zatvorima brzo se povećavao. Tamnice su bile pretrpane, a pretrpani su bili i za plovidbu nesposobni brodovi usidreni na ušćima

rijeka kao ploveći zatvori. Bilo je neophodno potrebno učiniti nešto, pa je nešto i učinjeno. Nakon mnogo oklijevanja, jer je za operaciju trebalo utrošiti nekoliko tisuća funti, kapetan Arthur Phillip dobio je naređenje da otplovi za Veliku Južnu Zemlju. Bilo je to 1787. godine. Na jedanaest brodova njegove flote ukrcao je, pored mornara, oficira i kontingenta mornaričke pješadije, više od tisuću kažnjnika. Plovidba je bila sve, samo ne slavna odiseja u potrazi za slobodom. Krajem siječnja 1788. godine, osam mjeseci nakon isplovljavanja iz Engleske, flota je stigla u Botany Bay. Njegovo ludo veličanstvo kralj George Treći našao je novu zemlju za naseljavanje kažnjnika, koloniju Novi Južni Wales.

Godine 1801, sa samo dvadeset godina, Roderick Armstrong osuđen je na doživotno progonstvo u kolonije. Kasnije generacije Armstrongovih tvrdile su da je bio porijeklom iz plemićke obitelji iz Somerset, koja je izgubila imovinu podržavajući američku revoluciju, i da u stvari nije počinio nikakav prijestup, ali nitko od njih nije se nikad potrudio da podrobnije istraži porijeklo svog uglednog pretka. Jednostavno su puštali da ih grije odraz njegove slave, improvizirajući ponešto.

Ma kakvo bilo njegovo porijeklo, ma kakav bio njegov društveni položaj u Engleskoj, mladi Roderick Armstrong pokazao se kao neukrotiv čovjek. U toku čitavog neopisivog osmornjesečnog putovanja do Novog Južnog Walesa, ostao je najtvrdoglaviji i najnepokorniji zatvorenik, a njegovo uporno odbijanje da umre učinilo ga je posebno omiljenim među oficirima na brodu. Kad je 1803. godine stigao u Sidney, njegovo ponašanje prevršilo je svaku mjeru, pa je prebačen na Norfolk Island, u tamnicu za nepopravljive. Na njega, međutim, ništa nije utjecalo. Mučili su ga glađu, zatvarali ga u ćeliju tako tijesnu da u njoj nije mogao ni stajati ni sjediti ni ležati, bičevali su ga dok mu se koža nije pretvorila u krvave krpce, vezivali ga lancem za stijenu u moru i puštali da se gotovo udavi. On se, međutim, samo smijao svojim mučiteljima, koža i kosti pokrivene prljavim dronjcima, bez ijednog zuba u ustima i bez ijednog centimetra kože bez ožiljka, ali iznutra oblasan plamenom gorčine i prkosa koji ništa nije moglo ugasiti. Svakog jutra govorio je sebi da neće umrijeti, a svake večeri trijumfalno se smijao što je još uvijek živ.

Godine 1810. upućen je u Van Diemenovu Zemlju da, lancima vezan za ostale kažnjnike, probija cestu kroz kao željezo tvrdi pješčanik iza Hobarta. Iskorio je prvu priliku da krampom probije rupu u prsima podoficira koji je zapovijedao ekspedicijom, a onda su on i ostalih deset kažnjnika masakrirali petoricu stražara tako što su im britvama gulili meso s kostiju dok nisu umrli urlajući u mukama. I

kažnjениci i njihovi čuvari bili su zvijeri, stvorenja bez osjećaja, u kojima nije ostalo gotovo ništa ljudsko. Roderick Armstrong nije mogao pobjeći i ostaviti svoje čuvarе žive, ili ih brzo pobiti, kao što se nije mogao ni pomiriti s tim da dočela smrt kao kažnjениk

Sa zalihama ruma, kruha i sušenog mesa što su ih uzeli od stražara, jedanaestorica ljudi probili su se kroz guste šume i ledenu kišu do stanice lovaca na kitove u Hobartu, ukrali čamac na vesla i uputili se bez hrane, vode i jedara preko Tasmanovog mora. Kad su valovi izbacili čamac na divlju zapadnu obalu Južnog Otoka Novog Zelanda, živi u njemu bili su Roderick Armstrong i još dvojica nekadašnjih kažnjениka. O tom nevjerojatnom putovanju Roderick nikad nije pričao, ali se šaputalo da su njih trojica preživjeli tako što su redom ubijali i jeli svoje slabije drugove.

Sve to odigralo se samo devet godina nakon što je prognan iz Engleske. Bio je još mlad ali je izgledao kao da mu je šezdeset godina. U vrijeme kad su 1840. godine stigli na Novi Zeland prvi doseljenici s dopuštenjem vlasti, on je za sebe iskrčio zemlju u bogatoj oblasti Canterbury na Južnom Otoku, »oženio« se Maurkom i izrodio čopor od trinaestoro lijepe djece sa pola polinezanske krvi. Već 1860. godine Armstrongovi su bili pripadnici kolonijalne aristokracije i slali su svoje muške potomke u ekskluzivne škole u Engleskoj, dokazujući svojom prodranošću i inteligencijom da su potomci zaista izvanrednog, strahopoštovanja dostojnog čovjeka. Roderickovom unuku Jamesu rodila se 1880. godine kći Fiona, jedina djevojčica među petnaestoro djece.

Ako je Fioni i nedostajao strogi, jednostavni protestantski ritual na koji je navikla u djetinjstvu, nikad to nikome nije rekla. Poštivala je Paddyjeve religiozne osjećaje i redovno išla na misu s njim, a pazila je i na to da bog u koga djeca vjeruju bude isključivo katolički bog. Kako, međutim, sama nikad nije prešla na katoličku vjeru, tom odgoju nedostajale su potrebne sitne finese kao što su molitva prije jela i prije spavanja, te svakodnevne veze s vjerom.

S iznimkom onog jednog odlaska u Wahine prije osamnaest mjeseci, Meggie nije nikad bila dalje od žitnice i kovačnice u udolini pored kuće. Zato je na dan kada je trebalo da prvi put ode u školu, bila tako uzbuđena da je povratila doručak pa su je morali odvesti natrag u njenu sobu da se umije i presvuče. Morala je svući prekrasni novi kostim tamnoplave boje s velikim bijelim mornarskim ovratnikom, a obući strašnu smeđu platnenu haljinu zakopčanu visoko uz vrat, u kojoj je uvijek imala dojam da će se ugušiti.

— Zaboga, Meggie, kad slijedeći put osjetiš da ćeš povraćati, *reci* mi! Nemoj sjediti kao drvo dok ne bude prekasno, pa da moram uz sve ostalo čistiti i to! A sad požuri, jer će te, ako zakasniš, sestra Agatha sigurno kazniti. Lijepo se ponašaj i slušaj braću!

Bob, Jack, Hughie i Stu već su nestrpljivo poskakivali ispred glavnog ulaza kad je Fee ispratila Meggie do vrata i gurnula joj u ruke torbicu sa dvije kriške kruha s džemom za užinu.

— Požuri, Meggie, zakasnit ćemo! — viknuo je Bob, krećući.

Meggie je potrčala da stigne braću koja su se brzo udaljavala.

Bilo je oko sedam sati ujutro i blago sunce bilo je već visoko odskočilo; trava se već bila osušila osim u najdubljim sjenama, gdje je još blistala rosa. Cesta za Wahine bila je u stvari poljska staza, dvije trake od kotača ogoljene tamnocervene zemlje razdvojene pojansom svijetlozelene trave. S obje strane ceste, u gustom travi, oko uredno podignutih ograda koje su razgraničavale susjedne posjede, cvjetale su bijele kale i narančaste zijevalice.

Bob je uvijek išao u školu hodajući po ogradi s desne strane ceste, s kožnom torbom na glavi umjesto da je nosi preko ramena. Ograda s lijeve strane pripadala je Jacku, a ostalima je stajala na raspolaganju cesta. Kad su se iz doline strmom padinom popeli na vrh brda, do mjesta gdje se cesta za Robertson spajala s cestom za Wahine, zastali su da se odmore, zadihani, a njihove riđe glave mogle su se iz daljine vidjeti kako svjetlucaju prema pahuljastim oblačićima pokrivenom nebu. Preostao im je najljepši dio puta, nizbrdo; uhvatili su se za ruke i potrčali kroz travu pored ceste dok trava nije ustupila pred gustim spletom raznovrsnog cvijeća, žaleći što nemaju vremena da se povuku ispod ograde na posjed gospodina Chapmana i kotrljaju niz obronak kao kamenje.

Kuća Clearyjevih bila je osam kilometara daleko od Wahinea i kad je Meggie konačno ugledala telegrafske stupove u daljini, koljena su joj kecala a čarape padale niz noge. Očekujući svakog trenutka da se javi zvono, Bob je nestrpljivo gledao kako se vuče, podižući gaće i žalosno uzdišući. Ispod guste, duge kose lice joj je bilo ružičasto a ipak nekako čudno blijedo. Uzdahnuvši, Bob je dao svoju torbu Jacku i obrisao dlanove o hlače.

— Dođi, Meggie, ponijet ću te ostatak puta na leđima — rekao je, smrknuo, zureći u svoju braću da provjeri nisu li slučajno pomislili da postaje mekušac.

Meggie se popela Bobu na leđa, podigavši se dovoljno visoko da ga može stegnuti

nogama oko struka, i blaženo spustila glavu na njegovo mršavo rame. Sad je mogla udobno i na miru razgledati Wahine.

Nije bilo baš mnogo toga da se vidi. Tek nešto veći od sela, gradić Wahine pružao se s obje strane asfaltom pokrivenne ceste. Najveća zgrada bio je mjesni hotel, dvokatnica s trijemom koji je štiti pločnik od sunca i čiji se kosi krov oslanjao na red stupova duž uličnog slivnika. Slijedeća zgrada po veličini bila je trgovina mješovitom robom, također s trijemom i dvije dugačke klupe ispred prepunih izloga namijenjene prolaznicima da sjednu i odmore se. Ispred masonske misije uzdizao se stup sa zastavom na kojoj je, na blagom povjetarcu, lepršao izbljedjeli Union Jack. U gradu još nije bilo garaža jer su kočije bez konja bile rijetkost, ali se zato u blizini masonske misije nalazila kovačnica sa štalom, a pokraj pojila za konje čudno je stršala benzinska pumpa. Jedina zgrada u naselju koja je privlačila pogled bila je jedna čudna, svijetloplavo obojena prodavaonica, veoma nebritanskog izgleda; sve ostale zgrade bile su obojene trezvenom, monotonom smeđom bojom. Državna škola i protestantska crkva stajale su jedna uz drugu, točno nasuprot crkve Svetog srca i katoličke škole.

Dok su Clearyjevi žurnim korakom prolazili pored trgovine mješovitom robom, odjeknulo je zvono katoličke škole, a odmah nakon toga zazvonilo je, dubljim tonom, veliko zvono na stupu ispred državne škole. Bob je potrčao i upali su u šljunkom pokriveno dvorište dok se pedesetak djece postrojavalu u red ispred jedne niske redovnice, koja je u ruci držala vrbov štap duži od nje same. Ne čekajući da mu netko nešto kaže, Bob je poveo svoju skupinu u stranu, dalje od postrojene djece, i stao, očiju uprtih u štap.

Samostan Svetog srca bio je dvokatna zgrada, ali kako se nalazio prilično daleko od ceste iza ograde, ta činjenica nije bila vidljiva na prvi pogled. Tri redovnice iz Reda milosrdnih sestara stanovale su na katu zajedno s četvrtom, koja je vodila domaćinstvo i koju nitko nikad nije vidio; u visokom prizemlju bile su tri velike prostorije u kojima je održavana nastava. Čitava pravokutna zgrada bila je okružena prostranom, sjenovitom verandom na kojoj su za kišnih dana djeca mogla poslušno sjediti u toku odmora i pauze za užinu, ali na koju za sunčanih dana nisu smjela stupiti nogom. Dio prostranog dvorišta bio je u sjeni nekoliko velikih smokava, a iza škole teren se blago spuštao do kružnog, travom obraslog proplanka eufemistički nazvanog » teren za kriket«, prema glavnoj aktivnosti koja se tu odvijala.

Ignorirajući prigušeno kikotanje u redovima djece, Bob i njegova braća stajali su potpuno nepokretno dok su ostali marširali u učionice uz zvuke pjesme *Vjera naših*

otaca, koju je sestra Catherine odsvirala na malom školskom pijaninu. Tek kad je i posljednje dijete nestalo u zgradi, sestra Agatha, koja je do tada ukočeno stajala, promijenila je pozu. Oštrim korakom, dok su joj suknje od teške crne tkanine kao metla odbacivale šljunaku stranu, krenula je prema Clearyjevima.

Meggie je začuđeno zurila u nju jer nikad ranije nije vidjela redovnicu. Prizor je zaista bio neobičan — tri ljudska dijela, ruke i lice sestre Agathe, a ostatak uškrobljena kapica i plastron, blistavo bijeli na slojevima, najcrnije od crnih tkanina. Dojam je dopunjavala masivna drvena krunica obješena o željezni prsten, koji je spajao krajeve širokog kožnog pojasa oko solidno popunjenog struka. Lice sestre Agathe bilo je uvijek crveno, dijelom od neprestanog umivanja a dijelom od pritiska kao nož oštih rubova uškrobljene kapice, koja je uokvirivala prednji, središnji dio njene glave u nešto previše odvojeno od tijela da bi se moglo nazvati licem. Brada, okrutno stisnuta rubom podbradice, bila je obrasla čupercima dlaka. Usne su joj bile gotovo nevidljive, uvijek stegnute u liniju koja izražava potpuno usredotočenje na teški posao Kristove nevjestice u zabačenoj kolonijalnoj selendri, u kojoj su i godišnja doba okrenuta naopako, daleko od ljupke opatije Killarney u kojoj je prije pedeset godina dala sveti zavjet.

Bezdušni stisak okruglih naočala s čeličnim okvirom, iza kojih su svjetlucale sumnjičave, svjetloplave i ozlojeđene oči, ostavio joj je na nosu dvije male, tamnocrvene pjegice.

— E pa, Roberte Cleary, zašto ste zakasnili? — zakreštalala je sestra Agatha svojim hrapavim, nekad irskim glasom.

— Žao mi je, sestro — odgovorio je Bob drveno; pogled njegovih plavozelenih očiju neprestano je pratio vrh elastičnog štapa koji se klatio lijevo-desno.

— Zašto ste zakasnili? — ponovila je.

— Žao mi je, sestro.

— Danas je prvi dan nove školske godine, Roberte Cleary, i mislila sam da ćete se bar danas potruditi da stignete na vrijeme.

Meggie je drhtala, ali je prikupila hrabrost.

— Oh, sestro, molim vas, ja sam kriva za to! — javila se svojim tankim glasom.

Pogled blijedoplavih očiju skrenuo je s Boba i činilo se da prodire do same duše Meggie, koja je stajala gledajući nevino u njih, potpuno nesvjesna da krši osnovno pravilo ponašanja u beskrajnom duelu učitelja i učenika: nikad ne pružati informacije dobrovoljno. Bob ju je brzo gurnuo nogom, a Meggie ga je pogledala sa

strane, potpuno zbunjena.

— Kako to da si ti kriva? — upitala je redovnica najledenijim tonom što ga je Meggie ikad čula.

— Pa, ovaj, povraćala sam po stolu, i po haljini, i po gaćama, pa me je mama morala oprati i presvući, i tako smo svi zakasnili — objasnila je nevjешto Meggie.

Lice sestre Agathe ostalo je bezizražajno, samo usta su joj se stegla kao prnapregnuta opruga a vrh štapa spustio se nekoliko centimetara.

— Tko je ovo? — obrecnula se na Boba, kao da je predmet njena zanimanja neka nova i iznimno odvratna vrsta insekta.

— Molim, sestro, to je moja sestra Meghann.

— Onda joj objasni, Roberte, da ima izvjesnih predmeta koje prave dame i džentlemani nikad ne spominju. Ni u kojem slučaju, nikad ne smijemo spominjati po nazivu pojedine dijelove rublja, što bi djeca iz pristojne obitelji morala automatski znati. Ispružite ruke, svi!

— Ali, sestro, ja sam kriva! — zacviljela je Meggie pružajući ruke dlanovima naviše, kako je to naučila od braće koji su kod kuće tisuću puta igrali slične scene.

— Tišina! — proskitala je sestra Agatha, okrećući se njoj. — Potpuno mi je svejedno tko je od vas za što odgovoran. Svi ste zakasnili, pa ćete zato svi biti kažnjeni. Šest udaraca! — Izgovorila je presudu monotonim glasom, ali očito zadovoljno.

Ukočena od straha, Meggie je promatrala mirne Bobove ruke, vidjela kako se dugački štap, fijučući, spušta tako brzo da ga je nemoguće okom pratiti i s ostrim praskom udara u sredinu dlana, gdje je koža najnježnija a meso najmekše. Na mjestu udara smjesta se pojavila crvena pruga; slijedeći udarac pao je na još osjetljivije mjesto, mjesto gdje počinju prsti, a posljednji na same jagodice prstiju koje je, iza usana, mozak obdario najvećim brojem dodirnih tjelešaca. Sestra Agatha gađala je veoma precizno. Još tri udarca pala su na drugu Bobovu ruku prije nego što se okrenula Jacku, slijedećem po redu. Bobovo lice bilo je blijedo, ali nije pustio ni glasa niti se pomaknuo, a jednako su se držala i njegova braća kad je na njih došao red, čaki tihi i nježni Stu.

Meggie je pratila podizanje štapa iznad svojih vlastitih ruku, a onda nesvjesno zatvorila oči tako da nije vidjela njegov silazak. Bol je, međutim, došao kao strašna eksplozija, vatrena, razorna invazija kroz meso do kostiju. Dok joj se bol kao žmarci širio kroz podlakticu, došao je drugi udarac, a kad je stigla do ramena, treći udarac

podigla je glavu i pogledala u sestru Agathu. Pouka se učvršćivala u njoj, ali njen smisao nije bio onakav kakav je sestra Agatha željela da izvuče.

Bol u rukama minuo je tek negdje oko odmora za užinu. Meggie je provela jutro kao u izmaglici, uplašena i zbunjena, ne shvaćajući ništa od onog što se govorilo i radilo u razredu. Gurnuta u klupu za dvoje u posljednjem redu razreda za najmlađu djecu, nije ni primijetila tko sjedi kraj nje sve dok se nije vratila s odmora, koji je provela šćučurena iza Boba i Jacka u zabaćenu kutku igrališta. Tek na energičnu Bobovu zapovijed pristala je da pojede sendvič s džemom koji joj je bila spremila Fee.

Kad je zvonom dan znak za početak popodnevene nastave i kad je našla svoje mjesto u redu, Meggie je počela primjećivati što se događa oko nje. Poniženje što ga je pretrpjela još ju je žestoko peklo, ali oči su joj se razbistrile, stajala je podignute glave i pretvarala se da ne primjećuje podgurkivanje i šaputanje djevojčica oko sebe.

Sestra Agatha stajala je pred strojem sa štapom u ruci, sestra Declan tiho se šetala gore-dolje iza redova, a sestra Catherine, nakon što je sjela za pijanino postavljen kraj vrata učionice za najmlađu djecu, počela je svirati *Naprijed, Kristovi vojnici*, jako naglašavajući dvočetvrtinski takt pjesme. Bila je to, strogo uzevši, protestantska himna, ali rat je učinio da je prihvate i drugi. Draga dječica marširala su po taktu pjesme kao pravi mali vojnici, mislila je sestra Catherine ponosno.

Od tri redovnice, sestra Declan bila je kopija sestre Agathe minus petnaest godina života, dok je sestra Catherine još pomalo podsjećala na ljudsko biće. Bila je žena tridesetih godina, naravno Irkinja, i plamen njenog oduševljenja još nije bio sasvim ugasnuo; još je nalazila zadovoljstvo u podučavanju djece, još je na malim licima i divljenjem okrenutim prema sebi vidjela neizbrisivi Kristov lik. Ona je, međutim, predavala najstarijoj djeci, za koju je sestra Agatha smatrala da su već primila dovoljno batina i da će se pristojno ponašati, bez obzira na mladost i blagost učiteljice. Sestra Agatha je zato preuzela najmlađu djecu kojoj je tek trebalo formirati um i srce, prepuštajući onu u srednjim razredima sestri Declan.

Meggie, sigurno skrivena u posljednjem redu klupa, konačno se usudila pogledati u stranu, u djevojčicu koja sjedi do nje. Njen uplašeni pogled susreo se s krežubim osmijehom djevojčice krupnih, okruglih crnih očiju, koje su blistale na tamnom,

sjajnom licu. To je fasciniralo Meggie, naviknuta na svijetlu kosu i pjege na licu, jer je čak i Frank, tamne kose i tamnih očiju, imao bijelu kožu. Meggie je pomislila kako je njena drugarica sigurno najljepše stvorenje što ga je ikad vidjela.

— Kako se zoveš? — promrmrljala je tamna ljepotica ne otvarajući usta, grickajući kraj olovke i pijuckajući treščiće u prazno ležište za tintarnicu.

— Meggie Cleary — odgovorila je šapatom.

— Ti tamo! — odjeknuo je suh, prodoran glas odnekud iz prednjeg dijela učionice.

Meggie je skočila, zbunjeno gledajući oko sebe. Začuo se potmulji štopot kad je dvadesetoro djece istovremeno spustilo olovke, zatim šuštanje kad su dragocjeni listovi papira odgurnuti u stranu da se lakovi mogu potajno osloniti na klupu. Dok joj je srce klizalo nekamo u noge, Meggie je postala svjesna da svi zure u nju. Sestra Agatha brzo se približavala između redova klupa; Meggie je bila tako uplašena da bi, da je mogla pobjeći, pobjegla glavom bez obzira. Iza nje je, međutim bio pregradni zid između razreda, sa strane je bila ograđena klupama, a ispred nje bila je sestra Agatha. Čitavo njeno lice pretvorilo se u oči dok je zurila u redovnicu, gušeći se od straha, nesvjesno stežući prstima rub ploče klupe.

— Govorila si, Meghann Cleary.

— Jesam, sestro.

— A što si rekla?

— Samo svoje ime, sestro.

— Svoje ime! — iscerila se sestra Agatha, gledajući u ostalu djecu kao da je uvjeren da i ona dijele njen prezir. — E pa, djeco, zar nismo počašćeni? Dobili smo novog pripadnika obitelji Cleary, i on jedva čeka da rastrubi svoje ime! — Zatim se opet obratila Meggie. — *Ustani kad ti se obraćam*, neodgojena mala divljakušo! I ispruži ruke, molim lijepo!

Meggie se brzo izvukla iz klupe; duge kovrče pale su joj na čelo i ljuljale se, sudarajući se. Čvrsto je stisnula šake i očajnički uvijala ruke, ali sestra Agatha nije se ni pomaknula, čekala je, čekala, čekala... Meggie je, konačno, s najvećim naporom volje, ispružila ruke, ali kad je štap krenuo naniže, naglo ih je povukla, zajecavši od užasa. Sestra Agatha zavukla je prste u kosu na tjemenu Meggie i privukla je bliže, tako da joj je lice bilo svega nekoliko centimetara od onih strašnih naočala.

— Ispruži ruke, Meghann Cleary! — Rekla je to uljudno, hladno, nemilosrdno.

Meggie je iznenada otvorila usta i ispraznila želudac na prednji dio haljine sestre Agathe, Djeca su, užasnuta, bez daha stajala promatrajući sestru Agathu, ukočenu, poprskanu gadnom ljepljivom tekućinom koja se cijedila niz nabore crne suknje i kapala na pod, lica tamnocrvenog od gnjeva i zaprepaštenja. A onda se pokrenuo štap i počeo, ne birajući, udarati po Meggie, koja je, zgrčena u kutu, podigla uvis ruke da zaštiti lice još uvijek podrigujući. Kad se ruka seste Agathe tako umorila da više nije mogla podići štap, drugom rukom pokazala je na vrata.

— Odlazi kući, odvratna mala Filistinko — rekla je, okrenula se na peti i otišla u učionicu sestre Declan.

Meggie, izbezumljena, pronašla je pogledom Stua; on je klimnuo glavom, kao da joj kaže: kako mora učiniti što joj je rečeno, a njegove blage plavozelene oči bile su pune sažaljenja i razumijevanja.. Obrisala je usta rupčićem i oteturala kroz vrata na igralište. Do završetka nastave bila su ostala još puna dva sata; polako je išla ulicom, nezainteresirana za ono što se događa oko nje, svjesna da je dječaci ne mogu stići, a previše uplašena da negdje sjedne i pričekaju ih. Morat će otići kući sama i sama sve ispričati majci.

Fee zamalo nije pala preko nje dok je izlazila kroz prednja vrata noseći košaru punu mokrog rublja. Meggie je sjedila na najvišoj stepenici verande iza kuće, oborene glave; krajevi njenih blistavih uvojaka bili su slijepjeni a haljina sprijeda zamrljana. Fee je spustila tešku košaru, uzdahnula i sklonila rukom neposlušan pramen kose s čela.

— Dobro, što se dogodilo? — upitala je umorno.

— Povraćala sam, ravno na sestru Agathu.

— Oh, bože! — rekla je Fee, stojeći s rukama na bokovima.

— I tukla me je, štapom — šapnula je Meggie, doksu joj se oči punile suzama.

— Moram priznati, lijepa parada! — Fee je podigla košaru, zateturalavši dok nije uhvatila ravnotežu. — E pa, Meggie, ne znam što da radim s tobom. Morat ćemo pričekati da čujemo što će tata reći. — Zatim se udaljila, noseći tešku košaru prema konopcima na kojima je već lepršao dio opranog rublja.

Meggie je umorno prešla rukama preko lica i nekoliko trenutaka gledala za majkom, a onda je ustala i krenula stazom prema kovačnici.

Frank je upravo završio potkivanje ride kobile gospodina Robertsona i vraćao je u štalu kad se Meggie pojavila na vratima. Čim se okrenuo i ugledao je, uspomene na strašne muke što ih je sam pretrpio u školi smjesta su oživjele pred njegovim očima.

Bila je tako malena, punašna, neiskusna, slatka djevojčica, ali svjetlo u njenim očima bilo je brutalno ugašeno a njihov izraz bio je takav da je poželio da ubije sestru Agathu. Da je ubije, da je zaista ubije, da je uhvati ispod dvostrukog podbratka i stegne... Odbacio je alat, skinuo pregaču i brzo joj prišao.

— Što se dogodilo, draga? — upitao je saginjući se dok mu lice nije bilo u ravnini s njenim. Zadah povraćane hrane širio se oko nje kao oblak, ali je svladao instiktivnu želju da se okrene.

— Oh, Fra—Fra—Frank! — zacviljela je, lice joj se iskrivilo i suze su konačno potekle. Obavila mu je ruke oko vrata i očajnički se privila uz njega, plačući na onaj čudni, tihi, bolni način kako su plakala sva djeca Clearyjevih u vrijeme kad su se opraštala s djetinjstvom. Bilo je strašno promatrati taj plač, plač koji ni nisu mogle zaustaviti ni nježne riječi ni poljupci.

Kad se konačno smirila, podigao ju je i odnio na gomilu mirisavog sijena kraj koje je stajala Robertsonova kobila; tu su neko vrijeme sjedili jedno uz drugo, puštajući da konj čupka krajeve njihovog travnatog ležaja, potpuno odvojeni od ostalog svijeta. Meggie je položila glavu na glatke, gole Frankove grudi, a čuperci njene kose zalepršali su svaki put kad bi konj snažno puhnuo u sijeno, ržući zadovoljno.

— Zašto nas je sve istukla, Frank? — upitala je Meggie. — Rekla sam joj da sam ja za sve kriva.

Frank se već bio navikao na njen zadah i više mu nije smetao; ispružio je ruku i odsutno potapšao kobilu po njušci, odgurnuvši je malo kad je postala suviše nametljiva.

— Siromašni smo, Meggie, i to ti je glavni razlog. Redovnice uvijek mrze siromašne učenike. Kad provedeš nekoliko dana u odvratnoj staroj školi sestre Ag, vidjet ćeš da ne maltretira samo Clearyjeve nego i Marshalllove i MacDonalдове. Sve siromašne đake. Da smo bogati i da se vozimo u školu u velikoj kočiji kao O'Brienvi, bile bi kao med. Mi, međutim, ne možemo poklanjati orgulje za crkvu, zlatne misnice za sakristiju ili nove konje i kola za redovnice. Zato nismo važni. S nama mogu raditi što im se sviđa. Sjećam se kako se jednog dana sestra Ag tako razbjesnjela da je neprestano vikala na mene: » Plači, za ime božje! Da ti čujem glas, Francise Cleary! Kad bi mi učinio to zadovoljstvo da te čujem kako cviliš, ne bih te tukla tako jako ni tako često!« I to je drugi razlog zašto nas mrzi, zbog onog u čemu smo bolji od Marshallovih i MacDonalđovih. Clearyjeve ne može natjerati da zaplaču. Trebalo bi, misli, da joj ližemo čizme. E pa, rekao sam dječacima što ću

uraditi sa svakim Clearyjem koji samo pisne kad ga sestra Agatha bude tukla, a to vrijedi i za tebe, Meggie. Ma koliko žestoko te bude tukla, ne smiješ ni pisnuti. Jesi li plakala danas?

— Nisam, Frank — odgovorila je zijevajući; očni kapci su joj padali a palac je slijepo lutao po licu, tražeći usta. Frankju je položio na sijeno i vratio se svom poslu, pjevušeći i osmjehujući se.

Kad se Paddy vratio, Meggie je još spavala. Ruke su mu bile crne od čišćenja Jarmanove štale, a šesir širokog oboda nabijen na oči. Zatekao je Franka kako na nakovnju oblikuje osovinu dok mu iskre u rojevima lete oko glave, a onda je primijetio kćerku kako sklopčana spava na sijenu a Robertsonova riđa kobila stoji iznad nje, gotovo dodirujući njuškom usnulo lice.

— Mislio sam da ću je naći ovdje — rekao je Paddy odlažući svoj jahački bič i odvođeci starog šarenog konja u dio žitnice koji je služio kao štala.

Frank je kratko klimnuo glavom, uputivši ocu onaj svoj mračni, sumnjičavi, nesigurni pogled koji je Paddyja uvijek nervirao, a onda se vratio užarenoj osovini. Njegova gola koža svjetlucala je od znoja.

Paddy je skinuo sedlo s konja, odveo ga u štalu, napunio posudu vodom a onda mu pripremio hranu pomiješavši mekinje i zob s malo vode. Životinja je prijateljski zarzala kad je istresao hranu u korito, i pratila ga pogledom kako odlazi do velikog pojila pred kovačnicom i skida košulju. Oprao je ruke, lice i prsa, nakvasivši jahačke hlače i kosu. Nakon što se dobro obrisao starom vrećom, znatiježno je pogledao sina.

— Majka mi je rekla da je Meggie kažnjena i otjerana iz škole kući. Znaš li ti točno što se dogodilo?

Frank je spustio osovinu koja se već bila počela hladiti.

— Jadnica mala, povraćala je i to ravno na sestru Agathu.

Paddy je s naporom otjerao osmijeh s lica i neko vrijeme gledao u zid, da se sabere, a onda se okrenuo prema Meggie.

— Sve to od uzbuđenja što je pošla u školu, zar ne?

— Ne znam. Povraćala je i jutros, prije nego što su pošli, zbog toga su se zadržali i stigli u školu poslije zvona. Svi su kažnjeni sa po šest udaraca Štapom, što je strašno uzбудilo Meggie. Smatrala je da samo ona treba da bude kažnjena. Poslije užine sestra Ag se ponovo okomila na nju, i naša je Meggie izručila kruh i džem ravno na čistu crnu halju sestre Agathe.

— I što je bilo onda?

— Sestra Agatha je pošteno istukla i otjerala je kući.

— E pa, čini mi se da je dovoljno kažnjena. Ja zaista veoma poštujem naše redovnice, i nije naše da se miješamo u njihove poslove, ali bih volio da su manje brze na štapu. Znam da imaju težak zadatak da usade malo pameti u naše tvrde irske glave, ali jedna Meggie bila je tog dana prvi put u školi.

Frank je, zapanjen, zurio u oca. Bilo je to prvi put da otac razgovara sa svojim najstarijim sinom kao čovjek s čovjekom. Zaboravivši na trenutak vječite sukobe s ocem, Frank je postao svjestan da, bez obzira na svoje razmetanje, Paddy voli Meggie više nego svoje sinove. Zbog toga je osjetio čak izvjesne simpatije prema ocu, pa se osmjehnuo, ovog puta bez primjese nepovjerenja.

— Slatka curica, zar ne? — rekao je.

Paddy je odsutno klimnuo glavom, promatrajući je netremice. Konj je zafrktao, Meggie se protegla, okrenula na drugu stranu i otvorila oči. Kad je ugledala oca kako stoji pored Franka, naglo se uspravila i ostala da sjedi, ukočeno. Lice joj je probljednulo od straha.

— E pa, Meggie, djevojčice, izgleda da si provela težak dan, zar ne? — rekao je Paddy, prišao joj, podigao je iz sijena, namrštivši se kad je osjetio zadah što se širio oko nje. Onda je slegao ramenima i čvrsto je privio uz sebe.

— Dobila sam štapom po rukama, tata — priznala je.

— Pa sad, koliko ja poznajem sestru Agathu, to ti neće biti posljednji put. — Nasmijao se i podigao je na rame. — Bit će bolje da pogledamo ima li mama tople vode u kotlu, da te okupa. Zaudaraš gore nego Jarmanova štala.

Frank je otišao do vrata i zastao promatrajući kako dvije riđe glave poskakuju po stazi, a onda se okrenuo i primijetio da kobilu uporno gleda u njega svojim plemenitim očima.

— Dođi, stara vještice! Odvest ću te kući — rekao je skidajući s kuke ular.

Za Meggie, slučaj s povraćanjem, kako će se pokazati, pretvorio se u neočekivan blagoslov. Sestra Agatha i dalje ju je redovno kažnjavala štapom ali, da bi izbjegla posljedice, uvijek s veće udaljenosti, što je znatno umanjivalo snagu i preciznost njenog udarca.

Tamna djevojčica koja je sjedila u klupi do nje bila je najmlađa kći jednog

Talijana, vlasnika i upravitelja svijetloplavo obojene kavane u Wahineu. Zvala se Teresa Annunzio i bila je dovoljno bez temperamenta da ne privlači pažnju sestre Agathe, ali ne i toliko tupa da postane njena meta. Kad su joj zubi izrasli, pretvorila se u pravu ljepoticu, i Meggie ju je obožavala. Za vrijeme odmora šetale su se držeći rukama jedna drugu oko struka, što je bio znak da su » najbolje prijateljice« i da im nitko treći nije potreban. I pričale su, pričale, pričale.

Za vrijeme jednog odmora za užinu Teresa je odvela Meggie u kavanu da je upozna s ocem i majkom i starijom braćom i sestrama. Bili su oduševljeni njenom zlatnocrvenom kosom, kao što je Meggie bila oduševljena njihovom tamnom puti, i uspoređivali je s anđelom kad god bi podigla prema njima svoje krupne sive oči s prekrasnim tamnoplavim mrljama. Od majke je naslijedila ono nešto po čemu svatko odmah prepoznaje osobe plemenitog porijekla, a što je tako teško definirati; to nije promaklo ni obitelji Annunzio. Pokazujući istu spremnost da joj se dodvore kao i Teresa, počastili su je debelo narezanim krumpirima prženim u velikim kotlovima punim kipućeg ovčjeg loja i komadima ribe izvanrednog ukusa, koji su prethodno uvaljani u tijesto a zatim prženi u uzavreloj masti zajedno s krumpirima, samo u posebnoj žičanoj košari. Meggie nije nikad ranije jela nešto toliko ukusno i poželjela je da češće ruča tako u kavani. Ali i za tu jednu priliku koja joj se pružila bilo je potrebno posebno odobrenje majke i redovnica.

Njeni razgovori kod kuće svodili su se samo na » Teresa kaže« i » Znete li što je uradila Teresa?« dok Paddy nije dreknuo da mu je već dosta da sluša samo o toj Teresi.

— Ne znam je li baš pametno previše se zblizavati s Digićima — mrmljao je, priklanjajući se instiktivnom britanskom nepovjerenju prema svim tamnoputim i mediteranskim narodima. — Digići su prljavi, Meggie, nemaju običaj da se često peru — objasnio je nespretno, obarajući glavu pred uvrijeđenim pogledom Meggie.

Očigledno ljubomoran, Frank se suglasio s njim, pa je od tada Meggie kod kuće manje pričala o svojoj prijateljici. Neodobranje ukućana nije, međutim, moglo pomutiti prijateljstvo, zbog daljine ionako ograničeno na vrijeme provedeno u školi. Bobu i ostalim dječacima ta je njena zanesenost Teresom savršeno odgovarala. To im je omogućavalo da sumanuto jurcaju po igralištu kao da njihova sestra uopće ne postoji.

Nerazumljive stvari koje je sestra Agatha neprestano pisala na ploči postepeno su počele dobivati izvjestan smisao, i Meggie je naučila da » + « znači da brojeve treba sabrati u sumu, a » - « znači da broj koji se nalazi dolje treba oduzeti od

gornjeg, tako da se dobije iznos manji od početnog. Bila je vrlo bistro dijete i sigurno bi bila odličan, ako ne i najbolji učenik, da je samo bila kadra savladati strah od sestre Agathe. Čim bi se, međutim, njene kao svrdlo prodorne oči okrenule prema njoj a kreštavi glas joj uputio kratko pitanje, zapinjala je i mucala, nesposobna da misli. Aritmetiku je savladala s lakoćom, ali kad je trebalo da usmeno pokaže svoje znanje, nije se mogla sjetiti koliko su dva i dva. Čitanje je za nju predstavljalo ulazak u nov, tako čudesan svijet da joj ga nikad nije bilo dosta, ali kad bi je sestra Agatha prozvala da glasno pročita neki ulomak, nije bila u stanju izgovoriti, na primjer, riječ » mačka«, a lamoli » mijau«. Činilo joj se da neprestano dršće izložena rafalima sarkastičnih primjedbi sestre Agathe, i crvenjela zbog smijeha kojim je razred dočekivao te komentare. Sestra Agatha uvijek je uzimala upravo njenu pločicu da je prezirno pokaže ostalima, uvijek su njeni mukotrpno ispisani papiri služili sestri Agathi kao primjer ružnog, neurednog rada. Neka bogatija i sretnija djeca posjedovala su gumice za brisanje, ali Meggie je u žurbi načinjene greške mogla izbrisati samo navlaženim vrhom prsta, trljajući po papiru dok se ne bi počeo odvajati u sitnim valjušcima a napisana slova pretvorila bi se u mrlje. Takav način brisanja ostavljao je rupe na papiru i bio je strogo zabranjen, ali je ona je bila spremna na sve, samo da izbjegne odgojne mjere sestre Agathe.

Do njenog dolaska, glavna meta štapa i zajedljivosti sestre Agathe bio je Stuart. Meggie je, međutim, bila mnogo zahvalnija meta jer je Stuart, sa svojom stoičkom ravnodušnošću i gotovo svetačkim mirom, bio tvrd orah čak i za sestru Agathu. S druge strane, Meggie je drhtala, crvena kao cika, iako je hrabro nastojala da se pridržava pravila ponašanja kako ih je definirao Frank Stuart je iz dubine duše sažaljevao Meggie i pokušavao joj olakšati život, svjesno privlačeći gnjev redovnice na sebe. Ona je, međutim, smjesta prozrela njegove namjere, i spoznaja da se duh klana Clearyjevih manifestira i kad je u pitanju djevojčica, jednako kao i ranije kod dječaka, još više ju je razbjesnila. Da ju je tko upitao zašto se tako okomila upravo na Clearyjeve, ne bi znala odgovoriti. Staroj redovnici kakva je bila sestra Agatha, ogorčenoj tokom kojim je krenuo njen život, nije svakako bilo lako probaviti tako ponosnu i osjetljivu obitelj kakva je bila obitelj Cleary.

Najteži grijeh Meggie bio je što je bila ljevakinja. Kad je pažljivo uzela pisačku pripremaajući se za prvu vježbu iz pisanja, sestra Agatha je nasrnula na nju kao Cezar na Gale.

— Meghann Cleary, smjesta spusti tu pisačku! — zagrmjela je.

Tako je započela najžešća od svih borbi. Meggie je bila ljevakinja, neizlječiva i

beznadna. Kad joj je sestra Agatha silom na propisan način savila prste desne ruke oko pisaljke i namjestila je iznad pločice, Meggie je ostala sjediti potpuno ošamućena, ne znajući kako da prisili ruku da izvodi pokrete za koje je sestra Agatha tvrdila da ih može i mora izvoditi. Bila je kao nijema, uzeta i slijepa; taj beskorisni privjesak ta njena desna ruka bila je povezana s njenim misaonim procesom koliko i prsti na nogama. Crte koje je povlačila prelazile su preko ruba pločice jer nije bila kadra da ih savije gdje treba; pisaljka joj je ispadala iz ruke kao da je paralizirana; ništa od svega što je sestra Agatha pokušavala nije moglo natjerati desnu ruku Meggie da oblikuje slovo A. Meggie bi nakon toga krišom prebacila pisaljku u lijevu šaku i čudno savijenom rukom oko tablice napisala red prekrasnih, kao odštampanih A.

Bitku je dobila sestra Agatha kad je prilikom jutarnje smotre konopcem vezala Meggie lijevu ruku uz tijelo i nije ju odvezala sve do zvona za prestanak nastave u tri poslije podne. Čak je i za vrijeme odmora morala hodati, jesti i igrati se s čvrsto vezanom lijevom rukom. To je mučenje trajalo tri mjeseca, ali je Meggie na kraju ipak naučila korektno pisati desnom rukom, kako je zahtijevala sestra Agatha, iako oblik slova nikad nije bio savršen. Kako bi se osigurala da Meggie neće ponovo pribjeći pisanju lijevom rukom, sestra Agatha joj je svakog dana vezala ruku za tijelo još dva mjeseca, a onda okupila čitavu školu na molitvu u znak zahvalnosti svemogućem Gospodinu što je učinio da Meggie uvidi svoje greške. Sva Božja djeca su dešnjaci; djeca ljevaci su đavolje sjeme, posebno ako su ridokosa.

U toku prve godine školovanja Meggie se od punašne bebe pretvorila u mršavu djevojčicu, iako za to vrijeme nije mnogo porasla. Počela je gristi nokte pa je doživjela da je sestra Agatha natjera da ide od klupe do klupe ispruženih ruku, kako bi svadje djeca vidjela njene ružne, izgrizene nokte. To se dogodilo bez obzira na to što je polovica djece između sedme i petnaeste godine grizla nokte kao i Meggie.

Fee je izvukla bočicu s otopinom dobivenom iskuhavanjem gorkih trava i tom strašnom tekućinom namazala Meggie vrhove prstiju. Svi članovi obitelji zaduženi su da paze da krišom ne opere goroku tekućinu, a kad su ostale djevojčice u školi primijetile izdajničke smeđe mrlje, nije bilo kraja zadirkivanju. Kad bi stavila prste u usta, ukus je bio upravo neopisiv, gadan i gorak kao dezinfekciono sredstvo za ovce. Očajna, nakvasila je pljuvačkom rupčić i trljala njim prste dok se nije riješila onog najgoreg. Paddy je uzeo svoj tanki bič, instrument mnogo blaži od štapa sestre Agathe, i jednim je zamahom natjerao da dugo skakuće po kuhinji. Smatrao je da djecu ne treba tući po prstima, licu ili stražnjici, samo po nogama. Udarac po

nogama bolan je kao svaki drugi, govorio je, a ne može izazvati ozbiljniju povredu. Međutim, bez obzira na gorlu tekućinu, zadirivanja, sestru Agathu i Paddyjev bič, Meggie je i dalje grizla nokte.

Prijateljstvo s Teresom Annunzio bilo je jedina radost u njenom životu, jedino što je školu činilo podnošljivom. Sjedila je za vrijeme nastava ispunjena samo jednom željom — da što prije dođe odmor pa da sjedi s rukom oko Teresinog struka i s Teresinom rukom oko svog struka pod velikom smokvom i da pričaju, pričaju. Kružile su bajke o Teresinoj čudno stranoj obitelji, o njenim bezbrojnim lutkama i pravom servisu za čaj s tradicionalnim motivom vrba.

Kad je Meggie ugledala taj servis, bila je kao u transu. Sastojao se od 108 komada, minijaturnih šalica, tanjura i pladnjeva, s čajnikom, posudom za šećer, vrčem za mlijeko i vrčem za vrhnje. Uz to su išli sićušni noževi, žlice i vilice, veličinom točno prilagođeni lutkama. Teresa je uopće imala mnogo igračaka; uz to što je bila mnogo mlađa od svoje po godinama najbliže sestre, njena obitelj bila je talijanska, što je značilo da nije prikrivala svoje strasti i ljubav i nije se ustručavala da zagradi u očeva financijska sredstva. Obje djevojčice imale su razloga da zavide jedna drugoj, s tim što Teresa nikad nije pozavidjela Meggie na njenom kalvinističkom, stoičkom odgoju. U tom pogledu ju je sažaljevala. Ne smjeti otrčati majci, zagrliti je i obasuti joj lice poljupcima? Sirota Meggie!

Što se tiče Meggie, ona nikako nije mogla uspoređivati Teresinu nasmijanu, nisku, punašnu majku sa svojom vitkom, uvijek ozbiljnom majkom, pa nikad nije pomislila: »Željela bih da me mama zagrlji i poljubi«. Umjesto toga mislila je: »Željela bih da me Teresina mama zagrlji i poljubi«. Uostalom, mnogo je manje mislila na zagrljaje i poljupce nego na servis za čaj s motivom vrba. Onako fin, onako tanaki krhak, onako lijep! Oh, kad bi bar imala takav servis za čaj i mogla poslužiti Agnes poslije podne čajem iz tamnoplavo-bijele šalice na tamnoplavo-bijelom tanjuriću!

U petak za vrijeme blagoslova u staroj crkvi s njenim ljupkim, grotesknim maorskim rezbarijama i maorskim slikama na plafonu, Meggie se klečeći molila da i ona dobije takav servis za čaj. Kad je otac Hayes podigao monstrancu visoko iznad glave, hostija je pogledala kroz zastakljeni prozorčić usred draguljima ukrašenih zraka i blagosloвила pognute glave vjernika. Svih vjernika osim Meggie, jer ona uopće nije vidjela hostiju; bila je previše zaokupljena da se sjeti koliko je tanjurića i šalica bilo u Teresinom servisu. A kad su Maori^[3] na galeriji uz pratnju orgulja zapjevali u slavu Svevišnjeg, u glavi Meggie kovtala se samo tamnoplava magla. Bila je vrlo, vrlo daleko i od katoličanstva i od Polinezije.

Školska godina približavala se kraju, prosinac i njen rođendan najavljivali su dolazak pravog ljeta, kad je Meggie naučila kako skupo čovjek ponekad mora plaćati želje svog srca. Sjedila je na visokoj stolici pored peći, a Fee ju je, kao svakog dana, češljala prije odlaska u školu. Bio je to kompliciran posao. Meggie je imala prirodno kovrčavu kosu, što je njena majka smatrala velikom srećom. Djevojčice s ravnom kosom imale su, kad bi odrasle, sto muka da tanke, opuštene pramenove pretvore u željenu veličanstvenu masu kovrča. Meggie je noću spavala s gotovo do koljena dugom kosom uvijenom na krpice izrezane od stare plahte, i svakog se jutra morala popeti na stolicu da Fee razveže krpice i s pomoću četke formira kosu u uvojke.

Fee je to radila tako što bi uzela u lijevu ruku dug, zamršen pramen i s pomoću stare četke »Mason Pearson« spretno četkala vlasi, namotavajući ih oko kažiprsta, dok se čitav pramen ne bi pretvorio u debelu, sjajnu kobasicu; nakon toga bi pažljivo izvukla prst iz središta smotka i stresla je u dugačak, prekrasan, debeo uvojak. Tu operaciju bilo je potrebno ponoviti dvanaestak puta, zatim skupiti uvojke na čelu svježe izglaćanom trakom od bijelog tafta, i Meggie je bila spremna za odlazak. Sve ostale djevojčice išle su u školu s pletenicama, a uvojke su nosile samo u posebnim prilikama, ali Fee je bila nepokolebljiva — Meggie je morala nositi uvojke stalno, ma koliko joj teško bilo svakog jutra odvojiti potrebno vrijeme za to. Fee možda nije bila svjesna da ta njena žrtva nije sasvim umjesna, jer je njena kći imala bez svake sumnje najljepšu kosu u čitavoj školi. Isticati tu činjenicu svakodnevnim uvojcima značilo je neprestano poticati zavist i nenaklonost njenih drugarica.

Češljanje je bilo bolno, ali je Meggie bila već tako naviknuta na tu svakodnevnu torturu da joj više nije smetala; majka ju je tako češljala otkad je znala za sebe. Snažna ruka Fee provlačila je nemilosrdno četku kroz zamršenu kosu dok Meggie ne bi navrle suze na oči; morala se objema rukama držati za stolicu da ne padne. Bio je ponedjeljak, posljednjeg tjedna škole, i do njenog rođendana ostala su samo dva dana. Držala se za stolicu sanjareći o plavo-bijelom servisu za čaj, svjesna da je to samo san. Vidjela je jedan takav servis u trgovini mješovitom robom u Wahineu, ali je već znala dovoljno o novcu da bi shvatila kako njegova cijena nadilazi skromne financijske mogućnosti njenog oca.

Fee je iznenada tiho kriknula, tako čudno da se Meggie prenula iz snova, a muškarci koji su još sjedili za doručkom radoznalo su se okrenuli.

— Gospode Isuse Kriste! — rekla je Fee.

Paddy je skočio, zaprepašten; nikad ranije nije čuo da Fee spominje ime

Gospodnje uzalud. Stajala je s jednim uvojkom u jednoj i s četkom u drugoj ruci, lica iskrivljenog od užasa i gađenja. Paddy i dječaci okupili su se oko njih. Meggie je pokušavala vidjeti što se događa, ali je samo zaradila udarac po licu čekinjastom stranom četke, od čega su joj potekle suze.

— Pogledajte! — šapnula je Fee, podižući uvojak prema svjetlu, da Paddy vidi.

Kosa je na suncu svjetlucala kao splet zlatnih niti, i Paddy u prvom trenutku nije vidio ništa. Onda je primijetio da nešto hoda po nadlanci Fee. Podigao je jedan uvojak i među svjetlucavim zlatnim nitima otkrio još nekoliko takvih stvorenja kako žurno gmižu gore-dolje. Na pojedinim dlakama primijetio je nalijepljene gomilice bijelih zrnaca, a stvorenja koja su gmizala neprestano su proizvodila nove slične bijele gomilice. U pramenu kose život je vrvio kao u košnici.

— Dobila je uši! — rekao je Paddy.

Bob, Jack, Hughie i Stu također su pogledali uvojak, a zatim se, kao i njihov otac, povukli na sigurnu udaljenost. Samo Frank i Fee ostali su pokraj Meggie, zureći u njenu kosu kao hipnotizirani, dok je Meggie sjedila zgrčena, zbunjena, ne znajući što je zgriješila. Paddy se srušio na svoju vindzorsku stolicu i ostao tako, zureći u vatru i trepući.

— To je sve od onih prokletih Digića! — rekao je konačno, okrenuo se i pogledao Fee. — Bitange proklete, krdo prljavih svinja!

— *Paddy!* — šapnula je Fee, zaprepaštena.

— Oprosti što psujem, majko, ali kad pomislim da je Meggie dobila uši od onih prokletih Digića, dođe mi da ovog trenutka odem u Wahine i srušim im onu njihovu prljavu, masnu kavanu! — zurlao je Paddy, ljutito udarajući šakom po koljenu.

— Šta je to, mama? — konačno je promucala Meggie.

— Pogledaj, prljava mala ušljivko! — odgovorila joj je majka i gurnula joj ruku ispred nosa. — Kosa ti je prepuna ove gamadi, a dobila si je od one Talijanke u koju si tako zaljubljen! Što da sad radim s tobom?

Meggie je zurila u sićušnog insekta koji je slijepo gmizao po goljoj koži nadlanice, tražeći kakvo dlakama obraslo mjesto, a onda briznula u plač.

Ne čekajući instrukcije, Frank je stavio na peć kotao pun vode dok je Paddy koračao gore-dolje po kuhinji, psujući, raspaljujući se sve više kad god bi pogledao u Meggie. Konačno je otišao do vješalice na zidu kraj zadnjih vrata, nabio šešir na glavu i skinuo s luke dugački bič.

— Idem u Wahine, Fee, da kažem ono prokletom Digiću što da radi sa svojom prljavom ribom i krumpirima! A onda ću svratiti do sestre Agathe da joj kažem što mislim i o njoj i ušljivoj djeci koju pušta u svoju školu!

— Budi oprezan, Paddy — upozorila ga je Fee. — Što će biti ako uši nije dobila od male Talijanke? Čaki ako ima uši, mogla ih je dobiti od nekog drugog, kao i Meggie.

— Gluposti — rekao je Paddy prezirno. Izišao je na zadnja vrata i nekoliko trenutaka kasnije čuli su topot kopita njegovog konja na cesti. Fee je uzdahnula i rezignirano pogledala u Franka.

— E pa, mislim da se možemo samo nadati da neće završiti u zatvoru. Bit će bolje da pozoveš dječake u kuću, Frank Danas nema škole.

Fee je pažljivo pregledala kosu svih dječaka, zatim Frankovu, a onda je on morao pregledati njenu kosu. Nije bilo nikakvih znakova da je netko dobio uši od sirote Meggie, ali Fee nije htjela riskirati. Kad je voda u velikom kotlu za rublje provrela, Frank je donio limenu kadu i napunio je do polovice vreloom vodom, a onda dolio hladne. Zatim je otišao u šupu i donio kantu od dvadeset litara punu petroleja, uzео komad sapuna iz ormara i pozvao Boba da pride. Svaki od dječaka morao je zaroniti glavu u kadu, zatim bi mu Frank na glavu izlio nekoliko šalice petroleja, a nakon toga je masnu glavu morao dobro istrljati sapunom. Petrolej i grubi sapun štípali su kožu, dječaci su urlali i trljali krvlju podljevene oči, češali pocrvenjelu kožu na glavi i prijetili da će se krvavo osvetiti svim Digićima.

Fee je otvorila košaru s priborom za šivenje i izvukla velike šklare. Prišla je Meggie, koja se nije usuđivala da se pomakne sa stolice, iako je od tragičnog otkrića prošlo već sat ili više vremena, i ostala kraj nje neko vrijeme, sa škarama u ruci, zureći u prekrasni vodopad kose. Zatim je počela rezati — snip! snip! — dok se svi dugi uvojci nisu našli na gomili na podu. Kroz ostatke kose već je počela provirivati bijela koža na glavi Meggie kad se Fee, neodlučna, obratila Franku.

— Da je ošišam do kože? — upitala je stegnutih usana.

Frank je, revoltiran, podigao ruku.

— Oh, mama, ne! Nikako! Jedna dobra doza petroleja bit će dovoljna. Nemoj je dalje šišati, molim te!

Zatim su je odveli do kade i izlijevali joj na glavu šalicu za šalicom petroleja, trljajući istovremeno grubim sapunom ono što je ostalo od njene kose. Kad su zaključili da je dovoljno, bila je gotovo slijepa od ugriza sode i sapuna, a lice i glava bili su joj pokriveni sitnim mjehurićima. Frank je pomeo odrezane uvojke na komad

papira i bacio ih u vatru ispod kotla, a onda turio metlu u posudu s petrolejem. Fee i Frank također su oprali kosu, uzdišući dok im je lužina pržila kožu, a onda je Frank uzeo kantu i izribao pod u kuhinji jakim sredstvom za dezinfekciju.

Kad je kuhinja bila dezinficirana kao bolnica, prešli su na spavaće sobe, pokupili posteljinu sa svih kreveta i proveli čitav dan iskuhavajući, cijedeći i vješajući na konopce plahte i jastučnice. Madraci i jastuci prebačeni su preko ograde i poprskani petrolejem, a sve prostirke i sagovi su temeljito, nemilosrdno isprašeni. U akciji su sudjelovali svi dječaci, samo Meggie, u nemilosti, nije radila ništa. Zavukla se iza štale i plakala. Glava ju je boljela od trljanja, opekotina i plikova, i tako ju je izjedao stid da nije htjela ni pogledati Franka kad je došao po nju. Nije ju nikako mogao nagovoriti da uđe u kuću.

Frank ju je na kraju silom morao odvući u kuhinju; otimala se i branila, a kad se kasno poslije podne Paddy vratio iz Wahinea, zavukla se u kut i ostala u njemu. Paddy je bacio kratak pogled na očištanu glavu Meggie, i suze su mu navrle na oči. Sjedio je klateći se na svojoj vindzorskoj stolici, s rukama na licu, dok se čitava obitelj nervozno premještala s noge na nogu; voljeli bi da su se nalazili bilo gdje, samo ne tu gdje su bili. Fee je skuhala čaj pa kad joj se učinilo da Paddy dolazi sebi, natočila mu je u šalicu.

— Što se dogodilo u Wahineu? — upitala je. — Zadržao si se veoma dugo.

— Kao prvo, istjerao sam bičem iz kuće onog prokletog Digića i bacio ga u korito za pojenje konja. Onda sam primijetio MacLeoda kako stoji pred svojom radnjom i gleda, pa sam mu ispričao što se dogodilo. MacLeod je skupio nekoliko momaka u krčmi pa smo sve Digiće pobacali u korito, žene također, nakon što smo prethodno izlili u vodu deset litara karbola. Zatim sam otišao u školu i razgovarao sa sestrom Agathom, i kažem ti, zaslužila je batine zato što ništa nije primijetila. Izvukla je onu malu crnu iz klupe da joj pregleda kosu i, naravno, bila je puna ušiju. Smjesta je poslala malu kući i rekla joj da se ne pojavi u školi dok se ne očisti. Zatim je zajedno sa sestrom Declan i sestrom Catherine pregledala glavu sve djece u školi i pokazalo se da ima dosta ušljivih. I same redovnice češale su se kao izbezumljene kad su mislile da ih nitko ne gleda. — Osmjehnuo se sjećajući se tog prizora, a onda je ponovo pogledao glavu Meggie i uozbiljio se. Smrknuto je neko vrijeme promatrao djevojčicu, a onda rekao: — A što se tebe tiče, mlada gospođice, nema više druženja s Digićima niti bilo s kim, osim s rođenom braćom. Ako nisu dovoljno fini za tebe, želim slučaj. Bob, dobro utvi sebi u glavu da se Meggie ne smije družiti ni s kim osim s tobom i ostalom braćom dok je u školi, jesi li me čuo?

Bob je klimnuo glavom.

— Jesam, tata.

Slijedećeg jutra Meggie je s užasom ustanovila da se od nje očekuje da kao obično ode u školu.

— Ne, ne, ne mogu ići! — plakala je, rukama stežući glavu. — Mama, mama, ne mogu ići u školu ovakva, ne mogu se ovakva pojaviti pred sestrom Agathom!

— Oh, možeš, možeš — odgovorila joj je majka ne obazirući se na Frankove molećive poglede. — Neka ti to bude pouka!

I tako je Meggie otišla u školu, vukući noge, glave umotane u smeđi turban. Sestra Agatha ju je potpuno ignorirala, ali za vrijeme odmora djevojčice su je uhvatile i skinule joj šal da vide kako izgleda. Lice joj je bilo nepromijenjeno, ali joj je glava, otkrivena, izgledala užasno, pokrivena mjehurićima, kao spržena. Kad je vidio što se događa, Bob je smjesta dotrčao i odveo sestru u jedan zabačen kutak igrališta za kriket.

— Ne obaziri se na njih, Meggie — rekao je ljutito, nespretno joj omotavajući šal oko glave i tapšući je po ukrućenim ramenima. — Zlobne balavice! Žao mi je što nisam bio toliko pametan da sačuvam nekoliko onih životinja iz tvoje kose. Siguran sam da bi izdržale neko vrijeme, a onda, kad svi zaborave na ovo, poškopio bih nekoliko glava novom serijom.

Došli su i ostali dječaci i čuvali Meggie dok nije zazvonilo zvono.

Teresa Annunzio došla je u školu samo na nekoliko minuta preko odmora, ošišana do kože. Pokušala je napasti Meggie, ali su je dječaci s lakoćom savladali. Dok je odlazila, ispružila je desnu ruku, sa stisnutom šakom, i udarila se po desnoj nadlaktici lijevom rukom, savijajući ruku u laktu. Tu fascinantnu, misterioznu gestu nitko nije shvatio, ali dječaci su se potrudili da je zapamte za buduću upotrebu.

— Mrzim te! — vikala je Teresa. — Moj se tata mora zbog onoga što je tvoj tata uradio sad seliti u drugi kotar! — Okrenula se i pobjegla s igrališta plačući.

Meggie je držala glavu uspravno i trudila se da zadrži suze. Izvlačila je pouku. *Nije* važno što drugi misle, nije, nije! Ostale djevojčice su je izbjegavale, dijelom zato što su se plašile Boba i Jacka, a dijelom zato što su ih njihovi roditelji upozorili da se drže na odstojanju; previše se družiti s Clearyjevima značilo je uvijek samo prizivati nevolju. I tako je Meggie provela nekoliko posljednjih dana škole » u Coventryju«, kako se govorilo, što je značilo da su je svi izbjegavali. Čak je i sestra Agatha poštivala taj prešutni dogovor i svoj bijes iskaljivala na Stuartu.

Kao i svi dječji rođendani koji bi pali u školski dan, proslava rođendana Meggie odgođena je do subote, kada je dobila onaj toliko željeni plavo-bijeli servis za čaj. Bio je postavljen na prekrasno izrađenom, tamnoplavo obojenom stoliću s istim takvim stolicama, što je sve napravio Frank u svom nepostojećem slobodnom vremenu, a na jednoj od dviju stolica sjedila je Agnes u novoj plavoj haljini koju je sašila Fee u svom, također nepostojećem, slobodnom vremenu. Meggie je sumorno zurila u plavo-bijeli crtež na svakom od sićušnih komada servisa, u fantastično drveće s čudnim loptastim cvjetovima, u kitnjastu malu pagodu, u par čudno stiliziranih ptica i sitne figure koje vječito prelaze preko krivog kamenog mostića. Sve je to iznenada izgubilo sav svoj čar. Ipak, nekako je maglovito naslućivala zašto je obitelj utrošila teško stečeni novac da joj kupi ono što je najviše željela. Zato je vrijedno pripremila čaj za Agnes u malom četvrtastom čajniku i obavila čitav ritual, kao da je izvan sebe od sreće. I nastavila je, tvrdoglavo, da se tako igra godinama a da nikad nije ni okrnjila niti jedan tanjurić ili šalicu. Nitko nikad nije ni pomislio da ona mrzi taj plavo-bijeli servis s vrbama, tamnoplavi stol i stolice i plavu haljinu Agnes.

Dva dana prije Božića 1917. godine, Paddy je donio kući svoje tjedne novine i nove knjige iz knjižnice. Novine su, što je bilo rijetkost, tog dana imale prednost nad knjigama. Urednici su uveli jednu novinu po ugledu na popularne američke časopise koji su vrlo rijetko stizali na Novi Zeland — čitav srednji dio tjednika bio je posvećen ratu. Bile su tu mutne fotografije juriša australsko-novozelandskih jedinica na nepristupačne litice kod Galipolja, dugi članci u kojima je slavljena hrabrost vojnika s Antipoda, biografije svih Australaca i Novozelandsana koji su odlikovani Viktorijinim križem otkako je to odlikovanje ustanovljeno, i prekrasna gravura preko cijele strane na kojoj je bio prikazan pripadnik lake australske konjice na svom konju, s isukanom sabljom i dugom svilenkastom perjanicom pričvršćenom ispod naviše zavrnutog dijela oboda vojničkog šešira.

Frank je zgrabio novine čim mu se pružila prilika, i nadušak pročitao članke, užagrenih očiju, žedno upijajući šovinizmom zasićeni tekst.

— Tata, želim da idem i ja! — rekao je, pobožno odlažući novine na stol.

Fee se tako trgnula da je prosula paprikaš po štednjaku, a Paddy se ukočio na svojoj vindzorskoj stolici, zaboravivši knjigu.

— Premlad si, Frank — rekao je.

— Nisam! Imam sedamnaest godina, tata, odrastao sam čovjek! Zar da Švabe i Turci kolju naše ljude kao ovce, a ja sjedim ovdje u zavjetrini, kraj peći? Krajnje je vrijeme da i jedan Cleary izvrši što mu je dužnost.

— Maloljetan si, Frank, neće te primiti.

— Primit će me ako se ti ne budeš protivio — odgovorio je Frank brzo, pogleda kao prikovanog za Paddyja.

— Ali ja se protivim. Ti si jedini koji trenutno radiš i novac koji zarađuješ neophodan nam je, to ti je poznato.

— U vojsci ću dobivati plaću!

Paddy se nasmijao.

— » Vojnički šiling«, misliš, je li? Kao kovač u Wahineu zaradit ćeš mnogo više nego kao vojniku Evropi.

— Ali ako odem, možda će mi se pružiti prilika da postanem nešto bolje od kovača! To mi je jedina mogućnost, tata!

— Gluposti! Bože moj, dječaće, ti ne znaš što govoriš. Rat je strašna stvar. Došao sam iz zemlje koja ratuje već tisuću godina, i znam što je rat. Zar nisi čuo što pričaju momci koji su se vratili iz burskog rata? Često odlaziš u Wahine, pa slijedeći put sjedi i slušaj. Uostalom, čini mi se da prokleti Englezi koriste australske i novozelandske vojnike kao hranu za neprijateljske topove i bacaju ih tamo gdje sami ne žele da idu, gdje bi se protilo previše njihove dragocjene krvi. Pogledaj samo kako je onaj ratoborni Churchill poslao naše ljude u besmisleni napad na Galipolje? Od pedeset tisuća ljudi deset tisuća mrtvih! Dvostruko gore od desetkovanja! Zašto bi, uostalom, ratovao za staru majku Englesku? Što je ona ikad učinila za tebe? Zar nije oduvijek samo cijedila svoje kolonije? Ako odeš u Englesku, svi će na tebe gledati s visoko, zato što si iz kolonije. Ni Novom Zelandu ni Australiji ne prijete nikakva opasnost. Staroj majci Engleskoj ne bi loše činilo da bude jednom poražena; krajnje je vrijeme da joj netko vrati sve ono što je radila u Irskoj. Ne bih, vjeruj, prosuo niti jednu suzu kad bi na kraju Kaiser prošetao Strandom.

— Ali, tata, ja *želim* u vojsku!

— Možeš željeti što god hoćeš, Frank, ali ja ti kažem da nikamo nećeš ići, pa će biti bolje da lijepo zaboraviš na čitavu stvar. Nisi dovoljno velik da budeš vojnik.

Frankovo se lice obililo rumenilom, usne su mu se stegle; nizakrast bio je njegova najboljnija točka. U školi je uvijek bio najniži u razredu i zbog toga prošao kroz dva puta više tučnjava nego bilo tko od njegovih vršnjaka. Kasnije su ga počele mučiti

teške sumnje jer je sa sedamnaest godina bio visok samo metar šezdeset, točno koliko je bio visok i kad je imao četrnaest godina; možda je prestao rasti. Samo on je znao kroz lakve su muke prošli njegovo tijelo i duh, kakvim je vježbama pokušavao istegnuti svoje tijelo i lakve je uzaludne nade gajio.

Radom u kovačnici je, međutim, stekao snagu sasvim neproporcionalnu svojoj visini; da je Paddy svjesno birao profesiju za mladića Frankovog temperamenta, ne bi mogao bolje izabrati. Nizak i kao nabijen snagom, sa sedamnaest godina nije nikad poražen u tučnjavi i bio je po tome već poznat širom poluotoka Taranaki. U borbu je unosio sav svoj bijes, frustriranost i inferiornost, i tome se nije mogao suprotstaviti ni najkrupniji i najjači momak u okolini, jer je sve bilo ugrađeno u tijelo izvanredne fizičke kondicije i kombinirano s pronicavim umom, prkosom i neslomljivom voljom.

Što su krupniji i opasniji ti momci bili, to je Frank više želio da ih vidi pokorene u prašini. Njegovi rivali izdaleka su ga zaobilazili jer je bio nadaleko poznat po svojoj agresivnosti. U zadnje vrijeme bio je već prestao tražiti suparnike među mladićima, i po okolici se još pričalo o tome kako je premlatio Jima Collinsa, iako je Jim Collins ima dvadeset dvije godine, bio u čarapama visok metar četrdeset tri centimetra i tako snažan da je mogao podići konja. Sa slomljenom lijevom rukom i nekoliko slomljenih rebara, Frank se tukao dok od Jima Collinsa nije ostala drhtava gomila krvavog mesa do njegovih nogu, i morali su ga silom spriječiti da mu već onesviještenom potpuno ne razbije lice. Kad mu je ruka zarasla i kad je mogao skinuti zavoje oko grudi, Frank je otišao u grad i podigao konja, samo da pokaže kako Jim nije jedini koji to može, i kako to ne zavisi od veličine čovjeka.

Kao otac tog neobičnog mladića, Paddy je vrlo dobro znao kakva je Frankova reputacija, i pokazivao je razumijevanje za njegovu borbu da stekne poštovanje drugih, iako ga to nije sprečavalo da bjesni kad bi Frankove tučnjave ometale njegov posao u kovačnici. Kako je i sam bio nizak, Paddy je u svoje vrijeme također morao tučnjavama dolazivati koliko vrijedi, ali u svom kraju u Irskoj nije bio iznimno malen, a kad je došao na Novi Zeland, gdje su muškarci bili viši, bio je već zreo čovjek. Zbog toga mu visina nikad nije bila opsesija kao Franku.

Sad je pažljivo promatrao dječaka pokušavajući ga shvatiti, ali nije uspijevaao; nikad mu nije bio prirastao srcu, iako se svim silama trudio da ne pravi razliku među djecom. Znao je da Fee zbog toga pati, da strepi od tog pritajenog antagonizma između njih, ali čak ni njegova ljubav prema Fee nije mogla učiniti da nekako savlada tu nesnošljivost.

Frankove kratke, fino oblikovane ruke ležale su defenzivno na novinama, a njegove oči, koje ni na trenutak nisu skretale s Paddyjevog lica, izražavale su neku čudnu mješavinu molbe i ponosa previše nesavitljivog da bi ustuknuo pred molbom. Kakvo je to čudno, strano lice bilo! U njemu nije bilo ničega ni od Clearyjevih ni od Armstrongovih, osim što bi možda dio oko očiju malo podsjećao na lice Fee kad bi Fee imala tamne oči i kad bi joj oči na najmanji izazov sijevale i plamsale kao Frankove. Jedino što tom momku nije nedostajalo bila je hrabrost.

Paddyjevom primjedbom o Frankovoj visini rasprava je naglo okončana; porodica je pojela zečji paprikaš u neuobičajenoj tišini, čak su i Hughie i Jack svoju vatrenu, samouvjerenu konverzaciju u isprekidanu čestim prodornim kikotanjem vodili s više obzira nego obično. Meggie nije htjela jesti i samo je netremice gledala u Franka, kao da očekuje da bi svakog trenutka moga iščeznuti. Frank je bez mnogo volje jeo koliko je smatrao da je pristojno, a čim mu se pružila prilika, ispričao se i izišao. Trenutak kasnije začuli su se mukli udarci sjekire; Frank se bacio na trupece tvrdog drveta koje je Paddy dovukao kući za zimu, da dugo drže vatru u peći.

Kad su svi mislili da je već u krevetu, Meggie se provukla kroz prozor svoje sobe i tiho se prikrala do drvarnice. Bio je to prostor od ogromnog značenja za život u kući, stotinjak četvornih metara prekrivenih i umrtvljenih debelim slojem iverja i kore. S jedne strane visoko naslagane cjepanice čekale su na cijepanje, a s druge strane uzdizali su se mozaiku slični zidovi uredno složenog drva isječenog na komade, pogodne za ubacivanje u peć. U sredini tog prostora tri panja, još s korijenjem u zemlji, služile su kao podloge za cijepanje trupaca raznih veličina.

Frank nije bio kod panja; radio je oko masivnog trupca eukalptusa, režući ga na komade koje će moći postaviti na najniži, najširi panj. Šezdeset centimetara debeli trupac ležao je na zemlji, učvršćen na oba kraja željeznim klinovima, a Frank je stajao na trupcu raširenih nogu, režući ga napola sjekinom. Sjekira se kretala tako brzo da se čulo zviždanje oštrice, a ručka je proizvodila svoj vlastiti šištavi zvuk dok je klizila gore-dolje između Frankovih oznojanih dlanova. Oštrica bi bljesnula iznad njegove glave a onda se spustila u maglovitom srebrnastom luku, usijecajući klinasti zarez u kao željezo tvrdom drvu kao da udara u jelovinu ili mekano, natrulo drvo. Iverje je letjelo na sve strane, znoj je potocima tekao niz Frankova gola prsa i leđa, a preko čela je vezao rupčić da mu znoj ne ide u oči. Bilo je opasno tako raditi, sjeći ispod sebe; jedan pogrešno usmjeren ili vremenski neusklađen udarac — i ostao bi bez noge. Na zapešćima je nosio kožne narukvice koje su upijale znoj što je tekao niz ruke, ali mu nježne šake nisu bile zaštićene rukavicama; držale su lako ručicu sjekire i

izvanredno vješto usmjeravale njeno kretanje.

Meggie je čučnula pored njegove odbačene košulje i potkošulje i promatrala ga, zadivljena. U blizini su ležale tri rezervne sjekire jer bi eukaliptusovo drvo bilo brzo otupilo i najoštrij u sjekiru. Dohvatila je jednu i položila je preko koljena, žaleći što ne može cijepati drva kao Frank. Sjekira je bila tako teška da ju je jedva podigla. Sjekire upotrebljavane u kolonijama imale su samo jednu oštricu, izbrušenu tako da siječe kao britva; sjekire sa dvije oštrice bile su previše lagane za drvo kao što je eukaliptus. Tupa strana sječiva bila je dva i pol centimetra debela i otežana balastom, a ručka provučena kroz ušicu bila je dobro učvršćena i osigurana drvenim klinom. Loše učvršćeno sječivo moglo je otpasti usred zamaha i, leteći kroz zrak kao topovsko zrno, ubiti nekoga.

U sumraku koji se brzo zgušnjavao, Frank je radio gotovo instinktivno; Meggie je s lakoćom stečenom dugom praksom izbjegavala krupno iverje i strpljivo čekala da je on primijeti. Trupac je već bio napola presječen i Frank se, zadihan, okrenuo na suprotnu stranu; ponovo je zamahnuo sjekinom i počeo sjeći trupac s druge strane. Načinjeni zarez bio je dubok i uzak, da se uštedi drvo i ubrza rad; kako je oštrica prodirala prema središtu trupca, sječivo je potpuno nestajalo u utoru i krupno klinasto iverje izlijetalo je sve bliže mjestu gdje je stajao. Ne osvrćući se na njega, sjekao je sve brže. Trupac se sasvim neočekivano razdvojio a Frank je u istom trenutku gipko skočio u zrak, osjetivši što će se dogoditi prije nego što se sjekira posljednji put zabila u drvo. Dijelovi trupca su se razmakli i iskosili a njegove noge dodirnule su zemlju na suprotnoj strani; osmjehivao se, ali to nije bio sretan osmijeh.

Okrenuo se da uzme drugu sjekiru i ugledao sestru kako strpljivo čeka, čučeći, samo u kitnjastoj spavaćici s redovima dugmadi gore i dolje. Bilo je još uvijek neobično vidjeti na njenoj glavi masu sitnih koverčica umjesto uobičajenih krpica, ali je zaključio da joj ta dječaćka frizura dobro pristaje pa je čak poželio da je zadrži. Prišao joj je i čučnuo pokraj nje, držeći sjekiru preko koljena.

— Kako si se izvukla, mačko?

— Izišla sam kroz prozor kad je Stu zaspao.

— Ako ne pripaziš, i sama ćeš se pretvoriti u dečka.

— Nije važno. Bolje je igrati se s dječacima nego sama.

— To ti vjerujem. — Sjeo je, naslonivši se na trupac, i umorno okrenuo glavu prema njoj. — Što te zabrinjava, Meggie?

— Frank, ti nećeš otići, zar ne? — Položila je ruke s izgrizenim noktima na njegovu

nogu i pogledala ga zabrinuto, otvorenih usta jer joj je nos bio začepljen kako se borila da zadrži suze, pa nije mogla disati.

— Možda i hoću, Meggie — rekao je nježno.

— Oh, Frank, nemoj! Potreban si mami i meni! Poštenja mi ne znam što bismo bez tebe!

Iako ga je srce boljelo, osmjehnuo se načinu na koji je nesvjesno imitirala govor Fee.

— Ponekad, Meggie, stvari ne idu onako kako bi čovjek htio. To treba da znaš. Nas Clearyjeve su učili da radimo zajedno za dobro svih i da nikad ne mislimo na sebe, ali ja se s tim ne mogu složiti. Mislim da bismo trebali naučiti da najprije mislimo na sebe. Želim otići zato što imam sedamnaest godina i što je vrijeme da započnem vlastiti život. Tata, međutim, kaže ne, kaže da sam potreban ovdje za dobro obitelji kao cjeline. A kako nemam dvadeset jednu godinu, moram učiniti kao što tata kaže.

Meggie je ozbiljno kimala glavom, nastojeći pohvatati zamršene konce Frankovog objašnjenja.

— Znaš, Meggie, dugo sam i duboko razmišljao o tome. Odlazim, to je svršena stvar. Znam da ću nedostajati mami i tebi, ali Bob brzo raste, a tata i ostali dječaci neće nimalo žaliti za mnom. Tatu zanima samo novac koji zarađujem.

— Zar nas više ne voliš, Frank?

Okrenuo se, privukao je sebi i grčevito je zagrlio, milujući je s nježnošću koja je bila samo bol, mučenje, patnja.

— Oh, Meggie! — Tebe i mamu volim više nego sve ostale zajedno! Bože, zašto nisi starija pa da mogu s tobom ozbiljno razgovarati! A možda je i bolje što si još mala, možda je bolje...

Naglo ju je pustio, nastojeći ponovo uspostaviti kontrolu nad sobom, zabacio glavu i naslonio je na trupac. Usta su mu se pomicala a jabučica na vratu skakala gore-dolje. Onda ju je pogledao:

— Meggie, kad odrasteš shvatit ćeš me.

— Molim te, nemoj otići, Frank — ponovila je.

Nasmijao se, kao da je zajecao.

— Oh, Meggie! Zar nisi čula ništa od onoga što sam ti rekao? Pa sad, nije ni važno. Najvažnije je da nikome ne kažeš da si noćas razgovarala sa mnom, čuješ li me? Ne bih htio da pomisle kako si ti na neki način umiješana u sve to.

— Čula sam, Frank, čula sam sve što si rekao — odgovorila je Meggie. — I neću nikome ništa reći, obećavam. Samo... oh, bar da ne moraš otići!

Bila je previše mala da bi mu bila kadra reći ono što je tek počela osjećati u srcu — tko će ostati ako Frank ode? On je bio jedini koji je otvoreno pokazivao da je voli, jedini koji ju je znao podići i zagrliti. Kad je bila još sasvim mala, tata ju je često dizao i nosio, ali otkako je krenula u školu, nije joj više dopuštao da mu sjedi na krilu, nije joj dopuštao da mu obavije ruke oko vrata. — Ti si sad već velika djevojčica, Meggie — govorio je. Majka je, opet, uvijek bila previše zauzeta poslom, previše umorna, previše obuzeta brigama za dječake i kuću. Frank je bio uvijek najbliži njenom srcu, Frank je bio najblistavija zvijezda na njenom malom nebu. Bio je jedini koji je uživao u tome da sjedi i razgovora s njom, jedini koji joj je objašnjavao stvari na način koji je mogla razumjeti. Od dana kad je Agnes izgubila kosu, Frank je uvijek bio tu da joj pomogne, i premda je proživjela mnoge teške trenutke, ništa je od svega toga nije dirnulo do dna duše. Ni batine sestre Agathe ni uši, jer je Frank uvijek bio tu da je smiri i utješi.

Ipak je smogla snage da ustane i osmijehne se.

— Ako moraš otići, Frank, onda je sve u redu.

— Meggie, ti bi trebalo da budeš u krevetu, i bit će bolje da se vratiš u krevet prije nego što mama krene u kontrolu. Kidaj, brzo!

Pomisao na majčinu kontrolu izbila joj je iz glave sve ostale misli; oborila je pogled, tražeći zadnji rub duge spavačice, provukla ga između nogu i potrcala, držeći ga kao neki rep ispred sebe, razbacujući bosim nogama treščice i oštro iverje.

Ujutro, Franka nije bilo. Kad je došla da probudi Meggie, Fee je bila smrknuta i napeta; Meggie je skočila iz kreveta kao ofurena mačka i obukla se ne tražeći od Fee ni da joj pomogne pri zakopčavanju bezbrojne sitne dugmadi.

U kuhinji, dječaci su sumorno sjedili za stolom, a Paddyjeva stolica bila je prazna. Frankova također. Meggie se zavukla na svoje mjesto i tiho sjedila, cvokoćući od straha. Poslije doručka Fee ih je bez mnogo riječi isprašila iz kuće. Iza žitnice Bob je saopćio novost Meggie.

— Frank je pobjegao — šapnuo je uzbuđeno.

— Možda je samo otišao u Wahine — rekla je Meggie.

— Nije, glupačo! Otišao je u vojsku. Oh, bar da sam dovoljno velik da pođem s njim! Sretnik!

— Pa sad, ja bih voljela da je ostao kod kuće.

Bob je slegnuo ramenima.

— Ti si samo djevojčica, a od djevojčice i ne očekujem da kaže nešto drugo.

Ta primjedba, koja bi normalno bila shvaćena kao provokacija, ovog puta nije izazvala reakciju, Meggie se vratila majci da vidi što može učiniti.

— Gdje je tata? — upitala je majku nakon što joj je Fee povjerala da glača rupčice.

— Otišao je u Wahine.

— Hoće li dovesti Franka sa sobom.

Poslat će brzjov policiji i vojnoj komandi u Wanganuiju. Oni će ga dovesti natrag.

— Oh, mama, nadam se da će ga naći! Ne bih voljela da Frank ode!

Fee je istresla sadržaj mućkalice za maslac na stol i počela s pomoću dvije daščice formirati žutu, kapima vode pokrivenu masu.

— Nitko od nas ne želi da Frank ode. Zato je tata i otišao da uradi što je potrebno da ga vrate. — Usta su joj na trenutak zadrhtala, a onda je počela jače udarati po maslacu. — Jadni Frank! Jadni, jadni Frank! — uzdahnula je i nastavila ne obraćajući se Meggie, nego za sebe. — Ne znam zašto djeca moraju ispaštati za naše grijehе. Moj jadni Frank, tako bez ičega...

U tom je trenutku primijetila da je Meggie prestala glačati, usne su joj se stegle i više nije progovorila ni riječi.

Tri dana kasnije policajci su doveli kući Franka. Izazvao je strašnu tučnjavu, ispričao je Paddyju narednik koji ga je doveo iz Wanganuija.

— Kakvog borca imate! Kad je vidio da su momci došli po njega, izjurio je kao metak niz stepenice pa na ulicu, s dvojicom vojnika za petama. Da nije imao peh i naletio na policajca u patroli, vjerojatno bi im i pobjegao. Ali pružio je neviđen otpor; trebala su petorica da ga savladaju.

Pričajući to, skinuo je Franku teške okove i grubo ga gurnuo kroz vratnice; sudario se s Paddyjem i ustuknuo kao da se opekao.

Djeca su stajala pokraj kuće, šest-sedam metara iza odraslih, čekajući i promatrajući. Bob, Jack i Hughie stajali su napeto iščekujući, u nadi da će Frank ponovo zapodjenuti tučnjavu. Stuart, blag i dobroćudan kakav je bio, samo je mirno promatrao što se događa. Meggie je držala ruke na obrazima, gnječeći ih i stežući od straha da bi netko mogao ozlijediti Franka.

Frank se okrenuo i najprije pogledao majku; crne oči prenijele su sivim očima sumornu i gorku poruku koja nikad nije izgovorena, niti će ikad biti. Paddy ga je bijesno strijeljao svojim plavim očima, punim prezira i predbacivanja, kao da je to upravo ono što je očekivao, a Frankov oboreni pogled kao da je potvrđivao njegovo pravo da se ljuti. Od tog dana Paddy više nikad nije razgovarao sa svojim sinom, osim koliko su to pristojnost i poslovi nalagali. Franku je, međutim, bilo najteže da se suoči s djecom; bio je poražen i ponižen, blistava ptica skinuta s nebeskih visina, podreznanih krila, ugušene pjesme.

Meggie je pričekala da Fee obavi svoju noćnu kontrolu, a onda se provukla kroz prozor i pretrčala preko dvorišta. Znala je gdje će Frank biti — na sijenu u štaglju, daleko od radoznalih očiju i oca.

— Frank, Frank, gdje si? — rekla je kazališnim šapatom stupajući u tihi tamu štaglja, prstima bosih nogu ispitujući nepoznato tlo ispred sebe, oprezno kao kakva životinja.

— Ovdje sam, Meggie — javio se umoran glas, glas koji gotovo uopće nije bio Frankov, glas bez imalo života i strasti.

Išla je po zvuku do mjesta gdje je ležao ispružen na sijenu, i stisnula se uz njega, s rukama raširenim preko njegovih grudi.

— Oh, Frank, tako sam sretna što si se vratio! — rekla je.

Uzdahnua je i kliznuo po sijenu dok se nije našao niže od nje i spustio glavu na njeno krilo. Meggie je zavrkla prste u njegovu gustu, ravnu kosu, mrmrljajući nešto. Bilo je tako mračno da je nije mogao vidjeti, ali nevidljivo zračenje njene privrženosti kao da je otkočilo nešto u njemu. Počeo je plakati, previjajući se kao da mu bol u dugim, sporim valovima prolazi kroz tijelo, a njegove suze nakvasile su joj spavaćicu. Meggie nije plakala. Nešto u njenoj dječjoj duši bilo je već toliko odraslo ili toliko žensko da osjeti neodoljivu, opojnu radost što je nekome potrebna; sjedila je ljuljajući mu glavu u krilu, tamo-amo, dok se njegov jad nij rasplinuo u praznini.

DRUGI DEO

1921-1928.

RALPH

Put za Droghedu ne vraća uspomene na mladost, razmišljao je otac Ralph de Bricassart poluzatvorenih očiju na jari, dok je njegov novi *Daimler* poskakivao po izlokanom kolskom putu koji je krivudao kroz visoku, srebrnastu travu. Ovo nije ljupka, maglovita, zelena Irska. A Drogheda? Ni bojište ni sjedište vrhovne vlasti ⁽⁴⁾. Samo, je li zaista tako? Sad već nešto bolje discipliniran, ali živ kao uvijek, njegov smisao za humor dočarao mu je sliku kromvelijanke Mary Carson kako vlada s onom posebnom, njoj svojstvenom despotskom okrutnošću. To, uostalom, i nije bila baš neumjesna usporedba; stara dama nije raspolagala s ništa manje vlasti i nije krojila sudbinu ništa manjeg broja ljudi nego neki moćni feudalac iz starih vremena.

Na živoj ogradi od šimšira i eukaliptusa konačno je ugledao posljednje vratnice; automobil se zaustavio, podrhtavajući. Otac Ralph je nabio na glavu neugledan sivi šešir sa širokim obodom da zaštiti glavu od sunca, izišao iz kola, polako otišao do vratnica, povukao drveni zasun na željeznim nosačima i s očiglednim nestrpljenjem otvorio širom vratnice. Na putu od prezbiterija u Gillanboneu i posjeda Drogheda bilo je dvadeset sedam takvih vratnica i kod svakih je trebalo zaustaviti kola, izići, otvoriti vratnice, sjesti u kola i proći kroz vratnice a onda opet stati, izići iz kola, vratiti se, zatvoriti vratnice i konačno opet sjesti u kola i voziti se do slijedećih. Bezbroj puta je dolazio u iskušenje da izostavi drugu polovicu rituala, da nastavi vožnju ostavljajući za sobom otvorene vratnice kao niz od iznenađenja otvorenih usta; znao je, međutim, da ni poštovanje prema njegovom pozivu ne bi spriječilo vlasnika vratnica da ga zbog takvog postupka namažu katranom, oblijepe perjem i protjeraju. Žalio je što konj nije brz i udoban kao automobil, jer je jahač mogao otvarati i zatvarati vratnice ne sjahujući s konja.

— Ništa što je dano čovjeku nije bez mana — rekao je tapšući svog novog *Daimlera* po ploči s instrumentima, a zatim potjerao kola preko dva kilometra širokog, gustom travom obraslog Domaćeg pašnjaka; vratnice su ostale iza njega, sigurno zatvorene.

Čak i na Irca naviknutog na dvorce i zamkove, taj australski majur uvijek je ostavljao dubok dojam. Drogheda je bila najstariji i najveći posjed u čitavoj provinciji, a njegov posljednji odani vlasnik ukrasio ga je odgovarajućim zdanjem. Sagrađena od kao maslac žutih blokova pješčenjaka, rukom klesanih u kamenolomu osamsto kilometara istočno od Droghede, zgrada se isticala strogim georgijanskim linijama. Imala je dva kata, velike prozore s mnogo okana i prostranu verandu oko

čitavog donjeg kata poduprtu željeznim stupovima. Prozori su se još više isticali zbog crnih drvenih kapaka sa strane; ti kapci bili su ne samo ukras nego i vrlo korisni — za ljetnih žega su ih zatvarali, pa je unutar zgrade bio ugodan hlad.

Bila je jesen i loza penjačica bila je zelena, ali u proljeće vistarija, zasađena kada je kuća prije pedeset godina završena, pretvarala se u gustu zavjesu svijetlojubičastih cvjetova koja je pokrivala otvorene zidove i krov verande. Kuća je bila okružena s nekoliko hektara uredno podšišanog travnjaka po kome su bili razbacani cvjetnjaci, još uvijek u raskošnim bojama ruža, gastrolobija, dalija i nevena. Red veličanstvenih stabala bijelog, takozvanog sablasnog gumovca^[5] s bjeličastom korom debela i lepršavim, tankim lišćem što je visilo dvadeset pet metara iznad zemlje, štutilo je kuću od nemilosrdnog sunca. Grane su im mjestimice, ondje gdje su se ispreplele s viticama bugenvilije, bile ovjenčane purpurno ljubičastim cvjetovima. Čak i nužni ali ružni gospodarski objekti, kao na primjer rezervoari za vodu, bili su gusto obrasli bujnim puzavicama, ružama i vistarijama, pa se činilo da su tu iz dekorativnih a ne praktičnih razloga. Zahvaljujući strastvenoj ljubavi pokojnog Michaela Carsona za Droghedu, imanje je bilo obilno opskrbljeno rezervoarima za vodu; pričalo se da bi travnjaci Droghede ostali zeleni a cvijeće ne bi povenulo i kad kiša ne bi pala deset godina.

Onaj tko se približavao imanju preko Domaćeg pašnjaka najprije bi ugledao kuću i sablasne gumovce, a tek nakon toga bi primijetio veći broj prizemnih zgrada od žutog pješčenjaka iza i pokraj velike kuće. Te zgrade bile su povezane s velikom kućom nadstrešnicama, također obraslim puzavicama. Poljski put zamijenila je široka, šljunkom posuta staza koja je u blagom luku vodila do prostora za parkiranje pored velike kuće i nastavljala dalje, izvan vidokruga, do mjesta gdje su se obavljali glavni poslovi na Droghedi — do torova za stoku, štagljeva, zgrade za striženje ovaca. Otac Ralph je osobno više volio divovske biberovce^[6] u sjeni kojih su se nalazile te gospodarske zgrade i život oko njih, nego sablasne gumovce pokraj velike kuće. Biberovci su imali gusto, rečkasto, blijedozieleno lišće i iz njihovih krošnji neprestano je dopiralo zujanje pčela, što je bio pravi uspavljujući dekor za zabačenu australsku postaju.

Kad je otac Ralph parkirao kola i prešao preko travnjaka, ugledao je sluškinju koja ga je čekala na prednjoj verandi. Na njenom pjejavom licu blistao je osmijeh.

— Dobro jutro, Minnie — rekao je.

— Oh, oče, lijepo je vidjeti vas u ovo prekrasno jutro — rekla je s upadljivim

irskim naglaskom, jednom rukom pridržavajući otvorena vrata a drugu pružajući da primi otrcani šešir, ni po čemu nalikna svećenički.

U polumračnom predvorju s podom od mramornih pločica i velikim stubištem s brončanom ogradom pričekao je da mu Minnie pokretom glave da znak da može ući u salon.

Mary Carson sjedila je u svom fotelju s visokim naslonom kraj otvorenog prozora što se uzdizao od poda do stropa, koji je bio visok bar pet metara; hladni zrak što je strujao kroz prozor očigledno joj nije smetao. Njena gusta riđa kosa bila je sjajna gotovo kao u mladosti. Iako su se s godinama na gruboj, pjegavoj koži njenog lica javljale nove i sve veće mrlje, za ženu od šezdeset pet godina imala je neobično malo bora; lice joj je bilo ispresijecano finom mrežom tankih zrakastih pruga, kao prošiveni jorgan. Njen neuhvatljivi karakter odavale su samo dvije duboke bore što su se spuštale s obje strane njenog rimskog nosa, povlačeći krajeve usta naniže, kao i kameni pogled njenih bljedoplavih očiju.

Otac Ralph tiho je prešao preko saga iz Aubussona i poljubio joj ruku. Ta gesta dobro je pristajala visokom i pristalom čovjeku kakav je bio, posebno zato što je na sebi imao jednostavnu crnu sutanu koja mu je davala pomalo dvorjanski izgled. Njene bezizražajne oči iznenada su zablistale i pogledala ga koketno; malo je nedostajalo pa da se Mary Carson osmjehne.

— Želite li šalicu čaja, oče? — upitala je.

— Zavisi od toga želite li prisustvovati misi — rekao je sjedajući u naslonjač nasuprot njenom i prebacujući nogu preko noge. Sutana mu se podigla dovoljno da se vidi da ispod nje nosi jahačke hlače i čizme do koljena, što je bio ustupak lokalnim uvjetima. — Donio sam vam pričest, ali ako želite čuti misu, bit ću spreman za nekoliko minuta. Neće mi biti teško da malo produžim post.

— Previše ste pažljivi prema meni, oče — rekla je zadovoljno, potpuno svjesna da se on, kao i svi drugi, ne klanja njoj nego njenom novcu. — Molim vas, poslužite se čajem — nastavila je. — Pričest mi je sasvim dovoljna.

Uspio je da ničim ne pokaže svoje negodovanje; ova župa bila je odlično mjesto da usavrši svoju moć savladavanja. Kad mu se jednom pruži prilika da se izvuče iz ovog zabačenog kraja, u koji je dospio zahvaljujući svom temperamentu, neće više načiniti istu grešku. I ako dobro odigra svoje karte, ova stara žena mogla bi biti odgovor na njegove molitve.

— Moram vam priznati, oče, da je protekla godina bila vrlo ugodna — rekla je. —

Vi ste neusporedivo simpatičniji pastir nego što je bio stari otac Kelly, Bog neka mu sprži dušu! — Posljednje riječi izgovorila je neobično oštro, osvetoljubivo.

Pogledao ju je, a oči su mu zatreptale.

— Draga gospođo Carson! To baš nisu katolički osjećaji.

— Ali je istina. Bio je stara ispičutura, i sigurna sam da će mu Bog spržiti dušu kao što mu je alkohol spržio tijelo. — Nagnula se naprijed. — Za ovo vrijeme prilično sam vas dobro upoznala, i mislim da imam pravo da vam postavim nekoliko pitanja, što mislite? Vi, konačno, sasvim slobodno koristite Droghedu kao svoje privatno igralište... učite stočarski zanat, usavršavate jahačku vještinu, bježite od ustaljenog reda života u Gillyju. Sve po mom pozivu, naravno, ali mislim da imam pravo čuti neke odgovore, zar ne?

Nije volio da ga podsjeća da bi trebao biti zahvalan, ali čekao je dan kad će ona pomisliti da je dovoljno u njenoj vlasti da može postavljati zahtjeve.

— Naravno, imate to pravo, gospođo Carson. Ne mogu vam dovoljno zahvaliti što mi dopuštate da dolazim na Droghedu, i što ste mi poklonili toliko toga... konje, automobil.

— Koliko imate godina? — upitala je bez daljnjeg uvoda.

— Dvadeset osam — odgovorio je.

— Mlađi ste nego što sam mislila. Ipak, svećenike kakav ste vi ne šalju u mjesta kao što je Gilly. Što ste to uradili da vas, takvog čovjeka, pošalju ovamo, bogu iza leđa?

— Uvrijedio sam biskupa — rekao je mirno, osmjehujući se.

— Mora da ste ga opasno uvrijedili! Ne vjerujem, međutim, da svećenik vaših sposobnosti može biti sretan u mjestu kakvo je Gillanbone.

— Takva je Božja volja.

— Ne mlatite gluposti! Ovdje ste zbog ljudskih mana, vaših i biskupovih. Samo je papa nepogrešiv. U Gillyju ste potpuno izvan svog prirodnog elementa, to nam je svima poznato, iako ne možemo reći da nismo sretni što smo konačno za promjenu dobili nekoga poput vas, umjesto posvećenih grešnika kakve nam obično šalju. Vaš prirodni element je negdje u vrhovima crkvene vlasti, a ne ovdje, među ovcama i konjima. Dobro bi vam pristajala crvena kardinalska boja.

— Za takvo nešto, bojim se, nema izgleda. Mislim da Gillanbone nije baš najvažnije mjesto na karti našeg nadbiskupa, papinskog legata. Ali moglo je biti i

gore. Imam vas, imam Droghedu.

Prihvatila je to namjerno otvoreno laskanje u duhu u kojem je izgovoreno, uživajući u njegovoj ljepoti, njegovom udvaranju, njegovom oštrom i pronicavom umu; bio bi zaista izvanredan kardinal. U čitavom životu, koliko se sjećala, nije vidjela ljepšeg muškarca niti muškarca koji je svoju ljepotu koristio na takav način. Morao je biti svjestan kako izgleda — svoje visine, savršenih proporcija svog tijela, finih aristokratskih crta, toga da su svi ti fizički elementi kombinirani s takvom brigom za izgled konačnog proizvoda kakvu je Bog pokazao kod malo koje od svojih kreacija. Bio je naprosto savršen, od nemirnih crnih kovrča na glavi i neobičnog plavetnila očiju do finih, vitkih ruku i sitnih stopala. Da, morao je biti svjestan onog što predstavlja. Ipak držao se kao da je sposoban da se odvoji od toga, izazivajući kod nje dojam da nije nikad robovao svojoj ljepoti niti će ikad robovati. Upotrijebit će je bez imalo griznje savjesti ako bude očekivao da će mu to donijeti neku korist, ali ne kao da je fasciniran tom svojom privlačnošću, nego kao da smatra kako su ljudi na koje ona utječe dostojni samo prezira. A ona bi mnogo dala da sazna što ga je u prošlosti načinilo takvim.

— Čudno je koliko ima svećenika lijepih kao Adonis, koliko ih posjeduje spolnu privlačnost don Juana. Jesu li prihvatili celibat da bi pobjegli od posljedica?

— Zašto se mirite s Gillanboneom? — upitala je. — Zašto se ne odreknete svećeničkog poziva umjesto da sjedite ovdje u Gillanboneu? Sa svojim talentom mogli biste steći bogatstvo i moć na bilo kojem polju, a nemojte mi reći da vas pomisao na moć ne privlači.

Njegova lijeva obrva se podigla.

— Draga gospođo Carson, ta vi ste katolkinja! Vi znate da je moj zavjet svetinja. Ostat ću svećenik do smrti. Zavjet ne mogu pogaziti.

Zagrcnula se od smijeha.

— Oh, nemojte molim vas! Zar zaista vjerujete da bi, kad biste pogazili zavjet, navalili na vas sa svih strana, gromovima, lovačkim psima i puškama?

— Ne vjerujem, naravno. A ne vjerujem ni da ste vi tako glupi da pomislite kako me strah od kazne prisiljava da ostanem svećenik.

— Oho! To je bilo oštro, oče de Bricassart! A što vas onda prisiljava? Što vas prisiljava da podnosite prašinu, vrućinu i muhe u Gillyju? Nikako ne možete znati da to nije doživotno progonstvo.

Sjena je na trenutak zamaglila njegove plave oči, ali on se osmjehnuo,

sažaljevajući je.

— Vi ste izvanredna tješiteljica, nema šta! — Usne su mu se razmakle, pogledao je u strop i uzdahnuo. — Od kolijevke sam odgajan da budem svećenik, ali to nipošto nije ono najvažnije. Kako to objasniti jednoj ženi? Ja sam kao posuda, gospođo Carson, posuda koju povremeno ispunjava Bog. Da sam bolji svećenik, uopće ne bi bilo perioda kad sam prazan. A to ispunjavanje, to sjedinjavanje s Bogom ne zavisi od toga gdje se nalazim. To se događa bez obzira na to jesam li u Gillanboneu ili u biskupskoj palači. Samo, to je teško definirati jer je sve velik misterij, čak i za svećenike. Drugi ljudi ne mogu nikad saznati što znači biti tako u Božjoj vlasti. O tome se možda i radi. Da napustim sve to? Nikad!

— Ipak se, znači, radi o vlasti, zar ne? Samo, zašto bi takva moć bila dana isključivo svećenicima? Zar mislite da je sam čin pomazanja nakon duge, iscrpljujuće ceremonije dovoljan da je čovjekstelne?

Zavrtio je glavom.

— Ne, to je pitanje života, još mnogo prije trenutka posvećenja. Pažljivog izgrađivanja takvog stanja duha u kojem će se čovjek kao posuda otvoriti Gospodinu. To treba *zaslužiti!* Zasluživati svakog dana! A to je i svrha zavjeta, zar ne shvaćate? Da se ovozemaljske stvari ne postave kao zapreka između svećenika i njegovog duha — da mu ne smeta ni ljubav prema ženi, ni ljubav prema novcu, ni nespremnost da se pokorava diktatu drugih ljudi. Siromaštvo za mene nije nova stvar; nisam iz bogate obitelji. Seksualno suzdržavanje mi ne pada nimalo teško. A poslušnost? Za mene je to najteža od te tri obaveze. Ipak pokoravam se, jer ako budem smatrao da sam kao čovjek važniji nego kao Božja posuda, izgubljen sam. Pokoravam se. I, ako bude potrebno, spreman sam prihvatiti Gillanbone i kao doživotnu kaznu.

— Onda ste budala — rekla je. — I ja mislim da ima važnijih stvari nego što su ljubavnici, ali biti Božja posuda sigurno nije jedna od njih. Čudno. Nikad nisam pomislila da tako predano vjerujete u Boga. Činilo mi se da ste čovjek koji sumnja.

— Ja i sumnjam. Zar čovjek koji misli može da ne sumnja? Zato sam povremeno prazna posuda. — Pogledao je iza nje, u nešto što nije mogla vidjeti. — Znate, mislim da bih se rado odrekao svake ambicije, svake želje u sebi, samo da budem savršen svećenik.

— Savršenstvo u bilo čemu je nepodnošljivo dosadno — rekla je. — Ja, osobno, mnogo više cijenim trunaknesavršenosti.

Nasmijao se, promatrajući je s divljenjem u kojem je bilo i zavisti. Bila je to

zaista izvanredna žena.

Udovica je bila već trideset tri godine, a njeno jedino dijete, sin, umro je još kao beba. Njen jedinstveni položaj u sredini u kojoj je živjela onemogućio joj je da prihvati ponude ambicioznijih muškaraca iz svoje okoline; kao udovica Michaela Carsona, bila je neosporno kraljica, a kao nečija supruga morala bi vlast nad svim što posjeduje prepustiti nekom drugom. A svirati drugu violinu nije bilo u skladu s pogledima Mary Carson. I tako se odrekla prohtjeva tijela da bi zadržala vlast; nije mogla naći ljubavnika jer je bilo poznato da se govorkanja pronose kroz Gillanbone kao električna struja kroz žicu. A pokazivati svoje ljudske mane i slabosti nije spadalo u njenu koncepciju.

Sad je, međutim, bila već dovoljno stara da se službeno može smatrati slobodnom od tjelesnih želja. Ako je novi mladi svećenik besprijekorno obavljao svoje dužnosti i ona mu to uzvraćala sitnim poklonima kao što je, na primer, automobil, u tome nije bilo ničeg sumnjivog. Bila je cijelog života čvrst oslonac crkve i obilno je pomagala župu i njene duhovne vođe, čak i kada se otac Kelly štucajući probijao kroz svoje mise. Nije, uostalom, bila jedina koja je pokazivala simpatije za mladog Kellyjevog nasljednika; otac Ralph de Bricassart bio je ne bez razloga omiljen u svom stadu, među siromašnima i bogatima podjednako. Ako neki od vjernika koji su živjeli daleko nisu mogli otići u Gilly da ga vide, on je odlazio k njima, na konju, dok mu Mary Carson nije poklonila automobil. Svojim strpljenjem i ljubeznošću zadobio je opće simpatije, a neki su ga istinski voljeli; Martin King s Bugele poklonio je prezbiteriju nov, vrlo skup namještaj, a Dominic O'Rourke s Dibban—Dibbana preuzeo je na sebe troškove uzdržavanja dobre domaćice.

I tako se na pijedestalu svojih godina i svog položaja Mary Carson osjećala dovoljno sigurnom da može uživati u društvu oca Ralpa. Uživala je u intelektualnom nadmetanju u s umom koji se po pronicavosti mogao mjeriti s njenim; voljela je da se nadmudruje s njim upravo zato što nikad nije bila sigurna da ga je zaista nadmudrila.

— Vraćajući se na ono što ste rekli o tome da Gilly nije najvažnije mjesto na karti papinskog legata — rekla je, zavaljujući se dublje u naslonjač — što bi, po vašem mišljenju, moglo uzdrmati tog velečasnog gospodina toliko da se za njega svijet počne okretati oko Gillanbonea?

Svećenik se sumorno osmjehnuo.

— To je teško reći. Neki neočekivani udar? Iznadno spasavanje tisuća duša, čudesno iscjeljivanje hromih i slijepih... Ali doba čuda je prošlo.

— Hajde, hajde, neće biti baš tako! Bog je samo malo promijenio metode. U današnje vrijeme služi se novcem.

— Kakav ste vi cinik! Ali možda vas upravo zato toliko volim, gospođo Carson.

— Zovem se Mary. Molim vas, zovite me Mary.

Minnie je ušla gurajući kolica s priborom za čaj upravo u trenutku kad je otac de Bricassart rekao:

— Hvala, Mary.

Služeći se svježe pečenim uštipcima od zobenog brašna i slanim ribljim filetima na preprženom kruhu, Mary Carson je uzdahnula.

— Dragi oče, molila bih vas da se danas posebno usrdno molite za mene.

— Zovite me Ralph — rekao je, a onda nastavio, zadirkujući je: — Sumnjam da ću se moći moliti za vas usrdnije nego obično, ali pokušat ću.

— Oh, kakav ste vi šarmer! Ili je to možda dvosmislena primjedba? Obično ne razmišljam mnogo o onome što je očigledno, ali kod vas nisam nikad sigurna ne krije li se ispod onog očiglednog još nešto mnogo dublje. Nije li to samo mrkva pred magarcem. Što vi uistinu mislite o meni, oče de Bricassart? To nikad neću saznati jer nikad nećete biti toliko netaktični da mi to kažete, zar ne? Fantastično, zaista fantastično... Ali morate se moliti za mene. Stara sam, i mnogo sam grijeshila.

— Starost vrebala na svakog, a grijeshio sam i ja.

Suho se zakikotala.

— Ne znam što bih dala da čujem kako ste to grijeshili! Dala bih mnogo, zaista. — Neko je vrijeme šutjela, a onda je iznenada promijenila temu. — Ostala sam bez nadzornika stočara.

— Opet?

— Peti put za godinu dana. Sve je teže naći čestita čovjeka.

— Pa sad, šire se glasine da niste baš obziran poslodavac, a ni široke ruke.

— Kakva drskost! — trgla se, i odmah nasmijala.

— A tko vam je kupio novog Daimlera da se ne morate truckati u sedlu?

— A koliko se usrdno ja molim za vas?

— Da je Michael imao bar pola vaše duhovitosti i karaktera, možda bih ga zavoljela — rekla je odsječno. Lice joj se naglo izmijenilo i postalo prkosno. — Vi sigurno mislite da nemam rođaka i da ću zato ostaviti svoj novac i zemlju majci

Crkvi, zar ne?

— Nemam pojma — rekao je mirno, točeći drugu šalicu čaja.

— U stvari, imam brata s mnogobrojnom obitelji, sastavljenom uglavnom od sinova.

— To je dobro — rekao je ozbiljno.

— Kad sam se udala, nisam posjedovala nikakva ovozemaljska dobra. Znala sam da se u Irskoj, gdje žena, da bi ulovila bogatog muža, mora imati ime i porijeklo, nikad neću dobro udati. Zato sam se satirala od rada da uštedim novac za putovanje u zemlju gdje bogataši nisu tako izbirljivi. Sve što sam imala kad sam stigla ovamo, bilo je lice i figura i više pameti nego što žene normalno imaju, a to je bilo dovoljno da upecam Michaela Carsona, koji je bio bogata budala. Ludovao je za mnom sve do smrti.

— A vaš brat? — upao je, pobojavši se da će se po tangenti udaljiti od teme.

— Moj brat je jedanaest godina mlađi od mene, što znači da mu je sad pedeset četiri godine. Samo nas dvoje još smo živi. Jedva ga i poznajem; bio je još dijete kad sam otišla iz Galwayja. On sad živi na Novom Zelandu, ali ako je emigrirao da se obogati, to mu nije pošlo za rukom. Sinoć, međutim, kad mi je jedan radnik donio vijest da je Arthur Teviot pokupio svoje krpe i otišao, iznenada sam se sjetila Padraika. Živim ovdje bez ikoga svog, a ne postajem mlađa. Sjetila sam se da Paddy raspolaže velikim iskustvom, a da nikad neće imati sredstava da postane vlasnik zemlje. Zašto mu ne bih, pomislila sam, napisala i pozvala ga da dođe ovamo sa svojim sinovima? Kad umrem, naslijedit će Droghedu i Michar Limited jer je jedini živi član moje najuže obitelji, mnogo bliži od nekih tamo nepoznatih rođaka u Irskoj. — Osmjehnula se.

— Glupo bi bilo da čeka, zar ne? Može sasvim lijepo doći sad kao što bi došao kasnije, i naučiti kako se uzgajaju ovce na crnici australskih ravnica, što je, sigurna sam, drukčije nego na Novom Zelandu. A onda, poslije moje smrti, može nazuti moje cipele i one ga neće žaljati. — Oborene glave pažljivo je promatrala oca Ralpa.

— Čudim se samo da se toga niste ranije sjetili — rekao je.

— Oh, jesam, pomišljala sam na to, ali sve donedavno mi se činilo da je gomila lešinara koji nestrpljivo čekaju da ispustim dušu posljednje što mi je sad potrebno. U zadnje vrijeme taj posljednji čas izgleda mi mnogo bliži nego nekad, pa mislim... oh, ni sama ne znam što. Čini mi se da bi bilo lijepo naći se u krugu ljudi od rođene krvi i

mesa.

— U čemu je stvar, da niste bolesni? — upitao je brzo, promatrajući je iskreno zabrinuto.

Slegla je ramenima.

— Potpuno sam zdrava. Ipak kad čovjek napuni šezdeset pet godina, počnu ga mučiti zle slutnje. Starost više nije nešto što će tek doći, već nešto što je došlo.

— Razumijem vas, i sasvim ste u pravu. Bit će veoma ugodno slušati mlade glasove u kući.

— Oh, oni neće stanovati ovdje — rekla je. — Mogu stanovati u kući glavnog nadzornika, dolje kraj potoka, dalje od mene. Ja baš ne volim mnogo djecu i njihove glasove.

— Može li se to nazvati lijepim postupkom prema rođenom bratu, Mary, bez obzira na razliku u godinama?

— On će me naslijediti, pa neka to zaradi — rekla je oštro.

Fione Cleary rodila je još jednog dječaka šest dana prije nego što će Meggie proslaviti svoj deveti rođendan. Smatrala je sebe sretnom što u tom razdoblju, osim dva-tri spontana pobačaja, nije imala drugih problema. Meggie joj je sa devet godina već mogla pružiti osjetnu pomoć. Fee je imala već četrdeset godina, bila je već previše stara da rađa bez snažnih bolova koji su je potpuno iscrpli. Dječak, koji je dobio ime Harold, bio je neobično nježna beba; zbog njega je, prvi put, liječnik redovno dolazio u kuću.

I kako se to već događa, nevolje su stizale jedna za drugom. Svršetak rata nije donio procvat nego privrednu depresiju. Bilo je sve teže i teže dobiti posao.

Stari Angus MacWhirter donio je brzojavku upravo kad je obitelj popila čaj; Paddy je otvorio brzojavku drhtavim rukama; brzojavke nikad nisu donosile ništa dobro. Dječaci su se okupili oko njega, svi osim Franka koji je uzео svoju šalicu čaja i otišao od stola. Fee ga je pratila pogledom i okrenula se tek kad je Paddy glasno uzdahnuo.

— Što se dogodilo? — upitala je.

Paddy je zurio u list papira kao u smrtnu presudu.

— Archibald javlja da mu nismo potrebni.

Bob je ogorčeno udario šakom po stolu; očekivao je da će poći s ocem na

striženje ovaca kao učenik, i Archibald je trebalo da im bude prvi poslodavac.

— Kako može učiniti nešto tako nepošteno, tata? Trebalo je da sutra počnemo raditi.

— Ne kaže zašto, Bobe. Vjerojatno mu je neki nesavjesni poduzetnik ponudio cijenu nižu od dogovorene.

— Oh, Paddy! — rekla je Fee.

Mali Hal u velikoj košari pokraj peći zaplakao je, ali prije nego što je Fee stigla da ustane, Meggie je već bila kraj njega. Frank se vratio i stajao je pokraj vrata sa šalicom u ruci, gledajući ravno u oca.

— Pa sad, mislim da ću morati porazgovarati s Archibaldom — rekao je Paddy konačno. — Sad je kasno da tražimo novi posao, i mislim da mi duguje bolje objašnjenje od ovoga. Možemo se samo nadati da ćemo naći posla na mužnji dok u srpnju Willoughby ne počne strići svoja stada.

Meggie je s visoke gomile postavljene kraj peći da se grije uzela velik četvrtast bijeli ručnik i pažljivo ga raširila po radnom stolu, a onda uzela rasplakano dijete iz pletene košare. Promijenila mu je pelene jednako brzo i spretno kao što bi to učinila njena majka. Na sićušnoj glavi djeteta svjetlucala je riđa kosa Clearyjevih.

— Mala mama Meggie — rekao je Frank, zadirkujući je.

— Nisam! — odgovorila je uvrijeđeno. — Samo pomažem mami.

— Znam — rekao je nježno. — Ti si dobra djevojčica, Meggie. — Polako je vukao kraj bijele trake od tafta, koju je nosila oko glave, dok se nije razvezala.

Krupne sive oči iz kojih je zračilo obožavanje podigle su se prema njemu; radeći tako oko djeteta, mogla bi biti njegovih godina, ili starija. Osjetio je kako mu bol steže grudi; takve dužnosti nije trebalo da je zapadnu u godinama kad je jedina beba za koju bi trebalo da se brine bila Agnes, sad već ostavljena i zaboravljena u spavaćoj sobi. Da nije bilo nje i majke, bio bi već odavno otišao. Turobno je promatrao oca, tvorca novog života koji je unio takvu pometnju u kuću. Pravo mu budi, to što je ostao bez posla.

Ostali dječaci, pa čak i Meggie, nisu ga, tko zna zašto, nikad toliko tjerali na razmišljanje kao mali Hal; ovog puta, međutim, kad se Fee počela širiti u struku, bio je dovoljno star da i sam bude oženjen i otac. Svima osim male Meggie bilo je zbog toga nelagodno, a posebno njegovoj majci. Dječaci su je krišom zagledali, a ona se od straha pred tim pogledima grčila kao zec. Nije mogla pogledati Franka u oči niti izbrisati stid u svom pogledu. Nijedna žena ne bi trebalo da prolazi kroz takve

muke, govorio je sebi Frank već tko zna po koji put, sjećajući se strašnog jaula i krikova koji su odzvanjali iz njene sobe u noći kad se Hal rodio. Kako je već bio odrastao, nisu ga bili otpremili susjedima kao ostale. Neka je izgubio posao, pravo mu budi! Pristojan čovjek ostavio bi je na miru.

Kosa njegove majke pod tek uvedenim električnim svjetlom presijavala se kao čisto zlato, a njen profil, dok je gledala preko dugačkog stola u Paddyja, bio je upravo neopisivo lijep. Kako se tako ljupka i profinjena žena mogla udati za lutajućeg sezonskog radnika iz galvejskih močvara? Upropastiti sebe i svoj Spodeov porculan, svoje stolnjake i ubruse od damasta i perzijske ćilime u salonu koje nikad nitko nije vidio, jer nije mogla pronaći ništa zajedničko sa ženama Paddyjevih prijatelja! Uz nju su postajale previše svjesne svog vulgarnog, preglasnog govora i zbuñjenosti kad bi ugledale pred sobom više od jedne viljuške.

Ponekad, nedjeljom, odlazila je u pusti salon, sjedala za spinet kraj prozora i svirala, iako su joj zbog nedostatka vremena za vježbanje prsti već odavno bili izgubili gipkost, tako da je mogla savladati samo najjednostavnije komade. On bi sjedio ispred prozora, među jorgovanima i ljiljanima, i zatvorenih očiju slušao. U tim trenucima javljala mu se pred očima slika majke u dugoj haljini sa šlepom, od najfinije ružičaste čipke, kako sjedi za spinetom u velikoj sobi s pokuštvom boje slonovače, s velikim svijetlacima naokolo. Ta je slika uvijek budila u njemu želju da zaplače, ali više nije plakao; nije plakao od one noći na štaglju nakon što ga je policija vratila kući.

Meggie je vratila Hala u njegovu košaru i stala pokraj majke. Još jedno upropašteno biće! Isti ponosni, profinjeni profil; u njenim rukama i dječjem tijelu također ima nečeg što podsjeća na Fionu. Kad bude žena, bit će vrlo slična majci. A za koga će se udati? Za nekog priglupog irskog nadničara ili neotesanog težaka s farme u Wahineu? Zaslužuje nešto mnogo bolje, ali nije rođena za to. Nema drugog izlaza, to su svi govorili, i svaka nova godina njegovog života samo je potvrđivala tu činjenicu.

Izenada svjesne njegova pogleda, Fee i Meggie istovremeno su se okrenule njemu i osmjehnule se s onom posebnom nježnošću koju žene čuvaju za njima najdražeg čovjeka. Frank je spustio šalicu na stol i izišao da nahrani pse. Poželio je da zaplače ili da nekog ubije. Da učini bilo što što bi moglo ublažiti bol.

Tri dana nakon što je Paddy ostao bez posla kod Archibalda, stiglo je pismo Mary Carson. Otvorio ga je na pošti u Wahineu istog trenutka kad ga je primio, i vratio se

kući poskakujući kao dijete.

— Idemo u Australiju! — vikao je mašući listovima skupocjenog papira pred zapanjenim licima ukućana.

Zavladala je tišina, svi su kao začarani zurili u njega. Fee ga je gledala zapanjeno, Meggie također, a sve muške oči zaplamsale su od radosti. Frankove su bile užarene.

— Kako to, Paddy, da nas se sjetila tako iznenada, poslije toliko godina? — upitala je Fee nakon što je pročitala pismo. — Novac za nju nije nešto novo, a ni samoća. Ne sjećam se da nam je ikad ranije ponudila neku pomoć.

— Valjda se boji da će umrijeti sama — rekao je, pokušavajući uvjeriti sebe koliko i Fee. — Pročitala si što piše: »Nisam više mlada, a ti i tvoji sinovi moji ste nasljednici. Mislim da bi trebalo da se vidimo prije nego što umrem, a vrijeme je i da naučiš upravljati svojim nasljedstvom. Namjeravam ti povjeriti dužnost nadzornika stočara — bit će to odlična škola za tebe, a oni od tvojih dječaka koji su dovoljno odrasli mogu također raditi kao stočari. Drogheda će postati obiteljski posjed, obitelj će upravljati bez pomoći drugih...«

— Kaže li nešto o tome da će nam poslati novac za putovanje u Australiju? — upitala je Fee.

Paddy se uspravio.

— Ne pada mi na pamet da i to tražim od nje! — rekao je oštro. — Možemo putovati u Australiju i bez njene pomoći, imamo toliko ušteđevine.

— Mislim da bi trebalo da nam plati put — ustrajala je tvrdoglavo Fee, na zaprepaštenje čitave obitelji. Nije se često događalo da iznosi i brani vlastito mišljenje. — Zar da ostaviš sve što si stekao ovdje, i odeš raditi za nju na osnovi obećanja danog u pismu? Nikad ranije nije prstom maknula da nam pomogne, nemam povjerenja u nju. Jedino čega se sjećam da si pričao o njoj, jest da nikad nisi sreo takvu škrticu. Konačno, Paddy, i ne poznaješ je dobro; između vas je prilična razlika u godinama. Otišla je u Australiju prije nego što si ti pošao u školu.

— Ne vidim da to sad nešto mijenja na stvari, a ako je tvrdica, to samo znači da ćemo više naslijediti. Ne, Fee, idemo u Australiju i sami ćemo sebi platiti put.

Fee više nije rekla ni riječi. Po izrazu njenog lica nije se moglo zaključiti je li joj ili nije krivo što su njene primjedbe po kratkom postupku odbačene.

— Hura, idemo u Australiju! — viknuo je Bob, uhvativši oca za ramena. Jack, Hughie i Stu skakali su od radosti, a Frank se osmjehivao. Njegove oči nisu vidjele ništa od onog u sobi, već nešto daleko iza nje. Samo su Fee i Meggie sumnjale i

strahovale, tajno gajeći nadu da od svega toga neće biti ništa jer nije bilo nikakvog izgleda da im život u Australiji bude lakši.

Moglo je biti samo podjednako, a još u nepoznatoj sredini!

— Gdje je taj Gillanbone? — upitao je Stuart.

Smjesta je izvučen stari atlas. Iako su Clearyjevi bili siromašni, iza stola u kuhinji stajala je polica puna knjiga. Dječaci su okretali požutjele listove dok nisu pronašli Novi Južni Wales. Bili su naviknuti na male udaljenosti na Novom Zelandu, pa nisu obratili pažnju na razmjere karte označene u lijevom donjem kutu, i tako im se učinilo da je Novi Južni Wales po veličini otprilike jednak Sjevernom otoku Novog Zelanda. Pronašli su i Gillanbone, negdje u gornjem lijevom kutu karte; bio je udaljen od Sidneyja približno kao Wanganui od Aucklanda, samo je točkica koje su označavale naselja bilo mnogo manje nego na karti Sjevernog otoka.

— Taj atlas je vrlo star — rekao je Paddy. — Australija je kao Amerika, vrlo brzo se razvija. Siguran sam da danas tamo ima mnogo više gradova.

Morat će putovati brodom, u najjeftinijem razredu, ali putovanje je, na kraju krajeva, trebalo da traje samo tri dana, što nije bilo tako strašno. Nije trajalo nekoliko dugih tjedana, kao putovanje od Engleske do Australije. Mogli su sebi priuštiti da ponesu samo odjeću, porculan, posuđe, posteljinu, pribor za jelo i dragocjene knjige. Odlučili su da prodaju namještaj kako bi platili prijevoz onih nekoliko komada iz salona koje se sobom donijela Fee, njenog spineta, sagova i stolica.

— Neću ni da čujem za to da ih prodaš — rekao je Paddy odlučno.

— Jesi li siguran da to možemo sebi priuštiti? — upitala je Fee.

— Siguran sam. Što se tiče ostalog namještaja, Mary kaže da će za nas pripremiti nadzornikovu kuću i da ćemo u njoj naći praktično sve što nam može zatrebati. Drago mi je što nećemo morati stanovati u istoj kući s Mary.

— I meni — rekla je Fee.

Paddy je otišao u Wanganui da rezervira kabinu trećeg razreda s osam ležajeva na brodu Wahine; bilo je neobično što brod nosi ime najbližeg gradića. Trebalo je da otputuju krajem kolovoza, pa su početkom tog mjeseca svi konačno počeli shvaćati da ih ta velika avantura zaista očekuje. Trebalo je pokloniti susjedima pse, prodati konje i kočiju, natovariti namještaj na kola starog Angusa MacWhirtera i odvesti ga u Wanganui na dražbu, spakirati stvari koje je donijela Fee, posuđe, porculan, posteljinu i knjige.

Frank je zatekao majku kako stoji pokraj prekrasnog starog spineta, milujući

nježno ružičastu, prugastu oplatu i zamišljeno promatrajući zlatni prah koji joj je ostao na jagodicama prstiju.

— Jesi li ga oduvijek imala, mama? — upitao je.

— Jesam. Ono što je bilo moje nisu mi mogli oduzeti kad sam se udala. Spinet, perzijske ćilime, sofuu u stilu Luja XV i stolić za pisanje u regentskom stilu. Malo, ali bilo je sve moje.

Sive oči rezignirano su gledale preko njegovog ramena u uljenu sliku na zidu, pomalo potamnijelu od vremena, na kojoj je bila prikazana žena s kosom boje zlata, u krinolini od blijedoružičaste čipke sa sto sedam volana.

— Tko je to? — upitao je znatiželjno, okrenuvši se.

— Uvijek sam želio to znati.

— Jedna velika dama.

— Pa sad, mora da ste u rodu, ima neke sličnosti između vas.

— U rodu? Ja u rodu s njom? — Oči koje su zamišljeno promatrale sliku sad su ironično gledale u sina. — Molim te, zar izgledam kao da bih mogla imati takve rođake?

— Izgleda?

— Paučina ti se uhvatila u glavi, bit će bolje da je ukloniš.

— Volio bih da mi kažeš, mama.

Uzdahnula je i spustila poklopac na spinetu, a onda obrisala zlatni prah s prstiju.

— Nemam što da ti kažem, zaista nemam što. Hajde, pomoz mi da gurnem ove stvari u sredinu sobe, da ih tata može spakirati.

Putovanje je bilo prava mora. Svi su se razboljeli od morske bolesti prije nego što je *Wahine* isplovio iz wellingtonske luke, i nisu se oporavili u toku cijelog putovanja, tisuću dvjesto milja plovidbe preko uzburkanog, olujnog mora. Paddy je odveo dječake na palubu i držao ih tu, bez obzira na oštri vjetar i vodenu prašinu; odlazio je u potpalublje da obiđe Fee, Meggie i bebu samo kad bi neka dobra duša pristala da malo pripazi na četiri izmučena dječaka, koji su neprestano povraćali. Iako je čeznuo za tim da udahne malo svježeg zraka, Frank je određen da ostane dolje i pazi na žene. Cabina je bila malena, zagušljiva i zaudarala je na ulje, jer se nalazila ispod vodene linije, blizu pramca gdje se ljuljanje broda najviše osjećalo.

Nekoliko sati nakon što su isplovili iz Wellingtona, Frank i Meggie bili su potpuno

sigurni da će im majka umrijeti. Liječnik koga je uplašeni stjuard doveo iz prvog razreda zabrinuto je vrtio glavom.

— Sva je sreća što putovanje neće dugo trajati — rekao je i naredio njegovateljici da pronađe mlijeko za dijete.

U periodima između napada povraćanja, Frank i Meggie su nekako uspijevali da na bočicu nahrane Hala, koji za to nije pokazivao baš mnogo volje. Fee više nije pokušavala povraćati i pala je u neku vrstu kome, iz koje je nikako nisu mogli probuditi. Stjuard je pomagao Franku da je smjesti na najviši ležaj, gdje je bio manje ustajao zrak Držeći pred ustima ručnik da zaustavi vodenastu tekućinu koja mu se neprestano dizala iz želuca, Frank je sjeo na rub ležaja pored nje i uklonio joj zamršenu žutu kosu s čela. Satima je tako sjedio, iako je i sam bio bolestan, i svaki put kad bi Paddy došao u kabinu, nalazio ga je kako sjedi pored majke i miluje je po glavi dok je Meggie ležala na donjem ležaju, sklopčana do Hala, s ručnikom na ustima.

Tri sata prije nego što će pristati u Sydneyju, more se smirilo i postalo glatko kao staklo, a magla se nečujno privukla s dalekog Antartika i obavila stari brod. Meggie, koja je malo došla sebi, učinilo se da brod, nakon što je strašno ljuljanje prestalo, zavija od bolova. Polako, metar po metar, probijali su se kroz ljepljivo sivilo, tiho kao sablast, dok se odnekud s nadgradnje nije opet javilo ono duboko, monotono tuljenje, neopisivo tužni zvuk, oličenje izgubljenosti i samoće. Zatim su, iznenada, zrak oko njih ispunili slični sumorni zvuci; uplovili su u sablasne, zadimljene vode luke. Taj zvukbrodskih sirena, njen prvi kontakt s Australijom, Meggie nikad neće zaboraviti.

Paddy je odnio Fee s broda na rukama; za njim je išao Frank, noseći bebu, Meggie s kovčegom i dječaci koji su posrtali pod kojekakvom prtljagom. Stigli su u Pymont, mjesto čije im ime nije ništa govorilo, u maglovito zimsko jutro krajem kolovoza 1921. Iza željezne ograde luke čekao je beskrajan red taksija. Meggie je gledala oko sebe širom otvorenih očiju, jer nikad ranije nije vidjela toliko kola na jednom mjestu. Paddy ih je nekako sve utrpao u jedan taksi čiji se vozač dobrovoljno ponudio da ih odveze u »Narodnu palaču«.

— To je mjesto za vas, prijatelju — rekao je Paddyju. — Hotel za radne ljude kojim upravlja Armija spasa.

Ulice su bile zakrčene automobilima koji su, činilo se, jurili u svim pravcima; konja je bilo vrlo malo. Zurili su kao opčinjeni kroz prozor taksija u visoke zgrade od cigle, između kojih su krivudale uske ulice, čudeći se brzini s kojom se gomile ljudi pojavljuju i nestaju u nekom neshvatljivom ritualu grada. Wellington ih je

impresionirao, ali u usporedbi sa Sydneyjem Wellington im je sad izgledao kao provincijski gradić.

Dok se Fee odmarala u jednoj od bezbrojnih soba kočnice koju su pripadnici Armije spasa s ljubavlju nazivali » Narodna palača«, Paddy je otišao na glavni kolodvor da vidi kad kreće vlak za Gillanbone. Dječaci su se bili već potpuno oporavili i tražili su da pođu s njim; čuli su da kolodvor nije daleko i da se do njega ide ulicom u kojoj ima mnogo prodavaonica, između njih i jedna u kojoj se mogu dobiti bomboni od morskih algi. Zavideći im na njihovoj mladosti, Paddy je popustio; nije, uostalom, bio siguran kako će ga rođene noge nositi nakon tri dana morske bolesti. Frank i Meggie ostali su uz Fee i bebu, žaleći što i oni ne mogu poći, ali ipak više zabrinuti za zdravlje majke.

Činilo se, ipak da joj se nakon što je sišla s broda brzo vraća snaga, pa je čak pojela tanjur juhe i krišku prepečenog kruha, koje joj je donio jedan od uniformiranih radničkih anđela.

— Ako ne krenemo noćas, Fee, slijedeći direktni vlak imamo tek za tjedan dana — rekao je Paddy kad se vratio. — Što misliš, hoćeš li izdržati putovanje ako odmah krenemo dalje?

Fee se podigla, dršćući.

— Izdržat ću.

— Mislim da bi trebalo pričekati — rekao je Frank oštro. — Ne vjerujem da se mama već dovoljno oporavila da bi mogla putovati.

— Ono što ti, Frank, čini mi se ne shvaćaš jest činjenica da ćemo, ako propustimo današnji vlak, na slijedeći čekati tjedan dana, a ja u džepu jednostavno nemam novaca za tjedan dana boravka u Sydneyju. Ovo je velika zemlja, i u kraj u koji idemo vlakovi ne voze svakog dana. Bilo kojim od tri vlaka koji kreću sutra mogli bismo stići do Dubboja, gdje bismo morali čekati na lokalnu vezu, a rekli su mi da bismo se tako neusporedivo više napatili nego da prikupimo snage i krenemo noćasnjim ekspresom.

— Izdržat ću, Paddy — ponovila je Fee. — Frank i Meggie će mi pomoći, sve će biti u redu. — Gledala je ravno u Franka, preklinjući ga pogledom da ušuti.

— Onda ću odmah poslati Mary brzoglav i javiti da nas čeka sutra uvečer.

Glavni kolodvor bio je zgrada veća od bilo koje u kojoj su Clearyjevi ikad bili, ogromni stakleni cilindar koji je, činilo se, istovremeno prigušivao žamor tisuća ljudi koji su čekali pokraj svojih otrcanih, špagom vezanih kovčega, ne skidajući pogleda s

velike ploče na kojoj su službenici s pomoću dugačkih štapova mijenjali napise s najavama odlaska i dolaska vlakova. Sumrak se već brzo spuštao kad su se pridružili onima koji su čekali pred željeznim rešetkastim ulazom na peron broj pet; ulaz je bio zatvoren, ali na njemu je stajao velik, rukom iscertan natpis GILLANBONE. Na peronima broj jedan i dva vladala je strahovita gužva, jer je za koji trenutak trebalo da krenu ekspresni noćni vlakovi za Brisbane i Melbourne; velik broj putnika gurao se kroz ulaze. Ubrzo je došao red i na njih; vrata su se sa škripom otvorila i putnici su požurili u vlak.

Paddy je pronašao prazan odjeljak drugog razreda i smjestio starije dječake do prodora, a Fee, Meggie i bebu do kliznih vrata koja su vodila u dugački hodnik iz kojeg se ulazilo u odjeljke. U kupe su neprestano zavirivali ljudi, tražeći slobodno mjesto, da bi se užasnuli povukli kad bi ugledali toliko djece. Putovati s velikom obitelji imalo je i svojih dobrih strana.

Noć je bila prilično hladna pa se pokazalo umjesnim razmotati velike karirane putne pokrivače koji su bili pričvršćeni za kovčege. Vagon nije imao grijanja, ali su na podu ležale velike limene kutije napunjene vrućim pepelom, zračeći toplinu. Nitko, uostalom, nije ni očekivao da će vagon biti zagrijan jer je grijanje u Australiji i Novom Zelandu bilo poznata stvar.

— Koliko je daleko Gillanbone, tata? — upitala je Meggie kad je vlak krenuo, štropećući i blago se njišući na bezbrojnim skretnicama.

— Mnogo dalje nego što smo ocijenili na našem atlasu, Meggie. Devet stotina dvadeset kilometara. Stići ćemo sutra kasno poslije podne.

Dječaci su ga iznenađeno pogledali, ali je čudesni svijet svjetala što se rascvjetao iza prozora ubrzo učinio da zaborave na sve. Svi su se okupili oko prozora i promatrali kako milje prolaze a kuće se ne smanjuju. Vlak je povećao brzinu, svjetla su se razrijedila i konačno nestala, a zamijenili su ih rojevi iskri koje je vjetar, zviždeći, kovitlao ispred prozora. Kad je Paddy izveo dječake na hodnik da Fee može nahraniti Hala, Meggie je čeznutljivo pogledala za njima. Tih joj se dana činilo da je ispala iz društva dječaka, da ne spada među njih otkako je rođenje novog djeteta poremetilo njen život i vezalo je za kuću jednako čvrsto kao i majku. U stvari, i nema razloga da žali, rekla je sebi pošteno. Bio je neobično drago dijete, najveća radost u njenom životu, i godilo joj je što se majka prema njoj odnosi kao prema odrasloj osobi. Nije imala pojma kako to njena majka dobiva djecu, ali rezultat je bio divan. Predala je Hala u ruke majci; ubrzo zatim vlak se sa škripanjem i treskom zaustavio i stajao je, činilo se, satima, hvatajući dah. Borila se sa željom da otvori prozor i izviri napolje,

ali u odjeljku je bilo već vrlo hladno, bez obzira na kutije s vrućim pepelom na podu.

Paddy je ušao u odjeljak noseći šalicu vrelog čaja za Fee; Fee je spustila sitog i pospanog Hala na sjedalo.

— Gdje smo to? — upitala je.

— U mjestu zvanom Valley Heights. Tu će prikvačiti još jednu lokomotivu jer nam predstoji uspon do Lithgowa, rekla mi je djevojka u bifeu.

— Koliko imam vremena da popijem ovo?

— Petnaest minuta. Frank će ti donijeti sendvič, a ja ću se pobrinuti da i dječaci popiju nešto. Slijedeća stanica na kojoj možemo dobiti nešto za osvježanje jest Blayney, u koji ćemo stići kasno noću.

Meggie je podijelila s majkom šalicu vrelog, dobro zašćerenog čaja, iznenada neobično uzbuđena, i pohlepno progutala sendvič koji joj je Frank donio.

Frank joj je rekao da legne na dugo sjedalo pored Hala, i dobro je omotao pokrivačem, a onda je na isti način pokrio Fee koja se ispružila na sjedalu preko puta. Stuart i Hughie su legli na pod između sjedala, a Paddy, Frank, Bob i Jack otišli su u drugi odjeljak u istom vagonu da razgovaraju s nekim radnicima koji su putovali na striženje ovaca i tamo provedu noć. Bilo je mnogo ugodnije nego na brodu, ljuljati se blago uz ritmičko brektanje dviju lokomotiva, slušati zavijanje vjetra u telegrafskim žicama i povremeni ubrzani štropot, kad bi čelični kotači počeli proklizavati na uzbrdici, grozničavo nastojeći uspostaviti vučnu silu. Meggie je zaspala.

Ujutro su, bunovni i zapanjeni, ugledali predio tako neobičan da nisu ni sanjali da nešto slično postoji na istom planetu na kojem je i Novi Zeland. Brda su, doduše, bila zaobljena kao i tamo, ali sve drugo bilo je sasvim drukčije. Sve je bilo smeđe i sivo, čak i drveće! Ozimo žito poprimilo je pod zrakama blistavog sunca srebrenastu boju sa žućkastosmeđim preljevom; žitna polja, ustalasana vjetrom, pružala su se kilometrima, a tek tu i tamo mogle su se vidjeti osamljene skupine tankog, vitkog drveća s plavičastim lišćem ili zakržjalog, prašinom pokrivenog, sivog grmlja. Fee je stički promatrala prizor ne mijenjajući izraz lica, ali oči Meggie bile su pune suza. Bio je to strašan, pust, beskrajan predio, bez trunke zelenila.

Mrazna noć pretvorila se u vreo dan kad se sunce počelo penjati prema zenitu, a vlak je štropotao dalje, zaustavljajući se u ponekom gradiću punom bicikla i konjskih kola. Automobil je tu, činilo se, bilo vrlo malo, Paddy je otvorio prozor u kupeu i na hodniku, ne obazirući se na čađu koja je prodirala u vagon i lijepila se za sve; bilo je

tako sparno da su jedva disali, preznojavajući se u debeloj zimskoj odjeći u kojoj su doputovali s Novog Zelanda. Bilo je naprosto nevjerojatno da bilo gdje osim u paklu može biti tako vruće usred zime.

Sunce je već zalazilo kad je vlak stigao u Gallanbone, čudnu skupinu trošnih zgrada od drva i valovitog lima s obje strane široke, prašne ulice, puste i bez drveća. Užareno sunce ukrasilo je sve to zlatnim premazom, koji je učinio da gradić na trenutak dobije neobično dostojanstven izgled, ali ta se varka izgubila još dok su stajali na peronu i promatrali ga. Pred sobom su ponovo ugledali tipično naselje na kraju svijeta, istureni položaj na samom rubu sve užeg kišnog pojasa. Nešto dalje prema zapadu počinjao je tri i pol tisuće kilometara široki pojas ničega, pustinje u kojoj nikad nije padala kiša.

Ispred stanične zgrade bio je parkiran blistav crni automobil, a prema njima je, ležerno koračajući kroz nekoliko centimetara debelu prašinu, išao svećenik U dugoj sutani izgledao je kao neki lik iz prošlosti; činilo se da ne hoda kao obični ljudi, nego da lebdi iznad zemlje, kao što se hoda u snu. Prašina se dizala i kovitala oko njega, crvena pod posljednjim zrakama sunca.

— Dobar dan, ja sam otac de Bricassart — rekao je, pružajući ruku Paddyju. — Vi ste sigurno brat gospođe Mary; vrlo ste slični jedno drugom. — Zatim se okrenuo Fee i podigao njenu mlitavu ruku do svojih usana, osmjehujući se, istinski iznenađen. Ako je netko mogao smjestiti ženu plemenita roda, onda je to bio otac Ralph. — Vi ste zaista lijepa žena — rekao je kao da je takva primjedba nešto najprirodnije što se može čuti iz usta jednog svećenika, a onda se njegov pogled zadržao na dječacima koji su stajali stisnuti jedan uz drugog. Najduže je, začuđeno i pomalo zbunjeno, zurio u Franka, koji je držao u rukama beb, a onda kratko pogledao svakog od dječaka, po veličini. Iza njih, sama, stajala je Meggie, promatrajući ga otvorenih usta, kao da pred sobom vidi samog Boga. Kao da ne primjećuje da mu se mantija od finog serža vuče po prašini, prošao je između dječaka i čučnuo ispred Meggie, uhvativši je za ramena. Ruke su mu bile čvrste, nježne, blage. — A tko si ti? — upitao je, osmjehujući se.

— Meggie — rekla je.

— Zove se Meghann — promrmljao je Frank, koji je smjesta zamrzio tog muškarca, visokog i elegantnog.

— To mi je najdraže ime, Meghann. — Uspravio se, zadržavši ruku Meggie u svojoj, — Bit će bolje da noćas prespavate u prezbiteriju — rekao je, vodeći Meggie prema automobilu. — Odvest ću vas na Droghedu ujutro. To je preduga vožnja

nakon putovanja vlakom iz Sydneyja.

Osim hotela »Imperial«, katolička crkva, škola, samostan i prezbiterij bile su jedine zidane zgrade u Gillanboneu. Čak je i velika državna škola bila u osnovi drvene konstrukcije. Čim se spustio mrak, zrak se nevjerojatno brzo ohladio, ali u salonu prezbiterija plamsala je u kaminu velika vatra, a odnekud je dopirao upravo neizdržljivo privlačan miris jela. Domaćica, mršava stara Škotkinja zapanjujuće energije, motala se oko pokazujući im njihove sobe i neprestano čavrljajući; govorila je s upadljivim zapadnoškotskim naglaskom.

Naviknuti na nepristupačnost i rezerviranost popova u Wahineu, Clearyjevi su ostali zbnjeni jednostavnošću, prijaznošću i ležernošću oca Ralpa. Otkrpio se samo Paddy, sjetivši se ljubeznosti svećenika u njegovom rodnom Galwaju i njihovog druženja sa siromašnim svijetom. Ostali su pojeli večeru u potpunoj tišini i pobjegli u svoje sobe na kat u čim im se pružila prilika. Paddy je nerado krenuo za njima. Za njega, vjera je značila toplinu i utjehu, a ostali članovi njegove obitelji vidjeli su u njoj nešto nerazdvojno povezano sa strahom, prinudom na principu radi-ovako-ili-ćeš-bitiproklet.

Kad su svi otišli, otac Ralph sjeo je u svoj omiljeni naslonjač, ispruživši noge. Zurio je u vatru, pušio cigaretu i osmjehivao se. Pred očima su mu redom prolazili Clearyjevi, onako kako ih je prvi put ugledao na stanici. Muškarac neobično sličan Mary ali pogubljen od teškog rada i, očigledno, za razliku od nje, nimalo zloban; njegova umorna lijepa žena, kojoj kao da bi pristajala samo kočija sa četiri bijela konja; tamni i namrgođeni Frank, s crnim očima, crnim očima; sinovi, uglavnom slični ocu ali najmlađi, Stuart, vrlo sličan majci, bit će lijep muškarac kad odraste; kako će izgledati beba, nemoguće je reći; i Meggie. Najslađa, najljepša djevojčica koju je ikad vidio! Kosa čiju je boju nemoguće opisati, ni crvena ni zlatna, savršena kombinacija obje. Pogledala ga je srebrnasto-sivim očima tako blistavim i bistrim kao da su od rastopljenog dragog kamenja. Stresao se, bacio opušak u vatru i ustao. Pred starost mu se mašta počela čudno razbuktavati; rastopljeno drago kamenje, zaboga! Mnogo je vjerojatnije da mu vid počinje popuštati.

Ujutro je odveo svoje goste na Droghedu; bili su se već navikli na pejzaž i njihovi komentari bili su, po njegovu mišljenju, vrlo zabavni. Posljednje brdo nalazi se oko tri stotine kilometara istočno od Droghede, objasnio im je; nalaze se u području ravnica prekrivenih zemljom crnicom. U području beskrajin travnatih pašnjaka, ravnom kao ploča, tek tu i tamo s ponekom šumicom. Dan je bio vruć kao prethodni, ali je bilo daleko ugodnije voziti se automobilom nego vlakom. Krenuli su

rano, bez doručka; svećenička odjeća oca Ralpa i sveta pričest bili su pažljivo spakirani u crni kovčeg.

— Ovce su prljave! — rekla je Meggie tužno promatrajući stotine i stotine crvenkastoridih loptica s njuškama u travi.

— Ah, vidim da je trebalo da izaberem Novi Zeland — rekao je svećenik — Tamo je sigurno kao u Irskoj, ovce su lijepe i bijele.

— Da, Novi Zeland u mnogo čemu podsjeća na Irsku; trava je prekrasno zelena kao tamo. Ali sve je još divlje, nije tako pitomo — odgovorio je Paddy. Otac Ralph mu se neobično sviđao.

Upravo u tom trenutku jato emua skočilo je na nezgrapne noge i potrčalo, brzinom vjetra, ispruženih vratova. Djeca su ih zapanjeno promatrala, a onda se počela smijati, oduševljena divovskim pticama koje trče umjesto da lete.

— Kakvo je tek zadovoljstvo voziti se bez zaustavljanja zbog onih nesretnih vratnica! — rekao je otac Ralph kad su se posljednje vratnice zatvorile iza njih, a Bob, koji ih je otvarao i zatvarao, uskočio u kola.

Nakon šokova koji su od dolaska u Australiju slijedili zapanjujućom brzinom jedan za drugim, pogled na Droghedu s njenom georgijanskom fasadom, lozama penjačicama i tisućama grmova ruža ostavljao je dojam da su se iznenada opet našli u rodnom kraju.

— Zar ćemo *tu* stanovati? — ciknula je Meggie.

— Ne baš u toj zgradi — rekao je svećenik brzo. — Kuća u kojoj ćete stanovati nalazi se otprilike kilometar odavde, dolje kraj potoka.

Mary Carson dočelala ih je u prostranom salonu; nije ustala da se pozdravi s bratom, nego ga je prisilila da priđe njoj, ostajući da sjedi u svom fotelju s visokim naslonom.

— E pa, lijepo, Paddy — rekla je relativno prijazno, gledajući pored njega u oca Ralpa kako stoji držeći u naručju Meggie, koja je čvrsto obavila ručice oko njegovog vrata. Zatim je polako ustala a da se uopće nije pozdravila s Fee i djecom.

— Idemo odmah na misu — rekla je. — Sigurna sam da otac de Bricassart jedva čeka da krene natrag.

— Ni govora, draga Mary. — Nasmijao se, a plave su mu oči zasvjetlucale. — Odslužiti ću misu i nakon toga ćete nas sve počastiti obilnim toplim doručkom, a zatim ću, kako sam obećao, odvesti Meggie da joj pokažem gdje će stanovati.

—Meggie?—rekla je Mary Carson.

—Da, ovo je Meggie. Samo, počinjemo predstavljanje s pogrešnog kraja, zar ne? Dopustite da počnem od glave, Mary, molim vas. Ovo je Fiona.

Mary Carson je jedva primjetno klimnula glavom, a kad je otac Ralph počeo predstavljati dječake, jedva se udostojila da ih pogleda. Ali zato je cijelo vrijeme pažljivo promatrala svećenika i Meggie.

Kuća predviđena za nadzornika stočara stajala je na stupovima desetak metara iznad uske jaruge obrubljene visokim, neravnomjerno razmaknutim gumovcima i mnogim tužnim vrbama. Poslije raskošnog dvorca Drogheda, izgledala je nekako obično, nimalo romantično, a pridodane zgrade bile su uglavnom slične onima koje su ostavili iza sebe na Novom Zelandu. Sobe su bile prepune solidnog viktorijanskog namještaja, pokrivenog finom crvenom prašinom.

— Bit će vam lijepo ovdje, imat ćete i kupaonu — rekao je otac Ralph vodeći ih uz drvene stube na prednju verandu; bio je to priličan uspon jer su stupovi na kojima je kuća stajala bili visoki pet metara. — To je za slučaj da se potok izlije — objasnio im je otac Ralph. — Na samoj ste obali, a čuo sam da se događa da preko noći voda poraste dvadeset metara.

Kuća je zaista imala kupaonu; u jednoj maloj prostoriji u kutu zadnje verande nalazila se starinska limena kada, a pored nje kotao za grijanje vode na drva. Fee i Meggie su, međutim, razočarano ustanovile da je nužnik obična smrdljiva rupa u zemlji, oko dvije stotine metara daleko od kuće. Primitivno nakon onoga što su imali na Novom Zelandu.

— Ljudi koji su ovdje živjeli nisu bili previše čisti — rekla je Fee šarajući prstom po prašini na komodi.

Otac Ralph se nasmijao.

— Ako se pokušate boriti s tim, bit će to unaprijed izgubljena bitka — rekao je. — Ovo je Outback i tri stvari nećete nikad pobijediti; vrućinu, prašinu i muhe. Ma što učinili, neprestano će vas pratiti.

Fee je pogledala svećenika.

— Vrlo ste ljubezni, oče.

— A zašto ne bih bio? Vi ste jedini rođaci moje dobre prijateljice Mary Carson.

Slegla je ramenima, kao da svećenikove riječi nisu na nju ostavile neki poseban dojam.

— Nisam navikla na prijateljski odnos sa svećenicima. Na Novom Zelandu prilično su nepristupačni.

— Vi ste katolkinja, zar ne?

— Nisam, Paddy je katolik. Djeca su, naravno, odgojena kao katolici, sva, ako je

to ono što vas brine.

— Na to nisam ni pomislio. Da li to vama smeta?

— Potpuno mi je svejedno što su.

— Vi niste promijenili vjeru.

— Nisam licemjer, oče de Bricassart. Davno sam izgubila povjerenje u vlastitu crkvu i nisam imala nimalo volje da prihvatim drugu, podjednako besmislenu vjeru.

— Razumijem. — Promatrao je Meggie, koja je stajala na prednjoj verandi i gledala stazu što je vodila prema središnjem zdanju Droghede. — Imate lijepu kćerku. Uvijek sam volio tu ticijansku boju kose, znate. Da je umjetnik vidio njenu, smjesta bi otrčao po svoje kistove. Takvu boju kose još nikad nisam vidio. Je li vam ona jedina kćerka?

— Jest. I u Paddyjevoj i u mojoj obitelji prevladavaju dječaci. Djevojčice su rijetkost.

— Sirotica — rekao je smrkuto.

Nakon što su sanduci sa stvarima stigli iz Sydneyja i kuća, zahvaljujući knjigama, porculanu, ukrasima i namještaju u salonu, dobila poznat izgled, život se počeo normalizirati. Paddy i dječaci stariji od Stua bili su uglavnom izvan kuće, s dvojicom iskusnih radnika koje je Mary Carson odredila da ih nauče mnogim razlikama između uzgoja ovaca u Novom Južnom Walesu i iste djelatnosti na Novom Zelandu. Fee, Meggie i Stu upoznawali su se s razlikama između vođenja kućanstva na Novom Zelandu i života u kući nadzornika stočara na Droghedi. Postojao je prešutni sporazum da se ni za što ne obraćaju samoj Mary Carson, ali njena upraviteljica kuće i poslugi bili su uvijek spremni da pruže svaku pomoć Fee, kao što su radnici na imanju bili spremni da pomognu muškarcima.

Drogheda je, to su svi ubrzo shvatili, svijet za sebe, tako odsječen od civilizacije da je nakon izvjesnog vremena čak i Gillanbone postao samo ime povezano s nekim davnim uspomjenama. Unutar granica velikog Domaćeg pašnjaka, nalazile su se staje, kovačnica, garaže, bezbrojne barake u kojima se čuvalo svašta, od stočne hrane do strojeva, kusnica i vježbalište za pse, pravi labirint torova, ogromna zgrada za striženje ovaca sa dvadeset šest radnih mjesta, što je bio nečuveno velik broj, i još jedan kompleks torova iza nje. Tu su bili i ograđeni prostori za živinu, svinjci, staje za krave, mljekara, stambena zgrada za radnike koji su strigli ovce, nekoliko manjih kuća za prolazne radnike, dvije kuće slične njihovoj, samo nešto manje, za goniče

stoke, baraka za šegrte, klaonica i skladište drva za loženje.

Sve to nalazilo se približno u središtu čistine kružnog oblika, promjera oko pet kilometara, takozvanog Domaćeg pašnjaka. Samo na mjestu gdje se nalazila nadzornikova kuća, konglomerat zgrada gotovo je dodirivao pojas šuma. Između samih zgrada, baraka i staja za stoku bila su, međutim, posađena mnogobrojna stabla koja su pružala dobrodošu i neophodnu hladovinu. Bila su to uglavnom stabla biberovca, visoka, otporna, gustih krošnji i smireno ljupka. Iza zgrada, u visokoj, gustoj travi Domaćeg pašnjaka, pospano su pasli konji i krave.

Kroz duboku jarugu pored nadzornikove kuće lijeno je tekao plitak, blatnjav potok. U priču oca Ralpa da preko noći voda u njemu može porasti dvadeset metara nitko nije povjerovao; to je izgledalo potpuno nemoguće. Vodu za kupaonu i kuhinju trebalo je izvlačiti ručnom pumpom iz potoka, i Fee i Meggie trebalo je dugo da se priviku da se umivaju, peru suđe i rublje njegovom zelenkastom medom vodom. Kišnica za piće otjecala je s krova u četiri masivna rezervoara od valovitog lima postavljena na drvene tornjeve slične dizalicama, ali su odmah upozoreni da je koriste štedljivo, i nikad za pranje. Nije se, naime, nikad moglo znati kad će pasti slijedeća kiša da napuni rezervoare.

Ovce, govoda i konji pili su vodu iz arteških zdenaca, dobivani ne jednostavnim kaptiranjem podzemnih tokova, nego pravu artešku vodu crpljenu s dubine od oko tisuću metara ispod površine zemlje. Ta voda, zagrijana do točke vrenja, navirala je iz cijevi na takozvanom grlu bušotine i tekla kroz uske kanale obrubljene travom otrovne zelene boje do svih pašnjaka na posjedu. Voda u tim odvodnim kanalima, s visokom koncentracijom mineralnih tvari i ostrim mirisom po sumporu, nije bila pogodna za ljudsku upotrebu.

Udaljenosti su ih u početku zbunjivale; posjed Drogheda zauzimao je površinu od sto tisuća hektara. Najduža granična linija posjeda bila je duga oko sto pedeset kilometara. Posjed je bio sedamdeset kilometara i dvadeset sedam vratnica udaljen od Gillanbonea; najbliže naselje, izuzimajući Gillanbone, bilo je udaljeno sto sedamdeset kilometara. Najkraća, istočna granica posjeda protezala se duž rijeke Barwon, kako su starosjedioci nazivali sjeverni tok Darlinga, velike blatne rijeke duge tisuću petsto kilometara koja se ulijevala u rijeku Murray. Rijeka Murray nosila je njene vode do ušća u Velikom australskom zaljevu, oko dvije tisuće kilometara dalje prema jugu. Potok Gillan koji je tekao pored nadzornikove kuće ulijevao se u Barwon oko tri kilometra iza granice Domaćeg pašnjaka.

Paddy i dječaci bili su oduševljeni. Ponekad su provodili dane i dane u sedlu,

desetinama kilometara daleko od kuće, logorujući preko noći pod nebom tako prostranim i tako okićenim zvijezdama da im se činilo da su dio samog Boga.

Na sivosmeđoj zemlji bujao je život. Klokani, u čoporima od po nekoliko tisuća životinja, u skokovima su promicali između drveća, preskačući ograde, prekrasni u svojoj gracioznosti i slobodi pokreta i impresivni po brojnosti; emui su gradili gnijezda usred ravnice, u travi, i dostojanstveno koračali naokolo čuvajući svoj teritorij da bi na pojavu bilo čega nepoznatog pobjegli vratolomnom brzinom, ostavljajući svoja tamnozeleno-žuta jaja veličine nogometne lopte; termiti su gradili tornjeve slične minijaturnim neboderima, tamnocrvene boje; ogromni mravi, opasni zbog bolnih ujeda, kuljali su kao rijeka kroz otvore svojih podzemnih mravinjaka.

Ptičji svijet bio je tako bogat i raznovrstan da se činilo da se u beskraj pojavljuju stalno nove vrste, i to ne po jedna ili dvije ptice, nego u jatima od po nekoliko tisuća. Bilo je tu malenih zeleno-žutih papiga koje je Fee nazivala papigicama, a koje su domoroci zvali tigrice; nešto većih purpurno-plavih papiga zvanih rosele; velikih svijetlosivih papiga s jarkocrvenim i ružičastim grudima, glavama i korijenom krila, zvanih gale; krupnih blistavo bijelih ptica, s mesnatim sumporno žutim krestama, zvanih kakadi. Neobične sitne zebe lepršale su i kružile naokolo zajedno s vrapcima i čvorcima, a snažni smeđi vodomari zvanj kukabure veselo su se kikotali, nekad tiho, nekad glasno, ili obrušavali loveći zmije, svoju u omiljenu hranu. Sve te ptice imale su u sebi nešto ljudsko, nisu se nimalo plašile čovjeka i sjedile su u jatima na drveću, gledajući naokolo bistrim, inteligentnim očima, krešteći, čavrljajući, smijući se, imitirajući svaki zvuk koji bi čuli.

Strašni gušteri, metar i pol do dva metra dugi, jurili su s topotom po zemlji i gipko se penjali po najvišim granama drveća, kao da su kod kuće i na tlu i u visinama; zvali su ih goane. Bilo je i mnogo drugih vrsta guštera, manjih ali ponekad ništa manje strašnih, ukrašenih poput prehistorijskih triceratopsa rožnatim izraslinama oko vrata ili s natečenim, svijetloplavim jezicima. Zmija je bilo bezbroj vrsta, i Clearyjevi su ubrzo naučili da su one najveće i najopasnijeg izgleda često najbezazelnije, dok one sićušne, jedva tridesetak centimetara duge, mogu svojim ugrizom izazvati trenutnu smrt; svuda naokolo gmizale su šarene zmije, crne zmije s crvenim trbuhom, zelene zmije, smeđe zmije, smrtonosne tigraste zmije.

A teklucci! Mali skakavci, divovski zeleni skakavci, cvrčci, pčele, muhe svih vrsta i veličina, zrikavci, komarči, vilini konjici, divovski moljci i leptiri, koliko samo leptira! Pauci su bili grozni, ružna dlakava stvorenja s nekoliko centimetara dugim nogama,

ili varljivo sitni i neugledni ali otrovni, pritajeni u nekom kutu nužnika ili kupaone. Neki su živjeli u ogromnim lelujavim mrežama razapetim između drveća, neki u gusto tkanim ljuljačkama od paučine okvačenim između vlati trave, a neki su se pred čovjekom sklanjali u rupe iskopane u zemlji, zatvarajući poklopce za sobom.

Bilo je i pravih štetočina — divljih svinja koje su odjednom iskrsavale niotkuda, crne, dlakave, krupne kao odrasle krave, krvožedne i opasne; divljilji pasa dingosa, uvijek pritajenih, nevidljivih u travi; gavranova koji su sumorno graktali sa gromom sprženih, bijelih kostura mrtvih stabala; jastrebova i orlova koji su nepomično lebdjeli, nošeni zračnim strujama.

Od nekih od tih mesoždera trebalo je štititi stoku, posebno ovce u vrijeme jagnjenja. Klokani i kunići jeli su dragocjenu travu; svinje i dingosi jeli su janjce, telad i bolesne životinje; gavranovi su im kljucali oči. Clearyjevi su morali naučiti da pucaju, i uvijek su sa sobom nosili puške, ponekad da oslobode neku životinju muka a ponekad da ustrijele divljeg vepra ili dingosa.

To je pravi život, mislili su dječaci oduševljeno. Ni jedan od njih nije čeznuo za Novim Zelandom. Boreći se s muhama koje su im se skupljale u kutovima očiju, uvlačile u nos, usta i uši, naučili su stari australski trik i oko cijelog ruba šešira objesili o končice plutane čepove. Kako bi onemogućili raznim gmizavcima da se uvlače u nogavice njihovih širokih hlača, vezivali su nogavice ispod koljena trakama od klokanske kože zvanim *bowyangs*; smijali su se čudnom nazivu, ali su cijenili njihovu praktičnost. U usporedbi s Australijom, Novi Zeland bio je pitoma zemlja; ovo je bio život.

Vezane za kuću i neposrednu okolicu, Fee i Meggie nisu bile ni približno toliko oduševljene novim životom; nisu imale ni vremena ni razloga da jašu naokolo, a nije bilo ili novih aktivnosti u kojima bi nalazile zadovoljstvo. Radile su ono što žene oduvijek rade — kuhale, čistile, prale, glačale, čuvalе djecu — a sve je to bilo samo teže obavljati nego ranije. Borile su se s vrućinom, prašinom, muhama, bezbrojnim stepenicama, blatnom vodom, stalnom odsutnošću muškaraca povezanom s potrebama da same cijepaju i donose drva, pumpaju vodu, kolju perad. Najnepodnošljivija je bila vrućina, a bilo je tek rano proljeće; toplomjer na sjenovitoj verandi je, međutim, svakog dana pokazivao trideset osam stupnjeva Celzija. U kuhinji, pored štednjaka, bilo je i pedeset.

Odjeća koju su nosile bila je sva pripijena uz tijelo, kako je to odgovaralo klimi na Novom Zelandu, gdje je u kući bilo uvijek hladno. Mary Carson, prošetaвши se da obide snahu, s visoka je odmjerila njenu uz vrat zakopčanu, do poda dugu platnenu

haljinu. Sama je bila obučena po posljednjoj modi; na sebi je imala haljinu od bjeličaste svile koja joj je dopirala do iznad članaka, sa širokim rukavima, bez pojasa i s dubokim izrezom.

— Fiona, ti si zaista beznažno staromodno obučena — rekla je promatrajući salon svježe obojen žućkasto-bijelo, perzijske ćilime i krhki, skupocjeni namještaj.

— Nemam vremena da budem drukčija — rekla je Fee, malo previše odsječno, s obzirom na to da je igrala ulogu domaćice.

— Sad ćeš imati više vremena. Muškarci će biti uglavnom izvan kuće, pa nećeš morati toliko kuhati. Skrati haljine i prestani nositi podsuknje i steznike, jer ćeš skapati od vrućine kad dođe ljeto. Može biti čak osam do deset stupnjeva vruće nego sad, znaš. — Pogled joj se zadržao na portretu lijepe plavokose žene u krinolini, u stilu carice Eugenije. — Tko je ovo? — upitala je, pokazujući na sliku.

— Moja baka.

— Oh, zaista? A namještaj, ćilimi?

— Moji su. Naslijedila sam ih od bake.

— Oh, zaista? Draga moja Fiona, pala si na niske grane, zar ne?

Fee nikad nije gubila živce, pa nije ni sada, ali su joj se tanke usne još više zategle.

— Ja tako ne mislim, Mary. Imam dobrog muža, to bi bar trebalo da znaš.

— Ali bez prebijene pare. Kako je tvoje djevojačko prezime?

— Armstrong.

— Oh, zaista? Da nisi možda u rodu s Roderickom Armstrongom?

— Tako se zove moj najstariji brat. Ime je dobio po pradjedu.

Mary Carson je ustala, tjerajući šeširom muhe koje nisu respektirale nikoga.

— E pa, boljeg si porijekla nego Clearyjevi, to moram priznati. Zar si toliko voljela Paddyja da se svega tog odrekneš?

— Moji razlozi za sve što radim — rekla je Fee mirno — isključivo su moja stvar, a ne tvoja, Mary. O svom mužu ne želim raspravljati čak ni s njegovom sestrom.

Crte s obje strane usta Mary Carson produbile su se, a oči primjetno raširile.

— Ma što mi reče!

Nije više nikad došla, ali gospođa Smith, njena domaćica, koja je često dolazila, ponovila je savjet Mary Carson u pogledu haljina.

— Znae što — rekla je — ja imam u stanu šivači stroj koji nikad ne

upotrebljavam. Naredit ću dvojici radnika da ga prenesu ovamo. Ako mi slučajno zatreba, doći ću k vama. — Pogledala je u malog Hala, koji se veselo valjao po podu. — Volim slušati dječje glasove, gospodo Cleary.

Pošta je stizala iz Gillanbonea jednom u svakih šest tjedana teretnim kolima koja su vučki konji; bio je to jedini kontakt s vanjskim svijetom. Na Droghedi je postojao jedan Fordov kamion, jedan specijalni Fordov kamion preuređen u pokretnu cisternu, jedan osobni automobil *Ford Model T* i jedna limuzina *Rolls-Royce*, ali se njima nitko nije vozio u Gillanbone osim, vrlo rijetko, sama Mary Carson. Sedamdeset kilometara bila je udaljenost kao do Mjeseca.

Bluey Williams imao je ugovor da raznosi poštu po čitavoj oblasti i trebalo mu je šest tjedana da obiđe dodijeljeni teritorij. Njegova kola s ravnim krovom i kotačima promjera tri metra vukla je veličanstvena zaprega od dvanaest snažnih konja, i u njima je bilo sve što su pojedine postaje naručile. Pored vreća s poštom, vozio je namirnice, benzin u bačvama od dvije stotine litara, petrolej u četvrtastim kantama od dvadeset litara, sijeno, vreće s kukuruzom, platnene vreće pune brašna i šećera, sanduke čaja, vreće krumpira, poljoprivredne strojeve, poštom naručene igračke, odijela iz salona Anthonyja Horderna u Sydneyju i sve ostalo što je trebalo dopremiti iz Gillyja ili vanjskog svijeta. Krećući se brzinom od trideset kilometara na dan, bio je dobrodošao gost gdje god se zaustavio — donosio je vijesti, izvještaje o vremenu u drugim krajevima, primao ispisane komadiće papira pažljivo prikvačene uz novac za robu koju će nabaviti u Gillyju, primao mukotrpno napisana pisma i ubacivao ih u platnenu vreću s natpisom » Kraljevska GVR pošta« .

Zapadno od Gillyja na njegovom putu bile su samo dvije postaje, Droghede bliže i Bugela nešto dalje. Iza Bugele prostirao se teritorij u koji je pošta stizala tek svakih šest mjeseci. Blueyjeva kola kretala su se u velikom cik-cak luku od postaje do postaje na jugozapadu, zapadu i sjeverozapadu, a zatim se vraćala u Gilly prije nego što će krenuti dalje na istok. Taj istočni dio puta bio je kraći jer je sto kilometara dalje počinjao teritorij u koji je pošta stizala iz Boorooa. Ponekad bi na otvorenom kožnom sjedalu pored Blueyja sjedio i poneki putnik, gost ili netko tko traži posao, a ponekad je i odvezio ljude-goste, nezadovoljne stočare, služavke ili sezonske radnike, vrlo rijetko poneku guvernantu. Doseljenici su obično imali vlastita kola, ali oni koji su radili za njih zavisili su od Blueyja, i u pogledu prijevoza, i u pogledu nabave i dostavljanja pošte.

Kad su stigle tkanine što ih je naručila, Fee je sjela za poklonjeni šivaći stroj i

počela šiti lagane, široke haljine za sebe i Meggie, lagane hlače i radne kombinezone za muškarce, košuljice za Hala i zavjese za prozore.

Meggie se osjećala osmaljenom jer je od dječaka kod kuće bio samo Stuart. Jack i Hughie bili su s ocem i učili stočarski zanat — postali su *jackarooi*, kako su nazivali učenika u tom poslu — a Stuart nije bio društvo kakvo su bili Jack i Hughie. Živio je u nekom svom vlastitom svijetu, tih, nježan dječak koji je više volio da satima promatra život u mravinjaku nego da se penje po drveću, dok je Meggie obožavala penjanje po drveću i držala da australski gumovci pružaju izvanredne mogućnosti za to, jer su vrlo raznoliki po obliku i problemima koje, penjući se, treba savladati. Ni za penjanje ni za promatranje mrava djeca, doduše, nisu imala mnogo vremena. I Meggie i Stuart mnogo su radili. Cijepali su i nosili drva, kopali jame za odlaganje smeća, brinuli se za povrtnjak, hranili perad i svinje. Naučili su, također, ubijati zmije i pauke, iako nikad nisu prestali da ih se boje.

Što se tiče oborina, vrijeme je bilo prilično povoljno nekoliko godina; razina vode u potoku bila je niska, ali rezervoari su bili dopola puni. Trava je još bila uglavnom svježja, ali očigledno ni približno onakva kakva može biti kad su uvjeti dobri.

— Bit će vjerojatno gore — rekla je Mary Carson smrknuo.

Bilo je, međutim, suđeno da se upoznaju s poplavom prije nego s pravom sušom. Polovicom siječnja oblast se našla zahvaćena južnim rubom sjeverozapadnih monsuna. Po karakteru izuzetno čudljivi, ti snažni vjetrovi puhali su kako im se kad svidjelo. Dugotrajne ljetne kiše koje su donosili ponekad su zahvaćale samo krajnji sjever kontinenta, a ponekad su prodirale čak do Outbacka i donosili nezadovoljnim građanima Sydneyja kišovito ljeto. Tog siječnja nebo se prekrilo crnim oblacima, iskidanim u krpe od vjetra, i počela je padati kiša; to nije bio blag pljusak nego žestoka, zaglušna provala oblaka za koju se činilo da nikad neće prestati.

Bili su upozoreni na ono što se sprema; Bluey Williams je stigao sa svojim kolima natovarenim do vrha i rezervnom zapregom od dvanaest konja, jer se žurio da obavi turu prije nego što kiše onemoguću putovanje i opskrbu udaljenih postaja.

— Dolazi monsun — rekao je savijajući cigaretu i pokazujući bičem viškove robe što ih je dovezao. — Cooper, Barcoo i Diamantina opasno nadolaze a Overflow se izio. Čitav kvinslenski Outback je pola metra pod vodom i oni jadnici tamo pokušavaju naći uzvisine na koje bi mogli skloniti ovce.

Ono što je uslijedilo moglo bi se nazvati kontroliranom panikom; Paddy i dječaci radili su do iznemoglosti prebacujući ovce s pašnjaka u nizinama na one više, što

dalje od potoka i rijeke Barwona. Došao je otac Ralph, osedlao konja i otišao s Frankom i najboljim čoporom pasa da skloni ovce sa dva pašnjaka pored Barwona, dok su Paddy i dvojica iskusnih stočara, svaki s jednim dječakom, otišli u drugim pravcima.

Pokazalo se da otac Ralph izvrsno poznaje stočarski posao. Jahao je na punokrvnoj kestenjastoj kobili koju je dobio na poklon od Mary Carson, obučen u bespriječno skrojene jahačke hlače žućkasto-smeđe boje, ulaštene smeđe čizme do koljena i blistavo bijelu košulju sa zavrnutim rukavima i otvorenim ovratnikom, tako da su se vidjele njegove mišićave ruke i glatke, preplanule grudi. U širokim, starim, sivim hlačama od kepera vezanim bowyang trakama i sivoj flanelastoj potkošulji, Frank se pored njega osjećao kao siromašan rođak. Pa to, u stvari, i jest, pomislio je sumorno, jašući za uspravnim, elegantnim jahačem na prekrasnoj kobili kroz crnogoričnu šumu iza potoka. Sam je jahao na šarenom, tromom i neposlušnom konju, zloćudnoj i tvrdoglavoj životinji koja je iznad svega mrzila druge konje. Psi su uzbuđeno lajali i poskakivali, rezali i međusobno se ujedali dok ih otac Ralph ne bi rastavio snažnim i preciznim udarcem biča. Činilo se da nema ničega što taj čovjek nije kadar uraditi; poznavao je zviždke kojima su psima prenošene naredbe da urade ovo ili ono, i vitlao je bičem mnogo bolje nego Frank, koji je još uvijek upijao tu egzotičnu australsku vještinu.

Veliki plavi kvinslendski ovčar, predvodnik čopora, ropski je zavolio svećenika i odano ga slijedio, slušajući svako njegovo naređenje, što je značilo da je Frank definitivno potisnut u drugi plan. Franku to, u stvari, i nije smetalo; on jedini među Paddyjevim sinovima nije zavolio život na Droghedi. Želio je da ode s Novog Zelanda, ali ne da dođe na ovakvo mjesto. Mrzio je beskrajno patroliranje po pašnjacima, spavanje na tvrdoj zemlji, divlje pse s kojima nije bilo moguće postupati kao s domaćim životinjama i koje su ubijali iz pušaka kad nisu htjeli obavljati svoj posao.

U jahanju pod crnim, sve gušćim oblacima bilo je, međutim, elemenata avanture; činilo se čak da i drveće, koje se savijalo i pucketalo, započinje neki veseli, fantastični ples. Otac Ralph je radio kao opsjednut, huškajući pse na izdvojene grupe ovaca, tjerajući glupe kudrave životinje da skaču i bleje od straha, dok ih niske sjene što su munjevitno jurile kroz travu ne bi zbile u stado i potjerale u određenom smjeru. Samo zahvaljujući uvježbanim psima, mogla je šačica ljudi obavljati poslove na imanju kakvo je bila Drogheda; uzgajani i dresirani da rade s ovcama i kravama, bili su izvanredno inteligentni i brzo su shvaćali što se od njih traži.

Do noći, otac Ralph i psi, uz Franka koji se trudio da ne zaostane, uklonili su sve ovce s jednog pašnjaka, za što bi normalno bilo potrebno nekoliko dana. Sjahao je i skinuo sedlo s kobile pokraj jedne skupine drveća u blizini vratnica drugog pašnjaka, optimistički pričajući kako će im uspjeti da sklone ovce i s tog drugog pašnjaka prije nego što počne kiša. Psi su se ispružili po travi, dašćući, isplaženih jezika, a veliki kvinslenski ovčar legao je do nogu oca Ralpha, umiljavajući se i mašući repom. Frank je izvukao iz bisaga odvratnu gomilu klockanskog mesa i bacio je psima, koji su se bacili na nju ljubomorno režeći i ujedajući jedan drugog.

— Grozne zvijeri — rekao je. — Uopće se ne ponašaju kao psi, nego više kao šakali.

— Mislim da su ipak kudikamo bliže onome kako je Bog zamislio pse — rekao je otac Ralph blago. — Nepovjerljivi, inteligentni, agresivni i gotovo divlji. Što se mene tiče, više ih volim nego one kućne mezimce. — Osmjehnuo se. — Mačke također. Jesi li ih primijetio tamo oko barake? Divlje i krvožedne kao pantere; ne daju čovjeku da im priđe. Ali su vješti lovci, i ne priznaju nijednog čovjeka za gospodara i hranitelja.

Izvukao je iz torbe komad hladnog ovčjeg pečnja i komad kruha namazan maslacem, odrezao komadić mesa a ostalo pružio Franku. Kruh s maslacem spustio je na panj između njih i bijelim zubima s neskrivenim uživanjem zagrizao u meso. Ugasili su žeđ vodom iz platnene mješine, a zatim smotali cigarete.

U blizini se stajalo jedno osamljeno drvo, vilga; otac Ralph pokazao je cigaretom prema drvu.

— Ono je pravo mjesto za spavanje — rekao je odvezujući pokrivač i podižući sa zemlje sedlo.

Frank je otišao za njim do drveta koje se općenito smatra najljepšim u tom dijelu Australije. Lišće mu je gusto i blijede žućkastozelene boje, a krošnja gotovo okrugla. Počinje se granati nisko pri zemlji tako da ovce mogu lako dohvatiti lišće, što ima za posljednicu da je donja strana krošnje svake vilage podšišana ravno kao ukrasne živice u parkovima. U slučaju kiše, pruža bolju zaštitu od bilo kog drveta jer drveće u Australiji općenito nema tako guste krošnje kao drveće u krajevima s više vlage.

— Ti nisi sretan ovdje, zar ne, Frank? — upitao ga je otac Ralph spustivši se s uzdahom na zemlju i motajući novu cigaretu.

Frank koji se bio smjestio metar-dva dalje, okrenuo se i sumnjičavo ga pogledao.

— Što znači „sretan“?

— Trenutno, sretni su tvoj otac i braća. Ali ti nisi, a nisu ni tvoja majka i sestra. Tebi se ne sviđa u Australiji?

— Ne sviđa mi se ovaj njen dio. Htio bih otići u Sydney. Možda bi mi se tamo pružila prilika da postanem nešto.

— U Sydney, kažeš? U ono gnijezdo nejednakosti i nepravde? — rekao je otac Ralph, osmjehujući se.

— Nije važno! Ovdje sam vezan isto kao što sam bio vezan na Novom Zelandu. Ne mogu pobjeći od njega.

— Od njega?

Frank je, međutim, bio svjestan da se izlanuo i nije htio više da kaže ni riječi. Ležao je i gledao u lišće.

— Koliko ti je godina, Frank?

— Dvadeset dvije.

— Oh, zaista? Jesi li ikad živio daleko od obitelji?

— Nisam. — Frank je uporno odbijao da mu se obraća kao svećeniku.

— Onda te neće moći još dugo držati na uzdi.

— Držat će me dok sam živ.

Otac Ralph je zijevnuo i namjestio se za spavanje.

— Laku noć — rekao je.

Ujutro, oblaci su se spustili niže ali kiša nije pala cijelog dana, tako da im je uspjelo da prebace ovce i s drugog pašnjaka. Preko cijelog posjeda Drogheda protezao se nizak greben, od sjeveroistoka prema jugozapadu. Ovce su prebačene na pašnjake duž tog grebena kako bi se mogle skloniti na uzvisinu ako se vode Barwona i potoka izliju iz svojih korita.

Kiša je počela padati kad se već spustio mрак dok su Frank i svećenik brzim koracima hitali prema mjestu gdje je bio gaz na potoku, nizvodno od nadzornikove kuće.

— Sad više nema smisla da ih štedimo! — viknuo je otac Ralph. — Podbodi konja, momče, ako ne želiš da se utopiš u blatu!

Za nekoliko sekundi bili su mokri do kože, a mokra je bila i tvrda, spečena zemlja. Kompaktno, nepropusno tlo začas se pretvorilo u more blata u koje su konji tonuli do članaka; kretali su se polako, nespretno, jedva izvlačeći noge. Dok je zemlja bila obrasla travom, ipak su nekako napredovali, ali kad su stigli u blizinu potoka, gdje je

tlo bilo ugaženo i golo, morali su sjahati. Bez jahača, konji su se kretali lalše, ali Frank nikako nije mogao održati ravnotežu. Bilo je gore nego na klizalištu. Na rukama i koljenima nekako su uspuzali na nasip, a onda otklizali do vode brzinom projektila. Preko kamenog dna gaza, obično pokrivenog sa trideset centimetara nepomične vode, tekla je metar duboka, zapjenjena bujica. Frank je čuo kako se svećenik smije. Tjerani uzvicima i udarcima mokrim šesirima, konji su se nekako uzverali na suprotnu obalu, ali Franku i ocu Ralphu to nikako nije polazilo za rukom. Ma koliko da su pokušavali, uvijek bi se otklizali natrag. Svećenik je bio upravo predložio da se popnu na jednu vrbu kad im je u pomoć pritekao Paddy, uznemiren pojavom konja bez jahača. Dobacio im je konopac i izvukao ih ni obalu.

Osmjehujući se i vrteći glavom, otac Ralph odbio je Paddyjevu ponudu da ostane kod njih.

— Čekaju me u velikoj kući — rekao je.

Mary Carson čula je njegov glas prije nego bilo tko od posluge, jer je bio odlučio da obiđe kuću i uđe s prednje strane, da bi što prije stigao u svoju sobu.

— Ne možete takvi u kuću — rekla je, stojeći na verandi.

— Onda budite dobri i naredite da mi donesu nekoliko ručnika i moju torbu.

Nimalo se ne snebivajući, promatrala je kako skida košulju, čizme i hlače i, naslonjen na poluotvoreni prozor njenog salona, briše sa sebe blato.

— Vi ste najljepši muškarac koga sam ikad u životu vidjela, oče Ralphe de Bricassart — rekla je. — Otkud to da među svećenicima ima toliko lijepih muškaraca? Zbog toga što ima toliko Iraca? Irci su prilično lijepi ljudi. Ili možda zato što lijepi muškarci bježe u svećenike plašći se onoga što bi im njihov izgled mogao donijeti? Sigurna sam da djevojke u Gillyju naprosto izgaraju za vama.

— Već odavno sam naučio da ne obraćam pažnju na ljubavi željne djevojke — nasmijao se.

— Neke od njih nasrću na svakog svećenika mlađeg od pedeset godina, a na svećenika mlađeg od trideset pet nasrću sve. Otvoreno, međutim, pokušavaju da me zavedu samo protestantkinje.

— Večeras ne želite odgovarati na moja pitanja, zar ne? — Uspravila se, položila dlan na njegova gola prsa i zadržala ga tako. — Vi ste sibirar, Ralphe, volite sunce. Jeste li tako preplanuli po cijelom tijelu?

Osmjehujući se, nagnuo se naprijed i nasmijao se gotovo ustima dodirujući njenu kosu; otkopčao je dugmad na pamučnim gaćama, a kad su pale na zemlju, odbacio

ih je u stranu pokretom noge. Stajao je tako kao neki Praksitelov kip, a ona je polako obišla oko njega, promatrajući ga pažljivo.

Doživljaj i posljednjih dvaju dana raspoložili su ga, a i iznenadna spoznaja da je ona možda osjetljivija nego što je mislio. Ipak ju je dovoljno poznavao da ju je mogao sa sigurnošću upitati:

— Želite li možda da vodimo ljubav, Mary?

Pogledala je u njegov mlitavi penis i zagrnula se od smijeha.

— Ne pada mi na pamet da vas udaram na takve muke! Osjećate li potrebu za ženama, Ralphe?

Prezirmo je zabacio glavu.

— Ne!

— A za muškarcima?

— Muškarci su gori od žena. Ne, nisu mi potrebni.

— A za samim sobom?

— Još ponajmanje.

— Zanimljivo. — Podigla je prozor do kraja i ušla u salon. — Kardinal Ralph de Bricassart! — rekla je ironično, ali kad se našla daleko od njegovih pronicavih očiju, srušila se u svoj naslonjač stisnutih šaka; bila je to gesta protesta protiv nedosljednosti sudbine.

Potpuno gol, otac Ralph sišao je s verande na šišani travnjak, s rukama podignutim iznad glave, zatvorenih očiju, puštajući da ga zalijevaju topli, oštri, reski mlazevi kiše. Bio je to divan osjećaj, puštati ih da tako teku po goljoj koži. Bila je mrkla noć. Ali njegov penis i dalje je ostao mlitav.

Potok se izlio iz korita i voda se počela penjati uz stupove Paddyjeve kuće i razlijevati preko Domaćeg pašnjaka, prema gospodarskim zgradama i velikoj kući.

— Sutra će početi opadati — rekla je Mary Carson kad je zabrinuti Paddy došao da je izvijesti o tome.

Kao uvijek, bila je u pravu; u toku slijedećeg tjedna voda je počela opadati i konačno se povukla u svoje korito. Sunce je probilo oblake, temperatura se popela na četrdeset stupnjeva u hladu, a trava kao da je krenula da dosegne nebo, visoka čovjeku do bedara, čista, uglučana, svjetlucava kao zlato, tako da je bilo teško gledati u nju. Oprano i očišćeno od prašine, drveće je zablislalo a jata papiga, brbljavijih

nego ikad, vratila su se iz tko zna kojih mjesta gdje su našla sklonište za vrijeme kiše, i njihova tijela duginih boja sijevala su između stabala.

Otac Ralph vratio se svojim zanemarenim župljanima, miran i samouvjeren; ispod nekad bijele košulje na srcu je nosio ček na tisuću funti. Biskup će biti izvan sebe.

Ovce su vraćene na svoje stalne pašnjake i Clearyjevi su bili prinuđeni da prihvate stari običaj stanovnika Outbacka — sijestu. Ustajali su u pet, završavali sve poslove do podne, a onda oznojeni utonuli u nemiran drijemež do pet poslije podne. To se odnosilo i na žene u kući, i na muškarce na pašnjaku. Poslove koje ne bi stigli obaviti ujutro svršavali su poslije pet, a večerali su nakon zalaska sunca napolju, za stolom postavljenim na verandi. Na verandu su izneseni i kreveti, jer vrućina nije popuštala ni preko noći. Živa u termometru, činilo se, nije se tjednima spuštala ispod četrdeset stupnjeva, ni danju ni noću. Goveđe meso bilo je tek davna uspomena, krali su samo male jaganjce koje je bilo moguće pojesti za jedan obrok. Nepca su im čeznula za ukusom nečeg drugog osim vječite pečene janjetine, janječeg paprikaša, pastirske pite od mljevane janjetine, curryja od janjetine, pečenog janječeg buta, kuhane janjetine s umakom i janjetine s povrćem.

Početak veljače, međutim, u životu Meggie i Stuarta došlo je do nagle promjene. Poslali su ih u samostan u Gillanbone, jer nije bilo bliže škole. Hal, rekao je Paddy, može, kad bude dovoljno velik, završiti dopisnu školu koju vode dominikanci u Sydneyju, ali za Meggie i Stuarta, naviknute na učitelje, Mary Carson je širokogrudno ponudila da snosi troškove boravka i školovanja u samostanu Svetog križa u Gillanboneu. Fee je, osim toga, imala previše posla s Halom da bi mogla nadzirati učenje preko dopisne škole. Od samog početka bilo je prešutno dogovoreno da Jack i Hughie neće nastavljati školovanje. Droghedi su bili potrebni na zemlji, a ni oni sami nisu željeli ništa drugo.

Poslije života na Droghedi, a posebno nakon iskustava stečenih kod Svetog srca u Wähineu, za Meggie i Stuarta život u samostanu Svetog križa tekao je neobično mirno. Otac Ralph dao je diskretno do znanja redovnicama da su to dvoje djece njegovi štićenici, a da je njihova tetka najbogatija žena u Novom Južnom Walesu. I tako se stidljivost Meggie pretvorila iz mane u vrlinu, a Stuartova čudna povučенost, njegov običaj da satima zuri u neke neizmjerne daljine, proglašeni su »svetačkim« .

U samostanu se zaista živjelo mirno, jer je u njemu stanovalo veoma malo djece; ljudi dovoljno bogati da mogu svoju djecu slati u internate redovno su davali prednost Sydneyju. Samostan je mirisao na laštilo i cvijeće, a u njegovim

hodnicima s visokim stropovima vladala je tišina dostojna svetišta. Svi su govorili prigušenim glasovima i život kao da se odvijao iza tankog crnog vela. Nitko ih nije tukao, nitko nije vikao na njih, a tu je uvijek bio i otac Ralph.

Dolazio je redovno da ih obide, i tako ih često zadržavao u prezbiteriju da je odlučio da sobu u kojoj je spavala Meggie oboji nježnozeleno, kupi nove zavjese za prozore i novi prekrivač za krevet. Stuart je spavao u sobi koja je i nakon dva preuređenja ostala smeđe i krem boje; ocu Ralphu naprosto nikad nije palo na pamet da se upita je li Stuart sretan. Bio je naprosto netko koga je morao pozvati da mu se ne bi zamjerio.

Otac Ralph nije znao zašto toliko voli Meggie, a nije mnogo ni razbijao sebi glavu oko toga. Sve je počelo od sažaljenja onog dana na prašnjoj željezničkoj stanici, kad ju je primijetio kako stoji sama, iza ostalih; stajala je izdvojeno zato što je žensko, primijetio je pronicavo. Zašto se izdvojio i Frank, sam na drugu stranu, nije ga mnogo zanimalo, niti je bio sklon da sažaljeva Franka. U Franku je bilo nečeg što je ubijalo svaki nježni osjećaj — mračno srce, duh kome nedostaje unutarnje svjetlosti. Ali Meggie? Dirnula ga je do dna duše, a nije točno znao zašto. Svidjela mu se boja njene kose; po obliku i boji, njene oči bile su kao u majke, prema tome prekrasne, ali mnogo nježnije, mnogo izražajnije; njen karakter, zaključio je ubrzo, bio je savršen ženski karakter, pasivnost kombinirana s beskrajnom snagom. Meggie nije bila buntovnica, naprotiv. Bilo je izvjesno da će ostati poslušna cijelog života, da će se kretati unutar granica svoje ženske sudbine.

Sve to zajedno ipak nije davalo cjelinu. Možda bi, da je malo dublje zavirio u sebe, shvatio da su njegovi osjećaji prema njoj čudan rezultat okolnosti — vremena, mjesta i ličnosti. Nitko nije smatrao da je zbog bilo čega važna, što je značilo da u njenom životu postoji prostor u kome bi mogao naći mjesto za sebe i osigurati njenu privrženost; bila je dijete, pa prema tome nije ugrožavala njegov način života ni njegovu svećeničku reputaciju; bila je lijepa, a on je obožavao sve što je lijepo; i konačno, postojalo je nešto što je posljednje shvatio — ispunjavala je prazninu u njegovom životu koju Bog nije mogao popuniti, jer nije imao ono što je imala ona, ljudsku toplinu i postojanost. Kako joj nije mogao ništa poklanjati da ne bi dovodio u nepraviliku njenu obitelj, pravio joj je društvo kad god je mogao, i posvetio je mnogo vremena i misli uređenju njene sobe u prezbiteriju, ne toliko da uživa u njenoj radosti koliko da stvori prikladnu sredinu za svoj dragulj. Za Meggie samo sve najbolje.

Početkom svibnja na Droghedu su stigli radnici najmljieni da strižu ovce. Mary Carson je budnim okom pratila kako se što radi na Droghedi, od dovođenja ovaca do načina na koji goniči upotrebljavaju bič, pa je nekoliko dana prije dolaska radnika pozvala Paddyja u veliku kuću i, ne ustajući iz svoga visokog naslonjača, dala mu precizne upute što treba da radi, do posljednjeg detalja. Naviknut na striženje na Novom Zelandu, Paddy je bio zapanjen veličinom u tu svrhu podignute zgrade, sa dvadeset šest radnih mjesta. Nakon razgovora sa sestrom u glavi mu se vrtjelo od gotovo nepojmljivih brojki i činjenica. Na Droghedi će biti strižene ne samo ovce s posjeda nego i ovce s Bugele, Dibban—Dibbana i Beel—Beela. To je značilo da će svi na imanju, muškarci i žene podjednako, imati posla preko glave. Bilo je uobičajeno da se striženje obavlja na jednom mjestu za više posjeda, i znalo se da će posjedi koji koriste pogone Droghede priskočiti u pomoć, ali je glavni teret pripremnih radova morao neizbježno pasti na leđa stanovnika Droghede.

Radnici su dovodili sa sobom vlastitog kuhara i kupovali namirnice u skladištu postaje, ali te ogromne količine hrane trebalo je nabaviti; trebalo je očistiti, oribati i namjestiti trošne barake za njihov smještaj, improviziranu kupaonu i kuhinju; prirediti madrace i posteljinu. Nisu se svi posjedi odnosili prema radnicima s takvom pažnjom kao Drogheda, ali Drogheda se ponosila svojim gostoprimstvom i renomeom »jako dobrog poslodavca«. Bila je to aktivnost za koju je Mary Carson bila neposredno zainteresirana, pa nikad nije škrtarila. Pogon za striženje ovaca na Droghedi bio je ne samo jedan od najvećih u Novom Južnom Walesu nego je angažirao i najbolje ljude, ljude kalibra jednog Jackieja Howea. Više od tri stotine tisuća ovaca trebalo je da bude ostriženo na Droghedi prije nego što radnici natovare svoje stvari na stari poduzetnikov kamion i otputuju na neki drugi posjed.

Frank nije dolazio kući dva tjedna. Sa starim Peteom Beerbarrelom, iskusnim stočarom, čoporom pasa, dva tovarna konja i lakim kolima, s njihovim skromnim prtljagom koji je vuklo jedno bezvoljno kjuše, otišao je do najudaljenijih zapadnih pašnjaka da dovede ovce, tjerajući ih sve bliže i istovremeno provodeći potrebnu selekciju. Bio je to dugotrajan, dosadan posao koji se nije mogao usporediti s onom bjesomučnom trkom prije poplave. Na svakom pašnjaku bili su podignuti torovi u kojima je obavljan dio posla na odabiranju i markiranju, i ovce čuvane dok ne dođe red na njih. U torovima kraj zgrade za striženje bilo je mjesta za samo deset tisuća ovaca, tako da u toku striženja život nije bio nimalo lak; stada su neprestano dovođena i odvođena, neostrizena su smjenjivala ostrižene.

Kad je Frank ušao u kuhinju, njegova majka stajala je kraj stola obavljajući svoji

beskrajni posao, guleći krumpir.

— Mama, stigao sam — rekao je veselo.

Kad se okrenula, smjesta je primijetio njen trbuh; dva tjedna odsutnosti učinili su da bolje zapaža takve detalje.

— Oh, bože — rekao je.

U očima joj se smjesta ugasila radost što ga vidi, a lice joj se oblilo tamnim rumenilom; spustila je ruke preko izbočene pregače kao da njima želi sakriti ono što haljine ne mogu.

Frank se tresao od bijesa.

— Prokleti stari jarac!

— Frank, ne dopuštam da govoriš takve stvari! Odrastao si čovjek i moraš razumjeti. Nema nikakve razlike između ovog sada i onoga što je tebe dovelo na svijet, i ovo zaslužuje isto takvo poštovanje. U tome nema ničeg prljavog. Kad vrijedaš oca, vrijedaš i mene.

— Nije imao prava da te dira. Trebalo je da te ostavi na miru! — siktao je Frank brišući pjenu iz kutova drhtavih usana.

— U tome nema ničeg prljavog — ponovila je malaksalo i pogledala ga bistrim, umornim očima, kao da je iznenada odlučila da zauvijek odbaci svaki stid.

— U tome *nema* ničeg prljavog, ni u trudnoći ni u činu koji je doveo do nje!

Ovog puta zarumenjelo se njemu lice. Nije mogao izdržati njen pogled, pa se okrenuo i otišao u sobu koju je dijelio s Bobom, Jackom i Hughiejem. Imao je osjećaj da mu se njeni goli zidovi i razdvojeni kreveti cere u lice, da se ceri njena sterilnost i praznina, hladnoća koja je izbijala iz nje umjesto topline ljudske prisutnosti, nedostatak bilo čega prisnog. A tek njeno lice, njeno prekrasno umorno lice s aureolom zlatne kose, sve obasjano onim što su ona i onaj dlakavi stari jarac radili po strašnim ljetnim vrućinama.

Nije mogao pobjeći od toga, nije mogao pobjeći od nje, od misli koje su se neprestano vraćale, od gladi sasvim normalne za muškarca njegovih godina. Najčešće je uspijevaو potisnuti te misli izvan svijesti, ali kad mu je gurnula pod nos opipljivi dokaz svoje pohote, kad mu je tresnula u lice svoje misteriozne aktivnosti s onim bludnim starim jarcem... Zar može misliti na to, zar može pristati na to, zar može podnijeti takvo nešto? Želio je misliti o njoj kao o svetici, čistoj i nedirnutoj kao sama Blažena Djeвица Marija, o biću koje je iznad stvari u koje se upuštaju sve

njene sestre širom svijeta. Doživjeti da ona sama potvrdi ono što je smatrao nedoličnim značilo je zakoračiti u ludilo. Da bi sačuvao zdrav razum, bilo je neophodno potrebno da i dalje zamišlja kako ona spava s onim ružnim starcem posve čedno, jer mora negdje spavati, ali da se noću oni nikad ne okreću jedno drugom, niti dodiruju. Oh, bože!

Potmuo zvuk natjerao ga je da obori pogled; ustanovio je da je rukom savio mjedenu šipku ograde kreveta u obliku slova S.

— Zašto ti nisi otac? — rekao je glasno.

— Frank — obratila mu se majka, stojeći na vratima.

Pogledao je u nju. Crne su mu oči blistale, mokre kao pokisli ugljen.

— Na kraju ću ga ubiti — rekao je.

— Ako to učiniš, ubit ćeš mene — rekla je Fee, prišla i sjela na krevet.

— Neću, oslobodit ću te! — usprotivio se strastveno, ozaren novom nadom.

— Frank, ja ne mogu biti slobodna, niti želim biti slobodna. Željela bih da znam otkud ta tvoja zasljepljenost, ali ne znam. To nisi naslijedio ni od mene ni od oca. Znam da nisi sretan, ali zar treba da to iskaljuješ na meni i na ocu? Zašto tako uporno nastojiš da sve učiniš još težim? Zašto? — Pogledala je u svoje ruke, a onda u njega. — Teško mi je da to kažem, ali mislim da moram. Krajnje je vrijeme da nađeš sebi djevojku, Frank, da se oženiš i osnuješ vlastitu obitelj. Na Droghedi ima dovoljno mjesta. U tom pogledu nikad se nisam brinula za ostale dječake; oni, izgleda, nemaju tvoju narav. Ali tebi je potrebna žena, Frank. Da imaš ženu, ne bi imao vremena da razmišljaš o meni.

Stajao je okrenuvši joj leđa i nije htio da se osvrne. Sjedila je na krevetu još pet minuta, nadajući se da će nešto reći, a onda je uzdahnula, ustala i izašla iz sobe.

Nakon što je striženje završeno, radnici su otišli i čitav kraj utonuo u zimsko mrtvilo, došlo je vrijeme godišnjeg gilbonskog sajma s piknikom i trkama. Bio je to najvažniji događaj u društvenom životu cijele oblasti, i trajao je dva dana. Fee se nije osjećala dobro i nije mogla poći, pa je Paddy odvezao Mary Carson u grad u njenom *Rolls-Royceu*, lišen podrške svoje žene i njene sposobnosti da drži usta Mary Carson u zatvorenom položaju. Primijetio je da je iz nekog misterioznog razloga njegova sestra u prisutnosti Fee uvijek primjetno suzdržljivija, kao da se osjeća nekako podređenom.

Na sajam su išli svi. Pod prijetnjom najstrože kazne ako se ne budu pristojno ponašali, dječaci su se odvezli kamionom zajedno sa Peterom Beerbarrelom, Jimom, Tomom, gospođom Smith i sluškinjama, a Frank je otišao ranije, sam, u starom ford *Model T*. Svi stariji ostajali su u Gillanboneu preko noći da bi sutradan prisustvovali trkama. Iz samo njoj poznatih razloga, Mary Carson odbila je poziv oca Ralpa da odsjedne u prezbiteriju, ali je natjerala Paddyja i Franka da oni tamo prespavaju. Gdje su se smjestili dvojica stočara i Tom, vrtlar, nitko nije znao, a gospođa Smith, Minnie i Cat trebalo je da prespavaju kod prijatelja u Gillyju.

Bilo je deset ujutro kad je Paddy smjestio sestru u najbolju sobu hotela »Imperial« i sišao u bar. Za šankom je zatekao Franka s krčagom piva u ruci.

— Daj da te počastim jednim pićem, stari — rekao je Paddy srdačno sinu. — Treba da odvedem tetku Mary na ručak na trkalištu, i potrebno mi je nešto što će mi dati snagu da izdržim tu torturu bez mame.

Naviku i strahopoštovanje teže je savladati nego što ljudi misle sve dok zaista ne dođu u situaciju da izmijene svoje dugogodišnje držanje. Frank je osjetio da ne može uraditi ono što je želio, da ne može sasuti sadržaj krčaga ocu u lice, bar ne pred ljudima, u baru. Zato je jednim gutljajem iskapio ostatak piva, pomalo kiselo se osmjehnuo i rekao:

— Oprosti, tata, obećao sam nekim momcima da ću doći dolje na sajmište.

— U redu, samo ti idi. Prije toga, međutim, uzmi ovo i potroši na sebe. Lijepo se provedi, a ako se napiješ, pripazi samo da mama ne sazna.

Frank je zurio u šuštavu plavu novčanicu od pet funti u svojoj ruci osjećajući nesavladivu želju da je podere na komadiće i baci Paddyju u lice, ali je navika ponovo nadvladala; savio je novčanicu, gurnuo je u mali džep na hlačama i zahvalio

ocu. Zatim je doslovno pobjegao iz bara.

U svom najboljem plavom odijelu, sa zakopčanim prslukom, sa zlatnim satom na zlatnom lancu i privjeskom načinjenim od grumena zlata iz nalazišta u Lawrenceu, Paddy je namještao kruti ovratnik od celuloida i gledao po baru tražeći neko poznato lice. Za proteklih devet mjeseci otkako je stigao na Droghedu, nije često dolazio u Gilly, ali njegov položaj brata i nasljednika Mary Carson učinio je da mnogi zapamte njegovo lice i da ga svuda lijepo dočekuju kad god bi se pojavio. Nekolicina muškaraca pozdravili su ga pokretom glave, neki su ga pozivali da s njima popije pivo, i uskoro se našao usred ugodnog društanceta; Frank je ubrzo zaboravljen.

Meggie je tih dana nosila pletenice jer nijedna redovnica — bez obzira na novac Mary Carson — nije bila voljna da joj uvija kosu. Zato joj je sad padala na ramena spletena u dva debela konopa vezana na krajevima tamnoplavim vrpcama. Obučena u jednostavnu tamnoplavu uniformu učenice škole Svetog križa, došla je preko travnjaka iz samostana u prezbiterij u pratnji jedne redovnice koja ju je predala domaćici oca Ralpa, ženi koja ju je naprosto obožavala.

— Oh, slatka mala, kak' ima lijepu crvenu kosu — objasnila je jednom svećeniku kad ju je, zainteresiran i pomalo začuđen, upitao. Znao je da Annie ne voli djevojčice i da se uvijek žalila da je prezbiterij previše blizu škole.

— Annie, Annie, kosa je nešto sasvim bezlično; ne možeš voljeti nekoga samo zbog boje njegove kose — rekao je, zadirkujući je.

— Pa sad, mala j' zbilja slatka... sva j' *skeggy*, znate.

Nije znao, ali je nije ni upitao što znači *skeggy*¹⁷¹, pa se čak suzdržao i od primjedbe da se riječ rimuje s *Meggie*. Ponekad je bilo bolje ne znati što Annie misli, i ohrabrivati je posvećujući preveliku pažnju onome što kaže; bila je, kako je sama o sebi govorila, vidovita, i ako je sažaljevala dijete, nije htio da mu kaže kako je žali zbog njene budućnosti, a ne zbog prošlosti.

Došao je Frank još pod dojmom susreta s ocem u baru i pomalo rastresen.

— Hajde, Meggie, odvest ću te na sajam — rekao je, pružajući joj ruku.

— Kako bi bilo da vas ja oboje povedem? — rekao je otac Ralph, hvatajući je za ruku s druge strane.

Koračajući između dvojice muškaraca koje je obožavala, čvrsto ih držeći za ruke, Meggie je bila u sedmom nebu.

Gilanbonsko sajmíšte pružalo se duž obale rijeke Barwona, pokraj samog trkališta.

Iako je od poplave bilo prošlo već šest mjeseci, zemlja se još nije bila sasvim osušila i radoznali rani posjetioci već su je bili razgazili u blato. Iza torova za ovce i goveda, svinje i koze, prekrasne primjerke koji su konkurirali za nagrade, nalazile su se šatre s raznom robom, rukotvorinama i jelom. Šetajući, razgledali su stoku, kolače, pletene šalove, kukičanu odjeću za djecu, vezene stolnjake, mačke, pse i kanarinice.

Iza svega toga nalazio se krug za jahanje na kojem su mladi jahači i jahačice na svojim konjima s podrezanim repovima kaskali pred sucima, koji su, kako se činilo nasmijanoj Meggie, i sami nekako izgledali kao konji. Dame u raskošnim dugim haljinama od serža sjedile su postrance na visokim konjima, a oko njihovih crnih cilindara vijorili su prozirni velovi. Meggie naprosto nije mogla shvatiti kako netko tako nepraktično odjeven i u tako nesigurnom položaju može ostati u sedlu pri koraku bržem od lakog kasa, dok nije vidjela jednu tako elegantno odjevenu ženu lako svog konja, koji se propinjao, tjera da skače preko niza teških prepreka i završava seriju bespriekornog izgleda, kao u početku. Dama je nakon toga nestrpljivo podbola konja i potjerala ga kasom preko blatnjave ledine da ga, energično zategnuvši uzde, zaustavi ispred Meggie, Franka i oca Ralpa, priprečivši im put. Izvukla je nogu u lakiranoj čizmi iz stremena i, sjedeći u sedlu, zapovjednički pružila ruke u finim rukavicama.

— Budite ljubezni, oče, i pomozite mi da sjašem!

Podigao je ruke i uhvatio je oko pasa, a ona mu je položila ruke na ramena i lako skočila s konja. U trenutku kad su joj pete dodirnule tlo, otac Ralph ju je pustio i dohvatio uzde, a zatim krenuo dok je dama bezuspješno pokušavala da uhvati korak s njim.

— Hoćete li pobijediti u sportskom jahanju, gospođice Carmichael? — upitao je posve ravnodušnim glasom.

Ljutito je naškubila usne; bila je mlada i vrlo lijepa i to ju je njegovo čudno, rezervirano držanje iritalo.

— Nadam se da ću pobijediti, ali nisam sigurna. Gospođica Hopeton i gospodin Anthony King također se natječu. Vjerujem, međutim, da ću pobijediti u dresuri, pa ako i ne pobijedim u sportskom jahanju, neću tugovati.

Govorila je pažljivo izgovarajući svaku riječ i pomalo izvještačenim stilom dobro odgojene i školovane mlade dame, na način koji je njenom glasu oduzimao svaku toplinu a izražavanju svaku slikovitost. Razgovarajući s njom, i sam otac Ralph počeo je govoriti zaobljenije i gotovo bez traga uobičajenog irskog naglaska; činilo se da se

uz nju vraća u vrijeme kad je i sam bio sličan njoj. Meggie se namrštila, iznenađena i zbunjena njihovim ležernim ali ipak strogo odmjerenim ćaskanjem, ne znajući što promijenilo u držanju oca Ralpha, samo svjesna promjene, i to promjene koja nije po njenom ukusu. Ispustila je Frankovu ruku, a ionako im je već bilo teško dalje hodati jedno pored drugog.

Kad su stigli do velike lokve, Frank je već bio zaostao iza njih. Oči oca Ralpha zaigrale su kad je ugledao vodu, pravo plitko jezerce. Okrenuo se djevojčici, čiju je ruku čvrsto držao u svojoj, i nagnuo se prema njoj s nježnošću koju dama nije mogla ne primijetiti, jer je nije bilo u njegovom uljudnom ćaskanju s njom.

— Nemam ogrtača, draga Meggie, pa ne mogu biti tvoj sir Walter Raleigh. Vi ćete mi, naravno, oprostiti, draga moja gospođice Carmichael — dodao je, predajući uzde dami — ali ne mogu dopustiti da moja najmilija djevojčica zaprlja cipele, zar ne?

S lakoćom je podigao Meggie na ruku, ostavljajući gospođicu Carmichael da, zadigavši dugu suknju jednom rukom i s uzdama u drugoj, sama pregazi lokvu. Gromki Frankov smijeh koji je odjeknuo iza njih nije nimalo popravio njeno raspoloženje. Kad su pregazili lokvu, naglo ih je napustila.

— Mislim da bi vas ubila da može — rekao je Frank kad je otac Ralph spustio Meggie. Taj susret i namjerna grubost oca Ralpha ostavili su na njega snažan dojam. Izgledala je tako lijepa i ponosita da je nitko, čak ni svećenik, ne bi mogao spustiti na zemlju, a otac Ralph je zlobno krenuo da razbije njenu vjeru u sebe, u onu nametljivu ženstvenost kojom je vitlala kao oružjem. Kao da mrzi nju i sve ono što predstavlja, pomislio je Frank; ženski svijet bio je za nj veličanstven misterij u koji nije imao prilike zaviriti. Možda potaknut majčinim riječima, poželio je da gospođica Carmichael zapazi njega, najstarijeg sina nasljednika Mary Carson, ali ona se nije udostojila ni da primijeti da on postoji. Sva njena pažnja bila je usredotočena na svećenika, bespolno i nemuško biće. Pa makar bio visok, tamnokos i lijep.

— Ništa ne brini, vratit će se ona po još — rekao je otac Ralph cinično. — Bogata je, pa će u nedjelju demonstrativno spustiti novčanicu od deset funti na pladanj u crkvi. — Nasmijao se kad je vidio izraz Frankova lica. — Nisam ipak toliko stariji od tebe, sine, i usprkos svom pozivu, prilično sam svjetski čovjek. Nemoj mi to uzeti za zlo, naprosto sve napiši mom iskustvu.

Ostavili su za sobom jahački poligon i ušli u zabavni dio sajmišta. Meggie i Frank bili su podjednako očarani. Otac Ralph dao je Meggie cijelih pet šilinga, a Frank je imao svojih pet funti; bilo je divno imati novaca za ulaznicu u svaku od onih čudesnih

šatri. Svuda su kuljale rijeke ljudi, djeca su trčkarala naokolo zureći širom otvorenih očiju u drečave ali pomalo nespretno islikane natpise na otrcanim šatrama: NAJDEBLJA ŽENA NA SVIJETU; PRINCEZA HOURI PLESAČICA SA ZMIJOM (POGLEDAJTE KAKO RASPALJUJE PLAMENI BIJES KOBRE!); INDIJAC OD GUME; GOLIJAT, NAJSNAŽNIJI ČOVJEK NA SVIJETU; THETIS, RIBADJEVOJKA. Na ulazu u svaku šatru platili bi po peni i ushićeno promatrali sve što su nudile posjetiocima, ne primjećujući bijedno izrađenu krljušt Thetis ni krezub osmijeh kobre.

Sasvim otraga, tako velika da je zauzela čitavu jednu stranu zabavnog parka, širila se ogromna šatra s uzdignutom drvenom platformom na prednjem dijelu i zavjesom iza nje, na kojoj su kao na frizu bile naslikane ljudske figure u pozama koje su privlačile pažnju mase. Na platformi je stajao muškarac s megafonom u ruci i vikao, obraćajući se okupljenoj gomili:

— Dame i gospodo, stigla je čuvena boksačka trupa Jimmyja Sharmana! Osam svjetskih šampiona, svatko tko ukrsti rukavice s njima dobiva priliku da odnese veliku nagradu!

Žene i djevojke izvlačile su se iz gomile, ali muškarci i dječaci stizali su sa svih strana i popunjavali je; gomila ispred platforme stalno se povećavala. Dostojanstveno kao gladijatori u Circusu Maximusu, osmorica boksača izmarširali su na platformu i stali, s bandažiranim rukama na kukovima, razmaknutih nogu, kočopereći se na uzvike divljenja iz mase. Meggie se učinilo da su izišli u donjem rublju, jer su na sebi imali crne trikoe i sive gaćice s nogavicama do polovice bedara. Na prsima im je velikim slovima bilo ispisano TRUPA JIMMYJA SHARMANA. Od njih osam ni dvojica nisu bili iste veličine, neki su bili krupni, neki sitni, neki srednji, ali su svi bili neobično lijepo građeni. Smijali su se i ležerno razgovarali međusobno, dajući time do znanja gledaocima da su takvi nastupi za njih svakodnevna stvar, napinjali mišice i pretvarali se kako im nije nimalo stalo do nekog razmetanja.

— Hajde, momci, tko je spreman da navuče rukavice? — izvikivao je muškarac. — Tko želi da okuša snagu? Tko izdrži rundu, dobiva pet funti! — vikao je, nadglasavajući bubanj.

— Ja ću! — viknuo je Frank — Ja ću, ja!

Odgurnuo je ruku oca Ralpa koji je pokušavao da ga zadrži, dok su se oni u gomili koji su mogli vidjeti Franka i njegovu visinu počeli smijati i, očekujući dobru zabavu, gurati naprijed.

Muškarac s megafonom držao se, međutim, vrlo ozbiljno a jedan od boksača pružio je prijateljski ruku Franku i pomogao mu da se popne uz ljestvice i stane uz one koji su već bili na mostu.

— Nema razloga za smijeh gospodo. Nije krupan ali se prvi javio! U borbi nije važno koliko je netko velik, nego koliko je velika borbenost u njemu, znate! Hajde, momci, javio se jedan mali... kako bi bilo da se javi netko od vas velikih, što kažete? Izdržite li jednu rundu, zaradit ćete pet funti. Borite se s jednim od članova trupe Jimmyja Sharmana!

Redovi dobrovoljaca postepeno su se popunili; mladići su samouvjerenom gužvali kape u rukama promatrajući ispod oka profesionalce, elitnu ekipu koja je stajala pored njih. Iako je umirao od želje da ostane i vidi što će se dogoditi, otac Ralph nerado je priznao da je krajnje vrijeme da odvede Meggie. Okrenuo se na peti i krenuo, ali Meggie je počela vrištati. Što su se više udaljavali od borilišta, vrištala je sve jače. Ljudi su ih počeli gledati, a on je bio toliko poznat da je sve skupa postalo vrlo neugodno, čak i nekako nezgodno.

— Zaboga, Meggie, ne mogu te tamo voditi! Tvoj otac bi me živog oderaо, i to s pravom!

— Hoću da ostanem s Frankom, hoću da ostanem s Frankom! — zavijala je Meggie što je mogla glasnije, udarajući ga nogama i pokušavajući ga ugristi.

— Oh, kakvo *sranje*! — rekao je otac Ralph.

Pokoravajući se neumitnom, otac Ralph zavukao je ruku u džep da potraži sitniš i krenuo prema ulazu u šatru. Tražio je ispod oka Clearyjeve sinove, ali njih nije bilo u blizini, pa je zaključio da oni sad sigurno negdje okušavaju sreću bacajući potkovice ili se dave pitama od mesa i sladoledom.

— Ne možete s njom unutra, oče! — rekao je muškarac na ulazu, zapanjen.

Otac Ralph podigao je oči prema nebu.

— Ako mi objasnite kako da je odvučem odavde a da me već nakon deset koraka policija ne uhapsi zbog maltretiranja djeteta, rado ću otići! Ali njen se brat javio, a ona neće ostaviti svog brata bez borbe, u kojoj bi se vaši šampioni pokazali kao amateri!

Muškarac je slegnuo ramenima.

— Pa sad, oče, ne mogu se prepirati s vama. Udite, samo, tako vam... ovaj... molim vas, pripazite da ne smeta. Ne, ne, oče, vratite novac u džep, Jimmy bi me dobro izgrdio kad bih vama naplatio ulazninu.

Šatra je bila puna odraslih muškaraca i dječaka koji su se motali oko ringa u sredini. Otac Ralph pronašao je mjesto iza gomile, kraj same cerade, i smjestio se tu, čvrsto držeći Meggie. Zrak je bio zasićen duhanskim dimom i mirisao je na piljevinu prosutu po zemlji da upija blato. Frank, koji je već stajao u ringu s rukavicama na rukama, bio je prvi izazivač tog dana.

Iako rijetko, događalo se da izazivač iz gledališta izdrži jednu rundu s profesionalnim boksačem, koliko je bilo potrebno za nagradu. Ti boksači svakako nisu bili najbolji na svijetu, ali je među njima bilo najboljih u Australiji. Franku je, zbog visine, bio kao protivnik određen boksač muha kategorije, i Frank ga je nokautirao već trećim udarcem, pa je predložio da se bori s nekim drugim. Kad je ukrstio rukavice s trećim profesionalcem, glas se već bio pronio naokolo i šatra je bila tako nabijena da u njoj više nije bilo mjesta ni za jednog radoznalog gledaoca.

Frank jedva da je bio primio koji udarac, a onih nekoliko što ih je osjetio samo su raspalili bijes koji je neprekidno tinjao u njemu. Oči su mu gorjele divljim plamenom, strast za borbom ga je raspinjala, svaki protivnik imao je Paddyjevo lice, a uzvici i klicanje gomile bubnjali su mu u glavi, sjedinjavajući se u jedan jedini glas koji je govorio: *Udri! Udri! Udri!* Oh, kako je čeznuo za borbama, za prilikom da iskali svoj bijes, koja mu se nije pružila otkako je došao na Droghedu! Borba je bila jedini način da se oslobodi bola i gnjeva koji je znao, i kad je snažnim udarcem oborio i trećeg protivnika, učinilo mu se da promukli glas što mu je odzvanjao u ušima mijenja tekst i skandira: *Ubij! Ubij! Ubij!*

Konačno su mu za protivnika odredili jednog pravog šampiona, boksača lake kategorije, koji je dobio zadatak da drži Franka na odstojanju i ustanovi zna li boksat kao što zna udarati. Oči Jimmyja Sharmana su blistale. Neprestano je bio u potrazi za novim šampionima, i na sličnim provincijskim sajmovima pronašao je već nekolicinu. Boksač je postupio kako mu je naređeno, žestoko pritisnut, usprkos dužim rukama, dok je Frank, obuzet željom da smrviti taj poskakajući i teško uhvatljivi lik pred sobom tako da nije vidio ništa drugo, neprestano nasrtao. Bio je jedan od onih rijetkih ljudi koji su u stanju misliti i kad su obuzeti bijesom, i učio je u svakom klinču, u svakoj seriji udaraca što bi je primio. I izdržao je rundu, usprkos udarcima što su mu zadale vješte protivnikove šake; jedno oko bilo mu je zatvoreno, rasjечena obrva i usna. Osvojio je dvadeset funti i poštovanje i divljenje svih prisutnih.

Meggie se išćupala iz svećenikove ruke čiji je stisak na trenutak popustio i kao munja izjurila iz šatre prije nego što ju je stigao zadržati. Kad ju je našao napolju, vidio je da je povračala; pokušavala je malim rupčićem očistiti poprskane cipele.

Štke joj je pružio vlastiti rupčić i milovao je po blistavoj kosi dok nije prestala jecati. Atmosfera u šatri nije prijala ni njegovom želucu, pa je požalio što mu dostojanstvo njegovog poziva ne dopušta da se javno rastereti na isti način.

— Želiš li da pričekamo Franka ili bi više voljela da odemo?

— Pričekat ću Franka — šapnula je, naslanjajući se na njega, zahvalna što sve prima s mirom i razumijevanjem.

— Pitam se zašto si tako prirasla mom nepostojećem srcu? — promrmljao je, uvjeren da se Meggie previše bijedno i izmučeno osjeća da bi slušala njegove misli, koje je, kao mnogi ljudi koji žive osamljeni, osjetio potrebu da izgovori glasno. — Nimalo me ne podsjećaš na majku, a sestru nikad nisam imao, i volio bih znati što je to u tebi i tvojoj proketoj obitelji... Je li to zato što ti život nikad nije bio lak, mala moja Meggie?

Frank je izišao iz šatre s flasterom zalijepljenim preko oka, držeći ruku na raskrvavljenoj usni. Prvi put otkako ga je otac Ralph upoznao, izgledao je sretan; kao drugi ljudi poslije ugodne noći provedene u krevetu neke žene, pomislio je svećenik.

— Što Meggie radi ovdje? — zarežao je, još opijen onim što je doživio na ringu.

— Nije bilo načina da je zadržim da ne uđe, osim da joj vežem ruke i noge ili je eventualno zadavim — rekao je otac Ralph kiselu; nije volio da se opravdava, ali nije bio siguran da Frank neće nasnuti i na njega. Nije ga se bojao, ali nije želio izazvati javni skandal. — Strepila je za tebe, Frank, htjela je da bude uz tebe, da se sama uvjeri kako ti ne prijete nikakva opasnost. Ne ljuti se na nju, već je dovoljno iznervirana.

— Samo pripazi da tata ne sazna da si bila makar blizu ovog mjesta — rekao je Frank Meggie.

— Hoćete li imati nešto protiv toga ako malo skratimo šetnju? — upitao je svećenik — Mislim da bi nam svima dobro došla šalica čaja u prezbiteriju. — Uhvatio je sa dva prsta Meggie za nos i dodao: — A vama, mlada gospođice, dobro bi došlo da se umijete.

Paddy je proveo mučan dan sa svojom sestrom, dvoreći je i služeći kako to Fee nikad nije zahtijevala, pomažući joj da dostojanstveno štka tamo-amo kroz gilbonsko blato u uvoznim cipelicama od najfinije čipke, osmjehujući se i ćaskajući s ljudima koje je pozdravljala kao kakva kraljica. Morao je stajati uz nju dok je pobjedniku najvažnijeg natjecanja u okviru Gilbonskog kupa poklanjala

smaragdu narukvicu. Nikako nije mogao razumjeti zašto je sav fond za nagrade utrošen na ženski ukras, umjesto da pobjednik dobije pozlaćeni pehar i lijep svežanj novčanica, jer nije shvaćao amatersku prirodu tih konjičkih natjecanja, želju da se istakne kako ljudima koji uzgajaju konje nije stalo do vulgarnog novca i da sav dobitak mogu nemarno potrošiti na nakit. Horry Hopeton, čiji je riđi ždrijebac Kralj Edward osvojio smaragdu narukvicu, već je posjedovao rubinsku, dijamantnu i safirsku narukvicu iz prethodnih godina. Imao je ženu i pet kćeri i rekao je da neće prestati dok ne osvoji šest narukvica.

Paddy se gušio, sapet uskrobljenom košuljom i krutim ovratnikom, u plavom odijelu bilo mu je prevruće, a egzotični morski specijaliteti dopremljeni iz Sydneyja i servirani za ručak uz šampanjac nisu odgovarali njegovom želucu naviknutom na janjetinu. Osjećao se kao budala, i činilo mu se da tako i izgleda. Iako najbolje što je imao, njegovo odijelo bilo je loše skrojeno i provincijski staromodno. Svi ti bahati zemljoposjednici u tvidu, nadute matrone, zubate mlade žene konjskih lica, krema onog što je Bulletin nazvao »skvatokratijom«, to nisu bili ljudi na čije je društvo bio navikao. Radili su sve što je bilo u njihovoj moći da zaborave dane kad su u devetnaestom stoljeću došli u Australiju i zauzeli ogromne, komplekse zemlje, proglasivši ih svojim vlasništvom da bi, s uvođenjem federacije i samouprave, to njihovo pravo bilo prešutno priznato. Postali su grupa na čiju se moć gledalo sa zavišću, udružili se u vlastitu političku stranku, slali djecu u najskuplje sidnejske škole, ugošćavali princa od Walesa za njegova posjeta. On, Paddy Cleary, bio je običan radnik. Nije imao pod bogom ničeg zajedničkog s tim kolonijalnim aristokratima koji su ga previše neugodno podsjećali na obitelj njegovе žene.

Zato ga je, kad ja ušao u salon prezbiterija i zatekao Franka, Meggie i oca Ralpa kao opušteni sjede kraj kamina kao da su proveli divan, bezbrižan dan, ta scena razbjesnila. Beskrajno mu je nedostajala profinjena podrška Fee i ustanovio je da mrzi svoju sestru isto onoliko koliko ju je u djetinjstvu mrzio u Irskoj. Onda je primijetio zavoj i flaster na Frankovu oku i njegovo natečeno lice; bio je to bogomdani izgovor da plane.

— Zar misliš da se možeš pojaviti pred majkom s takvim licem? — zurlao je. — Jedan dan bez mog nadzora i opet na starom poslu, tučeš se sa svakim tko te proprijeko pogleda!

Iznenaden, otac Ralph skočio je na noge, pokušavajući kazati nešto što će ga umiriti, ali Frank je bio brži.

— Zaradio sam time pare! — rekao je neobično blago, pokazjući na flaster

preko oka. — Dvadeset funti za nekoliko minuta rada, više nego što tetka Mary plaća i meni i tebi zajedno za mjesec dana! Nokautirao sam tri dobra boksača i izdržao propisano vrijeme u borbi sa šampionom lake kategorije, danas po podne u šatri Jimmyja Sharmana. I zaradio dvadeset funti. To možda ne odgovara tvojim predodžbama o onome što bi trebalo da radim, ali danas po podne zadobio sam poštovanje svih prisutnih!

— Sredio si nekolicinu pijanih, starih, bivših boksača na seoskoj priredbi i od toga ti se zavrtjelo u glavi? Kad ćeš već jednom odrasti, Frank? Znam da više nećeš porasti, ali bi se mogao, bar za ljubav svoje majke, potruditi da odrasteš duhovno!

Bijela boja Frankova lica! Boja izbijenih kostiju. Bila je to najteža uvreda koju mu je netko mogao uputiti, a došla je od oca; zato na nju nije mogao odvratiti udarcem. Napor koji je morao uložiti da zadrži ruke spuštene, natjerao ga je da duboko diše, gotovo da se bori za dah.

— To nisu bili bivši boksači, tata. Ti znaš tko je Jimmy Sharman kao i ja. A sam Jimmy Sharman rekao mi je da kao boksač imam veliku budućnost; spreman je da me primi u svoju trupu i omogućiti mi da treniram. I spreman je da mi *plaća* za to! Možda i neću porasti, ali sam dovoljno velik da prebijem svakog... ne izuzimajući ni tebe, smrdljivi stari jarče!

Paddyju nije izmakao skriveni smisao te uvrede; problijedio je kao i sin.

— Pazi kako se izražavaš!

— A nego što si drugo? Odvratan si, gori od ovna u vrijeme parenja! Zar je nisi mogao ostaviti na miru, zar se nisi mogao suzdržati da je ne napastuješ?

— Ne, ne, ne! — vrisnula je Meggie. Svećenikovi prsti zabilili su se u njena ramena kao pandže i čvrsto je držali. Suze su joj potekle niz obraze dok se grčevito uvijala, uzalud pokušavajući da se oslobodi. — Ne, tata, ne! Oh, Frank, molim te! Molim te, molim te! — vrištala je.

Jedini koji je čuo njene molbe bio je, međutim, otac Ralph. Frank i Paddy stajali su jedan nasuprot drugom, konačno otvoreno priznajući koliko mrze i boje se jedan drugoga. Brana zajedničke ljubavi prema Fee probijena je i na površinu je izbio njihovo ogorčeno suparništvo.

— Ja sam njen muž i djeca koju imamo blagoslov su Božji — rekao je Paddy nešto smirenije, nastojeći svim silama da se savlada.

— Nisi ništa bolji od starog usranog psa koji samo gleda kako da ga nabije nekoj kuji!

— A ti nisi ništa bolji od usranog starog psa koji te je napravio, ma tko on bio! Jer ja, hvala bogu, nemam nikakve veze s tim! — viknuo je Paddy i zagrcnuo se.

— Oh, Isuse blagi! — Njegov se bijes istopio kao oluja koja je iznenada stala, zateturao je, stresao se i rukama pokrio usta, kao da želi iščupati jezik koji je izgovorio ono što nije smio izgovoriti. — Nisam to htio reći, nisam to htio reći! *Nisam to htio reći!*

U trenutku kad su strašne riječi izgovorene, otac Ralph je pustio Meggie i zgrabio Franka. Savio mu je desnu ruku iza leđa, a svojom lijevom rukom mu je stegao vrat, kao da ga namjerava ugušiti. Bio je snažan i njegov stisak potpuno je paralizirao Franka. U prvom trenutku pokušao je da se oslobodi, a onda je iznenada klonuo i zavrtio glavom u znak da se predaje. Meggie je pala na pod i ostala klečati, plačući, okrećući glavu čas prema ocu, čas prema bratu, umolno, beznadno. Nije shvatila što se dogodilo, ali je bila svjesna da neće više moći zadržati obojicu.

— Htio si — rekao je Frank promuklo — a ja mora da sam to oduvijek znao! Znao sam to, oduvijek! — Pokušao je da se okrene i pogleda u oca Ralpha. — Pustite me, oče. Neću ga ni dirnuti, kunem se Bogom da neću!

— Kuneš se Bogom? Bog neka vam sprži duše, obojici! A ako se pokaze da ste upropastili život ovog djeteta, ubit ću vas! — zaurloao je svećenik, sad jedini bijesan među njima. — Zar vam nije jasno da sam je morao zadržati ovdje da sluša sve što govorite, jer sam se bojao da ćete, ako se udaljim, ubiti jedan drugog? Trebalo je da vas pustim da to i uradite, bijedni, samoživi kreteni!

— Sve je u redu, ja odlazim — rekao je Frank čudnim, praznim glasom. — Odlazim s trupom Jimmyja Sharmana, i više se neću vratiti.

— Moraš se vratiti — šapnuo je Paddy. — Što da kažem tvojoj majci? Ti za nju značiš više nego svi mi ostali zajedno. Nikad mi neće oprostiti!

— Reci joj da sam otišao s grupom Jimmyja Sharmana, jer želim postati nešto. To je, uostalom, istina.

— Ono što sam rekao... to nije istina, Frank

Frankove neobične, crne oči neobično su bljesnule, oči kojima se svećenik začudio prvi put kad ih je vidio. Kako to da Fee, čije su oči sive, i plavooki Paddy imaju sina s tako crnim očima? Otac Ralph je poznavao Mendelove zakone i nije vjerovao da je nešto takvo moguće, bez obzira na sive oči Fee.

Frank je uzeo svoj kaput i šesir.

— Oh, istina je! Ja sam to sigurno oduvijek znao. Ponekad su mi se vraćale

uspomene na mamu kako svira na svom spinetu u sobi koja nikad nije mogla biti tvoja. Ili osjećaj da ti nisi oduvijek bio s nama, da si došao poslije mene. Da je prije toga bila samo moja. — Nasmijao se, gotovo bešumno. — I kad samo pomislim da sam sve ove godine za njen pad optuživao *tebe*, a da sam u stvari za to kriv ja. *Ja!*

— Nitko nije kriv, Frank, nitko! — viknuo je svećenik, pokušavajući da ga zadrži. — Sve je to dio velikog nedokučivog Božjeg plana; pokušaj da o svemu razmišljaš na taj način!

Frank je odgurnuo ruku koja je pokušavala da ga zaustavi, i otišao do vrata svojim lakim, nečujnim, panterskim korakom. Rođen je za boksača, registrirao je otac Ralph misao što se javila u nekom zabačenom kutku njegovog mozga, kardinalskog mozga.

— Velikog, nedokučivog Božjeg plana! — rekao je podrugljivo mladić s vrata. — Kad nastupate kao svećenik, oče de Bricassart, niste nimalo bolji od papige! Neka se Bog smiluje vama, jer vi ste od nas ovdje jedini koji nema pojma tko je i što je!

Paddy je sjedio u naslonjaču, pepeljastog lica, kao u transu zureći u Meggie, koja se grčila na koljenima pored vatre, plačući i klateći se naprijed—nazad. Ustao je da joj priđe, ali ga je otac Ralph grubo odgurnuo.

— Ostavite je na miru! Učinili ste dosta sa svoje strane. U ormaru je viski, popijte čašicu. Ja ću smjestiti dijete u krevet, ali vratit ću se da porazgovaram s vama, zato nemojte otići. Čujete li me, čovječe?

— Bit ću ovdje, oče. Odvedite je u krevet.

Na katu, u ugodnoj svijetlozelenoj sobi, svećenik je otkopčao dugmad na haljini djevojčice i rekao joj da sjedne na rub kreveta kako bi joj izuo cipele i svukao čarape. Njena spavačica ležala je na jastuku, gdje ju je ostavila Annie; navukao joj je spavačicu preko glave, pristojno je povukao naniže i tek onda joj skinuo podsuknju i duge gaće. Čitavo vrijeme pričao joj je ni o čemu, luckaste priče o dugmetima koja ne žele da se otkopčaju, cipelama koje tvrdoglavo ostaju zavezane i trakama koje odbijaju da se razvežu. Bilo je nemoguće reći je li čula što je govorio; njene oči, s njihovim neizgovorenim pričama o dječjim tragedijama, mukama i bolima neprijmerenim njenom uzrastu, neprestano su ukočeno gledale nekamo preko njegovog ramena.

— A sad leži, draga moja djevojčice, i pokušaj zaspati. Ubrzo ću se vratiti da vidim kako si, zato ništa ne brini, čuješ li me? Onda ćemo porazgovarati o svemu.

— Kako je? — upitao je Paddy kad se otac Ralph vratio u salon.

Otac Ralph je dohvatio bocu s viskijem koja je stajala na ormaru, i natočio sebi

pola velike čaše.

— Ne bih znao točno reći. Bože moj, Paddy, volio bih znati što je za Irca veće prokletstvo, piće ili temperament. Što vas je spopalo da ono kažete? Ne, ne trudite se da mi odgovorite. To je irski temperament. Sve što ste rekli istina je, naravno. Znao sam da nije vaš sin istog trenutka kad sam ga ugledao.

— Vama ne može ništa promaknuti, zar ne?

— Vjerojatno ne može. Potrebno je, međutim, nešto veće od obične moći zapažanja da se vidi kad nekoga od mojih župljana tište brige ili ga nešto muči. A kad to primijetim, dužnost mi je da uradim sve što mogu da mu pomognem.

— U Gillyju vas svi jako vole, oče.

— Za što, bez sunnje, mogu zahvaliti svom licu i stasu — rekao je svećenik sumorno; htio je da to kaže veselo, ali nije uspio.

— Zaista mislite tako, oče? Ne bih se mogao složiti s vama. Volimo vas zato što ste dobar pastir.

— Pa sad, čini se da sam se pošteno zapleo bar u vaše nevolje — rekao je otac Ralph smrknuo. — Bilo bi najbolje da skinete taj teret s duše, čovjče!

Paddy je zurio u vatru koju je za svećenikove odsutnosti, u želji da radi nešto i rastjera crne misli, raspalio kao ložište lokomotive. Prazna čaša u njegovoj ruci primjetno je podrhtavala. Otac Ralph je ustao, donio bocu s viskijem i napunio mu čašu. Paddy je otpio dug gutljaj a zatim uzdahnuo i obrisao suze koje su mu se već sušile na licu.

— Ne znam tko je Frankov otac. To se dogodilo prije nego što sam upoznao Fee. Po društvenom položaju, njena obitelj je praktično prva na Novom Zelandu, a njen otac imao je velik posjed u blizini Ashburtona na Južnom Otoku, na kojem je uzgajao ovce i žito. Novaca je imao kao pljeve, a Fee je bila njegova jedinica. Koliko sam mogao saznati, bio je do detalja isplanirao njen život — odlazak u stari kraj, debi na dvoru, udaja za čovjeka na visokom položaju. Naravno, kod kuće nikad nije radila ništa. Imali su sluškinje i lakaje, konje i raskošne kočije; živjeli su kao kraljevi. Ja sam radio oko stoke i ponekad sam iz daljine viđao Fee kako šeta s dječaćićem starim oko osamnaest mjeseci. Jednog dana potražio me je sam stari James Armstrong. Njegova kći, rekao mi je, osramotila je obitelj; ima dijete a nije udata. Sve je to, naravno, nekako zataškano, ali kad su pokušali da je pošalju nekamo u inozemstvo, njena baka je digla takvu galamu da im nije preostalo drugo nego da je zadrže kod kuće, ma koliko to bilo nezgodno. Baka je sad, međutim, bila na samrti i više im ništa

nije smetalo da se oslobode Fee i njenog djeteta. Poznato mu je da sam neoženjen, rekao mi je stari James; ako se oženim njome i obavežem se da ću je odvesti s Južnog Otoka, platit će nam putne troškove i još će mi dati pet stotina funti. Pa sad, oče, taj iznos bio je za mene pravo bogatstvo, a i bilo mi je dosta usamljeničkog života. Bio sam oduvijek tako povučen i nespretnan da nisam imao sreće s djevojkama. Zato mi se učinilo da je to sasvim dobra ideja, a dijete mi, najiskrenije rečeno, nije ni najmanje smetalo. Baka je nekako saznala za sve to i pozvala me da dođem knjog, iako je bila veoma slaba. U svoje doba bila je pravi zrnaj, to se moglo vidjeti, ali i prava dama. Ispričala mi je dosta toga o Fee, ali mi nije rekla tko je otac djeteta, a ja nisam htio da je pitam. Bilo kako bilo, natjerala me je da obećam kako ću biti dobar prema Fee... znala je da će otpremiti Fee iz kuće istog trenutka kad ona umre, pa je sama predložila Jamesu da joj nađu muža. Bilo mi je žao jadne starice; strašno je voljela Fee. Vjerujete li, oče, da sam prvi put bio toliko blizu Fee da je mogu pozdraviti onog dana kad smo se vjenčali?

— Oh, vjerujem — rekao je svećenik vrlo tiho. Pogledao je tekućinu u svojoj čaši, iskapio je, posegnuo za flašom i napunio obje čaše. — I tako ste se oženili damom koja je po društvenom položaju bila daleko iznad vas, Paddy.

— Da. U početku sam se užasno plašio nje. Bila je tada tako lijepa i tako... izvan svega toga, ako znate na što mislim. Kao da uopće nije prisutna, kao da se sve to događa nekom drugom.

— Još uvijek je lijepa, Paddy — rekao je otac Ralph blago. — Vidim po Meggie kako je izgledala prije nego što je zašla u godine.

— Život joj nije bio nimalo lak, oče, ali ne znam što sam drugo mogao učiniti. Uz mene je, ako ništa drugo, bila sigurna da je nitko neće zlostavljati. Trebalo mi je dvije godine da prikupim hrabrost da... da joj, ovaj, uistinu budem muž. Morao sam je učiti da kuha, da čisti kuću, da pere i glača rublje. Nije znala kako se to radi. I nikad, niti jednom za sve ove godine otkad smo u braku, oče, nije se ni požalila, ni nasmijala, ni zaplakala. Samo u najintimnijim trenucima našeg zajedničkog života pokazala je da je osjećajno biće, ali ni tada nikad nije govorila. Uvijek se nadam da će progovoriti, a ujedno to i ne želim, jer me uvijek muči strepnja da će, ako progovori, izgovoriti njegovo ime. Oh, ne želim reći da me ne voli, ili da ne voli našu djecu. Samo, ja nju volim beskrajno, a čini mi se da u njoj naprosto nije ostalo dovoljno osjećaja za takvu ljubav. Osim prema Franku. Uvijek sam znao da Franka voli više nego sve nas ostale zajedno. Sigurno je mnogo voljela njegovog oca. A ja o tom čovjeku ne znam ništa, ni tko je ni zašto se nije mogla udati za njega.

Otac Ralph je pogledao u svoje ruke i zatreptao.

— Oh, Paddy, život je zaista pakao! Bogu hvala što nemam hrabrosti da zagrizem više nego u sam njegov rub.

Paddy je ustao, pomalo nesiguran na nogama.

— E pa, sad sam konačno sve upropastio, oče, zar ne? Otjerao sam Franka, i Fee mi to nikad neće oprostiti.

— Ne smijete joj reći što se dogodilo, Paddy. Ne, to joj ne smijete nikad reći. Jednostavno joj recite da je Frank otišao s boksačima i ništa više. Ona zna da je Franknemiran duh, povjerovat će.

— To ne mogu učiniti, oče — rekao je Paddy, zaprepašten.

— Morat ćete, Paddy. Zar joj nije dosta bola i patnje? Zar je ne bi trebalo poštedjeti? — rekao je otac Ralph, i istovremeno pomislio: »Tko zna, možda će konačno naučiti da svoju ljubav prema Franku prenese na tebe, na tebe i onu malu jadicu na katu.«

— Zaista mislite tako, oče?

— Mislim. Ono što se odigralo večeras, ne smije ići dalje.

— A što je sa Meggie? Sve je čula.

— Za Meggie ne treba da brinete, to ću ja uzeti na sebe. Mislim da nije shvatila ništa od onoga što ste govorili, samo to da ste se svađali. Ja ću se pobrinuti da shvati kako bi sad, kad je Frank otišao, pričati majci o svađi značilo samo nanositi joj novu bol. Osim toga, imam osjećaj da Meggie nema običaj da sve priča majci. — Ustao je. — Idite sad, odmorite se, Paddy. Sjetite se da sutra treba opet da obigravate oko Mary, i da se morate držati kao da se ništa nije dogodilo.

Meggie nije spavala; ležala je širom otvorenih očiju u polumračnoj sobi, osvjetljenoj samo malom svjetiljkom pokraj kreveta. Svećenik je sjeo do nje i primijetio da joj je kosa još uvijek stegnuta u pletenice. Pažljivo je razvezao tamnoplave vrpce i nježno joj raspleo kosu dok se nije rasula po jastuku, ležeći kao valovita zlatna ploča.

— Frank je otišao, Meggie — rekao je.

— Znam, oče.

— A znaš li zašto, draga?

— Posvadio se s tatom.

— I što ćeš ti sad uraditi?

— Otići ću s Frankom. Potrebna sam mu.

— Ne možeš, Meggie.

— Mogu. Htjela sam ga potražiti još večeras, ali me noge ne drže, a osim toga ne volim mrak. Ali potražiti ću ga ujutro.

— Ne, Meggie, ne treba da to radiš. Frank treba da živi vlastitim životom, znaš, i bilo je krajnje vrijeme da ode. Znam da ti ne želiš da ode, ali on sam to već odavno želi. Ne treba da budeš sebična; moraš ga pustiti da živi vlastitim životom. — »Nastavi samo tim monotonim ponavljanjem«, rekao je sam sebi, »dok joj to ne utuviš u glavu«. — Kad odrastemo, sasvim je prirodno i ispravno da poželimo živjeti samostalno, izvan doma u kome smo odrasli, a Frank je odrastao čovjek. On sad već treba da stvori vlastiti dom, da ima vlastitu ženu i obitelj. Razumiješ li to, Meggie? To što je došlo do svađe između Franka i tvog oca samo je znak da je Frank želio da ode. To se nije dogodilo zato što oni ne vole jedan drugog. Posvađali su se zato što mnogi mladi ljudi odlaze od kuće na takav način, što im to služi kao izgovor. Svađa je poslužila Franku samo kao izgovor za ono što je već odavno želio uraditi, izgovor za odlazak od kuće. Razumiješ li to, Meggie?

Meggie je podigla pogled prema njemu. U njenim očima bilo je toliko umora, toliko patnje, bile su tako *stare*.

— Znam — rekla je. — Znam. Frank je želio otići još dok sam bila mala djevojčica, ali nije otišao. Tata ga je vratio i prisilio da ostane s nama.

— Ovog puta, međutim, tata ga neće vratiti, jer više i ne može. Frank je otišao zauvijek, Meggie. Više se neće vratiti.

— Zar ga više nikad neću vidjeti?

— To ne znam — odgovorio je iskreno. — Volio bih da ti mogu reći kako ćeš ga sigurno vidjeti, ali nitko ne može znati što nosi budućnost, Meggie, pa ni svećenici. — Duboko je uzdahnuo i nastavio: — Ne smiješ reći mami da su se svadali, Meggie, čuješ li me? To bi je uzrujalo, a ona se ne osjeća dobro.

— Zato što će dobiti novu bebu?

— A što ti znaš o tome?

— Mama voli da dobiva djecu; dobila ih je već mnogo. A dobiva tako lijepu bebu, oče, čak i kad se ne osjeća dobro. I ja ću jednog dana dobiti bebu kao što je Hal, a onda mi Frank neće toliko nedostajati, zar ne?

— Partenogeneza — rekao je. — Želim ti u tome mnogo sreće, Meggie. Samo,

što će biti ako je ne dobiješ?

— Imat ću Hala — rekla je pospano, namještajući se na jastuku, a onda je dodala iznenada: — Oče, hoćete li i vi jednog dana otići? Hoćete li?

— Jednog dana, Meggie. Ali ne tako brzo, mislim, zato neka te to ne brine. Imam osjećaj da ću još dugo, dugo ostati ovdje u Gillyju — odgovorio je svećenik, očiju zamagljenih gorčinom.

Ništa se nije moglo učiniti, Meggie se morala vratiti kući. Fee nije mogla bez njene pomoći, a u trenutku kad je ostao sam u samostanu u Gillyju, Stuart je stupio u štrajkglađu, pa su i njega morali vratiti na Droghedu.

Bio je kolovoz i vladala je velika studen. Prošlo je godinu dana otkako su otišli u Australiju, ali zima je bila hladnija nego prošla. Kiše nije bilo, a zrak je bio tako oštar da je izazivao bol u prsima. Vrhovi Great Dividea, pet stotina kilometara istočno od Droghede, bili su pokriveni debelim snijegom kakav godinama nije pao, ali zapadno od Burren Junctiona kiše nije bilo od monsunskih provala oblaka prethodnog ljeta. Ljudi u Gillyju govorili su o novom razdoblju suše — zakasnilo je, mora doći, možda je ovo početak..

Kad je Meggie ugledala majku, učinilo joj se da joj na srce pada neki strahovito težak teret; možda je to bio trenutak rastajanja s djetinjstvom, predosjećaj što znači biti žena. Izvana promatrano, činilo se da se nije nimalo promijenila, osim što joj je trbuh bio veći; onaj tko ju je bolje poznao morao je, međutim, primijetiti kako je postala nekako sporija, kao umorni, stari sat koji radi sve sporije i sporije dok konačno ne stane zauvijek. Nestalo je živahnosti bez koje Meggie naprosto nije mogla zamisliti majku. Podizala je i spuštala noge kao da više nije sigurna kako se to radi; njene kretnje postale su nekako čudno nespretne. Nestalo je radosti zbog dolaska nove bebe, nije bilo čak ni onog suzdržanog zadovoljstva koje je pokazivala dok je čekala Hala.

Taj mali crvenokosi dječak trčkarao je već po cijeloj kući, smetajući u svakom poslu, ali Fee nije ni pokušavala da ga ukroti ili bar nadzire njegove aktivnosti. Kretala se u vječito zatvorenom krugu: štednjak—stol—sudoper, kao da ništa drugo na svijetu ne postoji. I tako Meggie nije imala drugog izbora; naprosto je ispunila prazninu u životu djeteta i postala njegova druga majka. To nije bila nikakva žrtva s njene strane, jer je beskrajno voljela dječaka i nalazila u njemu bespomoćan, pažnje željan objekt ljubavi kojom je čeznula da obaspe neko ljudsko biće; već je počela osjećati takvu potrebu. Plakao je za njom, izgovarao njeno ime prije bilo kojeg drugog, dizao ruke tražeći da ga podigne; to ju je ispunjavalo radošću i nadoknadilo sve ostalo. Iako je radila od jutra do mraka, plela, krpala, šila, prala, glačala, ili ranila kološi i obavljala bezbroj drugih poslova, Meggie je nalazila da je život sasvim lijep.

Nitko nikad nije spominjao Franka, ali svakih šest tjedana Fee je podizala glavu na

zvuk poštanske trube i nakratko živnula. Zatim, kad bi gospođa Smith donijela ono što je stiglo a među poštom nije bilo pisma od Franka, taj bi se kratkotrajni plamsaj interesa ugasio.

Kuća se obogatila sa dva nova života. Fee je rodila blizance, još dva mala ridokosa dječaka koji su dobili imena James i Patrick. Bili su to divni mali momci, dobroćudni i vedre naravi na oca, i smjesta su postali zajedničko vlasništvo jer poslije porođaja, osim što ih je dojila, Fee na njih gotovo da nije obraćala pažnju. Imena su im ubrzo skraćena na Jims i Patsy; postali su miljenici žena u velikoj kući, dviju usidjelica i domaćice, udovice bez djece, koje su čeznule za zadovoljstvima što ih mogu pružiti mala djeca. Fee ih je čudesno lako zaboravila — imali su tri oduševljene majke — i kako je vrijeme odmicalo, postalo je sasvim normalno da provode čitav dan u velikoj kući. Meggie naprosto nije imala vremena da ih uzme pod svoje i istovremeno pazi na Hala, koji je od nje zahtijevao sve više i više. On nije bio stvoren za nespretno tetošenje što su mu ga mogle pružiti gospođa Smith, Minnie i Cat. Meggie je bila voljeno središte Halova svijeta; nije tražio nikog, samo Meggie, nije htio da bude ni s kim, samo s Meggie.

Bluey Williams prodao je svoje divne konje i masivna kola i kupio kamion, tako da je pošta sad stizala jednom mjesečno, umjesto jednom svakih šest tjedana. Od Franka, međutim, nije bilo vijesti. Tako je sjećanje na njega pomalo izbljedjelo kao što blijede sva sjećanja, čak i ona za koja nas vezuje velika ljubav; kao da se u ljudskom mozgu odvija proces liječenja kojeg nismo svjesni, proces zacjeljivanja rana usprkos našoj očajničkoj odlučnosti da nikad ne zaboravimo. Meggie je zamagljivanje Frankove slike, rasplinjavanje voljenih crta u neki nejasni svetački lik koji je sa stvarnim Frankom imao veze koliko i Krist sa svetim sličica sa Čovjekom, osjećala kao bol. A Fee je iz tih dubina u kojima se zaustavila evolucija njene duše izvukla zamjenu.

Sve se odvijalo tako neupadljivo da to nitko nije primjećivao. Fee je živjela obavijena šutnjom, nikad ne pokazujući što osjeća, i promjenu koja se odigrala u njoj nitko nije imao vremena primijetiti osim novog objekta njene ljubavi, koji to ničim nije pokazivao. Bilo je to nešto skriveno, nešto neizgovoreno, nešto što su znali samo oni i čime su ublažavali svoju osamljenost.

Možda je to bilo i neizbježno jer je od sve njene djece Stuart bio jedini sličan njoj. Sa četrnaest godina bio je za oca i braću jednako tajanstven kao što je bio Frank, ali se, suprotno Franku, nije držao nesnošljivo ili neprijateljski. Radio je bez

prigovora sve što se tražilo od njega, radio je vrijedno kao svi ostali i nikad nije uzburkao mirnu površinu života Clearyjevih. Iako mu je kosa bila rida, bio je najtamniji od svih dječaka, s kosom gotovo boje mahagonija i očima bistrim kao voda šumskog izvora, očima čiji pogled kao da je prodirao kroz vrijeme čak tamo do davnih početaka i koje zato sve vide onako kako zaista jest. Bio je također jedini od Paddyjevih sinova za koga se moglo reći da će, kad odraste, biti lijep muškarac, iako je Meggie u duši bila uvjeren da će ga Hal zasjeniti kad na njega dođe red. Nitko nikad nije znao što Stuart misli; kao i Fee, govorio je malo i nikad nije iznosio svoje mišljenje. Uz to je posjedovao neobičnu sposobnost da utone u savršen mir, mir duševni i tjelesni, i Meggie, koja mu je po godinama bila najbliža, činilo se da povremeno odlazi nekamo gdje ga nitko ne može slijediti. Otac Ralph je to prokomentirao drukčije.

— Taj dečko nije ljudsko biće! — uzviknuo je nakon što je dovezao Stuarta, koji je stupio u štrajk glada nakon što je ostao u samostanu bez Meggie, natrag na Droghedu. — Je li rekao da se želi vratiti kući? Je li rekao da mu nedostaje Meggie? Nije! Samo je prestao jesti i strpljivo čekao da odgovor zašto to čini sam sine u našim tvrdim glavama. Niti jednom nije otvorio usta da se požali, a kad sam mu prišao i izderao se na njega da li se želi vratiti kući, samo se osmjehnuo i klimnuo glavom!

S vremenom, nekako je prešutno prihvaćeno da Stuart neće ići na pašnjake da radi s Paddyjem i braćom, iako bi po godinama to već mogao. Ostao je čuvati kuću, cijepati drva, obrađivati povrtnjak, musti krave — obavljati bezbroj dužnosti za koje Fee i Meggie, sa tri bebe u kući, nisu imale vremena. Bilo je razborito zadržati jednog muškarca kod kuće, makar još ne bio odrastao; to je upućivalo na to da ima još muškaraca u blizini. Jer, bilo je posjetilaca — ponekad bi na drvenom stubištu prema zadnjoj verandi odjeknuo topot čizama i nepoznati glas bi rekao:

— Bar dan, gospođo, imate li šta za jelo?

U Outbacku ih je bilo bezbroj — skitnica koji su s čitavom svojom imovinom na leđima išli od postaje do postaje, od Queenslanda prema jugu i iz Victorije prema sjeveru, ljudi koje je napustila sreća, ili koji su bili previše nemirnog duha da bi zadržali stalno zaposlenje, i koji su više voljeli da pješice prelaze tisuće kilometara u potrazi za nečim što je samo njima bilo poznato. Bili su to većinom poštene ljudi koji bi došli, pojeli ogromne količine hrane, spakirali poklonjeni čaj, šećer i brašno u nabore smotanih pokrivača, a onda otišli dalje stazom prema Barcooli ili Narrengangu, praćeni zveckanjem dotrajalih limenih porcija i mršavim psima opuštenih trbuha. U Australiji, lutajući radnici rijetko su se služili prijevoznicima

sredstvima; hodali su.

Ponekad bi, međutim, naišao i loš čovjek takvi su obično tražili žene čiji su muževi odsutni, radi pljačke, ne radi silovanja. Zato je Fee u jednom kutu kuhinje, na mjestu gdje djeca nisu mogla dohvatiti, uvijek držala nabijenu lovačku pušku i dobro je pazila da joj bude pri ruci sve dok iskusnim okom ne procijeni karakter posjetioca. Nakon što je Stuart i službeno zadužen da pazi na kuću, Fee mu je rado prepustila pušku.

Nisu joj svi posjetioci bili lutajući radnici, iako ih je većina spadala u tu kategoriju; dolazio je, na primjer, Watkinsov čovjek u svom starom fordu *Model T*. U svojim kolima vozio je svašta, od ljekovite masti za konje do mirisavih sapuna sasvim različitih od kao kamen tvrdih blokova, koje je Fee proizvodila u kotlu za iskuhavanje rublja od masnoće i sode; imao je i vodu od lavande, kolonjsku vodu, pudere i kreme za kožu ispucalu od sunca. Bilo je stvari koje nitko nije ni pomišljao da kupuje drugdje osim od Watkina, kao, na primjer, njegovu ljekovitu mast, kudikamo bolju od svega što se moglo dobiti u ljekarni gotovo ili na recept, mast koja je liječila sve, od rane na bedru ovčarskog psa do čira na čovječjoj koži. Žene su se skupljale u svakoj kuhinji u koju bi svratio, nestrpljivo očekujući da otvori svoje kovčege s robom.

Bilo je i drugih trgovačkih putnika, ljudi koji nisu tako redovno obilazili zabačene postaje kao Watkinsov čovjek, ali koji su bili jednako dobro došli. Prodavali su sve, od tvorničkih cigareta i svakojakih lula do čitavih truba tkanine, ponekad čak i finog, zavodljivog rublja i vrpčama bogato ukrašenih steznika. Bile su željne svega, te žene iz Outbacka, osuđene da samo jednom ili dva puta godišnje odu do najbližeg grada, da žive daleko od raskošnih prodavaonica Sydneyja, daleko od mode i ženskih ludosti.

Život se sastojao, činilo se, uglavnom od prašine i muha. Kiše nije bilo već odavno, čak ni kišice da spere prašinu i rastjera muhe. Znalo se — što manje kiše, to više muha i prašine.

Sa svakog stropa visile su dugačke spirale ljepljivih muholovki, crne od muha već istog dana kad bi ih objesili, lijeno se okrećući na propuhu. Sve što bi ostalo makar na trenutak otvoreno, smjesta se pretvaralo ili u trepezu ili u groblje muha, a posvuda, na namještaju, zidovima, kalendaru gilbonske trgovine mješovitom robom, muhe su ostavljale sitne crne mrlje.

I prašina, oh, prašina! Bilo je nemoguće pobjeći od nje, tog finog sitnog praha koji je prodirao čak i u čvrsto zatvorene posude, gušio sjaj tek oprane kose, činio kožu prljavom, skupljao se u naborima odjeće i zavjesa, prekrivao kao film lakirane

površine stolova, spuštajući se istog trenutka kad bi bio obrisan. Podovi su uvijek bili pokriveni debelim slojem prašine nanesene na nepažljivo očišćenju obući i toplim suhim vjetrom, koji je prodirao kroz otvorena vrata i prozore. Fee je bila prisiljena da smota svoje perzijske ćilime u salonu i zaduži Stuarta da pričvrsti na pod linoleum koji je, a da ga nije ni vidjela, naručila iz prodavaonice u Gillyju.

Kuhinja, u kojoj je promet bio najveći, imala je pod od tikovih dasaka izbijeljenih kao stare kosti od beskrajnog ribanja žičanom četkom i ostrim sapunom. Fee i Meggie posipale bi pod piljevinom koju je Stuart pažljivo skupljao u drvarnici, poprskale piljevinu dragocjenom vodom i pomele vlažnu masu oštrog, prodornog mirisa kroz vrata na verandu i dalje u povrtnjak, gdje se raspadala u humus.

Bilo je, ipak, nemoguće osloboditi se prašine na duže vrijeme, a i potok se ubrzo pretvorio u niz razdvojenih lokvi, pa nije bilo vode ni za kuhinju ni za kupaonu. Stuart je odveo kamion-cisternu do arteškog zdenca, napunio ga i ispraznio u jedan od rezervnih rezervoara za kišnicu, pa su se Meggie i Fee morale naviknuti na novu, groznu vrstu vode za pranje posuđa, rublja i umivanje, kudikamo goru od blatnjave vode iz potoka. Tvrdu, mineralima zasićenu vodu koja je mirisala na sumpor, trebalo je pažljivo brisati s tanjura, a kosa je od nje postajala suha i gruba kao slama. Ono malo kišnice što im je ostalo upotrebljavali su isključivo za piće i kuhanje.

Otac Ralph je raznježeno promatrao Meggie. Češljala je kovčavu, ridu Patsyjevu kosu, a Jims je poslušno iako pomalo nemirno stajao i čekao da na njega dođe red. Iz dva para bistrih plavih očiju okrenutih prema njoj zračilo je obožavanje. Bila je prava mala majka. To im je nešto urođeno, razmišljao je, ta čudna ljubav žene prema maloj djeci, jer bi ona u svojim godinama inače morala na takve stvari gledati kao na nemilu obavezu, a ne kao na zadovoljstvo, obaviti ili što je moguće brže i potražiti nešto primamljivije. Umjesto toga, namjerno je produžavala proces formirajući Patsyjeve nemirne čuperke prstima u valove. Svećenik je neko vrijeme s uživanjem promatrao što radi, a onda je kratkim jahačkim bičem nekoliko puta udario po sarama svojih prašnih čizama i zamišljeno se zagledao s verande u veliku kuću, skrivenu iza sablasnih gumovaca i penjačica, mnogo brojnih gospodarskih zgrada i redova stabala koji su je odvajali od nadzornikove rezidencije, stožera života na posjedu. Kakvu li spletku plete onaj stari pauktamo u središtu svoje mreže?

— Oče, vi nas ne gledate — prebacila mu je Meggie.

— Oprosti, Meggie, zamislio sam se. — Okrenuo se njoj dok je završavala češljanje. Sve troje su ga iščekujući promatrali dok se nije sagnuo i podigao

blizance, po jednog na svaku ruku. — Hajde da vidimo što radi tetka Mary, hoćemo li?

Meggie je išla za njima držeći u jednoj ruci bič a drugom vodeći za uzdu njegovu kestenjastu kobilu. Svećenik se zabavljao s djecom kao da je to nešto što radi svaki dan, i činilo se da mu nije nimalo teško da ih nosi, iako je od potoka do velike kuće bilo gotovo dva kilometra. Ispred kuhinje predao je blizance presretnoj gospođi Smith i otišao s Meggie stazom prema ulazu u kuću.

Mary Carson sjedila je u svom visokom naslonjaču. Tih dana gotovo se uopće nije kretala; za to nije bilo ni potrebe uz sposobnog nadzornika kakav je bio Paddy. Kad je otac Ralph ušao vodeći Meggie za ruku, njen zlobni pogled natjerao je djevojčicu da obori glavu; svećenik je osjetio kako je srce Meggie počelo ubrzano kucati i stegnuo joj ruku da je ohrabri. Djevojčica je pred tetkom nespretno načinila kniks, promrmljavši neki nerazgovijetan pozdrav.

— Idi u kuhinju, djevojčice, i popij čaj s gospođom Smith — rekla je Mary Carson odsječno.

— Zašto je ne volite? — upitao je otac Ralph sjedajući u naslonjač koji je već navikao da smatra svojim.

— Zato što je volite vi — odgovorila je.

— Oh, nemojte! — rekao je, svjestan da je izgubio poen. — Ta ona je izgubljeno siročče, Mary.

— To nije ono što vi vidite u njoj, i vi to dobro znate.

Njegove lijepe plave oči ironično su je promatrale; sad je bio u povoljnijem položaju.

— Zar mislite da zavodim djecu? Ja sam, konačno, ipak svećenik!

— Vi ste prije svega muškarac, oče Ralph de Bricassart! To što ste svećenik samo čini da se osjećate sigurnijim, i ništa više!

Trgnuo se a onda se nasmijao. Mačevanje s njom danas mu nekako nije išlo od ruke; kao da je uspjela da pronađe rupu na njegovom oklopu i kroz nju ga ubode, ubrizgavajući svoj paučji otrov. A i on se mijenjao, stario je možda, sve se više mireći s progonstvom u Gillanboneu. Vatra se gasila; ili je možda sad plamsala za nešto drugo?

— Nisam muškarac — rekao je. — Svećenik sam... možda je to zbog vrućine, prašine i muha... ali nisam muškarac, Mary. Svećenik sam.

— Oh, Ralphe, kako si se promijenio! — rugala mu se. — Zar tako govori kardinal de Bricassart?

— To je nemoguće — rekao je, a pogled mu se na trenutak zamagli od tuge. — I mislim da to više i ne želim.

Počela se smijati, klateći se naprijed—nazad u naslonjaču i oštro ga promatrajući.

— Zaista, Ralphe? Zaista ne želite? U redu, ostavit ću vas da se još malo krčkate, ali dan kad ćete morati donijeti odluku približava se, ne sumnjajte u to! Neće doći brzo, možda za dvije—tri godine, ali doći će. I doći će kao nečastivi, i ponudit će vam... ali dovoljno sam rekla! Nijedan čovjek što sam ga srela u životu nije me fascinirao kao vi. Vi nam svoju ljepotu bacate u lice, prezirući našu ludost. Ali ja ću vas prikovati za zid vaše vlastite slabosti, natjerat ću vas da se prodate kao posljednja nafrakana kurva. Ne vjerujete mi?

Zavalio se u naslonjač i osmjehnuo se.

— Vjerujem da ćete pokušati. Nisam, međutim, siguran da me poznajete tako dobro kao što mislite.

— Ne poznajem? Vrijeme će pokazati, Ralphe, samo vrijeme. Stara sam, ništa mi drugo nije ostalo, samo vrijeme.

— A što mislite da je ostalo meni? — upitao je. — Vrijeme, Mary, i samo vrijeme. Vrijeme, prašina i muhe.

Oblaci su se počeli gomilati na nebu, i Paddy se ponadao da će pasti kiša.

— To su suhe oluje — rekla je Mary Carson. — Te nam neće donijeti kišu. Na kišu ćemo još dugo čekati.

Ako su Clearyjevi mislili da su vidjeli ono najgore što Australija može pružiti u pogledu klime, bilo je to zato što još nisu doživjeli suhe oluje u sušom ispečenim ravnicama. Lišeni ublažavajuće vlage, suha zemlja i suhi zrak sudarali su se sa škripom i pucketanjem, uz neprestano, stravično nagomilavanje napona, tako da je sve to moglo završiti samo gargantuanskom erupcijom akumulirane energije. Nebo se tako spustilo i zamračilo da je Fee u kući morala upaliti svjetlo; konji u koralima drhtali su i poskakivali na najmanji šum; kokoši su se popele na svoje prečage, nakostriješene i uvučenih vratova; psi su režali i ujedali se međusobno; svinje koje su rovale po smetljihu za vulke su njuške u prašinu, tako da su im virile samo bistre, živahne oči. Sile što su se rađale na nebu utjerale su strah u kosti svemu živom, dok su

ogromni, gusti oblaci gutali sunce i pripremali se da sunčevu vatru prosnu na zemlju.

Grmļavina se počela primicati iz daljine, sve brže i brže, a svjetlucaње na horizontu učinilo je da se nagomilane mase oblaka s neobičnim bijelim perjanicama, raščupanim i nakovrčanim iznad tamnoplavih dubina, ocrtavaju oštrije i reljefnije. A onda je, s orkanskim vjetrom koji je dizao oblake prašine i bacao je u oči, usta i uši, nastupila kataklizma. Nije više trebalo da zamišļaju kako izgleda biblijski gnjev Boži; doživjeli su ga. Nitko nije mogao da ne poskoči kad bi udario grom — eksplozije su bile gromke kao da se raspada svijet — ali nakon izvjesnog vremena svi okupļjeni ukućani tako su otvrdnuli na sve to da su izišli na verandu i promatrali daleke pašnjake iza potoka. Svuda iza njih zabadale su se iz neba ogromne osti munja, okružene vatrenim žilama; svakog trenutka blijesnulo bi ih bar desetak. Kroz oblake se razļivao plamen kao zapaljena nafta, iz uskovitlanih masa i opet natrag, u fantastičnoj igri skrivača. Osamljena stabla usred trave, pogođena gromom, dimila su se i tinjala, i sad im je konačno bilo jasno zašto su svi ti samotni čuvari pašnjaka mrtvi.

Zrak se odjednom ispunio nekim sablasnim, nezemaljskim zračenjem; više nije bio nevidļiv, već kao da je gorio iznutra, svjetlucajući ružičasto, ljubičasto i sumporno žuto, a mirisao je nekako čudno, slatko, neuhvatļivo, sasvim neprepoznatļivo. Drveće je treperavo svjetlucalo, riđa kosa Clearyjevih bila je okružena aureolama plamenih jezika, dlačice na rukama nakostriješile su im se. To je trajalo cijelog popodneva, samo su se oblaci postepeno povlačili prema istoku da bi se sa zalaskom sunca sve smirilo, stravična čarolija nestala, a oni ostali uzbuđeni, iscrpljeni, uznemireni. Ni kap kiše nije pala. Osjećali su se, međutim, kao da su umrli i ponovo se vratili u život; bilo je pravo čudo što su neozļijeđeni preživjeli taj atmosferski napadaj bjesnila, i tјedan dana govorili su samo o tome.

— Bit će toga još, pa i više — rekla je Mary Carson, obuzeta dosadom.

I došlo je još. Druga suha zima bila je hladnija nego što su mogli i zamisliti da može biti bez snijega. Preko noći na tlu bi se nahvatao nekoliko centimetara debeo slojinja, psi su se tresli od hladnoće u svojim štenarama održavajući toplinu proždiranjem ogromnih količina kolanskog mesa i loja od zaklane stoke. Ipak studen je bar omogućila ljudima da, umjesto vječite janjetine, jednu svinjetinu i govedinu. U kućama su ložili ogromne vatre, a muškarci su se vraćali svojim domovima kad god su mogli, jer su se noću na pašnjacima gotovo smrzavali. Kad su, međutim, stigli radnici da obave striženje, imali su razloga da se raduju; mogli su raditi brže i sa manje znoja. Na mjestima gdje su stajali, u ogromnom drvenom hangaru, vidjeli

su se na tamnom podu svijetli krugovi od znoja koji je tu pedeset godina natapao daske.

Trava što je izrasla poslije davne poplave još je bila tu, ali zlosutno prorijeđena. Iz dana u dan nebo je bilo pokriveno oblacima, vladao je polumrak, ali kiša nije pala. Vjetar je tužno zavijao nad pašnjacima, tjerajući pred sobom pomične smeđe zastore prašine kao kišu, mučeći ljude prividenjima. Te zavjese od prašine bile su upravo neshvatljivo slične kiši.

Djeca su na prstima dobila omrzline, pokušavala su da se ne smiju jer su im usne ispucale, s mukom su svlačila čarape s krvavih potkoljenica i peta. Bilo je nemoguće zagrijati se na tom snažnom, ledenom vjetru, posebno zato što su kuće bile građene da hvataju svako slučajno strujanje zraka, a ne da ga zadržavaju. Išli su na počinaku ledene sobe, budili se u ledenim sobama, strpljivo čekali da majka svakom udijeli malo tople vode iz velikog kotla na štednjaku, kako bi se bar mogli umiti bez muke i cvokotanja.

Jednog dana mali Hal počeo je kašljati i teško disati, i stanje mu se naglo pogoršavalo. Fee je pripremila lople obloge od drvenog ugljena i privijala ih na njegove sitne, izmučene grudi, ali činilo se da mu to nimalo ne pomaže. U početku se nije previše zabrinjavala, ali je u toku dana bolest već tako uzela maha da nije znala što da radi. Meggie je sjedila uz Hala kršeći ruke, u beskraj moleći nečujne očenaše i zdravomarije. Kad se Paddy oko šest sati vratio kući, dijete je disalo tako glasno da ga je čuo s verande, a usne su mu bile plave.

Paddy je smjesta odjurio u veliku kuću da telefonski pozove liječnika, ali ovaj je bio negdje šezdeset kilometara daleko, kod nekog drugog pacijenta. Zapalili su sumpor u lončiću i prinijeli mu ga, u nadi da će kašljanjem izbaciti čep koji mu se stvorio u grlu i polako ga gušio, ali dijete više nije imalo snage da dovoljno jako stegne prsni koš. Lice mu je poprimalo sve tamniju plavu boju, a disanje je postalo isprekidano. Meggie je sjedila držeći ga i šapćući molitve, a srce joj se stezalo dok je promatrala kako se jadni mali dječak očajnički bori za svaki dah. Hal joj je bio najdraži od svih dječaka; ona mu je bila kao majka. Nikad ranije nije toliko željela da bude odrasla žena, vjerujući da bi, da je kao Fee, nekako pronašla mogućnost da mu pomogne. Fee ga nije mogla izlijčiti jer Fee nije bila njegova majka. Zbunjena i uplašena, čvrsto je držala nejakom dječje tijelo, pokušavajući mu pomagati u disanju.

Ni na trenutak nije pomislila da bi mogao umrijeti, čak ni kad su Fee i Paddy pali na koljena i počeli moliti, ne znajući što drugo da rade. Oko ponoći Paddy je izvukao

nepomično dijete iz čvrstog zagrljaja Meggie, i nježno ga položio na jastuk

Meggie je s trzajem otvorila oči; bila je zadrijemala jer se Hal bio prestao grčiti, boreći se za dah.

— Oh, tata, bolje mu je — rekla je.

Paddy je zavrteo glavom; izgledao je nekako neobično naboran i star, pod svjetlošću lampe u njegovoj kosi i tjedan staroj bradi vidjela su se kao injem pokrivena mjesta.

— Ne, Meggie, Halu nije bolje onako kako ti to misliš, ali našao je mir. Otišao je Bogu, oslobodio se muka.

— Tata misli reći da je mrtav — rekla je Fee klonulo.

— Oh, tata, nije! Ne može biti mrtav!

Ali sćušno biće u svom gnijezdu na svom jastuku bilo je mrtvo. Meggie je to shvatila u trenutku kad ga je pogledala, iako prije toga nikad nije vidjela smrt. Izgledao je kao lutka, a ne kao dijete. Ustala je i otišla dječacima koji su bdjeli, zgrčeni kraj vatre, dok je gospođa Smith na stolcu u blizini pazila na male blizance, čiji je krevetić bio prenesen u kuhinju, gdje je bilo najtoplije.

— Hal je upravo umro — rekla je Meggie.

Stuart, čije su misli bile daleko, trgao se i pogledao je.

— Bolje je tako — rekao je. — Pomislite samo na taj mir! — Ustao je kad je ušla Fee i prišao joj. — Mama, sigurno si umorna. Idi lezi, naložit ću vatru u tvojoj sobi. Idi lezi!

Fee se okrenula i bez riječi pošla za njim. Bob je ustao i izišao na verandu. Ostali dječaci sjedili su još neko vrijeme, vrpoljeći se, a onda su otišli za njim. Paddy se uopće nije pojavio. Gospođa Smith je bez riječi dovukla dječja kolica iz kuta verande i nježno prenijela u njih usnulog Jimsa i Patsyja. Pogledala je u Meggie, doksu joj suze tekle niz obraze.

— Meggie, ja se vraćam u veliku kuću i vodim sa sobom Jimsa i Patsyja. Vratit ću se ujutro, ali bit će bolje da bebe ostanu neko vrijeme kod mene, Mimie i Cat. Reci to majci.

Meggie je sjela na ostavljenu stolicu i spustila ruke u krilo. Oh, bio je njen, a sad je mrtav! Mali Hal za koga se brinula, koga je voljela, kome je bila kao majka. Prostor u njenim mislima koji je zauzimao još nije bio prazan; još je osjećala težinu njegovog toplog tijela na grudima. Bilo je strašno i pomisliti da više nikad neće

osjetiti tu težinu na mjestu gdje je ležala četiri duge godine. Ne, to nije nešto za čim treba plakati; suze su bile za Agnes, za rupe na tankom oklopu dostojanstva, za djetinjstvo koje je zauvijek ostalo iza nje. Bio je to teret koji će nositi do kraja svojih dana, ali ići će dalje usprkos njemu. U nekim ljudima volja da izdrže je ogromna, u nekima je manja. Kod Meggie bila je čvrsta i žilava kao čelično uže.

U tom položaju našao ju je otac Ralph kad je ušao s liječnikom. Pokazala je šutke prema vratima, ali nije ni pokušala da ih slijedi. I tako je prošlo mnogo vremena dok se svećeniku nije konačno pružila prilika da učini ono što je želio od trenutka kad je Mary Carson telefonirala u prezbiterij — da razgovara s Meggie, da bude uz nju, da pruži tom malom, nesretnom i zanemarenom stvorenju nešto od sebe, nje radi. Bio je uvjeren da nitko u potpunosti ne shvaća što je Hal značio za nju.

Na to je, međutim, trebalo čekati. Trebalo je dati posljednju pomast, za slučaj da duša još nije napustila tijelo, razgovarati s Fee, razgovarati s Paddyjem, dati im neke praktične savjete. Doktor je otišao, potišten ali već odavno naviknut na tragedije do kojih zbog udaljenosti mora dolaziti. Prema onome što su mu ispričali, vjerojatno ne bi mogao mnogo učiniti, daleko od bolnice i uvježbanog medicinskog osoblja. Ti su ljudi živjeli s tim rizikom, suočavali se sa svojim demonima i gurali dalje. U smrtnovnici koju je ispunio napisao je » difterija«. Bila je to česta bolest.

Otac Ralph konačno je obavio sve što je trebalo. Paddy je otišao k Fee, Bob s dječacima u stolarsku radionicu da načine mali lijes. Stuart je ležao na podu u spavaćoj sobi Fee, a njegov fini profil, toliko sličan njenom, ocrtavao se prema svjetlosti noćnog neba što je dopirala kroz prozor. Ležeći na jastuku s rukom u Paddyjevoj ruci, Fee je neprestano razmišljala samo o toj mračnoj silueti što leži na hladnom podu. Bilo je pet ujutro i pijetlovi su se počeli buditi, ali do svitanja je ostalo još nekoliko sati.

S crvenom stolom oko vrata, jer je zaboravio da je skine, otac Ralph je čučnuo kraj ognjišta u kuhinji i raspalio gotovo ugašenu vatru. Ugasio je svjetiljku na stolu i sjeo na drvenu klupu nasuprot Meggie, promatrajući je. Odrasla je, kao da je nazula čizne od sedam milja u kojima će ga prestići, ostaviti daleko za sobom. Promatrajući je tako, osjetio je jače nego ikad u životu, toliko ispunjenom mučnim, nametljivim sumnjama u vlastitu hrabrost, da joj nije dorastao. Samo, čega se on to boji? S čim misli da se, ako se dogodi, neće moći suočiti? Bio je čvrst za druge, nije se bojao drugih ljudi; ali u sebi, očekujući ono bezimeno nešto da mu se uvuče u svijest kad ga najmanje očekuje, osjećao je strah. Dok je Meggie, rođena osamnaest godina poslije njega, rasla i prestizala ga.

Ona, naravno, nije bila svetica niti čak po bilo čemu izuzetna. Samo što se nikad nije žalila, što je posjedovala dar — ili je to bilo prokletstvo? — da prihvaća stvari kakve jesu. Bez obzira na ono što je bilo ili što bi moglo doći, bila je spremna da se suoči sa svim, da sve prihvati i pretvori u gorivo kojim će ložiti peć svog bića. Što ju je tome naučilo? Može li se to uopće naučiti? Ili su te njegove predodžbe o njoj tek plod njegove mašte? I je li to zaista važno? Što je, u stvari, važnije — ono što ona zaista jest, ili ono što on misli da jest?

— Oh, Meggie — rekao je nemoćno.

Podigla je pogled prema njemu i iz svog bola uputila mu osmijeh apsolutne, potpune ljubavi, bez imalo ženskog suzdržavanja, tabua i samokontrole, koji i još nisu bili dio njena svijeta. Takva ljubav ga je potresla, zarobila, učinila da od Boga, u čije je postojanje ponekad sumnjao, zatraži da ga pretvori u bilo koga na ovom svijetu, samo da ne bude Ralph de Bricassart. Je li to *ono*, ona nepoznata stvar? Oh, Gospodine, zašto je toliko voli? Nitko mu, kao i uvijek, nije odgovorio, a Meggie je sjedila i dalje se osmjehivala.

U svitanje Fee je ustala da napravi doručak, a Stuart joj je pomagao. Zatim je došla gospođa Smith sa Minnie i Cat, i četiri žene stajale su jedna uz drugu kraj peći, tiho, monotono razgovarajući, ujedinjene u neki savez bola koji ni Meggie ni svećenik nisu razumjeli. Poslije doručka Meggie je otišla da obloži mali lijes, glatko izblanjan i lakiran, što su ga načinili dječaci. Fee joj je šutke dala bijelu večernju satensku haljinu, koja je s vremenom već bila poprimila boju slonove kosti, i Meggie je od nje izrezala trake po mjeri unutrašnjih površina lijesa. Dok je otac Ralph pokrivao dno lijesa tkaninom za ručnike, sjela je za šivaći stroj i sastavila izrezane komade satena, a onda su zajedno pričvrstili postavu čavlicima. Poslije toga Fee je obukla dijete u njegovo najljepše baršunasto odijelce, počešljala ga i položila u mekano gnijezdo koje je mirisalo na nju, a ne na Meggie, njegovu pravu majku. Paddy je pričvrstio poklopac, plaćući; Hal je bio prvo dijete što ga je izgubio.

Salon za primanja na Droghedi godinama je korišten kao kapela; na jednom kraju bio je podignut oltar u zlatom izvezenim draperijama, za čiju je izradu Mary Carson platila redovnicama samostana St. Mary d'Urso tisuću funti. Gospođa Smith je ukrala oltar i cijelu prostoriju zimskim cvijećem iz vrtova Droghede — gastrolobijama, ranim i kasnim ružama; mase cvijeća ostavljale su dojam slika u ružičastim i smeđim tonovima koje su na neki čudesan način stekle i dimenziju mirisa. U bijeloj albi bez čipke i crnoj kazuli bez ikakvih ukrasa, otac Ralph održao je misu zadušnicu.

Kao većina velikih postaja u Outbacku, Drogheda je svoje mrtve sahranjivala na vlastitom zemljištu. Groblje se nalazilo iza vrtova, pored vrbama obrubljenih obala potoka, okruženo bijelo obojenom ogradom od kovanog željeza. Bilo je zeleno čak i u ovo sušno doba jer je navodnjavano iz rezervoara. Michael Carson i njegov mali sin sahranjeni su tu u imponantnoj mramornoj grobnici, iznad koje je stajao anđeo veličine čovjeka, s isukanim mačem u ruci, čuvajući njihov mir. Oko mauzoleja nalazilo se nekoliko manje upadljivih grobova, označenih samo drvenim križevima i niskim ogradama od metalnih, bijelo obojenih lukova. Na nekima nije bilo čak ni Imena — radnik bez obitelji i rođaka koji je izgubio život u tučnjavi; dvije—tri skitnice koje su posljednje ovozemaljsko utočište našle na Droghedi; izbljedjele ljudske kosti pronađene na jednom od pašnjaka; Kinez, kuhar Michaela Carsona, nad čijim je grobom stajao poboden crveni kišobran s praporcima, čije zveckanje kao da je neprestano ponavljalo ime Hi Sing, Hi Sing, Hi Sing; gonič stoke na čijem je križu pisalo samo TANKSTAND CHARLIE BIO JE DOBAR MOMAK; još nekoliko grobova u kojima su bile sahranjene i dvije—tri žene. Takva jednostavnost, međutim, nije bila za Hala, nećaka vlasnice imanja; njegov je lijes postavljen na policu u grobnici, a onda su za njim zatvorena teška, bogato ukrašena brončana vrata.

Nakon izvjesnog vremena Hala više nitko nije spominjao, osim uzgred. Svoju tugu Meggie je čuvala samo za sebe; ta njena tuga sadržavala je u sebi onaj mračni bol, neobjašnjiv i tajanstven, karakterističan za djecu, ali ga je njena mladost potiskivala, umanjujući njegov utjecaj i ne dopuštajući mu da nađe odraza u svakodnevnim događajima. Dječaci, činilo se, nisu bili naročito ožalošćeni, osim Boba koji je bio dovoljno odrastao da zavoli svog malog brata. Paddy je duboko patio, ali nitko nije znao da li pati i Fee. Činilo se da se sve više udaljava od svog supruga i djece, od svih osjećaja. Paddy je zbog toga bio neizmerno zahvalan Stuartu za pažnju koju je iskazivao majci, ozbiljnu nježnost s kojom se brinuo za nju. Samo Paddy je znao kako je Fee izgledala onog dana kad se vratio iz Gillanbonea bez Franka. U njenim blagim sivim očima nije zatreperio ni najmanji trag nekog osjećaja, ljutnje ili optužbe, mržnje ili tuge. Činilo se da je naprosto očekivala udarac, kao što iznemogli pas očekuje smrtonosni metak, svjesna svoje sudbine i nemogućnosti da je izmijeni.

— Zнала sam da se neće vratiti — rekla je.

— Možda i hoće, Fee, ako mu odmah napišeš — rekao je Paddy.

Zavrtjela je glavom, ali kao i uvijek nije ništa objašnjavala. Bilo je bolje za Franka da sebi stvori nov život, daleko od Droghede i od nje. Dobro je poznavala

svog sina i znala je da bi se vratio kad bi mu napisala jednu riječ, i zato je odlučila da tu riječ ne napiše, ne izgovori, nikad. Ako dani budu dugi i ispunjeni gorčinom i osjećajem promašenosti, mora ih podnositi šutke. Paddy nije čovjek koga je odabrala, ali boljeg čovjeka od Paddyja nikad nije bilo. Bila je od onih ljudi čiji su osjećaji tako snažni da postaju nepodnošljivi, ubitačni za život, a lekcija koju je dobila bila je teška. Gotovo dvadeset pet godina ubijala je osjećaje u sebi i bila je uvjerena da će upornošću postići što želi.

Život je tekao dalje u ritmičkom, beskrajnom ciklusu zemlje; slijedećeg ljeta došle su kiše, ne monsunske nego njihov nusprodukt, napunile potoke i rezervoare, natopile žedno korijenje trave, oprale podmuku prašinu. Gotovo plačući od radosti, muškarci su se bacili na uobičajene sezonske poslove, konačno sigurni da neće morati rukama hraniti ovce.

Trava je izdržala točno koliko je bilo potrebno, iako su kao dodatnu hranu morali sjeći grane visokog drveća sa sočnim lišćem. Svi posjedi oko Gillyja nisu, međutim, tako dobro prošli. Koliko je stoke uzgajano na pojedinim posjedima zavisilo je isključivo od količine trave na pašnjacima. Za svoju veličinu Drogheda je imala relativno malo stoke, što je značilo da su zalihe trave trajale utoliko duže.

Tjedni janjenja, koji su slijedili, bili su uvijek vrijeme najveće strke i najtežeg rada u stočarskom kalendaru. Svako novo janje trebalo je uhvatiti, podvezati mu rep, staviti oznaku na uho i, ako je bilo muško a nije bilo potrebno za priplod, uskopiti ga. Bio je to odvratn, prljav posao koji su obavljali do kože mokri od krvi, je i je postojao samo jedan način da se za kratko vrijeme koje im je stajalo na raspolaganju izide na kraj s tako velikim brojem muške janjadi. Radilo se to tako da se testisi stegnu prstima, odgrizu i ispljunu na zemlju. Stisnuti u korijenu limenim prstenom, koji se nije mogao širiti te je tako onemogućavao cirkulaciju krvi, repovi i muške i ženske janjadi najprije bi otekli a onda se osušili i otpali.

Bile su to ovce koje su davale najbolju vunu na svijetu, a uzgajane su u broju nezamislivom u bilo kojoj zemlji, uz minimalni utrošak ljudskog rada. Sve je bilo usmjereno na savršenu proizvodnju savršene vune. Prva operacija bila je takozvano kresanje; vuna na zadnjem kraju ovce bila je prljava od izmeta i muha, crna i ulijepljena u takozvane krpe. Taj dio trebalo je strići do kože, kresati, kako se govorilo. Bio je to pripremni posao kod striženja, ali neugodan zbog zadaha i muha pa je bio i bolje plaćen. Zatim je dolazilo potapanje; tisuće i tisuće blejavih, uplašanih životinja prolazile su, tjerane povcima i psima, kroz kupke s otopinom

fenola da se tu očiste od krpelja, insekata i druge gamadi. Konačno: čišćenje; s pomoću velikih ručnih pumpi životinjama je ravno u grlo ubrizgavan preparat koji će ih osloboditi unutrašnjih parazita.

Posla oko ovaca bilo je uvijek i čim bi jedan bio završen, bilo je vrijeme za drugi. Trebalo ih je prebrojavati i razvrstavati, prebacivati s jednog pašnjaka na drugi, pariti i janjiti, kresati i strići, dezinficirati i čistiti, klati i otpremati na tržište. Drogheda je raspolagala i s oko tisuću grla krupne stoke za klanje, ali ovce su donosile neusporedivo veći profit tako da se njihov broj s vremenom popeo na oko 125.000, odnosno nešto više od jedne ovce po hektaru. Sve su su to bile isključivo merino ovce, tako da im meso nikad nije prodavano za ljudsku ishranu; nakon što bi odslužile svoj vijek kao proizvođači vune, merino ovce otpremene su na preradu u kožare i tvornice za proizvodnju lanolina, ljepila, loja, sapuna i sličnih artikala.

Zbog svega toga, ljudi koji su živjeli od tog posla u australskim ravninama sve više su osjećali potrebu za knjigom. Za Clearyjeve čitanje je postalo važnije nego ikad; za njih, odvojene od svijeta na Droghedi, čudesna pisana riječ predstavljala je jedinu vezu sa svijetom. U blizini, međutim, nije bilo posudbene knjižnice kao u Wähineu, nisu mogli kao tamo odlaziti svakog tjedna u grad po poštu, novine i nove knjige. U nastojanju da zadovolji potrebe, otac Ralph ispraznio je police samostanske i vlastite biblioteke u Gillanboneu, i ubrzo sa zaprepaštenjem ustanovio da je, ni sam ne znajući kako, organizirao, posredstvom Bluey Williamsa i njegovog poštanskog kamiona, pravu posudbenu biblioteku. Blueyjev kamion bio je neprestano natovaren knjigama — otrcanim, požutjelim svescima koji su se neprekidno kretali od Droghede do Bugele, od Dibban—Dibbana do Braich y Pwlla, od Cunnamutte do Each-UISgea, zahvalno dočekivani od ljudi željni duhovne podrške i zaborava. Najpopularnije knjige nerado su vraćane, ali otac Ralph i opatice pažljivo su pratili gdje se koja knjiga najduže zadržava, pa je otac Ralph naručivao nove primjerke preko novinske agencije u Gillyju, prebacujući troškove mirne savjesti na Mary Carson, kao prilog Društvu prijatelja knjige pri samostanu Svetog križa.

Bili su to dani kad se u knjigama tek rijetko mogao naći poneki čedni poljubac, kad u njima nije bilo šakljivih erotskih scena, pa demarkaciona linija između literature za odrasle i one namijenjene djeci nije bila tako strogo određena. Zato nije bila nikakva sramota da čovjek Paddyjevih godina najviše uživa u knjigama koje su obožavala i njegova djeca: *Dot i klokan*, seriju *Billabong* s njenim junacima Jimom, Norom i Wally, besmrtnu knjigu Aeneasa Gunna *Mi s kraja svijeta*. U kuhinji, noću, redom su glasno čitali pjesme Banja Patersona i C. J. Dennisa, uzbuđivali se

avanturama *Čovjek sa sniježne rijeke*, smijali se *Sentimentalnom momku* i njegovoj Doreen, ili tajno brisali suze nad *Nasmijanom* Mary Johna O'Hare.

*Napisah mu pismo koje, ne znajući ništa bolje,
poslah tamo gdje ga sretoh (na Lachlanu bješe to).
Išao je tu na strižu, a adresu ne znah bližu
pa napisah samo »Prima Clancy, Overflow«.*
*Odgovor mi stiže na to, pisan rukom nepoznatom,
(čak napisan, mislim, noktom umočenim u katran);
Drugar njegov to je posl'o, i citiram go doslovno:
»Clancy je u Queensland ot'šo, i di je sad ja ne znam«.*
*Sad u svojoj divljoj mašti zamišljam kud ode Clancy,
s ovcama »niz Cooper« ide, pred sobom ga vidim
ja, i dok stoka mirno pase, Clancy pjeva iz sveg glasa,
jer stočarski život je lijep, malo ljudi za to zna.
I divljina njegov drug je, pozdravom ga dočekuje,
sluša šapat povjetarca, gleda mirne rijeke tok,
i zalaska sunca sjajnog iza obzora beskrajnog,
a u noći svod prekrasni vječnog neba zvjezdanog.*

Clancy iz Overflowa bila im je omiljena pjesma a »Banj« omiljeni pjesnik Bile su to, možda, stilski nedotjerane i nespretno rimovane poeme, ali one nisu ni bile namijenjene ušima literarnih sladokusaca. Bile su pisane za narod, govorile su o narodu, i u to vrijeme u Australiji bilo je više ljudi koji su ih znali napamet, nego onih koji su znali standardne školske stihove Tennysona i Wordswortha, jer su njihove pjesmice bile inspirirane Engleskom. Kitece narcisa i polja ljiljana nisu za Clearyjeve značili, ništa jer su živjeli u krajevima gdje to cvijće nije moglo rasti.

Clearyjevi su imali razumijevanja za australsku »bush« poeziju više nego mnogi drugi, jer im je Overflow praktično predstavljao dvorište, a ovce koje su se kretale TSR-om svakodnevna realnost. *Traveling Stock Route* ili TSR bio je zakonom određeni put za stoku što je krivudao duž rijeke Barwon, slobodna krunska zemlja za prebacivanje živog blaga s jednog kraja istočnog dijela kontinenta na drugi. U staro vrijeme goniči i njihova izglednjela stada što su proždirla travu nisu bili dobro došli

gosti, a sa svojim mamutskim zapregama od dvadeset do osamdeset volova koje su se puževim korakom vulke preko najbolje ispaše bili su omražena čeljad. Sada, nakon što su zakonom utvrđene rute za tjeranje stoke a *bullockies* živjeli još samo u legendama, odnosi između lualica i domaćeg stanovništva postali su bolji.

Goniči koji bi povremeno svratili na pivo, razgovor i domaći ručak, bili su uvijek prijateljski dočekivani. Ponekad su sa sobom dovodili i žene na starim, trošnim kolima s arnjevima koja su vulka ranjava, iznemogla kljusad; ta kola bila su uvijek okićena kotlovima, flašama i lancima koji su zveckali i tandrkali. Bile su to ili najveselije ili najmrzovoljnije žene u Outbacku, neprestano na putu od Kynune do Paroa, od Goondiwindija do Gundagaija, od Katherine do Curryja. Čudne žene koje nisu znale što je to vlastiti krov iznad glave, ili što znači ispružiti umorna, ukočena leđa na pamučni madrac. Bile su u svemu ravne muškarcima, tvrde i izdržljive kao zemlja koja je neprestano promicala ispod njihovih nemirnih nogu. Divlja kao ptice na drveću sprženom od sunca, njihova djeca stidljivo su se skrivala iza kolskih kotača ili tražila sklonište iza gomila drva za loženje, dok bi njihovi roditelji čavrljali uz šalicu čaja, raspredali priče, mijenjali knjige, obećavali da će prenijeti poruke Hoopironu Collinsu ili Brumbyju Watersu, ili prenosili dalje fantastičnu pripovijest o Pommyju, *jackaroo* iz Gnarlunge. I čovjek je nekako bio siguran da su te lualice bez korijena iskopale grob, sahranile dijete ili ženu, muža ili prijatelja, pod nekim drvetom koje nikad neće zaboraviti, na nekom dijelu TSR-a koji izgleda jednoličan samo onima koji ne znaju kako srce može označiti i prepoznati pojedinačno drvo u divljini obrasloj drvećem.

Meggie nije znala čak ni što znači otrcana fraza »spolni odgoj«, jer su se okolnosti bile urotile da zakrče sve putove kojima su te spoznaje mogle stići do nje. Njen otac bio je povukao oštru granicu između muških i ženskih članova obitelji; o temama kao što su parenje i janjenje nije nikad raspravljano pred ženama, a muškarci su se pred njima pojavljivali samo potpuno obučeni. Knjige iz kojih bi mogla izvući neke zaključke nisu se nikad pojavljivale na Droghedi, a nije imala ni prijateljica svojih godina od kojih bi mogla ponešto doznati. Njen život bio je u cjelini podređen potrebama kućanstva, a oko kuće nije bilo nikakvih seksualnih aktivnosti. Životinje na Domaćem pašnjaku bile su sve odreda sterilne. Mary Carson nije uzgajala konje već ih je kupovala od Martina Kinga iz Bugele, koji je imao ergelu; s pastuhom za priplod bilo je uvijek nevolja, pa na Droghedi nije bilo pastuha. Postojao je jedan bik, divlja i opasna životinja čijem je oboru bilo strogo

zabranjeno prilaziti, i Meggie ga se toliko bojala da nikad nije odlazila ni u blizinu njegovog boravišta. Psi su živjeli u štenarama i vezani lancima, a njihovo parenje stručno su provodili i nadzirali sam Paddy ili Bob, pa joj je i tamo bio zabranjen pristup. Nije imala vremena da promatra svinje, koje ionako nije voljela i bilo joj je teško da ih hrani. Meggie, u stvari, nije imala vremena da promatra bilo koga osim svoja dva mala brata. A neznanje rađa neznanje; neprobudeno tijelo i um prespavaju zbivanja koja budni registriraju automatski.

Nešto prije svog petnaestog rođendana, dok su se ljetne žege bližile umrtvljujućem vrhuncu, Meggie je primijetila smeđe mrlje na svom donjem rublju. Nakon dan-dva prestale su se javljati, ali šest tjedana kasnije pojavile su se ponovo i njen stid pretvorio se u užas. Prvi put je bila pomislila da je u pitanju nečistoća, i zato se utoliko više užasnula kad je drugi put ustanovila da je u pitanju nesumnjivo krv. Nije imala pojma odakle izbija ta krv, i pretpostavljala je da je iz crijeva. Lagano krvarenje prestalo je nakon tri dana i nije se javilo puna dva mjeseca; nitko nije primijetio da je potajno prala rublje, jer je ionako sama prala rublje za sve. Sljedeći napad bio je popraćen bolovima, prvim bolovima u njenom životu koji nisu bili vezani s probavom, a krvarenje je bilo teže, kudikamo teže. Uzela je stare pelene blizanaca i pokušala od njih napraviti nešto kao zavoj, bojeći se da će krv probiti kroz haljinu.

Smrt koja je odnijela Hala bila je kao buran posjet nečeg sablasnog, ali to postepeno nestajanje njenog vlastitog bića bilo je užasno. Kako bi to izgledalo da se obrati Fee ili Paddyju i saopći im vijet da umire od neke sramne, neopisive bolesti donjeg dijela tijela? Svoje muke mogla bi povjeriti samo Franku, ali Frank je bio daleko i nije znala gdje bi ga mogla naći. Slušala je žene kako uz čaj pričaju o raku i tumorima, o strašnom dugotrajnom umiranju njihovih prijateljica, majki i sestara, i bila je sigurna da to neka takva izraslina izjeda njenu utrobu, tiho progrizajući sebi put prema njenom uplašenom srcu. A ona nije željela umrijeti, nije željela umrijeti!

Njeno shvaćanje smrti bilo je prilično neodređeno; nije joj nikako bilo jasno kakav bi status imala na onom neshvatljivom drugom svijetu. Vjera je za Meggie bila zbirka zakona, a ne dio duhovnog života, i nije joj mogla nimalo pomoći. Riječi i fraze što su ih izgovarali njeni roditelji, njihovi prijatelji, redovnice, svećenici prilikom bogoslužjenja i zli ljudi u knjigama kojima je prijetila kazna, ispremišali su se u njenom mozgu obuzetom panikom. Nije bilo načina na koji bi mogla shvatiti smrt i pomiriti se s njom; noći je provodila bez sna, zbunjena, uplašena,

pokušavajući odgonetnuti znači li smrt vječni mrak, ili plameni ponor koji mora preskočiti da bi dospjela do zlatnih polja na drugoj strani, ili prostor sličan unutrašnjosti ogromnog balona u kome odzvanja pjesma andeoskih zborova i treperi svjetlost što dopire kroz bezbrojne prozore od obojenog stakla.

Postala je vrlo tiha, ali na način potpuno različit od Stuartove smirene, sanjarske izdvojenosti; bila je kao životinja okamenjena hipnotičkim pogledom zmijske. Trzala se kad bi joj se tko iznenada obratio, a kad bi djeca zaplakala tražeći je, posvećivala im se uz griznju savjesti što ih zanemaruje. U rijetkim slobodnim trenucima povlačila se u sebe ili odlazila na groblje, kHalu, jedinog mrtvoj osobi koju je poznavala.

Svi su primijetili tu promjenu na njoj, ali su je naprosto prihvaćali kao znak da Meggie raste, uopće se ne pitajući što sve taj proces obuhvaća; svoju zabrinutost vješto je skrivala. Izvukla je pouku iz starih lekcija, posjedovala je upravo fantastičnu moć samokontrole i strahovito je držala do svog ponosa. Nitko nije smio saznati što se događa u njoj, fasada mora ostati savršena do kraja; primjera je imala dovoljno, od Fee do Franka i Stuarta, a bila je od iste krvi, bio je to dio njene naravi i nasljeđa.

Otac Ralph, koji je često dolazio na Droghedu, pratio je kako se promjene kod Meggie produbljavaju od metamorfoze iz djeteta u ženu do gotovo potpunog gašenja vitalnosti, i njegova briga za nju prerasla je u strepnju, a zatim u strah. Njeno fizičko i psihičko propadanje odvijalo se praktično pred njegovim očima; izmicala mu je, a on nije mogao podnijeti pomisao da se pretvara u drugu Fee. Na sitnom, izduženom licu ostale su samo oči koje su zurile u nešto strašno što dolazi, a njena mlječna, baršunasta koža bez pjega, koja nikad nije preplanula od sunca, postajala je sve prozračnija. Ako se to nastavi, pomislio je, jednog će dana nestati u vlastitim očima kao zmija koja guta vlastiti rep, i konačno zaploviti kroz svemir kao gotovo nevidljiva zraka sive svjetlosti, primjetna samo kutkom oka gdje caruju sjene i crne mrlje puze niz bijeli zid.

E pa, otkrit će o čemu se radi, makar to morao silom iscijediti iz nje. Mary Carson bila je tih dana nametljiva i ljubomorna na svaki trenutak što bi ga proveo u nadzornikovoj kući; samo zahvaljujući beskrajnom strpljenju i taktu, uspijevaio je da ona ne primijeti njegovo negodovanje protiv te posesivnosti. Čak ni čudna zaokupljenost malom Meggie nije mogla potisnuti njegove političarske instinkte, ono zadovoljstvo što ga je osjećao promatrajući kako njegov šarm djeluje na takvu osornu neukrotivu osobu kakva je Mary Carson. Dok je dugo potiskivana potreba da se brine za dobro jednog jedinog bića nagrızala i potiskivala njegov razum, nije zaboravljao na neprestanu prisutnost i jedne druge stvarnosti — hladnokrvno

nastojanje da iskoristi, da prevari jednu sposobnu, inteligentnu ženu. Oh, to je oduvijek želio! Taj stari paukneće ga nadmudriti!

Povremeno je uspijevao da se otrese Mary Carson i potraži Meggie na malom groblju u sjeni blijedog, nimalo ratobornog anđela osvetnika. Zurila je u njegovo sentimentalno, mirno lice sa strahom u očima; neobičan kontrast onog tko osjeća i onog tko ne osjeća, pomislio je. Samo, što zaboga on radi ovdje, zašto juri za njom kao stara raskokodakana kvočka za odlutalim piletom, kad se sve to skupa njega uopće ne tiče, kad bi se pitanjem što se događa s njom trebali, u stvari, pozabaviti njena majka i otac? Oni, međutim, nisu primjećivali da nešto nije u redu, jer im nije bilo stalo do nje onoliko koliko njemu. Kao svećenik uostalom, bio je dužan tješiti osamljene i konule duhom. Bilo mu je teško da je gleda nesretnu, a ipak se grozio načina na koji ga je tok događaja sve više vezivao uz nju. Već je bio prikupio čitav arsenal uspomena i događaja povezanih s njom, i to ga je plašilo. Njegova ljubav prema njoj i njegov svećenički instinkt da ponudi sebe u bilo kojem duhovnom svojstvu, bili su u stalnom sukobu s njegovim gotovo patološkim strahom da bi mogao postati neophodan nekome ljudskom biću, da bi se moglo pojaviti biće koje će postati neophodno njemu samom.

Kad ga je čula kako dolazi kroz travu, okrenula se njemu, s rukama skrštenim u krilu, i oborila pogled. Sjeo je do nje, rukama obgrlivši koljena, a sutana koja je u naborima padala oko njega nije bila nimalo dostojanstvenija od vitkog, opuštenog tijela u njoj. Ne bi imalo nikakvog smisla počinjati zaobilazno, zaključio je. Ona bi to sigurno iskoristila da izbjegne odgovor.

— Što je s tobom, Meggie?

— Ništa, oče.

— Ne vjerujem ti.

— Molim vas, oče, molim vas, ne pitajte! Ne mogu vam reći!

— Oh, Meggie! Zar mi tako malo vjeruješ? Možeš mi reći sve, sve na ovom svijetu! Zato sam tu, zato sam svećenik. Ja sam izabrani predstavnik našeg Gospodina ovdje na zemlji, ja slušam u njegovo ime, čak i opraštam u njegovo ime. I čuj me, draga moja Meggie, nema ničeg na ovom Božjem svijetu za što On i ja ne bismo smogli ljubavi u srcu da oprostimo. Moraš mi reći što se događa s tobom, draga, jer ako ti itko može pomoći, ja mogu. Doksam živ, nastojat ću da ti pomažem, bdjet ću nad tobom. Bit ću, ako želiš, tvoj anđeo čuvar, mnogo bolji od ovog komada mramora iznad tvoje glave. — Duboko je udahnuo i nagnuo se naprijed. — Meggie,

ako me imalo voliš, *reci mi!*

Njene ruke čvrsto su se splele.

— Oče, ja umirem! Imam rak!

U prvom trenutku spopala ga je želja da se nasmiije; kao da ga je ponio ogroman val olakšanja. Zatim je pogledao u njenu prozračnu, plavičastu kožu, u njene tanke ruke, i osjetio potrebu da zaplače, zaurla, da do neba digne glas protiv takve nepravde. Ne, Meggie nešto slično ne bi tek tako izmislila; morao je postojati neki ozbiljan razlog.

— Kako si došla do takvog zaključka, draga?

Trebalo joj je mnogo vremena da se odluči da mu kaže, a da bi to učinila, morao je sagnuti glavu do njenih usana i, nesvjesno parodirajući ispovjedničku pozu, sakriti dlanom lice od njenog pogleda, ostavljajući da mu šapće ravno u fino modelirano uho.

— Ima već šest mjeseci, oče, otkako je počelo. Muče me strašni bolovi u truhu, ali drukčiji nego kad me zaboli želudac i — oh, oče — iz moje stražnjice teče krv!

Srce mu je zastalo; bilo je to nešto što mu se nikad nije dogodilo u ispovjedaonici. Zurio je u njenu glavu oborenu od srama, ispunjen takvom mješavinom osjećaja da naprosto nije mogao da se pribere — nekim apsurdnim olakšanjem i radošću, zasljepjujućim bijesom u kome bi, činilo mu se, mogao ubiti Fee, divljenjem prema djevojčici koja je sve to tako dobro podnijela i strašnim, neshvatljivim, paralizirajućim stidom.

Bio je rob svog vremena koliko i ona. U svim gradovima u kojima je živio, od Dublina do Gillanbonea, prostitute su namjerno dolazile u ispovjedaonicu i prepričavale mu svoja maštanja kao stvarne događaje, zainteresirane samo za jedno u vezi s tim, za njegovu muškost, ne želeći priznati kako nije u njihovoj moći da je probude. Pričale su mu o muškarcima koji ne štede nijedan otvor na njihovim tijelima, o nedopuštenim igrama s drugim djevojkama, o pohoti i preljubu, a neke s bujnijom maštom čak su mu do detalja opisivale svoje seksualne odnose sa svećenicima. A on ih je slušao potpuno mirno, samo s mučnim osjećajem prezira, jer je u sjemeništu bio prošao kroz tešku školu, a ta lekcija bila je za ljude njegovog tipa možda najlakša. Djevojke, međutim, nikad nisu spominjale tu tajanstvenu pojavu koja ih je razoružavala, ponižavala.

Ma koliko nastojao, nije mogao spriječiti da mu vrela plima ne proдре i pod kožu; otac Ralph de Bricassart sjedio je skrivajući lice rukom, zgrčen od stida jer je to bilo

prvi put da se zacrvenio.

To, međutim, nije moglo pomoći Meggie. Kad je bio siguran da mu je lice opet poprimilo normalnu boju, ustao je, podigao je i spustio na ravno mramorno postolje, tako da su im lica bila u istoj ravni.

— Pogledaj me, Meggie. Ne tako, pogledaj me!

Podigla je uplašene oči i vidjela da se osmjehuje; smjesta je osjetila neizmjereno olakšanje. On se ne bi tako osmjehivao da ona zaista umire; dobro je znala koliko mu je draga, jer on to nikada nije krio.

— Meggie, ne umireš i nisi bolesna od raka. Nije moje da ti objašnjavam o čemu se radi, ali mislim da će biti bolje da to učinim. To je još davno trebalo da ti objasni tvoja majka, da te pripremi za sve to, i ne mogu shvatiti zašto to nije uradila.

Pogledao je u ravnodušnog mramornog anđela iznad glave i nekako čudno, nervozno se nasmijao.

— Isuse dragi! Kakve mi sve zadatke daješ! — nastavio je obraćajući se Meggie, koja ga je napeto promatrala. — U godinama koje dolaze, kad odrasteš i saznaš više o ovom svijetu, možda ćeš doći u iskušenje da se današnjeg dana sjećaš s nelagodnošću, čak i stidom. Nemoj o tome misliti tako, Meggie! U svemu tome nema ničeg sramotnog, ničeg zbog čega bi trebalo da ti bude neugodno. U ovome danas, kao i svemu ostalom što radimo, ja sam samo oruđe u rukama našeg Gospodina. To je jedino što treba da budem na ovoj zemlji, ništa drugo. Bila si uplašena, bila ti je potrebna pomoć, i Bog ti je poslao pomoć u mojem liku. Samo tako treba da se sjećaš ovoga, Meggie. Ja sam svećenik Božji, i govorim u njegovo ime. S tobom se događa naprosto ono što se događa sa svim ženama, Meggie. Krvarit ćeš svakog mjeseca po nekoliko dana. To obično počinje u dvanaestoj ili trinaestoj godini... koliko imaš godina, kad je već o tome riječ?

— Petnaest, oče.

— Petnaest? *It?* — Zavrtio je glavom, ne vjerujući. — Pa sad, ako ti tako kažeš, neka bude petnaest. Mogu ti samo vjerovati na riječ. Ako je tako, onda se kod tebe sve javilo kasnije nego kod većine djevojčica. Odsad će, međutim, tako biti svakog mjeseca sve do pedesetih godina života. Kod nekih žena ta je pojava redovita kao Mjesečeve mijene, kod drugih se ne može točno predvidjeti. Neke žene ne osjećaju nikakvu bol, dok druge strahovito pate. Nitko ne zna zašto postoje takve razlike. Krvariti svakog mjeseca naprosto je znak zrelosti. Znaš li što je to » zrelost« ?

— Naravno, oče! Čitam knjige! To znači da je netko odrastao.

— U redu, to je dovoljno. Sve dok to krvarenje traje, žena je sposobna da rađa djecu. Krvarenje je dio ciklusa stvaranja novog života. Priča kaže da u danima prije izгона iz raja Eva nije imala menstruaciju. Tako se zove ta pojava, menstruacija. Kad su, međutim, Eva i Adam zgriješili, Bog je kaznio ženu teže nego čovjeka, zato što su prognani iz raja njenom krivicom. Ona je muškarca dovela u iskušenje. Sjećao li se riječi iz Biblije: » U mukama radat ćeš djecu« ? Bog je tim riječima htio reći da je za ženu sve što je u vezi s djecom praćeno bolom. Djeca joj donose ogromnu radost, ali i bol. To je i tvoja sudbina, Meggie, i moraš se pomiriti s njom.

Meggie to nije znala, ali otac Ralph bi na isti način pružio pomoć i utjehu svakome od svojih župljana, možda tek nešto manje osobno zainteresiran, vrlo srdajčno ali bezlično, ne noseći ni djelića sebe. Možda je bilo manje čudno što su njegova pomoć i utjeha upravo zato bili djelotvorniji. Činilo se da je on iznad takvih sitnih stvari i da, prema tome, one moraju biti prolazne. On to, naravno, nije radio svjesno; nitko od onih koji su mu se obraćali za pomoć nije nikad osjetio da otac Ralph na njega gleda s visine, niti je ikad ikome predbacivao zbog njegovih slabosti. Mnogi su svećenici ostavljali ljude ispunjene osjećajem da su krivi, da su bijednici ili da su postupili neljudski; on nikad. On im je omogućavao da vide kako i on ima svoje brige i unutrašnje borbe, čudne brige i neshvatljive unutrašnje borbe, možda, ali zato ništa manje stvarne. On nije znao, a nije mogao ni shvatiti, da njegova privlačnost i popularnost nisu u toj mjeri produkt njegove ličnosti koliko tog nečeg neuhvatljivog, gotovo božanskog ali posve ljudskog, u njegovoj duši.

Sa stanovišta Meggie, međutim, on je razgovarao s njom kao što bi razgovarao Frank kao da su jednaki. Bio je, međutim, stariji, iskusniji i neusporedivo naobraženiji od Franka, pa prema tome i mnogo bolje kvalificiran kao ispovjednik. I kakav je samo divan glas imao, s tragovima irskog naglaska u izbrušenom engleskom govoru! Smjesta je rastjerao sav njen strah i neizvjesnost. Bila je, međutim, još djevojčica, vrlo radoznala, željna da sazna sve što treba znati, još neopterećena shvaćanjima da čovjek mora stalno sebe pitati tko je, a ne zašto. Bio je njen prijatelj, obožavani idol, novo sunce na njenom nebu.

— Zašto nije trebalo da mi vi to kažete, oče? Zašto ste rekli da je trebalo da mi kaže mama?

— Zato što su to stvari o kojima žene govore samo jedna s drugom. O menstruaciji se pred muškarcima i dječacima nikad ne govori, Meggie. To je isključivo ženska stvar.

— Zašto?

Zavrtio je glavom i nasmijao se.

— Da ti pravo kažem, ne znam zašto. Čak mislim da bi bilo bolje da nije tako. Zato mi naprosto moraš vjerovati na riječ da se o tome ne govori. Nikad ne govori o tome ni s kim osim s majkom, i nemoj joj reći da si o tome raspravljala sa mnom.

— U redu, oče, neću.

Bilo je strahovito teško tako igrati majku; na koliko je praktičnih stvari trebalo misliti!

— Meggie, sad moraš otići kući i reći majci da krvariš, pa neka te nauči što treba da radiš.

— I mami se to događa?

— Događa se svakoj zdravoj ženi. Krvarenje prestane samo dok očekuju bebu, i vraća se tek nakon porođaja. Po tome žene i znaju da je beba na putu.

— A zašto prestane dok očekuju bebu?

— To ne znam, Meggie, žao mi je. Zaista ne znam.

— A zašto mi krv ide na stražnjicu, oče?

Podigao je oči prema anđelu, koji mu je uzvratilo ozbiljnim pogledom; njega nisu mučile te ženske brige. Otac Ralph osjećao je da će se naći u neugodnoj situaciji. Čudno je što ga toliko pita kad je obično tako povučena! Ipak, shvaćajući da je za nju postao izvor znanja koje nije mogla naći u knjigama, i poznavajući je, morao je paziti da je ne dovede u nepriliku. Znao je da bi se povukla u sebe i nikad ga više ništa ne bi pitala.

— Ne ide na stražnjicu, Meggie — odgovorio je strpljivo. — Postoji jedan skriveni otvor ispred stražnjice, koji služi za djecu.

— Oh, kroz koji djeca izlaze, mislite? — rekla je. — Uvijek sam se pitala kuda izlaze.

Osmjehnuo se, uhvatio je oko pasa i skinuo s postolja.

— Sad znaš. A znaš li kako nastaju bebe, Meggie?

— Oh, naravno — rekla je ponosno, sretna što zna bar nešto. — Rastu u nama, oče.

— A zbog čega počinju rasti?

— Zbog toga što ih želimo.

— Tko ti je to rekao?

—Nitko. Sama sam došla do toga —rekla je.

Otac Ralph sklopio je oči i rekao sebi da ga sigurno nitko neće nazvati kukavicom ako ostavi stvari takve kakve jesu. Mogao ju je sažaljevati, ali joj više nije mogao pomoći. Što je dosta, dosta je.

Za svoj sedamdeset drugi rođendan Mary Carson odlučila je prirediti zabavu kakva nije održana na Droghedi u posljednjih pedeset godina. Njen rođendan padao je u početku studenog, u vrijeme velikih ali još podnošljivih vrućina — bar za domaći svijet.

— Pogledajte ovo, gospođo Smith! — šapnula je Minnie. — Jeste li vidjeli ovo? Rođena je trrećeg studenog!

— Što ti je sad opet palo na pamet, Min? — upitala je gospođa Smith. Keltska mistika Minnie išla je na njene solidne engleske živce.

— Što? To znači da je ta žena škorpion, zar ne? Škorpion, zaboga!

— Nemam pojma o čemu to govoriš, Minnie.

— To j' najgorri znak u kome žena može biti rođena, draga gospođo Smith! Oh, to su djeca nečastivog, kažem vam! — rekla je Cat, širom otvorenih očiju, krsteći se.

— Poštenja mi, Minnie, vas dvije ste sasvim šašave — rekla je gospođa Smith, nimalo impresionirana.

Uzbuđenje je, međutim, raslo i porast će još više. Stari pauk je iz svoga visokog naslonjača u samom središtu mreže izdavao naredbu za naredbom; trebalo je uraditi ovo, trebalo je uraditi ono, ovo izvući iz skladišta, ono odnijeti u skladište. Dvije Irkinje padale su s nogu polirajući srebro i perući najbolji hevilendski poculan, pretvarajući kapelu ponovo u salon i namještajući susjedne blagovaonice.

Više ometan nego pomognut od svoje male braće, Stuart je, zajedno s nekoliko sezonskih radnika, pokosio i uredio travnjak, očistio cvjetne lijehe od korova, posuo verandu vlažnom piljevinom da bi tako očistio prašinu što se nahvatala između keramičkih pločica, i premazao pod u salonu suhom kredom kako bi se na njemu moglo plesati. Iz Sydneyja je pozvan orkestar Clarencea O'Toolea i naručeni su specijaliteti kao ostrige, škampi, razne školjke i jastozi. U pomoć posluži dovedeno je nekoliko žena iz Gillyja. Uzbuđenje je zahvatilo čitavu oblast, od Rudna Hunisha do Inishmurrayja i od Bugele do Narrenganga.

Dok su mramorom popločani hodnici odzvanjali od vike radnika i neobične buke što su je dizali dok su prevlačili predmete tamo-amo, Mary Carson ustala je iz naslonjača i sjela za pisaći stol, izvukla list pergamenta, umočila pero u tintarnicu i počela pisati. Pisala je bez zastoja, čak ni koliko da razmisli gdje da stavi zarez. U toku posljednjih pet godina, u mislima je u detalje razrađivala svaku rečenicu dok je

nije izbrusila do savršenstva, dok svaka riječ nije bila na svom mjestu. Nije joj trebalo mnogo vremena da ispiše dva lista papira, od kojih je na drugom dobra četvrtina stranice ostala prazna. Kad je napisala posljednju rečenicu, ostala je sjediti za stolom, zamišljena. Pisači stol s roloom stajao je pored jednog od velikih prozora, tako da je, okrenuvši glavu, mogla gledati van, na travnjak Smijeh koji je dopro izvana, natjerao ju je da to i učini, najprije nesvjesno, zatim se ukočila od bijesa. Bog *prokleo* i njega i njegovu opsesiju!

Otac Ralph učio je Meggie jahati; iako je živjela na selu, Meggie nije nikad sjela na konja dok svećenik nije zaključio da treba nadoknaditi taj propust. Bilo je to čudno, ali kćeri siromašnih seoskih obitelji rijetko su znale jahati. Jahanje je bila zabava bogatih mladih žena i u gradu i na selu. Djevojke kao Meggie znale su upravljati kolima i zapregama konja za vuču, znale su voziti traktor a ponekad i automobil, ali rijetko su jahale. Bio je to preskup sport za njih.

Otac Ralph donio je iz Gillyja kratke čizme s melanim sarama i hlače za jahanje od čvrstog platna i bučno ih spustio na stol u kuhinji Clearyjevih. Paddy je podigao pogled s knjige, koju je uzeo da čita poslije ručka, očigledno iznenađen.

— Što ste nam to donijeli, oče? — upitao je.

— Odjeću za jahanje. Za Meggie.

— Šta? — huknuo je Paddy.

— Šta? — ciknula je Meggie.

— Odjeću za jahanje za Meggie. Na časnu riječ, Paddy, ne mogu se načuditi vašoj gluposti! Vi ste nasljednik najvećeg, najbogatijeg posjeda u Novom Južnom Walesu, a niste omogućili svojoj jedinjoj kćeri da sjedne na konja! Kako uopće zamišljate da je učinite ravnom gospodici Carmichael, gospodici Hopeton ili gospodi King, sve odličnim jahačicama? Meggie mora naučiti da jaše, u normalnom sedlu kao i postrance, čujete li me? Znam da imate mnogo posla, i zato sam spreman da je sam podučavam, a vi to prihvatite ili se pomirite s tim. Ako to bude nauštrb njenih dužnosti u kući, žalim slučaj. Fee će se nekoliko sati tjedno morati snaći bez Meggie, to je sve.

Ono što Paddy nikako nije bio kadar, bilo je svađati se sa svećenikom, i tako je Meggie počela učiti da jaše. Godinama je to željela, jednom je čak bojažljivo zamolila oca da je nauči, ali on je to istog trenutka zaboravio, tako da se više nikad nije mogla odlučiti da ga pita, uvjeren da je odabrao taj način da joj kaže ne. Pomisao da će učiti jahanje pod nadzorom oca Ralpha, ispunila ju je

oduševljenjem, koje, međutim, ničim nije pokazala, jer se u međuvremenu njena dječja ljubav prema ocu Ralphu pretvorila u vatreni djevojački zanos. Znajući da je to apsolutno nemoguće, dopuštala je sebi zadovoljstvo da sanjari o njemu, da zamišlja kako bi izgledalo naći se u njegovu zagrljaju, ljubiti se s njim. Dalje od toga nije mogla ići ni u snovima, jer nije imala pojma što bi moglo doći poslije toga, pa čak ni ima li uopće nečega poslije toga. Ako je i znala da je nedopušteno tako sanjariti o svećeniku, nije bilo načina na koji bi mogla natjerati sebe da prestane. Najviše što je mogla učiniti bilo je da dobro pazi da on nikad i ne nasluti na kakav su put skrenule njene misli.

Dok je Mary Carson promatrala kroz prozor svoje sobe, otac Ralph i Meggie vraćali su se iz štale, do koje se od nadzornikove kuće moglo doći samo prolazeći pokraj njene rezidencije. Radnici na imanju jahali su na teškim konjima za vuču, koji nikad nisu vidjeli štalu, već su, kad su radili, boravili u uborima ili su, kad bi se odmarali, pasli na Domaćem pašnjaku. Na Droghedi je, međutim, postojala i prava štala koju je sad koristio sam otac Ralph. Mary Carson je u njoj, samo za njega, držala dva punokrvna konja; obični konji nisu bili za njega. Kad ju je upitao smije li na njima jahati i Meggie, nije mogla pronaći nikakav razlog da kaže ne. Djevojčica je bila njena nećakinja, a bio je, uostalom, u pravu. Trebalo je da nauči pristojno jahati.

Svakim atomom svog starog, natečenog tijela Mary Carson je željela da to može odbiti, ili da može bar jahati s njima. Nije, međutim, mogla ni odbiti a ni uzjahati konja. Zato je sad bila bijesna dokih je promatrala kako zajedno idu preko travnjaka, muškarac u bijeloj košulji, jahačkim hlačama i čizmama do koljena, graciozan kao plesač, djevojka također u jahačkim hlačama, vitka i djevojački lijepa iz njih kao da je zračilo pravo prijateljstvo, i Mary Carson je po milijunti put upitala zašto nitko drugi osim nje ništa ne zamjera tim njihovim previše bliskim, gotovo intimnim odnosima. Paddy je smatrao da je to divno, Fee — kao kada! — nije po običaju rekla ništa, a dječaci su na njih gledali kao na brata i sestru. Je li ona, samo zato što je i sama voljela Ralpa de Bricassarta, vidjela u tome nešto što nitko drugi nije vidio? A možda je sve to bilo samo plod njene mašte, možda u svemu zaista nije bilo ničega osim prijateljstva između muškarca u tridesetim godinama i djevojčice koja još nije postala žena? Gluposti! Nijedan muškarac tridesetih godina, pa ni Ralph de Bricassart, nije mogao ne primijetiti da će se taj pupoljak razviti u prekrasnu ružu. Čak ni Ralph de Bricassart? Ha! *Naročito* Ralph de Bricassart! Tom čovjeku nije

moglo promaknuti ništa.

Ruke su joj drhtale i s pera je palo nekoliko sitnih, tamnoplavih kapi na donji dio papira. Zgrčenim prstima uzela je iz pretinca nov list papira, ponovo umočila pero u tintarnicu i prepisala tekst s jednakom sigurnošću kao što ga je pisala prvi put. Zatim se s mukom podigla i polako odvušla do vrata.

— Minnie! Minnie! — viknula je.

— Neka nam Bog pomogne, to je ona! — rekla je sluškinja glasno, i na vratima salona pojavilo se njeno uvijek isto, pjegavo lice. — Što bi mogla učinit' za vas, draga gospođo Carson? — upitala je, pitajući se zašto stara nije zvoncem pozvala gospođu Smith kako je obično činila.

— Idi potraži Toma i onog čovjeka što popravljaju ogradu, i smjesta ih pošalji ovamo.

— Ne bi l' trebalo da s' najprije javim gospođi Smith?

— Ne! Uradi kako sam ti rekla!

Tom, vrtlar, bio je star i naboran čovjek, nekadašnji sezonski radnik koji je sa svojom torbom, pokrivačem i porcijom lutao od imanja do imanja, i koji se prije sedamnaest godina zaljubio u vrtove Droghede tako da ih više nije mogao napustiti. Radnik koji je popravljao ogradu bio je luralica kao i on, privremeno oslobođen beskrajnog natezanja žice na pašnjacima da popravi bijelu ogradu oko vrta prije zabave. Zbunjeni tim pozivom, stigli su za nekoliko minuta i ostali stajati, u svojim radnim kombinezonima i flanelskim potkošuljama, nervozno gužvujući kape u rukama.

— Jeste li obojica pismeni? — upitala je gospođa Carson.

Klimnuli su glavama, gutajući pljuvačku.

— U redu. Želim da vidite kako potpisujem ovaj papir, a onda ispod mog potpisa napišete svoja imena i adrese. Jeste li razumjeli?

Klimnuli su glavama.

— Pazite da se potpišete onako kako to uvijek radite, a da svoje stalne adrese napišete čitljivo. Nije važno, može biti pošta na kojoj podižete pisma, samo neka bude adresa na koju vam može biti upućen poziv!

Promatrali su kako se potpisuje; to je bilo jedino što je napisala ne zbijajući slova. Zatim je prišao Tom i polako, s dosta muke, ispisao svoje ime, a onda je radnik koji je popravljao ogradu ispisao krupnim, okruglim slovima » Chas. Hawkins« i adresu u

Sydneyju. Mary Carson pažljivo ih je promatrala, a kad su učinili što je tražila, dala je svakome po tamnocrvenu novčanicu od deset funti i otpustila ih s ostrim upozorenjem da drže jezik za zubima.

Meggie i svećenik u međuvremenu su bili nestali. Mary Carson je s naporom sjela za pisaći stol, uzela još jedan list papira i ponovo počela pisati. Ovog puta, međutim, nije pisala lako i bez zastoja kao prvi put. Bezbroj puta je zastala da razmisli, a onda bi, iskrivivši usne u osmijeh bez radosti, nastavila nizati riječi. Činilo se da ima mnogo toga reći, jer su joj slova bila zbijena, redovi stisnuti jedan uz drugi, a ipak joj je bio potreban i drugi list papira. Na kraju je pročitala ono što je napisala, složila sve ispisane listove, savila ih i gurnula u kvertu koju je zalijepila i zapečatila crvenim voskom.

Na zabavu su išli samo Paddy, Fee, Bob, Jack i Meggie; Hughie i Stuart, na svoje veliko ali neizrečeno zadovoljstvo, dobili su zadatak da paze na blizance. Mary Carson je konačno, možda prvi put u životu, otvorila kesu dovoljno da izlete moljci, pa su svi muškarci bili u novim odijelima a žene u novim haljinama, najboljim što su se mogli nabaviti u Gillyju.

Paddy, Bob i Jack bili su sputani košuljama s užkrobljenim prsima, visokim krutim ovratnicima, bijelim leptir mašnjama, crnim žaketima, crnim hlačama, bijelim prslucima.

Primanje je trebalo da bude strogo formalno, propisana su bila crna odijela i bijele kravate za muškarce, večernje duge haljine za žene.

Fee je bila u haljini od krepa izuzetno upadljive nijanse plavičasto-sive boje koja joj je izvanredno pristajala; haljina je padala do poda u mekim naborima, imala je dubok izrez i uske rukave do članaka, bogato ukrašene staklenim perlama, u stilu kraljice Mary. Kao i ta dama iz vladarske kuće, imala je visoko i unazad začešljanu frizuru, a u prodavaonici u Gillyju našla se imitacija biserne ogrlice i naušnica za koju bi samo stručnjak pažljivim pregledom mogao utvrditi da nije prava. Sve to dopunjavala je raskošna lepeza od nojevog perja obojenog u istu boju kao haljina, ali čitav taj komplet nije bio ni približno tako pretenciozan kako se na prvi pogled moglo učiniti. Vladale su velike vrućine i u sedam uvečer bilo je oko četrdeset stupnjeva u hladu.

Kad su Fee i Paddy izišli iz svoje sobe, dječaci su zinuli od zaprepaštenja. U životu nisu vidjeli svoje roditelje tako kraljevski dotjerane, tako neobične. Na Paddyju se

vidjelo da ima šezdeset jednu godinu, ali je izgledao otmjeno kao kakav državnik, a Fee, sa svojih četrdeset osam godina, iznenada je postala deset godina mlađa, lijepa, čila, s čudesnim osmijehom na licu. Jims i Patsy udarili su u plač i nisu htjeli ni pogledati mamu i tatu dok opet ne poprime svoj normalan izgled. U općoj zbrci roditelji su zaboravili na držanje koje je odgovaralo njihovom izgledu, počeli su se ponašati kao uvijek i blizanci su se ubrzo pridružili općem divljenju.

Svi su, ipak, najviše zurili u Meggie. Možda sjećajući se vlastite mladosti, a možda bijesna zbog toga što su sve ostale pozvane mlade dame naručile haljine u Sydneyju, krojačica u Gillyju uložila je u haljinu Meggie sve svoje znanje i srce. Bila je bez rukava s dubokim, nabranim dekolteom; Fee se držala malo sumnjčavo, ali Meggie je tvrdila, a krojačica ju je u tome podržala, da će sve djevojke biti u sličnim haljinama — zar želi da se smiju njenoj kćerki, jer izgleda provincijski i staromodno? I tako je Fee milostivo popustila. Načinjena od krep žoržeta i teškog šifona, haljina je bila malo nabrana u struku dok je oko kukova imala volane od istog materijala. Bila je mutne ružičastosive boje, boje koju su u to vrijeme nazivali *ružin pepeo*; krojačica i sama Meggie izveze su zatim po cijeloj haljini bezbroj sitnih ruža. Meggie je, osim toga, podrezala kosu jer je moda kratkih frizura postepeno hvatala maha i među djevojkama u Gillyju. Bila je, naravno, previše kovčava da bi bila sasvim po modi, ali joj je tako kratka pristajala mnogo bolje nego duga.

Paddy je već bio zinuo da drekne kako to više nije njegova mala Meggie, ali se savladao i nije rekao ni riječi; iz scene sa Frankom u prezbiteriju naučio je mnogo toga. Ne, neće je moći vječno smatrati djevojčicom; bila je to već mlada žena koja se stidi čudesnog preobražaja viđenog u ogledalu. Zašto da joj, sirotici, otežava situaciju?

Pružio je ruku prema njoj i nježno se osmjehnuo.

— Oh, Meggie, divno izgledaš! Idemo, ja ću tebe pratiti, a Bob i Jack neka prate majku.

Za mjesec dana trebalo je da navrší sedamnaest godina, i Paddy se prvi put u životu osjetio starim. Bila je, međutim, njegova ljubimica i nije htio da joj bilo što pokvari prvu zabavu, prvi izlazak među odrasle.

Otišli su polako, pješice, do velike kuće, mnogo prije nego što su počeli stizati prvi gosti, jer je trebalo da ručaju s Mary Carson i budu uz nju kad ih bude dočekivala. Nitko nije želio da na zabavi bude u prljavim cipelama, ali je, nakon dva kilometra hoda kroz prašinu Droghede, trebalo predvidjeti i vrijeme da u kući gospođe Smith očiste cipele i očetkaju nogavice hlača i rubove haljina.

Otac Ralph bio je, kao obično, u sutani; uostalom, nijedno muško večernje odijelo ne bi mu moglo bolje pristajati od te strogo krojene odjeće blago proširenih linija s bezbroj sitne, crne, tkaninom presvučene dugmadi od ovratnika do ruba i monsinjorskim, purpurno obrubljenim pojansom.

Mary Carson odlučila je da se pojavi u haljini od bijelog satena i bijele čipke i s lepezom od bijela nojeva perja. Fee je zapanjeno zurila u nju, šokje bio prejak da bi sačuvala svoju uobičajenu ravnodušnost. Ta haljina bila je tako neumjesno nevjestinska, tako strahovito neprikladna — zašto se, zaboga, obukla kao kakva poremećena stara usidjelica koja zamišlja da se udaje? U posljednje vrijeme veoma se udebljala, što je samo pogoršalo stvar.

Činilo, se, međutim, da Paddy smatra kako je sve u redu; prišao je sestri i uhvatio je za ruke. Kakva dobričina, pomislio je otac Ralph, promatrajući scenu pomalo ironično, pomalo odsutno.

— E pa, Mary, zaista divno izgledaš! Kao djevojčica!

Izgledala je, u stvari, gotovo u dlaku kao kraljica Viktorija na onoj čuvenoj fotografiji snimljenoj nedugo prije smrti. Dvije duboke crte spuštale su se naniže s obje strane masivnog nosa, usta su joj bila prkosno, vladarski stisnuta, a njene pomalo izbuljene, staklaste oči bile su netremice uprte u Meggie. Lijepo oči oca Alpha okretale su se čas prema nećakinji, čas prema tetki.

Mary Carson se osmjehnula Paddyju i položila mu ruku na rame.

— Možeš me odvesti do stola, Padraic. Otac de Bricassart odvest će Fionu, a Meggie neka pođe između dječaka. — Pogledala je preko ramena u Meggie. — Hoćeš li plesati večeras, Meghann?

— Još je mlada, Mary, još nema sedamnaest godina rekao je brzo Paddy, sjetivši se još jednog svog roditeljskog propusta; ni jedno od njegove djece nije naučilo plesati.

— Baš šteta — rekla je Mary Carson.

Bila je to raskošna, blistava, nezaboravna zabava; sve je to, konačno, bilo neposredno vezano jedno s drugim. Royal O'Mara došao je s Inishumarrayja, udaljenog trista pedeset kilometara, sa svojom suprugom, sinovima i kćerkom; bila je to najveća udaljenost koju je prešao jedan gost, iako ne daleko najveća jer ljudima iz Gillyja nije bilo teško da prevale tri stotine kilometara radi utakmice u kriketu, a o zabavi da se i ne govori. Duncan Gordon stigao je s Each-Uisgea; nitko ga nikad nije mogao natjerati da objasni zašto je svoj posjed, tako daleko od oceana,

okrstio škotsko-galskim nazivom za morža. Došao je i Martin King sa suprugom, sinom Anthonyjem i snahom; bio je vodeći posjednik u Gillyju, jer Mary Carson, kao žena, to nije mogla biti. Došli su i Evan Pugh s Braich y Pwlla, što su ljudi iz okoline izgovarali »brejkipul«, Dominic O'Rourke s Dibban-Dibbana, Horry Hopeton s Beel-Beela, i na desetke drugih.

Sve su to, gotovo do posljednje, bile katoličke obitelji i malo koja je imala anglosaksonsko prezime; Iraca, Škota i Velšana bilo je približno podjednako. Ne, u svom starom kraju nisu se mogli nadati samoupravi niti, kao katolici u Škotskoj ili Walesu, nekim posebnim simpatijama svojih sunarodnjaka protestanata. Zato su tu, u prostranstvima oko Gillanbona, kao vlastiti gospodari mogli slobodno dizati nos pred engleskim vlastodršcima, koji su nastojali da sve drže pod svojom vlašću. Drogheda, najveći od svih posjeda, bio je po površini veći od nekih evropskih kneževina. Prinčevi od Monaka, vojvode od Liechtensteina, možete se sakriti! Mary Carson bila je veća. I tako su se okretali u taktu valcera uz profinjene zvuke orkestra iz Sydneyja, i stajali dobrohotno promatrajući djecu kako plešu čarlston, jeli pašete s jastogom i rashlađene svježe ostrige, pili petnaest godina stari francuski šampanjac i dvanaest godina stari, najfiniji škotski viski. Iстинi za volju, bili bi radije jeli pečeni janjeći but i sjeckanu pirjanu govedinu i pili jeftini, vrlo jaki bundaberški rum ili crno Graftonovo pivo iz bureta. Bilo je, međutim, lijepo znati da im, ako zažele, stoje na raspolaganju i najskuplji specijaliteti.

Da, bilo je mršavih godina, i to ne malo. Viškovi vune iz dobrih godina brižljivo su uskladišteni da bi njima bili nadoknađeni gubici u lošim, ali nitko nije mogao predvidjeti hoće li ili neće biti kiše. Godine su, međutim, bile dobre već duže vremena, a u Gillyju nisu imali na što utrošiti novac. Oh, za onoga tko je rođen u prostranim ravninama Velikog Sjeverozapada nije bilo ljepšeg mjesta na cijelom svijetu. Nikad nisu išli na nostalgična hodočašća u stari kraj; nije za njih učinio ništa za što bi mu trebali zahvaliti, u njemu su osjetili samo diskriminaciju zbog svojih vjerskih uvjerenja, dok je Australija bila previše katolička zemlja da bi se kao katolici mogli osjećati obespravljani. A Veliki Sjeverozapad bio je njihov dom.

Osim toga, noćas je Mary Carson plaćala sve račune, a ona je to sebi mogla priuštiti. Pričalo se da bi mogla kupiti engleskog kralja, sa svim što ima. Investirala je svoj kapital u čeličane, u proizvodnju srebra, olova i cinka, u rafinerije bakra i zlata, u tisuće drugih stvari, uglavnom one koje su metaforički i doslovno donosile novac. Drogheda već odavno nije bila glavni izvor njenih prihoda; bila je tek rentabilan hobi.

Otac Ralph nije za ručkom razgovarao s Meggie, a ni kasnije; u toku večeri sistematski ju je izbjegavao. Uvrijeđena, tražila ga je pogledom kad god bi se našao u salonu. Osjećao je to i želio je da zastane kraj njene stolice i objasni joj da bi moglo škoditi njenom (a i njegovom) dobrom glasu kad bi joj posvećivao više pažnje, nego, recimo, gospodici Carmichael, gospodici Gordon ili gospodici O'Mara. Nije plesao, kao ni Meggie, a pratili su ga, kao i nju, mnogi pogledi; bili su bez sumnje najljepši muškarac i najljepša djevojka u dvorani.

Jedna polovica njegova bića nije odobravala njen noćasnji izgled — kratku kosu, ljupku haljinu, fine cipelice od svile boje ružnog pepela, s pet centimetara visokim petama; porasla je i linije njenog tijela postale su ženstvenije. Druga polovica njegova bića bila je, opet, vrlo ponosna zbog toga što je zasjenila sve prisutne mlade dame. Gospođica Carmichael imala je patricijske crte lica, ali joj se kosa nije mogla mjeriti sa zlatno-crvenom kosom Meggie; gospođica King imala je prekrasne plave uvojke, ali joj je nedostajalo vitkosti; linije tijela gospođice Mackail bile su fantastične, ali lice joj je podsjećalo na njušku konja koji pokušava dohvatiti jabuku kroz žičanu mrežu. U cjelini, međutim, u raspoloženju oca Ralpha prevladavalo je razočaranje i sumorna želja da vrati unatrag kalendar. Nije želio da Meggie odraste, želio je da ostane djevojčica s kojom će se moći zabavljati kao sa svojom najmilijom lutkom. Na Paddyjevu licu primijetio je izraz koji i kao da je odražavao te njegove misli, i jedva primjetno se osmjehnuo. Kakva bi to sreća bila kad bi bar jednom u životu smio pokazati svoje prave osjećaje! Navike, disciplina i suzdržljivost bile su, međutim, previše duboko ukorijenjene u njemu.

Kako je večer odmicala, ples je postajao sve slobodniji, a gosti su sa viskija i šampanjca počeli prelaziti na rum i pivo; zabava je sve više podsjećala na seosku zabavu. U dva ujutro samo se po odsutnosti radnika s imanja i sluškinja moglo zaključiti da to nije zabava kakve su obično priređivane u gilanbonskoj oblasti i koje su bile striktno demokratske.

Paddy i Fee bili su još među prisutnima, doksu točno u ponoć Bob i Jack otišli kući s Meggie. Ni Fee ni Paddy nisu to primijetili, jer su se izvrsno zabavljali. Ako njihova djeca nisu znala plesati, oni su znali, i plesali su; plesali su uglavnom jedno s drugim, i ocu Ralphu, koji ih je promatrao, učinilo se da je odjednom nestao onaj upadljivi nesklad između njih, možda posljedica toga što su rijetko imali priliku da se opuste i zabavljaju. Nije se sjećao da ih je ikad vidio bez bar jednog djeteta u blizini, i pomislio je kako je teško roditeljima velikih obitelji koji nikad ne mogu ni na trenutak ostati nasamo, osim u spavaćoj sobi gdje, sasvim opravdano, imaju na umu

druge stvari, a ne razgovor. Paddy je uvijek bio vedar i veseo, ali Fee je noćas doslovno blistala, i kada je Paddy iz pristojnosti otišao da zamoli za ples suprugu drugog veleposjednika, ni na trenutak nije ostala bez partnera. Mnoge mlađe žene dosađivale su se na stolicama pored zida jer se nitko nije otimao oko njih.

Otac Ralph, međutim, nije imao mnogo vremena da promatra Clearyjeve. Čim je vidio kako Meggie odlazi sa zabave, osjetio se deset godina mladim, živnuo je i zaprepastio gospođice Hopeton, Mackail, Gordon i O'Mara plešući — i to izvanredno — Black Bottom s gospođicom Carmichael. Nakon toga je, međutim, plesao redom sa svim mladim damama koje su bile bez partnera, čak i s jednom, izuzetno ružnom gospođicom Pugh, a kako su se do tog vremena svi već bili dobrano opustili i raspoložili, nitko nije ni najmanje zamjerao svećeniku. U stvari, svi su se divili njegovom temperamentu i ljubeznosti, i mnogo govorili o tome. Nitko nije mogao reći da njegova kći nije imala prilike da pleše s ocem de Bricassartom. Naravno, da se nije radilo o privatnoj zabavi, on ne bi smio ni prići podiju za ples, ali ovako... bilo je naprosto lijepo promatrati tog pristalog čovjeka kako koristi tu rijetku priliku da se zabavlja.

U tri sata Mary Carson je ustala i zijevnula.

— Ne, ne prekidajte zabavu! Ja, ako sam umorna, a jesam, mogu otići u krevet, i upravo ću to i uraditi. A što se vas tiče, hrane i pića ima dovoljno, a orkestar će svirati sve dok netko želi da pleše. Malo buke samo će me lakše uljuljati u san. Oče, hoćete li me otpratiti uz stepenice, molim vas?

Kad je izišla iz sale za primanje, Mary Carson nije, međutim, krenula prema raskošnom stubištu nego je odvela svećenika u svoju dnevnu sobu, oslanjajući se svom težinom na njegovu ruku. Vrata su bila zaključana; pričekala je da otvori vrata ključem koji mu je pružila, a onda je ušla ispred njega.

— Zabava je bila divna, Mary — rekao je.

— Moja posljednja.

— Ne govorite tako, draga!

— Zašto da ne govorim? Sita sam života, Ralphe, već mi je svega dosta. — Njene prodorne oči gledale su ga podrugljivo. — Zar mi ne vjerujete? Više od sedamdeset godina radila sam što mi se prohtjelo kad mi se prohtjelo, pa ako gospođa Smrt misli da će ona odabrati vrijeme da dođe po mene, ljuto se vara. Umrijet ću u trenutku koji ja odredim, a to neće biti samoubojstvo. Ono što nas drži, to je volja za životom, Ralphe, i nije teško prekinuti kad istinski poželimo. Umorna sam, i dosta mi je.

Jednostavnije ne može biti.

I on je bio umoran, ne baš od života već od tog stalnog pretvaranja, klime, nedostatka prijatelja sa zajedničkim interesima, od samog sebe. U sobi je vladao polumrak, gorka je samo visoka petrolejka od skupocjenog brušenog stakla, bacajući prozirne purpurne sjene na lice Mary Carson i izvlačeći iz njenih nedokučivih crta nešto sotonsko. Boljela su ga leđa i noge; već odavno nije toliko plesao, iako se dičio time što uvijek drži korak s posljednjim modnim hitovima. Trideset pet godina, monsinjor, a kao snaga unutar Crkve? Likvidiran prije nego što je i počeo. Oh, mladenački snovi! I nekontrolirani jezik mladog čovjeka, njegov vatreni temperament! Nije bio dovoljno jak da izdrži kušnju. Ali više nikad, nikad neće načiniti istu grešku. Nikad, nikad...

Nervozno se trgnuo i uzdahnuo; kakva sad korist od toga? Prilika da ispravi grešku nikad mu se neće pružiti. Ponekad se hrabro suočavao s tom činjenicom, a ponekad je gubio nadu i prestajao sanjariti.

— Sjećate li se što sam vam rekla, Ralphe? Da ću vas pobijediti, da ću vas dići u zrak vašom vlastitom bombom?

Hrapavi starački glas trgao ga je iz sanjarenja, u koje je, umoran, bio utonuo. Pogledao je u Mary Carson i osmjehnuo se.

— Draga Mary, nikad ne zaboravljam vaše riječi. Ne znam što bih radio ovih sedam godina da nije bilo vas. Vaša duhovitost, vaša zloba, vaša moć zapažanja ...

— Da sam bila mlađa, ulovila bih vas na drukčiji način, Ralphe. Nikad nećete saznati koliko sam čeznula za tim da mogu baciti kroz prozor trideset godina života! Da je došao sam nečastivi i tražio da mu prodam dušu u zamjenu za novu mladost, pristala bih istog trenutka, i ne bih se nikad onako glupo kajala zbog toga kao ona stara budala Faust. Nečastivi, na žalost, nije došao. Ja, u stvari, zaista ne mogu prisiliti sebe da vjerujem ni u Boga ni u vraga, znate. Nikad nisam vidjela ni najmanji dokaz u prilog tvrdnji da oni postoje. A vi?

— Nisam, ali vjerovanje ne počiva na dokazima, Mary. Počiva na vjeri, a vjera je kamen temeljac Crkve. Bez vjere nema ničega.

— Vrlo neuvjerljivo načelo.

— Možda. Vjera se, mislim, rađa skupa s čovjekom.

Za mene ona znači stalnu borbu, priznajem, ali se nikad neću predati.

— Rado bih vas uništila.

Njegove su se plave oči nasmijale, sive pod crvenom svjetlošću lampe.

— Oh, draga moja Mary! To znam.

— A znate li zašto?

Osjetio je lako ga obuzima nježnost, kako se uvlači u njega, i to ga je užasnulo. Borio se svim snagama da je otjera.

— Znam zašto, Mary, i vjerujte mi, i meni je žao.

— Koliko vas je žena voljelo, osim majke?

— Pitam se je li me majka uopće voljela. Bilo kako bilo, na kraju me je mrzila. Kao, uostalom, većina žena. Trebalo je da se zovem Hipolit.

— Ohhh! To mi mnogo govori!

— Što se tiče ostalih žena, mislim da samo Meggie... ali ona je još djevojčica. Vjerojatno neću pretjerati ako kažem da su me stotine žena željele, ali voljele? U to iskreno sumnjam.

— Ja sam vas voljela — rekla je patetično.

— Ne, niste. Unio sam nemir u vašu starost, i to je sve. Kad me pogledate, odmah vas podsjećam na sve ono što zbog starosti ne možete učiniti.

— Varate se. Voljela sam vas. Bože, koliko sam vas voljela! Zar mislite da starost automatski isključuje takvo nešto? E pa, oče de Bricassart, dopustite da vam kažem nešto. Unutar ovog glupog tijela još sam uvijek mlada... još uvijek osjećam, još uvijek želim, još uvijek sanjam, još uvijek udaram nogama i bjesnim zbog ograničenja kao što su ona što ih nameće tijelo. Starost je najgori način osvete što ga je naš osvetoljubivi Bog izmislio za nas. Zašto ne učini da nam ostari i um? — Zavalila se u naslonjač i sklopila oči, ljutito stisnuvši zube. — Otići ću u pakao, naravno, ali prije nego što me tamo otpreme, nadam se da će mi se pružiti prilika da kažem tom Bogu kakva je zlobna, pakosna, žalosna karikatura boga!

— Bili ste predugo udovica. Bog vam je dao slobodu da birate, Mary. Mogli ste se ponovo udati. Ako ste odlučili da se ne udajete, i tako osudili sebe na neizdržljivu samoću, to se dogodilo vašom voljom, a ne Božjom.

Nekoliko trenutaka nije rekla ništa, samo su joj ruke grčevito stezale stranice naslonjača. Zatim se počela opuštati i ponovo otvorila oči. Zaszvetlucale su pod zrakama petrolejke crvenkastom svjetlošću, ali to nije bilo od suza već od nečeg mnogo tvrđeg i blistavijeg. Zadržao je dah, osjetivši jezu. Izgledala je kao neki strašan pauk

— Ralphe, na mom stolu leži kuverta. Hoćete li mi je donijeti, molim vas?

Uplašen i uznemiren, ustao je i otišao do njenog stola; uzeo je pismo i zatižljivo ga pogledao. Na prednjoj strani nije pisalo ništa, a na zadnjoj je stajao pečat od crvenog voska s ovnujskom glavom i velikim D. Donio je pismo i pružio joj ga, ali mu je ona, ne uzimajući pismo, dala rukom znak da sjedne.

— To je za vas — rekla je i zakikotala se. — To pismo je vaša sudbina, Ralphe, vaša sudbina. Moj posljednji i najrječitiji potez u ovoj vašoj dugoj borbi. Baš mi je žao što necu biti ovdje da vidim što će se dogoditi. Ali ja znam što će se dogoditi zato što vas poznajem, što vas poznajem mnogo bolje nego što mislite. Kakva nepodnošljiva umišljenost! U toj kuverti leži sudbina vašeg života i vaše duše. Moram vas prepustiti Meggie, ali sam se pobrinula da vas ni ona ne dobije.

— Zašto toliko mrzite Meggie?

— To sam vam jednom već rekla. Zato što je vi volite.

— Ne volim je na taj način! Ona je dijete koje ja nikad neću imati, radost mog života. Meggie je samo pojam, Mary, samo pojam!

Starica se, međutim, samo nacerila.

— Ne želim razgovarati o vašoj dragoj Meggie! Više vas nikad neću vidjeti i ne želim gubiti dragocjeno vrijeme raspravljajući o njoj. Vratimo se pismu. Zahitijevam od vas da se zakunete svojim svećeničkim zavjetom da ga nećete otvoriti dok vlastitim očima ne vidite moje mrtvo tijelo, ali da ćete ga zatim otvoriti odmah, prije nego što me sahrane. Zakunite se!

— Nema potrebe da se zaklinjem, Mary. Učinit ću kako tražite.

— Zakunite se ili vratite pismo!

Slegao je ramenima.

— U redu. Kunem se svojim svećeničkim zavjetom da neću otvoriti pismo dok vas ne vidim mrtvu, i da ću ga otvoriti prije nego što vas sahrane.

— Dobro, dobro!

— Molim vas, Mary, ne uzbuđujte se toliko! Sve su to samo priviđenja, ništa više. Ujutro ćete se svemu ovome slatko smijati.

— Neću dočekati jutro. Umrijet ću noćas; nisam toliko slaba da bih čekala na zadovoljstvo da vas opet vidim. Kakav rasplet! A sad idem u postelju. Hoćete li me odvesti do vrha stuba?

Nije joj povjervovao, ali je shvatio da nema svrhe prepirati se s njom; bila je

očigledno tako raspoložena da je bilo nemoguće razvijeriti je. Znao je da samo Bog odlučuje kad će netko umrijeti, ukoliko čovjek, po svojoj slobodnoj volji koju mu je Bog dao, sam ne oduzme sebi život. A ona je rekla da to neće učiniti. Zato joj je pomogao da se polako, teško dišući, popne uza stube, i na vrhu stuba stegnuo joj ruke i sagnuo se da ih poljubi.

Strzajem je povukla ruke k sebi.

— Ne, večeras ne! Poljubite me u usta, Ralphe! Poljubite me u usta kao da smo ljubavnici!

Pod blještavom svjetlošću lusterata sa četiri stotine voštanih svijeća, upaljenog za tu večeru, vidjela je kako mu se lice iskrivilo od gađenja i kako je instinktivno ustuknuo. U tom trenutku poželjela je da umre, tako je poželjela da umre da jednostavno nije više mogla čekati.

— Mary, ja sam svećenik! Ne mogu!

Nasmijala se prodorno, nekako sablasno.

— Oh, Ralphe, kakav ste vi licemjer! Licemjer kao čovjek, licemjer kao svećenik! I kad samo pomislim kako ste jednom smogli toliko drskosti da mi ponudite da vodimo ljubav! Zar ste zaista bili tako sigurni da ću odbiti? Barem da nisam! Sve bih dala da sam vas mogla gledati kako se izvlačite, kako vrdate, kad bi se samo mogla vratiti ona noć! *Licemjeru, licemjeru, licemjeru!* Licemjer ste, Ralphe, i ništa drugo! Impotentni, beskorisni licemjer! Impotentan kao muškarac i impotentan kao svećenik! Ne vjerujem da bi vam se digao, i ostao krut, i kad bi vam se ponudila sama Blažena Djevica! Je li vam se uopće ikad digao, oče de Bricassart? *Licemjeru!*

Vani još nije bilo svanulo niti se na istoku nazirala svjetlost. Droghedu je pokrivač mekš gust i veoma topao mrak. Zabava u dvorani postala je stahovito bučna i, da je Drogheda imala susjeda, netko bi već odavno bio pozvao policiju. Čulo se kako netko mučno povraća na verandi, a ispod jednog grma ležala su dva nejasna zagrljena lika. Otac Ralph izdaleka je obišao ljubavnike i onog što je povraćao, i laganim koracima krenuo preko svježeg, tek pokošenog travnjaka. Misli su mu bile tako uskovitlane da nije znao niti mario kamo ide. Htio je samo da bude što dalje od nje, groznog starog pauka koji je vjerovao da će u ovoj divnoj noći isplesti svoju posmrtnu čahuru. U tim ranim jutarnjim satima vrućina više nije bila nepodnošljiva; osjećalo se lagano, tromo strujanje zraka koje je donosilo opojni miris boronija i ruža. Vladala je ona predivna tišina svojstvena samo noćima u tropskim i

suptropskim krajevima. Oh, bože, živjeti, ali istinski živjeti! Zagrliti noć i život i biti slobodan!

Zastao je na rubu travnjaka i ostao tako zagledan u nebo, kao da antenom svog instinkta traži Boga. Da, on je negdje tamo gore, između treperavih točkica svjetlosti, svjetlosti čiste i nezemaljske. U čemu je ta tajna noćnog neba? U tome da se podiže plavi poklopac dana i čovjeku se dopušta da zaviri u vječnost? Samo pogled na prostranu panoramu zvijezda mogao je uvjeriti čovjeka da beskraj i Bog postoje.

Bila je u pravu, naravno. Licemjer je, pravi licemjer! Nije svećenik, a nije ni muškarac. Tek netko tko bi želio znati kako da bude i jedno i drugo. Ne! *Ne jedno i drugo!* Svećenik i muškarac ne mogu koegzistirati u jednom biću — biti muškarac znači ne biti svećenik. Kako se dogodilo da se tako zaplete u njenu mrežu? Njen je otrov snažan, možda snažniji i nego što naslućuje. Što piše u pismu? To je upravo njoj slično, tako čovjeka iskušavati. Koliko ona, u stvari, zna, a koliko tek nagađa? I što bi to mogla znati ili nagađati? Osjećaj uzaludnosti i osamljenosti. Sumnju, bol. Uvijek bol. A ipak se varaš, Mary! *Može* mi se dići. Stvar je u tome da ja to naprosto ne želim, da sam proveo godine dokazujući sebi da ga mogu kontrolirati, potčiniti, natjerati na poslušnost. Treba da se diže muškarcu, a ja sam svećenik.

Čuo je kako na groblju netko plače. Meggie, naravno. Nikome drugom ne bi nešto tako palo na pamet. Podigao je skute svoje sutane i prekorao ogradu od kovanog željeza s osjećajem da je taj susret neizbježan, da te noći još nije raščistio s Meggie. Suočio se s jednom od žena u svom životu, pa se mora suočiti i s drugom. Raspoloženje mu se počelo vraćati; nije ga mogla raspršiti na duže vrijeme, stara vještica! Zlobni stari pauk Nela je Bog sprži. *Neka je Bog sprži!*

— Meggie, draga, nemoj plakati — rekao je sjedajući pored nje na travu mokru od rose. — Evo, uzmi, siguran sam da nemaš pošten rupčić. Žene ih nikad ne nose sobom. Uzmi moj i obriši oči kao dobra djevojčica.

Uzela je rupčić i učinila kako je rekao.

— Nisi čakni presvuđka haljinu. Nadam se da ne sjediš ovdje još od ponoći?

— Da.

— Znaju li Bob i Jack gdje si?

— Rekla sam im da idem u krevet.

— Što se dogodilo, Meggie?

— Niste progovorili sa mnom cijele večeri!

— Ah! Mislio sam da bi moglo biti nešto slično. Hajde, Meggie, pogledaj me!

Daleko na istoku nebo je već bilo biserno-ružičaste boje, tama se počela povlačiti, a pijetlovi na Droghedi već su upućivali rane pozdrave zori. Tako je vidio da ni dugotrajni plač nije mogao pomutiti ljepotu njenih očiju.

— Meggie, bila si kudi kamo najljepša djevojka na zabavi, a dobro je poznato da dolazim na Droghedu češće nego što je potrebno. Svećenik sam i nitko ne bi trebalo da sumnja u mene, ali bojim se da nemaju svi ljudi tako čiste misli. Za svećenika sam relativno mlad i ne izgledam loše. — Zastao je da zamisli kako bi Mary Carson prokomentirala tako skromnu formulaciju, i jedva čujno se nasmijao. — Da sam ti posvetio bar malo pažnje, već sutra bi čitav Gilly pričao o tome. Na svim sijelima u pokrajini raspredalo bi se naveliko. Znaš li o čemu govorim?

Za vrtjela je glavom; podrezani uvojci postajali su na svjetlu sve sjajniji.

— Pa sad, još si mlada da bi znala kako stoje neke stvari na ovom svijetu, ali treba da naučiš, a, čini se, to uvijek zapadne mene, zar ne? Hoću da kažem, ljudi bi pričali da sam zainteresiran za tebe kao muškarac, a ne kao svećenik

— Oče!

— Strašno, zar ne? — Osmjehnuo se. — Uvjeravam te, međutim, da bi ljudi pričali upravo to. Znaš, Meggie, ti više nisi djevojčica, ti si već mlada dama. Nisi, međutim, još naučila skrivati svoje simpatije prema meni, pa bi, da sam zastao da porazgovaram s tobom pred svim onim ljudima, zurila u mene na način koji bi se mogao pogrešno protumačiti.

Nekako ga je čudno promatrala; njen pogled kao da se iznenada prekrpio velom misterije. Naglo je okrenula glavu, tako da je sad vidip njen profil.

— Da, razumijem. Glupo je što to nisam odmah shvatila.

— A sad, zar ne misliš da je vrijeme da podeš kući? Svi sigurno već spavaju, ali ako se netko probudi kako je navikao, naći ćeš se u nevolji. A ne smiješ reći da si bila sa mnom, Meggie, čak ni svojima.

Ustala je i ostala tako, gledajući u njega.

— Idem, oče. Žao mi je samo što vas bolje ne poznaju, jer onda sigurno ne bi mislili tako o vama. Vi niste takvi, zar ne?

Iz nekog razloga to ga je zaboljelo, zaboljelo do dubine duše, neusporedivo više nego okrutne uvrede Mary Carson.

— Nisam, Meggie, u pravu si. Nisam takav. — Brzo je ustao, a usta su mu se

iskrivila u osmijeh. — Da li bi smatrala čudnim kad bih ti rekao da bih volio da jesam? — Pokrio je oči rukama. — Ne, ne bih to želio! Idi kući, Meggie, idi kući!

Gledala ga je tužno.

— Laku noć, oče!

Uzeo je njene ruke u svoje, sagnuo se i poljubio ih.

— Laku noć, najdraža moja Meggie.

Gledao je kako odlazi između grobova i prelazi ogradu; u daljini, s izvezenim ružama, izgledala je ljupko, ženstveno i pomalo nestvarno. Ružin pepeo.

— Potpuno u skladu s okolnostima — rekao je obraćajući se anđelu.

Automobili su, brujеći jedan za drugim, odlazili sa Droghede dok se vraćao preko travnjaka; zabava je konačno završena. U dvorani, orkestar je pakirao svoje instrumente, posrćući od ruma i umora, a iscrpljene sluškinje i unajmljene čistačice pokušavale su načiniti kakav-takav red. Otac Ralph pogledao je gospođu Smith i zavrtio glavom.

— Pošaljite sve na spavanje, draga gospođu Smith! Da bi izišao na kraj s ovakvim neredom, čovjek mora biti svjež. Pobrinut ću se da vam gospođa Carson ne zamjeri.

— Želite li nešto za jelo, oče?

— Zaboga, ne! Idem ravno u krevet.

Kasno poslije podne nečija ruka spustila se na njegovo rame. Nije imao snage da otvori oči pa je slijepo posegnuo za rukom i pokušao je pritisnuti uz obraz.

— Meggie — promrmljao je.

— Oče, oče, oh, molim vas, probudite se!

Kad je čuo glas gospođe Smith, oči su mu se naglo širom otvorile.

— Što se događa, gospođu Smith?

— Gospođa Carson, oče... Umrla je.

Pogledao je na sat i vidio da je već šest poslije podne; bunovan, teturajući, nespособan da se otrese ošamućenosti u koju je upao ležeći na strahovitoj vrućini, nekako je svukao pidžamu i obukao svećeničku odjeću, prebacio oko vrata usku purpurnu stolu i uzeo ulje za posljednju pomast, posudu sa svetom vodicom, veliki srebrni križ i krunicu od ebonosa. Nije ni pomislio da se upita ima li gospođa Smith pravo; znao je da je pauk mrtav. Je li se ipak otrovala, bez obzira na ono što je rekla?

Ako jest, uzela je nešto što neće biti nađeno u sobi i što liječnik neće na prvi pogled otkriti. Nije znao od kakve će koristi sad biti posljednja pomast, ali morao je to obaviti. Ako odbije, uslijedit će autopsija i komplikacije svake vrste. Njegovo nećkanje, međutim, nije bilo ni u kakvoj vezi s iznenadnom sumnjom da je počinila samoubojstvo; naprosto mu se činilo opscenim da polaže svete stvari na tijelo Mary Carson.

Bila je mrtva, vjerojatno je umrla neposredno nakon što se povukla na počinak prije dobrih petnaest sati. Prozori su bili čvrsto zatvoreni, a zrak u prostoriji bio je vlažan, jer je, da bi sačuvala svježinu kože, bila naredila da se u svim kutovima postave velike plitke posude s vodom. Čula se neka čudna buka i, nakon što je nekoliko trenutaka stajao glupo se pitajući što bi to moglo biti, shvatio je da su to muhe, rojevi muha koje su mahnito zijale dok su se gostile njom, parile na njoj, polagale svoja jaja na nju.

— Za ime božje, gospođo Smith, otvorite te prozore! — jeknuo je prilazeći postelji, lica bijelog kao vapno.

Mrtvačka ukočenost bila je prošla i sad je ležala opušteno, odvratno mlitavo. Otvorene oči bile su posute pjegama, tanke usne crne, a muhe su prekrile svaki slobodni dio kože. Morao je zamoliti gospođu Smith da ih rastjeruje dok je obavljao propisani ritual, mrmljajući stare molitve na latinskom. Kakva farsa! A taj njen zadah! Oh, bože! Gori od zadaha mrtvog konja što se raspada na pašnjaku. Gadilo mu se da je dodirne mrtvu, kao i dok je bila živa, posebno crne, od muha izgrizene usne. Za nekoliko sati pretvorit će se u gomilu crva.

Konačno je sve bilo obavljeno. Otac Ralph se uspravio.

— Otiđite smjesta do gospodina Clearyja, gospođo Smith, i recite mu, za ime božje, neka dječaci smjesta počnu praviti lijes. Nemamo vremena da nekog šaljemo po lijes u Gilly, raspada se naočigled! Bože, muka mi je! Okupat ću se a odjeću ću ostaviti pred vratima. Spalite je! Ovaj se zadah nikad ne bi izjetro.

Kad se vratio u sobu i obukao jahače hlače i košulju — nije bio ponio drugu sutanu — sjetio se pisma i svog obećanja. Otkucalo je sedam; čuo se prigušen žamor dok su sluškinje i unajmljene pomoćnice žurno raščičavale nered poslije zabave, pretvarale dvoranu za primanja ponovo u kapelu i pripremale kuću za sutrašnji pogreb. Nije bilo pomoći, morat će uvečer otići u Gilly da uzme novu sutanu i misno ruho za rekvijem. Kad god je odlazio iz prezbiterija na neki udaljeni posjed, nosio je sa sobom neke stvari, brižljivo spakirane u mali crni kovčeg — sve što je potrebno za svete tajne krštenja i posljednje pomasti, za blagoslov, pričest i misu u bilo koje doba

godine. Bio je, međutim, Irac i smatrao je da bi nositi sa sobom crni žalobni pribor značilo izazivati sudbinu. Čuo je Paddyjev glas u daljini, ali nije imao volje da sad razgovara s njim; znao je da će gospođa Smith poduzeti sve što je potrebno.

Sjedeći na prozoru s kojeg se pružao pogled na Droghedu osvijetljenu suncem na zalasku, pozlaćene sablasne gumovce i grozdove crvenih, ružičastih i bijelih ruža u vrtu kao preljevene purpurnom svjetlošću, izvukao je iz torbe pismo Mary Carson i neko vrijeme ga okretao u rukama. Zahtijevala je da ga pročita prije nego što je sahrane, i negdje duboko u njemu neki tihi glas mu je šapnuo da ga mora pročitati sada, a ne kasnije, ne večeras nakon što se sretne s Paddyjem i Meggie, sada, prije nego što vidi bilo koga poslije Mary Carson.

U kuverti su bila četiri lista papira; kad ih je pažljivije pogledao, odmah je vidio da posljednja dva predstavljaju njenu oporuku. Gornja dva bila su pismo upućeno njemu.

Najdraži moj Ralphe!

Odmah ćete primijetiti da je drugi dokument u ovoj kuverti moja oporuka. Jedna punovažna oporuka nalazi se potpisana i zapečaćena u uredu Harryja Gougha u Gillyju; oporuka koju prilažem pisana je, prema tome, mnogo kasnije i, naravno, stavlja izvan snage onu koja se nalazi kod Harryja.

Oporuku koja je u vašim rukama sastavila sam, u stvari, tek prije nekoliko dana, a kao svjedoci su je potpisali Tom vrtlar i radnik koji popravlja ograde, jer, koliko mi je poznato, nasljednici ne mogu biti svjedoci kod sastavljanja oporuke. Oporuka je punovažna, bez obzira na činjenicu da je nije formulirao Harry. Nijedan sud u zemlji neće osporiti njenu važnost, uvjeravam vas.

Zašto, upitat ćete se, nisam pozvala Harryja da napiše novu oporuku, ako sam već odlučila da izmijenim način na koji će moja imovina biti podijeljena? Odgovor je sasvim jednostavan, dragi moj Ralphe. Željela sam da nitko osim vas ne sazna za postojanje ovog drugog testamenta. To je jedini primjerak, i u vašim je rukama. I nitko na svijetu ne zna za to, što je veoma važan dio mog plana.

Sjećate li se one priče iz Novog zavjeta o tome kako je Sotona odveo Gospodina našeg Isusa Krista na goru i kušao ga nudeći mu sva kraljevstva ovog svijeta? Ugodan je osjećaj da imam nešto od te Sotonine moći i da mogu staviti na kušnju onog koga volim (vi možda sumnjate u to da je Sotona volio Krista? Ja u to ne sumnjam) nudeći mu čitav svijet. Razmišljanje o dilemi u kojoj ćete se naći, razvedravalo me je u toku posljednjih nekoliko godina i, što sam bliže grobu, te mi vizije pružaju sve više zadovoljstva.

Nakon što pročitate oporuku, bit će vam sasvim jasno što želim reći. Dok budem gorjela u paklu, izvan granica života koji poznajem, vi ćete još biti u tom životu, a gorjet ćete u paklu prženi žešćim plamenom nego što ga bilo koji bog može proizvesti da kazni grešnike. Oh, dragi moj Ralphe, vrlo sam vas točno odvagula! Uostalom, ako ništa drugo, uvijek sam znala kako da one koje volim natjeram da pate. A vi ste bili mnogo zahvalnija meta nego što je. moj dragi pokojni Michael ikad bio.

Kad sam vas upoznala, željeli ste Droghedu i moj novac, zar ne, Ralphe? U tome ste vidjeli način da kupite sebi povratak u vašu prirodnu sredinu. A onda se pojavila Meggie, pa ste zaboravili na svoju prvobitnu namjeru da me preodgojite, zar ne? Postala sam tek izgovor za vaše česte dolaske na Droghedu kako biste mogli biti s Meggie. Pitam se da li bi vaša pažnja tako lako skrenula na drugi kolosijek da ste znali koliko u stvari posjedujem. Znete li vi to, Ralphe? Vjerujem da nemate ni približno predodžbu. Mislim da nije pristojno u oporuci spominjati točan iznos imovine, pa će biti bolje da vam posavjetujem da se pobrinite da u trenutku donošenja odluke imate pri ruci sve potrebne informacije. Uz koju stotinu tisuća funti manje ili više, moj imetak iznosi oko trinaest milijuna funti.

Evo, već sam pri kraju druge stranice i mislim da nema nikakvog smisla da ovo pismo pretvaram u dizertaciju. Pročitajte moju oporuku, Ralphe, i nakon što je pročitate, odlučite što ćete uraditi s njom. Odlučite hoćete li je podnijeti Harryju Goughu radi izvršenja, ili ćete je spaliti i tajnu njenog postojanja odnijeti sa sobom u grob. To je odluka koju morate donijeti, moram samo dodati da sam testament pohranjen kod Harryja napisala nakon Paddyjeva dolaska i da prema tom testamentu sve ostaje njemu. Tek toliko da znate što je na vagi.

Ralphe, volim vas toliko da sam već bila poželjela da vas ubijem što me odbijate, ali mislim da je ovo kudikamo bolji način odmazde. Ne spadam među plemenite duše; volim vas i zato želim da se previjate u mukama. Ja, naime, znam kako će glasiti vaša odluka. Sigurna sam u to kao da sam već sad uz vas i promatram vas. Previjate ćete se u mukama, Ralphe, urlat ćete, saznat ćete što su prave patnje. Zato čitajte dalje, lijepi moj, ambiciozni svećeniče! Pročitajte moju oporuku i odlučite o svojoj sudbini.

Pismo nije bilo potpisano čak ni inicijalima. Osjetio je kako mu po čelu izbijaju kapi znoja, osjetio je kako mu znoj teče niz vrat i niz leđa. Poželio je da istog trenutka ustane i spali oba dokumenta, i ne pročitavši što piše u onom drugom. Ali gadni stari pauk bio ga je zaista dobro procijenio. Znao je da će nastaviti da čita; bio je previše radoznao čovjek da bi se tome mogao oduprijeti. Bože! Što je uradio da mu se na ovakav način sveti? Zašto mu žene donose samo patnju? Zašto nije rođen sitan, grbav, ružan? Da je takav, možda bi bio sretan.

Posljednja dva lista bila su ispisana istim pedantnim, sitnim rukopisom. Zlobnim i podlim kao i njena duša.

Ja, Mary Elizabeth Carson, zdrava duhovno i tjelesno, ovim izjavljujem da je ovo moja posljednja volja i testament koji poništava i čini bezvrijednim sve slične oporuke što sam ih ikad ranije sastavila.

S iznimkom posebno namijenjenih i dolje navedenih iznosa, sva moja ovozemaljska dobra, novac i imovinu ostavljam svetoj Katoličkoj rimskoj crkvi pod slijedećim uvjetima i ograničenjima:

Prvo, da navedena sveta Katolička rimska crkva, u daljem tekstu Crkva, bude upoznata s tim kakvo poštovanje i zahvalnost osjećam prema njenu svećeniku ocu Ralphu de Bricassartu. Samo zahvaljujući njegovoj dobroti, duhovnom vodstvu i nesebičnoj podršci, odlučila sam da sa svojom imovinom postupim na ovaj način.

Drugo, da Crkva raspolaže mojom ostavštinom samo dok priznaje i cijeni vrijednost i sposobnost spomenutog oca Ralpha de Bricassarta.

Treće, da spomenuti otac Ralph de Bricassart bude odgovoran za upravljanje i gospodarenje mojim ovozemaljskim dobrima, novcem i imovinom kao čovjek čija je riječ u svemu što se odnosi na moju ostavštinu presudna.

Četvrto, da nakon smrti spomenutog oca Ralpha de Bricassarta, njegova osobna posljednja volja i testament budu pravno obavezni u smislu daljnjeg upravljanja mojom imovinom. To znači da će Crkva ostati zakonski vlasnik, ali otac Ralph de Bricassart osobno će odlučiti u pogledu imenovanja svog nasljednika na položaju upravitelja; neću biti obavezan da za upravitelja imenuje pripadnika Crkve, svećenika ili laika.

Peto, da posjed Droghedu Crkva ne može prodati niti podijeliti u više manjih posjeda.

Šesto, da moj brat Padraic Cleary ostane upravitelj posjeda Drogheda, s pravom da stanuje u mojoj kući i za to prima plaću koju će određivati otac Ralph de Bricassart i nitko drugi.

Sedmo, da u slučaju smrti mog brata, spomenutog Padraica Clearyja, njegova udovica i djeca ostanu na posjedu Drogheda, a položaj upravitelja prelazi redom na njegove sinove Roberta, Johna, Hughha, Stuarta, Jamesa i Patricka, isključujući Francisa.

Osmo, da se nakon smrti Patricka, ili posljednjeg od sinova isključujući Francisa, ista prava prenesu na unuke spomenutog Padraica Clearyja.

Posebne odredbe:

Padraiku Clearyju ostavljam svu pokretnu imovinu u kućama na posjedu

Drogheda.

Eunice Smith, koja je vodila moje domaćinstvo, ostat će na toj dužnosti uz pristojnu plaću koliko god bude željela, i uz to bit će joj isplaćen iznos od pet tisuća funti. Poslije povlačenja s te dužnosti, bit će joj isplaćivana odgovarajuća penzija.

Minerva O'Brien i Catherine Donnelly ostat će s pristojnom plaćom na svojim dužnostima koliko god budu željele, svakoj će biti isplaćen iznos od po tisuću funti, a poslije povlačenja bit će im isplaćivana odgovarajuća penzija.

Ocu Raphu de Bricassartu bit će svake godine, do kraja života, isplaćivana suma od deset tisuća funti, s tim da taj novac koristi za svoje privatne potrebe i bez polaganja računa bilo kome.

Oporuka je bila propisno potpisana, datirana i ovjerena od strane svjedoka.

Soba u kojoj se nalazio gledala je na zapad. Sunce je upravo zalazilo. Nepomični zrak bio je kao svakog ljeta zasićen finom prašinom, a sunčeve zrake probijale su se kroz zavjesu raspršenih čestica, tako da se činilo da je sve na ovom svijetu poprimilo zlatnu i purpurnu boju. Duguljasti oblaci obrubljeni blještavom vatrom pružali su se kao srebrne trake preko velike krvavo crvene lopte što je lebdjela iznad vrhova stabala na dalekim pašnjacima.

— Bravo! — rekao je glasno. — Svaka čast, Mary, pobijedili ste me. Majstorski udarac. Budala sam na kraju ispaoo ja, a ne vi.

Od suza koje su mu navrle na oči nije više vidio papire pred sobom, pa ih je odgurnuo prije nego što ih suze nakvase. Trinaest milijuna funti. Trinaest milijuna funti! To je zaista bilo ono za čim je težio prije nego što se pojavila Meggie. A kad je ona došla, digao je ruke od svega, jer nije mogao hladnokrvno i bezobzirno nastaviti da provodi u djelo plan kojim će je lišiti njenog nasljedstva. Što bi, međutim, bilo da je znao koliko stari paukposjeduje? Što bi tad bilo? Vjerovao je da nema ni deseti dio tog iznosa. Trinaest milijuna funti!

Sedam godina Paddy i njegova obitelj živjeli su u nadzornikovoj kući i, ne štedeći snage, radili za Mary Carson. A zašto? Za bijedne nadnice što im je plaćala?

Otac Ralph nikad nije čuo da se Paddy ili netko od njegovih žali na postupak prema njima; bez sumnje su vjerovali da će nakon smrti Mary Carson obilno naplatiti to što je Paddy upravljao čitavim-posjedom uz nadnicu običnog stočara, a njegovi sinovi obavljali stočarske poslove uz nadnicu nekvalificiranih sezonskih radnika. Upravljao je Droghedom i zavolio je kao da je njegova, s pravom pretpostavljajući da će jednom i biti.

— Bravo, Mary! — rekao je otac Ralph ponovo, dok su mu prve suze poslije djetinjstva kapale s lica na ruke, ali ne na papir.

Trinaest milijuna funti i još šansa da postane kardinal de Bricassart! Na račun Paddyja Clearyja, njegove žene, sinova — i Meggie. Kako ga je dijabolički precizno pročitala! Da je lišila Paddyja svega, ne bi se nimalo kolebao; odnio bi oporuku u kuhinju i bez imalo žaljenja bacio je u peć. Ali, pobrinula se da Paddy ne ostane u bijedi, da čak nakon njene smrti živi na Droghedi udobnije nego za njenog života i da mu Droghedu nitko ne može u potpunosti oduzeti. Prihode i titulu vlasnika da, ali ne samu zemlju. Ne, neće postati vlasnik tih bajoslovnih trinaest milijuna funti, ali će biti pristojno materijalno zbrinut i poštovan čovjek Meggie neće gladovati niti će je netko bosu istjerati na zimu. Neće, međutim, biti ni gospođica Cleary, ravnopravna s gospođicom Carmichael i njenim društvom. Bit će poštovana, društveno prihvatljiva, ali ne na vrhu. Nikad na samom vrhu.

Trinaest milijuna funti! Prilika da se izvuče iz Gillanbonea i vječne anonimnosti, prilika da zauzme mjesto u crkvenoj hijerarhiji uz osiguranu naklonost njemu ravnih i pretpostavljenih. I to dok je još dovoljno mlad da može nadoknaditi sve što je izgubio. Mary Carson pretvorila je Gillanbone u najvažnije mjesto na karti nadbiskupa papinskog legata, i to u znak osvete; podrhtavanje iz tog epicentra osjetit će se čak u Vatikanu. Ma koliko Crkva bila bogata, trinaest milijuna funti jest trinaest milijuna funti. To je suma preko koje ni Crkva ne može tek tako prijeći. I to joj je donio on sam, svojom vlastitom rukom, kako je to Mary Carson vlastoručno potvrdila u oporuci pisanoj plavom tintom. Znao je da Paddy nikad neće ni pomisliti da sudski obori oporuku; to je znala i Mary Carson, neka joj Bog dušu sprži! Oh, Paddy će biti bijesan, naravno, neće htjeti očima da ga vidi ni da razgovara s njim, ali neće biti toliko srdit da bi išao na sud.

Nije li već donio odluku? Nije li odmah znao, onog časa kad je pročitao oporuku, što će uraditi? Suze su mu se na licu osušile. Ustao je na svoj graciozni način, provjerio je li mu košulja uvučena u hlače i krenuo prema vratima. Morao je otići u Gilly po novu sutanu i sve što je potrebno za misu. Ali prije toga htio je još jednom vidjeti Mary Carson.

Usprkos otvorenim prozorima, zadah se već bio pretvorio u neizdržljiv smrad; zavjese su opušteno visile, nije bilo ni najmanjeg povjetarca. Čvrstim korakom prišao je postelji i stao, gledajući je. Jaja što su ih položile muhe na vlažnim dijelovima njenog lica već su se počela pretvarati u crve, a od plinova nastalih uslijed raspadanja njene ruke i šake bile su napuhane kao zelenkasti baloni; i koža joj

se već bila počela raspadati. Oh, bože! Odvratni stari pauk! Pobijedila si, ali kakva je to pobjeda! Trijumf jedne karikature čovjeka nad drugom. Ipak nećeš pobijediti moju Meggie niti joj možeš oduzeti ono što nikad nije bilo tvoje. Možda ću se pržiti u paklu pored tebe, ali bar znam kakav su pakao pripremili za tebe: da gledaš moju ravnodušnost prema tebi kako traje doku vječnost gorimo jedno pored drugog.

Paddy ga je čekao u predvorju u prizemlju, blijed i zbunjen.

— Oh, oče! — rekao je, prilazeći mu. — Zar ovo nije užasno! Kakav udarac! Nisam mogao ni pomisliti da će ovako umrijeti, sinoć se tako dobro osjećala! Bože, što sad da radim?

— Jeste li je vidjeli?

— Neka mi Bog pomogne, jesam!

— Onda znate što treba raditi. Još nikad nisam vidio leš koji se tako brzo raspada. Ako je za sat-dva pristojno ne položite u kakav bilo sanduk, morat ćete je sasuti u kantu za petrolej. Morat ćemo je sahraniti već sutra ujutro. Ne gubite vrijeme na ukrašavanje lijesa; pokrijte ga ružama iz vrta ili nečim sličnim. Samo, pokrenite se, čovječe! Ja idem u Gilly po odjeću.

— Vratite se što možete brže, oče — zamolio ga je Paddy.

Otac Ralph se, međutim, zadržao duže nego što je zahtijevao odlazak u prezbiterij. Prije nego što će otići tamo, skrenuo je u jednu od ljepših sporednih ulica i zaustavio automobil pred prilično upadljivom vilom okruženom ukusno uređenim vrtom.

Harry Gough bio je upravo sjeo da večera, ali je smjesta došao u salon kad mu je sluškinja rekla tko ga traži.

— Hoćete li večerati s nama, oče? Imamo sjeckanu govedinu s kupusom, kuhanim krumpirom i umakom od peršina, i što je važno, govedina ovog puta nije preslana.

— Hvala, Harry, ne mogu ostati. Došao sam samo da vam javim da je Mary Carson jutros umrla.

— Isuse Kriste! A bio sam sinoć kod nje! Kako je dobro izgledala, oče!

— Znam. Izvrsno se osjećala kad sam je oko tri sata odveo uz stepenice, ali mora da je umrla čim je legla. Gospođa Smith ju je našla mrtvu oko šest po podne. Bila je već tako dugo mrtva da je izgledala užasno; soba je bila zatvorena kao inkubator, a vrućina je bila strašna... Gospodine Bože, molim te da zaboravim kako je izgledala! Neopisivo, Harry, strašno!

— Pogreb će biti sutra?

— Ne možemo čekati.

— Koliko je sati? Deset? Po ovoj vrućini moramo večerati kasno kao Španjolci, ali zato bar nije kasno da počnemo telefonirati ljudima. Želite li da se ja za to pobrinem, oče?

— Hvala vam, to je vrlo ljubezno od vas. Ja sam došao u Gilly samo po odjeću. Nisam se nadao, kad sam odlazio na Droghedu, da ću držati misu zadušnicu. Moram se smjesta vratiti tamo, potrebna im je moja pomoć. Misa će biti u deset prije podne.

— Recite Paddyju da ću ponijeti njen testament, tako da poslije pogreba obavimo i to. I vi ste naslijedili nešto, oče, pa bih volio da budete prisutni kad budem čitao oporuku.

— Bojim se da u vezi s tim postoji jedan problem, Harry. Mary je, znate, sastavila novu oporuku. Sinoć, nakon što se povukla, dala mi je zapečaćenu kuvertu i natjerala me da joj obećam da ću je otvoriti tek kad se rođenim očima uvjerim da je mrtva. Kad sam to uradio, ustanovio sam da je u kuverti nova oporuka.

— Mary je napisala novu oporuku? Bez mene?

— Tako izgleda. Mislim da je o svemu tome vrlo dugo razmišljala, ali zašto je postupila tako tajanstveno, to ne znam.

— Imate li tu oporuku, uza se, oče?

— Imam. — Svećenik je zavukao ruku pod košulju i pružio Harryju savijen dokument.

Advokat se smjesta posvetio proučavanju oporuke, a kad ju je pročitao i podigao pogled, otac Ralph je u njegovim očima pročitao nešto što bi bio sretniji da nije vidio. Divljenje, srdžbu ali i prezir.

— E pa, oče, čestitam! Ipak ste se dočepali njenog imetka. — Mogao je to reći, jer nije bio katolik

— Vjerujte mi, Harry, bio sam iznenađen više nego vi sada.

— Je li ovo jedini primjerak?

— Koliko je meni poznato, jest.

— I ona vam je to dala teksinoć?

— Da.

— Zašto onda jednostavno ne uništite taj papir i osigurajte da jadni stari Paddy dobije ono što mu po pravu pripada? Crkva nema nikakvog prava na imovinu Mary Carson.

Lijepo svećenikove oči ostale su bezizražajne.

— Ah, mislim da to ne bi bilo pošteno, Harry. Mary je imala pravo da raspolaze svojom imovinom kako želi.

— Savjetovat ću Paddyju da sudski pobije oporuku.

— Mislim da je to vaša dužnost.

S tim riječima su se rastali. Do jutra, kad se prijatelji okupe da isprate Mary Carson, čitav Gillanbone i sva okolna naselja znat će tko će pobrati novac. Kocka je bačena, povratka nije bilo.

Bilo je četiri ujutro kad se otac Ralph provezao kroz posljednje vratnice Domaćeg pašnjaka, jer, vraćajući se, nije se previše žurio. Za čitavo vrijeme misli su mu bile prazne; prisiljavao je sebe da ne razmišlja. Ni o Paddyju, ni o Fee, ni o Meggie, ni o onoj užasnoj masi koju su (svim srcem se nadao) već nekako istresli u lijes. Umjesto toga, otvorenih očiju i otvorenih misli, upijao je noć, sablasno srebrnasto svjetlucanje mrtvog drveća osamljenog u blistavoj travi, samo srce mraka u sjeni skupina stabala, pun mjesec koji je plovio nebom kao mjehur od sapunice. Jednom je zaustavio kola, izišao, otišao do žičane ograde, naslonio se na napete žice i udisao opojni miris eukaliptusa i poljskog cvijeća. Zemlja je bila tako lijepa, tako čista, tako ravnodušna prema sudbini stvorenja koja umišljaju sebi da njome vladaju. Mogu se grabiti za nju, ali na kraju se pokaže da ona vlada njima. I ostat će nadmoćna sve dok ne steknu moć da upravljaju vremenom i po želji dovode kišu.

Parkirao je automobil nešto dalje iza kuće i polako se odšetao do ulaza. Svi prozori bili su osvjetljeni; iz kuće gospođe Smith čulo se kako domaćica i dvije sluškinje Irkinje tiho mole kronicu. U tamnoj sjeni vistarije pomaknula se nečija sjena; zastao je a kosa na glavi mu se podigla. Progonila ga je na više načina, a ne samo na jedan, stara otrovnica! Bila je to, međutim, Meggie; strpljivo ga je čekala da se vrati. Na sebi je imala jahačke hlače i čizme, i bila je živa, živa...

— Uplašila si me — rekao je oštro.

— Oprostite, oče, nisam htjela. Jednostavno više nisam mogla izdržati unutra, s tatom i dječacima. Mama je ostala kod kuće s bebama. Mislim da bi trebalo da se molim s gospođom Smith, Minnie i Cat, ali nekako se ne mogu moliti za nju. Je li to grijeh?

Nije bio raspoložen da se zalaže za Mary Carson čakni na taj način.

— Ne vjerujem da je to grijeh, Meggie, a licemjerje sigurno jest. Ni ja nemam nimalo volje da se molim za nju. Nije bila... osoba dobrog srca. — Na njegovom licu iznenada je bljesnuo osmijeh. — I tako, ako si ti zgriješila što si to rekla, zgriješio sam i ja, i to mnogo ozbiljnije. Ja sam dužan da volim svakog, a ti takvu obavezu nemaš.

— Jeste li dobro, oče?

— Jesam, dobro sam. — Pogledao je u kuću i uzdahnuo. — Ne ide mi se tamo, to je sve. Ne želim biti tamo gdje je ona dok ne svane i dok se demoni mraka ne povuku. Ako osedlam konje, hoćeš li jahati sa mnom do svanuća?

Ruka joj je dodirnula njegov crni rukav, a onda naglo pala.

— Ni meni se ne ide unutra.

— Pričekaj trenutak, da ostavim sutanu u kolima.

— Pričekat ću vas kod štale.

Prvi put pokušala je uspostaviti vezu s njim na njegovom terenu, na terenu odraslih; osjetio je tu promjenu kod nje, kao što je osjećao miris ruža iz prekrasnih vrtova Mary Carson. Ruža. Pepeo ruža. Ruže, ruže, posvuda samo ruže. Pupoljci u travi. Ljetne ruže, crvene, bijele i žute. Miris ruža, težak i sladak u noći. Ružičaste ruže koje je mjesečina izbijelila do boje pepela. Ružnog pepela, ružnog pepela. Moja Meggie, izdao sam te! Samo, zar ne shvaćaš da si postala prijatna? Zato sam te zgazio petom svog častohleplja; za mene nisi nimalo važnija od zgažene ruže u travi. Miris ruža. Zadah Mary Carson. Ruže i pepeo, pepeo ruža.

— Pepeo ruža — rekao je uz ahujući. — Idemo nekamo što dalje od mirisa ruža, makar na Mjesec.

Sutra će ih biti puna kuća.

Podbo je kestenjastu kobilu i otkaskao ispred Meggie stazom prema potoku. S naporom se suzdržavao da ne zaplače, jer dok nije osjetio miris budućeg ukrasa lijesa Mary Carson, gotovo da nije bio svjestan nečega s čim će se u najbližoj budućnosti suočiti. Ubrzo će otići odavde. Previše misli, previše emocija, bez mogućnosti da ih kontrolira. Neće ga zadržati u Gillyju ni dana čim saznaju za pojedinosti onog neshvatljivog testamenta; smjesta će ga premjestiti u Sydney. *Smjesta!* Bježao je od bola jer još nikad nije osjetio takav bol, ali on ga je neumorno pratio u stopu. To nije bilo nešto što će se dogoditi *jednom*, u neko neodređeno vrijeme, već nešto što će se dogoditi *odmah*. Već je vidio pred sobom Paddyjevo

lice, kako se s gnušanjem okreće od njega. Nakon toga više neće biti dobrodošao na Droghedu, i nikad više neće vidjeti Meggie.

Istog trenutka počeo je, međutim, da se prisiljava na pokornost, uz topot kopita i osjećaj da leti. Bolje je tako, bolje je tako, bolje je tako! Galopirati sve dalje i dalje. Da, tamo će ga sigurno sve to manje boljeti, tamo u nekoj sigurnoj, udobnoj ćeliji biskupske palače, boljet će ga sve manje i manje, dok konačno i pepeo tog bola ne nestane iz njegove svijesti. Bit će sigurno bolje tako. Bolje nego kad bi ostao u Gillyju da promatra kako se pretvara u stvorenje koje mu nije po volji i konačno se udaje za nekog nepoznatog muškarca. Daleko od očiju, daleko od srca.

Što onda, zaboga, radi sad on s njom ovdje, zašto jaše s njom kroz travu i grmlje s druge strane potoka? Nije mogao misliti na to zašto, osjećao je samo bol. Ali ne bol zbog izdaje; za to u njemu nije bilo mjesta. Samo bol zbog rastanka s njom.

— Oče, oče! Ne mogu držati korak s vama! Jašite malo sporije, oče, molim vas!

Bio je to poziv da se vrati dužnosti i u stvarnost. Kao na usporenom filmu, okrenuo je kobilu na mjestu i pričekao da prestane poigravati i smiri se. Čekao je Meggie da ga stigne, i u tome je i bila nevolja. Meggie ga je stizala.

U njihovoj blizini urlalo je grotlo bušotine arteškog zdenca i pušila se velika bara, šireći oko sebe miris sumpora. Iz cijevi savijene kao brodski ventilator kuljala je voda iz dubine zemlje. Od nasipa uzdignutog jezera širili su se kao žbice kotača odvodni kanali obrasli travom nestvarne, smaragdne boje. Obale jezera bile su od ljičavog sivog blata u kojemu su živjeli mali slatkovodni rakovi zvani *yabbies*.

Otac Ralph se nasmijao.

— Zaudara kao u paku, zar ne, Meggie? Smrad sumpora na njenom imanju, u njenom dvorištu. Prepoznat će taj smrad čim stigne tamo prekrivena ružama, zar ne? Oh, Meggie...

Konji su bili naučeni da stoje kad su im uzde opuštene; u blizini nije bilo ograde, a najbliža skupina drveća bila je bar kilometar daleko. Pored jezera, na mjestu najviše udaljenom od grotla, gdje je voda bila hladnija, ležala je jedna klada. Na toj kladi sjedili su i sušili se oni koji su zimi dolazili da se okupaju u jezercu.

Otac Ralph je sjeo, Meggie također, nešto dalje, okrenuvši se tako da ga može promatrati.

— Što je s vama, oče?

To pitanje, kad su ga izgovorile njene usne, zazvučalo je nekako čudno. Osmjehnuo se.

— Prodao sam te, moja Meggie, prodao sam te za trinaest milijuna srebrnjaka.

— Prodali ste me?

— Samo figurativno rečeno. Nije važno. Dođi, sjedi bliže! Možda više nećemo imati prilike da ovakvo razgovaramo.

— Dok smo u žalosti za tetkom Mary, mislite? — Pomaknula se na kladi da bude bliže njemu. — Kakve veze ima s tim žalost?

— Ne mislim na to, Meggie.

— Mislite zato što sam već odrasla i što bi nas ljudi mogli ogovarati?

— Ne mislim ni na to. Htio sam reći da odlazim.

Opet je vidio ono isto — smiono suočavanje s patnjom, prihvaćanje još jednog tereta. Bez krika, bez plača, bez burnih protesta. Samo jedva primjetno grčenje, kao da teret stoji nakrivo, kao da nije raspoređen tako da ga može nositi kako treba. I zadržani dah, nešto ne baš slično uzdahu.

— Kada?

— Za koji dan.

— Oh, oče! To će biti teže od Frankovog odlaska.

— A za mene teže od bilo čega što sam prošao u životu. Za mene nema utjehe. Ti bar imaš svoju obitelj.

— Imate Boga.

— Dobro rečeno, Meggie! Ti si zbilja već odrasla!

Njena ženska upornost ipak je prevladala i misli su joj se vratile na pitanje koje u toku pet kilometara jahanja nije imala prilike postaviti. On odlazi, bit će joj vrlo teško bez njega, ali to umanjuje važnost pitanja.

— Oče, kad smo bili kod štale, rekli ste ‚pepeo ruža‘. Jeste li mislili na boju moje haljine?

— U izvjesnom smislu, možda. Mislim, međutim, da sam imao na umu nešto drugo.

— A šta to?

— Nešto što ti ne bi mogla razumjeti, Meggie moja! Umiranje jedne misli koja nije imala prava da bude rođena, a kamoli podržana.

— Ne postoji ništa što nema prava da bude rođeno, pa ni misao.

Okrenuo je glavu i pogledao je.

— Znaš o čemu govorim, zar ne?

— Mislim da znam.

— Sve što je rođeno nije dobro, Meggie.

— Nije, ali ako je već rođeno, znači da je tako moralo biti.

— Raspravljajš kao jezuit. Koliko ti je godina?

— Za mjesec dana bit će mi sedamnaest, oče.

— I svih tih sedamnaest godina radiš! Pa sad, težak rad nas čini starijim nego što bismo po godinama trebali biti. O čemu razmišljaš, Meggie, kad imaš vremena da razmišljaš?

— Oh, o Jimsu i Patsyju i ostalim dječacima, o tati i mami, o Halu i tetki Mary. Ponekad o tome kako ću imati djecu. To je nešto što mnogo želim. I o jahanju, o ovcama. O svemu o čemu ljudi pričaju. O vremenu, kiši, povrcu, kolama i o onome što ću raditi sutra.

— Razmišljaš li o tome kako ćeš se udati?

— Ne, iako mislim da ću se morati udati ako želim imati djecu. Nije lijepo da dijete nema oca.

Osmjehnuo se, usprkos bolu; bila je to čudna mješavina neznanja i morala. Onda se okrenuo, uhvatio je rukom za bradu i pogledao je u oči. Kako učiniti ono što se mora učiniti?

— Meggie, nedavno sam postao svjestan nečega što sam morao davno primijetiti. Nisi bila sasvim iskrena kad si mi pričala o čemu misliš, zar ne?

— Ja sam... — rekla je i ušutjela.

— Nisi rekla da razmišljaš i o meni, zar ne? Da se zbog toga ne osjećaš pomalo krivom, spomenula bi i mene zajedno s ocem i majkom. Mislim da je čak i dobro što odlazim, što kažeš? Već si previše odrasla za dječja zaljublivanja, ali ipak imaš tek sedamnaest godina, zar ne? Sviđa mi se što još nisi poprimila nazore odraslih, ali znam kako takve dječje ljubavi znaju biti bolne, dosta sam prepatio zbog njih.

Učinilo mu se da će nešto reći, ali na kraju samo je sklopila suzama ispunjene oči i trzajem oslobodila glavu.

— Čuj me, Meggie, to je samo fraza, miljokaz na putu razvitka djevojčice u ženu. Kad postaneš žena, srest ćeš muškarca kome je suđeno da postane tvoj muž i imat ćeš previše posla i briga da bi mogla misliti na mene, osim kao na starog prijatelja koji ti je pomogao da prebrodiš neke od teških kriza mladosti. Ono što nikako ne

smiješ dopustiti jest da ti prijede u naviku da sanjariš o meni na neki romantičan način. Ja se prema tebi nikad ne bih mogao odnositi onako kako se to očekuje od muža. Ja o tebi ne mislim na takav način, Meggie, razumiješ li što ti govorim? Kad kažem da te volim, to ne znači da te volim kao muškarac. Svećenik sam, nisam muškarac. Zato ne puni glavu snovima o meni! Ja odlazim i sumnjam da ću ikad imati priliku da opet dođem, makar i u posjet.

Ramena su joj bila savijena kao da je teret koji nosi vrlo težak, ali je podigla glavu i pogledala ga ravno u oči.

— Neću puniti glavu snovima o vama, ne brinite! Znam da ste svećenik

— Uvjeren sam da nisam pogrešno odabrao poziv. On mi pruža nešto što mi nijedno ljudsko biće ne bi moglo pružiti, čakni ti.

— Znam. To se vidi dok služite misu. Tad izgledate beskrajno snažni. Sigurno se osjećate kao sam Bog.

— Osjećam svaki dah ljudi u crkvi, Meggie! Na kraju svakog dana umirem, a svakog jutra, služeći misu, ponovo se rađam. Samo, je li to zato što me je Bog odabrao među svojim svećenicima, ili zato što čujem kako ljudi zadržavaju dah, što sam svjestan da su duše svih prisutnih u mojoj vlasti?

— Zar je to važno? Jednostavno je tako, i to je sve.

— Tebi to vjerojatno ne bi bilo važno, ali meni jest. Sumnjam, sumnjam...

Meggie se, međutim, požurila da se vrati na ono što je bilo važno njoj.

— Ne znam kako ću bez vas, oče. Najprije Frank a sad vi. S Halom je nekako drukčije; znam da je mrtav i da se više ne može vratiti. Vi i Frank ste, međutim, živi! Uvijek ću se pitati kako ste, što radite, je li vam dobro, mogu li nešto učiniti da vam pomognem. Pitat ću se čaki jeste li još živi, zar ne?

— Ja ću se osjećati isto tako, Meggie, a siguran sam da se tako osjeća i Frank

— Ne. Frankas je zaboravio... Zaboravit ćete nas i vi.

— Nikad te neću zaboraviti, Meggie, dok sam živ. A za kaznu, znam da ću živjeti dugo, vrlo dugo. — Ustao je i pružio joj ruku, a kad je ustala, zagrlio ju je nježno, bez stiska. — Mislim da je ovo naš rastanak, Meggie. Više nikad nećemo biti ovako sami.

— Da niste svećenik, oče, da li biste se oženili mnome?

Ono „oče“ mu je paralo uši.

— Ne zovi me tako cijelo vrijeme! Moje ime je Ralph. — To, međutim, nije bio

odgovor na pitanje.

Iako ju je držao u zagrljaju, nije imao namjeru da je poljubi. Lice podignuto prema njemu bilo je gotovo nevidljivo, jer je mjesec bio zašao i vladao je mrki mrak. Osjećao je dodir njenih malih, čvrstih dojki. Bio je čudan osjećaj koji ga je uznemiravao. Još više ga je uznemiravala činjenica da je sasvim prirodno, kao da se svakog dana grli s muškarcima, savila ruke oko njegovog vrata i čvrsto ga stegla.

Nikad nije poljubio ženu kao ljubavnik, pa to nije htio učiniti ni sada; to, pomislio je, sigurno ne želi ni Meggie. Očekuje lagan dodir usana na obrazu, brz zagrljaj, kao što bi to uradio otac prije odlaska na dalek put. Bila je osjećajna i ponosna; sigurno ju je duboko povrijedio kad je onako hladno analizirao njene tajne snove. Sigurno želi, kao i on, da tom opraštanju što prije dođe kraj. Bi li joj bilo lakše kad bi znala da njega sve to boli mnogo više nego nju? Kad je sagnuo glavu da je poljubi u obraz, ona se, međutim, propela na prste i, više zahvaljujući slučaju nego vještini, dodirnula usnama njegove. Trgao se kao da je okusio otrov, a onda se nagnuo naprijed, prije nego što se otrgne od njega, pokušao da kaže nešto tim slatkim zatvorenim ustima priljubljenim uz njegova, a ona je, kao da mu želi odgovoriti, u tom trenutku rastavila usne. Njeno tijelo kao da je iznenada ostalo bez kostiju, postalo je fluidno, pretvorilo se u toplu, rastopljenu tamu; jedna njegova ruka stezala ju je oko pasa, a drugom, prebačenom preko njenih ramena, pridržavao joj je glavu, zvlačeći prste u njenu kosu, kao da se boji da će se otrgnuti i nestati prije nego što shvati, prije nego što postane potpuno svjestan te nevjerojatne stvarnosti koja se zove Meggie. Bila je to Meggie, a i nije bila Meggie, bila je nešto strano i nepoznato jer njegova Meggie nije bila žena, nije imala tijelo žene, za njega nikad nije mogla biti ženom. Kao što on za nju ne bi mogao biti muškarac.

Ta misao nadvladala je osjećaje koji su ga počeli obuzimati; oslobodio se njenog zagrljaja i odgurnuo je, pokušavajući da joj vidi lice u tami. Ali ona je stajala oborene glave i nije htjela da ga pogleda.

— Vrijeme je da se vratimo, Meggie — rekao je.

Bez riječi je otišla do svog konja, uzahala i, uspravljena u sedlu, čekala ga; obično je on čekao nju.

Otac Ralph bio je u pravu. Drogheda je u to doba godine bila sva u ružama, i sad ih je bila puna kuća. Do osam ujutro u vrtu jedva ako je ostao poneki pupoljak. Prvi žalbnici počeli su stizati ubrzo nakon što je ogoljen i posljednji grm; u malo

blagovaonici posluženi su laganim doručkom — kavom i svježim pecivom s maslacem. Nako što Mary Carson bude spuščena u grobnicu, u velikoj blagovaonici bit će serviran obilniji obrok da se žalobnici okrijepa za daleki put do kuće. Vijest se brzo pronijela naokolo; u funkcioniranje kanala kojima su se tračevi širili po Gillyju nije trebalo sumnjati. I dok su usne izgovarale konvencionalne fraze, u očima i mislima izmjenjivali su se zaključci, nagađanja, dvolični osmijesi.

— Čujem da ćemo vas izgubiti, oče — rekla je gospođica Carmichael pakosno.

On nikad nije izgledao tako odsutan, tako lišen svih ljudskih osjećaja kao tog jutra, u albi bez čipke i crnoj kazuli sa srebrnim križem. Činilo se da je prisutan samo tijekom dok mu duh luta negdje daleko, daleko. Zamišljeno je pogledao gospođicu Carmichael, a onda, kao da se pribrao, osmjehnuo se, iskreno radosno.

— Čudni su putovi Gospodnji, gospođice Carmichael — rekao je i otišao da razgovara s drugima.

Što se odvijalo u njegovim mislima, nitko ne bi nikad pogodio; predstojalo mu je suočenje s Paddyjem oko oporuke i strahovao je od Paddyjeva bijesa, ali mu je istovremeno taj Paddyjev bijes i prezir bio i potreban.

Prije nego što će otpočeti misu zadušnicu, izišao je i stao pred svoje okupljene župljane; prostorija je bila prepuna, a zrak zasićen teškim mirisom ruža, iako su svi prozori bili širom otvoreni.

— Nemam namjeru govoriti dugo i opširno — rekao je jasnim glasom, onim svojim oksfordskim izgovorom, s jedva primjetnim irskim naglaskom. — Svi ste dobro poznavali Mary Carson. Bila je stup zajednice, stup Crkve koju je voljela više nego bilo kog drugog na ovom svijetu.

Bilo je onih koji su se zaklinjali da su mu u tom trenutku oči podrugljivo zasvjetlućale, ali drugi su opet uporno tvrdili da su bile zamagljene istinskim i dubokim bolom.

— Stup Crkve koju je voljela više nego bilo kog drugog na ovom svijetu — ponovio je još jasnije; nije bio od onih koji će ustuknuti. — U njenim posljednjim trenucima nikoga nije bilo uza nju, ali nije bila sama. U času naše smrti, s nama je Gospodin naš Isus Krist, s nama je i u nama, i prima na sebe teret agonije. Ni najveći ni najponizniji na ovom svijetu ne umiru sami, i smrt je slatka. Okupili smo se ovdje da se pomolimo za njenu besmrtnu dušu, da ona koju smo za života voljeli najviše uživa pravednu nagradu. Pomolimo se!

Improvizirani lijes bio je tako zatrpan ružama da se uopće nije mogao vidjeti, a

ležao je na kolicima koja su dječaci sklepali od raznih ostataka poljoprivrednih strojeva. Iako su svi prozori bili otvoreni, a ruže širile snažan miris, zadah se osjećao. I doktor je pričao o tome.

— Kad sam stigao na Droghedu, bila je već u takvom stadiju raspadanja da sam se jedva suzdržao da ne povraćam — rekao je preko telefona Martinu Kingu. — Nikad mi u životu nije nikoga bilo tako žao kao u tom trenutku Paddyja Clearyja, ne samo zato što je izigran u oporuci već i zato što mora tu odvratnu trulu masu prebaciti u lijes.

— Onda se neću javiti da nosim lijes — rekao je Martin, ali se zbog podignutih slušalica na zajedničkoj liniji njegov glas tako slabo čuo da je doktor morao tri puta moliti da ponovi što je rekao dok konačno nije shvatio.

Zato su kolica bila neophodna; nitko nije htio da na ramenu nosi ostatke Mary Carson preko travnjaka do grobnice. I nitko nije bio žalostan kad su se vrata grobnice zatvorila za njom i kad je ponovo bilo moguće normalno disati.

Dok su žalobnici, okupljeni u velikoj blagovaonici, jeli ili se pretvarali da jedu, Harry Gough je odveo Paddyja, njegovu obitelj, oca Alpha, gospodu Smith, Minnie i Cat u dnevnu sobu. Nitko od onih koji su došli na pogreb nije imao namjeru da odmah krene kući, neki su se pretvarali da jedu samo da bi imali razlog da ostanu. Htjeli su da budu na licu mjesta i vide kako će Paddy izgledati kad iziđe iz sobe nakon što bude pročitana oporuka. Ruku na srce, ni on ni članovi njegove obitelji nisu se za vrijeme pogreba držali kao da su svjesni svog novog, višeg statusa. Pokazujući kao uvijek da je čovjek dobra srca, Paddy je plakao za svojom sestrom, a Fee je izgledala kao obično, kao da joj je potpuno svejedno što se događa.

— Paddy, želio bih preko suda tražiti poništenje testamenta — rekao je Harry Gough nakon što je tvrdim, ljuti tim glasom pročitao nevjerovatni dokument.

— Zlobna stara kuja! — rekla je gospoda Smith; voljela je svećenika, ali su joj Clearyjevi bili neusporedivo draži. Oni su u njen život donijeli bebe i djecu.

Paddy je, međutim, zavrteo glavom.

— Ne, Harry! To ne bih mogao učiniti. Sve je to bilo njezino, zar ne? Imala je puno pravo da sa svojom imovinom radi što hoće. Ako je željela da je pokloni Crkvi, znači da je željela da je pokloni Crkvi. Ne poričem da sam pomalo razočaran, ali ja sam sasvim prosječan čovjek pa je to možda i najbolje rješenje. Ne vjerujem da bi mi prijala odgovornost koju donosi status vlasnika tako velikog posjeda kao što je Drogheda.

— Vi me, izgleda, ne razumijete, Paddy! — rekao je advokat polako, razgovijetno, kao da pokušava nešto objasniti djetetu. — Ja sad ne govorim samo o Droghedi. Drogheda je još ponajmanji dio ostavštine vaše sestre, vjerujte mi. Bila je najjači akcionar u mnogim izuzetno rentabilnim poduzećima, vlasnik čeličana i rudnika zlata, vlasnik kompanije Michar Limited, čija direkcija sama zauzima zgradu od deset katova u Sydneyju. Bila je najbogatija osoba u Australiji! Čudno, prije manje od mjesec dana tražila je od mene da stupim u vezu s direktorom Michar Limited u Sydneyju i ustanovim točan iznos njene imovine. Kad je umrla, posjedovala je nešto preko trinaest milijuna funti.

— Trinaest milijuna funti! — rekao je Paddy kao da govori o udaljenosti između Zemlje i Sunca, o nečem potpuno neshvatljivom. — Onda je stvar definitivno sređena, Harry. Ne želim primiti odgovornost za takav novac.

— Tu nema nikakve odgovornosti, Paddy! Zar vam još nije jasno? Takav novac brine se sam za sebe! Ne treba ga sijati ni žnjeti; stotine službenika rade to umjesto vas. Podnesite zahtjev za poništenje oporuke, Paddy, *molim vas!* Angažirat ću najbolje advokate u zemlji i borit ću se za vas do vrhovnog suda, ako bude potrebno.

Izenada svjestan da se čitava stvar tiče i njegove obitelji, Paddy se okrenuo i pogledao u Boba i Jacka koji su sjedili jedan pored drugog na mramornoj firentinskoj klupi.

— Što vi kažete, momci? Želite li da se borimo za trinaest milijuna tetke Mary? Ako želite, tražit ću poništenje oporuke, u suprotnom ne.

— Možemo i dalje živjeti na Droghedi, bez obzira na to, ako sam dobro shvatio ono što piše u oporuci? — upitao je Bob.

Odgovorio mu je Harry.

— Nitko vas ne može otjerati s Droghede sve dok živi bar jedan unuk vašeg oca — rekao je.

— Stanovat ćemo ovdje, u velikoj kući, gospođa Smith i djevojke brinut će se za nas, i primat ćemo pristojne plaće — rekao je Paddy kao da mu je teže povjerovati u tu sreću nego u ono što je izgubio.

— Što nam je onda drugo potrebno, Jack? — obratio se Bob bratu. — Što misliš?

— Meni je dovoljno — rekao je Jack.

Otac Ralph nemirno se premještao s noge na nogu. Nije bio skinuo ceremonijalnu svećeničku odjeću i nije sjeo, već je kao kakav lijepi crni čarobnjak stajao u polumraku u dnu sobe, osamljen, s rukama skrivenim ispod crne kazule, mirnog lica

ali sa zaprepaštenjem i užasom u dubini dalekih plavih očiju. Neće biti čak ni toliko željene pokore u obliku bijesa i prezira; Paddy je spreman da mu preda sve na zlatnom tanjuru dobre volje i da mu još zahvali što je oslobodio Clearyjeve nemilog tereta.

— Što kažu Fee i Meggie? — upitao je svećenik Paddyja promuklim glasom. — Zar tako malo vodite računa o ženama da mislite kako njih ne treba ništa pitati?

— Fee? — upita Paddy zabrinuto.

— Kako ti odlučiš, Paddy. Meni je svejedno.

— Meggie?

— Ne želim njenih trinaest milijuna srebrnjaka — rekla je Meggie pogleda prikovanog za oca Ralpa.

Paddy se okrenuo advokatu.

— Onda je to sve, Harry. Ne želimo poništenje oporuke. Neka Crkva uzme novac od Mary, i neka joj je sa srećom!

Harry je udario šakom po stolu.

— Vrag ga odnio, ne mogu gledati kako vas varaju!

— Ja mogu samo zahvaliti Mary — rekao je Paddy blago. — Da nije bilo nje, još uvijek bih jedva sastavljao kraj s krajem na Novom Zelandu.

Kad su izlazili iz dnevne sobe, Paddy je zaustavio oca Ralpa i pružio mu ruku naočigled zapanjenih žalobnika koji su se okupili oko vrata blagovaonice.

— Oče, molim vas da ni na trenutak ne pomislite da vam nešto zamjeramo. Na Mary nitko živ nije mogao utjecati, nikad, ni svećenik, ni brat, ni muž. Vjerujte mi, uvijek je radila kako je htjela. Bili ste dobri prema njoj, a bili ste dobri i prema nama. Mi to nikad nećemo zaboraviti.

Krivica. *Teret*. Malo je nedostajalo pa da otac Ralph ne prihvati tu žuljevit, radničku ruku, ali kardinalski je mozak pobijedio. Grozničavo ju je stegnuo, i osmjehnulo se, ošamućen.

— Hvala vam, Paddy. Možete biti sigurni da ću se pobrinuti da vam nikad ništa ne nedostaje.

Tjedan dana kasnije otputovao je a da se više nije pojavio na Droghedi. Proveo je nekoliko dana pakirajući svoju skromnu imovinu i obilazeći posjede katoličkih obitelji. Obišao je sve, osim Droghede.

Dužnosti oca Ralpa u oblasti Gillanbonea preuzeo je otac Watkin Thomas,

Velšanin, a otac Ralph de Bricassart postavljen je za osobnog tajnika nadbiskupa Ounyja Darka. Posao mu, međutim, nije bio nimalo težak — imao je dva podsekretara. Najveći dio vremena provodio je otkrivajući što je i koliko toga Mary Carson, u stvari, posjedovala, i nastojeći da u ime Crkve pohvata konce s pomoću kojih je upravljala tim svojim carstvom.

TREĆI DEO

1929 - 1932.

PADDY

Došla je Nova godina i novogodišnja zabava kod Augusta Macqueena na Rudna Hunishu, a selidba u veliku kuću još nije bila obavljena. To nije bilo nešto što se može uraditi preko noći, spakirati predmete koji su se gomilali u kućanstvu sedam godina, a Fee je osim toga izjavila da prije svega treba urediti dnevnu sobu u velikoj kući. Nitko se nije posebno žurio, iako su se svi tome radovali. Znali su da se u nekim stvarima život u velikoj kući neće razlikovati od dotadašnjeg — ni u njoj nije bilo električne struje, a muhe su vladale kao svuda. U njoj je ljeti, međutim, bilo oko dvanaest stupnjeva hladnije nego vani, zahvaljujući debelim kamenim zidovima i eukaliptusima koji su svojom sjenom štitili krov. Kupaona je, osim toga, bila uistinu luksuzna, s toplom vodom preko cijele zime iz cijevi koje su prolazile kroz zadnji dio velike peći u susjednoj kući u kojoj se nalazila kuhinja, i svaka kap vode u cijevima bila je kišnica. Kupati i tuširati mogli su se, doduše, samo u toj velikoj zgradi sa deset odvojenih kabina, ali su zato i u velikoj kući i u susjednim zgradama postojali mnogobrojni zatvoreni nužnici, ispirani vodom, što je bila nečuvena rastrošnost, koju su zavidni stanovnici Gillyja nazivali neumjesnim luksuzom. Osim u hotelu »Imperial«, dvjema kavanama, katoličkom prezbiteriju i samostanu, nužnici u gilanbonskom okrugu bili su isključivo vanjski, bez kanalizacije. Drogheda je bila iznimka, zahvaljujući ogromnom broju rezervoara za kišnicu i velikoj površini krovova za hvatanje kišnice. Pravila za upotrebu nužnika bila su, međutim, stroga; brižljivo štedjeti vodu za ispiranje i obilno upotrebljavati dezinfekciona sredstva. Poslije je jame u zemlji bio je to, međutim, pravi raj.

Otac Ralph poslao je Paddyju ček na pet tisuća funti za razdoblje od prethodnog prosinca, kako je to napisao u pismu. Paddy ga je, zapanjen, pružio Fee.

— Sumnjam da sam ovoliko zaradio u toku čitavog svog radnog vijeka — rekao je.

— Što da radim s tim? — upitala je Fee zireći u ček a onda je, blistavih očiju, pogledala Paddyja. — Novac, Paddy! Konačno novac, shvaćaš li ti to? Oh, trinaest milijuna funti tetke Mary me ne zanimaju — tako velika suma nešto je sasvim nerealno. Ali ovo je realno! Što da radim s tim novcem?

— Potroši ga — rekao je Paddy jednostavno. — Da kupiš nešto nove odjeće za sebe i djecu? A možda ima stvari koje bi željela nabaviti za veliku kuću? Ne znam što bi nam drugo moglo biti potrebno.

— Ne znam ni ja, zar to nije smiješno? — Fee je ustala od stola i zapovjedničkim

pokretom pozvala Meggie. — Hajde djevojko, idemo do velike kuće da vidimo kako stoji stvari.

Iako su od smrti Mary Carson bila već prošla tri tjedna, nitko od Clearyjevih nije nakon tih grozničavih dana bio ni blizu velike kuće. Fee je tim posjetom, međutim, obilno nadoknadila sve prvobitno suzdržavanje. U pratnji Meggie, gospođe Smith, Minnie i Cat promarširala je kroz sve prostorije; Meggie se nije sjećala da ju je ikad vidjela u takvom raspoloženju, Nепrestano je govorila samoj sebi: »Ovo je strašno«, »Ovo je pravi užas«, »Mary kao da je bila slijepa za boje«, »Zar ta žena nije imala nimalo ukusa«, i slično.

Fee se najviše zadržala u dnevnoj sobi, proučavajući je znalačkim okom. Bila je to prostorija dvanaest metara duga a devet metara široka, sa stropom visokim četiri i pol metra, po površini manja samo od dvorane za primanja. Što se namještaja i dekoracije tiče, u njoj je vladala čudna mješavina najboljeg i najgoreg. Zidovi i strop bili su obojeni jednoličnom bjeličastom bojom koja je s vremenom požutjela, onemogućavajući da prekrasna štukatura na stropu i rezbarije na zidovima dođu do izražaja. Ogromni prozori, od poda do stropa, što su u dužini od dvanaest metara gledali na verandu, bili su pokriveni teškim zavjesama od smeđeg pliša, tako da su tamnosmeđi naslonjači, dvije prekrasne klupe od malahita, dvije ništa manje lijepe klupe od firentinskog mramora i masivni kamin od bjeličastog mramora s ružičastim žilicama bili uvijek u dubokoj sjeni. Pod od tikovine bio je pokriven sa tri saga iz Aubussona razmještena s geometrijskom preciznošću, a dva metra visoki voterfordski luster sa svijećama bio je podignut do stropa tako što je lanac bio oмотan oko njega.

— Vama treba odati priznanje, gospođo Smith — izjavila je Fee. — Sve skupa je, najblaže rečeno, grozno, ali besprijekorno čisto. Ja ću vam dati nešto za što se vrijedi brinuti. Ove skupocjene klupe, postavljene tako da se i ne primjećuju... to je prava sramota! Od prvog dana kad sam vidjela ovu sobu, čeznem da je pretvorim u nešto čemu će se diviti svatko tko stupi u nju, a da prostorija ujedno bude i tako udobna da svatko tko stupi u nju poželi da u njoj i ostane.

Pisaći stol Mary Carson bio je prava viktorijanska rugoba. Fee je prišla stolu i telefonu koji je stajao na njemu i prezirno odmahнула rukom.

— Moj pisaći stol naći će ovdje svoje pravo mjesto — rekla je. — Počet ću od ove sobe i preselit ću se ovamo tek kad bude završena, prije neću. Tad ćemo konačno imati prostoriju u kojoj ćemo se moći okupljati a da nas ne deprimira. — Sjela je za stol i podigla slušalicu.

Dok su je Meggie, gospođa Smith, Minnie i Cat zunjeno promatrale, Fee je diktirala naređenje Harryju Goughu. Mark Foys neka pošalje uzorke tkanina noćnom poštom, Nock & Kirbys neka pošalju uzorke boja, Grace Brothers neka pošalju uzorke zidnih tapeta, te i ostale firme iz Sydneyja neka pošalju specijalne kataloge s ponudama za pokućstvo i opremu. Potiskujući smijeh, Harry se obvezao da će pronaći sposobnog tapetara i ekipu ličilaca koja će biti u stanju da stručno obavi komplicirane poslove koje zahtijeva Fee. Svaka čast gospođi Cleary! Odlučila je definitivno očistiti kuću od tragova Mary Carson.

Nakon što je telefonski razgovor obavljen, prisutne su žene dobile zadatak da smjestu skinu smeđe baršunske zavjese. Fee se osobno pobrinula da budu istog časa odnesene na smetlište, čak ih je sama zapalila.

— Nisu nam potrebne — rekla je — a ne želim takvim stvarima opterećivati gilanbonsku sirotinju.

— Da, mama — rekla je Meggie, potpuno paralizirana.

— Nećemo postavljati nove zavjese — rekla je Fee, nimalo se ne ustručavajući da prekrši ustaljena pravila uređivanja stana. — Veranda je dovoljno duboka da sunce ne sja direktno u sobu, zašto bi nam onda bile potrebne zavjese? Želim da se ova soba vidi.

Materijal je stigao, stigli su ličioc i tapetar. Meggie i Cat su dobile naređenje da se popnu uz ljestve i očiste i operu gornje prozore, dok su gospođa Smith i Minnie prale donje, a Fee hodala naokolo prateći sve okom sokolovim.

Potkraj drugog tjedna u siječnju sve je bilo završeno, i vijest o tome, naravno, brzo se pronijela naokolo. Gospođa Cleary je pretvorila dnevnu sobu na Droghedi u salon dostojan kraljevske palače, i zar ne bi bilo pristojno da gospođa Hopeton, gospođa King i gospođa O'Rourke posjete gospođu Cleary i požele joj ugodan boravak u velikoj kući?

Nitko nije ni pokušao osporiti da su napori Fee rezultirali neviđenom ljepotom. Bjeličasti sagovi iz Aubussona s izbljedjelim buketima ružičastih i crvenih ruža i zelenim lišćem bili su naoko bez reda razbacani po podu ulaštenom kao ogledalo. Zidovi su bili svježe premazani bojom slonovače kao i strop, s tim što su ornamenti i rezbarije bili sad brižljivo pozlaćeni, a velike ovalne, ravne površine na drvenoj oblozi presvučene izbljedjelom crnom svilom s istim ružama kao na sagovima, tako da su izgledale kao fine japanske slike u okvirima od zlata i slonovače. Voterfordski luster spušten je tako da mu je najniži ukras bio samo dva metra iznad poda, a svaka

od njegovih bezbrojnih prizmi, ispolirana do savršenstva, svjetlucala je duginim bojama. Dugački brončani lanac nije više bio smotan nego pričvršćen za zid. Na stolicima s vitkim nogama boje zlata i slonovače stajale su voterfordske svjetiljke pored voterfordskih pepeljara i voterfordskih vaza punih bjeličastih i crvenih ruža. Svi veliki, udobni naslonjači bili su presvučeni svjetlucavom svilom boje slonovače i, zajedno, s velikim otomanima, raspoređeni u skupine koje su naprosto mamile na razgovor u intimnom krugu. U jednom svijetlom kutu stajao je prekrasni starinski spinet, a na njemu ogromna vaza s bjeličastim i ružičastim ružama. Iznad kamina visio je portret koji je Fee naslijedila od svoje bake, a nasuprot njemu, na drugoj strani prostorije, visio je još veći portret mlade, crvenokose Mary Carson, slične kraljici Viktoriji u mlađim godinama, u crnoj, bogato nabranoj haljini.

— U redu — rekla je Fee — sad se možemo preseliti iz kuće kraj potoka. Ostale sobe uređivat ćemo bez žurbe, jednu po jednu. Oh, zar nije divno imati novaca i pristojan dom na koji ga možeš trošiti!

Tri dana prije nego što će se preseliti, rano izjutra, dok sunce još nije bilo odskočilo, kokoši u kokošnjacu čudno su se raskokodakale.

— Bijedne ptičurine — rekla je Fee, pakirajući svoj skupocjeni porculan u stare novine — ne znam samo što su uradile da se tako prave važne! U kući nemam niti jednog jajeta za doručak, a svi muškarci će ostati ovdje dok ne obavimo selidbu. Meggie, morat ćeš otići u kokošnjac umjesto mene, ja imam posla. — Raširila je požutjeli list *Sidney Morning Herald* i iskosa pogledala reklamu za krute steznike. — Ne znam zašto Paddy inzistira da kupujemo sve te novine kad nitko nikad nema vremena da ih čita. Samo se gomilaju brže nego što ih stižemo spaljivati u peći. Pogledaj ove novine! Iz vremena prije nego što smo se doselili ovamo! Pa sad, bar će mi poslužiti za pakiranje.

Lijepo je vidjeti majku tako veselu, pomislila je Meggie silazeći niz stražnje stubište i prelazeći preko prašnog dvorišta. Iako su se svi, sasvim prirodno, ludovali što će stanovati u velikoj kući, činilo se da majka za tim čezne kao da zna što znači živjeti u takvoj palači. I kako je samo spretna, kakav profinjen ukus ima! To ranije nitko nije primjećivao, jednostavno nije bilo ni vremena ni novaca da bi se moglo pokazati. Meggie je kršila ruke od uzbuđenja; tata je za dio novca od onih pet tisuća funti naručio od draguljara u Gillyju ogrlicu od pravih bisera i biserne naušnice s dijamantima za mamu, i spremao se da joj uruči poklon kad se prvi put svi nađu za stolom u velikoj kući. Sada, kad je vidjela lice svoje majke bez one ubičajene sumorne maske, jedva je čekala da vidi kakav će se izraz pojaviti na njemu kad

ugleda bisere. Sva djeca, od Boba do blizanaca, nestrpljivo su očekivala taj trenutak, jer im je tata bio pokazao plitku kožnu kutiju i otvorio je da vide mliječne svjetlucave kuglice u njihovom ležištu od crnog samta. Naglo procvjetala radost njihove majke ostavila je snažan dojam na sve; bilo je to kao početak dobre, dugo očekivane kiše. Dosad, u stvari, uopće nisu bili svjesni koliko je nesretna morala biti sve te godine.

Kokošinjac je bio velik, imali su četiri pijeta i više od četrdeset kokošiju. Kokoši su noću boravile u daščari čiji je pod bio uvijek brižljivo pometen i gdje su duž zidova stajali narančasto obojeni, slamom napunjeni sanduci za nošenje jaja. U zadnjem dijelu daščare bile su postavljene prečke različite visine. Danju, kokoši su se šetale unutar prostora ograđenog žičanom mrežom. Kad je Meggie otvorila vratašca na ogradi i uvukla se unutra, kokoši su se brzo sjatile oko nje očekujući hranu, ali kako ih je hranila uvijek uvečer, Meggie se samo nasmijala njihovoj gluposti, prošla između njih i ušla u daščaru.

— Vi ste, dakle, zaista beznadno lijeve ptičurine — izgrdila ih je Meggie oštro, nakon što je pregledala gnijezda. — Ima vas četrdeset, a samo petnaest jaja! To nije dovoljno ni za doručak, o kolačima da i ne govorimo. E pa, najozbiljnije vas upozoravam: ako se ne popravite, i to ubrzo, čeka vas panj, a to se odnosi i na vas, gospodo pijetlovi, ne samo na vaše supruge! Zato mi se nemojte tu kočoperiti svojim repovima i krestama kao da se sve to vas nimalo ne tiče!

Noseći pažljivo jaja u pregači, Meggie je otrčala natrag u kuhinju, pjevušeći.

Fee je sjedila na Paddyjevu stolcu zureći u list novina *Smith's Weekly*, blijeđa lica, mičući usnama. Meggie je čula korake muškaraca u hodniku i glasove Jimsa i Patsyja, koji su se smijali u svom krevetiću; nisu smjeli ustati dok muškarci ne odu na posao.

— Što se dogodilo, mama? — upitala je Meggie.

Fee nije odgovorila, samo je sjedila zureći nekamo u beskraj; iznad njene gornje usne svjetlucave su kapi znoja, a ukočene oči izražavale su samo neizmjeran bol. Činilo se da, prikupljajući sve unutrašnje snage, prisiljava seba da ne vrisne.

— Tata, tata! — kriknula je Meggie prodorno, sva izvan sebe od straha.

Njen glas natjerao ga je da dotrči još zakopčavajući flanelsku potkošulju, a Bob, Jack, Hughie i Stu nagmuli su za njim. Meggie je bez riječi pokazala na majku.

Paddyju kao da se srce popelo u grlo; činilo mu se da će se ugušiti. Nagnuo se nad Fee i uhvatio je za članak mlitave ruke.

— Što se dogodilo, draga? — upitao ju je nježno, tonom koji djeca još nikad nisu

čula. Osjetila su, međutim, da je to ton kojim joj se obraća kad njih nema u blizini.

Činilo se da je prepoznala taj posebni ton i da joj je to pomoglo da se trgne iz transa. Krupne sive oči podigle su se prema njegovom licu, blage ali nekako umorne, gotovo stare.

—Ovdje — rekla je, pokazujući na kratku vijest tiskanu pri dnu stranice.

Stuart je stao iza majke i nježno joj položio ruke na ramena. Prije nego što je počeo čitati napis, Paddy je pogledao u svog sina, u njegove oči toliko slične očima Fee, i klimnuo glavom. Ono isto što je u njemu izazivalo ljubomoru prema Franku nije izazivalo ljubomoru prema Stuartu. Kao da ih ljubav prema Fee nije razdvajala nego još više sjedinjavala.

Paddy je počeo čitati glasno, polako, a glas mu je, dok je čitao, zvučao sve žalosnije i žalosnije. Naslov iznad natpisa glasio je:

BOKSAČ OSUĐEN NA DOŽIVOTNU ROBIJU

Francis Armstrong Cleary, star 26 godina, profesionalni boksač, osuđen je danas od strane Okružnog suda u Goulburnu na doživotnu robiju zbog umorstva RONALDA ALBERTA CUMMINGA, radnika, starog 32 godine, prošlog srpnja. Porota je donijela odluku nakon samo deset minuta vijećanja, preporučivši sudu da donese najstrožu presudu. Slučaj je, prema riječima suca g. FITZHUGH-CUNNEALLYJA, u potpunosti razjašnjen. CUMMING i CLEARY žestoko su se posvađali u baru hotela » Harbor« 23. srpnja. Kasnije iste noći TOM BEARDMORE, policijski narednik iz Goulburna, u pratnji dvojice pozornika, došao je u hotel » Harbor« na poziv vlasnika g. JAMESA OGILVIEJA. U uličici iza hotela policajci su zatekli CLEARYJA kako nogom udara u glavu CUMMINGA koji je bez svijesti ležao na zemlji. Šake su mu bile krvave i na njima je bilo zalijepljeno nekoliko pramenova CUMMINGOVE KOSE. Kad je uhapšen, Cleary je bio pijan ali svjestan svojih postupaka. Optužen je za napad s ciljem nanošenja teških tjelesnih ozljeda, ali je optužba preinačena u optužbu za umorstvo nakon što je CUMMING sutradan umro u Okružnoj bolnici u Goulburnu od ozljeda mozga.

G. ARTHUR WHYTE, branitelj, pozivao se u svojoj obrani na neuračunljivost optuženog, ali su zakleti medicinski vještaci, njih četvorica, bez ikakvih ograda izjavili da se na osnovi odredbi McNaghtenovih pravila Cleary ne može smatrati neuračunljivim. obraćajući se poroti, sudac FITZHUGH-CUNNEALLY

izjavio je da se ne radi o krivnji ili nevinosti optuženog, da je njegova krivnja nesumnjivo utvrđena, ali je zahtijevao od porotnika da dobro razmisle hoće li preporučiti blažu ili strožu kaznu, jer će se u donošenju presude rukovoditi njihovim mišljenjem. Izričući presudu, sudac FitzHugh-Cunneally nazvao je Clearyjevo djelo »neljudskim divljaštvom« i izrazio žaljenje što karakter zločina, počinjenog bez predumisljaja i u pijanom stanju, isključuje kaznu vješanjem, jer su, po njegovu mišljenju, Clearyjeve šake oružje jednako smrtonosno kao pištolj ili nož. Cleary je osuđen na doživotnu robiju s prinudnim radom koju će izdržavati u kaznionici u Goulburnu, ustanovi posebno određenoj za kažnjene naprašite naravi. Upitan želi li nešto izjaviti, Cleary je odgovorio: » Samo nemojte ništa reći mojoj majci.«

Paddy je podigao pogled prema gornjem rubu stranice da vidi datum. Novine su bile od 6. prosinca 1925.

— To se dogodilo još prije tri godine — rekao je bespomoćno.

Nitko mu nije odgovorio, nitko se nije pokrenuo jer nitko nije znao što da radi. Iz prednjeg dijela kuće dopirao je veselo smijeh blizanaca; njihovi visoki glasovi zvučali su kao cvrkat ptica.

» Samo... nemojte ništa reći... mojoj... majci« rekla je Fee tupo. — I nitko joj nije rekao! Oh, bože! Moj jadni, jadni Frank!

Paddy je obrisao suze s lica nadlanicom slobodne ruke a onda čučnuo do nje i nježno je pomilovao.

— Fee, draga, spakiraj svoje stvari. Idemo knjemu.

Napola se podigla a onda je pala natrag na stolicu; njene oči na uskom blijedom licu bile su ukočene i svjetlucave kao da je mrtva, a zjenice raširene i prevučene zlatnom opnom.

— Ne mogu ići — rekla je naoko sasvim mirno, ali svi su osjećali da se sve kida u njoj. — Da se ja pojavim, to bi ga ubilo. Oh, Paddy, to bi ga ubilo! Dobro ga poznajem... njegov ponos, njegovu ambicioznost, njegovu riješenost da postane netko... Neka sam snosi svoju sramotu, drugo i ne želi. Pročitao si: » Samo nemojte ništa reći mojoj majci!« Moramo mu pomoći da sačuva svoju tajnu. Od kakve bi korist bilo sad njemu ili nama da ga vidimo?

Paddy je još plakao, ali ne za Frankom; plakao je za životom koji je nestao s lica Fee, za ugašenom svjetlošću njenih očiju. Taj momak uvijek je donosio samo

nesreću, gorčinu i nevolje svake vrste, uvijek je stajao između njega i Fee, učinio je da on i njegova djeca nikad ne nađu pravo mjesto u njenu srcu. Svaki put kad bi se učinilo da je Fee pronašla malo sreće za sebe, Frank bi je razbio. Ali Paddyjeva ljubav prema njoj bila je duboka i neizbrisiva, kao njena prema Franku; više nije mogao na njemu isključivati svoju u srdžbu, pogotovo ne poslije one noći u prezbiteriju.

Zato je rekao:

— E pa, Fee, ako misliš da je bolje da ne pokušavamo uspostaviti kontakt s njim, onda nećemo. Ti bi, međutim, sigurno željela znati kako je, i da li smo za njega učinili sve što smo mogli učiniti. Kako bi bilo da napišem pismo ocu de Bricassartu i zamolim ga da potraži Franka i vidi kako je?

Njene oči nisu oživjele, ali joj se u obraze počelo vraćati rumenilo.

— Da, Paddy, učini tako! Samo mu napomeni da nipošto ne kaže Franku kako mi znamo što se dogodilo. Možda će Franku biti lakše ako bude siguran da ništa ne znamo.

Za nekoliko dana Fee je opet prikupila energiju, a njena želja da po svom ukusu uredi veliku kuću nije joj ostavljala vremena za razmišljanje. Njena uobičajena šutljivost opet se, međutim, pretvorila u potištenost ućahurenu u bezizražajni mir, tek nešto manje tmurnu. Činilo se da više misli na to kako će na kraju izgledati velika kuća, nego na svoju obitelj. Možda je smatrala da se oni, što se duhovnog života tiče, mogu brinuti sami za sebe, a da se za njihove fizičke potrebe dovoljno brinu gospođa Smith i djevojke.

Frankova je tragedija, međutim, duboko potresla sve. Starijim dječacima bilo je žao majke i provodili su besane noći sjećajući se njenog lica u tim strašnim trenucima. Voljeli su je i njena vedrina u toku posljednjih tjedana otkrila im je nešto što nikad neće zaboraviti i što će ih uvijek ispunjavati strastvenom željom da to ponovo dožive. Ako je do tada osovina oko koje su se okretali njihovi životi bio otac, od tog trenutka uz njega se našla i majka. Počeli su se odnositi prema njoj brižno i nježno, a njena ravnodušnost, ma koliko izrazita bila, nije mogla na to utjecati. Svi Clearyjevi, od Paddyja do Stuarda, kao da su se zavjerali da učine za majku sve što poželi, i zahtijevali su to isto od svakoga. Nitko je nije smio povrijediti niti na bilo koji način razalostiti. Kad joj je Paddy predao bisere, primila ih je s nekoliko praznih riječi zahvalnosti, ne pokazujući ničim ni zadovoljstvo ni zanimanje, ali u tim trenucima svi su mislili samo na to kako bi reagirala da nije bilo Frankove tragedije.

Da nije uslijedila selidba u veliku kuću, sirota Meggie bi se namučila kudi-kamo

više, jer su otac i starija braća, ne primajući je u članstvo ekskluzivno muškog društva za zaštitu majke (možda osjećajući da ne bi sudjelovala bez ropanja), očekivali da primi na svoja ramena sve poslove za koje Fee, očigledno, nije pokazivala nimalo volje. Ovako, gospođa Smith, Minnie i Cat podijelili su teret s Meggie. Za Fee je od svega najteže bilo da se brine za dvojicu svojih najmlađih sinova, ali gospođa Smith je brigu o Jimsu i Patsyju primila na sebe s takvim oduševljenjem da je Meggie nije mogla žaliti zbog te dodatne obaveze, već je čak bila sretna što su blizanci konačno potpuno pripali toj dobroj ženi. Meggie je, treba reći, suosjećala s majkom, ali sve skupa nije toliko primala srcu kao muškarci, jer je njena privrženost bila podvrgavana previše bolnim kušnjama. Snažna crta majčinstva u njoj bila je duboko povrijeđena majčinom sve upadljivijom ravnodušnošću prema Jimsu i Patsyju. Kad ja budem imala djecu, razmišljala je, nikad neću voljeti jedno više od ostalih.

Život u velikoj kući bio je po mnogo čemu različit od dotadašnjeg. U početku je bilo neobično imati vlastitu sobu, a za Meggie i Fee što nisu morale obavljati uobičajene kućne poslove, ni u kući ni izvan nje. Minnie, Cat i gospođa Smith same su obavljale sve, od pranja i glačanja do kuhanja i čišćenja, i zgražale su se kad bi im tko ponudio pomoć. U knjige radne snage upisan je velik broj luralica koji su, za obilnu hranu i niske nadnice, kao privremeni radnici cijepali drva, hranili perad i svinje, muži krave, pomagali starom Tomu da održava prekrasne vrtove i radili teške poslove oko čišćenja kuće.

Paddy se dopisivao s ocem Ralphom.

» Cjelokupni prihod od imovine Mary Carson iznosi oko četiri milijuna funti godišnje, zahvaljujući tome što je Michar Limited privatna firma čiji je kapital investiran u čeličane, brodove i rudnike« — pisao je otac Ralph. — » Zato je plaća koju sam odredio za vas samo kap iz velike bačve Carsonove, i ne iznosi čak ni desetinu čistog godišnjeg prihoda posjeda Drogheda. Loše godine ne treba da vas zabrinjavaju. Na računu posjeda Drogheda nakupilo se toliko sredstava da bih vam samo od kamata mogao isplaćivati plaće vječno, ako zatreba. Zato ono što vam šaljem nije više nego što zaslužujete, i ne ide na račun firme Michar Limited. Novac koji dobivate potječe iz prihoda imanja, a ne kompanije. Jedino što tražim od vas jest da uredno vodite poslovne knjige i pošteno unosite sve prihode i izdatke za Nadzorni odbor.«

Nakon što je primio to pismo, Paddy je jedne večeri, kad su svi bili kod kuće, održao u novoj lijepoj dnevnoj sobi konferenciju. Sjedio je sa svojim naočalama s

tankim čeličnim okvirom, koje su mu služile za čitanje, na masivnom rimskom nosu, udobno zavaljen u naslonjaču boje slonovače, podigavši noge na otoman presvučen istom tkaninom, s lulom u voterfordskoj pepeljari.

— Baš je fino ovdje — rekao je s osmijehom, zadovoljno gledajući naokolo. — Mislim da mami treba za ovo odati priznanje, zar ne, momci?

Momci su glasnim žamorom izrazili svoju suglasnost. Fee, sjedeći u visokom fotelju u kojem je nekad sjedila Mary Carson a koji je sad bio presvučen svjetlucavom bjeličastom svilom, samo je klimnula glavom. Meggie je sjedila skupčana na otomanu, ne podižući pogleda s čarape koju je krpala.

— E pa, otac de Bricassart je sve sradio i bio je prilično široke ruke — nastavio je Paddy. — Položio je u banku na moje ime sedam tisuća funti i otvorio svakome od nas štedni račun s početnim ulogom od dvije tisuće funti. Kao upravitelj posjeda imat ću godišnju plaću od četiri tisuće funti, a Bob će, kao pomoćnik upravitelja, imati plaću od tri tisuće funti. Dječaci koji rade — Jack, Hughie i Stu — imat će plaću od dvije tisuće funti godišnje, a mali dječaci dobivat će po tisuću funti godišnje dok ne odrastu i ne odluče što žele raditi. Kad odrastu, posjed će svakom od njih osiguravati godišnji prihod jednak plaći stalnog radnika na Droghedi, čak i ako ne budu željeli ostati na posjedu. Kad Jims i Patsy napune dvanaest godina, bit će upućeni na školovanje u Riverview koledž u Sydneyju o trošku posjeda. Mama će dobivati dvije tisuće funti godišnje za vlastite potrebe, Meggie također. Za troškove kućanstva odobreno nam je pet tisuća funti godišnje, iako mi nije jasno kako je otac Ralph došao do zaključka da nam je potrebno toliko. Kaže da je to za slučaj potrebe nekih većih adaptacija. Dobio sam i instrukcije u pogledu plaće gospođe Smith, Minnie, Cat i starog Toma, i moram reći da je otac Ralph i tu bio široke ruke. O nadnicama ostalih radnika odlučivat ću sam. Moja prva odluka kao upravitelja je da angažiramo još najmanje šest goniča stoke, kako bi se na Droghedi moglo raditi kako treba. To je prevelik posjed za šaćicu ljudi. — To je bio njegov jedini komentar na način kako je posjedom upravljala njegova sestra.

Nitko do tada nikad nije bio čuo za tolik novac; svi su sjedili bez riječi, nastojeći nekako shvatiti taj nagli obrat.

— Nećemo moći potrošiti ni polovicu tog novca, Paddy — rekla je Fee. — Nije nam ostavio ništa na što bismo ga mogli trošiti.

Paddy ju je nježno pogledao.

— Znam, mama. Nije li, međutim, ugodna pomisao da više nikad nećemo brinuti

zbog novca? — Nakašlja se. — Meni se samo čini da u toj situaciji mama i Meggie naprosto neće znati što će sa sobom — nastavio je. — Meni računanje nikad nije išlo od ruke, ali mama zna zbrajati, odbijati, množiti i dijeliti kao kakav profesor matematike. Zato će mama biti glavni knjigovođa Droghede, umjesto da to radi ured Harryja Gougha. Ja to nisam znao, ali Harry zapošljava jednog čovjeka samo da vodi knjige Droghede, a trenutno mu nedostaje jedan službenik, pa mu nimalo neće biti teško da nam prepusti taj posao. U stvari, on je sam izrazio mišljenje da bi mama bila odličan knjigovođa. On bi poslao nekog iz Gillyja da te nauči kako se to radi, mama, jer to, navodno, nije baš jednostavno. Treba voditi glavnu knjigu prihoda i rashoda, pripremati završne račune, voditi knjigu dnevnih izdataka, platne liste, poslovne knjige i tako dalje. Bit će tu mnogo posla, ali te to neće toliko iscrpljivati kao kuhanje i pranje rublja, zar ne?

Meggie je bilo na vrhu jezika da vikne: » A što sam ja radila? Kuhala sam i prala koliko i mama!«

Fee se osmjehivala, prvi put otkako je saznala za Frankovu nesreću.

— Bit će mi zadovoljstvo da to radim, Paddy, zaista. Tek tada ću se osjećati da sam dio Droghede.

— Bob će te naučiti da voziš novog Rollsa, jer će biti tvoje da odlaziš u Gilly u banku i na razgovore s Harryjem. Osim toga, ugodnije ćeš se osjećati kad budeš znala da se možeš odvesti bilo kamo, ne čekajući da netko od nas bude slobodan. Ovdje smo zaista odsječeni od svijeta. Već odavno se spremam da naučim tebe i Meggie da vozite kola, ali za to dosad nije bilo vremena. Slažeš se, Fee?

— Slažem se, Paddy — rekla je uistinu sretna.

— A sad, Meggie, da vidimo što ćemo s tobom.

Meggie je spustila u krilo čarapu i igle i pogledala oca s nekom mješavinom radoznalosti i nezadovoljstva, uvjeren da unaprijed zna što će reći: mama će biti zauzeta knjigovodstvom, pa će njena dužnost biti da nadzire poslove u domaćinstvu, u kući i oko kuće.

— Ne bih volio da se pretvoriš u lijenu, umišljenu gospođicu kakve su kćeri nekih posjednika koje poznamo — rekao je Paddy s osmijehom koji je lišio njegove riječi svakog traga zlobe. — Zato ćeš i ti, draga moja Meggie, dobiti stalno zaposlenje. Brinut ćeš se za unutrašnje pašnjake... Borehead, Creeek, Carson, Winnemurru i North Tank, kao i za Domaći pašnjak. Vodit ćeš računa o konjima, koji rade a koji se odmaraju. Za prikupljanja i janjenja ovaca, pomagat ćemo ti svi,

naravno, ali inače ćeš se snalaziti sama, mislim. Jack će te naučiti da zapovijedaš psima i rukuješ dugačkim bičem. Još uvijek si po mnogo čemu dečko, pa mislim da će ti se više sviđati da radiš na pašnjacima nego da se izležavaš u kući — završio je, osmjehujući se šire nego ikada.

Dok je govorio, njeno nezadovoljstvo i otpor odletjeli su kroz prozor; ponovo je to bio njen tata koji je voli i misli na nju. Što joj je bilo da posumnja u njega? Osjećala se tako postićenom da joj je došlo da zabode veliku iglu za krpanje čarapa u nogu, ali je bila previše sretna da bi sebi sad zadavala bol. Bio bi to, uostalom, vrlo ekstravagantan način izražavanja griznje savjesti.

Lice joj je blistalo.

— Oh, tata, to će biti divno!

— A što je sa mnom, tata? — upitao je Stuart.

— Ženama više nisi potreban u kući, pa ćeš i ti ponovo na pašnjake, Stu.

— U redu, tata. — Čeznutljivo je pogledao u Fee, ali nije rekao više ništa.

Fee i Meggie naučile su voziti novi Rolls-Royce, koji je Mary Carson bila nabavila tjedan dana prije smrti. Uz to je Meggie učila zapovijedati psima, a Fee voditi knjige.

Da otac Ralph nije otišao zauvijek, Meggie bi konačno bila potpuno sretna. To je bilo ono što je oduvijek željela raditi: jahati na konju po pašnjacima, obavljati stočarski posao. Bol za ocem Ralphom bio je, međutim, stalno prisutan, a njegov poljubac bio je nešto što je neprestano sebi iznova dočaravala, nešto o čemu je maštala, nešto što je ponovo osjećala tisuću puta. Uspomene, međutim, nisu mogle zamijeniti stvarnost; ma koliko pokušavala, nije mogla dočarati sebi sve što je u tom trenutku osjećala. Sjećanje je bilo samo sjena stvarnog događaja, tek tanak i tužan oblačić.

Kad im je napisao pismo s vijestima o Franku, njene nade da će to iskoristiti kao izgovor da ih posjeti naglo su se srušile. Svoj odlazak u kaznionicu u Goulburnu i posjet Franku opisao je pažljivo, biranim riječima, ne spominjući tugu koja ga je obuzela i Frankovo sve gore psihičko stanje. Pokušao je, ali nije uspio ishoditi Frankov premještaj u kliniku za psihički labilne kriminalce u Morissetu; nitko nije bio voljan da sasluša njegove argumente. Zato je u svom pismu naprosto dao idealiziranu sliku Franka riješenog da plati društvu za svoje grijeha, a u jednom debelo potcrtanom pasusu saopćio Paddyju da Franknema pojma da oni znaju što se dogodilo. Rekao je

Franku da je za njegov slučaj saznao iz sidnejskih novina, i obećao rrii da će pripaziti da to njegova obitelj nikad ne sazna. Nakon što mu je to rekao, Franku je odlanulo, napisao je, i na tome je i ostalo.

Paddy je razmišljao o tome da proda kestenjastu kobilu oca Ralpha. Meggie je za posao koristila dugonogog crnog kastriranog ždrijepca na kome je ranije jahala za zabavu, jer je bio dobroćudniji i poslušniji od ćudljivih kobila i neukrotivih ždrijebaca u oborima. Radni konji bili su inteligentni i malokad blage naravi. Iako među njima nije bilo pastuha, to nisu bile nimalo prijazne životinje.

— Oh, tata, molim te, mogu li ja jahati na njoj? — molila ga je Meggie. — Zamisli kako bi nezgodno bilo, nakon sve njegove ljubeznosti, kad bi otac Ralph došao da nas posjeti i ustanovio da smo prodali njegovog konja!

Paddy ju je zamišljeno pogledao.

— Meggie, ne vjerujem da će otac Ralph ikad više doći.

— Ali mogao bi! To se nikad ne zna!

Nije mogao izdržati pogled očiju toliko sličnih očima Fee; nije ju mogao povrijediti kad ju je život već toliko povrijedio, jadnicu!

— U redu, Meggie, zadržat ćemo kobilu, ali pazi da jašeš naizmjenice na njoj i crnom ždrijepcu, jer ne želim debele konje na Droghedi, čuješ li me?

Do tada nije voljela jahati na konju oca Ralpha, ali nakon tog razgovora s ocem pružala je naizmjenice svakoj od tih životinja priliku da zaradi zob što je pojede.

Bilo je dobro što su gospođa Smith, Minnie i Cat bile upravo lude za blizancima pa su, dok je Meggie jahala po pašnjacima a Fee satima sjedila za pisačim stolom u dnevnoj sobi, dvojica dječaka uživali kao nikada. Petljali su se u sve, ali s toliko radosti i dobrog raspoloženja da se nitko nije mogao dugo ljutiti na njih. Uvečer, u svojoj kućici, gospođa Smith, koja je već odavno bila prešla na katoličku vjeru, klečala je i molitvama izražavala duboku zahvalnost što joj je ispunjavala srce tako da se gotovo prelijevalo. Dok je njen Rob bio živ, nije imala sreće da dobije djecu, a u velikoj kući godinama nije bilo djeteta. Njenim stanovnicima bilo je zabranjeno da se druže sa stanovnicima stočarskih kuća duž potoka. Kad su, međutim, stigli Clearyjevi, rođaci Mary Carson, konačno su došla i djeca. Posebno sad, kad su Jims i Patsy postali stanovnici velike kuće.

Zima je bila suha, a letnje kiše nisu pale. Sočna i visoka do koljena, požutjela trava postepeno se sušila na vrelom suncu dok i sama srž vlati nije postala žuta. Da bi se

moglo gledati preko pašnjaka, trebalo je stisnuti oči i povući rub šešira nisko preko čela; trava je bila srebrnasta kao ogledalo, a mali spiralni vrtlozi užurbano su se kretali kroz treperavu plavu izmaglicu prenoseći opalo lišće i polomljene vlati trave s jedne nemirne gomile na drugu.

Oh, kakva je to suša bila! Osušilo se čak i drveće i kora sa stabala se ljuštila u krutim, krtim trakama. Još nije bilo opasnosti da će ovce gladovati — trave je bilo još za godinu dana, možda i više — ali pogled na tako isušeno zelenilo nije nikog radovao. Uvijek je postojala mogućnost da kiše neće biti ni iduće godine, pa ni iduće dvije godine. U dobrim godinama palo bi dvadeset pet do trideset pet centimetara kiše, u lošim godinama, manje od deset centimetara ili čakništa.

Bez obzira na vrućinu i muhe, Meggie je voljela život na pašnjacima, voljela je jahati na kestenjastoj kobili iza stada koje bleji dok psi leže u travi, isplaženih jezika, prividno nezainteresirani za ono što se događa. Bilo je, međutim, dovoljno da se jedna ovca izdvoji iz čvrsto zbijenog stada pa da najbliži pas skoči kao osvetnička munja, spreman da zarije oštre zube u meso nedisciplinirane životinje.

Meggie je odjahala ispred stada, što je bila ugodna promjena nakon nekoliko sati udisanja prašine, i otvorila vratnice pašnjaka. Strpljivo je pričekala da psi, koristeći priliku da joj pokažu što znaju, lavežom i ugrizima protjeraju stado. Bilo je teže tako goniti goveda, jer su udarala oko sebe papcima ili nasrtala rogovima, pa bi ponekad i ubila kojeg neopreznog psa. To je bila prilika kada je trebalo da se umiješa gonič stada i upotrijebi bič, ali kao da su voljeli opasnost koju predstavlja gonjenje goveda. Od Meggie se, međutim, nije tražilo da tjera goveda; to je obavljao sam Paddy.

Psi je, međutim, nikad nisu prestali fascinirati; bili su upravo fenomenalno inteligentni. Gotovo svi psi na Droghedi bili su rasni *kelpie* ovčari, obrasli dugom smeđom dlakom sa svijetlim šapama, grudima i čelom, ali bilo je i kvinslenskih ovčara, krupnih pasa kratke plavičastosive dlake s crnim pjegama, i svakojakih križanaca između te dvije rase. Kad su ženke bile spremne za parenje, to je obavljano pod stručnim nadzorom, kad bi se štenile također; štenad, kad bi malo odrasla, upućivana su na probu na pašnjake i, ako bi se dobro pokazala, zadržavana su u čoporu ili prodavana, a ako ne bi zadovoljila, čekao ih je metak

Nakon što je zviždukom pozvala pse da se okupe, Meggie je zatvorila vratnice iza stada i okrenula kestenjastu kobilu prema kući. U blizini se nalazila veća skupina drveća, gigantskih i crnih eukaliptusa i crnih šimšira, s ponekom vilgom na samom rubu. Zadovoljno je utjerala konja u sjenu, a kako je konačno imala vremena da pogleda naokolo, pustila je da joj pogled besciljno luta po prostranstvu. Grane

eukalptusa zaposjela su jata papigica koje su kriještale i zviždukale, imitirajući pjesmu drugih ptica, zebe su preskakale s grane na granu, dva kakadua sa svijetložutim krestama sjedila su iskošenih glava i trepćući pratila svaki njen pokret, nemirne pliske čeprkale su po zemlji tražeći mrave, smiješno mašući repovima, a gavranovi su graktali tužno i neumorno.

Njihovi glasovi bili su najneskladniji u tom ptičjem zboru, neveseli, sumorni, čak nekako jezivi, kao da govore o trulom mesu, životinjskim leševima u raspadanju i plavim muhama. Bilo je nemoguće i zamisliti da gavran pjeva kao češljugar; njihovi glasovi savršeno su odgovarali njihovu načinu života.

Posvuda su, naravno, carevale muhe; Meggie je nosila veo preko šešira, ali muhe su neprestano napadale njene gole ruke, a kestenjasta kobilica neprestano je mlatila repom, stresala se i podrhtavala. Meggie se nije prestajala čuditi kako i pored dlake i debele kože konj može osjetiti nešto tako lagano i nježno kao što je muha. Muhe su pile znoj i zato su bile toliko neugodne konjima i ljudima, ali ljudi im nikad nisu dopuštali ono što su im dopuštale ovce, pa su za intimnije svrhe koristile njih — polagale su jaja na ulijepljenu vunu na zadnjem dijelu ovce ili drugdje gdje je bila vlažna ili prljava.

Sve je odzvanjalo od brujanja pčela a zrakom su kao svjetlucave munje prolijetali brzi vilinski konjici, od jednog kanala za vodu do drugog, između mnoštva leptirova i gigantskih moljaca jarkih boja. Konj je kopitom okrenuo komad trulog drva i Meggie je, naježvši se, promatrala mjesto gdje je drvo ležalo. Sve je vrvjelo od crva, bijelih, debelih, gadnih, zemnih ušiju, mokrica, ogromnih stonoga i pauka. Iz grmlja su iskakivali zečevi i munjevito se sklanjali natrag dok su im bijele pufnice repova treperile visoko u zraku, da bi zatim opet radoznalo izvirili, mičući njuškicama. Nešto dalje jedan kljunasti jež krenuo je u potragu za mravima koji su panično bježali na sve strane kad bi se približio. Ukopavajući se tako brzo da su mu prednje šape sa snažnim pandžama na trenutak bile pod zemljom, nestao je pod jednom velikom kladom. Njegovi pokreti dok se ukopavao bili su neobično smiješni, a opasne bodlje bile su priljubljene uz tijelo da pružaju što manji otpor; zemlja je letjela na sve strane.

Izišla je iz šumice i krenula glavnim putom prema imanju. Prašna staza bila je pokrivena sivim lopticama s bijelim točkicama; bile su to gale koje su tu tražile insekte i crve. Kad su vidjele da dolazi, čitavo je jato uzletjelo istovremeno. Učinilo joj se da prema njoj dolazi velik purpurno-ružičasti val; siva boja iznenada se pretvorila u ružičastu kad su ptice uzletjele i otkrile svoje jarko obojene grudi i donje

površine krila. Kad bih sutra morala otići s Droghede, pomislila je, da se nikad više ne vratim, u mislima bih uvijek vidjela taj kraj kroz ružičasti val jata tih prekrasnih ptica... Suša u krajevima dalje od rijeka sigurno postaje sve neugodnija; klokani se pojavljuju u sve većem broju, u sve većim krdima.

Jato ptica uplašilo je veliko krdo klokana od možda dvije tisuće životinja koje je mirno paslo pored ceste; čitavo krdo nagnulo je u bijeg dugačkim, gracioznim skokovima, krećući se brže od bilo koje životinje osim emua. Konji se nisu mogli utrkivati s njima.

Uživajući u tim prekrasnim scenama iz prirode, Meggie je, kao i uvijek, mislila na Ralpa. U sebi, ono što je osjećala prema njemu Meggie nikad nije smatrala šiparićkim zanosom već ljubavlju, kako se o tome govori u knjigama. Njeni osjećaji i njihovi simptomi nisu se nimalo razlikovali od osjećaja junakinja romana Ethel M. Dellove. Činilo joj se da nije pravo da se između nje i njega ispriječi takva umjetna barijera kao što je njegov svećenički poziv, i onemogućiti joj da postigne što želi, to jest da se uda za njega. Da živi s njim kao njen otac s majkom, u savršenoj harmoniji, i da je on obožava kao što njen otac obožava majku. Meggie nije nikad stekla dojam da se njena majka posebno trudi da zasluži tu njegovo obožavanje, a ipak ju je obožavao. Tako bi i Ralph ubrzo shvatio da je živjeti s njom kudikamo bolje nego živjeti sam; ona još nije bila svjesna da je za Ralpa svećenički poziv nešto čega se ni za što na svijetu ne bi mogao odreći. Znala je da svećeniku nije dopušteno da bude muž ili ljubavnik, i zato se bila nekako navikla da u mislima lišava Ralpa njegove svećeničke funkcije. Njeno formalno vjersko obrazovanje nije nikad dostiglo razinu diskusija o karakteru svećeničkog zavjeta, a sama nije nikad osjetila potrebu za religijom da bi se samoinicijativno upustila u proučavanje takvih pitanja. Kako joj molitve nisu pružale nikakvo zadovoljstvo, Meggie se pokoravala zakonima Crkve jednostavno zato što je smatrala da bi inače bila osuđena da vječno gori u paklu.

Sanjareći tako o njemu, pokušavala je da predoči sebi kako bi to izgledalo živjeti s njim i spavati kao njena majka s ocem. Pomisao na njegovu blizinu uzbudivala ju je i tjerala da se nemirno vrpolji u sedlu; ne raspoložujući nikakvim drugim kriterijima, zamišljala je tu blizinu kao beskrajnu bujicu poljubaca. Jahanje po pašnjacima nije nimalo pridonosilo njenom seksualnom obrazovanju, jer je već sama prisutnost pasa ubijala u životinjama svaku želju za parenjem, a i nekontrolirano parenje bilo je, uostalom, suzbijano kao i na svim drugim posjedima. Kad bi nekom stadu priključili ovnove za priplod, Meggie bi poslali na neko drugo mjesto, a kad bi primijetila da je

jedan pas skočio na drugog, to je za nju bio samo razlog da zamahne bičem i natjera par da prekine » igru« .

Nitko nije kadar ocijeniti što je gore — neodređena čežnja praćena nemirom i razdražljivošću, ili konkretna želja sa svjesnim naporom da se željeno i ostvari, ladna je Meggie čeznula, nije točno znala za čim, ali osnovni poriv bio je tu i nezadrživo je gurao prema ocu Ralphu de Bricassartu. I tako je sanjala o njemu, čeznula za njim, željela ga; i žalila je što mu ona, usprkos tvrdnjama da je voli, znači tako malo da niti jednom nije došao da je obiđe.

Dok je tako razmišljala, iznenada je naišao Paddy, koji se vraćao kući kao i ona. Osmjehujući se, zaustavila je kestenjastu kobilu i pričekala da je stigne.

— Kakvo ugodno iznenađenje! — rekao je Paddy jašući korakom na svom starom smeđe-bijelom konju usporedno s kćerkom.

— Da, zbilja — rekla je. — Je li suša tamo dalje?

— Malo je gore nego ovdje, mislim. Bože, nikad u životu nisam vidio toliko klokana! Tamo prema Milparinki mora da je sve suho kao kost. Martin King je govorio da treba početi s odstrelom, ali mislim da ni vojska naoružana mitraljezima ne bi mogla toliko smanjiti broj klokana da se osjeti neka razlika.

Bio je tako mio, tako pažljiv, obziran i ljubezan; rijetko je imala priliku da bude s njim bez prisutnosti bar jednog od momaka. Zato se požurila, prije nego što se predomislio, da postavi pitanje koje ju je mučilo, pitanje koje ju je grizlo i peklo, ma koliko da je nastojala da na njega sama pronađe neki utješan odgovor.

— Tata, zašto otac de Bricassart nikad ne dođe da nas posjeti?

— Zauzet je drugim poslovima, Meggie — odgovorio je mirno Paddy, ali u njegovom glasu mogla se osjetiti izvjesna uznemirenost.

— Pa i svećenici imaju praznike, zar ne? On je uvijek toliko volio Droghedu da sam sigurna kako bi želio provesti odmor kod nas.

— Svećenici u izvjesnom smislu imaju odmor, ali su u izvjesnom smislu uvijek na dužnosti. Moraju, na primjer, svakog dana služiti misu, čak i kad su sasvim sami. Mislim da je otac de Bricassart vrlo mudar čovjek i da je svjestan da se ne može vratiti starom načinu života. Za njega, draga moja Meggie, Drogheda je dio prošlosti. Kad bi se vratio, sigurno ne bi osjetio ono isto zadovoljstvo kao nekada.

— Želiš reći da nas je zaboravio — rekla je smrkuto.

— Ne nisam to htio reći. Da nas je zaboravio, ne bi nam tako često pisao niti

zhtijevao da mu javljamo što ima novo kod svakog od nas. — Okrenuo se u sedlu i sažno je pogledao svojim plavim očima. — Mislím da će bití najbolje da više nikad ne dođe, pa ga i ne ohrabrujem da to uradi.

— Tata!

Paddy je odlučno zagazio u mutne vode.

— Slušaj, Meggie, nije nimalo dobro za tebe da maštaš o svećeniku, krajnje je vrijeme da to shvatiš. Prilično dobro kriješ svoju tajnu, i ne vjerujem da bilo tko drugi zna što osjećaš prema njemu, ali pitanja postavljaš meni, zar ne? Ne pitaš mnogo, ali dovoljno. Vjeruj mi na riječ, moraš prestati s tim, čuješ li me? Otac de Bricassart položio je zavjet za koji sam sasvim siguran da ga ne namjerava prekršiti, i ti si njegovu naklonost protumačila sasvim pogrešno. Bio je već zreo čovjek kad te je upoznao, a ti si bila mala djevojčica. I tako on tebe gleda, Meggie, do današnjeg dana.

Nije odgovorila, a ni izraz njenog lica nije se promijenio. Da, ona je ipak kći svoje majke, pomislio je.

Zašto bi morao ostati svećenik? — rekla je nakon izvjesnog vremena. — Jednostavno nikad nisam imala priliku da porazgovaram o tome s njim.

Izraz Paddyjeva lica bio je takav da nije bilo nikakve sumnje da su ga njene riječi uistinu šokirale. Za Meggie je to bilo uvjerljivije od njegovih riječi, izgovorenih srditim tonom.

— Meggie! Oh, dobri bože, to je ono najgore što donosi ovaj život u divljini! Trebalo je da nastaviš školovanje, djevojko, i da je tetka Mary umrla—koju godinu ranije, poslao bih te u Sydney da provedeš izvjesno vrijeme pod stegom. Ali sad je prekasno, zar ne? Ne bih htio da ti se mlađe djevojke rugaju, draga moja Meggie! — Nastavio je blažim tonom, pojedinačno izgovarajući riječi da bi im dao oštrinu i učinio da zvuče okrutnije, iako nije namjeravao da bude okrutan, već samo da rasprši njene iluzije, jednom zauvijek — Otac de Bricassart je svećenik, Meggie. Ne može nikad, nikad prestati da bude svećenik, shvati to konačno! Zavjet koji je dao jest svetinja, previše velika svetinja da bi ga mogao prekršiti. Kad čovjek jednom postane svećenik, ne može više odustati, i njegovi odgojitelji u sjemeništu dobro paze da bude potpuno svjestan što radi prije nego što pristupi polaganju zavjeta. Čovjek koji položi taj zavjet vrlo dobro zna da ga više ne smije prekršiti, nikad. Otac de Bricassart dao je taj zavjet, i neće ga prekršiti do kraja života. — Uzdahnuo je. — Sad ti je jasno, Meggie, zar ne? Od ovog trenutka nemaš više prava da sanjariš o ocu

de Bricassartu.

Stigli su do imanja s njegove čeone strane, tako da su im štale bile bliže nego torovi za stoku. Meggie je bez riječi potjerala kestenjastu kobilu prema štalama, ostavljajući oca da jaše do kuće sam. Neko se vrijeme osvrtao i gledao za njom, a kad je nestala iza ograde oko štala, podbo je svog šarenog konja i završio jahanje kasom, mrzeći sebe i nuždu da kaže ono što je reko. Neka vrug nosi te odnose između muškaraca i žene! Tu, činilo se, postoje izvjesna pravila koja su u raskoraku sa svim ostalim pravilima.

Glas oca Ralpa de Bricassarta bio je leden, ali ipak topliji nego njegov pogled, prikovan za blijedo lice mladog svećenika dok je izgovarao krute, pažljivo odvgnute rečenice.

— Niste se ponijeli kako to Gospodin naš Isus Krist zahtijeva od svojih svećenika. Mislim da vi to znate bolje nego što mi, koji sudimo o vašem ponašanju, ikad možemo znati, ali vas moram ukoriti u Ime našeg nadbiskupa, koji je ne samo vaš brat kao svećenik nego i vaš pretpostavljeni. Dužni ste da mu se pokoravate u svemu, i nije vaše da raspravljate o njegovim osjećajima ili o njegovim odlukama. Shvaćate li uistinu koliko ste osramotili samog sebe, vašu župu, a posebno Crkvu koju treba da volite više od bilo kog bića na ovom svijetu? Zavjet da ćete živjeti u celibatu jednako je važan i jednako vas obvezuje kao i ostali zavjeti, i prekršivši ga počinili ste težak grijeh. Tu ženu, naravno, više nikad u životu nećete vidjeti, ali i ini smo dužni da vam pomognemo u vašoj borbi da savladate iskušenje. Zato smo poduzeli mjere da smjesta primite novu dužnost u župi u Darwinu, na sjevernom Teritoriju. Još noćas ćete otputovati ekspresnim vlakom za Brisbane, a odatle ćete, ponovo vlakom, produžiti za Longreach. U Longreachu ćete se ulkratiti u avion kompanije *Quantas* za Darwin. Dok ovdje razgovaramo, vaše stvari bit će spakirane tako da stignu na vlak prije odlaska, i nema nikakve potreba da se vraćate u svoju dosadašnju župu. A sad pođite u kapelu s ocem Johnom i pomolite se! Ostat ćete u kapeli dok ne bude vrijeme da krenete na kolodvor. Da vam bude lakše i ugodnije, otac John će putovati s vama do Darwina. Možete ići.

Bili su mudri i budni, ti svećenici iz crkvene administracije; nisu dopuštali grešniku da ponovo uspostavi kontakt s mladom djevojkom koja mu je bila ljubavnica. Bio je to vrlo neugodan slučaj koji je u župi izazvao pravi skandal. Što se tiče djevojke neka čeka, neka nagađa, neka se čudi! Od sada pa do dolaska u Darwin bit će pod nadzorom savjesnog oca Johna koji je već primio odgovarajuća naređenja, a nakon

toga svako pismo koje pošalje iz Darwina bit će otvoreno i pročitano; također će mu biti onemogućeno da koristi međugradске telefonske veze. Nikad ona neće saznati kamo je otišao, a on neće imati prilike da joj javi. Neće imati ni mogućnosti da nađe drugu djevojku. Darwin je granično, pionirsko naselje u kome gotovo nema žena. Zavjet što ga je dao konačan je i nitko ga ne može osloboditi obveza koje je njim preuzeo. Ako je previše slab da ga se pridržava, za to se mora pobrinuti Crkva.

Nakon što je pogledom ispratio mladog svećenika i njegovog psa čuvara, otac Ralph ustao je od stola i otišao u drugu prostoriju. Nadbiskup Cluny Dark sjedio je u svom naslonjaču, a desno od njega mirno je sjedio muškarac u sutani s purpurnim pojasom i purpurnom kpicom na glavi. Nadbiskup je bio krupan čovjek s prekrasnom grivom sijede kose i upadljivo plavim očima; spadao je među vitalne starce, posjedovao je izvanredan smisao za humor a najviše od svega volio je bogato postavljen stol. Njegov posjetilac bio je sušta suprotnost — sitan i mršav, s nekoliko rijetkih crnih pramenova kose oko kapice i uglastim, asketskim licem žućkaste boje, s tamnozelenim sjenima brade i krupnim crnim očima. Sudeći po vanjštini, mogao je imati trideset i pedeset godina; u stvari, bilo mu je trideset devet godina, to jest bio je tri godine stariji od oca Ralpa de Bricassarta.

— Sjedite, oče, i natočite sebi šalicu čaja — rekao je nadbiskup srdačno. — Već sam pomislio da ćemo za vas morati naručiti novi. Jeste li otpremili mladog čovjeka s odgovarajućim savjetom da se popravi?

— Jesam, vaša preuzvišenosti — rekao je otac Ralph kratko i sjeo u treći naslonjač pored stolića za čaj prekrivenog tankim sendvičima s krastavcem, kolačima preljevenim ružičastom i bijelom glazurom, vrućim uštipcima preljevenim maslacem, kristalnim posudama s džemom i tučenim vrhnjem, srebrnim priborom za jelo, tanjurićima i šalicama za čaj od ejnslejskog porculana s nečim zlatnim listićima.

— Takvi incidenti su neugodni, dragi moj nadbiskupe, ali i mi, svećenici našeg Gospodina, samo smo slaba ljudska bića. U srcu ga duboko žalim, i noćas ću se moliti da ubuduće smogne više snage — rekao je posjetilac.

Govorio je izrazito stranim naglaskom, tihim glasom, pomalo šištavo izgovarajući s. Po nacionalnosti je bio Talijan, a titula mu je bila „njegova preuzvišenost nadbiskup papinski legat pri Australskoj katoličkoj misiji”. Zvao se Vittorio Scrabanza di Contini-Verchese. Imao je delikatan zadatak da održava vezu između crkvene hijerarhije u Australiji i izravnog centra Crkve u Vatikanu. Drugim riječima, bio je to najutjecajnij i svećeniku tom dijelu svijeta.

Prije nego što je postavljen na tu dužnost, nadao se, naravno, da će biti poslan u Sjedinjene Države, ali kad je malo razmislio, zaključio je da će mu i Australija sasvim odgovarati. Iako je po broju stanovnika, ako ne i po površini, Australija bila mnogo manja zemlja, bila je neusporedivo više katolička. U Australiji nije bilo kao u drugim zemljama engleskog govornog područja, i biti katolik nije značilo hendikep u društvenom smislu niti smetnju za napredovanje u politici, poslovnom svijetu ili pravosuđu. Bila je to, osim toga, bogata zemlja koja je obilno pomagala Crkvi. Nije se morao bojati da će ga, dok bude u Australiji, u Rimu zaboraviti.

Nadbiskup papinski legat bio je čovjek profinjena duha i njegove oči iznad zlatnog ruba šalice nisu pažljivo promatrale nadbiskupa Clunyja Darka, nego oca Ralpa de Bricassarta koji je ubrzo trebalo da postane njegov tajnik. Bilo je općenito poznato da nadbiskup Dark mnogo voli tog svećenika, ali nadbiskup papinski legat pitao se koliko će se njemu svidjeti taj čovjek. Svi su tako krupni, ti irsko-australski svećenici, kao kakvi divovi pored njega; bilo mu je već dosadilo da neprestano zabacuje glavu kako bi im vidio lice. Odnos oca de Bricassarta prema svom sadašnjem šefu bio je bez zamjerke — ležeran, spontan, pun poštovanja ali srdačan, s mnogo humora. Kako će se prilagoditi radu s potpuno drukčijim čovjekom? Bio je običaj da se na položaj tajnika papinskog legata postavlja Talijan, ali Vatikan je bio neobično zainteresiran za oca Ralpa de Bricassarta. On se ne samo isticao time što je bio osobno bogat (suprotno prilično raširenom mišljenju, njegovi pretpostavljeni nisu imali prava da mu oduzmu taj novac, a on sam nije pokazivao ni najmanju namjeru da ga se odrekne u korist Crkve), nego je vlastoručno donio Crkvi ogromno bogatstvo. Zbog toga je Vatikan odlučio da nadbiskup papinski legat postavi oca Ralpa de Bricassarta za svog tajnika, da prouči tog mladog čovjeka i točno ustanovi kakav je.

Jednog dana Sveti Otac morat će odati priznanje Australiji na taj način što će jednom visokom crkvenom dostojanstveniku dodijeliti kardinalski šešir, ali to neće biti tako brzo. Zato mu je bila dužnost da prati svećenike u dobi oca de Bricassarta, a među njima je de Bricassart nedvojbeno bio najjači kandidat. Pa neka bude tako! Da vidimo kako će se otac de Bricassart nositi s jednim Talijanom. To bi moglo biti zanimljivo. Samo, zašto taj čovjek nije bar malo niži?

Dok je s uživanjem srkao čaj, otac Ralph bio je neobično tih. Nadbiskup papinski legat primijetio je da je pojeo jedan mali trokutasti sendvič ne pokazujući nimalo zanimanja za ostale delikatese, ali je halapljivo iskapio četiri šalice čaja bez šećera i bez mlijeka. E pa, lako je pisalo u izvještaju što ga je dobio — da je u osobnom životu otac Ralph neobično skroman i da su mu jedina slabost dobri (i brzi)

automobili.

— Vaše je prezime francusko, oče — rekao je nadbiskup papinski legat prijazno — a rekli su mi da ste Irac. Otkud taj fenomen? Je li vaša obitelj francuskog porijekla?

Otac Ralph zavrteo je glavom i osmjehnuo se.

— To je normansko prezime, vaša preuzvišenosti, vrlo staro i vrlo časno. Ja sam izravan potomak nekog Ranulfa de Bricassarta, baruna na dvoru Vilima Osvajača. Došao je u Englesku 1066. godine, zajedno s Vilimom i njegovom vojskom, i jedan od njegovih sinova dobio je zemlju u Engleskoj. Pod vlašću normanskih kraljeva obitelj je prosperirala, a kasnije su neki od njih, za vladavine Henrika Četvrtog, prešli preko Irskog mora i nastanili se u Paleu. Kad je Henrik Osmi ukinuo vlast Rima nad Engleskom crkvom, de Bricassartovi su ostali vjerni Vilimovoj vjeri, što je značilo da je za nas vrhovna vlast bila u Rimu, a ne u Londonu. Kad je Cromwell uspostavio Commonwealth, de Bricassartovi su izgubili zemlju i titulu, i to im nikad više nije vraćeno. Karlo je imao pristalice u Engleskoj koje je želio nagraditi irskom zemljom. Irci ne mrze Engleže bez razloga, znate. Tako je moja obitelj, ostajući vjerna Crkvi i Rimu, postala gotovo nepoznata. Moj stariji brat vlasnik je unosne ergele u grofoviji Meath, i nada se da će uzgojiti konja koji će pobijediti na Derbyju ili Grand Nationalu. Ja sam drugi sin, a u tradiciji obitelji oduvijek je bilo da drugi sin stupi u svećenike, ako osjeća želju za tim. Veoma se ponosim svojim imenom i porijeklom, znate. Obitelj de Bricassart postoji već tisuću petsto godina.

Ah, to je izvrsno! Staro, aristokratsko prezime i kao najbolja preporuka tradicija čuvanja vjere, bez obzira na progone, makar i po cijenu gubitka imovine i odlaska u emigraciju.

— A ime Ralph?

— Skraćeno od Ranulf, vaša preuzvišenosti.

— Razumijem.

— Mnogo ćete mi nedostajati, oče — rekao je nadbiskup Cluny Dark premazujući uštipak džemom i tučenim vrhnjem, da bi ga zatim čitavog ubacio u usta.

Otac Ralph se nasmijao.

— Dovodite me u nezgodan položaj, vaša preuzvišenosti! Sjedim ovdje između dosadašnjeg i novog šefa, i ako odgovorim tako da bude zadovoljan jedan, bit će nezadovoljan drugi. Mogu li, međutim, reći da će mi vaša preuzvišenost nedostajati,

ali da se radujem što ću raditi s njegovom preuzvišenošću nadbiskupom papinskim legatom?

Bio je to dobar, diplomatski odgovor. Nadbiskup di Contini-Verchese postajao je sve više uvjeren da će mu takav tajnik dobro doći. Samo, previše je lijep čovjek s tim profinjanim crtama, preplanulom kožom, divno građenim tijelom!

Otac Ralph ponovo je utonuo u šutnju; zurio je u stolic za čaj a da ga nije vidio. Vidio je mladog svećenika koga je upravo disciplinski kaznio, pogled njegovih već izmučenih očiju, gašenje svjetlosti u njima kad je shvatio da mu neće dopustiti ni da se oprostí sa svojom dragom. Bože, što bi bilo da je taj svećenik on, a djevojka Meggie? Takve veze, uz najveću opreznost, mogu ostati neprimijećene neko vrijeme; mogu ostati neprimijećene i zauvijek ako čovjek sastanke sa ženama ograniči na jednom godišnje, u doba odmora, daleko od sredine u kojoj živi. Ali ozbiljna odanost jednoj ženi mora dovesti do toga da se sve otkrije.

Bilo je trenutaka kad je klečanje na mramornom pođu kapele u palači, dok se ne bi sasvim ukočio od bolova, bilo jedini način da se obuzda i ne sjedne u prvi vlak za Gilly i Droghedu. Govorio je sebi da je naprosto žrtva usamljenosti, da mu nedostaje ljudska prisnost na koju je bio navikao na Droghedi. Govorio je sebi da se ništa nije promijenilo kad je popustio trenutnoj slabosti i uzvratío Meggie poljubac; da je njegova ljubav prema njoj još uvijeku carstvu nestvarnog i nadzemaljskog, da nije prešla u drugi svijet i stekla cjelovitost koja ga plijeni i uznemirava na način kako to nekadašnji snovi nisu mogli. Nije mogao priznati da se bilo šta promijenilo, i nastojao je da misli o Meggie kao o maloj djevojčici, isključujući sve vizije koje nisu bile u skladu s tim.

Prevario se. Bol nije popuštao. Činilo se da postaje sve jači i nelako neugodniji, ledeniji. Njegova osamljenost bila je nekad nešto bezlično, i nikad nije bio kadar reći da bi nečija prisutnost u njegovom životu mogla učiniti da se osjeća drukčije. Osamljenost je sad, međutim, dobila ime: Meggie, Meggie, Meggie, Meggie...

Trgnu se iz svojih snova i primijetio da ga nadbiskup di Contini-Verchese netremice promatra; te krupne, tamne oči bile su opasno pronicave, kudikamo pronicavije od živahnih, okruglih očiju njegovog dotadašnjeg šefa. Previše inteligentan da bi se pretvarao kako je ta njegova zamišljenost bez razloga, otac Ralph je svom budućem šefu uputio jednako prodoran pogled, a onda se jedva primjetno osmjehnuo i slegao ramenima, kao da kaže: »Svatko u sebi nosi svoju tugu, a sjećati se bolnih stvari nije grijeh«.

— Recite mi, oče, je li iznenadna privredna kriza utjecala na vaše poslove? —

upitao ga je talijanski prelat mirno.

— Zasad nema razloga za zabrinutost, vaša preuzvišenosti. Oscilacije na tržištu ne mogu ugroziti Michar Limited. Mislim da će najviše izgubiti oni koji nisu investirali svoj kapital tako promišljeno kao gospođa Carson. Posjed Drogheda, naravno, neće bogzna kako dobro proći; cijena vune pada. Gospođa Carson je, međutim, bila previše lukava da bi uložila sav novac u poljoprivredu; više je voljela solidnost metala. Zato je, po mom mišljenju, ovo pravi trenutak za kupovinu zemljišta, ne samo poljoprivrednog u unutrašnjosti nego i okućnica i gradilišta u velikim gradovima. Cijene su upravo smiješno niske, ali neće takve ostati zauvijek. Ne vidim kako bismo mogli na dužu stazu izgubiti na nekretninama ako ih kupimo sad. Depresija će jednog dana proći.

— Sigurno — rekao je nadbiskup papinski legat.

Otac de Bricassart, očigledno, nije bio samo diplomat nego i poslovan čovjek! Bit će zaista potrebno da ga Rim drži na oku.

Bila je 1930. godina i Drogheda je dobro osjetila što je to privredna depresija. Širom Australije ljudi su bili bez posla. Oni koji nisu mogli plaćati stanarinu krenuli su u uzaludnu potragu za poslom kojeg nije bilo. Ostavljeni da se snalaze sami, žene i djeca preselili su u stračare na općinskom zemljištu i čekali u repovima na besplatne obroke; očevi i muževi otišli su da traže posao. Čovjek bi zamotao nekoliko najnužnijih sitnica u pokrivač, vezao ga remenom, prebacio preko ramena i krenuo stazom, u nadi da će mu u postajama kroz koje ga nanese put bar dati besplatno da se najede, ako ne i posao. Skitati tako kroz Outback bilo je bolje nego spavati u sidnejskim prihvatilištima za nezaposlene.

Cijene namirnica su pale, i Paddy je do vrha napunio sve smočnice i skladišta na Droghedi. Svatko je mogao sa sigurnošću računati na to da će mu na Droghedi napuniti torbu. Čudno je bilo što se taj defile lutalica neprestano mijenjao; nakon što bi pojeli obilan topao obrok i spakirali namirnice za put, ti ljudi nisu pokazivali ni najmanje volje da ostanu, već bi nastavili put u potrazi za tko zna čim. Nisu sva mjesta bila tako gostoljubiva ni tako široke ruke kao Drogheda, što je samo činilo težom zagonetku zašto te lutalice ne pokazuju želju da ostanu. Možda ih je sama bescilnost tog beskućničkog života, pomisao da nemaju doma, da nemaju kamo otići, tjerala da lutaju dalje. Većina je uspijevala da nekako preživi, ali mnogi su umirali i ljudi bi ih, kad bi ih pronašli, sahranjivali prije nego što gavranovi i divlje svinje ostave od njih samo bijele kosti. U Outbacku čovjek je bio osamljen u ogromnom prostranstvu.

Stuart je, međutim, sad opet ostajao kod kuće, a lovačka puška stajala je uvijek spremna pored kuhinjskih vrata. Sad je bilo lako naći dobre stočare, i Paddy je u staru zgradu za pripravnike smjestio novih devet mladih ljudi, tako da Stuart nije bio neophodno potreban na pašnjacima. Fee više nije držala gotovinu naokolo i zamolila je Stuarda da joj načini čvrst ormar skriven iza oltara u kapeli, koji joj je služio kao sef. Među lutalicama bilo je malo loših ljudi, jer su takvi radije ostajali u velikim i većim provincijskim gradovima; život na stazi bio je previše čist i previše samotnički, a nije nudio lagane dobitke. Ipak nitko nije zamjerao Paddyju što ne želi ostaviti žene bez zaštite; Drogheda je bila poznato imanje i mogla bi privući pažnju one nekolicine nepoželjnih koji su se kretali stazom.

Zima je donijela žestoke oluje, i suhe i one s kišom, a proljeće i ljeto takve provale oblaka da je trava na Droghedi izrasla sočnija i viša nego ikada.

Jim i Patsy mukotrpno su se probijali kroz školske zadaće što su im stizale poštom, sjedeći za kuhinjskim stolom pod nadzorom gospođe Smith, i usput čavrljali o tome kako će biti kad odu u Riverview, pravu školu s internatom. Gospođa Smith je, međutim, na takve razgovore reagirala tako kiselu i razdražljivo da su ubrzo naučili da ne govore o odlasku s Droghede kad bi se ona našla u blizini.

Suša se vratila; trava visoka odraslom čovjeku do bedara potpuno se osušila i u toku suhog ljeta pretvorila u krte vlati srebrnaste boje. Nakon deset godina provedenih u australskim ravninama, potpuno otvrdnuli na hajd'-gore-hajd'-dolje oscilacije suša i poplava, ljudi su samo slijegali ramenima i nastavljali raditi svakog dana kao da je taj dan jedini važan. I to je, na izvjestan način, bilo točno; u biti, najvažnije je bilo preživjeti od jedne dobre godine do slijedeće, za koju se nikad nije znalo kad će doći. Nitko nije mogao predvidjeti kišu. U Brisbaneu je živio neki čovjek po imenu Inigo Jones koji je sastavljao prilično pouzdane dugoročne prognoze, primjenjujući novu teoriju aktivnosti sunčevih pjega, ali u ravninama nisu baš mnogo vjerovali njegovim riječima. Neka od njega traže prognoze mladenci iz Sydneyja i Melbournea kad zakazuju dan vjenčanja, ljudi iz ravnica sudit će o vremenu po onome što osjećaju u kostima.

U zimu 1932. godine vratile su se suhe oluje zajedno s užasnom hladnoćom, ali gusta trava nije dopuštala da se diže prašina, a muha je bilo manje nego inače. To nije bila bogzna kakva utjeha za tek ostrižene ovce, koje su žalosno drhtale. Supruga Dominika O'Rourkea, koja je živjela u drvenoj, ni po čemu osobitoj kući, obožavala je primati goste iz Sydneyja; jedna od glavnih točaka u njenom programu obilazaka bio je posjet Droghedi, jer je željela pokazati posjetiocima da čak u dalekim travnatim ravninama neki ljudi žive vrlo udobno. Razgovor bi tada uvijek skrenuo na te mršave ovce, bijedne kao utopljeni štakori, ostavljene da se bore sa zimom bez svojih dvanaest do petnaest centimetara dugačkih pramenova koji će im opet izrasti do ljeta. Zato im je, kako je to Puddy ozbiljno objasnio jednom od takvih posjetilaca, vuna bila bolja. A važna je vuna, ne ovca. Ubrzo nakon što je dao tu izjavu, *Sidney Morning Herald* objavio je pismo sa zahtjevom da parlament po hitnom postupku donese zakon kojim će biti učinjen kraj tim »okrutnim postupcima« uzgajivača. Sirota gospođa O'Rourke bila je potpuno zburnjena, ali Puddy se smijao dok ga nije trbuh zabolio.

— Dobro je što siroti momak nije vidio kako radnik prilikom šišanja raspára ovci trbuh i zašije ga Iglom za zašivanje vreća — tješio je zburnjenu gospođu O'Rourke.
— Nema smisla da se uzbuđujete zbog toga, gospođu O'Rourke. Tamo u gradovima

nemaju poima kako žive ljudi ovdje, i mogu sebi priuštiti luksuz, da tetoše životinje kao djecu. Ovdje je drukčije. Ovdje nikad nećete doživjeti da netko mirno prolazi pored drugih ljudi, žena ili djece u nevolji kao da ih ne vidi, dok u gradu ti isti koji toliko strepe nad svojim kućnim ljubimcima neće maknuti prstom da pomognu drugom čovjeku.

Fee je podigla glavu.

— U pravu je, gospođo O'Rourke — rekla je. — Uvijek smo skloni da se nemarno odnosimo prema onome čega je mnogo. Ovdje ima mnogo ovaca, a u gradu mnogo ljudi.

Tog dana u kolovozu, kad je izbila strahovita oluja, samo je Paddy bio daleko od kuće. Sjahao je, čvrsto privezao konja za drvo i sjeo ispod jedne vilge da pričekala dok oluja prođe. Drhteći od straha, njegovi su se psi skupčali kraj njega, a ovce koje je namjeravao prebaciti na drugi pašnjak raspršile su se u skakutave grupice koje su besciljno jurcale na sve strane. Oluja je bila strašna i svoj najžešći bijes iskalila je tek kad se središte vrtloga našlo ravno iznad njegove glave. Paddy je rukama pritisnuo uši, zatvorio oči i molio se.

Nedaleko od mjesta gdje je sjedio ispod vilge, čije su se opuštene lisnate grane uvijale na sve jačem vjetru, nalazila se manja skupina mrtvih panjeva i klada obrasla visokom travom. Usred te bijele, skeletne mase stajao je velik mrtav eukaliptus čije se ogoljeno deblo, petnaestak metara visoko, uzdizalo prema oblacima crnim kao noć, na vrhu stanjeno, nazubljeno i oštro kao koplje.

Plavi vatreni cvijet, tako blistav da je zaslijepio Paddyja i kroz spuštene kapke, natjerao ga je da skoči na noge da bi trenutak nakon toga bio bačen na zemlju kao lutka ponesena valom strašne eksplozije. Podigao je glavu i stigao vidjeti kako munja u svojim posljednjim trenucima poigrava kao bezbroj treperavih plavih i purpurnih plamičaka što puze gore-dolje po debelu mrtvog gumovca; zatim, toliko brzo da je jedva stigao shvatiti što se događa, čitava je masa planula. Iz mrtvog drveta bila je odavno isparila i posljednja kap vlage, a trava je bila visoka i suha kao papir. Kao prkosan odgovor zemlje nebu, iz ogromnog drveta suknuo je stup plamena iznad vrha debla, klade i panjevi oko njega buknuh su istog trenutka, a od središta požara kovitlac je u širokom luku potjerao pred sobom pravu rijeku plamena, zatvarajući jedan, pa drugi, pa treći krug. Paddy nije imao vremena ni da stigne do svog konja.

Pregrijana vilga naglo je planula, a smola u mekoj srži njenog stabla eksplodirala

je, raznoseći ga. Kamo god da je pogledao, Paddy je vidio samo kompaktni zid plamena; stabla su gorjela kao baklje a trava ispod njih pretvorila se u vatreno more. Kroz grmljavinu je čuo je vrištanje svog konja i srce mu je stalo; nije mogao ostaviti jadnu životinju da izgori vezana, bespomoćna. Jedan je pas zaskvičao i njegovo skvičanje preraslo je u gotovo ljudski krik bola. Nekoliko trenutaka poskakivao je i uvijao se kao živa gmaklja, a onad nestao u zapaljenoj travi. Javljali su se i drugi psi, kako ih je plamen stizao dok su bježali, jer se tjeran vjetrom kretao brže nego što je bilo koje stvorenje moglo trčati ili letjeti. Užareni meteor oprljio je Paddyju kosu dok je na trenutak zastao da razmisli kako bi mogao najlakše stići do svog konja; kad je oborio pogled, vidio je velikog kakadua kako se peče ispred njegovih nogu.

Paddy je iznenada shvatio da je to kraj. Iz ovog pakla neće se moći izvući ni on ni njegov konj. U trenutku kad je to pomislio, jedan suhi bijeli eukaliptus iza njega buknuo je razbacujući plamen na sve strane, a stablo mu se rascijepalo kad je smola u njemu eksplodirala. Koža na Paddyjevoj ruci prekrila se mjhurićima i pocrnjela; sjaj njegove kose konačno je ustuknuo pred nečim još sjajnijim. Neopisiva je to smrt, jer vatra djeluje od kože prema unutrašnjosti i mozak i srce umiru posljednji, kad prestanu funkcionirati. S odjećom u plamenu, Paddy je urlajući trčao kroz plameni pakao, a svaki njegov jezivi krik bio je ime njegove žene.

Svi ostali muškarci vratili su se na Droghedu prije oluje, odveli konje u korale i razišli se, neki prema velikoj kući a drugi prema barakama. U blistavo osvijetljenoj dnevnoj sobi, pokraj kamina od bijelog mramora s ružičastim žilicama, u kojem su buktale velike cjepanice, Clearyjevi su sjedili i slušali kako vani bjesni oluja. Tog dana nisu dolazili u iskušenje da iziđu i promatraju je. Ugodan, prodoran miris eukaliptusovog drveta što je gorjelo u kaminu i gomile sendviča i kolača na kolicima za serviranje bili su previše primamljivi. Nitko nije očekivao da bi i Paddy mogao stići.

Oko četiri po podne oblaci su otploveli na istok i svi su, nesvjesno, odahnuli; bilo je zbog nečeg nemoguće opustiti se za suhe oluje, iako su sve zgrade na Droghedi bile opremljene gromobranima. Jack i Bob su ustali i izišli da udahnu malo svježeg zraka, kako su rekli, u stvari, da opet udahnu zrak punim plućima.

— Pogledaj! — rekao je Bob, pokazujući prema zapadu.

Iznad drveća što je okružavalo Domaći pašnjak, dizao se ogroman oblak dima brončane boje, rubova raščupanih na vjetru u iskidane trake.

— Bože! — jeknuo je Jack i potrčao prema telefonu. — Požar, požar! — viknuo je u slušalicu i odmah istrčao van da vidi što se događa, dok su oni u sobi zapanjeno zurili u njega. Vratio se i viknuo: — Požar na Droghedi, i to velik! — a zatim objesio slušalicu. To je bilo sve što je trebalo javiti centrali u Gillyju i onima duž linije koji su obično podizali slušalicu na prvi zvuk zvonca. Iako u oblasti Gillanbone nije bilo većeg požara otkako su Clearyjevi stigli na Droghedu, svu su znali što treba da rade.

Mladići su otrčali po konje, stočari su se već okupljali ispred baraka za pripravnike, a gospođa Smith otključala je jedno od skladišta i brzo dijelila vreće od jute, svakome po desetak komada. Oblak dima uzdizao se na zapadu a vjetar je puhao iz tog pravca, što je značilo da se vatra približava imanju.

Fee je skinula dugu suknju i obukla stare Paddyjeve hlače, a onda otrčala s Meggie prema štalama; znala je da će biti neophodno potreban svaki par ruku koji može držati vreću.

U kuhinji, gospođa Smith raspalila je vatru u velikoj peći, a djevojke su počele donositi velike lonce što su visili o kukama sa stropa.

— Dobro je što smo jučer zaklali vola — rekla je gospođa Smith. — Minnie, uzmi ključ od podruma s pićem i donesi sav rum i sve pivo što ga imam; neka Cat pođe s tobom da ti pomogne, a zatim odmah počnite mijesiti tijesto za pogače, dok ja pripremam paprikaš. I požurite, požurite!

Konji, uznemireni poslije oluje, osjetili su miris dima i nisu se dali osedlati; Fee i Meggie konačno su izvele konje, koji su poigravali, iz štale u koral, u nadi da će ih tamo lakše savladati. Dok se Meggie natezala s kestenjastom kobilom, stazom što je vodila za Gilly dotrčala su dvojica radnika-lutalica.

— Požar, gospođo, požar! Imate li konje i za nas? Možemo li dobiti vreće.

— Idi te ravno stazom prema oborima. Bože, nadam se da nitko od vaših nije tamo nastradao! — rekla je Meggie, koja nije znala gdje joj je otac.

Radnici su uzeli jutene vreće i mješine s vodom od gospođe Smith; Bob i ostali muškarci odjahali su pet minuta ranije, pa su se požurili za njima. Fee i Meggie krenule su posljednje, galopom duž potoka, zatim preko potoka, prema mjestu gdje se dizao dim.

Iza njih, Tom, vrtlar, napunio je veliki kamion- cisternu vodom iz arteškog zdenca i upalio motor. Sumo provala oblaka mogla bi ugasiti požar takvih razmjera, ali voda je bila potrebna za kvašenje vreća i odjeće gasilaca. Kad je prebacio ručicu u prvu brzinu da bi savladao strmu suprotnu obalu potoka, na trenutak se osvrnuo i pogledao

praznu nadzornikovu kuću i dvije prazne kuće iza nje; to je bio meki trbuh posjeda, jedino mjesto gdje su zapaljivi objekti bili dovoljno blizu drveća iza potoka da ih može zahvatiti požar. Stari Tom pogledao je prema zapadu, zavrtio glavom, naglo donoseći odluku, i vješto upravljajući vratio kamion, vozeći unatrag, na obalu bližu imanju. Neće uspjati lokalizirati taj požar na pašnjaku; vratit će se ovamo. Iznad jaruge, ispred nadzornikove kuće, pričvrstio je šmrk za cisternu i dobro zalio kuću, a zatim prešao na dvije manje zgrade, natapajući drvene zidove i stupove. To je bilo najkorisnije što je mogao učiniti — tako nakvasiti zgrade da ne mogu planuti.

Meggie je jahala iza Fee promatrajući kako se zloslutni oblakna zapadu povećava; vjetar je donosio sve jači i jači miris paljevine. Već se spuštao sumrak i krda životinja što su bježala sa zapada postajala su sve brojnija — krda klokana, divljih svinja, stada uplašениh ovaca i goveda, emui, goane i na tisuće zčeva. Bob je ostavio vratnice otvorene, primijetila je kad su prešle iz Boreheada na Billa-Billu; svaki pašnjak Droghede imao je svoje ime. Ovce su, međutim, bile tako glupe da bi, naišavši na ogradu, ostale stajati metar daleko od otvorenih vratnica, ne primjećujući je.

Dok su stigli, požar je uznapredovao već gotovo dvadeset kilometara, a širio se i bočno, tako da je svakog trenutka zahvaćao sve širu frontu. Zaustavili su uplašene, nemirne konje i bespomoćno gledali prema zapadu, promatrajući kako se tjeran snažnim vjetrom požar prenosi kroz visoku suhu travu i skače s jedne skupine drveća na drugu. Nije imalo nikakvog smisla pokušavati, na tom mjestu požar ne bi mogla zaustaviti ni armija. Morat će se vratiti na imanje i braniti ga kako znaju i mogu... Fronta požara bila je široka već osam kilometara; ako ne potjeraju svoje već umorne konje, i sami će se naći okruženi plamenom, littsliadat će. Bilo je šteta ovaca, velika šteta, ali pomoći nij je bilo.

Stari Tom još je zalijevao kuće kraj potoka kad su piršli plitki gaz.

— Dobro je, Tome! — viknuo je Bob. — Nastavi tako dok ne postane pretoplo, a onda se na vrijeme povući, čuješ li me? Ne junači se bez potrebe, ti si važniji od to malo drveta i stakla!

Imanje je bilo zakrčeno automobilima, a vidjela su se svjetla novih koji su pristizali poskakujući na neravnoj cesti iz Gillyja. Velika grupa muškaraca čekala je da Bob odvede konja u koral.

— Je li požar velik, Bobe? — upitao je Martin.

— Previše velik da bismo se borili s njim, mislim — rekao je Bob očajno. —

Mislim da je širok oko osam metara, a po ovom vjetru kreće se brzinom konja u galopu. Ne znam hoćemo li uspjeti da obranimo imanje, mislim da bi Harry trebalo da se spremi da brani svoje domaćinstvo. On je prvi na redu poslije nas, zato što ne vidim na koji bismo način mogli zaustaviti vatru.

— E pa, već dugo nismo imali velik požar. Do posljednjeg velikog požara došlo je 1919. godine. Organizirat ćemo ekipu koja će otići na Beel-Beel, ali ima nas dovoljno i doći će još ljudi. Gilly može uputiti u borbu s vatrom oko pet stotina muškaraca. Dio će ostati ovdje da pomogne. Sve što mogu reći jest: hvala bogu što je moj posjed zapadno od Droghede.

Bob se iscerio.

— Ti zaista znaš utješiti čovjeka, Martine.

Martin je pogledao naokolo.

— Gdje je tvoj otac, Bobe?

— Zapadno od požara, kao i Bugela. Otišao je na Wilgu da odvoji ovce koje će se ojanjiti a Wilga je bar deset kilometara zapadno od mjesta gdje je izbio požar, mislim.

— Ni za koga drugog nisi zabrinut?

— Nisam danas, hvala bogu.

Bilo je to pomalo kao da su u ratu, pomislila je Meggie kad je ušla u kuću. Sve u pokretu, pripremanje rezervi vode i hrane, nastojanje da se sačuva prisebnost i snaga. I katastrofa koja samo što nije nastupila. Kako su ljudi stizali, odlazili su da se pridruže onima koji su na Domaćem pašnjaku obarali drveće, koje je izraslo u blizini potoka, i kosili previsoku travu duž ruba pašnjaka. Meggie se sjetila kako je, kad je prvi put ugledala Droghedu, pomislila da bi Domaći pašnjak mogao biti mnogo ljepši da nije, u usporedbi s gustom šumom oko njega, tako pust i prazan. Sad je shvatila zašto je takav. Domaći pašnjak bio je, u stvari, velika kružna zaštitna zona.

Svi su pričali o požarima što ih je Gillanbone vidio u sedamdeset godina postojanja. Bilo je to čudno, ali za dugotrajnih suša požari nisu nikad predstavljali neku posebnu opasnost, jer nije bilo dovoljno trave koja bi omogućila širenje požara. Najveći požari u Gillyju izbijali su upravo u vrijeme kao što je bilo ovo, godinu ili dvije nakon što bi obilne kiše učinile da trava bude visoka i zapaljiva kao papir. Takvi požari ponekad bi progutali na stotine kilometara pašnjaka.

Martin King preuzeo je zapovjedništvo nad tri stotine ljudi koji su ostali da brane Droghedu. Bio je najstariji zemljoposjednik u čitavoj oblasti i borio se s požarima

pedeset godina.

— Bugela ima 60.000 hektara pašnjaka — rekao je — i 1905. godine izgubio sam sve ovce, do posljednje. Na posjedu je izgorjelo i posljednje drvo. Trebalo mi je petnaest godina da ponovo stanem na noge, čak sam i mislio neko vrijeme da to uopće neću uspjati, jer ni vuna ni goveđe meso nisu u to vrijeme donosili mnogo.

Vjetar je još zavijao i zrak je bio zasićen mirisom paljevine. Spustila se noć, ali nebo na zapadu bilo je ožareno paklenom svjetlošću; dim što se vukao pri zemlji terao ih je na kašalj. Ubrzo zatim ugledali su prve plamenove, dugačke vatrene jezike što su lizali, lepršajući, do visine od trideset metara, nestajući u oblacima dima; do ušiju im je doprla grmljavina slična urlanju uzbuđene gomile na nogometnoj utakmici. Drveće na zapadnoj strani pojasa što je okruživao Domaći pašnjak planulo je, i iznad njega se podigao kompaktni plameni zid. Meggie, koja je skamenjena gledala prizor s verande, vidjela je patuljaste siluete ljudi što su se oertavale na tom vatrenom zidu poskakuju i uvijaju se kao izgubljene duše u paklu.

— Meggie, dođi ovamo i spremi ove tanjure u ormaru! Nismo na pikniku, znaš! — čula je majčin glas.

Bezvoljno se okrenula i ušla u kuću.

Dva sata kasnije doteturala je prva grupa iscrpljenih ljudi poslanih da nešto pojedu i popiju i tako povrate snagu za nastavak borbe. Žene na imanju pripremale su se upravo za taj trenutak radeći svim snagama da bude ovoljno paprikaša i pogača, čaja, ruma i piva za tri stotine ljudi. Kad bi izbio požar, svatko je radio ono što je najbolje znao, a to je značilo da su žene kuhale da bi održale fizičku snagu jačih muškaraca.

Sanduci pića pražnjeni su jedan za drugim ali su stizali novi. Crni od čađe i posrćući od umora, muškarci su ispijali ogromne količine tekućine i trpali u usta ogromne komade kruha da bi zatim, kad bi se paprikaš ohladio, ispraznili po tanjur paprikaša, iskapili još po jednu čašicu ruma i vratili se u borbu s vatrom.

Krećući se između velike kuće i kuhinje, Meggie je zastajala da promatra požar, uzbuđena i uplašena. U tom prizoru bilo je neke ljepote, nadzemaljske ljepote, ljepote prizora iz nekog dalekog svijeta, sa sunca tako udaljenog da njegova svjetlost dopire do nas hladna, gdje ratuju Bog i sotona. Fronta plamena odgalopirala je prema istoku, sad su bili potpuno opkoljeni i Meggie je mogla razabrati pojedinosti koje se nisu vidjele u trenutku nailaska fronte. Sve je bilo crno, narančasto, crveno, bijelo i žuto — crna silueta visokog drveta obrubljena narančastom korom koja je

treperila i tinjala; crveni pepeo što leti i kovitla se kao sablast u ritmu nekog fantastičnog plesa visoko u zraku; žuto pulsiranje izgorjelih srca mrtvog drveća; pljusak purpurnih iskri nakon eksplozije eukaliptusa; iznenadni bljesak narančasto-bijelog plamena kad bi buknulo nešto što se do tada opiralo, konačno se predajući vatri. Oh, da, bio je to prekrasan prizor u noći, prizor koji će joj ostati u sjećanju do kraja života.

Iznenadno povećanje brzine vjetra prisililo je žene da se uz stablo vistarije popnu na limeni krov, jer su svi muškarci bili na Domaćem pašnjaku. Umotane u vreće, koje ih ipak nisu mogle zaštititi da ne zadobiju opekotine po rukama i koljenima, čistile su mokrim krpama vreo pepeo s već zagrijanog krova, bojeći se da bi krov mogao popustiti pod težinom i da bi se mogle zapaliti grede ispod njega. Požar je, međutim, najvećom žestinom bjesnio već negdje dvadeset kilometara istočno od Droghede, na Beel-Beelu.

Drogheda se nalazila samo oko pet kilometara od istočne granice posjeda, koja je bila najbliža Gillyju. Tu je graničila s Beel-Beelom, a dalje prema istoku nalazio se Narrengang. Kad je brzina vjetra porasla sa šesdeset na devedest kilometara na sat, čitava je oblast znala da samo kiša može spriječiti da požar ne bjesni tjednima i uništi na stotine kvadratnih kilometara najboljih pašnjaka.

Kuće pored potoka odoljele su najžešćem udaru požara jer je Tom kao opsjednut punio kamion-cisternu, zalijevao zgrade, ponovo punio i ponovo zaljevao. U trenutku kad je brzina vjetra porasla, kuće su, međutim, ipak planule i Tom se povukao s cisternom, plačući.

— Možete pasti na koljena i zahvaliti Bogu što se vjetar nije pojačao dok je fronta bila zapadno od nas — rekao je Martin King. — Da se to dogodilo, izgorio bi ne samo posjed nego i svi mi. Bože moj, nadam se da su oni na Beel-Beelu živi i zdravi!

Fee mu je donijela veliku čašu punu čistog ruma. Martin King više nije bio mladić, ali se borio dok je bilo potrebno i majstorski upravljao operacijama.

— Zvuči glupo — rekla mu je — ali kad je izgledalo da će sve propasti, neprestano sam mislila na koje-kakve sasvim nevažne stvari. Nisam mislila ni na smrt ni na djecu, ni na to da će izgorjeti ova prekrasna kuća. Mislila sam samo na svoju košaru s priborom za šivenje, na nedovršeno pletivo, na kutiju u koju sam godinama spremala suvišnu dugmad, na srcaste modlice za kolače koje mi je Frank napravio prije mnogo godina. Kako ću živjeti bez svega toga? Sve su to sitnice, znate, ali sitnice koje se ne mogu zamijeniti drugima ni kupiti u radnji.

— Tako, u stvari, razmišlja većina žena. Čudno, zar ne, kako ljudski um reagira! Moja žena, sjećam se, 1905. godine vratila se u kuću, iako sam kao lud urlao da ne ide, samo da spasi okvir s platnom na kojem je započela neki vez. — Nasmijao se. — Ipak izvukli smo se na vrijeme, iako smo izgubili kuću. Kad sam sagradio novu, prvo što je uradila bilo je da završi taj vez. Bila je to jedna od onih starinskih štampanih podloga, znate na kakve mislim. I na njoj je pisalo »Dome, mili dome«. — Spustio je praznu čašu i zavrteo glavom, kao da se čudi neshvatljivim postupcima žena. — A sad, vrijeme je da krenem. Bit ćemo potrebni Garethu Daviesu na Narrengangu, a ako se ne varam, i Angusu na Rudna Hunisha.

Fee je prebljediteljela.

— Oh, Martine! Zar je požar stigao tako daleko?

— Dat je znak za uzbunu, Fee. Booro i Bourke su na nogama.

Požar je napredovao na zapad još tri dana, stalno se šireći, a onda se iznenada sručio žestok pljusak i kiša je padala četiri dana, ugasivši i posljednji ugarak. Fronta požara je do tada, međutim, prevalila više od sto šezdeset kilometara i ostavila za sobom crnu, pougljenjenu stazu široku više od trideset kilometara, od sredine Droghede do granice posljednjeg posjeda u gilanbonskom okrugu na istoku, Rudna Hunisha.

Dok nije počela padati kiša, nitko nije očekivao vijesti o Paddyju jer su smatrali da je na sigurnom, zapadno od zone zahvaćene požarom, odsječen od njih pojasom pregrijane zemlje i još tinjajućeg drveća. Da požar nije uništio telefonsku liniju, govorio je Bob sigurno bi ih nazvao Martin King, jer je bilo logično da Paddy potraži utočište na zapadu, na posjedu Bugela. Nakon što je, međutim, pala kiša, i padala već šest sati a od njega nije bilo ni traga ni glasa, počeli su se brinuti. Gotovo puna četiri dana neprestano su uvjeravali sami sebe da nema razloga za zabrinutost, da je jednostavno odsječen od njih i da je odlučio da pričeka trenutak kad će se moći vratiti kući, umjesto da ide na Bugelu.

— Već je davno trebalo da stigne — rekao je Bob nervozno koračajući gore-dolje po dnevnoj sobi dok su ga ostali šutke promatrali. Da ironija bude veća, kiša je donijela hladnoću i u mramornom kaminu ponovo je plamsala vatra.

— Što da radimo, Bobe? — upitao je Jack

— Mislim da je krajnje vrijeme da pođemo u tragu. Možda je ozlijeđen, a možda je ostao bez konja i polako ide pješice kući. Možda se konj uplašio i zbacio ga, pa

možda negdje leži nesposoban da se kreće. Imao je hrane za jedan dan, ali nikako dovoljno za četiri dana, što ne znači da je za to vrijeme već mogao umrijeti od gladi. Bit će bolje da ne dižemo uzbunu, pa neću pozvati naše ljude iz Narrenganga. Ako ga, međutim, do večeri ne nađemo, odjahat ću do Dominika pa ćemo sutra pokrenuti čitavu oblast. Bože, kad bi samo oni momci požurili s uspostavljanjem telefonske linije!

Fee je drhtala; oči su joj blistale grozničavim, gotovo divljim sjajem.

— Obući ću hlače — rekla je. — Ne mogu ostati ovdje i čekati.

— Mama, ostani kod kuće! — molio ju je Bob.

— Ako je povrijeđen, tko zna gdje se nalazi, Bobe, i tko zna u kakvom je stanju. Poslao si stočare na Narrengang, pa nas ima premalo za potragu. Ako pođem s Meggie, nas dvije zajedno bit ćemo dovoljno snažne da mu pomognemo, u kakvom god stanju da ga nađemo. Ovako, Meggie bi morala poći s jednim od vas, a to bi nam prorijedilo redove. O sebi da i ne govorim...

Bob je popustio.

— U redu. Uzmi konja na kome si jahala do vatre. Svi neka ponesu puške i dovoljno metaka!

Odjahali su preko potoka u središte spaljenog predjela. Nigdje nije ostalo ništa zeleno ni smeđe, sve je bilo pretvoreno u crni, mokri pepeo koji se i nakon nekoliko sati kiše, začudo, još pušio. Svaki list na svakom drvetu bio je spržen, crn i uvijen, a ondje gdje je bila trava, mjestimično su se mogle vidjeti crne gomilice — ovce koje je progutala vatra — ili veća gomila koja je nekad bila krava ili divlja svinja. Suze na njihovim obrazima miješale su se s kapima kiše.

Bob i Meggie jahali su na čelu grupe, Jack i Hughie u sredini, Fee i Stuart na začelju. Fee i Stuart osjećali su se tako najbolje, crpli su spokojstvo iz toga što su zajedno, jedno uz drugo; nisu razgovarali, osjećaj blizine bio im je dovoljan. Konji su se čas zbijali jedan uz drugog, čas razmicali, kad bi se pred njima pojavila neka nova strahota, ali to posljednjem paru jahača kao da nije smetalo. Konji su se kroz blato teško i sporo kretali, ali pougljenjena, polegla trava sad je prekrila zemlju kao crn sag od kokosa, pružajući im bolji oslonac. Očekivali su da će svakog trenutka ugledati pred sobom Paddyja, ali vrijeme je prolazilo a horizont je ostajao pust.

S novim osjećajem potištenosti, ustanovili su da je požar izbio mnogo dalje nego što su u početku pretpostavljali, na pašnjaku Wilga. Olujni oblaci prikriili su dim, tako da su ga ugledali tek nakon što je požar prešao prilično dug put. Granica je izgledala

naprosto neshvatljivo. S jedne strane jasno povučene linije bilo je sve crno, svjetlucavo kao katran, dok se s druge strane prostirala zemlja kakvu su oduvijek znali, obrasla smeđom i plavičastom travom, sumorna na kiši ali živa. Bob je zaustavio konja i pričekao ostale, da se dogovori s njima.

— E pa, krenut ćemo odavde. Ja ću krenuti na zapad, to je pravac kojim je i otac najvjerojatnije krenuo. Ja sam i najsnažniji. Imate li svi dovoljno metaka? Dobro. Ako naidete na neki trag, ispalite tri metaka u zrak, a oni koji čuju neka se javе tako što će ispaliti jedan metak. Zatim neka svi pričekaju, a onaj tko je ispalio tri metka neka ispali još tri pet minuta kasnije, i neka tako i nastavi, po tri metka svakih pet minuta. Oni koji čuju neka svaki put odgovare jednim metkom. Jack, ti ćeš krenuti na jug duž linije požara, a ti, Hughie, kreni na jugozapad. Ja idem na zapad, mama i Meggie neka pođu na sjeverozapad. Ti, Stu, kreni duž linije požara ravno na sjever. Svi se, molim vas, krećite polako i pažljivo! Zbog kiše se ne vidi baš daleko, a tamo kamo idete ima dosta drveća. I dozivajte ga što češće; možda vas neće vidjeti ali će vas čuti. Zapamtite, ne pucajte ukoliko ne pronađete nešto, jer otac nije imao sa sobom pušku i strašno će se osjećati ako čuje hice a bude predaleko da se javi. Želim vam sreću i neka vas bog čuva!

Razišli su se kao hodočasnici na raskršću, udaljavajući se sve dalje jedni od drugih kroz sivu, gustu zavjesu kiše, sve sitniji i sitniji, dok se konačno nisu izgubili u daljini, krećući se određenom stazom.

Stuart je prešao samo oko jedan kilometar kad je primijetio skupinu izgorjelog drveća vrlo blizu granične linije vatre. Tu je bila jedna mala vilga, crna i sparušena kao oprljana četka za brisanje podova, a blizu nje uzdizalo se izgorjelo deblo, kraj same granice pougljenjene zone. Odjednom je ugledao Paddyjeva konja, izgorjela, naslonjena na stablo velikog gumovca, i dva Paddyjeva psa, ukružene crne lešine sa sve četiri šape podignute uvis. Sjahao je i, dok su mu noge do gležanja tonule u crno blato, izvukao pušku iz futrole pričvršćene uz sedlo. Usne su mu se pokrenule, nečujno izgovarajući molitvu, kad je zakoračio preko klizavog, ljepljivog ugljevlja. Da nije bilo konja i pasa, mogao bi se nadati da je otkrio nastradalog sezonskog radnika ili putnika koje se slučajno zatekao na tom mjestu i poginuo. Paddy je, međutim, imao konja i pet pasa, a nijedan slučajni putnik nije jahao niti je vodio sa sobom više od jednog psa. Mjesto na kome se nalazio bilo je u samom srcu Droghede, tako da se tu nije mogao zateći neki gonič stoke ili radnik s Bugele ili s nekog drugog posjeda na zapadu. Nešto dalje naišao je još na tri pougljenjena psa; ukupno pet, pet pasa. Znao je da šestog neće naći, i nije.

Nedaleko od mjesta gdje se nalazio konj, u prvom trenutku skriveni od njegovog pogleda nagorjelim trupcem, ležali su ostaci čovjeka. Zabune nije moglo biti. Svjetlucač na kiši, crni leš ležao je na leđima koja su bila izvijenja u luku, u sredini podignuta, tako da su zemlju dodirivala samo bedra i ramena. Ruke su bile raširene, savijene u laktovima kao da se obraćaju nebu, a prsti s kojih je otpadalo meso tako da su se vidjele nagorjele kosti kao da su pokušavali zgrabiti nešto nepostojeće. Noge su također bile raširene i savijene u koljenima, a lice bez očiju slijepo je zurilo u nebo.

Nekoliko trenutaka Stuartov bistri, prodorni pogled počivao je na ocu; nije vidio izgorjelu ljusku čovjeka, vidio je čovjeka kakav je bio. Podigao je pušku prema , ispalio hitac, repetirao, ispalio drugi, repetirao, ispalio i treći. Iz daljine je odjeknuo hitac kao odgovor, zatim iz još veće daljine, mnogo slabije, još jedan. U trenutku sjetio se da su bliži hitac ispalile njegova majka i sestra. One su bile krenule na sjeverozapad, on na sjever. Ne čekajući da prođe dogovorenih pet minuta, gurnuo je nov metaku ležište, okrenuo cijev prema jugu i povukao okidač. Repetirao je, ispalio drugi metak, repetirao, ispalio treći. Spustio je pušku na zemlju i stajao neko vrijeme gledajući prema jugu, nagnute glave, osluškujući. Ovog puta prvi odgovor stigao je sa zapada —javio se Bob — zatim su se javili Jack i Hughie, i konačno majka. Uzdahnuo je, osetivši olakšanje; nije želio da žene stignu prve.

Stojeći i tako, nije vidio kako iz šumarka na sjeveru izlazi velik divlji vepar; osjetio ga je po mirisu. Bio je krupn kao krava, a njegovo masivno tijelo klatilo se i podrhtavalo na kratkim, snažnim nogama kad je oborio glavu i počeo kopati mokru, pocrnjelu zemlju.

Mučili ga bolovi, a hici još više uznemirili. Rijetke čekinje najednom boku bile su spržene i vidjela se , kao krv crvena koža. Dok je gledao prema jugu, Stuart je osjetio ugodan miris pržene svinjetine, kao da majka izvukla iz pećnice pečeni but, pokriven rumenom hruskavom kožicom. Trgnuvši se iz one čudne smirene tuge koja je, činilo se, bila oduvijek dio njegovog života, okrenuo je glavu, pomislivši u istom trenutku kako je jednom već bio na tom mjestu, kako je slika tog crnog, vodom natopljenog predjela urezana u neki dio njegova mozga još na dan njegovog rođenja.

Sagnuo se i pružio ruku da dohvati pušku, a onda se sjetio da nije napunjena. Vepar je stajao potpuno nepokretno, a sitne, krvlju podlijevene oči bijesno su mu svjetlucale; vidjele su se velike žute, oštre kljove, polukružno savijene naviše. Osjetivši zadah zvijeri, Stuartov je konj uplašeno zarzao; vepar je okrenuo glavu prema njemu a onda je oborio spremajući se da nasrne. Stuart je shvatio da mu je

konj, privukavši pažnju veptra, pružio priliku da se spasi. Brzo se sagnuo, dohvatio pušku, otvorio zatvarač i gurnuo ruku u džep, tražeći metke. Kiša je ravnomjerno pljuštala, prigušujući sve ostale zvuke. Vepar je ipak čuo škljocanje zatvarača i u posljednjem trenutku promijenio pravac napada, skrenuvši od konja prema Stuartu. U posljednjem trenutku, prije nego što će udariti u njega, Stuart je uspio ispaliti jedan metak ravno u veprove grudi, ali to ga nije zaustavilo. Kljove su se naglo podigle uvis i u stranu, zahvativši mu trbuh. Pao je, a krv je pljusnula kao iz otvorene slavine, natapajući mu odjeću i zemlju oko njega.

Nespretno se okrenuvši, jer je zno već počelo djelovati, vepar se vratio i ponovo ga zahvatio kljovama, a onda se zateturao, nagnuo se i posrnuo. Konačno, sedam stotina pedeset kilograma teško tijelo srušilo se preko Stuarda i pritisnulo mu lice uz kao katran crno, ljepljivo tlo. Nekoliko trenutaka njegove ruke kopale su zemlju u uzaludnom, grčevitom nastojanju da se oslobodi; to je, znači, bilo ono što je oduvijek znao, zbog čega se nikad nije ničemu nadao, zbog čega ni o čemu nije sanjario, zbog čega nije ništa planirao, samo je sjedio i upijao živi svijet tako duboko da nije imao vremena žaliti zbog sudbine koja ga čeka. »Mama, mama!« pomislio je. »Ne mogu ostati kraj tebe, mama!« A onda mu je srce stalo.

— Pitam se zašto Stuart nije ponovo pucao — rekla je Meggie majci dok su kaskale u smjeru odakle su doprli njegovi prvi pucnji. Nisu mogle jahati brže kroz blato, a izgarale su od strepnje.

— Vjerojatno je zaključio da smo ga čule — rekla je Fee. Iz podsvijesti joj se, međutim, javljalo Stuartovo lice kako ga je vidjela kad su krenuli u raznim pravcima, kako joj je stegao ruku i kako se osmjehnuo. — Sad već sigurno nismo daleko — rekla je i natjerala konja da prijeđe u nespretna, klizav galop.

Jack je, međutim, stigao prvi, zatim Bob, i obojica su krenuli u susret ženama kad su izbile na posljednju neizgorjelu čistinu kraj mjesta gdje je izbio požar.

— Ne prilazi, mama — rekao je Bob kad je sjahala.

Jack je prišao Meggie i zagrlio je.

Dva para sivih očiju okrenula su se njima ne izražavajući ni zbuñjenost ni strah, već shvaćanje, kao da im nije potrebno ništa objašnjavati.

— Paddy? — upitala je Fee glasom koji kao da nije bio njen.

— Da. I Stu.

Ni jedan od sinova nije mogao da je pogleda u oči.

— Stu? Stu? Šta to govoriš, kako Stu? Oh, bože, što se dogodilo, što je s njim? Nisu

obojica... ne!

— Tata je nastradao u požaru; mrtav je. Stu je naišao na divljeg vepra, i ovaj ga je napao. Stu je pucao i ubio vepra, ali ga je vepar ipak zahvatio i onda se, umirući, srušio preko njega. I on je mrtav, mama.

Meggie je vrisnula i pokušala da se otrgne od Jacka koji ju je držao, ali Fee je stajala između Bobovih krvavih, raširenih ruku kao da se pretvorila u kamen, očiju svjetlucavih kao staklene kugle.

— To je previše — rekla je konačno i pogledala u Boba; kiša joj se slijevala niz lice, a pramenovi kose padali su joj niz vrat kao zlatni vodopadi. — Pusti me da odem k njima, Bobe. Jednom od njih sam supruga, drugom majka. Ne možeš me spriječiti... nemaš prava da me sprečavaš. Pusti me da odem k njima.

Meggie se smirila i stajala je u Jackovu zagrljaju, s glavom na njegovu ramenu. Kad je Fee krenula preko zgarišta, koračajući uz Boba koji ju je držao oko pasa, Meggie je gledala za njima, ali nije ni pokušala da ih slijedi. Iz kiše je izronio Hughie, i Jackmu je pokretom glave pokazao na Boba i majku.

— Pođi s njima, Hughie, i ostani uz njih. Meggie i ja ćemo se vratiti na Droghedu po kola.

— Pustio je Meggie i pomogao joj da uzjaše na kestenjastu kobilu.

— Hajdemo, Meggie, skoro će mrak. Ne možemo ih ovdje ostaviti cijelu noć, a oni se neće maknuti dok se ne vratimo.

Pokazalo se, međutim, da kola niti bilo šta drugo na kotačima neće moći proći kroz blato, pa su na kraju Jack i stari Tom upregli dva konja za vuču i za ormu vezali lancima ploču valovitog lima. Tom je vodio zapregu, jašući na trećem konju, a Jack je jahao ispred nje noseći najveću svjetiljku koja se našla na Droghedi.

Meggie je ostala kod kuće; sjela je ispred kamina u dnevnoj sobi, a gospođa Smith ju je uzalud pokušavala nagovoriti da pojede nešto. Suze su joj potekle niz lice kad je vidjela kako djevojka šutke, bez plača, zatvorivši se u sebe, podnosi bol. Čula je kako netko kuca na glavna vrata i, pitajući se kome je to uspjelo da se probije kroz blato, poslala da otvori. Uvijek se čudila brzini kojom se vijesti šire u tom pustom prostranstvu, od jednog osamljenog posjeda do drugog.

Na verandi je stajao otac Ralph, molar i prljav od blata, u odijelu za jahanje i kabanici od impregniranog platna.

— Mogu li ući, gospođo Smith?

— Oh, oče, oče! — zaplakala je i bacila mu se u zagrljaj? Kako ste saznali? — upitala je dok ju je on začuđeno gledao.

— Gospođa Cleary mi je poslala telegram, što je bio postupak koji veoma cijenim. Nadbiskup di Contini-Verchese dopustio mi je da dođem. Kakvo ime jezik da polomiš! Vjerujete li da ga moram izgovoriti po sto puta na dan? Doletio sam. Kotači su prilikom slijetanja upali u blato i avion se prevadio na nos, pa sam znao kakav je teren prije nego što sam stupio nogom na njega. Dragi, divni Gilly! Ostavio sam prtljagu kod oca Wattyja u prezbiteriju i posudio konja od šefa poreznog ureda, koji je rekao da sam lud i okladio se sa mnom za flašu Johnnie Walkera s crnom etiketom da se neću probiti kroz blato. Oh, gospođo Smith, nemojte plakati! Draga gospođo Smit, ako je bio požar, nije propao svijet, ma kako strašan požar bio! — rekao je osmjehujući se i tapšući po ramenima koja su se tresla. — Došao sam da učinim sve što mogu da to što lakše prebrodite, a vi mi u tome baš ne izlazite u susret. Nemojte plakati, molim

— Vi, dakle, ne znate — jecala je.

— Sto? Što ne znam? Što je... što se dogodilo?

— Gospodin Cleary i Stuart su mrtvi.

Lice mu je pobijeljelo kao vapno; odgurnuo je gospođu Smith.

— Gdje je Meggie? — viknuo je.

— U dnevnoj sobi. Gospođa Cleary je još na pašnjaku, kraj njihovih tijela. Jacki Tom su otišli da ih donesu Oh, oče, ponekad, iako vjerujem u Boga, pomislim da je previše okrutan! Zašto je morao uzeti odjednom objojicu?

Otac Ralph je, međutim, pričekao samo toliko da čuje gdje se nalazi Meggie. Krenuo je u dnevnu sobu, usput odbacivši kabanicu, ostavljajući za sobom blatan trag.

— Meggie! — rekao je prilazeći joj i spuštajući se na koljena do njene stolice; vlažnim rukama čvrsto je stegao njene ledene prste.

Kliznula je sa stolice, bacila mu se u zagrljaj i pritisnula obraz na njegovu mokru košulju; zatvorila je oči, usprkos bolu tako sretna da je željela da tom trenutku nikad ne dođe kraj. Došao je; to je dokaz moći što je još ima nad njim, pobijedila je.

— Sav sam mokar, draga Meggie, skvasit ću ti haljinu — šapnuo je, obraza priljubljenog uz njenu kosu.

— Nije važno. Došli ste.

— Da, došao sam. Htio sam se uvjeriti da si dobro, imao sam osjećaj da sam potreban, morao sam doći da sve vidim svojim očima. Oh, Meggie, tvoj otac i Stu! Kako se to dogodilo?

— Tata je nastradao u požaru, i Stu ga je našao. Ubio ga je divlji vepar; Stu je pucao, i vepar se srušio na njega. Jacki Tom su otišli po njih.

Nije rekao ništa, držao ju je u zagrljaju i ljuljao je kao da je beba, dok mu se košulja i kosa sjedne strane nisu osušile od topline vatre. Osjećao je kako njena ukočenost postupno popušta. Uhvatio ju je za bradu i podigao joj glavu da pogleda u njega, i bez razmišljanja je poljubio. Učinio je to potaknut nekom čudnom mješavinom osjećaja u kojoj nije bilo fizičke želje; samo je instinktivno reagirao na ono što je pročitao u njenim sivim očima. Bilo je to nešto sasvim potrebno, kao neki novi sakrament. Njene ruke kliznule su ispod njegovih da se sastave na njegovim leđima, ali on se nije mogao savladati da se ne trgne, nije mogao potisnuti uzvik bola.

— Što vam je? — upitala je, povukavši se malo.

— Mora da sam ozlijedio rebra prilikom slijetanja. Avion je do trupa utonuo u dobro staro gilanbonsko blato, pa je slijetanje bilo prilično tvrdo. Našao sam se prebačen preko naslona sjedala ispred mojeg.

— Dajte da pogledam.

Sigurnim prstima raskopčala je dugmad na vlažnoj košulji i svukla mu je preko ramena, a onda izvukla iz hlača. Ispod glatke preplanule kože protezala se ružna purpurna masnica preko cijelih prsa, ispod samog prsnog koša. Meggie je zastao dah.

— Oh, Ralphe, i vi ste takvi jahali čak iz Gillyja! Mora da vas je strašno boljelo. Kako se osjećate? Ne osjećate nesvjesticu? Možda ste zadobili kakve unutrašnje povrede?

— Nisam, dobro sam, i ništa me nije boljelo, poštenja mi. Bio sam tako nestrpljiv da što prije stignem ovamo, da se uvjerim da je kod vas sve u redu, pa sam vjerojatno naprosto zaboravio na to. Da je došlo do nekog unutrašnjeg krvarenja, sigurno bih to već davno osjetio. Bože, Meggie, *prestani!*

Spustivši glavu, nježno je dodirнула modricu usnama dok su joj dlanovi klizili preko prsa prema ramenima; u toj gesti bilo je toliko svjesne senzualnosti da ga je to zaprepastilo. Zbunjen, uplašen, riješen da se oslobodi po svaku cijenu, silom joj je podigao glavu, ali nekako mu je pošlo za rukom samo to da se ona ponovo nađe u njegovu zagrljaju; oko njegove volje kao da se obavila zrnija i gušila ga. Zaboravio je bol, zaboravio je Crkvu, zaboravio je Boga. Pronašao je njena usta i žudno ih

otvorio usnama, tražeći i želeći sve više i više, nesposoban da je drži tako blizu sebe i istovremeno uguši mračnu žudnju koja raste u njemu. Pružila mu je vrat i ogoljela ramena s kožom hladnom, glatkom i sjajnom kao saten; osjećao se kao da se davi, kao da tone sve dublje u dublje, nemoćan, boreći se za dah. Uzaludnost svega, kao neki strašan teret, pritiskala mu je i drobila dušu, a gorko crno vino njegovih emocija razlilo se kao poplava. Osjetio je potrebu da zaplače, i kad je taj pritisak izbrisao u njemu i posljednji trag želje, i kad je silom rastavio ruke što su stezale njegovo bijedno tijelo, povukao se i sjeo na pete, oborene glave, kao da je sav obuzet promatranjem kako mu se tresu ruke položene na koljena. Meggie, što si to uradila sa mnom, što bi mogla uraditi sa mnom kad bih ti dopustio?

— Meggie, volim te i uvijek ću te voljeti, ali ja sam svećenik i ne mogu... jednostavno ne mogu!

Brzo je ustala, poravnala bluzu i ostala tako gledajući odozgo u njega, osmjehujući se na neki čudan način koji je samo naglašavao bol u njenim očima.

— Sve je u redu, Ralphe. Otići ću da pogledam može li se kod gospođe Smith naći nešto za jelo, a onda ću vam donijeti mast za konje. Odlična je za modrice, i uklanja bol mnogo bolje nego poljupci, mislim.

— Radi li telefon? — uspio je da promuca.

— Radi. Postavili su privremenu liniju preko drveća i spojili su nas prije nekoliko sati.

Prošlo je, međutim, nekoliko minuta nakon što je izišla dok se nije dovoljno sabrao da podigne slušalicu telefona, koji je stajao na pisaćem stolu.

— Centrala, dajte mi međugradsku, molim. Natelefonu otac de Bricassart, Drogheda... oh, zdravo, Doreen! Još uvijek ste na centrali, vidim. Lijepo je čuti vaš glas. U Sydneyju čovjek nikad ne zna tko je na centrali. Čuje samo nečiji bezlični glas. Molio bih hitnu vezu s njegovom preuzvišenošću nadbiskupom papinskim legatom u Sydneyju. Njegov broj je XX- 2324. A dok čekam, dajte mi vezu s Bugelom, molim vas, Doreen!

Jedva je imao vremena da saopći Martinu Kingu što se dogodilo, a već je dobio vezu sa Sydneyjem, ali jedna riječ Bugeli bila je dovoljna. Martin King i oni koji su prisluškiivali na zajedničkoj liniji prenijet će vijest čitavom Gillyju, i oni koji se odluče na pothvat da se kroz blato probiju do Droghede doći će na pogreb.

— Vaša preuzvišenosti?... Ovdje otac de Bricassart ... Da, hvala, sretno sam doputovao, ali prilikom slijetanja avion je do trupa utonuo u blato pa ću se morati

vratiti vlakom... Blato, vaša preuzvišenosti, *b-l-a-t-o!* Ne, vaša preuzvišenosti, ovdje kad padnu kiše sve postane neprohodno. Od Gillanbonea do Droghede morao sam jahati na konju, to je jedini način na koji se može putovati kad pada kiša... Zato se i javljam, vaša preuzvišenosti. Sva je sreća što sam došao, mora da sam imao neki predosjećaj... Da, stvari stoje loše, vrlo loše. Padraic Cleary i njegov sin Stuart su poginuli, jedan je nastradao u požaru, a drugog je ubio divlji vepar... *V-e-p-a-r, vepar*, vaša preuzvišenosti, divlja svinja... Da, pravo kažete, ovdje se govori engleski s pomalo čudnim naglaskom.

Čuo je kako se onima duž zajedničke linije koji prislušuju razgovor oteo uzvik iznenađenja, i osmjehnuo se iako mu nije bilo do smijeha. Čovjek nije mogao viknuti u slušalicu da se svi sklone s linije — bila je to jedina masovna zabava koju je Gilly mogao pružiti stanovnicima željnim društvenog života — ali kad bi spustili slušalice, njegova preuzvišenost mogla bi ga bolje čuti.

— S vašim dopuštanjem, vaša preuzvišenosti, ostat ću da obavim pogreb i pobrinem se za udovicu i djecu... Da, vaša preuzvišenosti, hvala vam. Vratit ću se u Sydney čim mi to okolnosti dopuste.

Razgovor je, naravno, slušala i djevojka s centrale. Spustio je slušalicu i smjesta je ponovo podigao.

— Doreen, molim vas dajte mi ponovo Bugelu. — Nekoliko je minuta razgovarao s Martinom Kingom i odlučio da, s obzirom na to da je kolovoz i dosta hladno, odgodi pogreb do prekosutra. Bilo je mnogo onih koji su željeli prisustvovati pogrebu, bez obzira na blato, i bili spremni da dođu na konjima, i za to im je trebalo dati vremena.

Meggie se vratila noseći melem za konje, ali nije pokazivala namjeru da mu sama namaže modricu; samo mu je šutke pružila bočicu. Kratko ga je obavijestila da će gospođa Smith za jedan sat servirati za njega toplu večeru u maloj blagovaonici, tako da će imati vremena da se okupa. S osjećajem nelagodnosti, postao je svjestan da se Meggie zbog nečega razočarala u njemu, ali nije znao zašto tako osjeća niti na osnovi čega je donijela takav zaključak. Zнала je što je on, pa što se onda ljuti?

U sivo svitanje mala kolona koja je pratila poginule stigla je do potoka i tu stala. Iako voda još nije bila potpuno napunila korito, potok Gillan pretvorio se u pravu rijeku, brzu i deset metara duboku. Otac Ralph preplivao je preko rijeke na kestenjastoj kobili, sa stolom oko vrata i predmetima potrebnim za obred u bisagama.

Dok su Fee, Bob, Jack, Hughie i Tom stajali i promatrali, odgrnuo je ceradu kojom su bila pokrivena tijela i pripremio se za posljednju pomast. Poslije Mary Carson ništa više nije bilo strašno, ali, začudo, pogled na Paddyja i Stua nije u njemu izazvao odvratnost. Obojica su bila potpuno crna, Paddy od vatre a Stu od gušenja, ali svećenik je poljubio obojicu s ljubavlju i poštovanjem.

Ploča željeznog lima strugala je zemlju i poskakivala iza zaprege gotovo trideset kilometara, ostavljajući u blatu duboke brazde koje će se vidjeti još godinama, čak i kroz novu travu. Sad se, međutim, činilo da dalje ne mogu; nabujali potok onemogućavao im je da prijeđu na drugu obalu, a Drogheda je bila udaljena samo kilometar i pol. Stajali su i zirili u vrhove eukaliptusa, vidljive čak i kroz zastor kiše.

— Imam ideju — rekao je Bob, obraćajući se ocu Ralphu. — Oče, samo je vaš konj odmoran, pa ćete to morati učiniti vi. Naši mogu preplivati potok samo jednom... iscrpljeni su od hoda kroz blato i od hladnoće. Vratite se na Droghedu i nađite prazne bačve od sto pedeset litara i zavrnite im poklopce, tako da ne propuštaju i ne mogu otpasti. Zalemite ih, ako treba. Bit će nam potrebno dvanaest takvih bačva, deset ako ih ne nađete više. Vežite ih jednu uz drugu, pa ćemo ih prevući preko potoka. Pričvrstit ćemo ih ispod lima i tako napraviti splav.

Otac Ralph je bez ijedne riječi učinio kako mu je rečeno; ideja je bila bolja od bilo čega što bi on mogao predložiti. S Dibban-Dibbana stigao je Dominic O'Rourke sa svoja dva sina; bio je, s obzirom na udaljenosti lakve su već bile, njihov najbliži susjed. Kad im je otac Ralph objasnio što treba uraditi, smjesta su se bacili na posao, pronašli prazne bačve u skladištima, istresli mekinje i zob iz bačava jer nije bilo dovoljno praznih, pronašli poklopce, zalemili one koji nisu bili zarđali i za koje im se činilo da će izdržati. Kiša je neprestano padala i padala. Nije prestala još puna dva dana.

— Dominic, teško mi je to tražiti od vas, ali kad ovi momci prijeđu preko rijeke, bit će napola mrtvi. Pogreb moramo održati sutra, pa čak i kad bi pogrebnik u Gillyju stigao napraviti lijesove na vrijeme, nikad ih ne bismo dovukli ovamo kroz ovo blato. Bi li tko od vas mogao napraviti dva lijesa? Meni je potreban jedan čovjek koji će preplivati potoksa mnom.

O'Rourkeovi sinovi klimnuli su glavama; ionako nisu željeli vidjeti što je vatra načinila od Paddyja, a vepar od Stuarda.

— Mi ćemo ih napraviti, tata — rekao je Liam.

Vukući za sobom bačve, otac Ralph i Dominic O'Rourke su odjahali do potoka i na

konjima preplivali na drugu stranu.

— Ima jedna stvar, oče — vikao je Dominic — bar ne moramo kopati grobove u ovom proketom blatu! Mislio sam da je stara Mary malo pretjerala s onom mramornom grobnicom za Michaela, ali da je sad ovdje, poljubio bih je!

— Pravo kažete! — viknuo je otac Ralph.

Vežali su bačve ispod ploče valovitog lima, po šest sa svake strane, dobro pričvrstili pokrov od nepromoćivog platna i natjerali iscrpljene konje koji su vukli lim da preplivaju potok, tegleći konopac kojim će zatim prevući splav. Dominic i Tom prešli su potok jašući na teškim konjima i zaustavili ih na vrhu strmine na suprotnoj obali, dok su oni koji su ostali vezali improviziranu splav, odgurali je do potoka i u vodu. Dominic i Tom su potjerali konje, vičući prodornim glasovima, i splav je zaplovila. Opasno se naginjala i valjala, ali se održala na površini koliko je bilo potrebno da je prevuku na suprotnu obalu. Ne gubeći vrijeme na skidanje bačava, jahači su potjerali konje stazom prema velikoj kući. Ploča lima klizala je na bačvama kroz blato lakše nego bez njih.

Do velikih vrata na baraci za striženje, na strani gdje se obavljalo pakiranje vune, vodila je široka rampa, pa su splav s teretom uvukli u prostranu praznu zgradu koja je zudarala na katran, znoj, lanolin i ovčji izmet. Umotane u ceradu, iz velike kuće došle su Minnie i Cat da preuzmu prvu stražu, klečeći jedna s jedne, druga s druge strane limene ploče, prebirući krunice, dok su im se glasovi podizali i spuštali u kadencama previše dobro poznatim da bi ih trebalo posebno učiti i pamtiti.

Kuća se malo-pomalo punila ljudima. Duncan Gordon stigao je s Each-Uisgea, Gareth Davies s Narrenganga, Horry Hopeton s Beel-Beela, Eden Carmichael s Barcoole. Stari Angus MacQueen zaustavio je jedan spori lokalni teretni vlak i dovezao se na lokomotivi do Gillyja, gdje je posudio konja od Harryja Gougha i na njemu stigao na Droghedu. Sve skupa prevalio je kroz blato gotovo tri stotine pedeset kilometara.

— Kod mene je sve zbrisano, oče — rekao je Horry svećeniku kasnije, dok su njih sedmorica sjedili u maloj blagovaonici i jeli pitu od mesa i bubrega. — Požar je prešao preko mog posjeda od jednog kraja do drugog, tako da gotovo nijedna ovca nije preživjela, nijedno drvo nije ostalo zeleno. Sve što mogu reći jest da je velika sreća što smo imali nekoliko dobrih godina za redom. Imam novaca da nabavim novu stoku, a ako ova kiša potraje, trava će se brzo obnoviti. Ali neka nas Bog sačuva od slične katastrofe u narednih deset godina, oče, jer nećemo imati sredstava da ponovo stanemo na noge.

— Tvoj je posjed manji od mog, Horry — rekao je Gareth Davies s očiglednim uživanjem režući lagano, pahuljasto tijesto gospođe Smith, koje se naprosto topilo u ustima. Nikakva katastrofa nije mogla stočarima iz australskih ravnica pokvariti tekna duže vrijeme; njima je hrana bila potrebna upravo zato da im se mogu suprotstaviti. — Meni je izgorjelo oko pola posjeda i izgubio sam, mislim, dvije trećine ovaca, sve skupa više nego ti. Bii će nam potrebne vaše molitve, oče.

— Aha — rekao je stari Angus. — Men' nije tako gadno zakačilo k'o Horryja i Garryja, oče, al' ipak poprilično. Izgubio sam dva' est četiri tisuće hektara pašnjaka, i polovicu ovaca. U 'vakim vremenima, oče, zažalim što sam k'o momak otiš'o iz Skyea.

Otac Ralph se osmjehnuo.

— Ta žalost dođe i prođe, Anguse, i vi to znate. Otišli ste iz Skyea iz istog razloga zbog kojeg sam ja napustio Clunamaru. Skye je bio premalen za vas.

— Aha, bit će da j' tako. Vrijes ne gori u kaminu tako lijepo k'o eukaliptus, zar ne, oče?

Bit će to čudan pogreb, pomislio je otac Ralph gledajući oko sebe; jedine prisutne žene bit će žene s Droghede, jer su došli samo muškarci. Gospođa Smith svukla je Fee, istrljala je ručnikom i položila u veliki krevet koji je dijelila s Paddyjem, a on joj je zatim odnio veliku dozu laudanuma. Kad je odbila da ga popije, plačući histerično, stisnuo joj je prstima nos i bezobzirno joj sasuo čašu u grlo. Čudno, nije ni pomislio da bi Fee mogla doživjeti nervni slom. Sredstvo za umirenje djelovalo je brzo, jer nije ništa okusila dvadeset četiri sata. Kad se uvjerio da je čvrsto zaspala, odahnuo je. Brižljivo je pratio Meggie; ona je trenutno bila u kuhinji i pomagala gospođi Smith u pripremanju hrane za žalobnike. Momci su se svi povukli u svoje sobe, tako iscrpljeni da su jedva imali snage da svuku mokru odjeću prije nego što su se srušili u svoje postelje. Kad su Minnie i Cat završile svoju smjenu, kako je to običaj zahtijevao, jer su mrtvi ležali na pustom, neposvećenom mjestu, stražu su preuzeli Gareth Davies i njegov sin Enoch. Ostali su bdjeli u kući, jedući i razgovarajući, i smjenjujući se na straži svakog sata.

Nitko od mladića nije se pridružio starijima u blagovaonici. Svi su bili u zgradi gdje se nalazila kuhinja, pod izgovorom da žele pomoći gospođi Smith, a u stvari da bi mogli biti blizu Meggie. Kad je postao svjestan te činjenice, otac Ralph osjetio je i nelagodnost i olakšanje. E pa, ionako iz redova tih mladića ona mora odabrati svog budućeg muža, drukčije ne može biti. Enoch Davies imao je dvadeset devet godina; bio je, crni Velšanin', što je značilo crnokos s tamnim očima, i vrlo lijep mladić.

Liam O'Rourke imao je dvadeset šest godina, svijetlu kosu i plave oči, kao i njegovu godinu dana mlađi brat Rory. Connor Carmichael bio je slika i prilika svoje sestre, trideset dvije godine star i neosporno vrlo lijep, iako malo previše nabusit čovjek. Za Meggie, prema ocjeni oca Ralpa, najbolji izbor bio bi Alastair, unuk starog Angusa, koji joj je sa dvadeset četiri godine bio najbliži po godinama. Alastair je bio vrlo zgodan momak, imao je kao i njegov djed lijepe plave škotske oči i već sijedu kosu, što je bila obiteljska crta. Neka se zaljubi u jednog od njih, neka se uda i ima djecu koju toliko želi! Oh, Bože, Bože, ako to učiniš za mene, lako ću podnijeti bol što je volim, lako i rado...

Lijesovi nisu bili pokriveni ružama, a vaze što su stajale naokolo u kapeli bile su prazne. Cvijeće koje je preživjelo strahovitu vrućinu prije dva dana uništila je kiša; cvjetovi su ležali u blatu kao zgaženi leptiri. Nije ostala nijedna rana ruža, čak ni stručak ukrasnog šiblja. A svi su bili umorni, strahovito umorni! Umorni su bili oni koji su jahali mnogo milja kroz blato da bi ukazali posljednju počast Paddyju, umorni su bili oni koji su donijeli poginule, umorni su bili oni koji su kao robovi kuhali i spremali... Otac Ralph bio je tako umoran da se kretao kao u snu, izbjegavajući da gleda u izduženo, očajničko lice Fee, u Meggie iz čijeg je pogleda zračila neka mješavina bola i bijesa, u kolektivni bol malog kolektiva Boba, Jackieja i Hughieja...

Nije održao besjedu o mrtvima; u ime okupljenih prijatelja govorio je Martin King, kratko i dirljivo, a svećenik je odmah zatim prešao na rekvijem. Sa sobom je, razumljivo, bio ponio svoj kalež svete tajne i stolu, jer bez toga nijedan svećenik nije nikad kretao na put, ali nije imao misno ruho, a u kući ga nije bilo. Stari Angus je, međutim, bio svratio u prezbiterij u Gillyju i donio crno, žalobno ruho za rekvijem, preko sedla, umotano u ceradu. I tako se otac Ralph našao u kapeli propisno obučen dok je kiša zalijevala prozore i bubnjala po limenom krovu dva kata iznad njih.

Zatim je mala povorka, po žestokom pljusku, krenula preko travnjaka poštijeloga od vrućine i crnog od pepela do malog, bijelom ogradom okruženog groblja. Ovoga puta bilo je dosta onih koji su bili spremni nositi na ramenima jednostavne četvrtaste lijesove, kličući i spotičući se po blatu, nastojeći da vide kamo idu kroz kišu koja ima je udarala u oči. A praporci na grobu kuhara Kineza sumorno su zveckali: Hi Sing, Hi Sing, Hi Sing, Hi Sing.

Sve je konačno obavljeno i završeno. Žalobnici su odjahali na svojim konjima, pogubljeni, umotani u cerade, neki zabrinuti, svjesni da im prijete financijska propast, drugi zahvaljujući Bogu što ih je poštedio smrti i vatre. Otac Ralph također je

spakirao svoje stvari, svjestan da mora krenuti prije nego što to postane nemoguće.

Otišao je da vidi Fee, koja je sjedila za pisaćim stolom nijemo zureći u svoje ruke.

— Hoćete li moći podnijeti sve ovo, Fee? — upitao je sjedajući tako da je može promatrati.

Okrenula se njemu, i dojam da je u njenoj duši sve mrtvo i ugašeno bio je tako snažan da se uplašio, čak zatvorio oči.

— Hoću, oče, podnijet ću. Imam svoje knjigovodstvo i još pet sinova... šest, ako računam Franka, ali mislim da s Frankom više ne mogu računati, zar ne? Hvala vam za ono što ste učinili, nemam riječi koj ima bih mogla izraziti svoj u zahvalnost. Velika je utjeha za mene što znam da vaši ljudi paze na njega i nastoje da mu bar malo olakšaju život. Oh, kad bih ga bar jednom mogla vidjeti, samo jednom!

Ona je kao svjetionik, pomislio je; bol bi blijesnuo iz nje svaki put kad bi amplituda njenih emocija dostigla takav intenzitet da ih nije mogla potisnuti. Snažan blijesak, a zatim dugo vremena ništa.

— Htio bih da razmislite o nečemu, Fee.

— Da? A o čemu? — Ponovo je utonula u mrak

— Slušate li me? — upitao je oštro, zabrinut i iznenada još uplašeniji nego maloprije.

Nekoliko dugih trenutaka činilo mu se da se povukla tako duboko u sebe da do nje nije doprla ni oštrina njegovog glasa, ali onda je far ponovo blijesnuo, a usne su joj se rastavile.

— Jadni moj Paddy! Jadni moj Stuart! Jadni moj Frank! — rekla je tužno, a onda se ponovo povukla iza čeličnog zida odsutnosti, kao da je odlučila produžavati periode tame doku njenom životu više uopće ne bude svjetlosti.

Pogled joj je lutao po sobi, ali činilo se da ništa ne vidi.

— Da, oče, slušam vas — rekla je.

— Što će biti s vašom kćerkom, Fee? Sjetite li se uopće ponekad da imate kćerku?

Sive oči podigle su se prema njegovom licu i ostale tako; iz njih kao da je zračilo sažaljenje.

— Sjeti li se toga ijedna žena? Što je to kći? Samo podsjećanje na bol, mlađa verzija nas samih koja će proći kroz sve ono kroz što smo mi prošle, plakati istim suzama. Ne, oče. Pokušavam zaboraviti da imam kćerku... ako ponekad mislim na

nju, mislim kao na nekog od mojih sinova. Jer, majka misli samo na sinove.

— Zar plačete, Fee? Vidio sam suze u vašim očima samo jednom.

— I nikad ih više nećete vidjeti, jer sam s njima prekinula zauvijek — Kroz tijelo joj je prošao drhtaj. — Znae šta, oče? Prije dva dana otkrila sam koliko sam voljela Paddyja, ali to je došlo kao i sve u mom životu... prekasno. Prekasno za njega, prekasno za mene. Kad biste samo znali koliko sam željela da ga mogu zagrliti, da mu mogu reći koliko ga volim! Oh, bože, nijednom ljudskom biću ne bih poželjela da osjeti taj moj bol!

Okrenuo se da ne gleda u to lice iznenada izobličeno od očaja, da mu da vremena da opet poprimi svoj mir, a samom sebi vremena da pokuša riješiti zagonetku koja se zove Fee.

— Nitko drugi ne može osjetiti *vaš* bol — rekao je.

Jedan ugao njenih usta podigao se u mračan osmijeh.

— Da. To je utješno, zar ne? Možda mi na tome nitko ne može zavidjeti, ali moj bol je *moj* bol.

— Hoćete li mi obećati nešto, Fee?

— Ako želite.

— Brinite se za Meggie, ne zaboravljajte je! Prisilite je da odlazi na zabave, ples, da se upozna s mladićima, potičite je da razmišlja o udaji i vlastitom domu. Primijetio sam danas kako je svi oni mladići promatraju. Pružite joj priliku da se ponovo sastane s njima u veselijim okolnostima nego što je to bilo danas.

— Kako god kažete, oče.

Uzdahnua je i ostavio je da i dalje zamišljeno zuri u svoje vitke, bijele ruke.

Meggie ga je otpratila do staje, gdje se poreznikov konj obilno služio sijenom i mekinjama, proživivši puna dva dana u nekoj vrsti konjskog raja. Bacio je na konja trošno poreznikovo sedlo i sagnuo se da pričvrsti kohn, a Meggie je stajala i promatrala ga, naslonjena na balu sijena.

— Oče, pogledajte što sam našla — rekla je kad je pričvrstio kolan i uspravio se. Ispružila je ruku i na njenom dlanu ugledao je blijedu, ružičastosivu ružu.

— To je jedina. Našla sam je na jednom žbunu ispod rezervoara, sasvim otraga. Tamo vjerojatno nije bilo tako vruće za vrijeme požara, a rezervoar ju je zaštitio od kiše. Ubrala sam je za vas. Da imate nešto što će vas podsjećati na mene.

Uzeo je napola otvoreni cvijet u ruku koja je primjetno podrhtavala, i stajao neko

vrijeme oborene glave, zureći u njega.

— Meggie, nije mi potrebno ništa što će me podsjećati na tebe, nije mi potrebno sad i neće mi biti potrebno nikad. Ja te nosim u sebi, to dobro znaš. Nisam to nikako mogao sakriti od tebe, zar ne?

— Ipak, predmeti kao uspomene imaju u sebi nešto realno — navaljivala je dalje. — Možete ga uzeti i pogledati, i sjećati se dok ga gledate, svega što biste inače mogli zaboraviti. Sačuvajte taj cvijet, molim vas, oče!

— Zovem se Ralph — rekao je. Otvorio je torbu u kojoj je nosio pribor, i izvukao svoj osobni, veliki misal, sa skupocjenim uvezom od sedefa. Poklonio mu ga je njegov pokojni otac kad je položio svećenički zavjet, prije punih trinaest godina. Stranice su se otvorile na mjestu gdje se nalazila široka, debela, bijela vrpca. Okrenuo je još nekoliko stranica, spustio ružu u knjigu i zatvorio je. — Želiš nešto što će te podsjećati na mene, zar ne, Meggie?

— Da.

— Ali ja ti ništa neću dati. Želim da me zaboraviš, želim da se osvrneš oko sebe i nađeš nekog dobrog, čestitog mladića, udaš se i imaš djecu za kojom toliko čezneš. Ti si rođena majka. Ne smiješ se držati mene, to nije dobro. Nikad neću ostaviti Crkvu, i reći ću ti nešto sasvim iskreno, za tvoje dobro: ne želim napustiti Crkvu zato što te ne volim kako bi te volio muž, razumiješ li me? Zaboravi me, Meggie!

— Zar me nećete ni poljubiti na rastanku, oče?

Umjesto odgovora, bacio se u sedlo i potjerao konja korakom do vrata; tek je tu nabio na glavu stari poreznikov pusteni šešir. Njegove plave oči bljesnule su, a zatim je konj izišao na kišu i nesigurno krenuo prema stazi za Gilly. Nije ni pokušala da ga slijedi, već je ostala u mračnoj, vlažnoj štali, udišući miris sijena i konjske balege. Taj miris vraćao je uspomene na štagalj na Novom Zelandu, i na Franka.

Trideset sati kasnije otac Ralph ušao je u kabinet nadbiskupa papinskog legata, prišao i poljubio nadbiskupu prsten i umorno se bacio u naslonjač. Tek kad je na sebi osjetio pogled blagih, pronicavih očiju, shvatio je da sigurno čudno izgleda, shvatio je zašto su ga ljudi znatiželjno gledali otkako je izišao iz vlaka na Glavnom kolodvoru. Potpuno zaboravivši na kovčeg koji je ostavio u prezbiteriju kod oca Wattyja Thomasa, stigao je na noćni vlak dvije minute prije polaska i prešao oko tisuću klimetara u hladnom kupeu samo u košulji, hlačama i čizmama, mokar do kože, i ne primjećujući hladnoću. Zato je pogledao najprije u sebe, zatim u nadbiskupa,

pokajnički se osmjehujući.

— Oprostite, vaša preuzvišenosti. Toliko se toga dogodilo da sam jednostavno zaboravio kako vjerojatno izgledam.

— Ne treba da se ispričavate, Ralphe. — Suprotno svom prethodniku, volio je da se svojim tajnicima obraća po imenu. — Mislim da izgledate vrlo romantično, čak i privlačno. Samo malo previše svjetovno, ne čini li vam se?

— Što se svjetovnog izgleda tiče, potpuno se slažem. A što se romantičnosti i privlačnosti tiče, vaša preuzvišenosti, vidi se da niste navikli na uobičajeni način odijevanja u Gillanboneu.

— Dragi moj Ralphe, vi biste izgledali romantično i privlačno čak i kad bi vam palo na pamet da se obučete u vreću i pospete pepelom! Jahačko odijelo dobro vam pristaje, zaista! Gotovo jednako dobro kao sutana, i nemojte gubiti vrijeme uvjeravajući me kako niste potpuno svjesni da vam pristaje čak i bolje nego crno svećeničko odijelo. Način na koji se krećete neobičan je i vrlo privlačan, a sačuvali ste i lijep stas, koji ćete, vjerujem, uvijek zadržati. Mislim da ću vas, kad me pozovu natrag u Rim, povesti sa sobom. Bit će mi pravo zadovoljstvo promatrati kakav ćete dojam ostaviti na naše niske, debele talijanske prelate. Prekrasan vitki mačak među ugojenim, uplašenim golubovima!

Rim! Otac Ralph uspravio se u naslonjaču.

— Je li bilo strašno, Ralphe? — nastavio je nadbiskup ritmički gladeći mliječnom, prstenjem nakičenom rukom svilena leđa etiopske mačke koja je prela ležeći u njegovom krilu.

— Užasno, vaša preuzvišenosti.

— Vi veoma volite te ljude, zar ne?

— Da.

— Samo, volite li ih sve podjednako ili neke od njih volite više nego druge?

Otac Ralph je, međutim, bio lukav bar koliko i njegov šef, s kojim je već bio dovoljno dugo da odgonetne kako funkcioniра njegov um. Zato se poslužio trikom — na provokativno pitanje odgovorio je s iskrenošću za koju je znao da će smjesta razbiti nadbiskupovu sumnjičavost. Tom produhovljenom, umnom čovjeku nije nikad palo na pamet da bi očigledna iskrenost mogla biti varljivija nego vješto izrdavanje.

— Volim ih sve ali, kao što ste rekli, neke više od ostalih. Najviše volim jednu

djevojku, Meggie. Uvijek sam se osjećao nekako odgovornim za nju, jer su njeni roditelji uvijek bili tako zaokupljeni sinovima da su zaboravljali da uopće postoji.

—Koliko godina ima ta Meggie?

—Ne znam točno, oko dvadeset, mislim. Natjerao sam njenu majku da mi obeća kako će malo dići glavu od svojih knjiga i pobrinuti se da djevojka ponekad ode na ples, da se upozna s mladićima. Uprostatit će život na onoj zabačenoj Droghedi, a to bi bilo šteta.

Sve što je rekao bila je istina, i nadbiskupov izvanredno osjetljivi nos to je odmah osjetio. Iako je bio samo tri godine stariji od svog tajnika, njegova karijera u Crkvi odvijala se bez zastoja koji su pogodili Ralphovu, pa se u mnogo čemu osjećao neizmjerno starijim nego što će Ralph ikad biti. Vatikan bi iz svakog čovjeka koji se rano našao u njemu brzo isisao sve životne sokove, a Ralph je tih životnih sokova imao u izobilju.

Umiren, malo se opustio i nastavio promatrati svog tajnika, u stvari zabavljati se interesantnom igrom otkrivanja što zapravo pokreće oca Ralpha de Bricassarta. U početku je bio siguran da će otkriti neku njegovu putenu slabost, ako ne u jednom smjeru, onda u drugom. To izuzetno lijepo lice i prekrasno građeno tijelo morali su biti meta mnogih želja, želja previše brojnih i otvorenih da ih ne bi bio svjestan i da bi sačuavao čednost. Kako je, međutim, vrijeme prolazilo, ustanovio je da je samo napola u pravu; bio je, bez sumnje, svjestan da je meta mnogih želja, ali je istovremeno bilo sasvim izvjesno da se ne pretvara kad ne pokazuje ni najmanju namjeru da im podleigne. Ako je otac Ralph gorio za nečim, to sigurno nije bio seks. Nadbiskup je udesio da se svećenik nađe u društvu iskusnih i za homoseksualce neodoljivih homoseksualaca; bez rezultata. Promatrao ga je u društvu najljepših žena u zemlji; bez rezultata. Nije otkrio ni najmanji plamičak zanimanje ili želje, čak i kad je svećenik mogao biti sasvim siguran da ga nitko ne promatra. Nadbiskup, naime, nije isključivo sam obavljao svoja promatranja, a kad je angažirao doušnike, to nije činio preko tajnika.

Tako je postupno sve više dolazio do uvjerenja da su slabosti oca Ralpha njegov ponos na svećeničko zvanje i njegova ambicija; bile su to fasete ličnosti za koje je imao razumijevanja, jer ih je i sam posjedovao. Crkvi su potrebni ambiciozni ljudi kao i svakoj drugoj velikoj organizaciji koja održava samu sebe. Pričalo se da je otac Ralph izigrao te Clearyjeve, koje navodno toliko voli, i lišio ih njihovog zakonitog nasljedstva. Ako je to uradio, onda zaista vrijedi voditi računa o njemu. I kako su samo te njegove lijepe plave oči blijesnule kad je spomenuo Rim! Možda je

vrijeme da povuče nov potez. Lijeno je povukao konverzacijonog pijuna, ali ispod napola spuštenih kapaka njegove oči budno su pratile kako će protivnik reagirati.

— Stigle su vijesti iz Vatikana dok ste bili na putu, Ralphe — rekao je, nježnim pokretom pomičući mačku. — Sheba, ti zbilja misliš samo na sebe; noge su mi potpuno utrnule.

— Da? — Otac Ralph tonuo je sve dublje u naslonjač, s mukom držeći oči otvorene.

— U redu, pustit ću vas da idete u krevet, ali ne prije nego što čujete vijest. Prije izvjesnog vremena poslao sam osobno i sasvim privatno pismo Svetom Ocu, i danas sam primio odgovor preko mog prijatelja kardinala Monteverdija... uvijek me je zanimalo je li možda neki potomak onog renesansnog muzičara, a uvijek zaboravim da ga pitam kad ga vidim. Oh, Sheba, zar uvijek kad si sretna moraš zabijati pandže u moje noge?

— Slušam vas, vaša preuzvišenosti, još nisam zaspao — rekao je otac Ralph osmjehujući se. — Nimalo se ne čudim što toliko volite mačke, jer ste i sami pomalo slični njima... uživate poigravajući se sa svojim plijenom kao i one. — Pucnuo je prstima. — Hajde, Sheba, ostavi ga i dođi k meni! On nije dobar.

Mačka je smjesta skočila s purpurnog krila, prešla preko saga i gipko skočila na svećenikova koljena; ostala je tu, mašući repom, kao u transu, udišući čudne mirise konja i blata. Plave oči oca Ralpha osmjehnule su se smeđim očima nadbiskupovim; i jedne i druge bile su napola zatvorene, ali potpuno budne.

— Kako vam to uspijeva? — upitao je nadbiskup.

Mačka se nikad nikome ne odaziva na poziv, ali Sheba ide k vama kao da joj nudite kavijar i valerijanu. Nezahvalna životinja!

— Čekam, vaša preuzvišenosti.

— I za to me čekanje kažnjavate, oduzimajući mi mačku. U redu, pobijedili ste, predajem se. Gubite li ikad? Zanimljivo pitanje. Treba vam čestitati, dragi Ralphe! Uбудuće ćete nositi mitru i plašt, i titulu njegova preuzvišenost biskup de Bricassart.

Kako su se plave oči raširile, primijetio je sa zadovoljstvom. Otac Ralph ovog puta nije ni pokušao prikriti ni prigušiti svoja prava osjećanja. Naprosto je zračio.

ČETVRTI DEO

1933 - 1938.

LUKE

Bilo je pravo čudo kako je zemlja brzo liječila rane; već za tjedan dana iz ljepljivog sivog blata počele su izbijati tanke zelene vlasi trave, a dva mjeseca kasnije sprženo drveće je prolistalo. Ljudi su bili čvrsti i otporni zato što im zemlja nije davala prilike da budu drukčiji; ljudi bez srčanosti ili bez fanatičke upornosti nisu mogli dugo izdržati na Velikom Sjeverozapadu. Proći će, međutim, godine dok i posljednji ožljci ne izblijede. Na eukaliptusima će morati izrasti i ponovo otpasti mnogi slojevi kore dok debla ponovo ne postanu bijela, crvena ili siva, a izvjestan broj stabala nikad se neće oporaviti, već će ostati mrtva, crna. Još godinama kosturi izgorjelih životinja bijeljet će se u ravnicama, polako se stapajući s okolicom, postupno pokriveni prašinom i drobljeni udarima tisuća malih papaka. A od Droghede na zapad pružat će se duboke brazde što su ih u blatu urezali bridovi improviziranih mrtvačkih kola, a lutalice koje su znale priču pokazivat će ih onima koji je još nisu čuli, dok se događaj ne pretvori u jednu od ravničarskih legendi.

Drogheda je u požaru izgubila petinu svojih pašnjaka i oko 25.000 ovaca, sitnicu za posjed čiji se stočni fond u boljim godinama kretao oko 125.000 životinja. Bilo je bespredmetno žaliti se na zlu sudbinu ili gnjev Boži, ili kako su već pogođeni bili skloni nazivati elementarne nepogode. Bilo je moguće samo otpisati gubitke i početi iz početka. To se nipošto nije dogodilo prvi put i nitko nije ni pomišljao da će biti i posljednji.

Na samoj Droghedi, međutim, bilo je bolno gledati u proljeće gole i smeđe vrtove. Sušno vrijeme mogli su preživjeti zahvaljujući rezervoarima za vodu što ih je podigao Michael Carson, ali požar nije moglo preživjeti ništa. Čak ni vistarija nije procvjetala; požar je izbio upravo u trenutku kad su se počeli formirati grozdovi nježnih pupoljaka, i plamen ih je uništio. Ruže su bile oprljene, skvrčene, nasadi vrtnih ljubica uništeni, šeboji pretvoreni u smeđu slamu, fuksije na sjenovitim mjestima definitivno uvenule, zumbuli sparušeni, nježne vitice španjolske grahorice suhe i bez mirisa. Voda utrošena za vrijeme požara brzo je nadoknađena zahvaljujući, jakim kišama što su uslijedile, pa su svi na Droghedi iskoristavali svaki trenutak nepostojećeg slobodnog vremena da pomognu starom Tomu u obnovi vrta.

Bob je odlučio da nastavi s Paddyjevom politikom angažiranja dovoljnog broja radnika za obavljanje poslova na imanju, pa je zaposlio još tri stočara. Mary Carson više je voljela da osim Clearyjevih ne zapošljava stalne radnike i da u vrijeme

selekcijiranja, janjenja i striženja ovaca angažira sezonsku radnu snagu, ali Paddy je osjećao da ljudi rade bolje kad znaju da imaju stalno zaposlenje, a izdaci, kad bi se na kraju sve sabralo, nisu bili mnogo veći. Stočare su najčešće kronično svrbjeli tabani i nigdje se nisu dugo zadržavali.

U novim kućama podignutim nešto dalje od potoka stanovali su oženjeni radnici; stari Tom dobio je novu lijepu brvnaru sa tri sobe podignutu ispod biberovaca iza konjušnica i nadimao se od ponosa svaki put kad bi stupio u nju. Meggie se i dalje brinula za neke od unutrašnjih pašnjaka, a njena majka nastavila je voditi knjige.

Paddyjevu dužnost da održava veze s biskupom Ralphom preuzela je Fee, a kakva je već bila, prenosila mu je samo informacije koje su se neposredno odnosile na gospodarenje posjedom. Meggie je čeznula za tim da se dočepa njegovih pisama i pročita ih, ali joj Fee nije davala prilike za to, zaključavajući ih u čeličnu blagajnu čim bi se upoznala s njihovim sadržajem. Otkako je ostala bez Paddyja i Stuarta, postala je sasvim nepristupačna. Što se tiče Meggie, zaboravila je na obećanje čim je otac Ralph otišao s Droghede, pa je Meggie uljudno odbijala sve pozive na zabave i plesove. Iako je to znala, Fee se nikad nije usprotivila takvom njenom držanju niti joj rekla da bi bilo dobro da ponekad iziđe u društvo. Liam O'Rourke koristio je svaku priliku da svrati, Enoch Davies neprestano ju je nazivao preko telefona, Connor Carmichael i Alastair MacQueen također. Meggie je, međutim, svakome od njih kratko odgovarala da je previše zauzeta, sve dok nisu izgubili svaku nadu da će pokazati bar malo zanimanja za njih.

Ljeto je bilo vrlo kišovito, ali kiša nije nikad padala dovoljno dugo da bi prouzročivala poplavu. Samo je zemlja bila neprestano raskvašena, a tisuću petsto kilometara dugi Barwon-Darling tekao je dubok širok i snažan. Povremene kiše nisu prestale ni kad je nastupila zima; pokretne smeđe zavjese na nebu bile su sad od vode, a ne od prašine. I tako je marš nezaposlenih što ga je izazvala privredna kriza postepeno prestao, jer je bilo stahovito teško probijati se pješice kroz ravnice u kišno doba, a kad se vlazi pridružila hladnoća, upala pluća počela je kositi redove ljudi bez toplog utočišta i krova nad glavom.

Bob je bio zabrinut i sve češće je govorio da će se ovce razboljeti ako kiše ne prestanu; merino ovce nisu mogle dugo podnositi vlažno tlo, koje je nakon izvjesnog vremena izazivalo truljenje papaka. Bilo je nemoguće strići ih, jer radnici ni za što na svijetu ne bi dirnuli vlažnu vunu, a ukoliko se zemlja ne osuši prije janjenja, mnogi će janjci uginuti od vlage i hladnoće.

Telefon je zazvonio dva puta dugo, jednom kratko za Droghedu. Fee je podigla slušalicu i okrenula se.

— Bob, AML & F za tebe.

— Halo, Jimmy, ovdje Bob... Aha, baš tako... Oh, fino! Sve preporuke u redu? ... Odlično, pošalji ga ovamo na razgovor... Odlično, ako je tako dobar, možeš mu slobodno reći da je vjerojatno dobio posao, iako bih ipak volio još da sam porazgovaram s njim; ne volim mačke u vreći, a preporukama baš mnogo ne vjerujem... U redu, hvala. Zdravo!

Bob je ponovo sjeo.

— Dolazi nam novi stočar, dobar momak, kako kaže Jimmy. Radio je na pašnjacima u zapadnom Queenslandu, tamo negdje kod Longreachai-Charlevillea. Bio je i gonič stoke. Dobre preporuke i sve u tom stilu. Zna jahati na svemu što ima četiri noge i rep, čak je i krotio konje. Prije toga strigao je ovce, bio je čak vrhunski radnik, kaže Jimmy, više od dvije stotine pedeset na dan. Zato sam pomalo sumnjičav. Zbog čega tako dobar radnik pristaje raditi za stočarsku nadnicu? Rijetko se događa da netko takav mijenja kola za sedlo. Ipak, dobro će nam doći na pašnjacima, zar ne?

S godinama, Bob je sve više usvajao otegnuti australski govor, ali zato su mu rečenice postajale sve kraće. Imao je već gotovo trideset godina i, na veliko razočaranje Meggie, nije ničim pokazivao da ga zanima koja od djevojaka koje je sretao na zabavama što ih je iz pristojnosti morao posjećivati. Kao prvo, bio je beznadno stidljiv, a drugo, činilo se da je potpuno obuzet zemljom, očigledno odlučivši da ljubav prema njoj ne rasipa na još nekog. Jack i Hughie postajali su sve sličniji njemu, čak bi netko tko bi ih vidio kako sjede jedan uz drugog na jednoj od mramornih klupa — što je bio maksimum udobnosti u atmosferi doma koji su sebi htjeli priuštiti — mogao pomisliti da su trojke. Čak je izgledalo da više vole spavati na pašnjacima nego u kući, gdje su, plašeći se da bi kreveti mogli načiniti od njih mekušce, obično spavali na podu u svojim sobama. Sunce, vjetar i suša učinili su da njihova bijela, pjegava lica dobiju boju prošaranog mahagonija, na kojoj su njihove plave oči bljedelo i mirno svjetlucale, dok su duboke bore oko njih govorile o gledanju u beskrajne daljine i srebrnastožutu travu. Bilo je gotovo nemoguće reći koliko imaju godina, ili tko je od njih stariji a tko mlađi. Sva trojica imali su rimske noseve na Paddyja i prijazna, dobročudna lica, ali su bili bolje građeni od njega, pognutog i dugačkih ruku od mnogo godina striženja ovaca. Drukčiji život omogućio im je da steknu onu suzdržanu, jednostavnu eleganciju konjanika. Nisu, međutim, čeznuli ni za

ženama, ni za udobnošću, ni za svakodnevnim zadovoljstvima.

— Je li taj novi radnik oženjen? — upitala je Fee povlačeći ravnalom i perom umočenim u crvenu tintu uredne linije u knjizi.

— Ne znam, nisam pitao. Znat ćemo sutra, kad dođe.

— Kako će stići ovamo?

— Jimmy će ga dovesti; treba da vidimo što ćemo s onim starim ovnovima na Tankstandu.

— E pa, nadajmo se da će ostati ovdje neko vrijeme. Ako nije oženjen, za nekoliko tjedana otići će dalje, po svojoj prilici. Nestalni ljudi, ti stočari — rekla je Fee.

Jims i Patsy bili su u internatu Riverview, zaklinjući se da neće ostati u školi ni pola minute nakon što napune četrnaest godina, koliko traži zakon. Čeznuli su za domom kad će se naći na pašnjacima s Bobom, Jackom i Hughiejem, kad će sve poslove na Droghedi moći ponovo obavljati samo članovi obitelji, a stranci će biti dobro došli da dođu i odu kad god im se sviđa. Ni obiteljska strast za čitanjem nije pridonosila da zavole Riverview; bilo je neusporedivo ljepše nositi knjige u bisagama ili džepu jakne i čitati ih u podnevnoj hladovini pod vilgom, nego u jezuitskoj učionici. Život u internatu bio je za njih teško podnošljiva promjena. Učionice s velikim prozorima, prostrana zelena igrališta, raskošni vrtovi i sve moguće udobnosti nisu za njih predstavljali ništa, kao ni sam Sydney sa svojim muzejima, koncertnim dvoranama i umjetničkim galerijama. Družili su se sa sinovima ostalih posjednika i provodili slobodno vrijeme čeznući za domom ili hvaleći se veličinom i sjajem Droghede. Za takve priče uvijek se našlo pažljivih slušalaca, jer nije bilo čovjeka zapadno od Burren Junctiona koji nije čuo za moćnu Droghedu.

Meggie je vidjela novog stočara tek nakon nekoliko tjedana. Njegovo ime — Luke O'Neill — bilo je pedantno upisano u knjige i o njemu se u velikoj kući ubrzo govorilo mnogo više nego što se obično govorilo o radnicima. Kao prvo, odbio je stanovati u barakama za *jackarooe*, već se nastanio u posljednjoj praznoj kući kraj potoka. Drugo, predstavio se gospođi Smith i tako stekao njenu naklonost, iako ona inače nije mnogo marila za stočare. Te priče probudile su radoznalost Meggie mnogo prije nego što ga je srela.

Kako je svog crnog konja i kestenjastu kobilu držala u štali umjesto u koralu, i uglavnom bila prisiljena da ujutro kreće na posao poslije muškaraca, često se događalo da prođe dugo vremena a da ne sretne nikog od radnika. Konačno je srela Lukea O'Neilla kasno jednog popodneva dok se crveno sunce žarilo nisko iznad

drveća; a dugačke sjene blago se pretapale u večernji sumrak. Vraćala se s pašnjaka Borehead prema gazi na potoku, a on je došao s jugoistočne strane, također se vraćajući prema gazi.

Sunce mu je udaralo u oči tako da ga je vidjela prije nego što je on opazio nju. Jahao je na krupnom i vrlo zloćudnom ridanu s crnim pjegama, crnom grivom i crnim repom; poznavala je tu životinju jer je bila njena dužnost da vodi računa o izmjenjivanju konja na radu, i već se bila počela pitati zašto se taj konj posljednjih dana ne pojavljuje. Nitko od muškaraca nije volio tog konja i nitko nije jahao na njemu ako baš nije morao. Novom stočaru očigledno nije smetalo što je životinja zla, što je bio siguran dokaz da zna postupati s konjima. Konj je bio poznat po tome da se ujutro propinje i ne da se uzahati, kao i po običaju da pokušava ugristi jahača kad sjaaše.

Bilo je teško procijeniti visinu čovjeka dok sjedi u sedlu, jer su australski stočari upotrebljavali mala engleska sedla bez visoke jabuke i zadnjeg obluka američkog sedla, i jahali savijenih koljena, sjedeći uspravno. Novi radnik izgledao je visok, ali ponekad je sva visina čovjeka bila u trupu dok su mu noge bile neproporcionalno kratke, pa Meggie nije htjela donositi preuranjene zaključke. Međutim, suprotno većini stočara, novi radnik je očigledno više volio da na posao odlazi u bijeloj košulji i hlačama od bijele tkanine slične koži, nego u svojoj flanelskoj košulji i sivim platnenim hlačama, kao ostali. Pomalo je kicoš, zaključila je, osmjehnuvši se. Neka mu bude, ako mu stalno pranje i glačanje nije teško.

— Bar dan, gospođo! — viknuo je kad su se sreli podižući stari, otrcani sivi pustište šušir i spuštajući ga ponovo na zatiljak na kicoški način.

Nasmijane plave oči zurile su u Meggie s neskrivenim divljenjem.

— Eh, vi očigledno niste gospođa, vi ste sigurno krčerka — rekao je. — Ja sam Luke O'Neill.

Meggie je nešto promrmljala, ali više nije htjela da ga pogleda; bila je tako zbunjena i ljuta da se nije mogla koncentrirati na neko prikladno lagano ćaskanje. Eh, to nije pravo! Kako smije netko drugi imati oči i lice kao otac Ralph! Sličnost nije bila u načinu na koji ju je promatrao; radost u njegovim očima bila je njegova vlastita i iz njih nije zračila ljubav prema njoj. Od prvog trenutka, kad je ugledala oca Ralpha kako kleči u prašini na stanici u Gillyju, Meggie je u njegovim očima vidjela ljubav. Gledati u njegove oči a ne vidjeti njega! Bila je to okrutna šala, kao kazna.

I ne sluteći kakve se misli kovitlaju u glavi djevojke, Luke O'Neill tjerao je svog zloćudnog konja ukorak s krotkom kobilom Meggie, dok su gazili preko potoka koji je od kiše prilično nabujao. Prava ljepotica, nema šta! Kakva kosa! Ono što je na glavama muških pripadnika obitelji Cleary bila boja mrkve bila je na glavi ove ribice nešto sasvim drugo! Kad bi samo htjela podići pogled, pružiti mu priliku da joj malo bolje vidi lice! Učinila je to u trenutku kad je to pomislio, ali s takvim izrazom lica da je, začuđen, skupio obrve; ne bi se baš moglo reći da je to bio izraz mržnje, više se činilo da pokušava vidjeti nešto što ne može, ili da vidi nešto što ne želi vidjeti. Teško je bilo reći. Bilo što bilo, to nešto ju je uznemirilo. Luke nije bio navikao da ga žene mjere svojom vagom i ustanove da mu nešto nedostaje. Uhvaćen, sasvim prirodno, u primamljivu klopku kao sunce na zalasku zlatne kose i blagih očiju, bio je prisiljen da se upita za uzrok tom nezadovoljstvu i razočaranju. Ona ga je i dalje promatrala, napola otvorenih ružičastih usta; na gornjoj usni i čelu svjetlucale su joj sitne kapi znoja, jer je zrak bio još vreo, a zlatnoride obrve bile su savijene u luk, izražavajući čuđenje.

Razvukao je usne u osmijeh, otkrivajući velike bijele zube oca Ralpa, ali to nije bio Ralphov osmijeh.

— Znate li da ste kao prava beba, govorite samo 'Oh!' i 'Ah!'.

Okrenula je glavu.

— Oprostite, nisam imala namjeru da zurim u vas. Podsjećate me na nekoga, to je sve.

— Samo vi zurite, koliko god želite! To je bolje nego da zurite u vlastitu glavu, ma koliko lijepa bila. Na koga vas podsjećam?

— Nije važno. Samo je čudno vidjeti nekoga tko izgleda poznat, a u stvari je sasvim nepoznat.

— Kako vam je ime, gospođice Cleary?

— Meggie.

— Meggie... Nije baš neko impresivno ime, nimalo vam ne odgovara. Više bih volio da se zovete, recimo, Belinda ili Madeline, ali ako je Meggie jedino što možete ponuditi, neka bude Meggie! Od kojeg imena dolazi to Meggie... Margaret?

— Ne, Meghann.

— Ah, to je već bolje! Zvat ću vas Meghann.

— Ne, nećete! — odbrusila mu je oštro. — Mrzim to ime!

On se, međutim, samo nasmijao.

— Previše ste navikli da sve bude onako kako vi želite, mlada gospođice Meghann. Ako poželim da vas zovem Eustacia Sophronia Augusta, zvat ću vas tako. Toliko da znate.

Stigli su do torova za stoku; skliznuo je s konja istvoremeno ga udarivši po njušci, koja se okrenula da ga ugrize, i tako ga natjeravši na poslušnost. Stajao je, očigledno očekujući da mu ona pruži ruke kako bi joj pomogao da sjaše, ali ona je podbola petama svoju kestenjastu kobilu i odjahala dalje stazom.

— Tu finu damu ne držite zajedno sa prostim starim radnicima? — viknuo je za njom.

— Naravno da ne držim! — odgovorila je ne osvrćući se.

Uh, to zaista nije pravo! Čak i stojeći na svojim nogama, izgledao je kao otac Ralph — visok, širokih ramena i uskih bokova, s istom gracioznošću, samo nekako drukčije primijenjenom. Otac Ralph kretao se kao plesač, Luke O'Neill kao atletičar. Kosa mu je bila jednako crna, gusta i kovrčava, oči jednako plave, nos jednako tanak i ravan, usta jednako lijepo skrojena. A ipak nije bio nimalo više sličan ocu Ralphu nego... nego... nego... nego što je bijeli eukaliptus, visok, bijel i dostojanstven, sličan plavom eukaliptusu, također visokom, blijedom i dostojanstvenom.

Nakon tog slučajnog susreta, Meggie je pažljivo slušala sve što se priče o Lukeu O'Neillu. Bob i ostali momci bili su zadovoljni njegovim radom i činilo se da se dobro slažu s njim. U njegovom tijelu, kako je tvrdio Bob, nije bilo nijedne lijene kosti. Čak je i Fee jedne večeri u razgovoru spomenula njegovo ime, primijetivši da je izuzetno lijep muškarac.

— Ne podsjeća li vas na nekog? — upitala je Meggie nemarno ležeći potrbuške na sagu, čitajući knjigu.

Fee je nekoliko trenutaka razmišljala.

Pa, čini mi se da pomalo podsjeća na oca de Bricassarta. Slično je građen, ima istu kosu i oči. Sličnost, međutim, nije baš izrazita, jer su previše različiti kao ljudi — rekla je, i odmah dodala: — Meggie, radije bih da sjediš na stolcu i čitaš, kao dama! Samo zato što si u hlačama, ne treba potpuno da zaboravljaš na pristojnost!

— Pih! — rekla je Meggie. — Kao da to netko primjećuje!

Tako je i ostalo. Sličnost je postojala, ali iza slične fasade bili su tako različiti ljudi da je to progonilo samo Meggie, koja je bila zaljubljena u jednog i smetalo joj je što postoji netko podjednako lijep. Ustanovila je da je ljubimac kuhinje, a ubrzo je

otkrila kako sebi može dopustiti luksuz da i na poslu nosi bijele košulje i bijele hlače; prala ih je i glačala gospođa Smith, koja je brzo podlegla njegovom spontanom, lepršavom šarmu.

— Oh, kakav je to zgodan Irac, i sve! — uzdisala je zaneseno Minnie.

— Australac je — rekla je Meggie provokativno.

— Ovdje je rođen, možda, draga gospođice Meggie, al' s imenom k'o što j' O'Neill on j' Irac k'o Paddyjevo prase, to s' tako kaže i nemojte pomisliti da sam htjela reći nešt' ružno o vašem blaženom ocu, gospođice Meggie, nek' počiva u miru i pjeva s anđelima! Gospo'n Luke da nij' Irac, s onom crnom kosom i onim plavim očima? Obitelj O'Neill nekad je vladala Irskom.

— Mislila sam da su to bili O'Connori — rekla je Meggie lukavo.

Okrugle oči Minnie zatreptaše.

— Eh, pa sad, gospođice Meggie, to j' velika zemlja, i sve.

— Hajde, hajde, nije baš mnogo veća od Droghede! Uostalom, O'Neill je oranžističko prezime. Mene nećeš prevariti.

— Pa jest, al' to je slavno irsko prezime, i postojalo je prije neg' što j' itko čuo za oranžiste. Toj' prezime iz Ulstera, paj' logično daj' među njima bilo oranžista, zar nije tako? Al' prije toga bio je O'Neill iz Clandeboyja, i O'Neill Mor, draga gospođice Meggie.

Meggie se predala. Minnie je već odavno bila izgubila svu fenijansku borbenost koju je nekad posjedovala, i mogla je izgovoriti riječ »oranžisti« a da ne dobije živčani napad.

Tjedan dana kasnije ponovo je srela Lukea O'Neilla kraj potoka. Posumnjala je da tu čeka na nju, ali nije znala što bi mogla učiniti i kad bi se pokazalo da jest.

— Dobar dan, Meghann.

— Dobar dan — rekla je gledajući ravno između ušiju kestenjaste kobile.

— U subotu će biti u Braich y Pwllu ples. Hoćete li poći sa mnom?

— Hvala na pozivu, ali ne znam plesati. Bilo bi besmisleno.

— Naučit ću vas plesati dok janje dva puta mahne repom, pa to neće biti nikakva smetnja. Što mislite, kad vodim gazdinu kćerku, hoće li mi Bob posuditi stari *Rolls*, ako već neće novi?

— Rekla sam da neću ići! — procijedila je Meggie kroz zube.

— Rekli ste da ne znate *plesati*, a ja sam rekao da ću vas *naučiti*. Niste rekli da ne biste pošli sa mnom i kad biste znali plesati, pa sam mislio da je smetnja ples, a ne ja. Definitivno odbijate?

Zbunjena, bijesno ga je pogledala, ali on se samo nasmijao.

— Potpuno su vas razmazili, mlada gospođice Meghann! Vrijeme je da doživite nešto što nije baš onako kako vi želite.

— Nisam razmažena!

— Pričajte vi to nekom drugom. Jedina djevojka, sva ta silna braća koja trčkaraju oko vas, zemlja i novac, luksuzna kuća, posluga! Znam da je sve to vlasništvo Katoličke crkve, ali ni Clearyjevi nisu bez pare.

U *tome* je ogromna razlika između njih dvojice, pomislila je trijumfalno. To je ono što joj je izmicalo otkad ga je upoznala. Otac Ralph nikad ne bi mogao pasti na vanjski dekor, a ovom čovjeku nedostaje ta senzitivnost; nema ugrađene antene koje bi mu govorile što se nalazi ispod površine. Korača kroz život ne znajući koliko je složen i koliko je bolan.

Zapanjen, Bob im je bez riječi dao ključeve novog *Rollsa*. Neko je vrijeme šutke zurio u Lukea, a onda se osmjehnuo.

— Nikad ne bih pomislio da bi Meggie htjela poći na ples, ali povedite je, Luke, i sretno! Vjerujem da će joj se svidjeti, sirotici. Nema baš mnogo od života.

— Trebali smo se sjetiti da je mi povedemo, ali nekako nam nije palo na pamet.

— Zašto ne pođete i vi, Jack i Hughie? — upitao je Luke, kome očigledno nije smetalo društvo.

Bob je zavrtio glavom, užasnut.

— Ne, hvala. Mi vam baš nismo za ples.

Meggie je obukla svoju haljinu boje ružinog pepela jer nije imala što drugo da obuče. Nije joj palo na pamet da dio novca koji je otac Ralph položio u banku na njeno ime utroši na garderobu, na haljine za zabave i balove. Dosad je uspijevala da odbije slične pozive, jer je mladiće kakvi su bili Enoch Davies i Alastair MacQueen bilo lako obeshrabriti jednim odlučnim ne. Nisu bili drsko uporni kao Luke O'Neill.

Kad se, međutim, pogledala u ogledalu, pomislila je kako bi slijedeći put kad majka pođe u Gilly mogla otići s njom, posjetiti staru Gert i naručiti od nje nekoliko novih haljina.

Haljinu koju je imala na sebi nije voljela nositi; da je imala bilo kakvu drugu koja

bi koliko-toliko odgovarala prilici, svukla bi je istog trenutka. Bilo je drugo vrijeme, drugi crnokosi muškarac, a ta haljina bila je tako povezana s ljubavlju i snovima, suzama i samoćom, da je obući je za čovjeka kakav je Luke O'Neill bilo pravo svetogrđe. Odrasla je naviknuta da krije svoja osjećanja, da uvijek izgleda smirena i sretna. Bila je obrasla samokontrolom kao stablo korom; ponekad noću, kad bi pomislila na majku, zadrhtala bi.

Hoće li završiti kao majka, lišena svih osjećaja? Je li tako počelo i kod njene majke, tamo u danima kad je postojao Frankov otac? I što bi majka uradila, što bi rekla kad bi saznala da je Meggie čula istinu o Franku? Oh, ona scena u prezbiteriju! Kao da je bilo jučer — otac i Frank zure jedan u drugog, a otac Ralph drži je tako čvrsto da osjeća bol. I viču one strašne stvari. Tada se konačno sve složilo. Kad je saznala, Meggie je pomislila kako je to znala oduvijek. Bila je dovoljno odrasla da shvati da u rađanju djece postoji nešto što ranije nije ni naslućivala, neka vrsta tjelesnog kontakta koji je apsolutno zabranjen svakome osim supružnicima. Kroz kakvu je sramotu i poniženje jadna mama morala proći zbog Franka! Nije nikakvo čudo što je takva kakva jest. Da se to dogodi njoj, pomislila je Meggie, umrla bi. U knjigama samo loše, pokvarene djevojke dobivaju djecu izvan braka, a mama nije pokvarena, nikad nije mogla biti pokvarena. Svim svojim srcem Meggie je čeznula da joj majka priča o tome, ili da sama skupi hrabrost i pokrene takav razgovor. Možda bi joj bar malo, sasvim malo mogla pomoći. Ali mama nije osoba kojoj je moguće tek tako prići, a sama joj ne bi prišla nikad. Meggie je uzdahnula, gledajući se u ogledalu; mogla se samo nadati da se njoj neće dogoditi ništa slično.

Ipak, bila je mlada; u takvim trenucima, dok je promatrala sebe u haljini boje ružinog pepela, željela je da osjeća, da osjećaji prostruje kroz nju kao snažan vjeter. Nije htjela da do kraja života postoji kao automat; željela je promjenu, življenje, ljubav. Ljubav, i muža, i djecu. Kakvog ima smisla venuti za čovjekom koga nikad neće imati? On je ne želi, nikad je neće željeti. Rekao je da je voli, ali ne kao što bi je volio muž. Zato što je vjenčan s Crkvom. Rade li tako svi muškarci, vole li svi neke nežive stvari više nego što mogu voljeti ženu? Ne, sigurno nisu svi takvi. Možda su takvi samo oni teški, oni komplicirani, oni sa svojim morima sumnji i nezadovoljstava, svojim razmišljanjima. Sigurno, međutim, postoje i jednostavniji muškarci, muškarci koji mogu voljeti ženu više od svega ostalog. Muškarci kao Luke O'Neill, na primjer.

— Mislim da ste najljepša djevojka što sam je ikad vidio — rekao je Luke, pokrećući Rolls.

Komplimenti su bili nešto na što Meggie nije bila navikla; iznenađena, iskosa ga je pogledala, ne rekavši ništa.

— Zar ovo nije divno? — rekao je Luke, očigledno se nimalo ne uzbuđujući zbog hladnog prijema njegovih riječi. — Samo okreneš ključ, pritisneš dugme na ploči i možeš krenuti. Nema kurblanja, nema potrebe da strepiš hoće li prokleti motor upaliti prije nego što ti ponestane snage. Ovo je život, Meghann, tu nema nikakve sumnje.

— Nećete me ostaviti samu, zar ne? — upitala je.

— Zaboga, nikako! Pošli ste sa mnom, zar ne? To znači da ste moji cijele noći, i nemam namjeru nikoga pustiti ni blizu vas.

— Koliko vam je godina, Luke?

— Trideset, a vama?

— Uskoro ću navršiti dvadeset tri.

— Toliko, zaista? Izgledate kao djevojčica.

— Nisam djevojčica.

— Oho! Znači, bili ste nekad zaljubljeni?

— Jednom.

— I to je sve? Sa dvadeset tri godine? Gospode Bože! Do tih godina ja sam se zaljubio i odljubio najmanje deset puta.

— Pa, mislim da sam se i ja mogla zaljubiti više puta, ali na Droghedi susrećem malo ljudi u koje bih se mogla zaljubiti. Vi ste prvi od naših radnika koji mi je, koliko znam, rekao nešto osim stidljivog pozdrava.

— Zaista, ako ne idete na plesove zato što ne znate plesati, onda ste osuđeni da sve gledate izdaleka, zar ne? Ali ne brinite, brzo ćemo to popraviti. Do kraja zabave plesat ćete bez greške, a za tjedan-dva bit ćete šampionka. — Na trenutak se okrenuo njoj. — Ipak nećete mi reći da vas sinovi ovdašnjih posjednika nisu pozivali na plesove i zabave? Stočare potpuno shvaćam, vi ste iznad njihove uobičajene sfere djelovanja, ali neki od vlasnika sigurno su pokušali da vam se udvaraju.

— Ako sam iznad vaše sfere djelovanja, zašto se me pozvali? — uzvratila je.

— Oh, ja sam čovjek tvrdih obraza — rekao je i nasmijao se. — Hajde, ne mijenjajte temu razgovora! Oko Gillyja sigurno ima momaka koji su vas pozivali.

— Nekolicina — priznala je. — Ali ja, u stvari, nisam željela poći ni sada. Vi ste me jednostavno prisilili.

— Onda su oni ostali gluplji nego pripitomljene zmije — rekao je. — Ja na prvi pogled vidim što je dobro.

Nije bila sasvim sigurna da joj se sviđa način na koji je govorio, ali nevolja s Lukeom bila je što se nije dao zbuniti.

Na zabave su dolazili svi, od sinova i kćeri posjednika do stočara, njihovih žena, sluškinja, guvernanti, građana svake dobi i obaju spolova. Bile su to prilike da se učiteljice pobliže upoznaju s pripravnicima u posredničkim agencijama, bankovnim službenicima i momcima s imanja.

Stroga pravila ponašanja, rezervirana za primanja formalnog karaktera, nisu na zabavama bila obavezna. Iz Gillyja je dolazio stari Mickey O'Brien, koji je svirao violinu, a uvijek bi se našao netko tko bi svirao na klavir-harmonici ili dugmetari, na smjenu prateći Mickeyja, dok je stari violinist sjedio na buretu ili bali vune satima svirajući bez odmora. S njegove opuštene donje usne kapala je pljuvačka jer nije imao strpljenja da je guta; gutanje mu je smetalo da održava ritam.

Ples nije bio onakav kakav je Meggie vidjela na rođendanskoj zabavi Mary Carson. Plesalo se mnogo temperamentnije — igrala su se razna kola, polke, kadrile, poskočnice, mazurke, Sir Roger de Coverley, pri čemu su se partneri tek povremeno hvatali za ruke i dame ponekad okretale pridržavane čvrstim šakama. U tim plesovima nije bilo romantike ni sanjarenja. Činilo se da u njima svi samo vide priliku da utroše energiju; oni koji su poželjeli zajedno provesti poneki intimni trenutak tražili su ga vani, dalje od buke i gužve.

Meggie je ubrzo otkrila da joj mnoge žene zavide na lijepom, pristalom kavaliru. Bio je meta zavodljivih i čeznutljivih pogleda gotovo kao nekad otac Ralph, s tim što su ti pogledi bili mnogo nametljiviji. Kao nekad otac Ralph. Kao nekad. Bilo je strašno misliti tako o njemu u prošlom vremenu.

Držeći se zadane riječi, Luke je ostavio Meggie samu samo koliko je bilo potrebno da skokne u nužnik Enoch Davies i Liam O'Rourke bili su na zabavi i nastojali su da joj se približe, ali im on za to nije dao prilike, a sama Meggie bila je, činilo se, previše zbunjena da bi shvatila kako ima pravo plesati i s drugim muškarcima, a ne samo sa svojim pratiocem. Komentare o tome nije čula, ali čuo ih je Luke i potajno se smijao. Taj je momak zaista drzak, običan stočar, a ukrao im je najljepšu djevojku ispred nosa! Na takvo negodovanje Luke se nije nimalo obazirao. Imali su priliku, i ako nisu iskoristili, žalim slučaj.

Posljednji ples bio je valcer. Luke je uhvatio Meggie za ruku, drugom je uhvatio

oko pasa i privukao je sebi. Bio je izvanredan plesač. Na svoje veliko iznenađenje, Meggie je ustanovila da ne treba raditi ništa drugo nego ga pratiti kako je vodi. Bio je to čudan osjećaj kretati se tako u naručju muškarca, dodirivati mišiće njegovih prsa i bedara, upijati toplinu njegovog tijela. Njen kratkotrajni dodir s ocem Ralphom bio je tako intenzivan da nije imala vremena registrirati pojedinosti, i sasvim iskreno je vjerovala da ono što je osjetila u njegovom zagrljaju nikad neće osjetiti u zagrljaju drugog muškarca. Ipak, iako je ovo sad bilo sasvim drukčije, bilo je uzbudljivo. Puls joj je porastao, i znala je da je on to osjetio po načinu na koji ju je naglo okrenuo, privukao bliže sebi i priljubio obraz uz njenu kosu.

Dok se Rolls predući kotrljao prema kući, osvjetljavajući neravnu stazu koja se povremeno uopće nije mogla razaznati, nisu mnogo razgovarali. Braich y Pwll bio je oko sto dvadeset kilometara udaljen od Droghede, a put do njega vodio je preko pašnjaka bez ijedne jedine kuće na vidiku, bez ijednog svjetla nečijeg doma, bez traga ljudske prisutnosti. Greben što se protezao preko Droghede bio je tek oko trideset metara viši od ostalog zemljišta, ali kad bi nakon vožnje kroz ravnicu stigao do vrha grebena, čovjek je imao osjećaj koji ispunjava Švicarca kad se popne na vrhove Alpa. Luke je zaustavio kola, izišao i obišao ih da otvori vrata Meggie. Izišla je i stala pokraj njega, drhteći pomalo; hoće li pokvariti sve pokušavajući da je poljubi? Naokolo je sve bilo tako tiho, bili su tako daleko od svega!

Duž jedne strane staze pružala se natrula drvena ograda i, pridržavajući je pažljivo za lakat da se ne spotakne u svojim laganim cipelicama, Luke je poveo Meggie preko neravnog tla, punog zečjih jama.

Uhvativši se čvrsto za ogradu i gledajući u daljinu preko ravnice, Meggie je stajala bez riječi, najprije od straha a zatim, kad je strah minuo jer on ničim nije pokazao da je namjerava dodirnuti, od čuđenja.

Mjesec je svojom blijedom svjetlošću obasjavao prostrani ravni predio gotovo kao sunce; trava je svjetlucala i talasala se kao da nemirno uzdiše, srebrna, bijela i siva. Lišće na drveću naglo bi zablistalo kao roj varnica kad bi mu povjetarac okrenuo glatku stranu uvis, a ogromne mračne sjene ispod skupina drveća tajanstveno su zijevale kao vrata što vode u podzemni svijet. Podigla je glavu i pokušala brojiti zvijezde, ali joj to nije uspijevalo; sićušne kao kapljice rose na lehujujvoj paukovoju mreži, točkice su se palile i gasile, palile i gasile u ritmu izvanvremenskom kao Bog. Činilo joj se da vise iznad nje kao mreža, prekrasne, tihe, uvijek budne i u potrazi za dušom, kao dijamantne oči insekata kad zablistaju pod mlazom svjetlosti, slijepe što se izraza tiče, ali neusporedive kao moć gledanja.

Jedini zvuk koji se čuo bilo je šuštanje toplog vjetra u travi; ponekad bi zašištao i u krošnjama stabala, a Rolls koji se hladio javljao se ponekad metalnim zveketom, na što bi iz blizine odgovorila neka pospana ptica ljuteći se što remete njen mir. Od mirisa osjećao se samo prirodan miris travnate ravnice koji je nemoguće opisati riječima.

Luke je okrenuo leđa noćnom predjelu, izvukao kesu s duhanom i paketić tankog papira i počeo motati cigaretu.

— Jeste li rođeni ovdje, Meghann? — upitao je, lijepo valjajući izrezani duhan na dlanu.

— Nisam, rođena sam na Novom Zelandu. Na Droghedu smo došli prije trinaest godina.

Položio je uvaljani duhan na listić papira i vješto, palcem i kažiprstom, smotao cigaretu, ovlažio jezikom rub i zaljepio je, krajem šibice ugurao višak duhana u smotanu cjevčicu, kresnuo šibicom i pripalio.

— Lijepo ste se zabavljali večeras, zar ne?

— Oh, jesam!

— Volio bih da uvijek idete sa mnom na ples.

— Hvala vam.

Ponovo je ušutio, pušeći i gledajući preko krova automobila prema skupini drveća, odakle je još svadljivo kriještala ptica. Kad mu je između požutjelih prstiju ostao sasvim kratak opušak, bacio ga je na zemlju i snažno pritisnuo petom, okrećući je na mjestu dok nije bio sasvim siguran da je ugašen. Nitko na svijetu ne gasi cigaretu tako energično kao ljudi iz australskog *busha*.

Uzdahnuvši, Meggie je okrenula leđa pejzažu obasjanom mjesečinom, a on joj je pomogao da uđe u kola. Bio je previše mudar da bi je pokušao poljubiti već prilikom ovog prvog izlaska, jer je namjeravao da se njom oženi, ako ikako bude moguće. Neka zato najprije ona poželi da je on poljubi!

Kako je ljeto odmicalo i trošilo se u krvavocrvenom, prašnom sjaju, zabava se nizala za zabavom i svi su se postepeno navikli na to da je Meggie našla vrlo zgodnog momka. Braća je nisu zadirkivala jer su je voljela, a i on im se sviđao. Luke O'Neill bio je najbolji radnik što su ga ikad zaposlili; od toga nije bilo bolje preporuke. Clearyjevi, koji su u srcu više pripadali radničkoj nego posjedničkoj klasi, nikad nisu ni pomislili da o njemu sude prema onome što posjeduje. Fee, sa svojim selektivnim mjerilima, vjerojatno bi ga odvagнула drukčije, ali nju kao da sve to nije nimalo

zanimalo. Bilo kako bilo, Lukeov stav da je nešto više od običnog radnika nije ostao bez efekta; zahvaljujući tome, svi su se prema njemu odnosili kao prema sebi ravnom.

Ubrzo je postalo uobičajeno, kada je preko noći kod kuće a ne na pašnjacima, da svrati u veliku kuću; nakon izvjesnog vremena Bob je izjavio kako je glupo da sam sebi kuha kad na stolu Clearyjevih ima uvijek dovoljno i za njega, pa je počeo i jesti s njima. Nakon toga izgledalo je besmisleno da odlazi na spavanje u svoju kilometar i pol udaljenu kuću kad je već Meggie voljela da do kasno sjedi i razgovara s njim, pa mu je ponuđeno da se preseli u jednu od kućica za goste iza velike kuće.

Sada je već Meggie često i mnogo razmišljala o njemu, više ne potcjenjivački kao u početku, kad ga je neprestano uspoređivala s ocem Ralphom. Stare rane počele su zacjeljivati. Nakon izvjesnog vremena nije više mislila kako se istim ustima otac Ralph osmjehivao ovako, a Luke onako, da je iz toplih plavih očiju oca Ralpha zračio neki iskonski mir, dok Lukeove nemirno, strastveno svjetlucaju. Bila je mlada i još nikad nije po pravom osjetila okus ljubavi, iako joj se na trenutak-dva učinilo da ju je okusila. Željela je da joj osjeti bouquet, da punim plućima udahne njen miris, da joj opojno udari u glavu. Otac Ralph je sad biskup Ralph; neće joj se vratiti nikad, nikad. Prodaj ju je za trinaest milijuna srebrnjaka, ta ju je misao progonila. Da nije sam to rekao one noći kraj arteškog zdenca, ne bi razmišljala o tome, ali on je rekao upravo to, i bezbroj noći provela je ležeći i pokušavajući odgonetnuti smisao tih riječi.

Dlanovi su je svrbjeli dodirujući Lukeova leđa dok bi plesali; uzbuđivao ju je, uzbuđivali su je njegovi dodiri, njegova bujna vitalnost. Oh, nikad nije osjetila za njim onu tamnu tekuću vatru u kostima, nikad nije pomislila da će uvenuti i osušiti se ako ga više ne vidi, nikad nije zadrhtala ni naježila se kad bi je pogledao. Ipak, otkako ju je Luke počeo uvlačiti u društveni život, bolje je upoznala ljude kao Enoch Davies, Liam O'Rourke ili Alastair MacQueen, ali ni jedan od njih nije ju privlačio kao Luke O'Neill. Ako je koji od njih bio toliko visok da je morala podići glavu da ga vidi, nije imao Lukeove oči, a ako je imao slične oči, nije imao kosu kao Luke. Svakome je nedostajalo nešto što nije nedostajalo Lukeu, iako nikad nije točno znala što to nalazi na njemu. Osim činjenice da ju je podsjećao na oca Ralpha, naravno, ali nije htjela priznati sebi da njegova privlačnost počiva samo na toj klimavoj osnovi.

Mnogo su razgovarali, ali uvijek samo o općim stvarima — o striženju, zemlji, ovcama, o tome što on očekuje od života, o krajevima u kojima je živio ili o nekom političkom događaju. I on je ponekad čitao, ali nije bio takav pasionirani čitač kao Meggie, i ona, ma koliko pokušavala, nije ga mogla nagovoriti da pročita neku knjigu

samo zato što se njoj svidjela. Njegovi razgovori nikad nisu vodili u veće intelektualne dubine, ali ono što ju je od svega najviše koprkalo i dražilo bila je činjenica da nikad nije pokazao ni najmanje zanimanje za njen život, niti je upitao što ona očekuje od života. Ponekad je čeznula za tim razgovorom s njim o stvarima koje su joj bliže srcu nego ovce ili kiša, ali kad god bi se upustila u nešto slično, on bi vješto skrenuo razgovor na neku opću temu.

Luke O'Neill bio je spretan, inteligentan i vrlo vrijedan čovjek, strahovito željan da se obogati. Rodio se u kolibi od glinom oblijepjenog pletera nedaleko od Longreacha u zapadnom Queenslandu, na samoj Jarčevoj obratnici. Otac mu je bio crna ovca dobro stojeće ali neumoljive irske obitelji, a majka kći mesara u Wintonu, Nijemca. Kad je odlučila da se uda za Lukea starijeg, također je bila izopćena. Imali su desetero djece, od kojih niti jedno nije imalo cipele — što ne znači da su im cipele u sušnom Longreachu bile baš neophodno potrebne. Luke stariji, koji je zarađivao kruh striženjem ovaca kad je bio raspoložen za to (uglavnom je bio raspoložen samo za rum), poginuo je u požaru u krčmi u Blackallu kad je Lukeu mlađem bilo dvanaest godina. Zato se, čim mu se pružila prilika, Luke zaposlio na striženju, obavljajući u početku pomoćne poslove kao što je premazivanje rana na ovcama rastopljenom paklinom kad bi radniku skrenula ruka te bi zasjekao u meso.

Luke nikad nije zazirao ni od najtežih poslova; posao je bio ono za čim je žudio, kao što neki ljudi žude za ljenčarenjem. Je li to bilo zato što mu je otac bio pijanac i gradska luda, ili zato što je od majke naslijedio njemačku radinost, nitko se nije nikad potrudio da objasni.

S godinama, napredovao je od pomoćnog radnika do pomoćnika čija je dužnost da hvata velike teške komade odjednom ostrizenog runa, koji padaju na pod talasajući se kao da su živi, i trkom ih nosi na stol za pripremu vune, na obrezivanje. Nakon toga je naučio obrezivati runa, odstranjajući prljave pramenove vune, i sortirati ih za klasera; klaseri su elita, ljudi koji kao degustatori vina ili duhana ne mogu naučiti svoj posao ukoliko nisu posebno nadareni za nj. Luke nije imao dara za klasera pa se, ako je želio zaraditi više novca, a želio je, morao orijentirati bilo na striženje, bilo na prešanje vune. Bio je dovoljno snažan da bi mogao raditi na presi, sabijati sortiranu vunu u velike, teške bale, ali se na striženju moglo zaraditi više.

Ubrzo je postao poznat u zapadnom Queenslandu kao dobar radnik, tako da je bez teškoća našao posjed gdje će moći učiti. Da bi naučio strići strojem zvanim *boggi*, čovjek je morao biti obdaren dobrim refleksima, spretnošću, snagom i izdržljivošću, a

sve te osobine bile su skladno sjedinjenje u Lukeu. Ubrzo je Luke mogao strići preko dvije stotine ovaca na dan, šest dana u tjednu, dobivajući funtu za svakih sto ostriženih ovaca, i to uskim strojem sličnim australskom gušteru po kome je i dobio ime. Veliki novozelandski strojevi sa širokim češljevima i grubim čeljustima bili su u Australiji zabranjeni, iako se njima mogao postići dvostrukočinak

Bio je to mukotrpan posao; radnik je, sagnut, morao držati ovcu stisnutim koljenima i ravnomjernim potezima prelaziti *boggijem* duž tijela ovce sklđajući vunu gotovo u jednom komadu sa što manje naknadnih zahvata, i što bliže opuštenoj, naboranoj koži da se zadovolji vlasnik, uvijek spreman da se okomi na radnika koji se ne pridržava njegovih zahtjeva. Bili su to ljudi kojima nije smetala vrućina, znoj ni žeđ koja ih je tjerala da piju i više od dvanaest litara vode dnevno, kojima nisu smetali čak ni rojevi muha, jer su rođeni u zemlji koju je teško zamisliti bez tih dosadnih insekata. Nisu im smetale ni same ovce, njihova najveća mora; bilo je mršavih, vlažnih, prekrupnih, s ulijepljenim pramenovima, nepokornih, svakakvih, a sve su to bile merino ovce, što znači obrasle runom od vrha njuške do papaka i s naboranom, tankom, osjetljivom kožom koja se miče pod rukom kao svileni papir.

Ne, sam posao nije smetao Lukeu, jer se to bolje osjećao što je više radio; smetala mu je, međutim, buka, smetalo mu je što radi u zatvorenom prostoru, smetao mu je zadrž. Od hangara za strižu nije bilo goreg mjesta na kugli zemaljskoj. Zato je odlučio postati gazda, čovjek koji šetka gore-dolje pored redova sagnutih radnika i promatra kako ravnomjernih, brzim pokretima sklđaju runo s njegovih ovaca.

*Na stolu od trske u kutu barake,
sjedi vlasnik stada i budno sve prati...*

... govorila je stara pjesma o striženju, i Luke O'Neill odlučio je da postane upravo to. Gazda, šef, vlasnik, zemljoposjednik Pogrebljena leđa i istegnute ruke, to nije bilo za njega; čeznuo je za zadovoljstvom što ga pruža rad na otvorenom prostoru dok novac samo pritječe, pritječe. Samo izgledi da bi mogao postati jedan od asova, jedan od one šačice ljudi koji uspijevaju ostrići više od tri stotine merino ovaca na dan, sve po standardu i uskim *boggijem*, mogli su zadržati Lukea na tom poslu. Takvi ljudi uspijevaju i da usput steknu velik novac na okladama. Bio je, na žalost, malo previsok, i upravo te sekunde suviše utrošene na saginjanje i savijanjanje leđa činile su, akumulirane, razliku između vrhunskog radnika i asa.

S tako ograničenim mogućnostima, morao je potražiti drugi način da postigne ono što je naumio, i otprilike u tom razdoblju svog života počeo je otkrivati koliko je privlačan ženama. Prvi put je pokušao zaposlivši se kao stočar na Gnarlungi, jer je jedina nasljednica tog posjeda bila relativno mlada i privlačna djevojka. Bila je to samo za sreća što se na kraju udala za Pommyja, jackarooa iz Gnarlunge, čiji su bizarni pothvati ubrzo postali legendarni. Iz Gnarlunge je otišao u Bingelly da tamo kroti konje, jer je bacio oko na taj posjed na kojem je postarija i neprivlačna nasljednica živjela sa svojim ocem udovcem. Sirota Dot, bio ju je gotovo osvojio, ali je ona na kraju izišla u susret očevim željama i udala se za krepkog šezdesetogodišnjaka, vlasnika susjednog imanja.

Ta dva pokušaja stajala su ga više od tri godine života, pa je zaključio da je dvadeset mjeseci po nasljednici previše, predugo i predosadno. Bit će bolje da neko vrijeme putuje širom zemlje, da se neprestano kreće od posjeda do posjeda jer će tako, zahvaćajući mnogo šire područje, brže naći novu povoljnu priliku. Nalazeći ogromno zadovoljstvo u novom poslu, počeo je tjerati stoku uobičajenim stazama po zapadnom Queenslandu, duž Coopera i Diamantine, niz rijeke Barcoo i Boolloo do sjeverozapadnog dijela Novog Južnog Walesa. Imao je već trideset godina i bilo je krajnje vrijeme da pronađe gusku koja će snijeti to željeno zlatno jaje.

Nije bilo čovjeka koji nije znao za Droghedu, ali Luke je načulio uši kad je čuo da nasljednici imaju samo jednu kćerku. Nije bilo izgleda da naslijedi imanje, ali postojala je mogućnost da kao skroman miraz dobije 50.000 hektara negdje oko Kynune ili Wintona. Predjeli oko Gillyja bili su lijepi, ali za njegov ukus previše skučeni i pošumljeni. Luke je čeznuo za beskrajinim prostranstvima zapadnog Queenslanda, gdje su se travnate ravnice protezale unedogled, a drveće bilo uglavnom nešto čega su se ljudi sjećali da postoji tamo negdje na istoku. Samo trava, trava u beskraj, bez početka i kraja, a ljudi su se smatrali sretnim ako su mogli držati po jednu ovcu na svakih pet hektara zemlje. Ponekad je, naime potpuno ponestajalo trave i ostajala je samo ravna, pusta, ispućana crna zemlja. Trava, sunce, vrućina, muhe; svaki čovjek ima svoje predodžbe o raju, za Lukea O'Neilla to je bio raj.

Ostatak priče o Droghedi čuo je od Jimmyja Stronga, agenta AML & F-a koji ga je i dovezao na imanje, i za Lukea je bio težak udarac kad je čuo da je Drogheda vlasništvo Katoličke crkve. U međuvremenu je, međutim, saznao kako malo nasljednica ima, a kad mu je Jimmy Strong rekao da ta jedina kći ima u banci lijepu sumu novca i braću koja će je sigurno bogato darivati, odlučio je da svoj plan ipak

pokuša provesti u djelo.

Međutim, iako je Luke bio već davno zaključio da mu je životni cilj posjed od oko 50.000 hektara u blizini Kynune ili Wintona, i uporno radio na tome da ga ostvari, u srcu je volio gotov novac mnogo više od onoga što bi za njega mogao kupiti. Nije želio zemlju, nije želio moć koju ona sobom donosi, čeznuo je za tim da u banku, na svoje ime, ulaže lijepu, okruglu svotu. Nije žudio ni za Gnarlungom ni za Bingellyjem, već za njihovom vrijednošću u gotovom novcu. Muškarcu koji je istinski želio da jednom postane zemljoposjednik ne bi nikad palo na pamet da uzme za ženu Meggie Cleary, koja nije imala zemlje. Takav čovjek, uostalom, ne bi toliko volio posve fizičku stranu teškog rada kao Luke O'Neill.

Ples u dvorani Svetog križa u Gillyju bio je trinaesta zabava na koju je Luke odveo Meggie u isto toliko tjedana. Kako je otkrivao gdje se zabave održavaju i kako je dolazio do pozivnica, Meggie, naivna kakva je bila, nije ni pokušala otkriti, ali Luke je svake subote tražio od Boba Ključeve Rollsa i vozio je nekamo unutar kruga od 250 kilometara.

Te noći, dok je stajala kraj ograde i promatrala predio bez mjesecine, bilo je vrlo hladno, pod nogama je osjećala pucketanje mraza. Približavala se zima. Luke je prebacio ruku preko njenih ramena i privukao je bliže sebi.

— Hladno ti je — rekao je Luke. — Bit će bolje da krenemo kući.

— Ne, sad je već dobro, ugrijala sam se — odgovorila je jedva dišući.

Osjetila je promjenu u njemu, promjenu u ruci koja je opušteno i bezlično ležala preko njenih ramena. Bilo je, međutim, ugodno nasloniti se na nj, osjetiti toplinu koja zrači iz njegovog tijela, njegovu neobičnu, čvrstu građu. Kroz vunenu jaknu je osjetila kako se njegova ruka kreće, opisujući male krugove, milujući je nježno i ispitivački. Kad bi mu u tom trenutku rekla da joj je hladno, on bi prestao; ako mu ne kaže ništa, on će to shvatiti kao prešutni pristanak da ide dalje. Mlada je i silno želi da osjeti pravi okus ljubavi, a on je — uz oca Ralpha — jedini muškarac koji je zanima, pa zašto da ne upozna njegove poljupce? Samo neka budu drukčiji! Samo neka ne budu kao poljupci oca Ralpha!

Svačujući njenu šutnju kao pristanak, Luke je položio drugu ruku na njeno rame, okrenuo je sebi i sagnuo se. Je li to pravi okus usta? Pa to je samo nešto kao pritisak! Što bi trebalo da uradi da mu da do znanja kako joj se to sviđa? Pokrenula je usne pod njegovim i smjesta požalila što je to učinila. Pritisak se pojačao; otvorio je usta i

silom, zubima i jezikom razmicao njene usne dok nije osjetila njegov jezik u ustima. Odvratno! Zašto je sve to izgledalo drukčije kad ju je poljubio otac Ralph? Onda joj se nije činilo da je poljubac nešto tako vlažno i pomalo mučno; onda uopće nije razmišljala, naprosto se otvorila prema njemu kao kutija za nakit kad vlasnik sigurnom rukom dodirne tajno dugme i pokrene oprugu. A što to, zaboga, on radi? I zašto se njeno tijelo tako grči, zašto se privija uz njega kad njen um toliko želi da se otrgne?

Luke je otkrio osjetljivo mjesto na njenim slabinama i držao ruku na njemu, prisiljavajući je da se uvija; dosad se nije moglo primijetiti da je posebno oduševljena. Prekinuo je poljubac i pritisnuo usne na njen vrat. To joj se, čini se, više sviđalo; obavila je ruke oko njega, teško dišući, ali kad je kliznuo usnama niz njen vrat pokušavajući istovremeno da joj rukom smakne haljinu s ramena, naglo ga je odgurnula i brzo se izmaknula.

— Dosta je, Luke!

Bila je razočarana, i malo je nedostajalo da joj se sve skupa zgadi. Luke je toga bio potpuno svjestan dok joj je pomagao da uđe u kola, i smotao više nego ikad potrebnu cigaretu. Smatrao je sebe dobrim ljubavnikom, bar ni jedna od djevojaka s kojima je bio nije se nikad požalila — ali one, doduše, nisu bile dame kao Meggie. Čak je i Dot MacPherson, nasljednica Bingellyja, neusporedivo bogatija od Meggie, bila gruba kao daska, sidnejski internati i te stvari bili su beskrajno daleko od nje. Iako je bio izuzetno lijep čovjek, Luke u pitanjima seksa nije bio nimalo iskusniji od prosječnog provincijskog radnika; o tehnicu je znao vrlo malo, osim onoga što mu se samom sviđalo, a od teorije baš ništa. Mnogobrojne djevojke s kojima je vodio ljubav bile su uvijek sklone da ga uvjeravaju kako im je bilo lijepo, ali to je značilo da se mogao osloniti samo na izvjesne osobne informacije, koje, treba reći, nisu bile uvijek vjerodostojne. U nadi da bi se mogle udati za čovjeka privlačnog i radinog kao Luke, djevojke su bile spremne da se upuste u sve, pa je bilo sasvim vjerojatno da se neće suzdržavati ni od laži samo da mu udovolje. A muškarcu ništa ne može pružiti veće zadovoljstvo nego kad mu djevojka kaže da je »najbolji od svih«. Luke nije mogao ni sanjati koliko je muškaraca, slično njemu, nasjelo na tu laž.

Još uvijek misleći na staru Dot, koja je popustila i učinila kako je to želio njen otac nakon što ju je ovaj tjedan dana držao zatvorenu u stočarskoj baraci, pored muhama pokrivene lešine ovce, Luke je u sebi slegao ramenima. Meggie će očigledno biti tvrd orah, i ne smije dopustiti sebi da je uplaši ili ozlojedi. Sa zabavom i igrama morat će malo pričekati, to je sve. Udvarat će joj se na način koji joj, po svemu

sudeći, najbolje odgovara, cvijećem i pažnjom, bez mnogo dodira.

Neko vrijeme vladala je nelagodna šutnja, a onda je Meggie uzdahnula i opustila se na sjedalu.

— Oprosti, Luke.

— Oprosti ti meni. Nisam te htio uvrijediti.

— Oh, ne, nisi me ničim uvrijedio, zaista ne! Mislim da jednostavno nisam navikla na to ... Uplašila sam se, nisam se uvrijedila.

— Oh, Meghann! — Podigao je jednu ruku s upravljača i položio je preko njenih stisnutih šaka. — Ne razbijaj glavu time, molim te! Ti si divna djevojka, a ja sam postupio preneglo. Zaboravimo to.

— Da, zaboravimo — rekla je.

— Zar te on nikad nije poljubio? — upitao je Luke radoznalo.

— Tko?

Je li osjetio strah u njenom glasu? Ali zašto bi na takvo pitanje odgovarala sa strahom?

— Rekla si mi da si jednom bila zaljubljena, pa sam mislio da znaš kako stoje stvari. Oprosti, Meghann. Trebalo je da shvatim da u ovom zabačenom kraju, u obitelji kao što je tvoja, nisi mogla doživjeti drugo nego đaćku ljubav prema nekom momku koji te čak nije ni primjećivao.

Da, da, da! Neka samo tako misli!

— U pravu si, Luke. Bila je to samo dječja ljubav.

Pred kućom ju je ponovo privukao sebi i nježno, blago je poljubio, bez onog nasilnog otvaranja usta i jezika. Nije uzvratila kako bi trebalo, ali je osjetio da joj se sviđjelo. Otišao je u svoju kućicu zadovoljan što nije upropastio svoje šanse.

Meggie je smjesta otišla u krevet i dugo ležala gledajući u svijetli razljeveni krug što ga je svjetiljka bacala na strop. E pa, bar je jedno definitivno utvrđeno: u Lukeovim poljupcima nema ničega što bi je podsjećalo na Ralpha. Jednom ili dva puta, prije nego što je sve prošlo, osjetila je treptaj paralizirajućeg uzbuđenja, kad je zabio prste u njene slabine i poljubio je u vrat. Bilo je sasvim besmisleno uspoređivati Lukea s Ralphom, i nije više bila sigurna da to želi i pokušavati. Bit će bolje da zaboravi Ralpha! On nije mogao postati njen muž, a Luke može.

Kad ju je Luke poljubio drugi put, Meggie se već ponašala drukčije. Bili su na vrlo zgodnoj zabavi u Rudna Hunishu, na samoj granici teritorija koji je Bob odobrio da

obilaze, i večer je tekla ugodno od samog početka. Luke je bio u najvećoj formi, i usput se toliko šalio da se jednostavno ukočila od smijeha, a zatim nježan i pažljiv prema njoj u toku čitave zabave. A gospođica Carmichael bila je ozbiljno nakanila da joj ga otme! Učinivši ono što se Alastair MacQueen i Enoch Davies nisu usuđivali, pridružila im se i otvoreno očijukala s Lukeom, na kraju ga prisilivši da iz pristojnosti zapleše s njom. Zabava je bila strogo formalna, u stilu salonskog plesa, i ples što ga je Luke odigrao s gospođicom Carmichael bio je lagani valcer. Luke se, međutim, vratio Meggie čim je ples završen, ne rekavši ništa, samo podigavši oči prema stropu na način koji je sasvim nedvosmisleno govorio da mu je gospođica Carmichael dosadna. Bila mu je zahvalna za to; Meggie tu damu nije voljela još odonda kad joj zamalo nije pokvarila uživanje u gilanbonskom sajmu. Nikad nije zaboravila kako je otac Ralph okrenuo leđa dami da bi nju, djevojčicu, prenio preko lokve. Luke je te noći postupio u istom stilu. Oh, bravo, Luke, divan si!

Put do kuće bio je dug, a bilo je vrlo hladno. Luke je od starog Angusa MacQueena iskamčio paketić sa sendvičima i bocu šampanjca i, kad su prešli dvije trećine puta do kuće, zaustavio je kola. Grijajući u kolima bili su u Australiji rijetkost u ono vrijeme kao i sada, ali Rolls je imao grijanje, što im je te noći vrlo dobro došlo jer je tlo bilo pokriveno pet centimetara debelim slojeminja.

— Oh, zar nije divno sjediti bez kaputa u ovakvoj noći? — rekla je Meggie osmjehnuvši se, a onda je uzela malu srebrnu džepnu čašu napunjenu šampanjcem koju joj je pružio Luke i zagrizla sendvič sa šunkom.

— Da, divno je. Noćas izgledaš prekrasno, Meghann!

Što je to tako neobično u boji njenih očiju? Sive oči nikad mu se nisu naročito sviđale, bile su nelako suviše anemične, ali gledajući u njene sive oči, bio bi se mogao zakleti da sadrže svaku boju u plavom dijelu spektra, ljubičastu, indigo, modru boju vedrog neba, tamnozelenu boju mahovine s tragovima zelenkasto-žute... I te oči blistale su kao fino brušeni, magličasti dragulji, okružene dugim, zavrnutim trepavicama koje su svjetlucale kao poprskane zlatom. Podigao je ruku i pažljivo dodirnuo jagodicom prsta vrhove trepavica jednog njenog oka, a onda ceremonijalno pogledao jagodicu.

— Šta to radiš, Luke? Što gledaš?

— Nisam se mogao suzdržati da ne provjerim ne držiš li slučajno na toaletnom stoliću lončić zlatnog praha. Ti si jedina djevojka koju sam ikad sreo koja ima trepavice posute pravim zlatnim prahom.

— Oh! — Sama ih je dodirnula, pogledala vrh prsta i nasmijala se. — Stvarno? Uopće se ne skida. — Šampanjac ju je škljajao u nosu i grijao u želucu; osjećala se izvanredno.

— Imaš prave zlatne obrve kao lukovi crkvenog krova i najljepšu, pravu zlatnu kosu... Uvijek očekujem, kad je dodirnem, da će biti tvrda kao metal, a mekana je i svilenkasta kao kod malog djeteta... A sigurno i umjesto pudera upotrebljavaš zlatni prah, koža ti se tako svjetluca... I najljepša usta, kao stvorena za ljubljenje...

Sjedila je i zurila u njega poluotvorenih usta, kao onda kad su se prvi put sreli. Pružio je ruku i uzeo praznu čašu.

— Mislim da ti je potrebno još malo šampanjca — rekao je, puneći čašu.

— Moram priznati da je lijepo ovako stati i malo se odmoriti od vožnje. Hvala ti što si se toga sjetio i zatražio od MacQueenovih sendviče i vino.

Motor velikog *Rollsa* blago je preo u tišini, a topli zrak gotovo je bešumno strujao kroz otvore grijača; bili su to zvuci koji su uspavljivali. Luke je razvezao kravatu i skinuo je, a onda raskopčao ovratnik na košulji. Kaputi su im ležali na zadnjem sjedalu, bili su pretopli za kola.

— Oh, baš je lijepo! Ne znam tko je izmislio kravatu i uveo pravilo da je samo s njom muškarac propisno obučen, ali ako ga ikad sretmem, zadavit ću ga njegovim vlastitim pronalaskom.

Naglo se okrenuo, oborio glavu i položio usne točno na zaobljenu krivinu njenih usana, kao da sastavlja dvije pločice dječje slagalice; iako je nije zagrio niti uopće dodirivao, osjećala se kao spojena s njim i slijedila je njegov pokret kad se zavalio na sjedalu i privukao je na svoja prsa. Stegnuo je rukama njenu glavu da se što čvršće priprije uz ta opojna usta, koja su tako neshvatljivo spremno uzvraćala, i uživa u njima. Uzdahnuvši, potpuno se prepustio samo tom osjećaju, konačno dočekavši da se te svilene dječje usne potpuno prilagode njegovim. Njena se ruka obavila oko njegovog vrata, drhtavi prsti zabili su se u njegovu kosu, a dlan njene druge ruke spustio se na glatku smeđu kožu njegovog vrata. Ovog se puta nije žirio, iako je bio fizički uzbuđen još prije nego što joj je pružio drugu čašu šampanjca, samo od gledanja u nju. Ne ispuštajući njenu glavu, poljubio joj je obraze, zatvorene oči, zaobljene rubove lukova ispod obrva, a onad se ponovo vratio na obraze, jer su bili satenski glatki, i konačno opet na usne čiji ga je dječji oblik izluđivao od prvog dana kad ju je ugledao.

Bio je tu i njen vrat, s malom udubinom pri dnu, a koža na njenim ramenima bila

je tako nježna, hladna i suha... Bez snage da se zaustavi, gotovo izvan sebe od straha da bi mogla zatražiti da prekine, spusti jednu ruku s njene glave i počeo otkopčavati dug niz dugmadi na zadnjem dijelu haljine. Spustio je haljinu niz njena pokorna ramena, a zatim i naramenice širokog satenskog kombinea. Lica uvučenog između njenog vrata i ramena, prešao je vršcima prstiju niz njena gola leđa, osjećajući kako joj kroz tijelo prolaz slabi drhtaji, a zatim je, iznenada, postao svjesian pritiska tvrdih vrhova njenih grudi. Spuštao je glavu sve niže u slijepoj, instinktivnoj potrazi za jednom od tih hladnih, elastičnih površina, dok nije poluotvorenim usnama uhvatio jednu čvrstu, napetu bradavicu. Dodirnuo ju je jezikom i nekoliko vrtoglavih trenutaka ostao nepomičan, a onda su mu se ruke kao u agoniji stegle iza njenih leđa i počeo ju je ljubiti, stezati usnama, gristi, ponovo ljubiti... Rado se prepuštao tom starom, vječnom impulsu, i nikad ga nije iznevjerio. Bilo je divno, divno, *divvno!* Nije kriknuo samo je na trenutak zadržtao, uvijajući se kao u grču, i duboko uzdahnuo, gutajući zrak.

Kao sito dojenče, pustio je da mu bradavica iskoči iz usta, a onda, ispunjen beskrajnom ljubavlju i zahvalnošću, utisnuo još jedan poljubac u glatku kožu njene dojke i ostao potpuno nepokretan, samo duboko dišući. Osjećao je njen dah u svojoj kosi, njenu ruku ispod svoje košulje; konačno, kada se sabrao otvorio je oči. Naglo se uspravio, podigao naramenice njenog kombinea, zatim haljinu, i vješto zakopčao svu dugmad.

— Bit će bolje da se udaš za mene, Meghann rekao je, gledajući je nježno, sa smijehom u očima.

— Ne vjerujem da bi se tvojoj braći sviđelo ovo što smo sad radili.

— Da, mislim da bi to bilo bolje — suglasila se, oborenog pogleda, zarumenjvši se.

— Da im kažemo sutra ujutro?

— Zašto ne? Što prije, to bolje.

— U subotu ćemo otići u Gilly i porazgovarat ćemo s ocem Thomasom... pretpostavljam da bi željela da se vjenčamo u crkvi... Uredit ćemo da nas navijesti i kupit ćemo prstenje za zaruke.

— Hvala, Luke.

Eto, dogodilo se i to. Obećala je, i povratka više nema. Za nekoliko tjedana, ili koliko već traje navještenje, udat će se za Lukea O'Neilla. Bit će... gospođa O'Neill! Kako to čudno zvuči! Zašto je pristala? Zato što mi je *on* rekao da to uradim, *on* je

rekao da tako moram uraditi. Ali zašto? Da se *on* oslobodi opasnosti? Da zaštiti *sebe*, ili mene? Ralph de Bricassart, ponekad mislim da te mrzim...

Događaj u automobilu iznenadio ju je i uznemirio. Bilo je sasvim drukčije nego prvi put. Toliko divnih, strašnih osjećanja. Oh, ti dodiri njegovih ruku! A oni električni udari što su joj se kao kružni valovi širili od grudi kroz čitavo tijelo! A to je uradio točno u trenutku kad je njena svijest podigla glavu i rekla bezumnom biću, u koje se bila pretvorila, da joj, evo, skida haljinu i da mora vrištati, udarati ga, pobjeći. Pospanost i ono gotovo polusvjesno stanje u koje su je doveli šampanjac, toplina i otkriće da je divno ljubiti se kad se to radi kako treba, smjesta su minuli, ali dodir njegovih usana na grudima prostrijelio ju je, satro u njoj i posljednje ostatke razuma i svijesti, ugušio svaku pomisao na bijeg. Njena su se ramena odvojila od njegovih grudi, ali njeni bokovi kao da su tonuli u njega, njena bedra i ono bezimeno područje između njih bili su pritiskom njegovih ruku prikovani uz njegovo kao kamen tvrdo tijelo, a ona i samo to da ostane tako do kraja svojih poljuljana iz temelja, otvorena, prazna, željna... Željna čega? Nije znala. U trenutku kad ju je pustio nije htjela da se odvoji od njega, čak je nedostajalo da se baci na njega kao zvijer. Sve međutim, udarilo pečat na njenu sve čvršću odluku da se uda za Lukea O'Neilla. Na traba ni spominjati kako je bila uvjerena da je s njom uradio ono od čega nastaju djeca.

Vijest nije nikog bogzna kako iznenadila, i nikom nije palo na pamet da stavlja bilo kakve zamjerke, jedino što je izgledalo čudno bila je činjenica da je Meggie kategorički odbila da napiše pismo i javi novost biskupu Ralphu. Čudno je bilo i njeno gotovo histerično reagiranje na Bobovu ideju da pozovu biskupa Ralpa na Droghedu i prirede veliko vjenčanje u kući. Ne, ne, ne! vikala je na njih, ona, Meggie koja nikad do tada nije podigla glas. Bila je očigledno uvrijeđena što nikad nije došao da ih posjet i, tvrdeći kako je njena udaja njena osobna stvar, i kako mu ona, kad se već nije udostojio da bez posebnog povoda dođe na Droghedu, ne želi nametati obavezu koju neće moći odbiti.

Tako je Fee morala obećati da u svojim pismima neće niti jednom riječju spomenuti udaju; činilo se. uostalom, da je njoj ionako svejedno, nije ju zanimalo ni koga je njena kći odabrala za muža. Vođenje poslovnih knjiga imanja kakvo je bila Drogheda zathijevalo je puno radno vrijeme, a knjige što ih je vodila Fee mogle bi poslužiti povjesničarima, jer je u njima bio savršeno opisan život na australskom veleposjedu. U njima nisu bili zapisani samo prihodi i rashodi već je bio zabilježen svaki pokret svakog tada ovaca, svaka promjena vremena, svaki događaj, pa čak i što

je gospođa Smith servirala za večeru, zapis u dnevniku za nedjelju, 22. srpnja 1934. godine, glasio je: *Nebo vedro, bez oblaka, jutarnja temperatura 1°C. Misa nije održana, Bob kod kuće, Jack na Murrimbahu s dvojicom radnika, Hughie na West Damu s jednim radnikom, Beerbarrel prebacio trogodišnjake s Budgina na Winnemuru. U 3 sata po podne temperatura porasla na 30°C, barometar bez promjene 777,2 mm, vjetar zapadni. Večera: sjeckana govedina, kuhani krumpir, mrkva i kelj, zatim kolač od šljiva. Meghann Cleary udat će se za g. Lukea O'Neilla, stočara, u subotu 25. kolovoza u crkvi Svetog križa u Gillanboneu. Pisano u 9 uvečer, temperatura 7°C, mjesec u posljednjoj četvrtini.*

Luke je kupio Meggie dijamantni zaručnički prstenn skroman ali vrlo lijep, sa dva kamena od po četvrt karata postavljena u dva srca od platine. Vjenčanje je zakazano za subotu 25. kolovoza u podne, u crkvi Svetog križa. Nakog toga trebalo je da usljedi obiteljski ručak u hotelu » Imperial«, na koji su, sasum razumljivo, bile pozvane i gospođa Smith, Minnu i Cat, dok su Jims i Patsy ostali u Sydneyju, jer je Meggie odlučno rekla da nema nikakvog smisla tjerati ih da putuju tisuću kilometara kako bi prisustvovali ceremoniji koju opće ne razumiju. Primila je njihove čestitke — Jimsovu opširnu, djetinjastu i punu digresija, i Patsyjevju koja se sastojala samo od dvije riječi: » Mnogo sreće!« Jims i Patsy su, razumljivo, poznavali Lukea jer su za vrijeme ferija često jahali s njim po pašnjacima Droghede.

Gospođa Smith bila je razočarana što Meggie inzistira na što skromnijoj svadbi; nadala se da će se jedina djevojka na Droghedi udati s najvećom pompom i da će slavlje potrajati danima. Meggie je, međutim, bila toliko protiv svake parade da je čak odbila da nosi dugu vjenčanu haljinu; odlučila je da se vjenča u običnoj haljini, s običnim šeširom na glavi što će joj sve kasnije koristiti i na putu.

— Draga, odlučio sam gdje ćemo provesti medeni mjesec — rekao je Luke spuštajući se u naslonjač nasuprot njoj u nedjelju, nakon što su utvrdili planove za vjenčanje.

— Gdje?

— U sjevernom Queenslandu. Dok si bila kod krojačice, razgovarao sam s nekim momcima u baru » Imperiala«, i oni su mi ispričali da se na šećernoj trski može dobro zaraditi ako je čovjek snažan i ne boji se teškog rada.

— Pa ti već imaš dobar posao ovdje, Luke!

— Nije ugodan osjećaj gojiti se na račun ženine obitelji. Htio bih zaraditi dovoljno da kupim posjed u Zapadnom Queenslandu, i to prije nego što budem previše star da na njemu i radim. Čovjek bez škole teško može dobiti dobro plaćen posao dok traje ova privredna depresija, ali u sjevernom Queenslandu vlada nestašica radne snage, i mogao bih zaraditi bar deset puta više od ovog što zarađujem kao stočar na Droghedi.

— A što bi radio?

— Sjekao šećernu trsku.

— Sjekao šećernu trsku? Pa to je posao za kulije!

— Nije, varaš se. Kuliji nisu dovoljno snažni da bi taj posao mogli obavljati tako dobro kao bijelci, a, osim toga, znaš kao i ja da je u Australiji zakonom zbranjeno uvoziti crnu ili žutu radnu snagu za obavljanje teških poslova ili za rad uz nadnice manje od nadnica bijelaca, čime se otkida kruh od usta australskog radnika. Plantaže nemaju dovoljno radnika za sječu, i zarade su fantastične. Nema momaka dovoljno krupnih i snažnih da mogu sjeći trsku, ali ja to sigurno mogu. Meni to neće biti teško!

— Znači li to da želiš da živimo u sjevernom Queenslandu, Luke?

— Da.

Zurila je preko njegovog ramena; kroz prozore vidjela se Drogheda — bijeli gum Domaći pašnjak drveće iza pašnjaka. Ne živjeti na Droghedi! Živjeti negdje gdje je biskup Ralph nikada neće naći, živjeti bez nade da će ga ikad vidjeti, vezati se za tog stranca koji sjedi tu nasuprot njoj tako neopozivo da povratka više ne može biti... Pogled sivih očiju počivao je na Lukeovom živom, nestrpljivom licu, i te oči postale su odjednom još ljepše, iako primjetno tužnije. Osjetio je to, iako u njenim očima nije bilo suza, iako joj se kapci nisu spustili niti opustili kutovi usta. Bilo mu je, međutim, sasvim svejedno kakva to tuga muči Meggie, jer nije htio dopustiti da mu ona postane toliko važna da bi brinuo i njene brige. Bila je, očigledno, nešto kao premija za čovjek koji je bio spreman da uzme za ženu Dot MacPherson iz Bingellyja, ali njena tjelesna privlačnost i blaga priroda bili su za Lukea samo razlozi da još budnije nadzire svoje srce. Nema te žene, makar ona bila lijepa i slatka kao Meggie Cleary, koja će steći takvu vlasu nad njim da mu diktira što da radi.

I tako je, ostajući vjeran sebi, tresnuo ono oko čega su se uglavnom vrtjele njegove misli. Bilo je trenutak kada se trebalo pretvarati, ali je znao da mu u ovim stvarima nikakvo lukavstvo ne bi poslužilo bolje od otvorenosti.

— Meghann, ja sam čovjekstarinskih nazora izjavio je.

Gledala ga je ne shvaćajući.

— Zaista? — rekla je, tonom koji kao da je govorio » A zar je to važno?«

— Jesam — rekao je. — Po mom uvjerenju, kad se dvoje vjenčaju, sva ženina imovina treba da pripadne mužu. Kao miraz u stara vremena. Znam da imaš nešto novca, i htio bih ti reći da očekujem da ga, kad se vjenčamo, prepíšeš na mene. Pošteno je, mislim, da ti kažem kako gledam na stvari prije nego što se uznemo, dok još možeš slobodno odlučivati o tome.

Meggie nije nikad ni pomišljala da će sama raspolagati svojim novcem; za nju je bilo sasvim normalno da nakon što se uda njen novac postane Lukeov. Sve Australke,

osim onih najobrazovanijih i najnaprednijih po nazorima, bile su odgajane da smatraju sebe manje-više robinjama svojih muževa, pa je tako mislila i Meggie. Tata je uvijek zapovijedao Fee i djeci, a poslije njegove smrti Fee se u svemu pokoravala Bobu, kao njegovom nasljedniku. Muž je vlasnik kuće, novca, žene i djece. Meggie nikad nije palo na pamet da se upita je li to pravo ili nije.

— Oh! — uzviknula je. — Nisam imala pojma da je potrebno nešto prepisivati, Luke. Mislila sam da ono što je moje automatski postaje tvoje čim se vjenčamo.

— Nekad je bilo tako, ali oni glupi političari u Canberri izmijenili su stvari kad su ženama dali pravo glasa. Želim da između nas sve bude jasno i čisto, Meghann, i zato ti sad govorim kako mislim da bi trebalo biti.

Nasmijala se.

— Sve je u redu, Luke, nemam ništa protiv.

Prihvatila je njegov zahtjev kao dobra starinska supruga; Dot ne bi tako lako popustila.

— Koliko novca imaš? — upitao je.

— Trenutno, četrnaest tisuća funti. Svake godine dobivat ću još po dvije tisuće.

Oteo mu se zvižduk

— Četrnaest tisuća funti! Uh! To je u Meghann. Bit će zaista bolje da se ja brinem. Možemo slijedećeg tjedna svratiti do direktora banke, a podsjeti me da mu kažem i to da sve što ubuduće stigne stavlja na moje ime. Neću ni dirnuti taj novac to znaš. Kad uštedimo još kupit ćemo posjed, nekoliko godina oboje ćemo raditi i štedjeti svaki peni, što ga zaradimo. Slažeš se?

Klimnula je glavom

— Da, Luke.

Malo je nedostajalo pa da zbog Lukeova previda planirano vjenčanje ne propadne. Luke nije bio katolik. Kad je otac Watty to ustanovio, uhvatio se za glavu, užasnut.

— Bože moj, Luke, zašto mi to niste ranije rekli? Morat ćemo zaista žestoko zapeti da vas primimo u Crkvu i pokrstimo prije vjenčanja!

Luke je zaprepašteno zurio u oca Wattyja.

— Tko je spomenuo prekrštavanje, oče? Meni je ovako bez vjere sasvim lijepo, ali ako vam to smeta možete napisati da sam kalatumpist, ili pripadnik svete rolerske

crkve, ili što vam god padne na pamet. Ali katolika od mene nećete napraviti.

Uzalud su ga molili; Luke nije htio ni da čuje za pokrštaivanje.

— Nemam ništa protiv Katoličke crkve, nemam ništa protiv Irske, i mislim da katolicima u Ulsteru zaista nije lako. Ja sam, međutim, oranžist, i to ću i ostati. Da sam katolik i da me želite prevesti na metodističku vjeru, reagirao bih na isti način. Meni ne bi smetalo da budem katolik, ali ne želim biti prevrtljivac. I tako će vaše stado ostati bez mene, oče, i to je konačno.

Onda se ne možete vjenčati!

Zašto, zaboga, ne bih mogao? Ako nas vi ne želite vjenčati, sumnjam da će velečasni iz Anglikanske crkve imati nešto protiv, a mirovni sudac Harry Gough još manje.

Fee se kiselo osmjehnula, sjetivši se svojih okapanja s Paddyjem i svećenikom, i kako je odnijela pobjedu u tom sukobu.

— Luke, zaboga, ja se *moram* vjenčati u crkvi! — usprotivila se uplašena Meggie. — Inače bih živjela u grijehu!

— Pa sad, što se mene tiče, mnogo je bolje živjeti u rijehu nego se odreći svog uvjerenja — rekao je Luke, koji je bio sav sazdan od suprotnosti. Ma koliko da je želio novac Meggie, slijepa tvrdoglavost nije mu dala popusti.

— Oh, prestanite s tim glupostima! — rekla je Fee, ne Lukeu nego svećeniku. — Uradite onako kako smo uradili Paddy i ja, pa da privedemo stvar kraju! Otac Thomas može vas vjenčati i prezbiteriju ako već ne želi da oskrvne crkvu!

Svi su je zapanjeno pogledali, ali problem je bio rešen; otac Watkin se predao i pristao da ih vjenča u prezbiteriju, ali je odbio da blagoslovi prstenje. Takvo djelomično sankcioniranje njenog braka od rane Crkve ostavilo je Meggie u uvjerenju da će živjeti u grijehu, ali da taj grijeh neće biti tako težak da bi zbog njega otišla u pakao. Stara Annie, domaćica u prezbiteriju, učinila je sve što je mogla da radnu sobu u Wattyja dotjera tako da što više podsjeća na Crkvu, ukrasivši je velikim vazama s cvijećem i masivnim brončanim svijećnjacima. Za vrijeme ceremonije svi su se, međutim, osjećali nelagodno, jer se nezadovoljni svećenik nije nimalo trudio da sakrije kako sve to radi samo zbog toga da izbjegne sramotu koju bi mu nanijelo građansko vjenčanje. Nije bilo ni vjenčane mise ni blagoslova.

Konačno je sve ipak obavljeno. Meggie je postala gospođa O'Neill i otputovala u sjeverni Queensland da ondje provede medeni mjesec, koji je, zbog dugog putovanja, trebalo da počne s izvjesnim zakašnjenjem. Luke nije htio da noć sa

subote na nedjelju provedu u » Imperialu«, jer je vlak za Goondiwindi išao jednom tjedno, subotom uvečer, a nedjeljom je imao direktnu vezu s poštanskim vlakom Goondiwindi-Brisbane. Vlak je stizao u Brisbane u ponedjeljak na vrijeme da uhvate ekspres za Cairns.

Vlak za Goondiwindi bio je prepun. Ni na trenutak nisu ostali sami, i morali su sjediti cijele noći jer nije bilo spavaćih kola. Ljuljajući se i škripeći, vlak se polako vukao na sjeveroistok, zaustavljajući se i stojeći beskrajno dugo kad god bi strojovođa palo na pamet da skuha i popije čaj, pusti stado ovaca da prijeđe preko pruge ili malo počaska s goničima

— Zašto Goondiwindi ne pišu Gundiwindi kad ga već tako izgovaraju? — upitala je Meggie dokono dok su čekali u jedinom lokalu otvorenom nedjeljom u Goondiwindiju, u strašnoj kolodvorskoj čekaoni obojenoj službenom zelenom bojom, s crnim, tvrdim drvenim klupama. Jdna Meggie bila je nervozna i neraspoložena.

— Otkud bih ja mogao znati? — uzdahnuo je Luke, koji nije imao volje za razgovor jer je umirao od gladi. Nedjeljom nije bilo moguće dobiti ni šalicu čaja. Prva prilika da nešto pojedu i ugase žed pružila im se tek u ponedjeljak ujutro, kad je vlak za Brisbane stao da bi putnici doručkovali. Konačno su stigli u Brisbane, na južni kolodvor, i prošli kroz čitav grad do kolodvora u Ulici Roma, odakle je polazio vlak za Cairns. Tu je Meggie otkrila da je Luke rezervirao dvije karte u drugom razredu.

— Zaboga, Luke, pa nismo bez novca! — rekla je očajno, već potpuno iscrpljena. — Ako si zaboravio da odeš u banku, ja imam u torbici sto funti koje mi je dao Bob. Zašto ne bismo putovali spavaćim kolima?

Pogledao ju je iznenađeno.

— Pa do Dunglea putujemo samo tri dana i tri noći! Zašto bismo trošili novac na spavaća kola kad smo oboje mladi, zdravi i snažni? To što ćeš neko vrijeme sjediti u vlaku neće te ubiti, Meghann! Vrijeme je da shvatiš da se nisi udala za veleposjednika, nego za običnog radnika!

I tako je Meggie sjela na sjedalo do prozora što ga je Luke pronašao za nju, i naslonivši drhtavu bradu na ruku, gledala kroz prozor lako Luke ne bi primijetio suze u njenim očima. Govorio je s njom kao što se govori s djetetom, i počela se pitati gleda li on na nju zaista tako. U njoj je počeo tinjati bunt, ali još sasvim slabo, a njen prkosni ponos nije joj dopuštao da se upusti u ponižavajuću svađu. Umjesto toga, govorila je sebi da je sad supruga tog čovjeka i da je to za njega nešto novo, na što

nije naviknut. Mora mu dati vremena. Živjet će zajedno, ona će kuhati, krpati mu odjeću, brinuti se da ima sve, radati mu djecu, bit će mu dobra supruga. Koliko je samo njen otac cijenio majku! Obožavao ju je. Lukeu je potrebno samo dati vremena.

Putovali su u Dungaloe, gradić svega osamdeset kilometara udaljen od Cairnsa, posljednje stanice na željezničkoj pruzi što je vodila duž cijele obale Queenslanda. Uskotračna pruga od 106 centimetara bila je duga preko 1600 kilometara, neravna i krivudava, vagoni su se ljuljali i klatili, a sva mjesta u svakom kupeu bila su zauzeta tako da čovjek nije mogao da legne ili ispruži noge. Iako su predjeli kroz koje su putovali bili mnogo gušće naseljeni i mnogo slikovitiji od Gillyja, Meggie je bila previše iscrpljena da bi pokazala bilo kakvo zanimanje za njih. Glava ju je boljela, želudac joj nije mogao zadržati nikakvu hranu, a vrućina je bila mnogo gora od bilo čega što je znala prirediti gilanbonska klima. Ljupka vjenčana haljina od svile ružčaste boje bila je prljava od čađe što je padala kroz prozore, tijelo joj je bilo ljepljivo od znojka koji se nikako nije mogao osušiti, ali od svih tih fizičkih nelagodnosti bilo je gore to što je gotovo počela mrziti Lukea. On kao da nije osjećao umor, njemu kao da nije nimalo smetala neudobna vožnja; sjedio je zavaljen i naklapao s nekom dvojicom muškaraca koji su putovali u Cardwell. Pogledao ju je samo kad je ustao, nagnuo se preko nje kroz prozor tako bezobzirno da se morala stisnuti u sam kut, i bacio smotane novine grupi novosti željnih, odrpanih radnika koji su stajali kraj pruge s čekićima u rukama i vikali:

— Nov'ne, nov'ne!

— Radnici koji održavaju prugu — objasnio je sjedajući do nje prvi put pošto je to uradio.

Činilo se da je uvjeren kako je njoj lijepo i udobno kao i njemu, da je očarana predjelima duž obale koji promiču iza prozora. A ona je zurila u njih ne videći ih, mržeći ih prije nego što je nogom stupila u taj dio zemlje.

U Cardwellu muškarci su izišli, a Luke je otišao u prodavaonicu preko puta stanice i donio paketić s prženom ribom i krumpirima, umotan u novine.

— Kažu da treba kušati kardvelsku ribu pa da čovjek povjeruje, Meghann draga. Najbolja riba na svijetu. Uzmi malo. Bit će to za tebe prvi zalogaj prave bananalendske hrane. Kažem ti, nema mjesta na svijetu koje se može mjeriti s Queenslandom.

Meggie je pogledala masne komade ribe umočene u tijesto i pržene, pokrila

rupčićem usta i otrčala u nužnik. Kad je nakon izvjesnog vremena izišla, blijeda, jedva se držeći na nogama, čekao je na nju u hodniku.

— Što je to s tobom? Ne osjećaš se dobro?

— Ne osjećam se dobro otkad smo krenuli iz Goondiwindija.

— Bože! Zašto mi nisi rekla?

— Zašto nisi sam primijetio?

— Činilo mi se da si sasvim dobro.

— Koliko još treba da se vozimo? — upitala je, zaključivši da je najbolje promijeniti temu.

— Najmanje tri a najviše šest sati, tako nekako. Ovdje se baš ne drže previše reda vožnje. Sad ćemo imati više mjesta, nakon što su oni momci izišli. Lezi i položi glavicu u moje krilo.

— Oh, prestani da mi se obraćaš kao djetetu! — odbrusila mu je ljutito. — Bilo bi bolje da su izišli prije dva dana u Bundabergu.

— Hajde, hajde, Meghann, drži se još malo! Već smo skoro stigli. Tully, Innisfail, a zatim Dungloe.

Bilo je kasno po podne kad su izišli iz vlaka. Meggie se očajnički držala za Lukeovu ruku, previše ponosna da prizna kako jedva može hodati. Luke je zamolio otpravnika vlakova da mu objasni kako da dođe do radničkog prihvatilišta, uzeo kovčege i izišao na ulicu, a Meggie je pijano teturala iza njega.

— Nije daleko, na kraju ovog bloka, na suprotnoj strani ulice — hrabrio ju je. — Bijela dvokatna zgrada.

Iako je soba bila malena i pretrpana masivnim viktorijanskim namještajem, za Meggie je predstavljala pravi raj. Iscrpljena, srušila se na rub dvostrukog kreveta.

— Lezi malo prije večere, draga, a ja idem da malo pogledam gdje je šta u ovom gradu — rekao je izlazeći iz sobe, svjež i odmoran, isti onakav kakav je bio na dan vjenčanja. Bilo je to u subotu, a sad je bio četvrtak po podne; provela je, sjedeći u prepunim vlakovima i gušeći se u duhanskom dimu i čađi, punih pet dana.

Krevet se monotono ljuljao u ritmu štopota vagonških kotača, ali Meggie je zadovoljno spustila glavu na jastuk i spavala, spavala, spavala.

Netko joj je skinuo cipele i čarape i pokrio je plahtom; Meggie se protegla, otvorila oči i pogledala oko sebe. Luke je sjedio na prozorskoj dasci, s jednom

nogom savijenom u koljenu i podignutom na prozor, pušćći. Kad se pokrenula, pogledao je u nju i osmjehnuo se.

— Divna si mi ti nevjesta! Ja ovdje čekam da počne taj moj medeni mjesec, a moja supruga spava puna dva dana! Bio sam se malo zabrinuo kad sam ustanovio da te ne mogu probuditi, ali vlasnik mi je rekao da žene obično tako reagiraju, nakon dugog putovanja vlakom po ovoj vlazi. Rekao je nela te samo pustim da se ispavaš. Kako se sad osjećaš?

Podigla se sva ukočena, raširila ruke i zijevnula.

— Mnogo bolje, hvala. Oh, Luke! Znam da sam mlada i snažna, ali sam ipak žena! Ne mogu podnijeti takve fizičke napore kao ti.

Prišao je, sjeo na rub kreveta i simpatičnom, pokajničkom gestom pomilovao je po rukama.

— Žao mi je, Meghann. Zaista mi je žao. Jednostavno sam smetnuo s uma da si žena. Jednostavno nisam navikao da putujem sa suprugom, to je sve. Jesi li gladna, draga?

— Umirem od gladi. Jesi li uopće svjestan da je prošlo tjedan dana otkako sam posljednji put jela?

— Zašto se onda ne bi lijepo okupala, obukla čistu haljinu i izišla sa mnom da malo razgledamo Dungaloe?

Pokraj samog hotela nalazio se mali kineski restoran i tu je Meggie prvi put okusila orijentalnu hranu. Bila je tako gladna da bi joj prijalo sve, a ukus tih nepoznatih jela bio je izvanredan. Bilo joj je potpuno svejedno jesu li spravljena od mišjih repova, peraja morskog psa i kokošnjih crijeva, kako se pričalo u Gillanboneu, gdje je postojao samo jedan restoran čiji su vlasnici, Grci, držali na jelovniku samo odreske i prženi krumpir. Luke je u vrećici od smeđeg papira donio iz hotela dvije boce piva i zahtijevao da popije čašu, iako mu je rekla da ne voli pivo.

— Na ovdašnju vodu treba se navikavati postepeno savjetovao joj je. — Od piva nećeš dobiti proljev.

Zatim ju je uzeo ispod ruke i ponosno proveo kroz Dungaloe, kao da je grad njegov vlasništvo. Luke je, konačno, bio rođeni Kvinslandanin. A kakv je grad bio taj Dungaloe! Po izgledu i karakteru sasvim različit od gradova na Zapadu. Po veličini je bio kao Gilly, ali se nije sastojao od samo jedne prašne ulice s nasumice nabacanim kućama, nego od pravilno raspoređenih blokova zgrada, a sve kuće i prodavaonice bile su obojene bijelo, a ne smeđe. Prozori su bili visoki, s drvenim

pregradama čija je svrha navodno bila da hvataju svaki dašak povjetarca, a krova nije bilo gdje god nije bio nuždan; kino se, na primjer, sastojalo od zidova, ekrana i redova platnenih brodskih ležaljki iznad kojih nije bilo krova.

Već na samim rubovima grada počinjala je prava pravcata džungla. Sve je bilo obraslo lozama penjačicama — telegrafski stupovi, krovovi, zidovi. Stabla su rasla nasred ceste, oko nekih stabala sagrađene su kuće, ili su možda stabla izrasla kroz kuće. Bilo je nemoguće reći što je nastalo prije, stablo ili ljudska nastamba, jer je opći dojam bio da raslinje buja bez ikakvog reda i kontrole. Kokosove palme, više i ravnije od bijelih eukaliptusa na Droghedi, mahale su dugačkim listovima dubokom, tamnoplavom nebu. Sve na čemu se zadržao pogled Meggie blistalo je u jarkim bojama. To nije bila zemlja smeđe i sive boje. I svako drvo bilo je okićeno cvjetovima — purpurnim, narančastim, ljubičastim, ružičastim, bijelim, plavim.

Grad je bio pun Kineza u crnim svilenim hlačama, bijelim košuljama sa zatvorenim ovraticima, s malim crno-bijelim cipelama i bijelim čarapama na nogama, s kosom upletenom u perčine koji su im visili niz leđa. Muškarci i žene bili su tako slični da ih je Meggie jedva mogla razlikovati. Gotovo sva trgovina u gradu bila je u rukama Kineza; velika robna kuća, neusporedivo bogatije opskrbljena od bilo koje prodavaonice u Gillyju, imala je kinesko ime — iznad ulaza stajao je natpis AH WONG'S.

Sve kuće bile su podignute na vrlo visokim stupovima, slično nekadašnjoj nadzornikovoj kući na Droghedi. To je zato da bude što bolja cirkulacija zraka, objasnio joj je Luke, i da se onemogućiti termitima da sruše kuću godinu dana nakon što je sagrađena. Na vrhu svakog stupa nalazila se limena pločica s nadolje povijenim rubovima; termiti su tako građeni da ne mogu saviti tijelo po sredini, pa ne mogu savladati tu limenu prepreku i uvući se u drvo same kuće. Termiti, razumljivo, uništavaju stupove, ali kad jedan stup propadne, lako ga je zamijeniti novim, što je mnogo jednostavnije i jeftinije nego graditi novu kuću. Vrtovi puni palmi i bambusa uglavnom su podsjećali na džunglu, kao da su vlasnici digli ruke od pokušaja da u njima održe kakav-takav red.

Izgled muškaraca i žena ju je šokirao. Za ručak i šetnju s Lukeom obukla se kako je to pristojnost zahtijevala — na sebi je imala cipele s visokim potpeticama, svilene čarape, satenski kombine, lepršavu svilenu haljinu s pojasom i rukavima do lakata. Na glavu je stavila slamni šešir sa širokim obodom, a na ruke navukla rukavice. Ono što ju je najviše razdraživalo bilo je nelagodno osjećanje da svi zure u nju zato što je ona neprikladno obučena!

Muškarci su išli bosu, golih nogu i najčešće i golih prsa, samo u kratkim platnenim hlačama maslinaste boje. Oni koji su nosili nešto osim hlača imali su na sebi, umjesto košulja, sportske majice. Žene su bile obučene još gore. Neke su nosile kratke pamučne haljine, očigledno bez ikakvog rublja ispod njih, i izgažene sandale, bez čarapa, ali većinom su išle u kratkim šorcevima, bose, pokrivajući grudi samo nepristojno tankim majicama bez rukava. Dungloe je, zaboga, civiliziran grad, a ne plaža! Ipak, njegovi bijeli stanovnici hodali su naokolo bestidno razodjeveni; Kinezi su se oblačili bolje.

Posvuda su se mogli vidjeti bicikli, na stotine bicikla; automobila je bilo malo, a nije bilo niti jednog konja. Da, sve je bilo drukčije nego u Gillyju. A tek vrućina, vrućina, vrućina! Prošli su pored termometra koji je, sasvim neshvatljivo, pokazivao samo trideset dva stupnja; u Gillyju je bilo svježije i pri četrdeset pet stupnjeva u hladu. Meggie je imala osjećaj da se kreće kroz čvrst zrak sijekuci ga tijelom kao vlažan, rastopljen maslac, i da joj se dokdiše pluća pune vodom.

— Luke, ja ovo više ne mogu izdržati! Vratimo se u hotel, molim te! — rekla je jedva dišući nakon što je prešla jedva nešto više od jednog kilometra.

— Kako želiš. To što ti smeta, to je vlaga. Vlažnost zraka je ovdje rijetko ispod devedeset procenata, zimi i ljeti, a temperatura rijetko pada ispod trideset ili prelazi trideset pet stupnjeva. Nema velikih razlika između godišnjih doba, ali ljeti, zbog monsuna, vlažnost dostiže sto procenata i ne smanjuje se.

— Kiše padaju ljeti, a ne zimi?

— Padaju cijele godine. Monsuni nailaze redovito, a kad nema njih, pušu jugoistočni pasati. I oni donose mnogo kiše. Godišnja količina oborina u Dungloeu iznosi između 250 i 750 centimetara.

Sedamsto pedeset centimetara kiše godišnje! U Gillyju su biti sretni ako padne petnaest centimetara, a ovdje, tisuću petsto kilometara od Gillyja, sedamsto pedeset centimetara!

— Zar ni noću nije hladnije? — upitala je Meggie kad su stigli u hotel. Tople noći u Gillyju bile su sasvim podnošljive u usporedbi s ovom parnom kupelji.

— Nije baš mnogo, ali čovjek se navikne. — Otvorio je vrata njihove sobe i zastao da je propusti.

— Ja ću sići u bar da popijem pivo, vratit ću se za pola sata. Imat ćeš dovoljno vremena da se spremiš.

Iznenadeno je podigla pogled.

— Da, Luke.

Dungloe je ležao sedamnaest stupnjeva južno od ekvatora, i noć se u njemu spuštala naglo, kao zazor. U jednom trenutku sunce je još zalazilo a već slijedećeg trenutka spustila bi se crna, vrela tama, gusta i neprozirna kao katran. Kad se Luke vratio, Meggie je već bila ugasila svjetlo i ležala u krevetu do brade pokrivena plahtom. Nasmijao se, pružio ruku i svukao s nje plahtu, a onda je bacio na pod.

— Previše je toplo, ljubavi! Pokrivač nam neće biti potreban.

Čula ga je kako hoda po sobi i vidjela njegovu sjenu kako svlači odjeću.

— Tvoja pidžama je na noćnom ormariću — šapnula je.

— Pidžama? Po ovakvoj vrućini? Znam da bi već sama pomisao da muškarac spava bez pidžame u Gillyju izazvala šok, ali ovo je Dungloe! Zar si zaista obukla spavaćicu?

— Jesam.

— Onda je skini! Prokleta krpa ionako će nam samo smetati.

Meggie se nespretno izvukla iz spavaćice, koju je gospođa Smith s mnogo ljubavi bila izvezla za njenu prvu bračnu noć, sretna što je u sobi tako mračno da je ne može vidjeti. Bio je u pravu; bilo je mnogo ugodnije ležati tako bez ičega i puštati da ti blagi povjetarac što dopire kroz otvorene žaluzine miluje kožu. Uznemirivala ju je samo pomisao na drugo vrela tijelo na krevetu do nje.

Opruge kreveta su zaškrupale; Meggie je osjetila kako vlažna koža dodiruje njenu ruku i trgla se. Luke se okrenuo na bok, privukao je u zagrljaj i poljubio je. U početku je ležala sasvim pasivno, nastojeći da ne misli na ta širom otvorena usta i jezik koji ju je nepristojno dodirivao, a onad se pokušala osloboditi.

Nije željela blizinu drugog tijela u toj vrućini, nije htjela da je ljubi, nije uopće htjela da bude s Lukeom. Sve to nije nimalo podsjećalo na onu noć u Rollsu, kad su se vraćali s Rudna Hunisha. Nije mogla otkriti u njemu ništa po čemu bi se vidjelo da vodi računa o njoj, neki dio njegovog tijela uporno je pritiskao njen kuk, a njegova ruka s ostrim, četvrtastim noktima stezala joj je bedro. Strah koji ju je obuzeo prerastao je u užas; njegova snaga i odlučnost, nedostatak svakog obzira prema njoj, potpuno su je savladali, ali ne samo fizički. Izenada ju je pustio, sjeo i počeo nešto raditi oko sebe, navlačeći nešto što je škripalo i pucketalo.

— Bit će bolje da ne riskiramo — rekao je daščući.

— Lezi na leđa, vrijeme je. Ne, ne, tako! Raširi noge, zaboga! Zar baš ništa ne

znaš?

» Ne znam, Luke, ne znam!« Htjela je viknuti. Pa to je grozno, sramotno, to što radiš sa mnom sigurno nije dopušteno ni po crkvenim ni po ljudskim zakonima! Legao je preko nje, podigavši kukove, i jednom rukom pretraživao njeno tijelo dok ju je drugom držao za kosu tako čvrsto da se nije usudivala pomaknuti. Uvijajući se i udarajući u nepoznatu stvar između nogu, trudila se da učini kako je zahtijevao, još je više raširila noge, ali on je bio mnogo širi od nje, a njegova težina i neobični položaj izazvali su bolno grčenje njenih trbušnih mišića. Kroz sve neprozirnu maglu od užasa i vrtoglavice, osjećala je da nailazi neka strašna sila, i kad je prodro u nju, usana joj se oteo glasan, otegnut vrisak

— *Zaveži!* — promrmljao je, izvukao ruku iz njene kose i pokrio joj dlanom usta. — Što hoćeš, da svi u ovom prokletom hotelu pomisle da te *ubijam*? Lezi mirno, i neće te boljeti više nego što je normalno. Lezi mirno, *mirno!*

Borila se kao izbezumljena da se oslobodi te grozne stvari koja joj je zadavala bol, ali je bila kao prikovana težinom njegovog tijela, a njegova ruka prigušivala je njene krike, i mučenje se nastavljalo. Bila je potpuno suha jer je nije bio uzбудio, pa joj je suhi prezervativ grebao i parao tkivo dok je prodirao u nju i povlačio se, sve brže i brže. Luke je počeo čudno dahtati kroz stisnute zube, a onda se odjednom nešto promijenilo, smirio se, zadrhtao i duboko uzdahnuo. Prodorni bol pretvorio se u bol svježih rane, a Luke se konačno digao i ispružio se do nje, ležeći na leđima, daščući.

— Bit će ti ljepše drugi put — procijedio je na jedvite jade. — Prvi put žena uvijek osjeća bol.

» Zašto onda nisi bio bar toliko pristojan da me na to upozoriš?« Došlo joj je da zaurla, ali nije imala snage da izgovori niti jednu riječ. Bila je sva obuzeta samo željom da umre. Ne zbog bola, već zbog toga što je otkrila da ona i on nisu jedno, već da je ona njegov instrument.

Drugi put ju je boljelo kao i prvi put, treći put također. Iznerviran, jer je očekivao da će nelagodnost (kako je on to smatrao) na čudesan način nestati nakon prvog snošaja, i zbog toga ne shvaćajući zašto se i dalje otima i vrišti, Luke se naljutio, okrenuo joj leđa i zaspao. Meggie je plakala a suze su joj tekle preko sljepoočnica u kosu; ležala je na leđima i željela da umre, ili da se vrati starom životu na Droggedi.

Je li to bilo ono na što je mislio otac Ralph kad joj je prije mnogo godina govorio o skrivenom prolazu kroz koji na svijet dolaze djeca? Zaista je našla lijep način da sazna na što je mislio! Nije nikakvo čudo što sam nije htio da joj to detaljnije

objašnjava. Začudo, Lukeu se ta aktivnost toliko sviđala da je ponovio sve skupa tri puta za kratko vrijeme. Njemu to, očigledno, nije zadavalo bol. I zbog toga ga je mrzila, i mrzila to što radi.

Iscrpljena, rastrzana bolovima koji su svaki pokret pretvarali u mučenje, Meggie se postepeno premjestila na svoju stranu kreveta i, okrenuvši leđa Lukeu, nastavila plakati u jastuk. San joj nije dolazio, a Luke je spavao tako čvrsto da njeni bojažljivi pokreti nisu promijenili čak ni ritam njegovog disanja. Spavao je ekonomično i tiho, nije hrlao niti se pretvarao u snu, i čekajući da svane, pomislila je kako bi, kad bi se stvari svele na zajedničko spavanje, bilo čak sasvim lijepo živjeti s njim. Dan je svanuo naglo i neveselo, kao što je i došla noć; bilo je neobično ne čuti kukurijekanje pijetlova i ostale zvuke Droghede što se budila, njene ovce, konje, svinje i pse.

Luke se probudio i okrenuo se njoj; osjetila je njegov poljubac na ramenu, ali je bila tako umorna i ispunjena čežnjom za kućom da je zaboravila na stid, pa nije ni pokušala da se pokrije.

— Hajde, Meghann, daj da te pogledam — rekao je, spuštajući ruku na njeno bedro. — Okreni se, budi dobra djevojčica!

Tog jutra bilo joj je sve svejedno; okrenula se, žmirkajući, i ležala tako promatrajući ga sumorno.

— Ne sviđa mi se to tvoje Meghann — rekla je; bio je to jedini protest za koji je smogla snage. — Željela bih da me zoveš Meggie.

— Meni se opet ne sviđa Meggie, ali ako već toliko mržiš to Meghann, zvat ću te Meg. — Njegov sanjivi pogled skrenuo je na njeno tijelo. — Sve je na tebi prekrasno — rekao je dodirnuvši njenu dojku s ružičastom, ravnom, mekanom bradavicom. — A naročito ovo. — Naslagao je jastuke jedan na drugi, zavalio se na njih i osmjehnuo. — Dođi, Meg, poljubi me! Sad je na tebi red da se udvaraš meni, možda će ti se to više sviđati, je li?

» Nikad, do kraja života neću poželjati da te poljubim«, pomislila je promatrajući njegovo dugo, snažno, mišićavo tijelo, splet crnih dlaka na grudima što se kao tanka pruga protezao preko trbuha a onda širio u busen, iz kojeg je provirio naoko mali i bezopasni izdanak koji je, međutim, znao prouzrokovati takvu bol. I kako su mu samo noge dlakave! Meggie je odrasla s muškarcima koji u prisutnosti žene nikad nisu skidali nijedan dio odjeće, ali se u vrućim danima, kad su nosili košulje s otvorenim ovratnicima, moglo vidjeti da imaju dlakave grudi. Svi su, međutim, bili svijetlokosi, pa joj to nije smetalo, a ovaj crni muškarac kraj nje bio joj je stran, odvatan. Ralph

je, doduše, imao crnu kosu, ali se dobro sjećala njegovih glatkih, preplanulih prsa, bez dlaka.

— Učini kako sam ti rekao, Meggi! Poljubi me!

Nagnula se naprijed i poljubila ga, a on je poklopio dlanovima njene grudi i prisilio je da ga nastavi ljubiti. Zatim je uzeo njenu ruku i povukao je naniže, u svoje krilo. Iznenadena, odvojila je usta od njegovih da pogleda ono na čemu joj počiva ruka i što svakog irenutka postajate sve veće i tvrđe.

— Oh, Luke, molim te, nemoj! — vrisnula je. — Nemoj više, molim te! Molim te, molim te!

Plave oči odmjerile su je zamišljeno.

— Toliko te je boljelo? U redu, uradit ćemo nešto drugo, ali, zaboga, gledaj da ti se to svidi!

Povukao ju je na sebe, raširio joj noge i podigao ramena, a njegove usne pripile su se uz njenu dojku kao one noći u automobilu, kao one noći kad je odlučila da se uda za njega. Prisutna samo tijelom, Meggie je to lakše izdržala, jer ovog puta nije gurnuo onaj dio u nju, a njegovo kretanje izvana nije joj zadavalo bol. Kakva su čudna stvorenja ti muškarci da zahtijevaju ovako nešto, kao da nema većeg uživanja na svijetu! A sve je to, u stvari, samo odvratna karikatura ljubavi! Da se nije nadala kako će te radnje kulminirati rođenjem djeteta, Meggie bi kategorički odbila da ikad više sudjeluje u njima.

— Našao sam posao za tebe — rekao je Luke za doručkom, u hotelskoj blagovaonici.

— Šta? Prije nego što mi se pružila prilika da uredim naš dom, Luke? Prije nego što smo uopće našli dom?

— Nema nikakvog smisla da sad unajmljujemo kuću, Meg. Ja ću raditi na sječi trske; to je već uređeno. Najbolja ekipa sjekača je grupa Švedana, Poljaka i Iraca, koju predvodi momak po imenu Arne Swenson, i dok si ti spavala poslije putovanja, otišao sam da razgovaram s njim. Nedostaje mu jedan čovjek i voljan je da me primi na probni rad. To znači da ću živjeti u baraci s njima. Radit ćemo šest dana tjedno, od svitanja do mraka. I ne samo to, već ćemo putovati tamo-amo duž obale, kamo nas posao odvuče. Koliko ću zarađivati, zavisit će od toga koliko trske posjećem, a ako se pokazem dobrim da me Arne zadrži u svojoj grupi, zarađivat ću više od dvadeset funti tjedno. Dvadeset funti tjedno! Možeš li to uopće zamisliti?

— Želiš reći da nećemo živjeti zajedno, Luke?

— Ne možemo, Meg! Žena ne može stanovati s muškarcima u baraci, a kakvog bi smisla imalo da sama živi u kući? Možeš i ti raditi, tako ćemo brže skupiti novac potreban da kupimo posjed.

— Ali gdje ću živjeti? Kakav bih posao ja mogla dobiti? Znam samo tjerati stoku, a ovdje je nema!

— Nema, to je šteta. Zato sam za tebe našao posao u obitelji kod koje ćeš besplatno stanovati, Meg. Imat ćeš i hranu, tako da nećemo morati trošiti na tvoje uzdržavanje. Radit ćeš kao kućna pomoćnica na Himmelhochu, posjedu Ludwiga Muellera. On je vlasnik najvećih plantaža šećerne trske u ovoj oblasti, a žena mu je invalid, ne može sama voditi kućanstvo.

— Odvest ću te knjima sutra ujutro.

— A kad ću vidati tebe, Luke?

— Nedjeljom. Luddie zna da si udata, i neće mu smetati ako se nedjeljom izgubiš.

— E pa, čini se da si sve sredio kako ti odgovara, zar ne?

— Jesam, mislim. Oh, Meg, bit ćemo bogati! Radit ćemo marljivo i štedjet ćemo svaki peni, i neće proći mnogo vremena a mi ćemo kupiti najljepše imanje u zapadnom Queenslandu. Imam četrnaest tisuća u banci u Gillyju, ta će se svota svake godine povećavati za nove dvije tisuće funti, a nas dvoje možemo godišnje zaraditi tisuću trista funti, pa i više. To neće dugo trajati, ljubavi, obećavam ti. Potegni malo za mene, osmjehni se, hoćeš? Zašto bismo se zadovoljili iznajmljenom kućom kad ćeš, ako dobro zapnemo, ubrzo uživati u svom vlastitom domu?

— Ako tako želiš — rekla je i pogledala u torbicu.

— Luke, jesi li uzeo mojih sto funti?

— Odnio sam ih u banku. Ne možeš hodati naokolo s toliko novca, Meg.

— Ali uzeo si sve, do posljednjeg penija! Nije mi ostalo ništa! A što je s novcem za sitne troškove?

— Za kakve ti je sitne troškove, zaboga, potreban novac? Ujutro ćeš biti gore na Himmelhochu, a tamo nećeš imati na šta trošiti. Za hotelski račun pobrinut ću se ja. Vrijeme je da shvatiš da si se udala za radnika, Meg, da nisi veleposjednička kći koja ima novaca na bacanje. Mueller će isplaćivati tvoju zaradu direktno na moj bankovni račun, gdje ću je čuvati zajedno sa svojom. Neću trošiti novac na sebe,

Meg, to ti je poznato. Nećemo ga dirati, ni ti ni ja, jer je on naša budućnost, naš posjed.

— Da, razumijem. Radiš vrlo razumno, Luke. Ali što će biti ako dobijem bebu?

Na trenutak je došao u iskušenje da joj kaže istinu, da joj kaže da djece neće biti dok se plan o kupovini posjeda ne ostvari, ali nešto u izrazu njenog lica natjeralo ga je da postupi drukčije.

— Pa sad, preko tog mosta prijeći ćemo kad stignemo do njega, što kažeš? Ja bih volio da djeca ne dođu dok ne kupimo posjed, a možemo se samo nadati da će tako i biti.

Neće imati dom, neće imati novca, neće imati djecu. Ni muža, kako stvari stoje. Meggie se počela smijati, a Luke joj se pridružio, nazdravljajući šalicom čaja.

— Za francuska pisma! — rekao je.

Ujutro su se odvezli na Himmelhoch lokalnim autobusom, starim *Fordom* bez stakala na prozorima, sa dvanaest sjedala. Meggie se osjećala bolje jer ju je Luke ostavio na miru kad mu je ponudila dojk, i činilo se da mu se to sviđa koliko i ona druga, mnogo gora aktivnost. Ma koliko da je željela djecu, hrabrost ju je napustila. Prve nedjelje, kad bolovi prođu, rekla je sebi, pokušat ću ponovo. Beba je, uostalom, možda već na putu pa se više neće morati upuštati u to dok ne poželi još jednu bebu. Blistavih očiju, sa zanimanjem je gledala oko sebe dok se autobus stenjući vulkao cestom pokrivenom crvenom prašinom.

Preديو je bio veličanstven, sasvim različit od Gillyja; morala je priznati da se po ljepoti i raskoši Gilly ne može mjeriti s njim. Bilo je očigledno da tu nikad nije vladala nestašica vode. Zemlja je bila boje tek proljevene krvi, blistavo crvena, a trska na poljima koja nisu ostavljena na ugaru bila je u savršenom kontrastu sa tlom — dugački svijetlozeleni listovi klatili su se na vjetru pet do sedam metara iznad tamnocrvenih stabljika debelih kao Lukeova ruka. Nigdje na svijetu, oduševljavao se Luke, nije šećerna trska viša ni bogatija šećerom, nigdje ne daje tako visoke prinose. Sloj svijetlocrvene zemlje debeo je preko trideset metara i sadrži u ogromnim količinama sve potrebne sastojke, tako da trska mora biti savršena, posebno kad se uzmu u obzir oborine. I nigdje drugdje na svijetu trsku ne sijeku bijelci, nezadrživim tempom bijelog čovjeka uvijek željnog novaca.

— Ti bi bio dobar ulični govornik, Luke — rekla je Meggie ironično.

Iskosa ju je pogledao, pomalo sumnjičavo, ali se suzdržao od komentara jer je autobus u tom trenutku stao uz kraj ceste; stigli su.

Himmelhoch se sastojao od velike bijele kuće na vrhu brda okružene kokosovim palmama, bananama i lijepim, nešto manjim palmama, čiji su se listovi lepezasto širili kao paunov rep. Gaj petnaestak metara visokih bambusa štiti je kuću od najneugodnijih sjeverozapadnih monsumskih vjetrova. Iako na brdu, kuća je stajala na pet metara visokim stupovima.

Luke je nosio kovčeg, a Meggie je jedva držala korak s njim dok su se penjali crvenom prašinom pokrivenom stazom, teško dišući, još uvijek u propisnim cipelama i čarapama, dok joj je opušteni obod šešira padao na lice. Vlasnik plantaža šećerne trske nije bio kod kuće, ali pred njih je, na verandu, dok su se penjali uz stepenice, izišla njegova žena, oslanjajući se na dva štapa. Osmjehivala se, i kad je ugledala to prijazno lice, Meggie se odmah osjetila bolje.

— Udite, udite! — rekla je s izrazitim australskim naglaskom.

Meggie je očekivala da će čuti njemački jezik i neizmjerno se obradovala. Luke je spustio kovčeg, rukovao se s gospođom Mueller, koja je radi toga odložila jedan štap, i otrčao niz stepenice da uhvati autobus kad se bude vraćao. Arne Swenson trebalo je da dođe po njega u pivnicu u deset sati.

— Kako vam je ime, gospođo O'Neill?

— Meggie.

— Oh, lijepo ime! Ja se zovem Anne, i željela bih da me tako i zovete, Anne. Bila sam strahovito osamljena ovdje otkako je djevojka koju smo imali prije mjesec dana otišla, ali nije lako naći dobru kućnu pomoćnicu pa sam se nekako sama snalazila. Luddie i ja smo sami, nemamo djece. Nadam se da će vam se sviđati kod nas, Meggie.

— Sigurna sam u to, gospođo Mueller... Anne.

— Dopustite da vam pokažem vašu sobu. Možete li sami ponijeti taj kovčeg? Ja, na žalost, nisam u stanju nositi ništa teško.

Soba je bila namještena skromno, kao i čitava kuća, ali je gledala na jedinu stranu na kojoj pogled nije zaklanjalo neko zaštitno raslinje, a iz nje se izlazilo na istu verandu kao i iz dnevne sobe, koja se Meggie učinila čudno praznom, s namještajem od trske, bez sagova i zavjesa.

— Ovdje je jednostavno prevruće za somot i cic — objasnila joj je Anne. — Upotrebljavamo namještaj od trske i nosimo samo onoliko odjeće koliko to pristojnost zahtijeva. Morat ću vas naučiti nekim stvarima, inače ćete umrijeti. Obučeni ste preko svake mjere.

Na sebi je imala bluzu bez rukava s dubokim izrezom i kratki šorc, iz kojeg su stršale mršave, iskrivljene, drhtave noge. Za vrlo kratko vrijeme Meggie se našla slično odjevena, posudivši odjeću od Anne dokne nagovori Lukea da joj kupi ono što joj je najnužnije. Bilo je pravo poniženje objašnjavati kako joj on uzima sav novac, ali nakon što je to izdržala, bilo joj je lakše pomiriti se s tim da hoda s tako malo odjeće na sebi.

— E pa, vama moj šorc sigurno bolje stoji nego meni — rekla je Anne, i nastavila svoje lepršavo predavanje. — Drva za loženje donosit će Luddie; neće trebati da cijepate drva ni da ih vučete uz stepenice, željela bih da imamo električnu struju kao kuće bliže Dunnyju, ali vlasti su spore kao kiša nedjelja. Možda će električni vod stići do Himmelhocha dogodine, ali do tada ćete kuhati na strašnom starom štednjaku na drva, bojim se. Međutim, istog trenutka kad dobijemo struju, Meggie, nabavit ćemo električni štednjak i frižider i uvest ćemo električnu rasvjetu.

— Navikla sam da živim bez toga.

— Da, ali tamo gdje ste živjeli vrućine donose sušu, a ovo je mnogo, mnogo gore. Moram priznati da se bojim za vaše zdravlje. Žene koje nisu rođene i odrasle ovdje, često se razbole; dolazi do nekog poremećaja krvotoka, mislim. Mi smo na istoj udaljenosti od ekvatora kao Bombay i Rangoon na sjeveru, znate, a to su područja na koja se teško navikavaju oni koji tu nisu rođeni, ljudi i životinje podjednako. — Osmjehnula se. — Oh, lijepo je što ste ovdje! Nas dvije divno ćemo se zabavljati! Volite li čitati? Luddie i ja smo pasionirani knjigožderi.

Lice Meggie se ozarilo.

— Oh, da!

— Divno! Onaj vaš krupni muž manje će vam nedostajati.

Meggie nije ništa odgovorila. Nedostajat će joj Luke? Njen lijepi muž? Bit će savršeno sretna ako ga nikad više ne vidi, pomislila je. Ipak on jest njen muž, i zakon kaže da mora živjeti s njim. Ušla je u taj brak otvorenih očiju; nije mogla okriviti za to nikoga osim sebe. A možda će, kad sakupe novac i posjed u zapadnom Queenslandu postane stvarnost, Luke i ona ipak moći živjeti zajedno, srediti odnose, upoznati jedno drugo, slagati se...

On nije bio loš ni nepodnošljiv čovjek; jednostavno je tako dugo živio sam da nije naučio dijeliti sebe s nekim drugim. A bio je i jednostavan čovjek koga nisu mučile nikakve sumnje i koji je bezobzirno išao za svojim ciljem. A ono što je želio bilo je sasvim konkretno, makar bilo i san; bila je to nagrada za neumoran rad,

samoprijegor i odricanje. I za to je zasluživao poštovanje. Ni na trenutak nije pomislila da će makar i djelić novca potrošiti na vlastite užitke; ono što je govorio, to je i mislio. Novac će ostati u banci.

Nevolja je bila u tome što nije imao vremena da se posveti ženi, ni sklonosti za to; činilo se da uopće ne zna da je žena drukčija, da joj je potrebno nešto što njemu nije, a da ono što je potrebno njemu ne mora biti potrebno i njoj. Pa sad, moglo je biti i gore. Mogao joj je naći zaposlenje kod nekog mnogo nepristupačnijeg i bezobzirnijeg nego što je Anne Mueller. Na vrhu ovog brda neće joj se dogoditi nikakvo zlo. Ali, oh, kako je bila daleko od Droghede!

Ta posljednja misao ponovo joj se javila kad su završile obilazak kuće i, stojeći na verandi ispred dnevne sobe, promatrala predio oko Himmelhocha. Velika polja šećerne trske (manja, doduše, nego pašnjaci, bilo je moguće obuhvatiti ih pogledom) nemirno su svjetlucala kako je vjetar mrsio raskošne perjanice biljaka uglačane od kiše do smaragdno zelene boje. Teren se blago spuštao do džunglom obraslih obala velike rijeke, mnogo šire od Barwona. Iza rijeke također su se pružala polja šećerne trske, pravokutnici otrovno zelene boje, razdvojeni krvavo crvenim poljima na ugaru, sve do podnožja velike planine gdje su obrađene površine graničile s džunglom. Iza stožastog vrha planine provirivali su, nešto dalje, drugi vrhovi, gubeći se u purpurnoj izmaglici. Nebo je bilo izrazitije, tamnije plave boje nego nad Gillyjem, okićeno sniježno bijelim, gustim oblačićima; sve boje bile su mnogo življe, intenzivnije.

— To je Mount Bartle Frere — rekla je Anne, pokazujući na osamljeni vrh. — Uzdiže se naglo od morske razine do visine od dvije tisuće metara. Kažu da je od čistog kalaja, ali džungla onemogućava otvaranje rudnika.

Gusti, tromi vjetar donosio je žestok, otužan miris, kojeg se Meggie uzalud pokušavala osloboditi otkako je izašla iz vlaka. Podsjećao je na zadah truleži, ali nije bio to; nepodnošljivo sladak, prodoran, činilo se da je uvijek prisutan, ne slabeći nikad, ma koliko snažno vjetar puhao.

— To je miris melase — rekla je Anne, primijetivši kako se Meggie mršti; pripalila je tvorničku cigaretu marke *Ardath*.

— Odvratan je.

— Znam, zato i pušim. Čovjek se na njega malo-pomalo ipak navikne, iako, suprotno drugim mirisima, nikad potpuno ne nestaje. Melasa je uvijek tu, svakog dana.

—Kakve su ono zgrade tamo pored rijeke, s visokim crnim dimnjacima?

— To je tvornica u kojoj se trska prerađuje u sirovi šećer. Ono što preostane od trske kad se iz nje izvuče šećer, naziva se bagasa. Sirovi šećer i bagasa otpremaju se odavde u Sydney na daljnju preradu. Od sirovog šećera dobivaju se melasa, šećerni sirup, zlatni sirup, smeđi šećer, bijeli šećer i tekuća glukoza. Od bagase se prave ploče slične iverici. Ništa se ne baca, nema otpadaka. Zato je čak i u ovo vrijeme depresije uzgajanje šećerne trske vrlo rentabilno.

Arne Swenson bio je visok sto devedeset četiri centimetra, točno kao i Luke, i bio je neobično lijep čovjek. Neprestano izloženo suncu, njegovo tijelo bilo je zlatnosmeđe boje, a kovčrava kosa pokrivala mu je glavu kao žut šljem. Profinjene švedske crte lica bile su toliko slične Lukeovim da se čovjeku nametala misao da u žilama Iraca i Škota teče podosta nordijske krvi.

Luke je skinuo bijeli radni kombinezon i bijelu košulju i obukao kratke hlače. Sjео je do Arnea u kabinu starog, sipljivog kamioneta na šasiji Forda Model T, i krenuli su na polje kraj Goondija gdje je ekipa sjekla trsku. Polovni bicikl što ga je bio kupio ubacio je u kamionet zajedno sa svojim kovčegom. Umirao je od želje da se baci na posao.

Ostali momci sjekli su trsku od svitanja, i nitko od njih nije se ni osvrnuo kad je smjerom od barake naišao Arne, vodeći Lukea. Radno odijelo sjekača sastojalo se od kratkih hlača, čizama, debelih vunениh čarapa i platnenog šešira. Skupivši obrve, Luke je promatrao ljude kako rade; bio je to zaista neobičan prizor. Bili su od glave do pete crni od čađe, a znoj koji se slijevao niz njihova leđa, prsa i ruke ostavljao je na njima ružičaste pruge.

— Čađa i pepeo od trske — objasnio mu je Arne.

Moramo je spaljivati prije nego što je počnemo sjeći.

Sagnuo se i uzeo dvije alatke, jednu zadržao a drugu pružio Lukeu.

— Ovo je nož za sječenje trske — rekao je, važući svoj u ruci. — Ovim se siječe trska. To je vrlo lako ako se zna kako treba raditi. — Nasmijao se i počeo sjeći trsku, demonstrirajući postupak tako da je posao izgledao lakši nego što je, u stvari, bio.

Luke je pogledao smrtonosno oruđe u svojoj ruci, nož koji nije nimalo podsjećao na mačetu kakva se upotrebljava u Zapadnoj Indiji. Nije se sužavao nego širio prema vrhu, tako da je sječivo imalo oblik trokuta, a na kraju jedne oštrice nalazila se kuka zloslutnog izgleda, kao ostruga na nozi pijetla.

— Mačeta je preslaba za trsku kakva raste u sjevernom Queenslandu — rekao je Arne, završavajući demonstraciju. — Ubrzo ćeš ustanoviti da je ovo prava stvar. Pazi da uvijek bude oštra, i neka ti je sa srećom!.

Arne je otišao na svoj dio polja, ostavivši Lukea, koji je nekoliko trenutaka neodlučno stajao, a zatim se, slegnuvši ramenima, bacio na posao. Nakon nekoliko minuta bilo mu je jasno zašto je taj posao uvijek prepušten robovima i ljudima previše prostodušnim da bi shvatili kako ima i lakših poslova od kojih se može živjeti; kao i striženje ovaca, pomislio je s ironičnim osmijehom. Treba se sagnuti, odsjeći stabljiku, uspraviti se, čvrsto uhvatiti masivno, na vrhu teže stablo, propustiti ga čitavom dužinom kroz ruke odsijecajući lišće, složiti stabljike na urednu gomilu, otići do slijedeće skupine stabala, sagnuti se, odsjeći stabljiku uspraviti se...

U trsci su živjele sve moguće vrste neugodnih životinja — miševi, veliki indijski štakori, žohari, žabe krastače, pauzi, zmijske, stršljeni, muhe i ose. Sve što može bolno ugristi ili nepodnošljivo ubosti bilo je dobro zastupljeno u tom zvjerinjaku. Zato su sjekači najprije palili trsku; bilo im je lakše da rade prljavi od pepela i čađe, nego da se bore sa stanovnicima žive, zelene trske. To ih, međutim, nije spasavalo od ugriza i uboda. Da nije nosio čizme, Lukeove noge izgledale bi gore nego njegove ruke, iako sjekači nikad nisu nosili rukavice. Rukavice su usporavale rad, a vrijeme u tom poslu bilo je gotov novac. Osim toga, nitko nije želio da izgleda kao neki mekušac.

Kad je sunce počelo zalaziti, Arne je dao znak za prekid rada i došao da vidi kako se snašao Luke.

— Bogami, momče, nije loše! — viknuo je tapšući Lukea po leđima. — Pet tona nije loše za prvi dan!

Baraka nije bila daleko, ali se tropska noć spustila tako naglo da je bio već mrak kad su stigli. Prije nego što su ušli, skupili su se goli pod zajedničkim tušem, a zatim su, obavijeni ručnicima, otišli u baraku gdje ih je na stolu čekala večera, koju je pripremao sjekač određen da tog tjedna dežura u kuhinji. Svaki od sjekača imao je neki svoj specijalitet, i pred svakim radnikom našlo se uvijek brdo hrane. Te večeri čekali su ih odresci s krumpirom, pogače i roli-poli s džemom. Svi su se bacili na jelo i proždrljivo smazali sve do posljednje mrvice.

Sa svake strane dugačke prostorije sa zidovima i krovom od valovitog lima stajao je red željeznih kreveta. Uzdišući i psujući trsku rječnikom na kojem bi im pozavidjeli i kočijaši, ljudi su se goli bacili na neizbijeljene plahte, navlačili preko postelja mreže protiv komaraca i nakon nekoliko trenutaka tonuli u san, nepomične sjene pod šatorima od gaze.

Arne je zadržao Lukea.

— Da ti vidim ruke — rekao je. Pogledao je u krvave posjekotine, žuljeve, ubode. — Najprije ih isperi hipermanganom, a zatim namaži ovom mašću. I savjetujem ti da svake večeri dobro istrljaš šake kokosovim uljem. Imaš čvrste, velike ruke, i ako ti leđa izdrže, postat ćeš dobar sjekač. Za tjedan dana ćeš otvrdnuti i ruke te neće tako boljeti.

Svaki mišić u prekrasno građenom Lukeovom tijelu emitirao je svoj vlastiti bol; strašan, raspinjući bol bio je jedino čega je Luke bio svjestan. Mašću namazanim i u zavoje umotanim rukama ispružio se na ležaj koji mu je dodijeljen, spustio mrežu protiv komaraca i zatvorio oči pred svijetom koji se sastojao od rupica kroz koje je jedva prodirao zrak. Da je mogao i zamisliti što ga čeka, nikad ne bi trošio snagu na Meggie; ona se pretvorila u izbljedjelu, neželjenu i nepotrebnu predodžbu, zabačenu negdje na periferiji njegovih misli. Znao je da za nju neće ostati ništa dokle god bude sjekao trsku.

Trebalo mu je predviđenih tjedan dana da otvrdne i dostigne minimum od osam tona na dan, koliko je Arne zahtijevao od pripadnika svoje ekipe. Zatim se koncentrirano na to da nadmaši samog Arnea. Htio je veći udio u dobiti, čak možda i da postane Arneov partner. Više od svega je, međutim, želio da ga ljudi gledaju kao što su gledali Arnea; Arne je bio gotovo božanstvo, najbolji sjekač trske u Queenslandu, a to je vjerojatno značilo i najbolji na svijetu. Kad bi u subotu otišli u grad, mještani su se nadmetali tko će počastiti Arnea rumom ili pivom, a žene su oblijetale oko njega kao leptiri. Arne i Luke bili su u mnogo čemu slični. Obojica su bili tašti i zadivljeni pogledi žena pričinjavali su im najveće zadovoljstvo, ali sve je ostajalo na tom divljenju. Za žene im nije ostajalo ništa, sve su davali trski.

Rad je za Lukea bio mješavina ljepote i bola, za kojom je, činilo mu se, čeznuo cijelog života. Saginjati se i uspravljati u uvijek istom ritualnom ritmu značilo je sudjelovati u mističnom obredu nedostupnom običnim ljudima. Obavljati vrhunski taj posao, kako je naučio promatrajući Arnea, značilo je biti vodeći pripadnik grupe koja spada u svjetsku radničku elitu, čovjek koji se može držati ponosno gdje god se nađe, jer zna da bi malo koji muškarac koga sretno izdržao jedan dan na sjeći šećerne trske. Engleski kralj nije ništa bolji od njega, jer bi mu se i sam engleski kralj divio kad bi ga vidio. Na liječnike, advokate, piskarala, trgovce mogao je gledati sa sažaljenjem i prezirom. Sjeći trsku na način kako to radi bijeli čovjek željan novaca značilo je dostići vrhunac ljudskih mogućnosti.

Sjedio je na rubu ležaja osjećajući kako mu se isprepleteni, čvornati mišići ruku

nadimaju, promatrajući otvrdle, ožiljcima pokrivene dlanove, svoje preplanule, duge, lijepo oblikovane noge, i osmjehivao se. Muškarac koji može raditi takav posao, i ne samo izdržati nego i voljeti ga, to je pravi *muškarac*. Pitao se može li to engleski kralj reći za sebe.

Meggie je ponovo vidjela Lukea tek nakon četiri tjedna. Svake nedjelje naprahala bi svoj uvijek sjajni nos i oblačila najljepšu svilenu haljinu — od kombinea i čarapa je odustala — i čekala muža koji se nije pojavljivao. Anne i Luddie Mueller nisu govorili ništa, samo su promatrali kako svake nedjelje, kad bi se noć dramatično spustila kao zastor preko blistavo osvijetljene, prazne pozornice, njeno oduševljenje blijedi i gasi se. Ne bi se baš moglo reći da ga je bila željna, ali je bio njen, to jest ona je bila njegova, ili kako se to već moglo pravilno definirati. Pomisao da je potpuno zaboravio na nju, dok ona provodi dane i tjedne čekajući ga, misleći na njega čitavo vrijeme, ta pomisao ispunjavala ju je očajem, bijesom, gorčinom, tugom. Ma koliko se užasavala sjećanja na one dvije noći provedene u radničkom hotelu u Dunnyju, tamo je s njim postala žena; uhvatila je sebe kako žali što nije sebi odrgizla jezik, umjesto što je kriknula od bola. U tome je, naravno, uzrok svemu. Taj ga je bol odbio od nje, upropastio mu zadovoljstvo. Bijes zbog njegove ravnodušnosti prema njenim patnjama postupno se pretvarao u griznju savjesti, tako da je na kraju za sve počela optuživati samu sebe.

Četvrte nedjelje nije se ni potrudila da se dotjera, već se motala po kuhinji bosa, u šorcu i majici, pripremajući topli doručak za Luddieja i Anne, koji su uživali u takvom odstupanju od ustaljenih običaja jednom tjedno. Kad je čula korake na stražnjem stubištu, Meggie je podigla pogled sa slanine što se pržila u tavi i nekoliko trenutaka samo zurila u krupnog, dlakavog muškarca na vratima. Luke?. Je li to Luke? Izgledao je kao isklesan od kamena, kao da nije ljudsko biće. Ta je skulptura, međutim, prešla preko kuhinje, utisnula joj na obraz vlažan poljubac i sjela za stol. Meggie je dodala još nekoliko reznjeva slanine u tavu, i razbila preko njih jaja.

U kuhinju je ušla Anne Mueller, uljudno se osmjehujući, iako je u sebi bila bijesna na njega. Što smjera taj bijednik, kakav je to način ostavljati mladu ženu samu tako dugo?

— Drago mi je što ste se sjetili da imate ženu rekla je. — Dodite na verandu, sjednite malo sa mnom i Luddiejem, pa ćemo zajedno doručkovati. Pomozite Meggie da ponese jaja i slaninu, Luke. Ja ću u zubima ponijeti košaricu s tostom.

Ludwig Mueller bio je po rođenju Australac, ali se na njemu odmah primjećivalo

njegovo njemačko porijeklo — četvrtasta sijeda glava, svijetloplave baltske oči, tamnocrveno lice koje je teško odolijevalo kombinaciji sunca i piva. On i njegova supruga Anne neobično su zavoljeli Meggie i smatrali su se sretnim što su dobili takvu kućnu pomoćnicu. Posebno joj je bio zahvalan Luddie, jer je vidio koliko je Anne sretnija otkako zlatna glava Meggie svjetluca po kući.

— Kako ide sječa, Luke? — upitao je puneći tanjur jajima sa slaninom.

— Ako vam kažem da mi se sviđa, hoćete li mi povjerovati? — nasmijao se Luke, služeći se.

Pronicave Luddyjeve oči zadržale su se neko vrijeme na njegovom lijepom licu, a onda je klimnuo glavom.

— Oh, svakako. Imate pravi temperament za to, i građeni ste kako treba, mislim. Taj vas posao ispunjava zadovoljstvom, uzdiže vas iznad ostalih ljudi.

Razdvojen naslijeđenim poljima trske od akademskog svijeta i bez mogućnosti da zamijeni jedno drugim, Luddie se posvetio proučavanju ljudske naravi. Čitao je debele knjizurine uvezane u najfiniju kožu, na kojima su pisala imena autora kao Freud, Jung, Huxley i Russel.

— Već sam pomislila da nikad nećete doći da obiđete Meggie — rekla je Anne premazujući četkicom tost tekućim maslacem. Bio je to jedini način na koji su mogli upotrebljavati maslac, ali bolji nego nikakav.

— Pa, ovaj, Arne i ja odlučili smo da neko vrijeme radimo i nedjeljom. Sutra odlazimo u Ingham.

— Što znači da vas jedna Meggie neće često vidati.

— Meg to razumije. To neće trajati duže od par godina, a imamo i ljetni prekid. Arne kaže da će mi u to vrijeme naći posao kod CSR-a u Sidneyju, pa bih mogao povesti Meg sa sobom.

— Zašto morate toliko raditi, Luke? — upitala je Anne.

— Treba da skupim novac kako bih mogao kupiti posjed u zapadnom Queenslandu, tamo negdje oko Kynune. Zar vam Meg nije pričala o tome?

— Meggie nije baš govorljiva kad se radi o osobnim stvarima. Pričajte nam vi, Luke.

Sjedili su, slušali i promatrali smjenjivanje izraza na njegovom preplanulom, čvrstom licu, svjetlucanje plavih očiju. Otkako je stigao prije doručka, Meggie nije progovorila ni riječi. A Luke je pričao i pričao o prekrasnim predjelima u tom

zabačenom dijelu zemlje, o travi, velikim sivim pticama zvanim *brolje* koje pažljivo prebiru po prašini jedine ceste za Kynunu, o tisućama i tisućama brzih klokana, o vrelom suncu koje isušuje sve.

— I jednog dana velik komad svega tog bit će moj. Meg je priložila nešto novca za ostvarenje tog cilja, i ako nastavimo raditi ovim tempom, neće nam za to trebati više od četiri-pet godina. Mogli bismo to postići i brže kad bih se zadovoljio skromnijim posjedom, ali znajući koliko mogu zaraditi na sječi trske, dolazim u iskušenje da je siječem malo duže, ali da zato kupim stvarno pristojan komad zemlje. — Nagnuo se naprijed, obuhvaćajući žuljevitim rukama šalicu čaja. — Znete li da sam neki dan zamalo nadmašio Arnea? Posjekao sam jedanaest tona *za jedan dan*.

Luddie je zazviždao s istinskim divljenjem, nakon čega su se upustili u diskusiju o dnevnim rezultatima u sječi trske. Meggie je šutke pila jaki, tamni čaj bez mlijeka. Oh, Luke! Najprije je rekao par godina, sad već četiri-pet, a tko zna koliko će ih biti kad slijedeći put spomene koliko još namjerava tako raditi! Luke voli taj posao, o tome ne može biti sumnje. Hoće li ga se htjeti odreći kad dođe vrijeme? Hoće li? I hoće li ona imati volje da čeka kako bi to saznala? Muellerovi su bili vrlo dobri prema njoj, i nije se satirala od posla, ali ako već treba da živi bez muža, onda bi bilo najbolje da se vrati na Droghedu. Za mjesec dana koliko je provela na Himmelhochu niti jednog trenutka nije se osjećala dobro; nije mogla jesti, patila je od proljeva s grčevima i neke obumrlosti koje se nije mogla otresti. Kako nije bila naviknuta na takvo stanje jer se uvijek osjećala savršeno dobro, ta ju je čudna slabost plašila.

Poslije doručka Luke joj je pomogao da opere tanjure, a onda je odveo u šetnju do najbližeg polja trske pričajući čitavo vrijeme o šećeru i načinu na koji se radi u poljima, kako je divno raditi na čistom zraku, od kakvih je divnih momaka sastavljena Arneova ekipa, koliko je sve to drukčije od striženja ovaca, i koliko je bolje.

Okrenuli su se i ponovo krenuli uz brežuljak kad su stigli do kuće, Luke ju je odveo u hladni podrum ispod zgrade, između stupova. Anne je od tog prostora načinila staklenu bašću; dala je da se vertikalno postave cijevi od keramike različitih dužina i promjera i napune zemljom, a onda zasadila u njih puzavice i penjačice, orhideje raznih vrsta i boja, paprat, tropske lijanje i grmlje. Tlo je bilo mekano i mirisalo na drvene opijlke, o grede tavanice bile su obješene velike žičane košare pune paprati, orhideja i tuberoza, na stupove su bila pričvršćena gnijezda od drvne kore u kojima su rasle fuksije, a oko keramičkih cijevi pobijenih u zemlju cvjetale su begonije

jarkih boja. Bilo je to omiljeno utočište Meggie, jedini kutakna Himmelhochu koji je smatrala ugodnijim od bilo kojeg mjesta na Droghedi. Na Droghedi je bilo jednostavno nemoguće zasaditi toliko biljaka na jednom mjestu jer nije bilo dovoljno vlage u zraku.

— Zar ovo nije divno, Luke? Što misliš, bismo li nakon par godina provedenih ovdje mogli unajmiti kuću u kojoj bih živjela? Umireme od želje da pokušam sama stvoriti ovakvo nešto.

— Zašto bi, zaboga, željela živjeti sama u nekoj kući? Ovo nije Gilly, Meg; u mjestima kao što je ovo, žena sama nije nikad sigurna. Mnogo ti je bolje ovdje, vjeruj mi. Zar nisi zadovoljna ovdje?

— Zadovoljna sam koliko to čovjek može biti u tuđoj kući.

— Slušaj, Meg, moraš jednostavno biti zadovoljna ovim što imaš dok se ne odselimo na zapad. Ne možemo trošiti novac na unajmljivanje kuća i priuštiti sebi da živiš ne radeći ništa. Nikad ne bismo uštedjeli koliko treba. Čuješ li me?

— Čujem, Luke.

Bio je tako iznerviran da nije uradio ono što je namjeravao kad ju je odveo u rt ispod kuće, naime da je poljubi. Umjesto toga ju je samo nemarno pljesnuo po stražnjici, malo prejako da bi bilo sasvim nemarno, i krenuo niz brežuljak do mjesta gdje je ostavio bicikl naslonjen na stablo. Više je volio da trideset kilometara gazi pedale nego da troši novac na lokalni vlak ili autobus, što je značilo da mora gaziti pedale još trideset kilometara, na povratku.

— Sirotica mala? — rekla je Anne Luddieju. — Došlo mi je da ga ubijem!

Siječanj, mjesec u kojem su sjekači trske imali najmanje posla, došao je i prošao, a od Lukea nije bilo traga ni glasa. Bio je rekao nešto o tome da će odvesti Meggie u Sydney, ali je umjesto toga otišao u Sydney bez nje, s *Arneom*. Arne je bio neoženjen i imao je tetku koja je posjedovala kuću u Rozelleu, u neposrednoj blizini (nije trebalo trošiti novac na tramvajске karte) CSR-a, što je bila kratica za Kolonijalne rafinerije šećera. Unutar kiklopskih zidina od betona podignutih na vrhu brda kao tvrđava, sjekač s dobrim vezama mogao je uvijek dobiti posao. Luke i Arne održavali su kondiciju slažući vreće sa šećerom, a u slobodno vrijeme bavili su se plivanjem i jahanjem na valovima.

Ostavljena u Dungloeu kod Mullerovih, Meggie je, preznajavajući se, preturila preko glave » kišno doba«, kako su zvali monsunski period. » Suho doba« trajalo je

od ožujka do studenog i u tom dijelu kontinenta nije bilo baš sasvim suho, ali u usporedbi s » kišnim dobom« pravi raj. Za » kišnog doba« nebo bi se jednostavno otvorilo i rigalo vodu, ne preko cijelog dana nego na mahove. Između tih naleta kiše zemlja je isparavala i iz polja šećerne trske, tla, džungle i planina dizali su se ogromni bijeli oblaci vodene pare.

Kako je vrijeme prolazilo, Meggie je sve više čeznula za kućom. Sjeverni Queensland, to je sad znala, nikad neće postati njen dom. Prvo, nije joj odgovarala klima, možda zato što je čitav život provela u suhim predjelima. Osim toga, teško joj je padalo osamljenost, otuđenost, obumrlost u koju je sve više tonula. Nije podnosila bujni svijet kukaca i gmazova zbog kojih se svaka noć pretvarala u carstvo ogromnih štakora, tarantula, žohara, miševa. Nije bilo nikakvog načina da se kuća oslobodi te gamadi, i Meggie je zbog toga neprestano živjela u strahu od tih agresivnih, krupnih, vječito *gladnih* životinja. Najviše od svega mrzila je *dunny*, što je, osim naziva od milje za Dungle, bio i lokalni naziv za zahod, na veliko uživanje mjesnog stanovništva koje je u toj igri riječi nalazilo nadahnuće za uvijek nove viceve. U Dunnyju *dunny* je bio mjesto u kojem se čovjeku okretao želudac od gađenja, jer zbog vlažne klime' nije bilo moguće koristiti jame u zemlji koje bi mogle postati rasadnik tifusa, dizenterije i drugih bolesti. Umjesto jama u zemlji, *dunny* u Dunnyju bio je paklinom premazana limena kanta koja je strahovito zaudarala i u kojoj, su se, kako se punila, sve više množili razni gadni kulci i crvi. Jednom tjedno kantu su odnosili i zamjenjivali praznom, ali jednom tjedno nije bilo dovoljno.

Duh Meggie bunio se protiv mirenja s takvim stvarima kao s nečim normalnim. Mogla je provesti u sjevernom Queenslandu čitav život a da se ne bi pomirila s njim. Pa i ostat će tu do kraja života, razmišljala je sumorno, ili bar dok Luke ne ostari toliko da više ne može sjeći trsku. Ma koliko da je čeznula za Droghedom i sanjala o njoj, Meggie je bila previše ponosna da bi priznala svojim kako je suprug zanemaruje. Radije će prihvatiti doživotno progonsvo, rekla je sama sebi prkosno.

Prolazili su mjeseci, prošla je i prva godina, i malo-pomalo se približavao i kraj druge. Samo beskrajna ljubeznost Muellerovih zadržavala je Meggie, koja je pokušavala raščistiti sa svojim dilemama, na Himmelhochu. Da je zatražila od Boba novac za povratak kući, on bi joj ga bio poslao telegrafski, ali sirota Meggie nije se nikako mogla odlučiti da kaže svojoj obitelji kako je Luke ostavlja bez prebijene pare. Dan kada im to kaže bit će dan kada će napustiti Lukea da mu se nikad više ne vrati, a još se nije mogla odlučiti na takav korak. Čitav njen odgoj suprotstavljao se takvoj

odluci — svetost supružničkog obećanja, nada da bi jednog dana mogla imati djecu, položaj što ga Luke zauzima kao suprug i gospodar njene sudbine... Bilo je tu, zatim, sve ono što je proizlazilo iz njene vlastite naravi — tvrdoglavi, nepokolebljivi ponos, uvjerenje da je za sve kriva i ona koliko i Luke. Da je kod nje bilo sve kako treba, Luke bi se možda ponašao drukčije.

Za osamnaest mjeseci svog izgnanstva bila je s njim šest puta, i premda nije imala pojma da postoji nešto što se naziva homoseksualizmom, pomišljala je ponekad kako se Luke trebao oženiti Arneom, jer živi s njim i najviše voli njegovo društvo. Postali su partneri i putovali tamo-amo duž tisuću petsto kilometara duge obale prateći žetvu trske i živeći, činilo se, samo za rad. Luke, kad bi došao da je vidi, nije ni pokušavao s nekim intimnostima, samo bi sjedio sat-dva naklapajući s Luddiejem i Anne, prošetao se s Meggie, prijateljski je poljubio i nestao.

Njih troje, Luddie, Anne i Meggie, provodili su sve svoje slobodno vrijeme čitajući. Biblioteka na Himmelhochu bila je mnogo bogatija nego na Droghedi, a uz to i sastavljena od neusporedivo vrednijih, zaista probranih djela, i Meggie je čitajući naučila vrlo mnogo.

Jedne nedjelje u lipnju 1936. godine Luke i Arne stigli su zajedno, neobično zadovoljni sami sobom. Došli su, bilo je prvo što su rekli, da pruže Meggie priliku da se provede. Odlučili su da je odvedu na *ceilidh*.

Suprotno općoj tendenciji etničkih grupa u Australiji da se raštrkaju i brzo pretope u Australce, nacionalnosti što su živjele na poluotoku u sjevernom Queenslandu ljubomorno su čuvale svoje narodne tradicije. — Kinezi, Talijani, Nijemci, Iraci i Škoti sačinjavali su, uz to, većinu stanovništva. I kad bi Škoti priredili *ceilidh*, dolazio je svaki Škot koji je živio u krugu od mnogo milja.

Na veliko iznenađenje Meggie, Luke i Arne bili su u škotskim kiltovima; kad je malo povratila dah, zaključila je da izgledaju naprosto veličanstveno. Nema nošnje koja toliko ističe muškost kao škotski kilt kad ga nosi lijepo građen muškarac; bogato se plisirana suknjica otraga lagano, dostojanstveno klata a sprijeda ostaje potpuno nepomična, kožna torbica — *sporrán* — kao da je tu da štiti krilo, a ispod suknjice vide se čvrste, lijepe noge u dokoljenicama sa šarom oblika dijamanata i cipelama s kopčom. Za plaid i jaknu bilo je pretopio, pa su se Luke i Arne zadovoljili bijelim košuljama raskopčanim do sredine prsa, s rukavima zavrnutim iznad lakata.

— Što je to uopće *ceilidh*? — upitala je kad su krenuli.

— To je gelska riječ, a znači skup ili zabavu s plesom.

— Zašto ste, zaboga, obukli kiltove?

— Bez njih nas ne bi pustili da uđemo, iako nas poznaju, jer bez nas ne može proći nijedan ceildh između Brisa i Cairnsa.

— Zaista? Sigurna sam, u stvari, da idete na svaki, jer ne mogu zamisliti da bi Luke investirao novac u kilt. Zar nije tako, Arne?

— Čovjek mora malo da se opusti — rekao je Luke, pomalo defenzivno.

Ceilidh se održavao u daščari sličnoj štaglji, koja je trunula i raspadala se usred mangrovima obraslih močvara što su se prostirale oko ušća rijeke Dungloe. » Oh, kakva zemlja i kakvi "mirisi!« pomislila je Meggie očajno, mršteći se, kad joj je do nosa dopro nov, odvratan, neopisiv zadah. Melasa, trulež, kante-zahodi, a sad još i mangrovi! Raspadanje obalskih nanosa slilo se u jedan jedinstven smrad.

Svi muškarci koji su došli na zabavu bili su, sasvim razumljivo, u kiltovima. Kad su ušli i kad se osvrnula naokolo, Meggie je shvatila kako se bijedno osjeća paunica u sjeni svog raskošnog, slikovitog mužjaka. Žene su bile tako zasjenjene da se gotovo nisu primjećivale, i taj je prvi dojam s vremenom postajao sve jači.

Dvojica gajdaša u tartanima sa složenim uzorkom klana Anderson, sa svijetloplavom osnovom, stajali su na klimavom podiju u jednom kutu dvorane, savršeno skladno svirajući splet veselih škotskih melodija, dok im je znoj potokom tekao niz pocrvenjela lica.

Nekoliko je parova plesalo, ali najbučnije je bilo oko skupinice muškaraca koji su dodavali čaše s pićem koje je, očigledno, bilo škotski viski. Meggie se našla odgurnuta u jedan kut s nekoliko drugih žena i bila je sretna što tu može ostati i promatrati, fascinirana. Nijedna žena nije nosila tartan s uzorkom nekog klana, jer Škotkinje i ne nose kilt već samo plaid, a bilo je prevruće da bi netko nosio takav teški komad debele tkanine prebačen preko ramena. Zato su žene bile u svojim nimalo elegantnim pamučnim haljinama, koje su se mogle sakriti pred kiltovima muškaraca. Bilo je jarkocrvenih i bijelih šara klana Menzies, živahnih crno-žutih šara klana MacLeod iz Lewisa, prozračno plavih i crvenih šahovskih polja klana Skene, upadljivih višebojnih uzoraka klana Ogilvy, ljupkih crveno-sivo-crnih šara klana MacPherson. Luke je nosio kilt u šarama klana MacNeil, a Arne loulendski jakobinski tartan. Prekrasno!

Luke i Arne bili su, očito, poznati i omiljeni. Tko zna koliko su puta bili na takvim zabavama bez nje! I zašto su se sjetili da večeras povedu nju? Uzdahnuła je i naslonila se na zid. Ostale žene znatiželjno su je promatrale, a posebno su zagledale vjenčani prsten na njenoj ruci. Luke i Arne bili su cilj mnogih zadivljenih ženskih

pogleda, a ona je u ženskim pogledima osjećala zavist. Pitam se što bi rekla kad bih im povjerala da je onaj crni, moj suprug, samo dvaput došao da me vidi u posljednjih osam mjeseci, i da kad dođe, i ne pomišlja na to da me odvede u krevet? Pogledajte taj par, tu dvojicu umišljenih škotskih razmetljivaca! Ni jedan od njih uopće nije Škot, samo se pretvaraju jer znaju da u kiltovima izgledaju senzacionalno, a vole da budu u centru pažnje. Veličanstven par varalica! Previše ste zaljubljeni sami u sebe da bi vam bila potrebna bilo čija ljubav!

U ponoć, ženama je naloženo da stanu uz zid, gajdaši su zaszvirali *Caber Feidh* i počeo je ozbiljan ples. Do kraja života, kad god čuje zvuk gajdi, Meggie će se ponovo naći u tom štaglju. Ti prizori javit će joj se pred očima i kad vidi njihanje kilta; bili su to trenuci čudesnog stapanja zvuka i pokreta, života i neukrotive vitalnosti, koji ostaju trajno usađeni u sjećanju, kao čarolija, i nikad se ne gube.

Na tlo su položeni ukršteni mačevi; dvojica muškaraca u kiltovima klana MacDonald iz Sleata podigli su ruke iznad glava kao balerine i vrlo ozbiljno, kao da će na kraju plesa ti mačevi biti zabijeni u njihove grudi, počeli svoj zamršeni hod preko, između, oko mačeva

Snažni, prodorni vrisak rasplesao je prozračno tkanje zvuka gajdi i melodija se promijenila u *All the Blue Bonnets over the Border*. Mačevi su sklonjeni i u ples su se uključili svi muškarci u prostoriji; ruke su se spajale i rastavljale, kiltovi lepršali. Igrali su brzi reel, zatim živahni, nešto sporiji *strathspey* i konačno fling; topot nogu na drvenom podu odzvanjao je među krovnim gredama, kopče na cipelama su svjetlucale i, svaki put kad bi se ritam promijenio, netko bi zabacio glavu i ispustio onaj krik, zavijajući krik što bi izazvalo lavinu krikova iz drugih snažnih grla. A žene su samo promatrale, zaboravljene.

Bilo je četiri sata ujutro kad je ceilidh završen. Plesače vani nije dočekala reska svježina Blair Atholla ili Skyea, nego zagušljiva omorina tropske noći; veliki nezgrapni mjesec plovio je kroz zvjezdama posuto prostranstvo, a zrak je bio zasićen teškim isparinama mangrova. Dok ih je Arne odvezio u starom sipljivom *Fordu*, posljednje što je Meggie čula bila je otegnuta žalopojka *Flowers o' the Forest*, koja je bila znak za odlazak kući. Kući. Gdje je njena kuća?

— Pa, kako ti se sviđjelo? — upitao je Luke.

— Više bi mi se sviđjelo da sam mogla više plesati — odgovorila je.

— Što, na *ceilidhu*? Pretjeruješ, Meg! Na *ceilidhu*, u stvari, plešu samo muškarci, pa nam vi žene možete biti samo zahvalne što vam je uopće dopušteno da plešete.

— Čini mi se da je mnogo toga rezervirano isključivo za muškarce, a naročito sve što je dobro i zabavno.

— E pa, oprost! — rekao je Luke uvrijeđeno. — Mislio sam da ćeš jedva čekati malo promjene, zato sam te i poveo. Nisam morao, znaš! A kako mi za to nisi nimalo zahvalna, više te nikad neću povesti.

— To vjerojatno ionako nisi namjeravao — rekla je Meggie. — Tebi nimalo ne odgovara da se miješam u tvoj život. Mnogo toga sam naučila za ovih nekoliko sati, ali mislim da to nije ono što si želio da naučim. Sve je teže i teže praviti budalu od mene, Luke. U stvari, sita sam i tebe i života koji vodim, svega!

— Pssst! — zašištao je, zgranut. — Nismo sami!

— *Onda dođi sam!* — odbrusila je. — Kad mi se uopće pružila prilika da budem nasamo s tobom duže od nekoliko minuta?

Arne je zaustavio kola u podnožju brežuljka Himmelhoch i s razumijevanjem se osmjehnuo Lukeu.

— Hajde, stari moj, otprati je — rekao je. — Ja ću pričekati. I ne trebaš se žuriti.

— Ozbiljno ti kažem, Luke! — rekla je Meggie čim su se udaljili toliko da ih Arne nije mogao čuti. — Crv je u meni počeo da radi, čuješ li me? Znam da sam obećala da ću te slušati, ali ti si obećao da ćeš me voljeti i brinuti se za mene, tako da smo oboje lažjivci. Želim da se vratim kući na Droghedu!

Pomislio je na njene dvije tisuće funti godišnje, i kakav bi to gubitak bio za njegov bankovni račun.

— Oh, Meg! — rekao je nemoćno. — Vjeruj mi, draga, ovako neće ostati zauvijek, obećavam ti. A na ljeto ću te povesti sa sobom u Sydney, poštenja mi. Arneova tetka ima u svojoj kući prazan stan u kojem možemo živjeti tri mjeseca. Divno ćemo se provesti! Izdrži još godinu dana ili nešto više, a onda ću prestati s ovim poslom, kupit ćemo posjed i srediti život, što kažeš?

Mjesečina mu je obasjavala lice; činilo se da je uistinu uzbuđen, da govori iskreno, da se kajе. I bio je nevjerojatno sličan Ralphu de Bricassartu.

Meggie je popustila jer je još uvijek nadasve željela djecu.

— U redu — rekla je. — Još godinu dana. Ali držim te za riječ da ćeš me povesti u Sydney. Luke, vodi računa o tome!

Jednom mjesečno Meggie se po dužnosti javljala pismom Fee, Bobu i dječacima. Opisivala je naširoko sjeverni Queensland, začinjavajući opise odmjerenom humorističkim komentarima, ali nikad nije niti jednom riječju spomenula svoje nesporazume s Lukeom. Njen vječiti ponos! Koliko su na Droghedi znali, Muellerovi su bili Lukeovi prijatelji i stanovala je kod njih zato što je Luke često putovao. Njene iskrene simpatije prema tim ljudima prožimale su svaku riječ koju je napisala o njima, tako da nitko na Droghedi nije imao razloga da se brine za nju. Žalostilo ih je samo to što nije dolazila da ih obiđe. Samo, kako da im kaže da nema novaca za put, a da im istovremeno ne prizna u što se pretvorio njen braks Lukeom O'Neillom?

Povremeno bi smogla snage da kao usput priupita za biskupa Ralpa, a isto tako rijetko Bob bi se sjetio da joj napiše ponešto što bi o njemu saznao od majke. A onda je stiglo pismo koje je govorilo samo o njemu.

» Jednog dana jednostavno je iskrnuo, kao da je s neba pao,« pisao joj je Bob. » Izgledao je nekako sav izvan sebe i nakrivo nasaden. Moram ti reći, samo što se nije srušio kad smo mu rekli da nisi ovdje. Bio je ljut kao sam vrug što mu nismo javili za tebe i Lukea, ali onda mu je mama rekla kako si ti uvrtjela sebi u glavu da mu to ne treba javljati, pa je ušutio i više to nije spominjao. Mislim, međutim, da si mu nedostajala više nego što bi mu nedostajao netko od nas, i mislim da je to sasvim prirodno jer si provodila više vremena s njim nego mi, i jer je, čini mi se, u tebi uvijek vidio nešto kao mlađu sestru. Motao se naokolo kao da očekuje da ćeš svakog trenutka iskrnuti odnekud, jadnik! Nismo imali ni sliku da mu pokažemo, i tek kad nas je upitao, sjetio sam se da, začudo, ni ti ni bilo tko od nas nije na vjenčanju pomislio da pozove fotografa. Pitao je imaš li djece, a ja sam mu rekao da, mislim, nemaš. Nemaš djece, zar ne, Meggie? Koliko je vremena prošlo od tvoje udaje? Još malo pa dvije godine? Sigurno jer je već srpanj. Vrijeme leti, zar ne? Nadam se da ćeš ubrzo imati djecu, jer mi se čini da bi ta vijest veoma obradovala biskupa. Htio sam mu dati tvoju adresu, ali on je rekao da nije potrebno. Ne bi mu bila ni od kakve koristi jer odlazi u Atenu, u Grčku, na izvjesno vrijeme, s nadbiskupom za koga radi. Taj nadbiskup ima neko digičko ime dugo četiri metra, nikad nisam bio u stanju da ga zapamtim. Možeš li zamisliti, Meggie, da lete avionom! Poštenja mi! Bilo kako bilo, kad je ustanovio da nisi na Droghedi i da nema s kim jahati naokolo, nije dugo ostao, izjahao je sam dva-tri puta, svakog jutra nam držao misu i šestog dana oputovao.«

Meggie je spustila pismo. Saznao je, saznao je! Konačno je saznao. Što je

promislio kad je čuo, je li ga zaboljelo? Zašto ju je onda nagovarao da to uradi? Ništa se nije popravilo. Ne voli Lukea i nikad ga neće zavoljeti. On bi mogao biti samo nadomjestak muškarac koji će joj dati djecu sličnu onoj koju bi mogla imati s Ralphom de Bricassartom. Oh, bože, kakva zbrka!

Nadbiskup di Contini-Verchese odbio je ponudeni apartman u reprezentativnoj palači Pravoslavne crkve u Ateni, odlučivši se radije za obični hotel. Njegova misija bila je, na trenutke, vrlo delikatna. Bilo je mnogo pitanja koje je već odavno trebalo raspraviti s vodećim dostojanstvenicima Grčke pravoslavne crkve, s kojom je, kao i s Ruskom pravoslavnom crkvom, Vatikan lakše nalazio zajednički jezik nego s protestantima. Pravoslavne crkve bile su, konačno, šizmatičke, a ne heretičke, njihovi patrijarsi, kao i rimski papa, bili su izravni nasljednici svetog Petra.

Nadbiskup je znao da misija koja mu je povjerena treba da posluži kao neka vrsta diplomatskog ispita, da je odskočna daska za više funkcije u Rimu. Njegov talent za jezike ponovo mu je dobro došao, jer je prilikom odlučivanja upravo činjenica da tečno govori grčki prevagnula u njegovu korist. Pozvali su ga čak iz Australije, s naglom da doputuje avionom.

Bilo je upravo nezamislivo da krene bez biskupa de Bricassarta, jer je s godinama naučio da se sve više i više oslanja na tog izvanrednog čovjeka. Mazarin, pravi Mazarin, a nadbiskup se kardinalu Mazarinu divio kudikamo više nego kardinalu Richelieuu, pa je ta usporedba bila ravna najvećoj pohvali. Ralph je posjedovao sve što Crkva smatra najdragocjenijim osobinama svojih visokih funkcionera. Po teološkim nazorima, bio je konzervativac, po etičkim također; imao je brz i suptilan um, lice mu nikad nije odavalo ono što se događa u njemu, i raspolagao je izuzetnim talentom da točno osjeti na koji će način najbolje udovoljiti onima s kojima je u društvu, bez obzira na to da li ih mrzi ili voli, da li se slaže ili ne slaže s njima. Ipak nije bio ulizica nego diplomat. Bilo je potrebno skrenuti pažnju vatikanskoj hijerarhiji na njega, i uspon će mu biti osiguran. A to je bilo ono što je nadbiskup di Contini-Verchese želio, jer nikako nije htio da izgubi vezu s Ralphom de Bricassartom.

Bilo je vrlo vruće, ali poslije sidnejske vlage suhi atenski zrak nije nimalo smetao Ralphu. Brzim koracima, kao i obično u čizmama, jahačkim i sutani, popeo se kamenitom stazom do Akropole, prošao kroz smrknete Propileje, pored Erehtejona i po kosini prekrivenoj kizavim, grubim kamenjem do Partenona, i onda dalje, sve do zida.

Stajao je tu, dok mu je vjetar mrsio tamne kovrče, sad već prosijede iznad ušiju, i

gledao preko bijelog grada u blistava brda i neobično plavetnilo Egejskog mora. Točno ispod njega prostirala se Plaka sa svojim kavanicama ravnih krovova, i s boemskim kolonijama, a sa strane na stijenu naslonjen veliki teatar pod vedrim nebom. U daljini su se nazirali rimski stupovi, križarske tvrđave i mletački dvorci, ali nigdje nije bilo tragova turske vladavine. Kakvi neshvatljivi ljudi, ti Grci! Njihova mržnja prema narodu koji je vladao njihovom zemljom sedam stotina godina bila je takva da su nakon oslobođenja srušili sve džamije, sve minarete. A kakvu povijest imaju, kakvu baštinu! Njegovi Normani bili su barbari obučeni u krzna, a Rim bijedno selo kad je Periko ukrasio vrh ovog brijega mramorom.

Tek sad, kad se našao osamnaest tisuća kilometra daleko od nje, mogao je misliti na Meggie a da ne osjeti potrebu da zaplače. Pa i sad su se daleka brda na trenutak zamaglila, dok nije ponovo zagospodario svojim emocijama. Otkud mu pravo da joj zamjera kad joj je sam rekao da tako uradi? Smjesta je shvatio zašto je tako odlučno zabranila da mu jave - nije htjela da on upozna njenog supruga, ili postane dio njenog novog života. On je, naravno, pretpostavljao da će onaj za koga se uda živjeti s njom bar u Gillanboneu, ako već ne na samoj Droghedi, da će ostati ondje gdje joj neće prijetiti nikakva opasnost, gdje će biti slobodna od briga i svih problema. Kad je, međutim, malo razmislio, shvatio je da bi to bilo posljednje što bi uradila. Ne, ona je morala otići, i dokle god ona i taj Luke O'Neill budu zajedno, neće se vratiti. Bob je rekao da štede novac kako bi kupili posjed u zapadnom Queenslandu, i ta vijest bila je smrtno zvono. Meggie je odlučila da se više nikad ne vrati. Odlučila je da za njega bude mrtva.

Samo, jesi li sretna, Meggie? Je li dobar prema tebi? Voliš li ti njega, tog Lukea O'Neilla? Kakav je to čovjek kad si se okrenula od mene njemu? Što je to imao on, običan radnik, da si odabrala njega umjesto Enocha Daviesa, Liama O'Rourkea ili Alastaira MacQueena? Je li presudno bilo to što *ga ja* ne poznajem, što *ja* ne mogu praviti nikakve poredbe? Jesi li uradila tako da me mučiš, Meggie, da mi uzvратиš? Ali zašto nemate djece? I što je tom čovjeku da se kao skitnica potuca tamo-amo duž obale, a tebe ostavlja da živiš kod njegovih prijatelja? Nije nikakvo čudo što nemate djece, nikad niste dovoljno dugo zajedno. Meggie, zašto? Zašto si se udala za tog Lukea O'Neilla?

Okrenuo se, sišao s Akropole u grad i nastavio se šetati bučnim atenskim ulicama. Kad je stigao do tržica oko ulice Evripidou, zastao je, fasciniran ljudima, ogromnim košarama punim sipa i riba na suncu iz kojih se širio prodoran miris, gomilama povrća i papuča izvezenih zlatnim koncima. Posebno su ga zabavljale žene i njihovi

slobodni, neskriveni zavodnički pogledi, kulturna baština bitno različita od njegove, tradicionalno puritanske. Da je u njihovom nespontanom divljenju bilo pohote (nije se mogao sjetiti boljeg izraza), ono bi ga dovelo u nepriliku, ali on ga je shvaćao u duhu u kojem je izražavano, kao priznanje izuzetnoj tjelesnoj ljepoti.

Vrlo luksuzan i skup hotel u kojem su odsjeli nalazio se na Trgu Omonia. Nadbiskup di Contini-Verchese sjedio je kraj balkonskog prozora, razmišljajući o nečemu. Kad je biskup Ralph ušao, okrenuo je glavu i osmjehnuo se.

— Stigli ste u pravi čas, Ralphe. Htio bih da se pomolimo.

— Mislio sam da je sve u redu. Da nije došlo do nekih neočekivanih komplikacija, vaša preuzvišenosti?

— Nema komplikacija na kakve vi mislite. Danas sam dobio pismo od kardinala Monteverdija, u kojem je iznio želje Svetog Oca.

Biskup Ralph je osjetio kako mu se grudi stežu, a koža oko ušiju čudno ga je zavrbljela.

— Recite mi.

— Čim se pregovori završe... a oni su već završeni... treba da se vratim u Rim. Tamo ću dobiti kardinalski šešir i nastaviti rad u Rimu pod neposrednim nadzorom Njegove Svetosti.

— A ja...?

— A vi ćete postati nadbiskup de Bricassart i vratit ćete se u Australiju na dužnost papinskog legata.

Koža oko ušiju mu je pocrvenjela kao usijana; u glavi mu se zavrtjelo i zateturao je. On, koji nije Talijan, dobiva položaj papinskog izaslanika! To je upravo nečuveno! Oh, sad je sigurno, ipak će postati kardinal de Bricassart!

— Naravno, najprije ćete proći kroz poseban kurs u Rimu i dobiti potrebne instrukcije. To će potrajati oko šest mjeseci, koje namjeravam iskoristiti da vas upoznam s mojim prijateljima. Želim da vas upoznaju, zato što će doći vrijeme kad ću vas pozvati, Ralphe, da mi pomognete u mom radu u Vatikanu.

— Vaša preuzvišenosti, nemam riječi da vam izrazim svoju zahvalnost! Ta velika prilika pruža mi se samo zahvaljujući vama.

— Bog, neka mu je hvala, dao mi je dovoljno inteligencije da vidim kada je netko previše sposoban da bi ostao anonimn, Ralphe. A sad, kleknimo i pomolimo se! Bog je veoma dobar.

Njegov misal i krunica ležali su na stolu. Biskup Ralph posegnuo je drhtavom rukom da dohvati krunicu, i oborio misal na pod. Nadbiskup, koji je sjedio bliže, sagnuo se i dohvatio misal koji se otvorio i radoznalo pogledao smeđi, kao papir tanki list koji je nekad bio ruža.

— Zbilja čudno! Zašto čuvate ovo? Je li to neka uspomena na kuću, ili možda na majku? - Oči koje su mogle prozreti svaku krinku i pretvaranje, gledale su ravno u njega; nije imao vremena da maskira svoje osjećaje, nelagodnost.

— Nije — rekao je, načinivši grimasu. — Majke ne želim da se sjećam.

— Ali taj cvijet sigurno vam mnogo znači kad ga tako brižljivo čuvate među stranicama najdraže knjige. O čemu vam on priča?

— O ljubavi čistoj kao što je moja ljubav prema Bogu, Vittorio. On toj knjizi čini samo čast.

— Toliko sam i sam zaključio jer vas poznajem. Samo, ne ugrožava li ta ljubav vašu ljubav prema Crkvi?

— Ne. Radi Crkve sam je odbacio, i uvijek bih je odbacio. Ostavio sam je daleko iza sebe, i nikad se ne bih mogao vratiti.

— Sad bar shvaćam vašu tugu! Dragi moj Ralphe, sve to nije tako strašno kao što mislite, zaista nije. Živjet ćete da činite dobro ljudima, mnogim ljudima, i mnogi će vas voljeti. A ni onoj kojoj pripada ljubav sačuvana u ovakvoj staroj, mirisnoj uspomeni, neće biti potrebno više. Jer ste vi, pored ruže, sačuvali i ljubav.

— Ne vjerujem da ona to može shvatiti.

— Oh, može, može. Ako ste je toliko voljeli, onda je ona takva da može shvatiti. Inače biste je bili davno već zaboravili i bacili ovaj cvijet.

— Bilo je trenutaka kad sam pomišljao da sve napustim i vratim se njoj, i samo sati provedeni na koljenima učinili su da to ne uradim.

Nadbiskup se digao iz naslonjača i kleknuo do svog prijatelja, tog lijepog čovjeka koga je volio više nego bilo koga na svijetu, izuzimajući Boga i Crkvu, koji su za njega bili nerazdvojni.

— Ne biste se vratili, Ralphe, vi to dobro znate. Vi pripadate Crkvi, uvijek ste joj pripadali i uvijek ćete joj pripadati. Odabrali ste pravi poziv. Sad se pomolimo, a ja ću odsad do kraja života uvijek dodati i molitvu za Ružu. Na našem putu do vječnog života prolazimo, voljom našeg Gospodina, kroz mnoge boli i patnje. Moramo naučiti da ih podnosimo, i ja koliko i vi.

Potkraj kolovoza Meggie je dobila pismo od Lukea, u kojem joj je javio da leži u bolnici u Townsvilleu, jer se razbolio od Weilove bolesti, ali da nije u opasnosti i da će ubrzo izići.

» I tako, izgleda da nećemo morati čekati do kraja godine da budemo zajedno, Meg. Ne mogu se vratiti na sječu trske dok ne budem sto posto zdrav, a najbolje sto mogu učiniti u tom pogledu jest da se pristojno odmorim. Zato ću doći po tebe otprilike za tjedan dana. Otići ćemo na tjedan-dva na jezero Eacham na Athertonskoj visoravni, dok se ne oporavim toliko da se mogu vratiti na posao.«

Meggie je jedva mogla vjerovati svojim očima; sad kad joj se konačno pružila prilika, nije znala želi li biti s njim ili ne. Iako su tjelesni bolovi minuli mnogo brže nego bol što joj je ostao u duši, sjećanje na sve ono što je preživjela u prvoj bračnoj noći u hotelu u Dunnyju bilo je već tako dugo potisnuto iz njenih misli da je nije moglo uplašiti. Osim toga, iz knjiga koje je pročitala naučila je da je dobar dio neugodnosti bio posljedica neznanja, njenog koliko i Lukeovog. Oh, bože, samo kad bi joj ti praznici donijeli dijete! Kad bi imala dijete kome bi mogla posvetiti svoju ljubav, sve bi bilo mnogo lakše. Anne ne bi imala ništa protiv djeteta, naprotiv. Luddie također. Rekli su joj to već stotinu puta, izražavajući nadu da će Luke jednom ostati dovoljno dugo s njom da unese tu željenu promjenu u njen prazni život.

Kad im je rekla što joj je javio, bili su oduševljeni, ali nasamo nisu mogli a da ne izraze sumnju.

— Siguran sam da će taj bijednik naći neki izgovor da zbríše bez nje - rekla je Anne Luddieju.

Luke je negdje posudio kola i došao je po Meggie jednog dana, rano izjutra. Izgledao je mršav, nekako sav smežuran i žut, kao da su ga držali u rasolu. Zaprepaštena, Meggie mu je dodala svoj kovčeg i sjela u kola do njega.

— Što je to Weilova bolest, Luke? Pisao si da nisi u opasnosti, ali meni se čini da si bio ozbiljno bolestan.

— Oh, to je neka vrsta žutice od koje prije ili kasnije oboli svaki sjekač. Prenose je štakori koji žive u trski, a na ljude prelazi kroz posjekotine i rane. Ja sam zdrav i snažan pa prema drugima koji obole nisam bio u tako teškom stanju. Doktori kažu da ću za tjedan-dva biti zdrav kao drijen.

Cesta je vijugala uzbrdo, od mora prema unutrašnjosti, kroz strmi klanac obrastao džunglom. Ispod njih hućala je i pjenila se brza rijeka, a na jednom mjestu u nju se

odnekud odozgo rušio veličanstven vodopad, točno nasuprot ceste. Prošli su između stijene i vodenog zida ispod svjetlucavog svoda vodenih kapi promatrajući fantastičnu igru svjetlosti i sjena. Što su se više penjali, zrak je postajao sve hladniji i ugodno svježiji; Meggie je već bila zaboravila koliko joj je hladni zrak oduvijek prijao. Džungla se nadvijala iznad njih, tako gusta da se nitko nikad nije usudio stupiti u nju. Drveće se u njoj uopće nije vidjelo od mase lisnatih lijana i penjačica koje su se pružale od krošnje do krošnje, neprekidne i beskrajne, kao ogroman sag od čupave zelene tkanine prebačen preko šume. Ispod njegovih rubova Meggie je na trenutke mogla vidjeti prekrasne cvjetove i leptirove, velike okrugle mreže u čijem su središtu nepomično stajali krupni, elegantni, pjegavi pauci, gljive fantastičnih boja izrasle na trulim deblima, ptice s dugim, lepršavim, crvenim ili žutim repovima.

Jezero Eacham ležalo je na prostranoj visoravni, idilično usred nedirnute prirode. Prije nego što se spustila noć, izišli su na verandu ispred pansiona i stajali promatrajući mirnu vodenu površinu. Meggie je željela promatrati ogromne šišmiše, koje su nazivali letećim liscama, kako u jatima, koja su brojila na tisuće životinja, lete kao glasnici strašnog suda prema nizinama u kojima su nalazili hranu, uglavnom voće. Bili su ogromni, zastrašujućeg izgleda, ali neobično plašljivi i sasvim bezopasni. Bilo je uzbudljivo promatrati ih kako lete preko crvenog neba kao tamni pokrovi što pulsiraju. Meggie nikad nije propuštala da ih gleda s verande na Himmelhochu.

Bilo je pravo blaženstvo leći u mekani, hladni krevet; na Himmelhochu morala je nepomično ležati na jednom mjestu dok se plahta ispod nje ne natopi znojem, a onda se oprezno premjestiti na suho mjesto, znajući da se ono na kome je ležala neće osušiti. Luke je iz kovčega izvukao plitku smeđu kutijicu, iz nje izvadio nekoliko malih okruglih predmeta i položio ih na noćni stolić.

Meggie je uzela jedan i počela ga razgledati.

— Što je ovo, zaboga? - upitala je radoznalo.

— To nazivaju francuskim pismom - odgovorio je, zaboravivši da je prije dvije godine odlučio da joj ništa ne govori o kontracepciji. — To stavljam na sebe prije nego što se spojim s tobom, jer bismo inače mogli začeti dijete, a to ne možemo sebi priuštiti dok ne stvorimo vlastiti dom. — Sjedio je gol na krevetu, mršav, ispalih rebara, ali plave su mu oči blistale. Uhvatio ju je za ruku u kojoj je držala francusko pismo. — Još samo malo, Meg, još samo malo! Još nekih pet tisuća funti, mislim, i moći ćemo kupiti najljepši posjed zapadno od Charters Towersa.

— Onda ga već imaš - rekla je, trudeći se da govori mirno. - Napisat ću pismo

biskupu de Bricassartu i zamoliti ga da nam pozajmi taj novac. Dat će nam ga bez kamate.

— To nećeš uraditi! - planuo je. -- Gdje ti je ponos, Meg, zaboga? Zaradit ćemo ono što nam je potrebno, nećemo pozajmljivati! Nikad, otako znam za sebe, nisam nikome bio dužan ni penija, i neću ni sad početi s tim!

Jedva je čula što govori, zureći u njega kao kroz neku zasljepljujuću, crvenu maglu. U čitavom svom životu nije bila tako bijesna. Varalica, lažljivac, sebičnjak! Otkud mu samo smjelost da je tako vara, da je na prijevazu lišava djeteta, da je zavarava pričama kako namjerava jednom kupiti posjed! On je našao svoj dom uz Arne Swensona i šećernu trsku!

Prikrivajući gnjev tako uspješno da se i sama tome iznenadila, ponovo je skrenula razgovor na gumeni kolutić što ga je držala u ruci.

— Reci mi kako funkcioniraju ova francuska pisma, kako ih zoveš. Kako mogu spriječiti da se ne začne dijete?

Stao je iza nje i od dodira njihovih tijela prošli su joj trnci uz leđa. Stresla se; pomislio je da je to od uzbuđenja, a ona je znala da je od gađenja.

— Zar ti ne znaš ništa o tome, Meg?

— Ne znam — slagala mu je. Bilo je to, uostalom, točno, bar kad se radilo o tim francuskim pismima. Nije se mogla sjetiti da je ikad što čula ili pročitala o njima.

Njegove ruke igrale su se s njenim dojlkama.

— Pa evo, znaš, kad svršim, izlazi neka... ne znam kako da ti kažem... tekućina, i ako sam tada u tebi bez ikakve zaštite, ta tekućina tu i ostane. A ako ostane u tebi dosta dugo, ili često, začne se dijete.

Tako, dakle! On je navlačio tu stvar! Ta stvar bila je kao crijevo na kobasici! Varalica!

Ugasio je svjetlo i povukao je na krevet, i ubrzo je primijetila kako poseže rukom za svojim sredstvom protiv djece. Čula je iste zvuke kao onda u hotelskoj sobi u Dunnyju, i sad je znala da on to navlači to francusko pismo. Varalica! Samo, kako ga spriječiti u tome?

Nastojeci da ne pokaže da osjeća bol, izdržala je nekako do kraja. Ako je to nešto sasvim prirodno, zašto toliko boli?

— Nije ti bilo lijepo, zar ne, Meg? - upitao ju je kad je sve bilo gotovo. - Ti si sigurno strahovito uska kad te i sad, kad nije prvi put, toliko boli. Dobro, neću više.

Tebi neće smetati da to uradim igrajući se s tvojim grudima, zar ne?

— Oh, zar je to uopće važno! - rekla je umorno. - Ako misliš da me tako neće boljeti, u redu!

— Mogla bi zaista biti malo vatrenija, Meg!

— A zašto?

Njemu se, međutim, opet počeo dizati; prošle su dvije godine otkako je posljednji put imao vremena i energije za ovakve stvari. Oh, bilo je lijepo biti sa ženom, uzbudljivo i zabranjeno. Uopće nije imao osjećaj da mu je Meg supruga; s njom nije bilo nimalo drukčije nego s nekom djevojkom na livadi iza krčme u Kynuni, ili s ponositom i bogatom gospođicom Carmichael kad ju je pritisnuo uza zid daščare za striženje ovaca. Meggie je imala lijepe dojke, očvrslle od jahanja, upravo onakve kakve je najviše cijenio, i volio je da stiže do vrhunca uživanja igrajući se njima dok mu je nezaštićeni penis ležao čvrsto stisnut između njenog i njegovog trbuha. Ta francuska pisma kvarila su muškarcu uživanje, ali ne upotrebljavati ih u normalnom odnosu sa ženom značilo je tražiti vraga.

Potražio ju je u mraku, uhvatio za kukove i povukao na sebe, a onda nježno uhvatio zubima jednu bradavicu, osjećajući kako se njen skriveni vrh izvlači i otvrdnjava pod njegovim jezikom. Meggie prema njemu više nije osjećala ništa osim prezira; kakva su smiješna stvorenja ti muškarci, rokću i sisaju i sisaju i sisaju da dođu do tog nečega što očekuju... On se uzbudivao sve više, gnječio joj ramena i leđa, šišajući izbezumljeno, kao odraslo mače koje se ponovo prikralo majci. Bokovi su mu se počeli uvijati i ritmički trzati, i onako nespretno ispružena preko njega, jer nije željela da mu previše pomaže, Meggie je osjetila kako je vrh njegovog nezaštićenog penisa kliznuo među njene noge.

Kako sama nije sudjelovala u toj igri, Meggie je sačuvala prisutnost duha, i u tom trenutku u njoj se rodila ideja. Polako, što je mogla neupadljivije, pomicala se tako dokse vrh njegovog penisa nije našao na najbolnijem mjestu za nju, a zatim, duboko udahnuvši da prikupi hrabrost i stisnuvši zube, utisnula penis u sebe. Osjetila je bol, ali mnogo slabiji nego prije. Bez gumene obloge, njegov penis bio je klizaviji, bilo ga je lakše uvući i neusporedivo lakše podnijeti u sebi.

Luke je otvorio oči i pokušao da je odgurne, ali, oh, bože! Bilo je upravo nevjerovatno, tako bez prezervativa! Nikad nije bio u ženi bez zaštite i nije uopće bio svjestan kakva je to razlika. Bio je tako blizu vrhunca, tako uzbuđen da nije mogao prisiliti sebe da je dovoljno snažno odgurne, pa je na kraju obavio ruke oko nje,

nesposoban da utiša burni dah. Znao je da vikati nije muški, ali se nije mogao suzdržavati da ne krikne. Kad je sve prošlo, nježno ju je poljubio.

— Luke?

— Da?

— Zašto ne bismo ovako radili svaki put? Onda ne bi trebalo da navlačiš francusko pismo.

— Nije trebalo da to učinimo ni sada, Meg, a svaki put ne bismo smjeli nikako. Bio sam u tebi kad sam svršio.

Nagnula se nad njega i potapšala ga po grudima.

— Luke, zar ne shvaćaš? Ja sjedim uspravno! Ništa neće ostati u meni, sve će isteci van! Oh, Luke, molim te! Mnogo je ljepše, gotovo me uopće ne boli! Sigurna sam da će sve biti u redu, jer osjećam kako teče van. Molim te!

Ima li ljudskog bića koje bi se moglo oduprijeti iskušenju da ponovo doživi takvo zadovoljstvo, ponuđeno uz tako uvjerljive argumente? Luke je, kao nekad Adam, klimnuo glavom, jer je o tim stvarima bio sad mnogo slabije informiran nego Meggie.

— Mislim da ima istine u tome što kažeš, a i meni je mnogo ljepše kad se ne suprotstavljáš. U redu, Meg, odsad ćemo tako raditi.

U mraku se osmjehnula zadovoljno. Znala je da nije sve isteklo. U trenutku kad je osjetila da je iskliznuo iz nje, stegla je sve unutrašnje mišiće u čvor, spustila se s njega na leđa i, ukrštenih koljena, kao nemarno podigla noge u zrak riješena da po svaku cijenu sačuva ono što je stekla. E pa, lijepi moj gospodine, udesit ću ja tebe! Samo pričekaj i vidjet ćeš, Luke O'Neill! Rodit ću dijete pa makar to platila životom!

Daleko od vrućine i vlage priobalnih ravnica, Luke se brzo oporavljao. Appetit mu se popravio pa je brzo stekao potrebnu težinu, a koža mu je izgubila bolesnu, žućkastu boju i postala opet smeđa i glatka. U krevetu uvijek raspoložena i aktivna, Meggie ga je lako nagovorila da predviđena dva tjedna odmora produže na tri, a zatim na četiri. Nakon mjesec dana Luke se, međutim, počeo buniti.

— Nema više isprike, Meg. Zdrav sam kao što sam uvijek bio. Sjedimo ovdje na krovu svijeta kao kralj i kraljica i trošimo novac. A Arneu sam potreban.

— Nećeš ponovo razmisliti, Luke? Ako to zaista želiš, već bi sad mogao kupiti posjed.

— Nastavimo još neko vrijeme kao dosad, Meg.

On to, naravno, nikad ne bi priznao, ali trska mu se bila već uvukla pod kožu, bio je opsjednut onom čudnom strašću za teškim radom kojoj podliježu neki ljudi. Dok u njegovom mladom tijelu bude snage, Luke će ostati vjeran trski. Jedino čemu se Meggie mogla nadati bilo je da će ga rođenje djeteta, nasljednika posjeda kod Kynune, natjerati da promijeni izabrani način života.

Tako se Meggie vratila na Himmelhoch da čeka i nada se. »Bože, molim te, molim te, daj mi dijete! Dijete bi riješilo sve, i zato te molim, daj mi dijete.« Konačno se pokazalo da je beba na putu. Kad je to saopćila Anne i Luddieju, bili su izvan sebe od radosti. Pokazalo se da je posebno Luddie pravo blago. Znao je izvanredno endlati i vesti, dvije vještine koje Meggie nikad nije imala vremena da potpuno savlada, pa su se Meggie i Anne mogle posvetiti uređivanju dječje sobe dok je on svojim nezgrapnim, čudesnim rukama provlačio tanku iglu kroz nježnu tkaninu.

Jedina nevolja bila je u tome što nije dobro nosila dijete — da li zbog vrućine ili zato što je bila nesretna, Meggie nije znala. Jutarnje mučnine nisu prestajale preko cijelog dana i trajale su duže nego što se moglo smatrati normalnim. Iako nije dobila mnogo na težini, počela je patiti od prevelike količine tekućine u tijelu, a krvni tlak joj je porastao do vrijednosti koju je doktor Smith već smatrao zabrinjavajućom. U početku joj je predlagao da do kraja trudnoće leži u bolnici u Cairnsu, ali nakon što je malo više razmislio o položaju u kome se našla, bez muža i prijatelja, zaključio je da će joj biti bolje kod Luddieja i Anne, koji su je iskreno voljeli. Posljednja tri tjedna morat će, međutim, bezvjetno provesti u Cairnsu.

— I pokušajte natjerati njenog muža da je posjeti! - izderao se na Luddieja.

Meggie je smjesta napisala Lukeu pismo i javila mu da je u drugom stanju, podlegavši tradicionalnom ženskom uvjerenju da će Luke, kad se pomiri s činjenicom da je neželjeno dijete nepobitna stvarnost, biti izvan sebe od oduševljenja. Njegovo pismo raspršilo je sve njene iluzije. Bio je izvan sebe, ali od bijesa. Što se njega tiče, činjenica da će postati otac jednostavno je značila da će hraniti dvojica umjesto jedna neproduktivna usta. Bila je to gorka pilula za Meggie, ali progutala ju je; izbora ionako nije bilo. Sad ju je dijete vezivalo uz njega, kao i ranije ponos.

Osjećala se, međutim, bespomoćnom, bolesnom, nevoljenom; čak ni njeno dijete nije ju voljelo, nije željelo da bude začeto ni rođeno. Osjećala je u sebi kako to slabo, sićušno stvorenje protestira, ne želeći da izraste u ljudsko biće. Da je bila kadra podnijeti tri tisuće kilometara dugi put željeznicom do kuće, otputovala bi, ali

doktor Smith je odlučno zavrteo glavom. Putovati vlakom tjedan dana, makar i s prekidima, značilo bi sigurno izgubiti dijete. Iako razočarana i nesretna, Meggie ne bi nikad svjesno učinila nešto što bi moglo naškoditi djetetu. S vremenom, međutim, njeno oduševljenje i želja da ima nekog svog koga će voljeti ugasili su se u njoj; dijete u njoj postajalo je sve teži, sve omraženiji teret.

Doktor Smith počeo je govoriti o ranijem odlasku u Cairns; nije bio siguran da će Meggie preživjeti porođaj u Dungloeu, u kojem je postojalo samo improvizirano rodilište. Krvni tlak nije padoo, količina tekućine se povećavala; govorio je o toksemiji i eklampsiji, uz mnoštvo drugih latinskih riječi, od kojih su se Luddie i Anne tako uplašili da su pristali, iako su žarko željeli da se beba rodi na Himmelhochu.

Potkraj svibnja do porođaja su ostala još samo četiri tjedna - tada će se riješiti tog nepodnošljivog tereta, tog nezahvalnog djeteta. Postepeno ga je počinjala mrziti, to biće koje je toliko željela prije nego što je otkrila kakve neugodnosti donosi. Kako je uopće mogla pomisliti da će se Luke obradovati djetetu kad ono jednom postane stvarnost? Ništa u njegovom držanju i ponašanju poslije vjenčanja nije opravdalo takvu pretpostavku.

Bilo je vrijeme da prizna kako je sve propalo, da odbaci svoj glupi ponos i pokuša spasiti što se spasiti dade. Stupili su u brak iz sasvim pogrešnih razloga - on radi novca, ona da pobjegne od Ralpa de Bricassarta ali da ga ipak nekako zadrži. Nitko nije pretendirao na ljubav, a samo je ljubav mogla pomoći njoj i Lukeu da savladaju ogromne probleme što su ih stvarale razlike u ciljevima i željama.

Začudo, nikad nije bila u stanju da zamrzi Lukea, a sve je češće doživljavala prave napade mržnje prema Ralpu de Bricassartu. Međutim, kad se sve zbroji i procijeni, Ralph se bio ponio prema njoj mnogo obzirnije i poštenije nego Luke. Nikad joj nije dao povoda da mašta o njemu niti je poticao da ga vidi u bilo kojoj drugoj ulozi osim kao svećenika i prijatelja. Čak i u one dvije prilike kad ju je poljubio ona je bila povukla prvi potez.

Zašto se onda toliko ljuti na njega? Zašto mrzi Ralpa, a ne Lukea? Kriva su njena vlastita strahovanja, njeni vlastiti nedostaci, kriv je njen žestoki, nesavladivi bijes što je on uporno odbija, a ona ga toliko voli i želi. Kriv je onaj glupi poriv koji ju je naveo da se uda za Lukea O'Neill. Tom odlukom izdala je i sebe i Ralpa. Nije bilo važno što nikad nije mogla poći za njega, spavati s njim, imati djecu s njim. Nije bilo važno ako je nije želio, a on je *nije* želio. Ostala je činjenica da je on bio onaj koga je željela, i nikad se nije smjela zadovoljiti nečim manjim od toga.

Uvidjeti greške ne znači, međutim, izmijeniti učinjeno. Još uvijek je bila supruga

Lukea O'Neilla, Luke O'Neill bio je otac djeteta koje nosi. Zar je pomisao na dijete Lukea O'Neilla može ispunjavati srećom kad ga čak ni on sam ne želi? Jadno malo stvorenje! Ipak kad se rodi, bit će svoj vlastiti dio čovječanstva, i netko će ga voljeti zbog onog što jest. Samo... što ne bi dala za dijete Ralpha de Bricassarta! Dijete koje ne može roditi, koje nikad neće roditi. On služi instituciji i koja traži njega cijelog, čak i onaj njegov dio koji joj ničemu ne služi, njegovu muškost. To je od njega majka Crkva tražila kao žrtvu njenoj institucionalnoj moći, i time ga je uništila, izbrisala ga kao biće, osigurala da, kad jednom stane, stane zauvijek. Jednog će dana, međutim, skupo platiti tu svoju pohlepu. Jednog dana više neće biti takvih Ralpha de Bricassarta, jer će oni dovoljno cijeniti svoju muškost da shvate kako je žrtva koja se traži od njih besmislena, potpuno beskorisna...

Izenada je ustala i oteturala do dnevne sobe, gdje je sjedila Anne i čitala ilegalno štampani primjerak zabranjenog romana Normana Lindsayja *Redheap*, očigledno uživajući u svakoj nedopuštenoj riječi.

— Anne, mislim da će ti se želja ispuniti.

Anne ju je odsutno pogledala:

— Što kažeš, draga?

— Telefoniraj doktoru Smithu. Rodit ću to nesretno dijete ovdje, i to sad.

— Oh, bože! Idi u spavaću sobu i leži... ne u tvoju sobu, u našu!

Proklinjući sudbinu i svojeglavost beba, doktor Smith smjesta je krenuo iz Dungloea u svom starom automobilu. Sa sobom je poveo mjesnu babicu, i ponio svu opremu koju je mogao uzeti iz svoje male bolnice. Bilo je besmisleno prebacivati je tamo, sve što je za nju mogao učiniti mogao je isto tako uraditi i na Himmelhochu. Trebalo je da bude u Cairnsu.

— Jeste li obavijestili njenog muža? - upitao je dok se penjao uz stepenice brzim koracima, tako da ga je babica jedva mogla pratiti.

— Poslala sam mu telegram. Ona je u našoj sobi, mislila sam da ćete tamo imati više mjesta.

Polako se vukući za njima, Anne je otišla u spavaću sobu. Meggie je ležala na krevetu, širom otvorenih očiju, i samo po povremenom stezanju šaka i grču koji bi joj prošao kroz tijelo moglo se primijetiti da trpi bolove. Okrenula je glavu i osmjehnula se, ali Anne je u njenom pogledu pročitala strah.

— Drago mi je što nisam otišla u Cairns - rekla je. — Moja majka nikad nije odlazila u bolnicu da rađa djecu, a tata je jednom pričao kako se strašno namučila s

Halom. Preživjela je, pa ću preživjeti i ja. Mi Clearyjevi možemo mnogo toga izdržati.

Nekoliko sati kasnije doktor je izašao i pridružio se Anne, koja je sjedila na verandi.

— Bit će to dug porođaj, jasnica će se vraški napatiti. S prvim djetetom obično nije lako, ali ovo još i ne leži dobro i samo vrši pritisaka ne kreće se. Da je u Cairnsu, napravili bismo carski rez, ali to ovdje ne dolazi u obzir. Morat će ga sama nekako izgurati.

— Je li pri svijesti?

— Oh, jest. Hrabra ženica, ne vrišti i ne žali se. To je već tako, one najbolje obično se najviše namuče. Stalno me pita je li stigao Ralph, pa sam joj morao slagati nešto o tome kako je Johnstone poplavljen. Mislio sam da se njen muž zove Luke?

— Pa i zove se Luke.

— Hmmm! Pa sad, možda baš zato i pita za tog Ralpa, ma tko bio on. Na tog Lukea ne može mnogo računati, zar ne?

— Luke je hulja.

Anne se nagnula naprijed i položila ruke na ogradu verande. Cestom iz Dunnya jurio je taks i skrenuo uzbrdo, prema Himmelhochu. Imala je dobar vid pa je razabrala da na zadnjem sjedalu sjedi crnokos muškarac. Lice joj se ozarilo od radosti.

— Jednostavno ne vjerujem svojim očima, ali mi se čini da se Luke konačno sjetio da ima ženu!

— Bit će najbolje da se ja vratim njoj i prepustim vama da se natežete s njim. Neću joj ništa reći, jer to možda i nije on. Ako je on, ponudite mu šalicu čaja, a žestoko piće ostavite za kasnije. Bit će mu potrebno.

Taksi se zaustavio, i na veliko iznenađenje Anne, vozač je izašao i otišao do zadnjih vrata da ih otvori. Joe Castiglione, jedini taksist u Dunnyju, obično nije bio tako uslužan.

— Himmelhoch, vaša preuzvišenosti — rekao je i duboko se naklonio.

Iz taksija je izašao muškarac u dugoj, lepršavoj sutani, sa širokim purpurnim pojansom od teške svile. Kad se okrenuo, Anne je, zbunjena, na trenutak pomislila da je to Luke O'Neill smislio neku podlu igru, a onda je postala svjesna da je to drugi čovjek, dobrih desetak godina stariji od Lukea. Bože, pomislila je dok se elegantni

muškarac penjao prema verandi, preskačući po dvije stepenice. To je najljepši čovjek koga sam vidjela u životu! I još nadbiskup, ništa manje! Što traži katolički nadbiskup kod dvoje starih luterana lakvi smo Luddie i ja?

— Gospođa Mueller? - upitao je s osmijehom u plavim, blagim očima. Te oči kao da su vidjele mnogo toga što nisu željele vidjeti, pa su već odavno izgubile sposobnost da izražavaju osjećaje.

— Da, ja sam Anne Mueller.

— Ja sam nadbiskup Ralph de Bricassart, legat Njegove Svetosti u Australiji. Čuo sam da kod vas stanuje gospođa O'Neill.

— Da, gospodine. — Ralph? *Ralph*? Je li to Ralph?

— Ja sam njen stari prijatelj. Bih li je mogao vidjeti, molim?

— Pa sad, ona bi sigurno bila presretna, gospodine nadbiskupe - ne, ne kaže se *nadbiskupe*, nego *vaša preuzvišenosti*, kao što je rekao Joe Castiglione — u normalnim okolnostima, ali Meggie se upravo ovog trenutka porađa, i prilično se muči.

U tom trenutku primijetila je da nije potpuno izgubio sposobnost izražavanja osjećaja, da ih je samo držao na uzdi negdje u dubini svog discipliniranog uma. Oči su mu bile tako plave da joj se učinilo da će se utopiti u njima, i ono što je pročitala iz njih natjeralo ju je da se upita što Meggie znači njemu, i što on znači Meggie.

— Znao sam da nešto nije u redu! Već dugo osjećam da nešto nije u redu, ali u posljednje vrijeme te brige pretvorile su se u pravu opsesiju. Morao sam doći i osobno provjeriti što se događa. Dopustite da je vidim, molim vas! Ako vam treba neki razlog, ja sam svećenik

Anne nije ni imala namjeru da ga u tome sprečava.

— Samo izvolite, vaša preuzvišenosti. Ovuda, molim! — Polako se vukući na svoja dva štapa, jedino na što je mislila bilo je: » Je li kuća čista i uredna? Jesam li obrisala prašinu? Jesmo li se sjetili da bacimo onaj ustajali janjeći but, ili se njegov zadah osjeća po cijeloj kući? Otkud tako važna ličnost da odabere upravo ovo vrijeme za posjet? Luddie, hoćeš li konačno dići svoju debelu stražnjicu s traktora i vratiti se kući? Onaj dječakte je morao naći prije više od jednog sata!«

Prošao je mimo doktora Smitha i babice kao da ne postoje, i pao na koljena pored kreveta, a ruka mu je potražila njenu.

— Meggie!

Prenula se iz strašnog sna u koji je bila utonula, ne mareći više ni za šta, i ugledala uza se voljeno lice, kovrdžastu crnu kosu, sad već s bijelim pramenovima sa strane, plemenite crte, sad već malo oštrije naglašene, smirenije, ako bi se tako moglo reći, plave oči koje je gledaju s ljubavlju i čežnjom. Kako je uopće mogla pronaći neku sličnost između Lukea i njega? Nitko nije bio sličan njemu niti će ikad biti, to je bila izdaja njenih osjećaja prema njemu. Luke je bio tamna strana zrcala. Ralph je bio blistav kao sunce, i jednako tako nedostižan. Oh, kako je divno što ga opet vidi!

— Pomoz mi, Ralphe! — rekla je.

Poljubio joj je ruku, strastveno, a onda je pritisnuo uz svoj obraz.

— Naravno, Meggie moja, znaš da ću ti pomoći!

— Moli se za mene i za bebú. Ako nas netko može spasiti, onda ti to možeš. Ti si mnogo bliže Bogu nego mi. Nas nitko neće, nitko nas nikad nije htio, pa ni ti!

— Gdje je Luke?

— Ne znam i nije me briga. - Zatvorila je oči i okrenula glavu na jastuku, ali prsti su joj grčevito stegli njegovu ruku i nisu je puštali.

Doktor Smith mu je položio ruku na rame.

— Vaša preuzvišenosti, mislim da bi sad trebalo da izidete.

— Ako joj život bude u opasnosti, pozvat ćete me?

— Smjesta.

Luddie se konačno vratio s polja i stajao sav izbezumljen jer nije bilo nikoga, a nije se usuđivao da uđe u sobu.

— Anne, je li sve u redu? — upitao je ženu kad je izašla s nadbiskupom.

— Dosad jest. Doktor ne želi ništa reći, ali mislim da ima nade. Luddie, imamo gosta. Nadbiskup Ralph de Bricassart, stari prijatelj naše Meggie.

Bolje upućen nego njegova supruga, Luddie se spustio na jedno koljeno i poljubio prsten na ruci koju mu je nadbiskup pružio.

— Sjednite, vaša preuzvišenosti, i razgovarajte s Anne. Ja ću za to vrijeme pristaviti čajnik

— Vi ste, znači, Ralph — rekla je Anne naslanjajući štapove na stol od bambusa, dok se svećenik smjestio nasuprot njoj. Ispod bogatih nabora njegove sutane vidjela je crne ulaštene jahačke čizme, jer je bio prebacio nogu preko noge. Bila je to više ženska poza, ali bio je svećenik pa to nije izgledalo važno; iz njega je, uostalom, naprosto zračila muškost bez obzira na to kako sjedio. Vjerojatno je bio mlađi nego

što joj se na prvi pogled učinilo, po svemu sudeći, nije imao mnogo više od četrdeset godina. Šeta tako lijepog muškarca!

— Da, ja sam Ralph.

— Otkako su počeli trudovi, Meggie neprestano traži nekoga po imenu Ralph. Moram priznati da me je to zbunilo. Ne sjećam se da je ikad ranije spomenula nekog Ralpa.

— Sigurno nije.

— Kako ste upoznali Meggie, vaša preuzvišenosti? Koliko je dugo poznajete?

Svećenik se sumorno osmjehnuo i skopio ruke s finim, dugačkim prstima, načinivši od njih mali, šiljasti crkveni krov.

— Upoznao sam Meggie kad joj je bilo deset godina, samo nekoliko dana nakon što je stigla brodom s Novog Zelanda. Moglo bi se bez imalo pretjerivanja reći da sam upoznao Meggie kroz požare i poplave, kroz emocionalnu glad, kroz život i smrt. Sve to moramo podnositi. Meggie je zrcalo u kojem sam prisiljen gledati svoju smrtnost.

— Vi je volite! — rekla je Anne iznenađeno.

— Oduvijek sam je volio.

— To je tragedija za vas oboje.

— Nadao sam se da je samo za mene. Pričajte mi o njoj, o tome što se događalo s njom otkad se udala. Prošlo je mnogo godina otkad sam je posljednji put vidio, ali nisam imao razloga da budem sretan zbog nje.

— Pričat ću vam, ali tek nakon što vi meni ispričate sve o Meggie. Oh, ne mislim na vaše osobne stvari, nego na to kako je živjela prije nego što je došla u Dunny. Ne znamo pod bogom ništa o njoj, Luddie i ja, osim da je živjela negdje u blizini Gillanbonea. Željeli bismo znati više, zato što je mnogo volimo. Ali ona nikad nije htjela da nam priča... iz ponosa, mislim.

Luddie je donio pladanj s čajem i zakuskom i sjeo, a svećenik im je zatim ukratko opisao život Meggie prije nego što se udala za Lukea.

— Takvo nešto nikad mi ne bi palo na pamet! Kad samo pomislim da je taj Luke O'Neill imao toliko smjelosti da je otrgne od svega toga i natjera je da se zaposli kao kućna pomoćnica! I da je imao drskosti zahtijevati da njenu zaradu uplaćujemo na njegov bankovni račun! Znate li da jadnica, otkad je ovdje, nije imala ni jednog penija za vlastite potrebe? Nagovorila sam Luddieja da joj za Božić da poklon u

novcu, ali bilo joj je već potrebno toliko stvari da je sve potrošila za jedan dan. Drugo ništa nije htjela primiti od nas.

— Ne mogu reći da mi je žao Meggie — rekao je nadbiskup Ralph pomalo grubo. — Ne vjerujem ni da ona žali samu sebe, najmanje zbog toga što nije imala novaca. Novac joj ionako nije donio baš mnogo radosti, zar ne? Znala je kome se mogla obratiti da joj je novac bio stvarno potreban. Mislim da ju je Lukeova očigledna nezainteresiranost pogađala mnogo više nego nestašica novca. Sirota Meggie!

Anne i Luddie su zatim, na smjenu, opisali svećeniku kako je Meggie živjela poslije udaje. Nadbiskup de Bricassart slušao je, sjedeći nepomično, isprepletenih prstiju, pogleda prikovanog za prekrasnu lepezu palme ispred verande. Na njegovom licu nije se pokrenuo nijedan mišić, na lijepim očima koje su odsutno gledale u palmu nije se mogla primijetiti nikakva promjena. Rad s Vitoriom Scrabanzom, kardinalom di Conti-Verchese, bio je izvrsna škola.

Kad je čuo cijelu priču, uzdahnuo je i prenio pogled na njihova zabrinuta lica.

— E pa, izgleda da joj moramo pomoći mi, kad već Luke očito neće. Ako je Luke zaista ne želi, bit će bolje da se vrati na Droghedu. Znam da ne želite da ode od vas, ali je za njeno dobro pokušajte nagovoriti da se vrati kući. Poslat ću vam za nju iz Sydneyja ček tako da ne mora tražiti novac od brata. A kad se vrati kući, neka im ispriča što god hoće. - Pogledao je prema vratima spavaće sobe i uznemireno se pokrenuo na stolcu. - Gospodine Bože, učini da se to dijete već jednom rodi!

Dijete se, međutim, rodilo tek gotovo dvadeset četiri sata kasnije; Meggie je bila gotovo mrtva od iscrpljenosti i bolova. Doktor Smith dao joj je nekoliko jakih doza laudanuma, koji je, po njegovim starinskim nazorima, bio još uvijek najbolje sredstvo. Činilo joj se da plovi kroz uskovitlani prostor strašnih snova u kojima se sve izvan nje i u njoj cijepa i kida, čupa i bukti, zavija, ciči i urla. Na trenutak bi se u fokusu njenih zjenica pojavilo Ralphovo lice, a onda bi ga rastuća plima bola opet odnijela. Sjećanje na njega je međutim, ostajalo, i znala je da dokle god on stražari, ni ona ni beba neće umrijeti.

U stankama, ostavljajući primalju da se snalazi sama, žureći se da proguta koji zalogaj, iskapi čašicu ruma i provjeri nije li tko od njegovih ostalih pacijenata bio toliko bezobziran da umre, doktor Smith se upoznao s pričom, koliko su Anne i Luddie smatrali da mu mogu povjeriti.

— U pravu ste, Anne - rekao je. - Jahanje je vjerojatno jedan od uzroka njenih

sadašnjih nevolja. Kad je žensko sedlo za jahanje postrance izišlo iz mode, posljedice su osjetile žene koje moraju mnogo jahati. Jahanje u raskoraku razvija pogrešne mišiće.

— Čuo sam da su to bapske priče - rekao je nadbiskup oprezno.

Doktor Smith ga je mračno pogledao. Nije nimalo volio katoličke popove; po njegovom mišljenju, bili su obična gomila licemjera od kojih se ne može čuti ništa pametno.

— Možete misliti što god hoćete — rekao je. — Samo, recite mi, vaša preuzvišenosti, ako dođe da se bira između života Meggie i života djeteta, na što biste se po savjesti odlučili?

— U tom pogledu Crkva ima svoje nepokolebljivo stanovište, doktore. Nije dopušteno birati. Nije dopušteno usmrtili dijete da se spasi majka, ni majku da se spasi dijete. — Uputio je doktoru zloban osmijeh. — Ali ako već dođe do toga, doktore, neću ni trenutka oklijevati da kažem spasite Meggie, a dijete neka vrag nosi!

Doktor Smith se zagrcnuo, a onda nasmjijao i potapšao nadbiskupa po leđima.

— Dobri ste! Možete mirno spavati, neću razglasiti što ste rekli. Dosad je, međutim, dijete živo i ne vidim što bismo postigli kad bismo ga ubili.

» Pitam se, nadbiskupe, kako biste odgovorili da je dijete vaše,« pomislila je Anne, ali nije rekla ništa.

Tri sata kasnije, dok se popodneвно sunce sumorno spuštalo prema maglovitim vrhovima Mount Bertle Frerea, doktor Smith je izišao iz spavaće sobe.

— E pa, sve je svršeno - rekao je zadovoljno. - Meggie će morati dugo da se oporavlja, ali s Božjom pomoći bit će sve u redu. A beba je mršava, nezgrapna djevojčica, teška dva i pol kilograma, s povelikom glavom i temperamentom koji sasvim odgovara najcrvenijoj kosi što sam je ikad vidio kod novorođenčeta. To sićušno stvorenje ne biste mogli ubiti ni sjekirom, ja to s punim pravom mogu reći jer sam to zamalo i pokušao.

Sav ozaren, Luddie je otvorio bocu šampanjca koju je čuvao za tu priliku, i pet ljudi podiglo je čaše pjenušavog vina da počele dobro zdravlje i svako dobro majci i njenoj uplakanoj, mršavoj bebi - svećenik, liječnik, babica, farmer i njegova žena - invalid. Bio je prvi lipnja, prvi dan australske zime.

Došla je njegovateljica da smijeni babicu i ostane uz Meggie dok ova ne bude izvan svake opasnosti. Liječnik i babica su otišli, a Anne, Luddie i nadbiskup otišli su da vide Meggie.

Izgledala je tako sitna i izgubljena na velikom dvostrukom krevetu da je nadbiskup Ralph bio prisiljen da u dubinu svoje svijesti pohrani još jedan nov, posebni bol, koji će tek kasnije izvući, analizirati i pretrpjeti, »Meggie, moja izmučena i raspeta Meggie! ... Uvijek ću te voljeti, ali ti ne mogu dati ono što li je dao Luke O'Neill, makar i preko volje.«

Bučni djelić čovječanstva, odgovoran za sve to, ležao je u pletenoj košari pored zida, ne pokazjući nimalo razumijevanje za njihovu pažnju dok su stajali oko njega i promatrali ga. Glasno je protestirao, i nastavio protestirati. Na kraju, njegovateljica je uzela dijete zajedno s košarom i odnijela ga u sobu, koja je trebalo da bude dječja soba.

— Pluća su joj sasvim sigurno zdrava - osmijehnuo se nadbiskup Ralph, a zatim sjeo na rub kreveta i uzeo blijedu ruku Meggie među svoje šake.

— Mislim da nije previše sretna što je živa - rekla je Meggie, uzvraćajući mu osmijeh. Koliko stariji sad izgleda! Vitak i pun života kao uvijek, ali neizmjeno stariji. Pogledala je u Anne i Luddieja i pružila im drugu ruku. - Moji najdraži prijatelji! Što bi bilo sa mnom da nije vas? Je li se Luke javio?

— Stigao je telegram u kojem javlja da ne može ostaviti posao, i želi ti svaku sreću.

— Od koga je, dobro je - rekla je Meggie.

Anne se brzo sagnula i poljubila je u obraz.

— Ostavit ćemo te da malo popričaš s gospodinom nadbiskupom, draga! Sigurna sam da imate mnogo toga reći jedno drugom. - Oslonivši se na Luddieja, dala je prstom znak njegovateljici koja je zurila u svećenika kao da ne vjeruje svojim očima. - Dođi, Nettie, popit ćemo zajedno šalicu čaja. Njegova preuzvišenost će te pozvati ako Meggie bude nešto potrebno.

— Kakvo ćeš ime dati toj svojoj bučnoj kćeri? - upitao je kad su se vrata zatvorila i kad su ostali sami.

— Justine.

— Lijepo ime, ali zašto si upravo njega odabrala?

— Našla sam ga u nekoj knjizi i svidjelo mi se.

— Nisi je željela, Meggie?

Njeno lice kao da se skupilo, tako da su od njega ostale samo oči, blage i ozračene nekom magličastom svjetlošću, oči u kojima nije bilo mržnje, ali ni ljubavi.

— Mislim da sam je željela. Da, željela sam je. Borila sam se da je dobijem, ali dok sam je nosila, nisam osjećala za nju ništa. Osjećala sam samo da ona ne želi mene. Ne vjerujem da će Justine ikad biti moja, ili Lukeova, ili bilo čija. Mislim da će uvijek pripadati samo sebi.

— Sad moram otići, Meggie - rekao je nježno.

Pogled joj se izoštrio, oči zablistale, a usta su joj se ružno iskrivila.

— To sam i očekivala! Čudno je kako svi muškarci u mom životu nastoje da što brže pobjegnu od mene i vrate se svom poslu, zar ne?

Zatreptao je.

— Otkud ti ta gorčina, Meggie? Ne mogu otići i ostaviti te takvu. Bez obzira na sve što se događalo s tobom u prošlosti, uvijek si uspijevala da sačuvaš svoju ljupkost, i to je ono što mi je najdraže kod tebe. Nemoj se promijeniti, nemoj dopustiti da te sve ovo ispuni gorčinom. I sama pomisao kako Lukeu nije stalo do tebe čak ni toliko da dođe, mora da je strašna, znam, ali nemoj se promijeniti. Više ne bi bila moja Meggie.

Ona ga je, međutim, i dalje gledala kao da ga mrzi.

— Oh, prestani s tim, Ralph. Ja nisam tvoja Meggie, i nikad nisam bila. Ti me nisi htio, ti si me predao njemu, Lukeu. Što misliš da sam ja, neka svetica ili redovnica? E pa, da znaš, nisam! Ja sam sasvim obično ljudsko biće, i ti si mi upropastio život! Sve sam te ove godine voljela, nisam željela nikoga osmi tebe, i čekala sam te... Nastojala sam svim snagama da te zaboravim, a onda sam se udala za čovjeka koji je, po mom mišljenju, pomalo sličan tebi, ali i on me ne želi, nisam mu potrebna. Zar je previše tražiti toliko od muškarca, da mu budem potrebna i da me želi?

Počela je jecati, ali se savladala. Na njenom licu pojavile su se tanke linije koje nikad ranije nije vidio, linije koje je u njega urezao bol i koje nisu bile takve da ih odmor i oporavak mogu izgladiti.

— Luke nije loš čovjek, ni čovjek koga je nemoguće voljeti — nastavila je. — Jednostavno je muškarac. Svi ste vi isti, veliki dlakavi noćni leptiri koji bjesomučno udaraju o staklo, tako prozirno da ga vaše oči ne vide, nastojeći da dosegnu neki glupi plamičak. A ako se, ni sami ne znajući kako, nađete iza stakla, letite ravno u plamen i padate sprženi, mrtvi. A istovremeno, tamo u hladnoj noći, tamo je hrana, tamo je ljubav, tamo je prilika da radate nove male leptire. Ali vidite li vi to, želite li vi to? Ne! Vi znate samo za plamen i udarate o staklo dok ne padnete mrtvi ili živi ne izgori

te!

Nije znao što da joj kaže, jer tu stranu njene ličnosti nikad nije vidio. Je li oduvijek postojala, ili je izrasla iz njenog očajanja i samoće? Meggie govori takve stvari? Ta činjenica tako ga je uzбудila da je jedva čuo što govori, pa nije mogao ni shvatiti da je sve to posljedica njene osamljenosti i osjećaja krivice.

— Sjećaš li se ruže koju si mi dala one noći kad sam oputovao sa Droghede? — upitao ju je nježno.

— Da, sjećam se. — Glas joj je bio bez života, svjetlost u očima se ugasila. Te su oči sad zurile u njega kao duša bez nade, bezizražajne i staklaste kao oči njene majke.

— Još uvijek je čuvam, u svom misalu. I svaki put kad vidim ružu te boje, sjetim se tebe. Meggie, volim te. Ti si moja ruža, najljepša ljudska vizija i misao u mom životu.

Kutovi njenih usta ponovo su se spustili, ponovo je zaplamsao onaj iskričavi prkos s primjesom mržnje.

— Vizija, misao! Ljudska vizija i misao! Da, točno tako, to je sve što sam ja za tebe! Ti si obična romantična budala i sanjar, Ralphe de Bricassart! O životu imaš pojma koliko i onaj glupi noćni leptir s kojim sam te usporedila! Nije nikakvo čudo što si otišao u popove! Da si običan čovjek, ne bi se znao nositi s običnim stvarima u životu ništa bolje nego obični čovjek Luke O'Neill! Kažeš da me voliš, a nemaš pojma što je to ljubav; samo izgovaraš naučene riječi jer misliš da lijepo zvuče! Najviše se od svega čudim kako vama muškarcima nije pošlo za rukom da se zauvijek riješite nas žena, jer bi vam to najviše odgovaralo, zar ne? Trebalo bi da smislite neki način da stupate u brak jedan s drugim, jer tad biste bili savršeno sretni!

— Meggie, prestani. Prestani, molim te!

— Oh, odlazi! Ne želim više da te gledam! A što se uče tvojih dragih ruža, zaboravio si jednu važnu stvar, Ralphe... One imaju neugodne, oštre trnove!

Izišao je iz sobe a da se nije ni osvrnuo.

Luke se nikad nije potrudio da odgovori na brzojav kojim je obaviješten da je postao otac dva i pol kilograma teške djevojčice po imenu Justine. Meggie se postepeno oporavljala, a beba je napredovala vrlo brzo. Da je Meggie mogla da je hrani, vjerojatno bi uspostavila neke bliže odnose s mršavom, ćudljivom djevojčicom, ali u njenim lijepim, punim dojka koje je Luke toliko volio nije bilo ni kapi mlijeka. Kakva ironija od pravde, pomislila je. Savjesno je presvlačila i

hranila na bočicu malo crveno, ridokoso stvorenje, kako su to običaji zahtijevali, čekajući da je zapljusne iznenadni val osjećaja, ali taj val nije došao. Nije osjećala želju da obaspe sitno lice poljupcima, da zagriže minijature prstiče ili da uradi bilo što od tisuću ludih stvari koje majke vole da rade sa svojim bebama. Činilo joj se da to uopće nije njeno dijete, i da tom djetetu ona nije potrebna, kao što ni ono nije potrebno njoj. Ono, ono! Ona, ona! Nije se čak navikla ni da misli o njoj kao o djevojčici.

Luddie i Anne nisu ni sanjali da Meggie ne obožava Justinu, da za nju osjeća manje nego što je nekad osjećala za svoju mlađu braću. Kad god bi Justine zaplakala, Meggie je odmah bila tu da je uzme u ruke, da joj pjevuši, da je ljulja; bila je uvijek u čistim, suhim pelenama i imala je sve što joj je potrebno. Čudno je, međutim, bilo to da Justine kao da nije željela da je netko uzima u ruke i da joj pjevuši; brže bi se smirila kad bi je ostavili na miru.

S vremenom, Justine je postajala sve ljepša. Njena dječja koža izgubila je crvenu boju i dobila prozračnost koja tako često ide uz ridu kosu, a ručice i nožice zgodno su se popunile. Kosa joj je ojačala i počela se kovrčati, jednom zauvijek poprimivši onu jarkocrvenu boju kakvu je imala kosa njenog djeda Paddyja. Svi su znatiželjno očekivali da vide kakve će boje biti njene oči - Luddie se kladio da će biti plave kao očeve, Anne da će biti sive, a Meggie se nije izjašnjavala. Pokazalo se, međutim, da je u tom pogledu Justine sasvim na svoju ruku i da je, najblaže rečeno, nezahvalno bilo što predviđati u vezi s njom. Kad je imala šest tjedana, njene oči počele su se mijenjati, i tri tjedna kasnije poprimile su svoju konačnu boju i oblik. Nitko nikad nije vidio slične oči. Uz vanjski rub šarenica je imala kolobar tamnosive boje, a ostatak je šarenice bio tako svijetao da je bilo nemoguće reći je li plave ili sive boje; toj boji najviše bi odgovarao naziv tamnobijela. Bile su to upadljive, neugodne, neljudske oči koje su gledale nekako slijepo, ali s vremenom se pokazalo da Justine na njih izvrsno vidi.

Iako to nije spomenuo, doktor Smith je prilikom porođaja bio zabrinut veličinom glave djeteta i brižljivo je pratio njegov razvoj prvih šest mjeseci; pitao se, naročito kad je vidio te čudne oči, nema li dijete ono što se u to vrijeme još zvalo »vodena glava« a u novijim medicinskim udžbenicima hidrocefalus. Pokazalo se, međutim, da Justine ne pati ni od kakvih moždanih poremećaja ni deformacija; jednostavno je imala veliku glavu, i kako je rasla i razvijala se, ostali dijelovi njenog tijela nadoknadili su početno zaostajanje.

Luke nije dolazio. Meggie mu je nekoliko puta pisala, ali on nije ni odgovarao na

pisma niti je svraćao da vidi dijete. To joj je, sjedne strane, bilo drago; ne bi znala što da mu kaže, a nije vjerovala ni da bi bio posebno oduševljen čudnim malim stvorenjem koje je bilo njegova kći. Da je umjesto Justine rodila krupnog, čvrstog sina, možda bi popustio, ali Meggie je bila sretna što se to nije dogodilo. Justine je bila živi dokaz da veliki Luke O'Neill nije savršen, jer da je savršen, sigurno bi pravio samo sebi slične sinove.

Beba se od muka koje je pretrpjela dolazeći na svijet oporavljala brže nego Meggie od svojih. Kad je imala četiri mjeseca, prestala je često plakati i počela se sama zabavljati ležeći u svojoj košari, igrajući se kuglicama jarkih boja nanizanim na špagu i postavljenim tako da ili može dohvatiti. Nikad se, međutim, nije nikome osmjehnula, čak joj ni grčevi u trbuhu nisu mogli iskriviti lice u nešto slično osmijehu.

Kišno doba počelo je rano, u listopadu, i bilo je to vrlo kišno kišno doba. Vlažnost se popela na 100 posto i nije padala; kiša je svakog dana satima pljuštala i bubnjala po Himmelhochu, otapajući purpurnu zemlju i plaveći trsku. Duboka rijeka Dungloe nadošla je, ali se nije izlila jer je bila kratka, pu je višak vode brzo otjecao u more. Dok je Justine ležala u svojoj košari proučavajući svijet oko sebe svojim čudnim očima, Meggie je sjedila sornomno promatrajući kako Mount Bartle Frere nestaje iza zida guste kiše, a onda se ponovo pojavljuje.

Sunce se probijalo kroz oblake, izazivajući brzo i isparavanje vlage iz zemlje, mokra je trska svjetlucala kao posuta sitnim dijamentima, a rijeka je izgledala kao ogromna zlatna zmija. Zatim bi se na nebu pojavila dvostruka duga, razapeta preko cijelog svoda, a oba njena luka bili su upravo savršeni po cijeloj dužini, tako raskošno obojeni u odnosu na tmurne, tamnoplave oblake da bi svaki drugi pejzaž osim sjevernokvinslenskog izgledao ispod njih blijed i bezbojan. U sjevernom Queenslandu, međutim, njihov eterični sjaj nije mogao ugušiti ostale boje, i Meggie je pomislila kako sad shvaća zašto je priroda u Gillanboneu tako siva i smeđa - sjeverni Queensland utrošio je sve ostale boje s palete.

Jednog dana, početkom prosinca, Anne je izašla na verandu i sjela uz nju, promatrajući je. Oh, kako je bila mršava, kako utučena! Čak je i njena prekrasna zlatna kosa izgubila sjaj.

— Meggie, ne znam jesam li pogriješila, ali ono što sam uradila, uradila sam, i htjela bih da me bar saslušaj prije nego što kažeš ne.

Meggie je otrgla pogled od duge, okrenula se i osmjehnula.

— Govoriš tako svečano, Anne! Što bi to trebalo da saslušam?

— Luddie i ja smo zabrinuti za tebe. Ti se još nisi kako treba oporavila od porođaja, a sad, otalako je nastupilo kišno doba, izgledaš još gore. Ne jedeš, smršavjela si. Uvijek sam govorila da ti klima ovdje neće odgovarati, ali držala si se dosta dobro dok nije došla trudnoća, zatim porođaj koji te je dotukao. Mislimo da si bolesna, i da ćeš se ozbiljno razboljeti ako nešto ne poduzmemo. — Anne je zastala, da povрати dah. — I tako sam prije nekoliko tjedana napisala pismo jednoj prijateljici koja radi u turističkoj agenciji, i uredila da pođeš na odmor. I molim te, nemoj odmah početi protestirati zbog troškova, jer to neće ići ni na naš ni na Lukeov račun. Nadbiskup nam je poslao ček na prilično veliku sumu za tebe, a tvoj brat je također poslao čak za tebe i bebu... mislim da je na taj način htio da ti da do znanja da bi trebalo na izvjesno vrijeme da se vratiš kući... kao poklon od svih s Droghede. Nakon što smo sve podrobno raspravili, Luddie i ja smo zaključili da bi za tebe bilo najbolje da provedeš izvjesno vrijeme na oporavku. Mislim, međutim, da odlazak kući na Droghedu ne bi za tebe bio pravi odmor. Luddie i ja mislimo da ti je od svega najviše potreban mir da o svemu razmisliš. Da ti u tome ne smetamo ni mi, ni Justine, ni Luke, ni Drogheda. Jesi li ikad bila negdje sama, Meggie? Vrijeme je da budeš. Zato smo unajmili za tebe kućicu na otoku Matlock na dva mjeseca, od početka siječnja do početka ožujka. O Justini ćemo se brinuti Luddie i ja. Ti znaš da joj se ništa neće dogoditi, ali ako iz nekog razloga budemo i najmanje zabrinuti za nju, dajemo ti riječ da ćemo te smjesta obavijestiti. Otok ima telefonsku vezu, i vrlo brzo možeš biti ovdje.

Duge su nestale, sunce također; ponovo se spremala kiša.

— Anne, da u ove protekle tri godine nije bilo tebe i Luddieja, ja bih sigurno poludjela, ti to znaš. Ponekad se probudim noću i pitam se što bi bilo sa mnom da me je Luke ostavio kod ljudi koji nisu tako dobri kao vi. Vi ste se brinuli za mene kudikamo više nego Luke.

— Gluposti! Da te je Luke ostavio kod nekih nesimpatičnih ljudi, ti bi se vratila na Droghedu, i tko zna, možda bi to za tebe bilo i bolje.

— Ne. Nije bilo nimalo ugodno, sve to s Lukeom, ali za mene je bilo bolje da ostanem i raščistim s tim.

Zavjesa kiše počela se polako primicati kroz izmaglicu, brišući kao siva oštrica sve iza sebe.

— U pravu si, međutim, nisam dobro — nastavila je Meggie. — Ne osjećam se

dobro otkad je Justine začeta. Pokušavala sam se nekako podići, ali mislim da postoji točka kad čovjek više nema energije za to. Oh, Anne, kako sam umorna i obeshrabrena! Nisam čak ni dobra majka, a dužna sam to Justini. Ja sam je donijela na ovaj svijet, ona to nije tražila. Ali najviše sam obeshrabrena zbog toga što Luke neće ni da mi pruži priliku da ga pokušam učiniti sretnim. Ne želi živjeti sa mnom, ne želi da imamo svoj dom, ne želi našu djecu. Ja ga ne volim... nikad ga nisam voljela kao što bi žena trebalo da voli čovjeka za koga se uda, i možda je on to osjetio. Možda bi se, da sam ga voljela, ponašao drukčije? Zar mu onda mogu nešto predbacivati? Mogu kriviti samo sebe, mislim.

— Voliš nadbiskupa Ralpa, zar ne?

— Oh, voljela sam ga još kad sam bila djevojčica! Nisam se baš lijepo ponijela prema njemu kad je došao. Jadni Ralph! Nisam imala prava da mu kažem ono što sam rekla, jer on mi nikad nije davao povoda, znaš. Nadam se da je, kad je razmislio, shvatio da sam bila izmučena bolovima i strahovito nesretna. Jedino na što sam mogla misliti bilo je to da je Justine, po svim pravima, trebala biti njegovo dijete, a nije i nikad neće biti. To nije pravo! Protestantski svećenici mogu se ženiti, zar ne, zašto katolički ne mogu? I nemoj mi reći da se protestantski svećenici manje brinu za svoje stado nego katolički, jer to nije istina. Srela sam bezdušne katoličke popove i divne ljude među protestantskim svećenicima. A ja sam se zbog katoličkog celibata morala odreći Ralpa, živjeti i stvarati dom s nekim drugim, roditi dijete s drugim čovjekom. I reći ću ti još nešto, Anne. To je grijeh jednak onome što bi ga počinio Ralph da je prekršio svoj zavjet, ako ne i tež. Nikad neću prihvatiti stav crkve da je moja ljubav prema Ralpu ili njegova ljubav prema meni grešna!

— Otputuj na neko vrijeme, Meggie. Odmaraj se, jedi, spavaj i prestani se gristi. Možda ćeš onda, kad se vratiš, moći nekako nagovoriti Lukea da kupi taj posjed, umjesto da samo priča o njemu. Znam da ga ne voliš, ali mislim da bi mogla biti sretna s njim kad bi ti samo pružio priliku.

Sive oči bile su iste boje kao kiša koja je u slapovima padala oko kuće. Morale su vikati da bi čule jedna drugu kroz gromovito treštanje limenog krova pod udarima mlazeva vode.

— Pa u tome i jest stvar, Anne! Kad sam bila s Lukeom na Athertonu, konačno sam shvatila da neće napustiti polja dokbude imao snage da siječe trsku. On voli taj život, zaista ga voli. Voli društvo muškaraca snažnih i nezavisnih kalav je i sam, voli da se kreće od mjesta do mjesta. Kad sad razmišljam o tome, shvaćam da je oduvijek bio litalica. Rad na poljima previše ga iscrpljuje da bi mu bila potrebna

žena, makar samo za uživanje. Kako da ti to objasnim? Luke spada u onu vrstu ljudi kojima je zaista potpuno svejedno hoće li jesti sjedeći na sanduku i spavati na golom podu. Ne razumiješ? Njega je nemoguće privući lijepim stvarima u životu jer on ne mari za njih. Ponekad mislim da čak prezire sve što je ugodno, sve što je lijepo. To su stvari koje omekšavaju čovjeka, koje bi i njega mogle pretvoriti u mekušca. Ne raspolazem apsolutno ničim što bi ga moglo odvući od sadašnjeg načina života.

Ljutito je pogledala u krov verande, kao da joj je već dosta vikanja.

— Ne znam imam li dovoljno snage da slijedećih deset ili petnaest godina proživim sama i bez svog doma, Anne. A možda će potrajati i duže dok se Luke ne zasiti i ne izmori. Ovdje mi je divno s tobom, i ne bih željela da pomisliš da sam nezahvalna ali ja želim svoj dom! Želim da Justine ima braću i sestre, želim čistiti prašinu s vlastitog namještaja, šiti zavjese za vlastite prozore, kuhati na vlastitom štednjaku, za vlastitog muža. Oh, Anne! Ja sam obična žena, nisam ni ambiciozna ni inteligentna ni obrazovana, to ti je poznato. Sve što želim jest da imam muža, djecu i vlastiti dom. Da me *netko* bar malo voli!

Anne je izvukla rupčić, obrisala oči i pokušala se nasmijati.

— Kakve smo plačljivice, nas dvije! Ali razumijem te, Meggie, zaista te razumijem! U braku sam s Luddiejem deset godina, i to su jedine sretne godine u mom životu. Razboljela sam se od dječje paralize kad sam imala pet godina, i od tada sam u ovakvom stanju. Bila sam uvjerena da me nikad nitko neće ni pogledati. I nije me ni pogledao, sam bog zna. Kad sam sreła Luddieja, imala sam trideset godina, i radila sam kao učiteljica. Bio je deset godina mlađi od mene, pa ga uopće nisam shvatila ozbiljno kad je rekao da me voli i da se želi oženiti mnome. Bilo je strašno i pomisliti, Meggie, da tako upropastim život mladom čovjeku! Pet godina sam ga maltretirala na sve moguće načine... teško je to i zamisliti... ali on se stalno vraćao, ne odustajući. I tako sam se udala za njega, i sretna sam. Luddie tvrdi da je i on sretan, ali nisam sigurna u to. On se morao odreći mnogo čega, između ostalog i djece, i sad već izgleda stariji od mene, jadnik!

— To je od ovog života, Anne, i klime.

Kiša je prestala naglo, kao što je i počela; sunce se pojavilo i duge su zablistale u punoj ljepoti na izmaglicom pokrivenom nebu, a Mount Bartle Frere izronio je, ljubičast, iz oblaka tjeranih vjetrom.

— Poći ću —javila se ponovo Meggie. — Zahvalna sam vam što ste mislili na mene. To je vjerojatno ono što mi je potrebno. Samo, jeste li sigurni da vam Justine

neće biti na teret?

— Bože moj, nikako! Luddie je već sve organizirao. Anna Maria, koja je radila kod nas prije nego što si ti došla, ima mlađu sestru, Annunziatu, koja se želi zaposliti u Townsvilleu kao njegovateljica. Ona će, međutim, tek u ožujku napuniti šesnaest godina, a škola joj završava za nekoliko dana. Tako će ona doći k nama kad ti odeš. Ona zna postupati s bebama, obitelj Tesoriero ima čitav čopor djece.

— Otok Matlock. Gdje je to?

— U neposrednoj blizini Duhovskog prolaza kroz Veliki koraljni greben. To je vrlo tiho i zgodno mjesto, tamo ljudi najčešće odlaze da provedu medeni mjesec, mislim. Znaš već takva ljetovališta, s kućicama umjesto velikog hotela. Nećeš se morati hraniti u velikom, prepunom restoranu i odnositi se s pažnjom prema ljudima s kojima najradije uopće ne bi razgovarala. Osim toga, otok je u ovo doba godine gotovo pust, jer se ljudi boje ljetnih ciklona. Kišno doba tamo se ne osjeća, ali nitko, čini se, ne voli ići na Greben ljeti. Vjerojatno zato što na Greben najviše odlaze ljudi iz Sydneyja i Melbournea, a ljetno je tamo lako lijepo da ne moraju nikamo ići. Za lipanj, srpanj i kolovoz južnjaci su rezervirali kućice za tri godine unaprijed!

Posljednjih dana 1937. godine Meggie je sjela u vlak za Townsville. Iako je njen odmor bio tek počeo, osjećala se mnogo bolje jer je zadah melase nestao čim je vlak ostavio za sobom Dunny. Najveće naselje u sjevernom Queenslandu, Townsville, bio je napredan gradić od nekoliko tisuća stanovnika koji su svi živjeli u bijelo obojenim drvenim kućama na stupovima. Nije stigla da ga razgleda, jer je do isplovljenja broda bilo ostalo malo vremena, ali, s druge strane, nije joj ni bilo krivo što mora trčati u luku i nema kad da raznišlja. Nakon one grozne plovidbe preko Tasmanovog mora prije šesnaest godina, nije se baš radovala što mora provesti trideset šest sati na brodu mnogo manjem od *Wahine*.

Bilo je, međutim, sasvim drukčije — brod je gotovo bešumno klizio morem ravnim kao staklo, a imala je dvadeset šest, a ne deset godina. Ciklon je bio prošao, more je bilo iscrpljeno; iako je bilo tek podne, Meggie je legla i spavala bez snova dok je u šest sati sutradan ujutro stjuard nije probudio i donio joj šalicu čaja i tanjurić s običnim slatkim keksima.

Kad je izišla na palubu, ugledala je novu, opet drukčiju Australiju. Po visokom, prozračnom nebu, gotovo bezbojnom, postupno se razlijevao ružičasto-biserni sjaj, od istočnog ruba oceana naviše, dok se sunce nije podiglo iznad horizonta. Svjetlo je izgubilo i ružičastu boju novorođenog dana, svanulo je. Brod je bešumno klizio kroz sasvim bezbojnu vodu, tako prozirnju da se preko ograde moglo gledati u dubine iz kojih su stršali grebeni crvene boje, između kojih su brzo promicala jata raznobojnih riba. U daljini more je bilo boje akvamarina s primjesom zelenog, s mjestimičnim mrljama boje tamnog vina ondje gdje je dno bilo prekriveno raslinjem i koraljima, a svuda naokolo vidjeli su se otoci obrasli palmama, s obalama od blistavo bijelog pijeska, koji su spontano izrastali iz mora kao kristali. Neki od njih bili su stjenoviti i obrasli džunglom, drugi ravni, gotovo u nivou mora, pokriveni žbunjem.

— Ovi ravni su pravi koraljni otoci — objasnio joj je jedan član posade. — One koji su prstenastog oblika i u sredini imaju lagunu nazivaju atolima, a one koji su kao greben izrasli iz mora nazivaju kejevima. Brdoviti su otoci vrhovi planina, ali i oni su okruženi koraljnim grebenovima i imaju lagune.

— Gdje je otok Matlock? — upitala je Meggie.

Radoznalo ju je pogledao; bilo je neuobičajeno da sama žena odlazi u ljetovalište za mladence kao što je Matlock

— Sad plovimo kroz Duhovski prolaz, a zatim ćemo prijeći na pacifičku stranu grebena. Sa strane koja je okrenuta oceanu, Matlock zapljuskuju ogromni valovi koji nastaju negdje stotinama milja daleko i kreću se preko Pacifika brzinom ekspresnog vlaka. Njihova je grmljavina tako snažna da ne čujete vlastitu misao. Možete li zamisliti kako putujete stotinu milja na istom valu? — Uzdahnuo je čeznutljivo. — Pristat ćemo na Matlocku prije zalaska sunca, gospođo.

Otprilike jedan sat prije zalaska sunca, mali brod se približio otoku ploveći na mrtvoj vodi valova čija se perjanica dizala prema istočnom nebu kao visok magleni zid. Molo na tankim drvenim stupovima protezao se, dug bar pola milje, preko grebena otkrivenog zbog oseke, a iza njega pružala se visoka, stjenovita obala koja nimalo nije odgovarala predodžbama o tropskom otoku. Na molu ju je dočekao jedan postariji muškarac, pomogao joj da siđe s broda i uzeo njene kovčege od stjuarda.

— Dobro došli, gospođo O'Neill — pozdravio ju je.

— Ja sam Rob Walter. Nadam se da će vaš suprug ipak naći mogućnosti da dođe. Na Matlocku u ovo doba godine nećete naći veliko društvo. Vrhunac sezone ovdje je zimi.

Krenuli su zajedno preko klimavih dasaka. Pod zrakama večernjeg sunca koraljni greben izgledao je kao užaren, a more se pretvorilo u zastrašujuću, uskovitanu purpurnu pjenu.

— Oseka je, inače bi plovidba bila neugodnija. Vidite li onu izmaglicu na istoku? To je rub samog Velikog koraljnog grebena. Ovdje na Matlocku držimo se zubima za njega... osjetit ćete kako se otok cijelo vrijeme trese od udaraca valova s druge strane.

Pomogao joj je da uđe u kola.

— Ova strana Matlocka okrenuta je vjetru, zato je tako divlja i izgleda negostoljubiva, zar ne? Čekajte samo da vidite stranu zaklonjenu od vjetra... Ah, to je nešto sasvim drugo, zaista!

Vozio je brzo i nemarno, kako je moguće voziti samo jedini automobil na otoku uskom stazom prekrivenom zdrobljenim koraljima, između palmi i gustog žbunja. S jedne strane uzdizalo se visoko brdo što se pružalo gotovo šest kilometara duž otoka.

— Oh, zaista je divno! — rekla je Meggie.

Izbili su na drugu cestu koja je vodila oko zakrivljene pješćane obale lagune, plitke, oblika polumjeseca. Nešto dalje vidjeli su se gejziri bijele pjene, ondje gdje

su se valovi razbijali o vanjsku stranu koraljnog grebena, obrubljujući je blistavom čipkom, zaštićena grebenom, voda u laguni bila je, međutim, mirna i glatka kao polirano srebrno ogledalo s primjesom bronce.

— Otok je dug trinaest a širok šest kilometara — objasnio joj je vodič.

Prošli su pored velike bijele kuće nepravilnog oblika s dubokom verandom i prozorima koj i su podsjećali na izloge velikih trgovina.

— Prodavaonica u kojoj se može dobiti sve — rekao je s osmijehom ponosnog vlasnika. — U toj zgradi stanujem sa svojom suprugom, a ona nije baš previše sretna, mogu vam reći, što je ovamo došla jedna mlada žena, sama. Misli da ćete me zavesti, upravo je tako rekla. Dobro je što su oni iz agencije javili da zahtijevate savršen mir i tišinu, zato što se i moja gospođa malo smirila kad sam vas smjestio u posljednju kućicu na ovoj strani. Na strani gdje ste vi nema žive duše, a na drugoj je strani još samo jedan bračni par. Možete slobodno hodati naokolo bez kupaće na sebi, nitko vas neće vidjeti. Dok ste vi ovdje, moja će me supruga stalno držati na oku. Ako vam bude nešto potrebno, podignite slušalicu i ja ću vam sve donijeti. Nema smisla da idete pješice čak do prodavaonice. Samo, rekla moja supruga što god hoće, jednom ću dnevno svratiti, prije zalaska sunca, da provjerim je li sve u redu. Bit će najbolje da u to vrijeme budete kod kuće i obučete neku pristojnu haljinu, za slučaj da sa mnom dođe i moja supruga.

Kuća je bila prizemnica sa tri sobe i vlastitom plažom od bijelog pijeska između dva grebena što su se spuštali do mora. Tu je cesta završavala. Kuća je bila jednostavno ali udobno namještena. Na otoku je postojala mala električna centrala, pa je kuća imala električno osvjetljenje, u kuhinji se nalazio frižider a u sobi telefon, pa čak i radio-aparat. Kupaonica je imala tekuću vodu, a nužnik je bio engleski, na ispiranje. Sve je suvremenije nego u Droghedi ili na Himmelhochu, pomislila je Meggie osmjehnuvši se. Odmah se moglo vidjeti da su gosti dolazili iz Sydneyja i Melbournea, i da su tako naviknuti na te tekovine civilizacije da nisu mogli bez njih.

Kad je ostala sama, jer se Rob požurio da se vrati svojoj sumnjičavoj supruzi, Meggie je raspakirala stvari i razgledala svoje malo carstvo. Veliki dvostruki krevet bio je mnogo udobniji nego što je bila njena bračna postelja. Uostalom, bio je to pravi raj za mlade bračne parove, i ono osnovno što su gosti tražili bio je pristojan krevet. Gosti hotela u Dunnyju bili su obično previše pijani da bi im smetale škriputave opruge. Hladnjak i svi ormari u kuhinji bili su puni hrane, a na radnom stolu stajala je velika košara puna banana, ananasa, plodova pasiflore i mangoa. Nije bilo nikakve smetnje da dobro jede i dobro spava.

U toku prvog tjedna Meggie, činilo se, nije radila ništa, samo je spavala i jela; nije uopće bila svjesna koliko je umorna, i da je klima u Dunnyju bila pogubna za njen apetit. Na udobnom krevetu zaspala bi istog trenutka kad bi legla, i spavala je po deset-dvanaest sati bez prekida, a jelo joj je prijalo kao nikad poslije Droghede. Imala je dojam da sve vrijeme kad je budna provodi jedući, čak je nosila sa sobom mangoe u vodu. Bilo je to, istina, uz kadu, najbolje mjesto da čovjek pojede mango, jer su ti plodovi bili puni soka. Kako je njena mala plaža bila u laguni, voda je uvijek bila glatka kao ogledalo i bez ikakvih struja, vrlo plitka. Sve joj je to odgovaralo jer nije znala plivati. Voda je, međutim, bila tako slana da ju je sama držala, pa je počela eksperimentirati, i kad je uspjela da se deset sekundi održi na površini, bila je oduševljena. Osjećaj da se oslobodila privlačne sile zemlje učinio je da poželi plivati kao riba.

I tako, ako joj je ponekad nedostajalo društva, bilo je to samo kad bi poželjela da ima nekoga tko bi je naučio plivati. Inače, bilo je divno biti sama! Anne je zaista bila u pravu! Čitav život provela je u kući punoj ljudi. Ne vidjeti nikoga bila je tako divna promjena, divan je bio taj potpuni mir! Nije se uopće osjećala usamljenom; nitko joj nije nedostajao, ni Anne, ni Luddie, ni Justine, ni Luke, i prvi put za posljednje tri godine nije čeznula za Droghedom. Stari Rob joj nije smetao, samo bi se izdaleka provezao cestom, svakog dana prije zalaska sunca, da provjeri nije li njen prijateljski pozdrav rukom s verande poziv u pomoć, okrenuo kola i odjurio, svjestan da ga njegova neobično lijepa supruga čeka s puškom na koljenima, jednom joj je telefonirao da će krenuti s bračnim parom koji boravi na otoku u vožnju čamcem koji ima stakleno dno, i upitao je želi li poći s njima.

Osjećala se kao da je dobila kartu za putovanje na neki drugi planet dok je kroz staklo promatrala taj bogati, izvanredno krhki svijet u kojem blagi dodir vode podiže i leluja nježne biljke najfantastičnijih oblika. Živi koralji, otkrila je, nisu obojeni drječavim bojama kao oni u odjeljku suvenira u prodavaonici, već su nježno ružičasti, bjeličasti ili sivkasto-plavi, a oko svakog njihovog čvora i grančice treperi prekrasna šarena duga, kao svjetlucava aureola. Velike anemone široke trideset centimetara širile su svoje lepršave rese plave, crvene, narančaste i purpurne boje; bijele rebaste školjke, krupne kao stijene, pozivale su neoprezne radoznalce da zavire u njih primamljivim, nemirnim, raznobojnim izdancima skrivenim iza perastih usana; crvene čipkaste lepeze lepršale su nošene podvodnim strujama; jarkozelene, duge vlati morske trave plesale su, slobodne, nespustane. Nitko od njih

četvoro u čamcu ne bi se ni najmanje iznenadio da su ugledali sirenu svjetlucavih, glatkih grudi, vitki, krljuštima pokriveni rep, uskovitlani oblak kose, zavodljivi osmijeh za kojim gube glavu mornari... A tek ribe! Promicale su, u ogromnim jatima, kao živi dragulji, okrugle kao kineski lampioni, vitke kao projektili, odjevene u boje koje su živo svjetlucale, prelamajući svjetlost kako je to moguće samo u vodi, neke u svim nijansama plamene zlatne i purpurne boje, druge kao od leda, srebrnasto plave, dok su neke opet podsjećale na plivajuće sagove veselih boja. Bilo je tu tankih iglica, tuponosnih trilja, zubatih barakuda, velikih kirnji napola uvučenih u špilje, a vidjeli su i jednu vitku sivu ajkulu kojoj je trebala čitava vječnost da tiho prođe ispod njih.

— Ne treba da se bojite — rekao je Rob. — Previše smo daleko na jugu da bi ovamo došli pravi morski psi, pa ako se dogodi da vas ovdje na Grebenu nešto dođe glave, to će vjerojatno biti morski pauk. Zato nikad ne hodajte po koraljima bez obuće!

Da, Meggie je bila zadovoljna što je pošla. Nije, međutim, željela da ide ponovo, niti da se sprijatelji s bračnim parom koji je Rob poveo u šetnju čamcem. Kupala se, šetala i ležala na suncu. Čudno, nisu joj nedostajale čak ni knjige, jer je uvijek bilo zanimljivih stvari za promatranje.

Prihvatila je Robov savjet i prestala nositi odjeću. U početku se ponašala kao zec koji je nanjušio dinga, i bježala u zaklon na svako puketanje grančice ili tresak kokosovog oraha kad bi pao s palme kao topovska kugla. Kad se, međutim, nakon nekoliko dana uvjerila da je potpuno sama i da se nitko neće iznenada pojaviti, da živi — kako je to rekao Rob — u svom malom privatnom carstvu, njen je strah nestao. Osjećala se kao životinja rođena i odrasla u kavezu koja se iznenada našla slobodna u lijepom, sunčanom, prostranom i njoj naklonjenom svijetu.

Daleko od Fee, braće, Lukea, daleko od njihove nepoštedne, nemilosrdne dominacije pod kojom je provela čitav život, Meggie je otkrila potpunu opuštenost; njen je mozak kao pravi kaleidoskop slagao i razlagao misli u stalno nove uzorke i motive. Prvi put u životu nije držala svoju svijest stalno zaokupljenu aktivnim mislima ove ili one vrste, iznenađena, shvatila je da je fizički rad najbolji način suzbijanja posve mentalne aktivnosti koji su ljudi pronašli.

Prije mnogo godine otac Ralph ju je upitao o čemu razmišlja, a ona je odgovorila da razmišlja o tati i mami, o Bobu, Jacku, Hughieju, Stuartu, o malim blizancima, Franku, Droghedi, kući, poslu, kiši. Nije spomenula njega, a on je bio na vrhu liste, uvijek. Sad je trebalo dodati još Justine, Anne, Luddieja, Lukea, tisku, čežnju za kućom, kišu. I uvijek, naravno, spasonosni izlazak iz tog zatvorenog kruga, koji je

nalazila u knjigama. Sve je to, međutim, dolazilo i odlazilo bez reda, u spletovima i lancima; nikad nije imala prilike, nije naučila da mirno sjedne i razmisli o tome tko je to zapravo Meggie Cleary, Meggie O'Neill. Što ona, u stvari, želi? Zašto, po njenom mišljenju, živi na ovom svijetu? Žalila je što je to nije nitko naučio, jer je taj nedostatak teško mogla sama ispraviti, ma koliko vremena imala. Sad je, međutim, tog vremena imala dovoljno, imala je mir, spokojstvo koje pruža potpuna fizička opuštenost. Mogla je, lijeno ležeći na pijesku, bar pokušati.

E pa, tu je, kao prvo, Ralph. Ironično, očajnički se nasmijala. To nije baš dobar početak, ali Ralph je u izvjesnom smislu bio kao Bog — s njim je počinjalo i svršavalo sve. Od dana kad je kleknuo pred nju u prašinu na željezničkoj stanici u večernjim suncem obasjanom Gillyju da je uzme u ruke, postojao je Ralph i bilo je sigurno da će njena posljednja misao pred smrt biti posvećena njemu, pa slikar ga nikad više u životu ne vidjela. Bila je strašna ta pomisao da jedan čovjek može značiti tako mnogo, da može predstavljati toliko toga.

Što je ono rekla Anne? Da su njene želje i potrebe sasvim obične — muž, djeca, vlastiti dom. Netko koga će voljeti. To nije izgledalo tako mnogo; konačno, većina je žena to imala. Ali koliko je žena koje su sve to imale bilo time zadovoljno? Meggie je vjerovala da bi ona bila zadovoljna, jer je njoj bilo tako teško doći do toga.

» Pomiri se s tim, Meggie Cleary! Meggie O'Neill! Onaj koga želiš je Ralph de Bricassart, a njega ne možeš imati. S druge strane, on te je kao čovjek upropastio tako da nisi dobra ni za koga drugog. Pa, dobro. Pretpostavi da muž i onaj koga voliš ne može biti ista osoba. Morat ćeš, prema tome, svoju ljubav dati djeci, a ljubav koju ćeš primati dolaziti će od te djece. To znači, u krajnjoj liniji, opet Lukea i Lukeovu djecu.«

» Oh, dobri Bože, dobri Bože! Ne, ne mogu reći dobri Bože. Što je taj Bog ikad uradio za mene osim što mi je oduzeo Ralpa? Mi se baš uzajamno mnogo ne volimo, Bog i ja. Ali reći ću ti nešto, Bože. Više te se ne bojim kao što sam te se nekad bojala. A koliko sam te se bojala, tebe i tvoje kazne! Čitavog života išla sam ravnom, uskom stazom, sve iz straha od tebe. I što sam dobila? Ni trunka više nego da sam kršila sva pravila iz tvojih knjiga. Ti si varalica, Bože, demon straha. Postupaš s nama kao s djecom, prijetiš kaznom. Ali ja te se više ne bojim. Sad mi je jasno da ne treba da mrzim Ralpa, nego tebe. Sve je to tvoja krivica, a ne Ralfova. On samo živi u strahu od tebe, kao što sam ja nekad živjela. Ono što ne shvaćam, to je da te on može voljeti. Ne vidim čega ima u tebi što bi trebalo voljeti.«

» Samo, kako da prestanem voljeti čovjeka koji voli Boga? Ja to, izgleda, ne mogu,

pa ma koliko pokušavala. On je mjesec kojeg ne mogu dohvatiti, i plačem zbog toga. E pa, moraš jednostavno prestati plakati, Meggie O'Neill, to je sve što moraš uraditi. Morat ćeš se zadovoljiti Lukeom i Lukeovom djecom. Moraš kako znaš i umiješ izvući Lukea iz one proklete šećerne trske i živjeti s njim negdje gdje nema ni drveta u blizini. Javit ćeš direktoru banke u Gillyju da sav tvoj budući prihod zadrži na tvom računu, i taj novac upotrijebit ćeš da svoj dom bez drveća učiniš udobnim i opremiš svim što je potrebno, na što Luke i ne pomišlja. Upotrijebit ćeš ga da Lukeova djeca dobiju propisno obrazovanje i da im ništa ne nedostaje.«

» I to je sve što o tome treba reći, Meggie O'Neill! Ti si Meggie O'Neill, a ne Meggie de Bricassart. To čak zvuči smiješno, Meggie de Bricassart. Morala bih biti Meghann de Bricassart, a uvijek sam mrzila to Meghann. Oh, hoću li ikad prestati žaliti što moja djeca nisu Ralphova? To je zaista pitanje, zar ne? Zato ponavljaj, neprestano ponavljaj: Tvoj život je samo jedan, Meggie O'Neill, i *ne smiješ* ga upropastiti sanjareći o čovjeku i djeci koje ne možeš imati.«

Tako! To znači razgovarati sa sobom! Nema smisla razmišljati o onome što je prošlo, o onome što treba konačno pokopati. Važna je budućnost, a budućnost pripada Lukeu i Lukeovoj djeci. Ne pripada Ralphu de Bricassartu. On je prošlost.

Meggie se okrenula na pijesku i zaplakala kako nije plakala od svoje treće godine. Njene glasne, očajničke jecaje mogli su, međutim, čuti samo rakovi i ptice.

Anne Mueller je navlaš odabrala otok Matlock, jer je bila naumila da tamo pošalje i Lukea čim joj se pruži prilika. Kad je Meggie otputovala, smjesta je poslala Lukeu brzog i zamolila ga da smjesta dođe, jer je Meggie u očajnom stanju. Po prirodi nije bila sklona upletanju u živote drugih ljudi, ali je voljela i žalila Meggie i obožavala naprasitu, kapricioznu djevojčicu čija je majka bila Meggie, a otac Luke. Justine je morala dobiti dom, morala je imati majku i oca. Znala je da će je zaboljeti njen odlazak, ali i to je bilo bolje od stanja kakvo je sada.

Luke je stigao nakon dva dana. Spremao se da otputuje u CSR u Sydney, pa ga nije stajalo ni vremena ni novaca da svrati. Bilo je vrijeme da vidi dijete; da je bio dječak, došao bi kad se rodilo, ali vijest da je dobio kćerku, veoma ga je razočarala. Ako već Meggie želi radati djecu, neka bar budu sposobna da jednog dana upravljaju posjedom kod Kynune! Djevojčice su sasvim beskorisne; one samo troše, a kad odrastu, udaju se, odu i rade za nekog drugog, umjesto da kao dječaci ostanu gdje jesu i pomažu svom starom ocu.

— Kako je Meg? — upitao je kad je stupio na prednju verandu. — Nije bolesna, nadam se.

— Nadaš se. Ne, nije bolesna. Odmah ću ti reći, ali najprije dođi da vidiš svoju lijepu kćerku.

Zurio je u dijete, zainteresirano i pomalo ironično, ali ne pokazujući nikakve druge osjećaje. To nije moglo promaknuti Anne.

— Nikad nisam vidio tako čudne oči — rekao je. — Pitam se od koga je to naslijedila.

— Meggie kaže da u njenoj obitelji, koliko ona zna, nitko nema takve oči.

— Nema ni u mojoj. To je neki atavizam. Smiješno dijete. Ne izgleda baš previše sretna, zar ne?

— A zašto bi bila sretna? — planula je Anne, koja se do tada s mukom obuzdavala. — Nikad nije vidjela oca, nema svog doma, a malo je vjerojatno da će ga i imati, dok ne odraste, ako ti nastaviš ovako kao do sada!

— Štedim novac, Anne! — protestirao je.

— Gluposti! Znam koliko novaca imaš. Imam prijatelje u Charters Towersu koji mi povremeno šalju lokalne novine, pa sam vidjela oglase o prodaji posjeda u mjestima mnogo bližim nego što je Kynuna, s kudikamo plodnijom zemljom. Još vlada privredna depresija, Luke! Možeš u svako doba kupiti prekrasan posjed za mnogo manje novaca nego što imaš u banci, i tebi je to dobro poznato!

— Pa upravo u tome i jest stvar! Još vlada depresija, a iza Velikog razvodnog gorja i najgora suša, od Juneja do Ise. Već dvije godine nije pala ni kap kiše. Siguran sam da sad nije lako ni na Droghedi, a što mislite kako je tamo oko Wintona i Blackalla? Ne, mislim da treba još pričekati.

— Pričekati dok ne nastupi dobra kišna sezona i cijena zemlje ne poraste? Ostavi se tih priča, Luke! Sad je pravo vrijeme za kupovanje! Sa dvije tisuće funti što ih svake godine dobiva Meggie, mogli biste preživjeti i desetogodišnju sušu! Trebalo bi samo da pričekate s nabavom stoke, da živite od gotovine dok ne padnu kiše, a onda kupite stoku.

— Još nisam spreman da napustim trsku — rekao je tvrdoglavo, još uvijek zureći u čudne svijetle oči svoje kćeri.

— Sad smo konačno čuli istinu, zar ne? Zašto odmah ne priznaš, Luke? Ti u stvari ne želiš dom i obitelj, ti želiš živjeti tako kao sad, mukotrpno, u muškom društvu,

naporno radeći, kao svaki drugi mušarac u Australiji! Što to u ovoj čudnoj zemlji tako djeluje na muškarce da više vole biti s drugim muškarcima, nego živjeti u vlastitom domu, sa svojom ženom i djecom? Ako je momački život ono što uistinu žele, zašto se, zaboga, uopće žene? Znaš li koliko napuštenih žena ima samo u Dunnyju, žena koje se bore da nekako prežive i podignu djecu bez pomoći svojih muževa? Oh, otišao je na sječu šećerne trske, vratit će se, znate, otišao je samo na kratko vrijeme... Ha! A kad god naiđe poštar, izlaze na vrata i čekaju u nadi da će im hulja poslati neku paru. Ponekad pošalje, češće ne pošalje... nikad dovoljno, tek nešto da se gura dalje!

Drhtala je od bijesa, a iz njenih blagih smeđih očiju sijevale su munje.

— Znaš, pročitala sam u Brisbane Mailu da Australija ima najveći postotak napuštenih žena u civiliziranom svijetu! To je jedino u čemu smo ispred svih drugih zemalja... ali nije neki rekord na koji bismo mogli biti ponosni!

— Polako, Anne! Ja nisam napustio Meg; nije bez krova nad glavom i ne gladuje. Što vas je spopalo odjednom?

— Ne mogu više gledati kako postupaš sa svojom ženom, eto šta! Za ime božje, Luke, odrasti konačno, prihvati se svojih obaveza! Imaš ženu i dijete! Dužan si da im stвориš dom, da budeš muž i otac, a ne neki prokleti stranac!

— Hoću, hoću, ali još ne mogu. Moram raditi na sječi trske još nekoliko godina, koliko da budem siguran. Ne bih mogao podnijeti da živim od ženinog novca, a morao bih dok stvari ne krenu nabolje.

Anne je prezirno naškubila usne.

— Oh, sranje! Oženio si se njom radi novca, ili možda nisi?

Njegovo preplanulo lice zalilo se crvenilom. Nije se usuđivao da je pogleda u oči.

— Priznajem da mi je njen novac bio dobro došao, ili oženio sam se njom zato što mi se sviđala više od drugih.

— Sviđala ti se! A što je sa ljubavlju?

— Ljubav? Što je to ljubav? Plod ženske mašte, ništa drugo! — okrenuo je leđa košari da ne gleda u one neugodne oči, jer nije bio siguran da netko s takvim očima nije kadar shvatiti sve što se govori. — I ako ste završili s pridikom, recite mi gdje je Meg!

— Nije se osjećala dobro, pa sam je poslala na oporavak Oh, ne boj se! To neće biti na tvoj trošak

Nadala sam se da ću te nagovoriti da joj se pridružiš, ali vidim da je to nemoguće.

— Ne dolazi u obzir. Arne i ja putujemo večeras u Sydney.

— Što da kažem Meggie kad se vrati?

Slegnuo je ramenima, nestrpljiv da što prije ode.

— Svejedno mi je. Oh, recite joj neka se drži još malo! Kad je već počela stvarati familiju, ne bih imao ništa protiv jednog sina.

Pridržavajući se za zid, Anne se sagnula iznad košare od pruće i podigla dijete, a onda se nekako odvušla do kreveta i sjela. Luke nije načinio ni najmanji pokret da joj pomogne, niti je pokušao da uzme dijete. Činilo se da se boji svoje kćeri.

— Odlazi, Luke! Ionako ne zaslužuješ to što imaš. Muka mi je kad te samo pogledam. Odlazi svom prokletom Arneu, idiotskom šeceru i robovskom radu!

Na vratima je zastao.

— Kakvo je ime djetetu? Zaboravio sam kako se zove.

— Justine. Justine. *Justine*.

— Baš blesavo ime — rekao je i izišao.

Anne je položila Justinu na krevet i zaplakala. Prokleti bili svi muškarci, osim Luddieja, prokleti bili! Je li ona mekana, sentimentalna, gotovo ženska crta kod Luddieja razlog što je sposoban da voli? Je li Luke možda u pravu? Je li ljubav samo plod ženske mašte? Ili je to nešto što samo žene mogu osjećati, ili muškarci koji u sebi nose nešto žensko? Nijedna žena ne može i neće moći zadržati Lukea. Ono što on želi nijedna žena ne može mu pružiti.

Sutradan se smirila, svjesna da njeni napori ipak nisu bili uzaludni. Ujutro je stigla karta od Meggie; bila je oduševljena Matlockom i pisala da se izvrsno osjeća. Ipak je postigla nešto, Meggie se osjećala bolje. Vratit će se kad monsuni jenjaju, spremna da se suoči s novim životom. Anne je odlučila da joj ne priča o svom razgovoru s Lukeom.

Nancy, kako su zvali Annunziatu, iznijela je Justinu na prednju verandu, a Anne je izišla za njima noseći u zubima košaricu sa stvarima potrebnim djetetu — i istim pelenama, kutijom pudera i igračkama. Sjela je na naslonjač od trske, uzela dijete od Nancy i pružila mu bočicu s laktogenom koju je Nancy podgrijala. Osjećala se ugodno, život je bio ugodan; učinila je sve što je bilo u njenoj moći da se Luke opameti, nije uspjela, ali je to, bar značilo da će Meggie i Justine još izvjesno

vrijeme ostati na Himmelhochu. Nije nimalo sumnjala da će Meggie na kraju shvatiti kako nema nikakve nade da bi mogla spasiti svoj brak sa Lukeom, i da će se vratiti na Droghedu. Anne se strašno bojala tog dana.

Na cesti što je vodila iz Dunnya pojavio se crveni engleski sportski automobil i skrenuo na put što je vijugao uzbrdo. Bila su to nova, vrlo skupa kola, s haubom pričvršćenom kožnim pojansom, srebrnim ispušnim cijevima i blistavom karoserijom. Neko vrijeme nije mogla prepoznati čovjeka koji je poskočio niska vrata, jer je na sebi imao uobičajenu severnokvinslensku odjeću koja se sastojala od kratkih hlača i ničeg više. Bože, kakav lijep muškarac, pomislila je promatrajući ga pažljivo. Kad je krenuo prema kući, grabeći po dvije stepenice, u sjećanju joj se počela javljati slična slika. Bilo bi dobro da Luddie manje jede; kondicija ovog čovjeka ne bi mu škodila. Nije očigledno, više mlad... pogledaj samo te divne srebrne pramenove na sljepoočnicama... ali nikad nije vidjela zgodnijeg sjekača trske.

Tek kad je uhvatila odsutni pogled plavih očiju, shvatila je tko je to.

— Bože! — rekla je i ispustila dječju bočicu.

Dohvatio je bočicu i pružio joj je, a onda se naslonio na ogradu verande.

— Sve je u redu, duda nije pala na zemlju, možete je dalje hraniti.

Justine je bila upravo počela da se buni, i Anne joj je brzo gurnula dud u usta, nastojeći da povрати dah i kaže nešto.

— E pa, vaša preuzvišenosti, ovo je zaista iznenađenje! — Pogledala ga je od glave do pete, osmjehujući se. — Moram reći da ne izgledate baš kao nadbiskup. Uostalom, nikad tako niste ni izgledali, čak ni u propisnom ruhu. Uvijek sam smatrala da nadbiskup, bez obzira na vjeru, mora biti debeo i zadovoljan sam sobom.

— Trenutno nisam nadbiskup, samo svećenik na pošteno zasluženom odmoru, pa me možete zvati Ralph. Je li to ono malo stvorenje koje je Meggie zadalo toliko muka kad sam posljednji put bio ovdje? Mogu li je uzeti? Mislim da ću znati držati tu flašicu pod propisanim kutom.

Sjeo je u naslonjač do Anne, uzeo bebu i bočicu i nastavio je hraniti, nemarno prekrštenih nogu.

— Je li joj Meggie dala ime Justine?

— Jeste.

— Sviđa mi se. Bože, pogledaj te samo ovu boju kose! Ista kao kod njenog djeda.

— To kaže i Meggie. Nadam se da jadnica mala neće kasnije biti sva pjegava, ali mislim da hoće.

— Pa, i Meggie je ridokosa, a nije pjegava. Ima, doduše, drukčiji ten i ne tako prozirnu kožu. — Spustio je praznu bočicu, podigao bebu tako da mu uspravno stoji na koljenu, okrenuta njemu, nagnuo je naprijed i počeo joj ritmički masirati leđa. — Između ostalog, dužnost mi je da obilazim katolička sirotišta, pa sam naučio postupati s bebama. Majka Gonzaga u mom omiljenom dječjem domu kaže da je to jedini način da se beba natjera da se podrigne. Prebacivanjem bebe preko ramena tijelo se ne savija dovoljno naprijed i plinovi ne mogu lako izići, a ako iziđu, obično povuku sa sobom i mlijeko. Na ovaj način beba se savija u sredini, tako da mlijeko ostaje a plinovi izlaze. — Kao da želi potvrditi njegove riječi, Justine je nekoliko puta glasno podrignula, ali nije izbacila hranu. Ralph se nasmijao i ponovo je potapšao po leđima, a kad se više ništa nije dogodilo, položio je na savijenu ruku. — Kakve egzotične oči! Prekrasne su, zar ne? Meggie se ne može dogoditi da rodi neko obično dijete.

— Ne želim mijenjati temu razgovora, ali moram reći da biste bili izvanredan otac, oče.

— Volim bebe i djecu, uvijek sam ih volio. Meni je lako da uživam u njima, jer sam oslobođen ostalih, manje ugodnih roditeljskih dužnosti.

— Ne, to je zato što ste slični Luddieju. Imate u sobi nešto žensko.

Justine, obično sklona izolacionizmu, očigledno je uzvraćala njegovu naklonost; zaspala je. Ralph ju je namjestio malo udobnije i iz džepa na hlačama izvuкао kutiju *Capstana*.

— Dajte ih meni, pripalit ću vam cigaretu.

— Gdje je Meggie? — upitao je, uzimajući pripaljenu cigaretu. — Hvala vam. Oprostite, nisam vas ponudio. Uzmite i vi jednu.

— Nije ovdje. Nije se bila propisno oporavila od porođaja, a kišno ju je doba sasvim dotuklo. Zato smo je Luddie i ja poslali da se dva mjeseca odmara. Vratit će se oko prvog ožujka, za nekih sedam tjedana.

U trenutku kad je progovorila, Anne je primijetila na njemu promjenu; kao da je sve što je radio iznenada izgubilo svaki smisao, kao da mu je izmaklo neko obećano, sasvim iznimno zadovoljstvo.

Duboko je uzdahnuo.

— Ovo je drugi put da dolazim da se pozdravim s njom i ne nalazim je... Kad

sam putovao u Atenu, i sad ponovo. Onda sam se zadržao u inozemstvu godinu dana, a moglo se dogoditi da ostanem mnogo duže; nisam to tada mogao znati. Nisam bio na Droghedi od Paddyjeve i Stuartove smrti, ali kad je trebalo da otputujem, osjetio sam da ne mogu napustiti Australiju a da ne vidim Meggie. A ona se bila udala i otišla. Htio sam je potražiti, ali sam znao da to ne bi bilo fer prema njoj i Lukeu. Ovog puta sam došao jer sam znao da ne mogu nanijeti štetu onome što ne postoji.

— Kamo odlazite?

— U Rim, u Vatikan. Kardinal di Contini-Verchese preuzeo je dužnost kardinala Monteverdija, koji je nedavno umro, i zatražio da dođem. Znao sam da će to jednom učiniti. To je veliko priznanje, ali i nešto više od toga. Jednostavno, ne mogu odbiti.

— Koliko ćete ostati tamo?

— Oh, vrlo dugo, mislim. U Evropi samo što nije izbio rat, iako to nama ovdje izgleda daleko. Crkvi u Rimu potreban je svaki diplomat što ga ima, zahvaljujući kardinalu di Contini-Verchese, mene su uvrstili u diplomate. Mussolini je blizak Hitlerov saveznik, ptičice su iz istog gnijezda, a Vatikan nekako želi pomiriti dvije suprotne ideologije, katolicizam i fašizam. To neće biti baš lako. Ja prilično dobro govorim njemački, kad sam bio u Ateni, naučio sam grčki, a talijanski kad sam bio u Rimu. Govorim također tečno francuski i španjolski. — Uzdahnuo je.

Uvijek sam posjedovao dar za jezike, i razvijao sam ga. Bilo je sigurno da će me premjestiti odavde.

— E pa, vaša preuzvišenosti, ako ne putujete već sutra, još možete vidjeti Meggie.

Riječi su izletjele Anne prije nego što je stigla razmisliti. Zašto ga Meggie ne bi još jednom vidjela prije nego što otputuje, posebno kad se, lako misli, neće vratiti dugo vremena?

Okrenuo se i pogledao je. Te lijepe, duboke oči bile su vrlo inteligentne i bilo je vrlo teško prevariti ih. Oh, da, bio je rođeni diplomat. Točno je znao što je rekla, i razloge koji su je natjerali da to kaže. Anne je uhvatila sebe kako bez daha čeka što će odgovoriti, ali dugo vremena nije rekao ništa, samo je sjedio i zurio preko smaragdne trske u nadošlu rijeku, s djetetom koje mu je, zaboravljeno, spavalo na ruci. Fascinirana, promatrala je njegov profil — krivinu očnih lukova, ravni nos, tajanstvena usta, energičnu bradu. S kakvim silama se bori dok tako promatra predeo? Na kakvoj kompliciranoj vagi mjeri ljubav, želju, dužnost, pokornost, snagu volje, čežnju, i što odmjerava s čim? Ruka mu se podigla za cigaretom; primijetila

je da mu prsti podrhtavaju i tiho odahnula. Nije, dakle, ravnodušan.

Nije rekao ništa gotovo deset minuta. Anne je pripalila novu cigaretu i pružila mu je, jer se ona koju je držao u ruci pretvorila u dogorjeli opušak. I tu je cigaretu popužio, ni na trenutak ne odvajajući pogleda od dalekih planina i niskih monsunskih oblaka.

— Gdje je? — upitao je konačno posve prirodnim glasom, bacajući opušak preko ograde verande.

Od njenog odgovora zavisila je njegova odluka; sad je došao na nju red da razmisli. Je li dopušteno gurnuti dva ljudska bića stazom za koju nitko ne zna kamo vodi, ni čemu vodi? Ona je mislila samo na Meggie; nije joj bilo nimalo stalo što će se dogoditi s ovim čovjekom. On, na svoj način, nije nimalo bolji od Lukea. I on ide za nekim svojim muškim ciljem i nema ni vremena ni volje da skreće s tog puta radi žene, juri za nekim snom koji vjerojatno postoji samo u njegovoj smušenoj glavi, za nekim snom neuhvatljivim kao dim iz tvornice što se razilazi u vlažnom zraku zasićenom mirisom melase. To je, međutim, ono što želi, i utrošit će život loveći ga.

Ne gubi iz vida svoj cilj, ma koliko Meggie značila za njega. Čak ni radi nje — a Anne je počela vjerovati da voli Meggie više nego bilo što na svijetu, osim svog čudnog ideala — nije htio pokvariti svoje šanse da jednog dana zgrabi ono što želi. Ne, čak ni radi nje. Zato, ako odgovori da je Meggie u nekom velikom hotelu gdje bi ga netko mogao prepoznati, on neće otići. Bio je i te kako dobro svjestan da ne spada u one ljude koji se mogu izgubiti u gomili. Okvasila je usne, nastojeći govoriti normalno.

— Meggie se odmara u jednoj kućici na otoku Matlock

— Gdje to?

— Na otoku Matlock. To je ljetovalište južno od Duhovskog prolaza, a sve je u njemu uređeno tako da ništa ne ometa mir gostiju. Osim toga, u ovo doba godine tamo praktično nema žive duše. — Nije se mogla suzdržati a da ne doda: — Ne brinite, tamo vas nitko neće vidjeti.

— Vrlo utješno. — Nježno je podigao usnulo dijete i pružio ga Anne. — Hvala vam — rekao je, uputivši se prema stubištu, a onda se okrenuo. Njegove oči izražavale su molbu na upravo patetičan način. — Griješite, grdno griješite — rekao je. — Želim samo da je vidim, ništa više od toga. Nikad neću uvući Meggie ni u šta što bi moglo ugroziti njenu besmrtnu dušu.

— Ili vašu vlastitu, je li? Onda idite kao Luke O'Neill, njega tamo očekuju. Tako

ćete biti sigurni da nikakvog skandala neće biti, da nećete dovesti u neugodnu situaciju u ni Meggie ni sebe.

A što će biti ako se Luke pojavi?

— To se ne može dogoditi. Otišao je u Sydney, i neće se vratiti do ožujka. Da je Meggie na Matlocku, mogao je saznati samo od mene, a ja mu to nisam rekla, vaša preuzvišenosti.

— Očekuje li Meggie Lukea?

Anne se ironično osmjehnula.

— Oh, bože, ne!

— Neću joj učiniti ništa nažao — ponovio je. — Samo želim da je vidim i porazgovaram s njom, to je sve.

— Sigurna sam u to, vaša preuzvišenosti. Činjenica je međutim, da biste joj učinili mnogo manje nažao kad biste željeli nešto više — rekla je Anne.

Kad se stari Robov automobil pojavio na cesti, Meggie je stajala na svom mjestu na verandi, podignute ruke u znak da je sve u redu i da joj ništa nije potrebno. Automobil se zaustavio na uobičajenom mjestu da se okrene, ali prije nego što se okrenuo, iz njega je iskočio muškarac u kratkim hlačama, košulji i sandalama, s kovčegom u ruci.

— Do viđenja, gospodine O'Neill! — viknuo je Rob, odlazeći.

Meggie se više ne bi moglo dogoditi da ih zamijeni, Lukea O'Neilla i Ralpa de Bricassarta. To nije bio Luke; primijetila je to unatoč udaljenosti i sve slabije večernje svjetlosti. Stajala je, zbunjena, i čekala dok je on išao stazom prema njoj, on, Ralph de Bricassart. Zaključio je da ipak ne može bez nje. Nije bilo drugog razloga da je potraži na ovakvom mjestu pod imenom Luke O'Neill.

U njoj više ništa nije funkcioniralo — ni srce, ni mozak, ni noge. Evo, Ralph dolazi po nju, pa zašto ništa ne osjeća? Zašto mu ne trči u susret, u njegov zagrljaj, toliko sretna što ga vidi da ništa drugo nije važno? To je Ralph, a on je jedino što je željela od života; zar nije upravo provela više od tjedan dana pokušavajući da se oslobodi toga? Proklet bio, proklet bio! Zašto je, do đavola, morao doći upravo kad ga je počela brisati iz svojih misli, ako ne i iz srca! Oh, opet će sve početi iz početka! Zbunjena, oznojena, ljuta, stajala je okamenjena i čekala ga, promatrajući kako njegova graciozna figura postaje sve veća.

— Zdravo, Ralphe — rekla je stisnutih zuba, ne gledajući u njega.

— Zdravo, Meggie.

— Unesi svoj kovčeg. Želiš li šalicu čaja? — Govoreći to, uvela ga je u dnevnu sobu, još uvijek gledajući u njega.

— Prijala bi mi — rekao je, ukočen kao i ona.

— Otišao je za njom u kuhinju i promatrao je kako uključuje rešo, puni čajnik vodom iz malog bojlera iznad slivnika i vadi šalice i tanjuriće iz kuhinjskog plakara. Pružila mu je veliku limenu kutiju Arnotts kekse, a on je zagrabilo šakom i napunio tanjur. Voda na rešou je zakipjela, Meggie je prolila toplu vodu iz čajnika, stavila u čajnik nekoliko žlica čaja i zalila ga vreloom vodom. Odnijela je čajnik i tanjur s keklima u sobu, a on je krenuo za njom noseći šalice i tanjuriće.

Tri prostorije u kući bile su u nizu, s jedne strane dnevne sobe bila je spavaća soba, a s druge kuhinja, iza koje se nalazila kupaona. Kuća je imala dvije verande, jednu prema cesti a drugu prema plaži. Tako su oboje imali izgovor da gledaju u nešto, a ne jedno u drugo. Mrak se spustio naglo, kako se to događa u tropskim krajevima, ali kroz širom otvorena klizna vrata blagi, topli povjetarac donosio je šum vode, što je zapljuskivala žalo lagune, i daleku grmljavinu valova koji su se razbijali o koraljni greben.

Šutke su popili čaj, ne okusivši kekse, i ostali da sjede, šuteći. Okrenuo je glavu i promatrao je, a ona je nepomično zurila u siluetu male palme ispred vrata zadnje verande i njene groteskne pokrete na povjetarcu.

— Što se dogodilo, Meggie? — upitao je, tako Nago i nježno da joj je srce snažno zalupalo; učinilo joj se da će umrijeti od bola što joj je zadalo to dobro poznato obraćanje odraslog muškarca djevojčici. On nije došao na Matlock da vidi ženu. Došao je da vidi dijete. On je volio dijete, a ne ženu. Ženu je mrzio od trenutka kad je to postala.

Njen je pogled načinio polukrug i sreo se s njegovim, uvrijeđen, razjaren, bijesan; čak i sad, čak i sad! Vrijeme je stalo, zurila je u njega, a on je bio prisiljen da vidi, suspregnutog daha, u tim, kao staklo prozirnim očima odraslu ženu. A to su bile oči Meggie! Oh, bože, oči Meggie!

Ono što je rekao Anne Mueller mislio je sasvim ozbiljno; htio je samo da je vidi, ništa više. Iako ju je volio, nije došao da bi postao njen ljubavnik. Došao je samo da je vidi, da porazgovara s njom, da budu prijatelji, da spava na kauču u dnevnoj sobi i pokuša još jednom otkriti korijen one njene vječite obuzetosti njim, uvjeren da bi,

kad bi ga izvukao na svjetlo dana, mogao naći i duhovnu snagu da je izbriše.

Bilo je teško naviknuti se na Meggie s dojkama, strukom, bokovima, ali njemu je to uspjelo jer je, kad bi pogledao u njene oči, u njima, kao svjetiljka u svetištu, blistala njegova Meggie. Duh i misao čije se magnetske privlačnosti nije mogao osloboditi otkako ju je prvi put sreo, ostali su neizmijenjeni u tom uzbudljivo promijenjenom tijelu. Sve dok je u njenim očima nalazio dokaz njihovog postojanja, mogao se pomiriti i s tim promijenjenim tijelom i obuzdati osjećaje koje je budilo.

Prenoseći svoje vlastite želje i snove na nju, nije nikad posumnjao u to da ona želi isto sve dok poslije rođenja Justine nije zasikala na njega kao bijesna mačka. Čak i tada, nakon što se bijes stišao u njemu, pripisao je njeno ponašanje pretrpljenim bolovima, duhovnim više nego fizičkim. Sada, kad ju je konačno vidio kakva jest, odjednom je osjetio da u sekundu točno može odrediti trenutak kad su njene oči prestale biti oči djeteta i postale oči žene — bilo je to na groblju na Droghedi poslije rođendanske zabave Mary Carson. Kad joj je objasnio zašto joj nije mogao posvetiti neku posebnu pažnju, jer bi ljudi mogli pomisliti da je zainteresiran za nju kao muškarac. Kad ga je pogledala, u njenim je očima primijetio nešto njemu sasvim nerazumljivo, a onda se okrenula i, kad je ponovo uhvatio njen pogled, taj je čudni izraz nestao. Od tog trenutka, sad mu je to bilo jasno, vidjela ga je u drukčijem svjetlu, mislila o njemu drukčije; kad ga je poljubila, to nije, kao kod njega, bio trenutak slabosti nakon kojeg je ponovo mogla misliti o njemu na stari način. On je ukrotio svoje iluzije, disciplinirao ih, ugradio ih u svoj nepromjenjivi način života što je bolje mogao, nosio ih kao košulju od kostrijeti. A ona je čitavo vrijeme dopunjavala svoj u ljubav prema njemu svim ženskim ciljevima.

Morao je priznati da ju je fizički želio od trenutka kad ju je prvi put poljubio, ali želja ga nikad nije progonila toliko kao sama ljubav prema njoj. Za njega to nisu bila dva lica iste stvari, već nešto odvojeno i različito. A ona, jadno, neshvaćeno stvorenje, nije nikad podlegla takvim tlapnjama.

Da je u tom trenutku mogao otići s Matlocka, pobjegao bi od nje kao Orest pred Eumenidama. Nije, međutim, mogao napustiti otok, a imao je toliko hrabrosti da ostane kraj nje, umjesto da izađe i besciljno hoda kroz noć. » Što mogu uraditi, kako mogu popraviti stvar? Pa ja je volim! I ako je volim, to mora biti zbog toga što je takva kakva je sad, a ne zbog onoga kakva je bila nekad. U njoj sam uvijek volio napravo to žensko, tu sposobnost da podnese teret. I tako, Ralph de Bricassart, skini naočnjake, pokušaj je vidjeti kakva jest, a ne onaku kakva je bila nekad davno. Prije šesnaest godina, šesnaest dugih, nevjerovatnih godina... Ja imam četrdeset četiri, a

ona dvadeset šest godina; nismo djeca, ali ja sam kudikamo nezreliji.«

» Ti si to shvatila kao gotovu stvar onog trenutka kad sam izišao iz Robovog automobila, zar ne, Meggie? Zaključila si da sam se konačno predao. A ja sam ti, prije nego što si povratila dah, dao do znanja da si se prevarila. Rastrgao sam tvoje iluzije kao prljavu, staru krpu. Oh, Meggie! Što sam to uradio s tobom? Kako sam mogao biti tako slijep, kako sam mogao biti tako strašno egocentričan? Time što sam došao da te vidim nisam postigao ništa osim, eventualno, da te razbijem u komadiće. Za sve ove godine moja ljubav samo je nanosila zlo.«

Još uvijek ga je gledala ravno u oči ali se, postupno, u njenom pogledu počeo javljati stid, posramljenost. A onda, kad je preko njegovog lica preletio izraz očajničkog kajanja, ona je, učinilo mu se, shvatila veličinu svoje pogreške, sav njen užas. Još više od toga, osjetila je da on zna da je pogriješila.

» *Ustani, bježi!* Bježi, Meggie, bježi i spasi ono malo ponosa što ti je ostalo!« U trenutku kad je pomislila, to je i učinila, ustala je i potrčala.

Uhvatio ju je prije nego što je stigla do verande, i zamah njenog tijela bacio ju je na njega tako snažno da je zateturao. Više nije bilo važno, zaboravljena je bila uporna bitka za integritet vlastite duše, zaboravljeno je bilo dugo pokoravanje želje snazi volje; za nekoliko trenutaka okrenuo se čitav njegov život. Bio je potreban samo jedan impuls dodira pa da snaga, koja je, prigušena, spavala u njemu, detonira u kaos u kojem razum podliježe strasti, a snaga tijela potiskuje snagu volje.

Njene ruke obavile su se oko njegovog vrata, njegove su se sklopile iza njenih leđa, kao u grču; sagnuo je glavu, ustima slijepo tražeći njena, i našao ih. Njena usta više nisu bila neželjena, nelagodna uspomena, nego stvarnost; njene ruke stezale su ga kao da nema snage da ga pusti; u njenom tijelu kao da je odjednom nestalo kostij; bila je tamna kao noć u kojoj se prepleću uspomene i želje, neželjene uspomene i nedopuštene želje. Za ovim je, sigurno, čeznuo godinama, čeznuo za njom i suprotstavljao se njenoj moći, bojeći se čak i pomisliti na nju kao na ženu!

Je li je odnio na krevet ili su otišli do kreveta? Činilo mu se da ju je odnio, ali nije bio siguran u to. Znao je samo da se našla na krevetu, da je on bio pored nje, bio je svjestan samo njene kože pod svojim rukama, njenih ruku na svojoj koži. » Oh, Bože! Meggie, moja Meggie! Kako su me mogli od djetinjstva odgajati u uvjerenju da je ljubav prema tebi svetogrđe?«

Vrijeme je prestalo odbijati i počelo teći, zapljuskajući ga dok nije izgubio svako značenje osim dimenzije stvarnije od stvarnog vremena. Mogao ju je osjetiti a nije

ju osjećao, bar ne kao odvojenu cjelinu; htio je da je konačno i zauvijek učini dijelom sebe, da je kao izdanak nakalemi na sebe, a ne da stupi u simbiozu s njom, priznajući je kao zasebno biće. Nikad više neće izbrisati iz svijesti obline grudi, trbuha i bedara, prijevoje i udoline između njih. Ona je zaista bila stvorena za njega, jer on ju je stvorio; šesnaest ju je godina oblikovao i formirao, ne znajući da to čini, a pogotovo ne zašto to čini. Zaboravio je da je se bio odrekao, da joj je drugi muškarac pokazao kraj onoga što je pripremio za sebe i bio namijenio sebi, jer ona je bila njegov pad, njegova ruža, njegova kreacija. Bio je to san iz kojeg se više nikad neće probuditi, bar dok bude muškarac, dok bude imao tijelo muškarca. »*Oh, dobri Bože! Znam, znam! Znam zašto sam je čuvao u sebi kao pojam i kao dijete i nakon što je već odavno prestala biti jedno i drugo, ali zašto sam to morao priznati na ovaj način?*«

Konačno je shvatio, i to je bio odgovor, da mu, u stvari, cilj nikad *nije* bio da bude čovjek. Ne čovjek, nikako čovjek, nešto mnogo veće, nešto što nadilazi sudbinu običnog čovjeka. A na kraju, usprkos svemu, njegova sudbina bila je tu, u njegovim rukama, uzdrhtala i ozarena njim, svojim čovjekom. *Čovjek, ostat će uvijek samo čovjek!* » Gospodine Bože, zar me nisi mogao poštediti ovoga? Čovjek sam, nikad ne mogu biti bog; zabluda je da je život potraga za božanskim. A zar mi svećenici ipak ne težimo da postanemo bogovi? Zato se i odričemo akta koji nepobitno dokazuju da smo ljudi.«

Obavio je ruke oko nje i kroz suze pogledao mirno, blagom svjetlošću obasjano lice, promatrao kako joj se usta otvaraju, hvatajući dah, pretvarajući se u nemoćno » O« neočekivanog uživanja. Stegla ga je rukama i nogama kao živim konopcima kojima je vezan uz nju, glatkim, svilenkastim konopcima kojima ga udara na muke; položio je bradu na njeno rame, pritisnuvši obraz uz njen, i prepustio se izludujućem porivu čovjeka koji se hvata ukoštac sa sudbinom. U glavi mu se sve uskovitalo, okrenulo, na trenutak pomračilo, a zatim zalilo zasljepljujućom svjetlošću; neko vrijeme kao da je gledao u sunce, a onda se blještava svjetlost počela gasiti, posivjela i konačno nestala. To je značilo biti čovjek. Nešto veće nije mogao biti. U tome, međutim, nije bio uzrok njegovu bolu. Bol je došao u završnom trenutku, u konačnom trenutku, zajedno sa potmulom, tmurnom spoznajom da ekstaza prolazi. Bilo je bolno pustiti je, sad kad je bila njegova; ta on ju je stvorio za sebe! Zato ju je držao, čvrsto, kao brodolomac na pučini spasonosnu dasku, da bi se ubrzo, ožaren, ponovo prepustio već dobro znanj rastućoj plimi i neuhvatljivoj sudbini čovjekovoj.

» Što je to san?« pitala se Meggie. » Blagoslov, predah od života, odjek smrti, nužno zlo?« Ma što bio, on mu se prepustio i ležao s rukom prebačenom preko nje, s glavom pored njenog ramena, posesivan čak i u snu. I ona je bila umorna, ali nije htjela zaspati. Nekako joj se činilo da ga, ako ispusti svijest iz šaka, više neće naći kraj sebe kad se probudi. Spavat će kasnije, kad se on probudi, i kad tajanstvena, lijepa usta izgovore prve riječi. Što će joj reći? Hoće li zažaliti? Je li mu pružila zadovoljstvo vrijedno onoga što je izgubio? Toliko godina se borio protiv toga, natjerao i nju da se bori s njim; teško je bilo i povjerovati da je konačno pao u njen zagrljaj, ali u ušima joj je zvučalo ono što je rekao u toku noći, u bolu koji je izbrisao njegovo dugo odricanje.

Bila je beskrajno sretna, sretnija nego ikad u životu. Od trenutka kad ju je zadržao na vratima, svaki njihov pokret bio je dio jedne velike, prekrasne poeme tijela, poeme kože, ruku i nogu, pukog zadovoljstva. » Stvorena sam za njega i samo za njega... zato sam s Lukeom osjećala tako malo!« Ponesena plimom svog tijela nekamo izvan granica shvatljivog, mogla je misliti samo na to da je za nju sad najvažnije dati mu sve, sve što je moguće, da je to važnije od samog života. Ne smije nikad požaliti što je učinio, nikad! Oh, taj njegov bol! Bilo je trenutaka kad joj se činilo da osjeća taj bol kao svoj. I to je samo pridonosilo njenoj sreći; njegov bol bio je na neki način izvršenje pravde.

Probudio se. Pogledala ga je ravno u oči i u njihovom plavetnilu vidjela onu istu ljubav koja ju je pokretala, koja je davala smisao njenom životu još od djetinjstva. Uz nju vidjela je i sjenu velikog umora. Ne tjelesne iscrpljenosti, nego iznurenosti duše.

Mislio je na to kako se u cijelom svom životu nije nikada probudio u istom krevetu s drugom osobom; bilo je to na neki način intimnije od spolnog čina koji je prethodio tom buđenju, bilo je u tome nekog svjesnog naglašavanja emocionalnih veza, isticanja njihove povezanosti. Lagan, nesputan kao zrak pun primamljivih mirisa mora i vegetacije na suncu, lebdio je neko vrijeme na krilima neke sasvim nove slobode: olakšanja koje mu je donijelo odustajanje od borbe protiv nje, mira što je nastupio nakon izgubljenog dugog i neopisivo krvavog rata, otkrića da je predaja neusporedivo slađa od bitke. » Ah, bar sam se hrabro borio, Meggie! Ipak, na kraju ne skupljam i ne lijevim tvoje krhotine, nego otkinute dijelove sebe.«

» Došla si u moj život da mi pokažeš koliko je lažan i preuzetan ponos svećenika kakav sam ja; kao Lucifer, poželio sam da budem ono što može biti samo Bog, i, kao Lucifer, pao sam. Prije Mary Carson bio sam čedan, poslušan, čak i siromašan, ali

do ovog jutra nisam znao što je to smjernost. Dragi Bože, kad mi ona ne bi ništa značila, bilo bi to lakše podnijeti, ali ponekad mislim da je volim mnogo više nego što volim tebe, i da je i to dio tvoje kazne. U nju ne sumnjam, a što si ti? Privedenje, fantom, bajka? Kako mogu voljeti bajku? A ipak je *volim*.«

— Kad bih mogao prikupiti snagu, otišao bih da malo plivam, a onda pripremio doručak — rekao je, očajnički nastojeći da nešto kaže. Osjetio je da se, naslonjena na njegove grudi, osmjehuje.

— Ti idi na plivanje, a ja ću pripremiti doručak. Ne treba da oblačiš ništa. Ovamo nitko ne dolazi.

— Pravi raj! — Spustio je noge s kreveta, sjeo i protegnuo se. — Prekrasno jutro. Pitam se je li to neko predskazanje.

Već samo to što je ustao iz kreveta zadalo joj je bol; ležala je i promatrala kako odlazi do kliznih vrata na strani okrenutoj plaži, izlazi i zastaje. Okrenuo se i ispružio ruku.

— Hoćeš sa mnom? Kasnije možemo pripremiti doručak zajedno.

Bila je plima, greben je bio pod vodom, jutarnje je sunce pržilo, ali nestalni ljetni povjetarac bio je hladan. Oštra trava pružala je izdanke preko škriputavog pijeska, koji nije izgledao kao pijesak i po kome su trčkarali rakovi i insekti, skupljajući hranu.

— Osjećam se kao da prvi put vidim svijet — rekao je, zvjerajući oko sebe.

Meggie ga je držala za ruku; osjećala se blaženo, i to sunčano jutro izgledalo joj je nepojmljivije od fantastične noćne realnosti. Oči su je boljele dok ga je promatrala. To vrijeme bilo je nemoguće pratiti razumom, bio je to sasvim nov svijet.

— Pa i nisi ga mogao ranije vidjeti, bar ne ovaj svijet. Ovo je naš svijet, dok bude trajao.

— Kako izgleda Luke? — upitao je za doručkom.

Nagnula je glavu u stranu, razmišljajući.

— Fizički baš nije toliko sličan tebi, kako mi se nekad činilo. U to vrijeme strahovito si mi nedostajao, bez tebe nisam bila navikla živjeti. Mislim da sam se udala za njega zato što me je podsjećao na tebe. Bilo kako bilo, odlučila sam da se udam za nekoga, a on je bio za klasu iznad ostalih. Ne mislim po plemenitosti, ni po dobroti, ni po bilo kojoj od osobina koje žene priželjkuju kad razmišljaju o budućem mužu. Jednostavno na neki način koji ne mogu definirati. Osim možda što je *zaista*

sličan tebi. Ni njemu nisu potrebne žene.

Lice mu se iskrivilo.

— Zar me ti tako vidiš, Meggie?

— Da budem iskrena? Da, mislim da je tako. Nikad neću shvatiti zašto, ali mislim da je tako. I u Lukeu i u tebi postoji nešto što vam govori da je potreba za ženom slabost. Ne mislim na potrebu da se spava sa ženom, mislim na potrebu, istinsku potrebu.

— I ti to možeš prihvatiti i ipak nas željeti?

Slegla je ramenima i pomalo sažaljivo se osmjehnula.

— Oh, Ralphe! Ne kažem da to nije važno, i to mi je donijelo mnogo nesretnih trenutaka, ali stvari tako stoje. Bila bih luda da se iscrpljujem pokušavajući da to izmijenim, kad se to ne može izmijeniti. Najbolje što mogu učiniti jest iskoristiti slabost, a ne ignorirati stvarnost. Zato što i ja želim i ja imam svoje potrebe. A meni su očigledno potrebni ljudi kao što ste ti i Luke, inače ne bih trošila život na vas dvojicu ovako kako to činim. Udala sam se za dobrog, blagog, jednostavnog čovjeka kakav je bio moj otac, za čovjeka koji me je želio i kome sam bila potrebna. U svakom se muškarcu, mislim, krije Samson, samo što je kod onih kakav si ti i kakav je Luke to izraziti je.

Činilo se da nije nimalo uvrijeđen; osmjehivao se.

— Moja mudra Meggie!

— To nije nikakva mudrost, Ralphe. Običan zdrav razum. Nisam uopće neka pametna osoba, to ti je poznato. Ali pogledaj moju braću! Sumnjam da će se oni stariji ikad oženiti, ili bar da će naći ljubavnice. Strahovito su stidljivi, boje se utjecaja koje bi žene mogle imati na njih, i gledaju samo u majku.

Dan je slijedio za danom, noć je slijedila za noću. Čak su i žestoke ljetne kiše bile prekrasne, bilo je divno hodati gol po kiši toploj i blagoj kao sunce i slušati njeno bubnjanje po limenom krovu. Kad bi se sunce pojavilo, šetali su se, izležavali se na plaži, plivali. Ralph ju je učio plivati.

Ponekad, kad ne bi znao da ga ona gleda, Meggie ga je promatrala nastojeći grčevito utisnuti njegov lik u moždanu koru, sjećajući se kako je, usprkos ljubavi šio ju je osjećala prema Franku, njegov lik izbljedio, te više ne zna kako izgleda. Promatrala je njegove oči, nos, usta, neobične srebrne pramenove u crnoj kosi,

visoko čvrsto tijelo koje je zadržalo mladenačku vitkost i svježinu, ali se ipak malo opustilo, izgubilo gipkost. Kad bi se okrenuo i primijetio da ga promatra, u njegovim očima pojavio bi se izraz potisnutog bola, izgubljenosti. Shvaćala je poruku tog pogleda, ili je bar mislila da je shvaća; mora otići, mora se vratiti Crkvi i svojim dužnostima. Više ne lukav kakav je bio, možda, ali sposobniji za rad. Samo oni koji su posrnuli i pali znaju kakve ih opasnosti čekaju na putu.

Jednog dana, kad se sunce već bilo spustilo toliko nisko da se more zalilo krvlju a koraljni pješčak prekrila žuta izmaglica, okrenuo se prema njoj dok su u ležali na plaži.

— Meggie, nikad nisam bio tako sretan, ni tako nesretan.

— Znam, Ralphe.

— Vjerujem da znaš. Da li te zato toliko volim? Nisi daleko od obične žene, Meggie, a ipak si sasvim neobična. Jesam li ja to nekako osjetio, još prije toliko godina? Morao sam osjetiti, mislim. Ona moja strast za ticijanskom bojom kose! Nisam mogao ni naslutiti dokle će me dovesti. Volim te, Meggie.

— Odlaziš?

— Sutra. Moram. Brod mi plovi za Genovu za dana.

— Genovu?

— Rim, u stvari. Na dugo vrijeme, možda do kraja života. Ne znam.

— Ne brini, Ralphe, pustit ću te da odeš bez ikakvih scena. I meni je vrijeme već isteklo. Napustit ću Lukea i vratit ću se kući na Droghedu.

— Oh, draga! Ne zbog ovoga, ne zbog mene?

— Ne, naravno ne zbog tebe — slagala mu je. — Donijela sam odluku još prije nego što si stigao. Luke me ne želi, nisam mu potrebna, neću mu ni najmanje nedostajati. A meni je potreban dom, potrebno mi je da imam nešto svoje, i mislim da će Drogheda uvijek ostati dom za mene. Ne bi bilo dobro da Justine odraste u kući u kojoj sam sluškinja, iako znam da Anne i Luddie ne gledaju u meni sluškinju. Ja, međutim, tako vidim sebe i tako bi na mene gledala Justine kad dovoljno odraste da shvati kako nema pravi dom. Njoj to na izvjestan način neće odgovarati, ali moram učiniti za nju sve što mogu. I zato ću se vratiti na Droghedu.

— Pisat ću ti, Meggie.

— Ne, ne piši mi! Misliš da su mi poslije ovog potrebna pisma? Ne želim ništa što bi te moglo ugroziti, što bi moglo pasti u ruke beskrupuloznim osobama. Zato, bez pisama! Ako se ikad vratiš u Australiju, bit će sasvim normalno da obideš Droghedu,

iako te upozoravam, Ralphe, da dobro razmisliš prije nego što to uradiš. Postoje samo dva mjesta na svijetu gdje pripadaš najprije meni, pa tek onda Bogu. Ovdje na Matlocku i na Droghedi.

Privukao ju je sebi i zagrlio, milujući je po blistavoj kosi.

— Meggie, više od svega na svijetu volio bih da se mogu oženiti tobom, da se više nikad ne rastajemo. Na želim da te ostavim... i na izvjestan način zauvijek ćeš ostati sa mnom. Da bar nisam došao na Matlock! Ne možemo, međutim, biti drukčiji nego što jesmo, možda je to baš dobro. Saznao sam o sebi nešto što nikad ne bih znao, sa čim se nikad ne bih suočio da nisam došao. A uvijek je bolje boriti se s poznatim, nego nepoznatim. Volim te. Uvijek sam te volio, i uvijek ću te voljeti. Zapamti to!

Sutradan se pojavio Rob prvi put otkako je dovezao Ralpha, i strpljivo pričekao da se oproste. Bilo je očigledno da nisu mladenci, jer je došao poslije nje, a odlazi ranije. Nisu bili ni tajni ljubavnici. Bili su vjenčani, to se vidjelo na njima. I vidjelo se da se vole, da se mnogo vole. Kao on i njegova supruga; velika razlika u godinama, to je garancija za sretan brak

— Zbogom, Meggie!

— Zbogom, Ralphe, i čuvaj se!

— Hoću. I ti pazi na sebe.

Sagnuo se da je poljubi, a ona se, iako nije htjela, privila uz njega, a kad je skinuo njene ruke sa svog vrata, ona ih je stavila iza leđa i ostala tako, ukočena.

Ušao je u kola i sjeo, i dok je Rob okretao na uskoj cesti, zurio je kroz prednje staklo ravno pred sebe, ne pogledavši je. » Rijetko se nađe čovjek koji to može,« pomislio je Rob koji nikad nije čuo za Orfeja. Vozili su šutke kroz slapove kiše i konačno stigli do otvorenog mora i dugačkog mola. Dok su se rukovali, Rob ga je pogledao ravno u oči i začudio se. Nikad nije vidio oči toliko ljudske i toliko tužne. Ponositost je nestala iz očiju nadbiskupa Ralpha zauvijek

Kad se Meggie vratila na Himmelhoch, Anne je smjesta shvatila da će je izgubiti. Da, bila je to ona ista Meggie... ali nekako još više Meggie, ako se tako može reći. Ma što da je nadbiskup Ralph govorio sebi prije nego što će otići na Matlock, na otoku su stvari konačno krenule onako kako je to željela Meggie, a ne kako je želio on. Bilo je i vrijeme.

Uzela je Justine u ruke kao da tek sad uviđa što znači imati je, i stajala, ljuljajući djevojčicu, s osmjehom gledajući po sobi. Kad je pogledala u Anne, oči su joj bile

tako pune života, tako pune osjećaja da je Anne osjetila kako joj se od te radosti vlastite oči pune suzama.

— Ne mogu ti dovoljno zahvaliti, Anne.

— Pih, a za što?

— Što si poslala Ralpa. Sigurno si znala da će to dovesti do toga da napustim Lukea, pa sam ti zbog toga još zahvalnija. Oh, nemaš pojma što je to značilo za mene! Bila sam već odlučila da ostanem s Lukeom, znaš, a sad se vraćam na Droghedu i nikad više neću otići odande.

— Teško mi je što odlaziš, a posebno mi je teško što će otići i Justine, ali sretna sam zbog vas oboje, Meggie. Luke vam nikad ne bi pružio ništa što bi vas moglo učiniti sretnim.

— Znaš li gdje je?

— Vratio se iz CSR-a. Sijече trsku tamo kraj Inghama.

— Morat ću otići da ga vidim i saopćim mu moju odluku. I spavam s njim, iako mi se koža ježi kad na to pomislim.

— Šta?

Oči Meggie su blistale.

— Dogodilo se da mi menstruacija kasni već dva tjedna, a nikad ne kasni ni dana. Posljednji put je bilo tako kad sam bila u drugom stanju s Justinom. Opet sam u drugom stanju, Anne, znam da jesam!

— Bože! — Anne je zurila u Meggie kao da je nikad u životu nije vidjela; pa, možda i nije. Navlažila je jezikom usne i promucala: — Možda je lažna uzbuna.

Meggie je odlučno zavrtjela glavom.

— Oh, nije. Ja sam u drugom stanju. Ima stvari koje je žena jednostavno *zna*.

— U lijepom si sosu — promrmljala je Anne.

— Oh, Anne, pa zar ne shvaćaš? Zar ne vidiš što to znači? Nikad ne mogu imati Ralpa, ali sad ga imam, imam! — Nasmijala se i tako snažno stegla Justine da se Anne uplašila da će dijete zaplakati; začudo, nije zaplakalo. — Sad imam dio Ralpa koji mi Crkva ne može oduzeti, onaj dio njega koji se nastavlja iz generacije u generaciju. Kroz mene će dalje živjeti, jer znam da će biti sin! A taj će sin imati sinove, a oni će opet imati sinove... još ću ja pobijediti Boga! Voljela sam Ralpa još kad mi je bilo deset godina, i mislim da ću ga voljeti ako doživim i sto godina. Ali on nije moj, a dijete će biti moje. Moje, Anne, *moje*!

— Oh, Meggie! — rekla je Anne bespomoćno.

Strast se stišala, uzbuđenje minulo; opet je to bila ona poznata Meggie, blaga i smirena, ali u dubini kao od željeza, sposobna da podnese beskrajno mnogo. Anne ju je pažljivo promatrala, pitajući se što je uradila time što je poslala Ralpa de Bricassarta na Matlock. Je li moguće da se netko može tako promijeniti? Anne nije vjerovala u to. To je vjerojatno oduvijek bilo u njoj, ali tako skriveno da se teško moglo primjetiti. Meggie nije bila u dubini kao od željeza, nego mnogo više od toga — bila je sva od najtvrdog čelika.

— Meggie, ako me imalo voliš, potrudi se da zapamtiš nešto, hoćeš?

Sive oči malo su se skupile u kutovima.

— Pokušat ću.

— Malo-pomalo, s godinama, pročitala sam većinu Luddiejevih knjiga, kad nisam imala što drugo čitati. Posebno pažljivo čitala sam one stare grčke priče, jer su me uvijek opčinjavale. Kažu da Grci imaju riječ za sve, i da nema situacije u kojoj se može naći čovjeka da je Grci već nisu opisali.

— Znam. I ja sam pročitala neke od Luddiejevih knjiga.

— Onda ćeš se sigurno sjetiti. Grci kažu da je bezumno voljeti grijeh koji bogovi ne praštaju. Kažu, sjećaš se, da bogovi postaju ljubomorni na onoga tko je toliko voljen, i uništavaju ga kad je u punom cvatu. Iz toga treba izvući pouku, Meggie. Bezbožno je voljeti previše.

— Bezbožno, Anne, to je prava riječ! Ja Ralphovo dijete neću voljeti bezbožno, već čisto kao sama sveta Bogorodica!

Smeđe oči Anne bile su pune tuge.

— Ah, a zar je ona voljela čisto? I nije li predmet njene ljubavi uništen kad je bio u punom cvatu, nije li?

Meggie je spustila Justinu u njenu košaru.

— Što mora biti, mora. Ralpa ne mogu imati, njegovo dijete mogu. Čini mi se... oh, da moj život ipak ima nekog smisla. To mi je bilo najteže od svega u ove posljednje tri i pol godine, Anne. Počela sam vjerovati da je moj život sasvim besmislen. — Osmjehnula se, kratko i odlučno. — Branit ću to dijete svim sredstvima, ma koliko me to stajalo. I prvo što ću učiniti, to je da nitko, pa ni Luke, nikad ne posumnja da ono nema pravo na jedino prezime koje mu mogu dati. Hvata me muka od same pomisli da zbog toga moram spavati s Lukeom, ali učinit ću to.

Spavala bih i sa samim vragom kad bi to mom djetetu u budućnosti moglo koristiti. Zatim ću otići na Droghedu, i nadam se da Lukea nikad više u životu neću vidjeti. — Okrenula se, pogledala Anne i upitala: Hoćete li ti i Luddie nekad doći da nas obidete? Na Droghedi ima uvijek mjesta za prijatelje.

Jednom godišnje, dok god budeš željela. Luddie i ja bismo željeli pratiti kako Justine raste.

Samo misli na Ralpa pomogle su Meggie da potpuno ne izgubi hrabrost dok je mali šinobus, hropajući i ljuljajući se, jurio prema Inghamu. Da nije bilo novog života koji — u to je bila sigurna — raste u njoj, spavati s Lukeom bio bi za nju najveći grijeh protiv same sebe. Za Ralphovo dijete bila je, međutim, spremna potpisati ugovor sa samim vragom.

Znala je da s posve praktične strane njena zamisao nije tako ostvarljiva, i zato je planirajući nastojala sve predvidjeti. U tome joj je, začudo, najveću pomoć pružio Luddie. Od njega nije bilo moguće gotovo ništa sakriti; bio je pronicav, a i Anne mu je sve povjerala. Sumorno je pogledao Meggie, zavrtio glavom, a onda joj dao nekoliko izvanredno korisnih savjeta. O pravom cilju u njene misije nije se, naravno, govorilo, ali Luddie je znao povezati stvari kao većina ljudi koji mnogo čitaju.

— Sigurno ne želiš reći Lukeu da ga napuštaš kad se premoren vrati sa sječe trske — rekao joj je obzirno.

— Bit će mnogo bolje da ga zatekneš dobro raspoloženog, zar ne? Bit će najzgodnije da ga posjetiš u subotu uvečer ili u nedjelju nakon njegovog jednotjednog dežurstva u kuhinji. Priča se da je Luke najbolji kuhar među sjekačima... naučio je kuhati kad je bio najniža figura na totemskom stupu radnika koji žive od striženja ovaca, a oni su mnogo veći izbirači od radnika na poljima šećerne trske. To znači da se ne buni kad mora kuhati, znaš. Vjerojatno smatra da je to lako kao obarati stabla. Tako, prema tome, treba odrediti vrijeme, Meggie. Treba mu tresnuti novost u lice kad bude odmoran i raspoložen, nakon tjedan dana provedenih u kuhinji.

Meggie je posljednjih dana bila došla do uvjerenja da su dani kada se mogla lako zarumenjeti davna prošlost; gledala je mirno Luddieja, ni za nijansu ne mijenjajući boju lica.

— Možeš li saznati kad će Luke biti dežuran u kuhinji, Luddie? Postoji li način da ja to saznam, ako ti ne možeš?

— Oh, divna je — rekao je veselo. — Ne brini, imam ja svoje veze. Saznat ću ja to.

Bila je subota po podne kad je Meggie uzela sobu u hotelu koji je izgledao najpristojniji u Inghamu. Gradovi u sjevernom Queenslandu bili su čuveni po tome što se u njima na sva četiri ugla svakog bloka nalazio hotel.

Odnijela je svoj kovčeg u sobu, a onda se vratila u neprivačno predvorje da telefonira. U grad je bio stigao ligaški ragbi klub da odigra trening utakmicu s mjesnim timom prije početka sezone, i hodnici su bili puni poluodjevenih, potpuno pijanih igrača koji su njenu pojavu dočekali poklicima i koristili svaku priliku da je prijateljski potapšu po leđima i stražnjici. Kad je konačno stigla na red za telefon, sva se tresla od straha; svaka pojedinost u toj njenoj avanturi pretvarala se u mučenje. Nekako je uspjela da, usprkos galami i iscerenim pijanim licima, nazove Braunovu farmu na kojoj je Luke radio, i zamoli da mu prenesu poruku da mu je supruga u Inghamu i želi da ga vidi.

Kad je primijetio kako je uplašena, vlasnik hotela otrpao ju je do njene sobe, i pričekao pred vratima da okrene ključ.

Meggie se naslonila na vrata, klonula, odahnuvši; odlučila je da ne ide u blagovaonicu, makar to značilo da neće ništa okusiti dok se ne vrati u Dunny. Na sreću, vlasnik hotela dao joj je sobu tik do zahoda, tako da je mogla, kad zatreba, skoknuti tamo bez veće opasnosti. Kad joj se učinilo da je noge opet drže, odvuksa se do kreveta i sjela, oborene glave, gledajući kako joj se ruke tresu.

U toku cijelog putovanja razmišljala je kako da izvede ono što je naumila, i sve u njoj vrištalo je samo *brzo, što brže!* Dok nije došla na Himmelhoch, nikad nije pročitala opis neke scene zavođenja, ali i sad, nakon što je proučila nekoliko takvih opisa, nije bila sigurna da je sposobna sama izvesti takvo nešto. A morala je jer je znala da će, kad počne razgovarati s Lukeom, sve biti svršeno. Čeznula je da mu konačno kaže sve što misli o njemu. Više od toga, izgarala je od želje da se vrati na Droghedu s Ralfovim djetetom osiguranim protiv svake neugodnosti.

Drhteći iako je zrak bio vreo i vlažan, zasićen kao uvijek slatkastim mirisom melase, skinula je sa sebe i posljednju krpicu i legla na krevet, zatvorenih očiju, prisiljavajući se da ne misli ni na šta osim na sigurnost Ralfovog djeteta.

Igrači nisu nimalo smetali Lukeu kad je sam, oko devet sati, ušao u hotel; u to vrijeme većina ih je bila u besvjesnom stanju, a oni koji su se još držali na nogama bili su previše omamljeni da bi vidjeli bilo što osim svojih čaša s pivom.

Luddie je bio potpuno u pravu; nakon tjedan dana provedenih u kuhinji Luke je bio odmoran, dobro raspoložen i željan promjene. Kad je najmlađi Braunov sin došao u baraku i saopćio mu što je poručila Meggie, upravo je prao tanjure poslije večere i razmišljao o tome da se odveze biciklom u Ingham i pridruži Arneu i ostalim momcima koji su otišli na uobičajeni subotnji provod. Sastanak s Meggie bio je vrlo ugodna alternativa; još od odmora na Athertonu povremeno je osjećao da je fizički želi, bez obzira na iscrpljenost. Samo strah od toga da će opet početi s onim svojim kad-ćemo-već-imati-svoj-dom jadicovkama, sprečavao ga je da svrati na Himmelhoch kad bi se našao u Dunnyju. Sad je, međutim, ona došla k njemu, i nije imao ništa protiv toga da provede s njom noć u krevetu. Zato je na brzinu oprao tanjure, i imao je sreću da ga nakon samo pola kilometra vožnje biciklom jedan kamion prebaci do grada. Dok je, međutim, gurao bicikl ulicom od mjesta gdje je sišao s kamiona do hotela, njegovo oduševljenje malo je splasnulo. Sve drogerije bile su zatvorene, a nije imao niti jednog prezervativa. Zastao je i zario u izlog pun čokolada istopljenih od vrućine i izgrizanih od kukaca, između kojih su ležale mrtve muhe, i slegnuo ramenima. E pa, morat će riskirati. U pitanju je samo jedna noć, a ako se nešto i dogodi, s malo sreće ovog puta može se roditi sin.

Meggie je nervozno poskočila kad je pokucao na vrata, ustala i na prstima prišla vratima.

— Tko je? — upitala je.

— Luke — čula je njegov glas.

Okrenula je ključ, odškrinula vrata i sklonila se iza njih kad ih je Luke otvorio da uđe. Čim je ušao, zalupila je vratima i naslonila se na njih, gledajući ravno u njega. Odmjerio ju je pogledom; dojke su joj bile krupnije, zaobljenije, primamljivije nego ikad, bradavice na njima više nisu bile blijedoružičaste, nego tamnocrvene, nakon porođaja. Kao stimulans bile su više nego dovoljne; pružio je ruku, privukao je sebi i odnio na krevet.

Do jutra nije progovorila ni riječi, iako su njeni dodiri poticali njegovu želju do groznice kakvu još nikad nije osjetio. Kad se probudio, ležala je odmaknuvši se, čudno udaljena od njega

Suživanjem se protegnuo, zijevnuo i iskašljao se.

— Što te je donijelo u Ingham, Meg? — upitao je.

Okrenula se i pogledala ga; oči su joj bile raširene, pune prezira.

— Reci, što te je donijelo ovamo? — ponovio je ljutito.

Nije odgovorila, samo ga je mirno, ironično promatrala, kao da nije vrijedno truda odgovarati mu. Što je bilo upravo smiješno, nakon zajedno provedene noći.

Usne su joj se razvukle, osmjehnula se.

— Došla sam da ti kažem da se vraćam kući, na Droghedu — rekla je.

Na trenutak nije povjerovao svojim ušima, a onda ju je pažljivije pogledao i shvatio da govori ozbiljno.

— Zašto? — upitao je.

— Rekla sam ti što će se dogoditi ako me ne povedeš u Sydney — rekla je.

Bio je sasvim iskreno zaprepašten.

— Zaboga, Meg! Pa to je bilo prije više od osamnaest mjeseci! A ja sam te vodio na odmor!

— Četiri prokleta skupa tjedna na Athertonu! Nisam mogao priuštiti sebi da te vodim u Sydney poslije toga!

Poslije toga bio si dva puta u Sydneyju, ali niti jednom sa mnom — rekla je tvrdoglavo. — Prvi put još kako-tako, u to vrijeme očekivala sam Justinu, ali sam bog zna da bi mi i te kako prijalo da pobjegnem od kišnog perioda u siječnju.

— Oh, bože!

— Kakva si ti tvrdica, Luke — nastavila je blago.

— Imaš dvadeset tisuća funti što si ih dobio od mene, novac koji je u stvari moj, a žališ onih nekoliko bijednih funti koliko bi te stajalo da me povedeš u Sydney. Ti i tvoj novac! Gadiš mi se!

— Nisam ga ni dirnuo — rekao je potišteno. — U banci je, do posljednjeg penija, i još više.

— Da, znam. Pare su u banci, gdje će ostati zauvijek. Nemaš namjeru da ih potrošiš, zar ne? Želiš da ga posjeduješ, da ga obožavaš kao zlatno tele. Priznaj, Luke, da si škrtač. I kakva si još neshvatljiva budala! Sa svojom ženom i kćerkom postupaš kako ne bi postupao ni sa psima, ponašaš se kao da ne postoje, o nekim njihovim potrebama da i ne govorimo! Umišljeni, samouvjereni, samoživi gade!

Blijed kao krpa, uzdrhtao, nije znao što da kaže; doživjeti da ga Meggie tako napadne, posebno nakon ovakve noći, bilo je kao smrtonosni ujed leptira. Zaprepastila ga je neopravednost njenih optužbi, ali nije bilo načina da je uvjeri u čistoću svojih pobuda. Kao sve žene, vidjela je samo vanjsku stranu stvari; jednostavno nije mogla sagledati veličanstvenu zamisao u pozadini svega.

Zato je rekao samo:

— Oh, Meg! — tonom u kojem su odzvanjali očaj, zbunjenost, rezignacija. — Nikad te nisam zlostavljao — dodao je. — Ne, sasvim sigurno nisam!! Nitko ne može reći da sam ikad bio grub prema tebi. Nitko! Nisi bila gladna, imala si krov nad glavom, bila si u toplom...

— Oh, naravno — prekinula ga je. — To ti priznajem! Nikad mi nije bilo toplije. — Odmahnula je glavom i nasmijala se. — Kakvog smisla ima sve ovo, kao da se obraćam zidu od cigle!

— I ja bih mogao reći to isto!

— Samo izvoli — rekla je Meggie ledeno, ustala i navukla gaćice. — Ne namjeravam se razvoditi od tebe rekla je. — Ne želim se ponovo udavati. Ako tebi bude potrebna rastava, znaš gdje ćeš me naći. Tehnički uzeto, krivnja je do mene, zar ne? Ja sam napustila tebe... ili bi bar tako svaki sud u ovoj zemlji presudio. Ti i sudac moći ćete plakati jedan drugom na ramenu zbog perfidnosti i nezahvalnosti žena.

— Ja tebe nisam napustio — rekao je odlučno.

— Mojih dvadeset tisuća funti možeš zadržati, Luke, ali od mene više nikad nećeš dobiti ni penija. Svojim prihodom izdržavat ću Justine, a možda još jedno dijete, ako budem imala sreće.

— To je, dakle! — rekao je. — Sve što si htjela bilo je još jedno proketo dijete, zar ne? Zato si i došla ovamo... labuđi pjev, mali poklon od mene koji ćeš odnijeti sa sobom na Droghedu! Došla si radi tog prokletog djeteta, a ne radi menel Ja ti nikad nisam značio ništa, zar ne? Za tebe sam bio samo oploditelj! Bože, dokle smo stigli!

— Za većinu žena muškarcu nisu ništa drugo — rekla je pakosno. — Ti si kadar da iz mene izvučeš ono najgore, Luke, i to na više načina nego što možeš shvatiti. Ne beri brigu! U posljednje tri i pol godine donijela sam ti više novca nego taj šećer. Ako se rodi još jedno dijete, to se tebe uopće ne tiče. Od ovog trenutka nadalje više ne želim da te vidim, dok sam živa.

Bila je već obučena. Uzela je torbicu i mali kovčeg i na vratima se okrenula, držeći kvaku u ruci.

— Dopusti da ti dam jedan mali savjet, Luke, za slučaj da sebi nađeš drugu ženu, kad budeš već previše star i umoran da siječeš trsku. Ti nemaš pojma kako se ljubi. Previše otvaraš usta, gutaš ženu kao udav. Pljuvačka mi ne smeta, ali nitko ne voli poplavu. — Zlobno je obrisala nadlanicom usta. — Dođe mi da povraćam! Luke

O'Neill, sa svojim velikim Ja! Ti si nula, nitko i ništa!

Kad je otišla, ostao je sjediti na krevetu, dugo zureći u zatvorena vrata. Zatim je slegnuo ramenima i počeo se oblačiti. U sjevernom Queenslandu za to nije trebalo mnogo vremena, tek koliko da obuče kratke hlače. Ako se požuri, još će stići da se s Arneom i momcima odveze na Braunov posjed. Dobri stari Arne! Njegov dobri stari drug! Baš su muškarci ljudi. Sels je jedno, a prijatelji nešto sasvim drugo.

PETI DEO

1935 - 1953.

FEE

Ne želeći da itko sazna za njen povratak, Meggie se odvezla do Droghede poštanskim kamionom koji je vozio stari Bluey Williams. Justine je ležala u košari na sjedalu do nje. Bluey je bio presretan što je vidi, i željan da dozna što je radila ove posljednje četiri godine, ali je ušutio kad su se približili Droghedi, jer je osjetio da želi u miru doputovati kući.

Vratila se u taj srebrnasto-smeđi kraj, vratila se u prašinu, divnu čistoću i umjerenost koja je tako nedostajala sjevernom Queenslandu. Tu nije bilo onog prebujnog rastinja ni ubrzanog truljenja da se načini mjesta za novo; tu je sve teklo sporo ili ostajalo nepromjenjivo kao sazvečđa. Klokani, krda veća nego ikad. Ljupke male simetrične vilge, okrugle, ženstvene, gotovo sramežljive. Ružičasti oblaci gala kaladua što lebde iznad kamiona. Emui u trku. Zečevi koji skakuću preko ceste dokim bijela pufnica repa drsko svjetluca na suncu. Izbijeljeni skeleti mrtvog drveća u travi. Vizije šuma na dalekom zakrivljenom horizontu kad su izbili u ravnicu kod Dibban-Dibbana, šuma za koje se samo po plavičastoj treperavoj liniji u podnožju drveća može vidjeti da nisu stvarne. Zvuk koji joj je toliko nedostajao, a za koji nikad nije pomislila da će joj nedostajati — zloslutno grakanje gavranova. Magličasti smeđi velovi prašine tjerani suhim jesenjim vjetrovom koji ostavljaju dojam da se približava val prljave kiše. I trava, srebrnasto-smeđa trava Velikog Sjeverozapada koja se pruža prema nebu kao blagoslov.

Drogheda, Drogheda! Bijeli gumovci i sanjivi gigantski biberovci od kojih dopire glasno brujanje pčela. Torovi za stoku i zgrade od kao maslac žutog pješčenjaka, upadljivo zeleni travnjak oko velike kuće, jesensko cvijeće u vrtu, gastrolobije i zinije, lijepe kate i dalije, neveni i gerberi, krizanteme i ruže, ruže. Šljunkom posuto dvorište iza kuće, gospođa Smith koja stoji zapanjena, zatim se počinje smijati, pa plače, Minnie i Cat koje trče, mršave staračke ruke koje je sežu kao lanci. Jer Drogheda je njen dom i njoj pripada njeno srce zauvijek

Fee je izašla da vidi kakva je to gužva.

— Zdravo, mama! Vratila sam se kući.

Sive oči nisu se promijenile, ali Meggie, sad bogatija u duši, sve je shvatila. Mama se *raduje*, samo ne zna kako da to pokaže.

— Napustila si Lukea? — upitala je Fee, uvjeren da gospođa Smith i djevojke imaju pravo da to čuju kao i ona.

— Da. Nikad mu se više neću vratiti. Njemu nije potreban dom, nisam mu potrebna ni ja, ni djeca.

— *Djeca?*

— Da. Dobit ću još jednu bebū.

Posluga je na to reagirala s: — Oh! — i — Ah! — a Fee je izrekla svoj sud odmjerenim glasom koji ipak nije mogao prikriti radost.

— Ako vas ne želi, onda si dobro uradila što si se vratila kući. Ovdje će uvijek biti mjesta za tebe.

Njena stara soba čiji prozori gledaju na Domaći pašnjak i vrt. Susjedna soba za Justinu i novu bebū, kad se rodi. Oh, kako je divno naći se opet kod kuće!

I Bob je bio sretan što je vidi. Malo povijen, čvrst, kao ispečen od sunca, sve je više postajao sličan Paddyju. Bio je jednako blag i istovremeno odlučan, ali možda zato što nikad nije stvorio vlastitu obitelj, nedostajalo mu je Paddyjevo očinsko držanje. A bio je i pomalo sličan Fee. Tih, zatvoren u sebe, nije pokazivao što osjeća ni što misli. On je već dobro zašao u tridesete godine, pomislila je Meggie iznenadivši se, a još nije oženjen! Zatim su došli Jack i Hughie, dvije kopije Boba, samo bez njegovog autoriteta, i stidljivim osmijesima izrazili zadovoljstvo što se vratila kući. U tome je stvar, pomislila je; previše su sramežljivi, a takvim ih je načinila zemlja, zemlja kojoj nisu potrebne društvene manire i sposobnost izražavanja osjećaja. Njoj je potrebno samo ono što joj daju, šutljiva ljubav i potpuna odanost.

Svi Clearyjevi našli su se kod kuće te večeri da istovare kamion pun žita što su ga Jims i Patsy dovezli iz skladišta AML & F-a u Gillyju.

— Zemlja nikad nije bila tako suha, Meggie — rekao je Bob. — Kiša nije pala već dvije godine, niti jedna kap. A kunići su gora napast nego klokani, pojedu više trave nego ovce i klokani zajedno. Pokušat ćemo prihranjivati ovce, ali znaš već kakve su.

Meggie je vrlo dobro znala kakve su ovce. Glupe, nesposobne da shvate ono osnovno što im osigurava opstanak Mozak prvobitne divlje ovce potpuno je zakržljao u toku selekcije kojom je stvorena ta, vunom bogata ovcja aristokracija. Te ovce nisu htjele jesti ništa osim trave ili lišća posječenog grmlja, ali nije bilo ljudi koji bi mogli nasjeći grmlja za sto tisuća ovaca.

— Bit će, znači, posla i za mene? — upitala je.

— Hoće li biti posla? Ako nastaviš raditi na unutrašnjim pašnjacima, Meggie,

oslobodit ćeš par muških ruku za sječu grmlja.

Dosljednji zadanoj riječi, blizanci su se definitivno vratili kući. Kad su navršili četrnaest godina, zauvijek su napustili Riverview, jedva čekajući da se vrate u svoje beskraje ravnice. Izgledali su kao mlađe izdanje Boba, Jacka i Hughieja kad su se pojavili u odjeći koja je postupno zamjenjivala nekadašnje sive platnene hlače i flanelske košulje stočara na Velikom Sjeverozapadu — jahačkim hlačama od bijele umjetne kože, bijelim košuljama, plitkim šeširima od siva pusta sa širokim obodom i niskim, mekanim čizmicama niskih peta. Samo neki mješanci s urođenicima iz sirotinjskog dijela Gillyja imitirali su kauboje s američkog Zapada, noseći bogato ukrašene čizme s visokim potpeticama i ogromne stetsone. Za čovjeka iz ravnice takva oprema predstavljala je beskorisno kinđurenje, dio jedne sasvim različite kulture. Bilo je nemoguće hodati kroz *bush* u čizmama s visokim potpeticama, a to je bilo često nužno. Ogromni stetsoni bili su preteški i pretopli.

Kestenjasta je kobila uginula, uginuo je i crni ždrijebac, štale su bile prazne. Meggie je tvrdila da će joj odgovarati i bilo koji od konja za rad, ali Bob je otišao do Martina Kinga i kupio dva polukrvna grla — jednu bjeličastu kobilu s crnom grivom i crnim repom, i jednog kestenjastog ždrijepca dugih nogu. Iz nekog razloga smrt kestenjaste kobile pogodila je Meggie teže nego stvarni rastanak s Ralphom; bila je to, vjerojatno, neka zakašnjava reakcija. Kao da je ta činjenica jasnije nego bilo što drugo potvrđivala da je zauvijek otišao. Bilo je, međutim, lijepo ponovo jahati pašnjacima sa čoporom pasa, gutati prašinu stada što bleji, promatrati ptice, nebo, ravnicu.

Vladala je nezapamćena suša. Trava na Droghedi uvijek je znala preživjeti suše, bar one kojih se Meggie sjećala, ali je ovo bilo nešto sasvim drugo. Trave je bilo samo mjestimice, a između busenja vidjela se tamna zemlja, pokrivena gustom mrežom pukotina koje su zjapile kao rane na popucalim usnama. Za to je trebalo uglavnom zahvaliti kunićima. Ža četiri godine njenog izbjivanja iznenada su se namnožili preko svake mjere, iako su i ranije pričinjali velike štete. Ovog se puta jednostavno, gotovo preko noći, njihov broj povećao daleko preko točke zasićenja. Bilo ih je posvuda i proždrali su ogromne količine dragocjene trave.

Naučila je postavljati zamke za kuniće, iako nije voljela gledati ta simpatična mala stvorenja zdrobljena i dičnim raljama, ali je bila previše čvrsto nogama na zemlji da bi izbjegavala ono što je bilo nužno raditi. Ubijati da se prežvi nije okrutnost.

— Neka Bog sprži onog Engleza koji je iz čežnje za domovinom dopremio ovamo

prvi par kunića — govorio je Bob ogorčeno.

Kunića nije bilo u Australiji i njihovo dopremanje, iz sentimentalnih razloga, potpuno je poremetilo ekološku ravnotežu kontinenta, što nije bio slučaj s ovcama i rogatom stokom, čije je razmnožavanje od početka budno kontrolirano. U Australiji kunići nisu imali prirodnog neprijatelja koji bi ograničio njihovo razmnožavanje, a dovezene lisice nisu se aklimatizirale, Čovjek je morao preuzeti ulogu neprirodnog neprijatelja, ali je bilo premalo ljudi a previše kunića.

Kad je postala prekrupna da bi mogla jahati, Meggie je provodila dane na imanju u društvu gospođe Smith, Minnie i Cat, šijući i pletući za malo stvorenje koje se batrgalo u njoj. Bio je (uvijek je mislila o njemu u muškom rodu) dio nje, kako to Justine nikad nije bila; nije patila od mučnine ni od potištenosti, i nije joj bilo nimalo teško nositi ga. Možda je za to nesvjesno bila zaslužna upravo Justine; sada kad se sćušno nerazumno stvorenje blijedih očiju počelo pretvarati u izvanredno inteligentnu djevojčicu, Meggie se našla opčinjena čitavim tim procesom i svojim djetetom. Davno su prošla vremena kad je bila ravnodušna prema Justini, i čeznula je za tim da svoju kćerku obaspe izjevima ljubavi, da je mazi, grli, da se smije s njom. Uljudno odbijanje bilo je uvijek šok, ali Justine je tako reagirala na svaki njen pokušaj da joj se na taj način približi.

Kad su Jims i Patsy napustili Riverview, gospođa Smith se ponadala da će se vratiti pod njeno okrilje, i grđno se razočarala kad je ustanovila da oni namjeravaju najveći dio vremena provoditi na pašnjacima. I tako se gospođa Smith okrenula maloj Justini, samo da bi doživjela isto što i Meggie. Činilo se da Justine ne želi da je itko mazi, ljubi i igra se s njom.

Prohodala je i progovorila vrlo rano, sa devet mjeseci. Kad je jednom stala na noge i ovladala vrlo rječitim govorom, nastavila je da ide svojim vlastitim putem i radi samo ono što joj se sviđa. Ne može se reći da je bila bučna, neposlušna ili prkosna, ali bilo je vrlo teško nametati joj svoju volju. Meggie nije znala ništa o genima, ali da je znala, imala bi materijala za razmišljanje o rezultatima koje je dalo miješanje krvi Armstrongovih, Clearyjevih i O'Neillovih. To je moralo dati jaku ljudsku čorbu.

Najviše ih je sve zbunjivalo uporno odbijanje Justine da se osmjehne ili nasmije. Stanovnici Droghede samo što nisu stajali na glavi nastojeći da od nje izmame osmijeh, ali bez uspjeha. U ozbiljnosti držanja čak je nadmašivala svoju baku.

Prvi listopada, kad je Justine imala točno šesnaest mjeseci, Meggie je na Droghedi rodila sina. Dijete je došlo na svijet sasvim neočekivano, gotovo četiri

tjedna prije roka. Meggie je osjetila samo dvije-tri snažne kontrakcije, istekla je voda i Fee i gospođa Smith prihvatile su dijete samo nekoliko minuta nakon što su telefonirale doktoru. Meggie je jedva imala vremena da se raširi. Bolovi su bili neznatni i sve je prošlo tako brzo da se činilo kao da ničeg nije bilo. Iako je zbog tako naglog dolaska djeteta na svijet morala izdržati zašivanje, Meggie se osjećala izvanredno. Potpuno suhe kad je rodila Justinu, dojke samo što joj nisu pucale od obilja mlijeka. Ovog puta nije bilo potrebe za bočicom i kutijama hrane za dojenčad.

A dječak je bio tako lijep! Dugačak i vitak, s ćubom kao lan plave kose na savršeno pravilnoj glavici i živahnim plavim očima, za koje se nije činilo da će kasnije promijeniti boju. A kako bi se i mogle promijeniti? Bile su to Ralphove oči, kao što su mu i ruke bile Ralphove, kao što su nos i usta bili Ralphovi, čak i noge! Meggie je sad imala razloga da se raduje što je Luke bio po građi, boji očiju i crtama lica vrlo sličan Ralphu. Ruke, međutim, oblik obrva, kosa iznad čela, oblik prstiju na rukama i nogama, sve je to bilo previše Ralphovo, a premalo Lukeovo. Mogla se sa samo nadati da se nitko neće sjetiti što je tu čije.

— Jesi li odlučila kakvo ćeš mu ime dati? — upitala je Fee, koja je očigledno bila očarana djetetom.

Meggie ju je promatrala kako stoji, držeći dijete, sretna. Mama će opet voljeti nekoga; oh, možda ne onako kao što je voljela Franka, ali će bar pokazivati neke osjećaje.

— Nazvat ću ga Dane.

— Kakvo čudno ime! Zašto? Je li to ime iz obitelji O'Neill? Mislila sam da si raskinula s O'Neillovima.

— To ime nema nikakve veze s Lukeom. To je *njegovo* ime, i ničije više. Mrzim obiteljska imena, to je kao da želiš da u dijete uđe dio neke druge osobe. Justinu sam nazvala Justine jednostavno zato što mi se sviđalo to ime, a iz istog razloga dat ću Daneu ime Dane.

— Pa sad, zbilja ne zvuči loše — suglasila se Fee.

Meggie joj je namignula; grudi su joj bile prepune.

— Bit će bolje da ga daš meni, mama. Oh, samo se nadam da je gladan! I nadam se da stari Bluey neće zaboraviti da mi donese onu pumpicu za grudi, jer ćeš inače morati ići u Gilly po nju.

Bio je gladan i vakao je tako snažno da su joj njegova mala bezuba usta zadavala bol. Promatrala ga je, zatvorene oči s tamnim, na vrhovima zlatnim trepavicama,

paperjaste obrve, male pokretne obraze, ispunjena takvom ljubavlju da je to osjećala gotovo kao fizički bol.

On joj je dovoljan, mora biti dovoljan, više od toga neću dobiti. Ali tako mi Boga, Ralphe de Bricassart, tako mi Boga koga voliš više od mene, nikad nećeš saznati što sam ti ukrala — što sam ukrala tebi i *njemu*. Nikad ti neću reći istinu o Daneu. Oh, moje dijete! Pomaknula se na jastuku tako da mu bude udobnije na njenoj ruci, i da može bolje vidjeti to savršeno malo lice. Moje dijete! Moje si, nikad te neću dati nikom drugom, a najmanje tvom ocu koji je svećenik i ne smije čak ni priznati da ti je otac. Zar to nije divno!?

Brod je pristao u Genovi početkom travnja. Nadbiskup Ralph stigao je u Italiju u punom sjaju mediteranskog proljeća i uhvatio vlak za Rim. Da je tražio, dočekao bi ga šofer i odveo u Rim službenim vatikanskim kolima, ali se bojava osjećaja da se Crkva ponovo zatvara oko njega, i želio je da taj trenutak što više odgodi. Vječni grad. Zaista je tako, pomislio je, zureći kroz prozor taksija u kampanile i crkve, trgovice s golubovima, raskošne fontane, rimske stupove na temeljima utonulim u davna stoljeća. Za njega je sve to, međutim, bilo tek dekor. Bio mu je važan samo dio Rima zvani Vatikan, Vatikan s njegovim veličanstvenim dvoranama i ništa manje luksuznim privatnim odajama.

Redovnik dominikanac u crno-bijeloj halji odveo ga je kroz dugačke mramorne hodnike s visokim svodovima, pored brončanih i kamenih skulptura kojima bi se ponosio svaki muzej, pored velikih slika iz radionica Giotta, Rafaela, Botticellija, fra Angelika. Nalazio se u uredu velikog kardinala, bogata obitelj Contini-Verchese očigledno nije žalila sredstava da uljepša boravište svog uglednog potomka.

U sobi punoj zlata i slonovače, ukrašenoj slikama i tapiserijama raskošnih boja, sa francuskim namještajem i sagovima, s mnogo detalja purpurne boje, sjedio je Vittorio Scabanza, kardinal di Contini-Verchese. Sitna glatka ruka, s prstenom na kojem je svjetlucao veliki rubin, pružila se prema njemu u znak dobrodošlice. Sretan što ima razlog da obori pogled, nadbiskup Ralph prešao je preko sobe, kleknuo, prihvatio ruku da poljubi prsten, a onda je pritisnuo obraz uz kardinalovu ruku, svjestan da ne može lagati, iako je to namjeravao sve do trenutka kad je usnama dodirnuo taj simbol duhovne moći, vječne vlasti.

Kardinal Vittorio položio je drugu ruku na povijeno rame i klimnuo glavom redovniku da se udalji, a kad su se vrata tiho zatvorila, ruka mu je prešla s ramena na kosu, neko se vrijeme zadržala na njoj a onda nježno sklonila vlasi s oborenog čela.

Promijenila se, ta kosa; ubrzo više neće biti crna nego boje sirovog željeza. Sagnuta su se leđa ukrutila, povijena ramena izravnala. Nadbiskup Ralph pogledao je svom pretpostavljenom ravno u oči.

Ah, promjena je velika! Usta su se povila, upoznala bol i postala osjećaj nijja; oči prekrasne boje i oblika, lijepo postavljene, bile su ipak sasvim drukčije od onih kojih se sjećao tako živo kao da su neprestano bile pred njim. Kardinal Vittorio uvijek je zamišljao da je Isus imao plave oči, slične Ralphovim — mirne, odvojene od onog što vide pa prema tome sposobne da obuhvate sve, shvate sve. Možda je to, međutim, bila pogrešna predodžba. Kako bi netko mogao suosjećati s čovječanstvom i patiti za njega a da mu se to ne vidi u očima?

— Dodite, Ralphe, i sjedite!

— Vaša eminencijo, želio bih da se isповјedim.

— Kasnije, kasnije! Najprije ćemo razgovarati, i to na engleskom. Ovih dana uši su kamo god se okreneš, ali, hvala našem dragom Isusu, uši koje ne razumiju engleski. Sjedite, Ralphe, molim vas! Oh, divno je što vas ponovo vidim! Nedostajali su mi vaši mudri savjeti, vaša racionalnost, vaše drugarstvo. Nisu mi dali nikoga koga bih mogao zavoljeti upola koliko vas.

Osjećao je kako mu se mozak ponovo uključuje u propisani formalizam, kako mu se misli same uklapaju u krute fraze; Ralph de Bricassart bio je više od većine ljudi svjestan koliko se sve u čovjeku mijenja, zavisno od društva u kojem se kreće, čak i govor. Laki, tečni, govorni engleski jezik nije bio zbog tih ušiju. Zato je sjeo, nedaleko, točno nasuprot krhkom liku u purpurnom moareu čija se boja mijenjala i nije se mijenjala, zadržavajući uvijek čudnu osobinu da se na rubovima stapa s okolinom, a ne izdvaja od nje.

Teret strahovitog umora koji ga je pritiskao tjednima kao da je iznenada postao lakši; pitao se zašto je toliko strepio od tog susreta kad je u srcu bio siguran da će ga njegov prijatelj shvatiti i oprostiti mu. Stvar, međutim, nije bila u tome, uopće nije bila u lome. On sam osjećao se krivim što je pogriješio, što se pokazao nedoraslim svojim težnjama, što je razočarao čovjeka koji ga je volio, koji je bio dobar prema njemu, koji mu je bio pravi prijatelj. Osjećao se krivim što, izgubivši čistoću, dolazi k tom prečistom čovjeku.

— Svećenici smo, Ralphe, ali smo još nešto prije toga, nešto što smo bili dok još nismo postali svećenici i od čega ne možemo pobjeći, iako nas svećeničko zvanje na izvjestan način izdvaja. Ljudi smo, sa svim ljudskim slabostima i manama. Nema

ničega što biste mi mogli reći a što bi moglo izmijeniti moje mišljenje o vama, stvarano godinama što smo ih proveli zajedno; ništa što biste mi mogli reći ne može me navesti da vas manje cijenim ili manje volim. Znam da ste godinama uspijevali da izbjegnute suočenje s tom našom urođenom slabošću, s onim ljudskim u nama, ali sam uvijek znao da vas to neće mimoići, kao što nije mimoišlo nikog od nas. Čak ni samog Svetog Oca, koji najponizniji i najhumaniji od nas svih.

— Prekršio sam zavjet, vaša eminencijo. To se ne oprašta tek tako. To je svetogrđe.

— Zavjet o siromaštvu prekršili ste još davno, kad ste prihvatili nasljedstvo Mary Carson. Ostaje još zavjet o poslušnosti i čistoti, zar ne?

— Onda sam prekršio sva tri, vaša eminencijo.

— Želio bih da me zovete Vittorio, kao nekada! Nisam ni šokiran, Ralphe, ni razočaran. Sve se događa onako kako to naš Gospodin Isus Krist želi, i mislim da ste morali naučiti jednu važnu lekciju koja se ne može savladati na manje bolan način. Bog je tajanstven, njegove motive često nismo kadri shvatiti svojim bijednim umom. Mislim, međutim, da ono što ste uradili niste uradili laka srca, da niste tektako odbacili zavjete kao nešto bezvrijedno. Ja vas dobro poznajem. Znam da ste ponosni, da volite što ste svećenik, da ste potpuno svjesni svoje izdvojenosti. Možda vam je upravo ta lekcija bila potrebna da se oslobodite oholosti, da shvatite da ste prije svega čovjek i prema tome da niste nešto posebno, kao što mislite. Nije li tako?

— Tako je. Nedostajala mi je skromnost, i mislim da sam na izvjestan način izjednačavao sebe sa samim Bogom. Griješio sam teško i neoprostivo. Ne mogu oprostiti sebi, kako onda mogu očekivati Božji oprost?

— Ponos? Ralphe, *ponos!* Nije vaše da opraštate, zar to dosad niste shvatili? Samo Bog može oprostiti. Samo Bog! A on oprašta uvijek kada je kajanje iskreno. Oprostio je veće grijehе mnogo većim svecima, znate, kao i mnogo većim zločincima. Mislite da nije oprostio princu Luciferu? Oprostio mu je onog trenutka kad se pobunio. Njegova sudbina vladara pakla njegovo je vlastito, a ne Božje djelo. Zar on sam nije to rekao? » Bolje je vladati u paklu nego služiti u raj!« On nije mogao savladati svoj ponos, nije mogao podrediti svoju volju volji nekog drugog, makar taj netko bio i sam Bog. Ne bih želio vidjeti kako pravite istu grešku, najdraži moj prijatelju! Poniznost je bilo jedino što vam je nedostajalo, a upravo ta osobina čini sveca... ili čovjeka... velikim. Dok pitanje opraštaja ne prepustite Gospodinu nećete dostići potrebnu mjeru poniznosti.

Čvrsto se lice iskrivilo.

— Da, znam da imate pravo. *Moram* prihvatiti ono što jesam ne postavljajući pitanja, moram težiti da budem bolji ne ponoseći se onim što jesam. Kajem se, i zato ću se ispovjediti i čekati oprostaj. A zaista se kajem, gorko se kajem. — Uzdahnuo je, a njegov pogled odavao je unutrašnji sukob koji odmjerene riječi nisu mogle izraziti, bar ne u toj sobi. — Ipak, Vittorio, na izvjestan način ništa drugo nisam mogao učiniti. Mogao sam je, ili uništiti, ili primiti taj teret na sebe. U to vrijeme činilo mi se da izbora nema, zato što je zaista volim. Nije njena krivica što nikad nisam htio da se ta ljubav proširi na tjelesne odnose. Njena sudbina postala je za mene važnija od moje vlastite. Do tog trenutka uvijek sam najprije mislio na sebe, smatrao sam da sam ja važniji od nje što sam svećenik, a ona je neko niže biće. Shvatio sam, međutim, da sam za to što je postala odgovoran ja... Trebalo je da je pustim da ide svojim putem dok je još bila dijete, a to nisam učinio. Nosio sam je u svom srcu i ona je to znala. Da sam je uistinu iščupao iz srca, ona bi i to znala i postala bi netko na koga ne mogu utjecati. — Osmjehnuo se. — Vidite da se imam za što kajati. Pokušao sam pomalo sam stvarati.

— Je li to bila Ruža?

Nadbiskup Ralph zabacio je glavu i pogledao u strop s pozlaćenim ornamentima i barokni luster od muranskog stakla.

— A zar bi mogao biti tko drugi? Ona je moj jedini pokušaj stvaranja.

— A hoće li s njom, Ružom, sad biti sve u redu? Da joj ovim niste nanijeli više zla nego da ste je odbili?

— Ne znam, Vittorio, a želio bih znati! U ono vrijeme to je naprosto izgledalo jedino što mogu učiniti. Nemam prometejski dar gledanja u budućnost, a emocije umanjuju našu moć rasuđivanja. Osim toga, to se jednostavno... dogodilo! Mislim, ipak da joj je bilo najviše potrebno ono što sam joj dao, ta potvrda njenog identiteta kao žene. Ne želim reći da nije znala da je žena, ja to u stvari nisam znao. Da sam od početka u njoj vidio ženu, možda bi bilo drukčije, ali godinama sam u njoj vidio samo dijete.

— Previše opravdanja nalazite za sebe, Ralph, i još niste zreli za oprostaj. Boli vas, zar ne, što ste bili toliko čovjek da popustite ljudskim slabostima? Je li sve što ste učinili zaista bila tek plemenita žrtva?

Iznenaden, pogledao je u bistre, tamne oči, i u njima vidio svoj odraz, dva sitna, beznačajna lika.

— Nije — rekao je. — Čovjek sam i kao čovjek našao sam u njoj uživanje kakvo nisam znao da postoji. Nisam znao da čovjek tako doživljava ženu, da žena može biti izvor takve ogromne sreće. Poželio sam da se nikad ne rastanem od nje, ne samo zbog njenog tijela već jednostavno zato što je divno biti kraj nje... razgovarati s njom, šutjeti s njom, jesti ono što je skuhala, smijati se s njom, dijeliti njene misli... Nedostajat će mi dok sam živ.

U žučkastom asketskom licu bilo je nečega što ga je neobjašnjivo podsjetilo na Meggie u trenucima rastanka; bio je to izraz suglasnosti s preuzimanjem duhovnog tereta, odlučnosti da se ide dalje, usprkos teretu, usprkos bolu, usprkos tuzi. Što zna taj čovjek, taj kardinal u crvenoj svili, čija je jedina ljudska slabost njegova lijena etiopska mačka?

— Ne mogu se kajati zbog onog što sam doživio s njom — nastavio je Ralph, jer kardinal nije rekao ništa. — Kajem se zbog toga što sam prekršio svete zavjete koji me obavezuju. Nikad više neću moći obavljati svoje svećeničke dužnosti s istom predanošću, s istim žarom. Zbog toga se gorko kajem. Ali Meggie?

Izraz njegova lica kad je izgovorio to ime, natjerao je kardinala Vittorija da se ponovo okrene borbi sa vlastitim mislima. — Kajati se zbog Meggie značilo bi ubiti je. — Umorno je prešao rukom preko očiju. — Ne znam je li to što sam rekao sasvim jasno, da li bar približno govori ono što mislim. Siguran sam da do kraja života neću uspjeti pravim riječima izraziti ono što osjećam za Meggie. — Nagnuo se naprijed kad ga je kardinal pogledao, prateći kako se njegova dvojna slika u kardinalovim očima povećava. Vittorijeve oči bile su kao ogledala; odbijale su ono što su vidjele ne dopuštajući nikome da vidi ono što se događa iza njih. Oči Meggie imale su sasvim suprotnu osobinu — kroz njih se moglo gledati duboko, duboko, do same njene duše. — Meggie je blagoslov — rekao je. — Ona je za mene nešto sveto, posebna vrsta svetinje.

— Da, razumijem — uzdahnuo je kardinal. — Dobro je što tako osjećate. To će u očima našeg Gospodina ublažiti vaš veliki grijeh. Za vaše dobro, savjetujem vam da odete na ispovijed kod oca Giorgia, a ne kod oca Guillerma. Otac Giorgio neće pogrešno protumačiti vaše osjećaje i mišljenja. Spoznat će istinu. Otac Guillermo ima manje razumijevanja za takve stvari i mogao bi posumnjati u iskrenost vašeg kajanja.

— Na njegovim tankim usnama zaigrao je jedva primjetan osmijeh, kao sjena. — I oni su samo ljudi, dragi moj Ralphe, oni koji slušaju ispovijedi velikih. Nemojte to zaboraviti dok ste živi. Samo to što su svećenici čini ih posudama u kojima je Bog,

a u svemu ostalom samo su ljudi. Oproštaj koji daju dolazi od Boga, ali uši koje slušaju i mozak koji sudi jesu ljudski.

Netko je diskretno pokucao na vrata; kardinal Vittorio je šutke sjedio i promatrao kako redovnik spušta na stolić pladanj s priborom za čaj.

— Vidite, Ralphe, od boravka u Australiji držim se običaja da poslije podne pijem čaj. Sad ga u kuhinji pripremaju sasvim dobro, iako im je dugo trebalo da nauče. — Kad je nadbiskup Ralph posegnuo za čajnikom, zaustavio ga je pokretom ruke. — Ah, ne! Sam ću natočiti čaj. Volim biti 'mama'.

— Na ulicama Genove i Rima vidio sam mnogo ljudi u crnim košuljama — rekao je nadbiskup Ralph, promatrajući kako kardinal Vittorio toči čaj u šalice.

— Specijalni Duceovi odredi. Pred nama su teška vremena, dragi moj Ralphe. Sveti Otac nepokolebljivo stoji na stanovištu da u Italiji ne smije doći do razilaženja između Crkve i svjetovne vlasti, i on je tu u pravu, kao i u svemu drugom. Ma što se dogodilo, moramo sačuvati slobodu da pružamo duhovno vodstvo svoj našoj djeci, pa čak ako rat dovede do toga da se naša djeca podijele i međusobno ubijaju u ime katoličkog Boga. Bez obzira na to kojoj se strani priklonila naša srca i osjećaji, moramo se truditi da Crkva ostane odvojena od političkih ideologija i međunarodnih sukoba. Želio sam da dođete ovamo, jer znam da vaše lice neće odati ono što vam mozak misli, bez obzira na ono što se odigrava pred vašim očima, i zato što posjedujete diplomatski instinkt kakav još nikad nisam sreo.

Nadbiskup Ralph sumorno se osmjehnuo.

— Podržavat ćete moju karijeru usprkos meni, zar ne? Pitam se što bi se dogodilo sa mnom da vas nisam upoznao.

— Oh, postali biste sidnejski nadbiskup, što je visok i važan položaj — rekao je kardinal, široko se osmjehujući. — Naš život, međutim, nije u našim rukama. Sreli smo se zato što je tako moralo biti, upravo kao što se moralo dogoditi da zajedno radimo za Svetog Oca.

— Ne vidim da ćemo uspjeti na tom putu — rekao je nadbiskup Ralph. — Mislim da će rezultat biti isti kao i kod svih drugih pokušaja da se postupa nepristrasno. Voljeti nas neće nitko, prezirat će nas svi.

— Svjestan sam toga, a to zna i sam Sveti Otac. Ništa drugo, međutim, ne možemo učiniti. Ništa nas, uostalom, ne može spriječiti u tome da se privatno molimo za brzi pad Ducea i Führera, zar ne?

— Zaista vjerujete da će doći do rata?

— Ne vidim nikakve mogućnosti da ga izbjegnemo.

Mačka njegove eminencije napustila je sunčani kut sobe, gdje je spavala, i malo nespretno skočila na purpurno krilo. Bila je već stara.

— Ah, Sheba! Pozdravi našeg starog prijatelja Ralpa, koga si nekad voljela više od mene.

Setanske žute oči dostojanstveno su odmjerile nadbiskupa i skopile se. Nadbiskup i kardinal nasmijaše se.

Drogheda je dobila prvi radio-aparat. Progres je konačno stigao u Gillanbone u obliku radio-stanice Australске komisije za radio-difuziju, i tako se pojavilo sredstvo koje je kao oblik masovne zabave moglo konkurirati zajedničkoj telefonskoj liniji. Sam radio-aparat bio je prilično ružan predmet u kutiji od orahovog drveta, postavljen na jednu od lijepih stilskih komoda u dnevnoj sobi, u kojoj je bio skriven automobilski akumulator koji ga je napajao.

Svakog jutra gospođa Smith, Fee i Meggie uključivale su radio da čuju lokalne vijesti i vremensku prognozu, a Fee i Meggie uvijek su slušale i večernje vijesti iz studija ABC-a. Ta neposredna veza s vanjskim svijetom uvijek ih je ispunjavala nekim čudnim osjećajem. Bilo je neobično slušati o poplavama, požarima i kiši u raznim dijelovima zemlje, o zategnutoj situaciji u Evropi i političkim pitanjima bez posredovanja Bluey Williamsa i njegovih starih novina.

Kada je u petak 1. rujna radio javio da je Hitler napao Poljsku, vijest su čule samo Fee i Meggie, ali joj nisu posvetile neku posebnu pažnju. Već mjesecima se nagađalo hoće li ili neće biti rata, a Evropa je, osim toga, bila na drugom kraju svijeta. To nije imalo nikakve veze s Droghedom, a Drogheda je bila središte svemira. U nedjelju 3. rujna, međutim, svi muškarci vratili su se s pašnjaka da prisustvuju misi koju je držao otac Watty Thomas. Njih je situacija u Evropi i te kako zanimala. Ni Fee ni Meggie nije palo na pamet da im saopće vijest od petka, a otac Watty, koji je možda nešto znao o tome, žurio se da što prije stigne u Narrengang.

Radio je, kao i obično, uključen tek uvečer, kad je bilo vrijeme za vijesti, ali umjesto odsječnog, stopostotno oksfordskog naglaska spikera, iz aparata je odjeknuo blagi, čisto australski glas premijera Roberta Gordona Menziesa.

— Zemljaci Australci, imam žalosnu dužnost da vas službeno obavijestim da je, zbog upornog odbijanja Njemačke da prekine s invazijom Poljske, Velika Britanija objavila rat Njemačkoj i da je, prema tome, Australija također u ratu... Hitlerove ambicije očigledno se ne svode na to da ujedini sav njemački narod u jednu državu, nego da uspostavi njenu dominaciju nad svim zemljama koje može pokoriti silom. Takvo stanje stvari ne garantira sigurnost u Evropi i mir u svijetu... Nema nikakve sumnje da će uz Veliku Britaniju stati i narodi čitavog britanskog svijeta... Svoju obrambenu snagu, i snagu majke Domovine, povećat ćemo na najefikasniji način ako održimo i proširimo proizvodnju, nastavimo rad i poslovanje, očuvamo

zaposlenost i time našu privrednu moć. Znam da će, bez obzira na ono što osjećamo, Australci shvatiti da je to najbolji put. Neka Bog u svojoj milosti i velikodušnosti pomogne svijetu da se što prije oslobodi ove strašne more...

U salonu je zavladala mrtva tišina, ispunjena samo glasom Nevillea Chamberlaina koji je preko kratkih valova čitao svoju poslanicu narodima Britanije. Fee i Meggie netremice su promatrale muškarce.

Šutnju je prekinuo Bob.

— Računajući i Franka, ima nas šest. Svi smo na zemlji, osim Franka, što znači da nas neće zvati u vojsku. Od naših stočara, šestorica će vjerojatno htjeti u vojsku, a dvojica će radije ostati, mislim.

— Ja bih u vojsku! — rekao je Jack blistavih očiju.

— I ja — dodao je spremno Hughie.

— Mi također — rekao je Jims u svoje ime i u ime šutljivog Patsyja.

Svi su, međutim, zurili u Boba, očekujući da on odluči.

— Moramo postupiti razumno — rekao je. — Vuna je ratni materijal, i ne služi samo za izradu odjeće. Upotrebljava se za pakiranje municije i eksploziva i za što drugih stvari o kojima pojma nemamo, siguran sam. Imamo i goveda, a od starih ovaca i ovnova dobivaju se kože, ljepilo, loj, lanolin, sav materijal potreban u ratu. Zbog toga ne možemo svi otići i ostaviti Droghedu da se brine sama o sebi, bez obzira na naše želje. Rat je, i bit će vrlo teško naći zamjenu za stočare koji će otići. Suša vlada već treću godinu, moramo sjeći grmlje, a kunići će nas izluditi. Trenutno, dužnost nam je da ostanemo na Droghedi, što nije naročito uzbudljivo u usporedbi s bitkama, ali je jednako korisno. Ovdje treba da damo sve od sebe.

Lica su se muškaraca opustila, lica žena zablistala.

— A što će biti ako se stvar otegne duže nego što Željezni Bob misli? — upitao je Hughie, posluživši se popularnim nadimkom predsjednika vlade.

Bob je dugo razmišljao, a njegovo od sunca i vjetra preplanulo lice pokrilo se dubokim borama.

— Ako stvari krenu loše i ako se rat otegne, mislim da ćemo uz dvojicu stočara moći osloboditi dvojicu Clearyjevih, ali samo ukoliko Meggie pristane da opet pošteno zapne i primi na sebe poslove na unutrašnjim pašnjacima. Bit će to strahovit napor, beznadan u dobrim godinama, ali s obzirom na sušu, mislim da će pet muškaraca i Meggie, radeći sedam dana tjedno, moći obaviti sve što je potrebno. To

će posebno teško pasti Meggie, sa dvoje male djece.

— Što se mora, nije teško — rekla je Meggie. — Gospođa Smith neće odbiti da pomogne i preuzme na sebe brigu o Daneu i Justini. Kad mi kažeš da ti je potrebna moja pomoć da održiš punu proizvodnju, ja ću preuzeti na sebe unutrašnje pašnjake.

— Onda smo ta dvojica mi — rekao je Jims ožarenog lica.

— Ne, to smo Hughie i ja — rekao je Jack brzo.

— Najispravnije bi bilo da pođu Jims i Patsy rekao je Bob polako. — Najmlađi ste i najmanje iskusni kao stočari, dok smo kao vojnici svi podjednako neiskusni. Ali vi imate samo šesnaest godina, momci.

— Dok se pokaže kako kreću stvari, imat ćemo sedamnaest — našao je rješenje Jims. — Izgledamo stariji nego što jesmo, pa kod regrutacije neće biti problema, ako nam ti daš pismeno odobrenje, koje će potvrditi Harry Gough.

— E pa, zasad još ne ide nitko. Treba najprije da vidimo možemo li povećati proizvodnju na Droghedi, usprkos suši i kunićima.

Meggie je tiho izišla iz salona i otišla uza stube u dječju sobu. Dane i Justine su spavali, svako u svom bijeloj obojenom krevetiću. Prošla je pored kćeri, stala iznad sina i dugo ga promatrala.

— Hvala bogu što si još beba — rekla je.

Rat je poremetio mali svijet Droghede tek nakon godinu dana. U toku te godine stočari su odlazili jedan za drugim, kunići su nastavili da se množe, a Bob se junački borio da bilanca Droghede bude dostojna ratnog napora zemlje. A onda je, početkom lipnja 1940, stigla vijest da su Britanske ekspedicione snage evakuirane iz Dunkirka, i u centre za regrutaciju počele su stizati tisuće dobrovoljaca od kojih je trebalo da bude formirana Druga australska armija. Među njima bili su i Jims i Patsy.

Za četiri godine jahanja po pašnjacima po svakom vremenu, lica i tijela blizanaca izgubila su mladenački izgled. Po njihovim smirenim licima, s mrežom bora oko očiju i od nosa prema krajevima usta, bilo je nemoguće odrediti koliko im je godina. Predali su svoja pisma i primljeni su bez primjedbe. Ljude iz *busha* vojska je rado primala. Obično su bili dobri strijelci, znali su od kakve je vrijednosti savjesno izvršavanje naređenja i bili su sposobni da izdrže velike napore.

Jims i Patsy trebalo je da se jave u Dubbo, ali se već znalo da će biti upućeni u logor u Ingleburnu, nedaleko od Sydneyja, pa su svi došli na noćni vlak da ih isprate. Istim vlakom i iz istog razloga putovao je i Cormac Carmichael, Edenov najmlađi

sin. Pokazalo se da odlazi u isti logor. I tako su obitelji smjestile svoje sinove u udobni odjeljak prvog razreda, a onda su svi u neprilici stajali naokolo, željni da se izljube i isplaču i učine rastanak toplijim, ali sputani onim tipično britanskim nepovjerenjem prema javnom očitovanju osjećaja. Velika parna lokomotiva C-36 tužno je zatulila, a otpravnik vlakova puhnuo je u pištaljku. Meggie se nagnula i, s držanjem starije sestre, uštinula za obraze najprije braću, a onda i Cormacka, koji je izgledao na dlaku kao njegov stariji brat Connor, Bob, Jack i Hughie stegli su tri mlade ruke; samo gospođa Smith, uplakana, zagrlila je i izljubila sve, što su, u stvari, svi željeli uraditi. Eden Carmichael, njegova supruga i već postarija ali još uvijek lijepa kćerka obavili su iste formalnosti. Nakon toga svi su se okupili na peronu, vlak se trgnuo i polako krenuo.

— Do viđenja, do viđenja! — vikali su svi, mašući velikim bijelim rupčićima dok od vlaka nije ostao samo oblak dima u treperavoj daljini.

Zajedno, kako su i tražili, Jims i Patsy raspoređeni su u novu, napola uvježbanu Devetu australsku diviziju i početkom 1941. godine upućeni u Egipat, točno na vrijeme da sudjeluju u povlačenju iz Benghazija. Nova ličnost u Africi, general Erwin Rommel, pritisnuo je svom svojom težinom njemačko-talijansku stranu zibaljke i započeo prvi od velikih cikličkih pokreta tamo-amo po sjevernoafričkoj pustinji. I dok se ostatak britanskih snaga žurno povlačio pred novim Afričkim korpusom prema Egiptu, Deveta australska divizija ostala je da brani Tobruk, uporište na teritoriju koji su držale snage Osovine. Jedino što je omogućavalo ostvarenje tog plana bila je mogućnost opskrbe Tobruka morskim putem sve dok britanski brodovi mogu ploviti Sredozemljem. »Pustinjski štakori« ukopali su se i branili Tobruk osam mjeseci, vodeći bitku za bitkom, jer je Rommel neprestano napadao svim raspoloživim snagama, uzalud pokušavajući da ih potisne.

— Znae li zašto ste ovdje? — upitao je vojnik Col Stuart, lijepo ližući rub papira i savijajući cigaretu.

Narednik Bob Malloy gurnuo je vojnički šešir naviše koliko je bilo potrebno da ispod njegovog ruba vidi vojnika koji je postavio pitanje.

— Vrag bi ga znao — rekao je, cereći se, jer je to često ponavljano pitanje već bilo dobilo smiješan prizvuk

— Pa sad, bolje i to nego glancati čizme u stakleniku — rekao je vojnik Jims Cleary, povlačeći naniže kratke hlače svog brata kako bi mogao udobnije nasloniti glavu na njegov mekani trbuh.

— Da, al' u stakleniku nitko ne puca na tebe — primijetio je Col, gađajući ugašenom šibicom guštera koji se sunčao.

— Reći ću ti samo jedno, prijatelju — rekao je Bob ponovo navlačeći rub šešira preko očiju. — Više volim da pucaju na mene, nego da crknem od dosade.

Ležali su, udobno izvaljeni, u suhom, u šljunku iskopanom zaklonu iza minskih polja i bodljikave žice na samom jugozapadnom uglu uporišta. Nasuprot njima Rommelove snage tvrdokorno su držale jedini osvojeni dio Tobruka. Teški mitraljez tipa Browning kalibra 0,5 inča zauzimao je jedan dio zaklona, a pokraj mitraljeza bile su uredno složene kutije s municijom; nitko, međutim, nije izgledao previše uznemiren niti je pomišljao na mogućnost napada. Njihove puške stajale su naslonjene na zid zaklona, a bajunete su blistale na jarkom afričkom suncu. Muhe su zijale svuda, ali sva četvorica bili su iz australskih ravnica pa vrućina, prašina i muhe u Tobruku i sjevernoj Africi nisu za njih predstavljale nikakvo iznenađenje.

— Sreća j' da ste vas dvoj'ca blizanci — rekao je Col, gađajući kamenčićima guštera, koji nije izgledao raspoložen da se pokrene. — Vječito ste skupa, pa bi još čovjek pomislio da ste pederi.

— Ljubomorani si — iscerio se Jims, tapšući Patsyja po truhu. — Patsy je najbolji jastuku Tobruku.

— Jest, tebi je fino, al' šta kaže jadni Patsy? Hajde, Harpo, reci nešto! — zadirkivao ga je Bob.

Patsy je razvukao usta pokazujući bijele zube, ali po običaju nije rekao ništa. Svi su pokušavali da ga natjeraju da govori, ali nitko nikad nije uspio izvući iz njega više od *da* ili *ne*. Zato su ga gotovo svi zvali Harpo, prema šutljivom bratu Marx.

— Jeste l' čuli vijest? — upitao je Col iznenada.

— Kakvu vijest?

— Njemački topovi od osamdeset osam milimetara udesili su *Matilde* Sedme okopne divizije kod Halfaye. To je jedini top u pustinji koji može da uništi *Matildu*. Granate prolaze kroz tu grdosiju od tenka k'o kroz sir.

— Ma nemoj mi reći! — rekao je Bob skeptično.

— Ja, narednik pa ne čujem takve vijesti, a ti vojnik pa znaš sve! E pa, prijatelju, mogu ti reći da Švabe nemaju ništa čime bi mogle slistiti brigadu *Matildi*.

— Bio sam u Morsheadovom šatoru kad je stigla vijest iz komande preko radija, to vam je živa istina — ustao je uporan Col.

Neko vrijeme nitko nije ni riječi progovorio; vjera da njegova strana raspolaže dovoljnom silom da ga oslobodi, nužna je svakom stanovniku opsjednutog uporišta kakvo je bio Tobruk. Zato Colova vijest nije nikog obradovala, pogotovo što nitko u Tobruku nije olako shvaćao Rommela. Odolijevali su njegovim napadima samo zato što su istinski vjerovali da se s australskim vojnikom mogu usporediti samo Gurkhe, ali ako je vjera devet desetina snage, to je bilo dovoljno da se pokažu nepobjedivim.

— Ništa od Engleza — rekao je Jims. — Ono što nam treba u Africi, to je samo još više Australaca.

Jednoglasno odobravanje prekinula je eksplozija na samom rubu zaklona, koja je raznijela guštera u prah i natjerala vojnike da se bace prema mitraljezu i svojim puškama.

— Sreća što jebeni Digići ne znaju napraviti granatu. Gomila krhotina bez energije — rekao je Bob odahnuvši. — Da je to bila jedna od onih specijalnih Hitlerovih granata, već bismo svirali harfe u nebu, a tebi se to baš ne bi svidalo, zar ne, Patsy?

U početku operacije »Crusader«, Deveta australska divizija evakuirana je brodovima u Kairo. Izgledalo je da duga, krvava obrana Tobruka nije dala nikakve rezultate. Dok je, međutim, Deveta divizija branila Tobruk, britanske snage u sjevernoj Africi prerasle su u Osmu armiju pod novim komandantom generalom Lawom Montgomeryjem.

Fee je nosila mali srebrni broš u obliku izlazećeg sunca, simbolom AIF-a, ispod kojeg je na dva lančića visila srebrna pločica sa dvije zlatne zvijezde, za dva sina pod oružjem. To je bilo dovoljno da svatko koga sretne vidi da i ona daje-sve-od-sebe-za-domovinu. Kako joj ni muž ni sin nisu bili u vojsci, Meggie nije imala prava da nosi takav broš. Od Lukea je stiglo pismo u kojem joj je javio da ostaje na sječi trske; smatrao je da se mora javiti kako se ne bi brinula za njega misleći da je možda na ratištu. Iz pisma se ni po čemu nije moglo zaključiti da je zapamtio bilo što od onoga što mu je rekla onog jutra u inghamskom hotelu. Nasmijavši se sumorno i vrteći glavom, Meggie je bacila pismo u košaru za otpatke, pitajući se usput brine li se Fee za svoje sinove pod oružjem. Što ona, u stvari, misli o ratu? Fee o tome, međutim, nikad nije rekla ni riječi, ali je svakog dana — cijelog dana — nosila broš.

Povremeno bi iz Egipta stiglo pismo koje bi se, kad bi ga otvorili, raspalo u komadiće jer su škere cenzure na njemu načinile bezbroj pravilnih pravokutnih rupa

na mjestima gdje su bila napisana imena mjesta i jedinica. Čitati ta pisma značilo je sastaviti nešto od praktično ničega, ali su ipak ispunjavale svrhu koja je zasjenjivala sve ostalo — dok pisma dolaze, dečki su živi.

Kiše nije bilo. Kao da su se i natprirodni elementi urotili da ubiju u ljudima svaku nadu, jer je 1941. bila već peta godina katastrofalne suše. Meggie, Bob, Jack, Hughie i Fee bili su očajni. Račun što ga je Drogheda imala u banci bio je više nego dovoljan da se kupi potrebna hrana kako bi ovce preživjele, ali ovce su uglavnom odbijale da jedu tu hranu. Svako stado imalo je svog prirodnog vođu, svog Judu; samo kad bi uspjeli natjerati Judu da jede, bilo je nade da će mu se pridružiti i ostale životinje, ali ponekad ni to nije pomagalo. Juda je jeo, a ostale ovce nisu pokazivale namjeru da se ugledaju na njega.

Tako je i Drogheda doživjela krvoproliće, kao najveću nesreću. Trave više nije bilo, to se pretvorilo u crnu ispucalu pustinju, čiju je monotoniju razbijalo samo poneko srebrnasto ili tamnosmeđe stablo. Osim pušaka, ljudi su nosili sad i nožve da bi spasili palu životinju od dugog umiranja, koje su gavranovi, kljujući oči, činili još težim. Bob je nabavio više goveda i hranio ih ručno kako bi Drogheda ipak nešto proizvodila za rat. S obzirom na cijenu stočne hrane nije mogao očekivati nikakav profit — bliže pokrajine orijentirane na zemljoradnju bile su pogođene sušom kao i stočarske. Prinosi su bili katastrofalno niski. Iz Rima je, međutim, stigla poruka da rade što mogu, bez obzira na cijenu.

Meggie je bilo najteže kada je morala raditi na pašnjacima. Droghedi je ostao još samo jedan njen stočar, a zamjene za one koji su otišli nije bilo; Australiji je uvijek najviše nedostajala radna snaga. I tako je Meggie, osim kad bi Bob primijetio koliko je umorna i nervozna i dao joj slobodnu nedjelju, radila na pašnjacima sedam dana tjedno. Kad bi je, međutim, poštedio, sam Bob morao je više zapeti, i zato je Meggie nastojala da se na njoj ne primijeti koliko joj je teško. Nije joj nikad palo na pamet da se izgovara na svoju malu djecu i odbije raditi kao stočar. Bebe su bile dobro zbrinute, a Bobu je bila mnogo potrebnija nego njima. Nije mogla shvatiti da je potrebna i djeci, a svoju čežnju da bude s njima tumačila je kao sebičnost; ta bebe su bile u dobrim rukama, okružene ljubavlju i pažnjom. To jest sebičnost, govorila je sebi. Nije posjedovala onu vrstu samouvjerenosti koja bi joj mogla reći da je ona u očima djece nešto posebno, kao što su djeca nešto posebno za nju. Tako je jahala po pašnjacima i tjednima je viđala svoju djecu tek kad bi već spavala u svojim krevetićima.

Kad god je Meggie pogledala u Danea, srce bi joj zadrhtalo. Bio je izuzetno lijep

dječak tako da su i nepoznati ljudi na ulicama u Gilyju to govorili kad bi ga Fee povela sa sobom u grad. Njegov uobičajeni izraz bio je osmijeh, a karakter čudna kombinacija smirenosti i duboke, istinske sreće. Činilo se da je stekao svoj identitet i postao svjestan sebe bez onog bolnog razdoblja kroz koje djeca obično prolaze, jer mu se rijetko događalo da zamijeni ljude ili stvari, i ništa ga nikad nije ljutilo ni zbunjivalo. Njegova sličnost Ralphu ponekad je strahovito plašila njegovu majku, ali to očito nitko nikad nije primijetio. Prošlo je već bilo mnogo vremena otkako je Ralph otišao iz Gillyja, a Dane, iako je imao iste crte lica i bio jednako građen, imao je jednu karakteristiku koja je zasjenjivala sve to. Kosa mu nije bila crna kao Ralfova, nego boje blijedog zlata; to nije bila kosa boje žita ili sunca na zalasku, nego boja trave na Droghedi, zlatna, s primjesom srebrne i bjeličaste.

Od trenutka kad ga je ugledala, Justine je obožavala svog malog bracu. Ništa nije bilo previše dobro za Danea, ništa joj nije bilo teško da nađe ili uradi kako bi ga obradovala. Kad je prohodao, neprestano je bila uz njega, za što joj je Meggie bila zahvalna, jer se bojala da su gospođa Smith i djevojke već previše zašle u godine da bi mogle nadzirati malog dječaka kako treba. Jedne od rijetkih slobodnih nedjelja Meggie je uzela kćerku u krilo i ozbiljno je zamolila da pazi na Danea.

— Ja ne mogu biti ovdje da sama pazim na njega — rekla je — i zato ta briga pada na tebe, Justine. On je tvoj mali brat i moraš neprestano bdjeti nad njim, čuvati ga od svake opasnosti i nezgode.

Svijetle oči bile su neobično inteligentne, gledale su ravno u nju, bez traga onog rasipanja pažnje tipičnog za četverogodišnje djevojčice. Justine je samouvjerenog klimnula glavom.

— Ne brini, mama — rekla je odsječno. — Uvijek ću paziti na njega umjesto tebe.

— Željela bih da ja to mogu — uzdahnula je Meggie.

— Ja ne bih — rekla je njena kći otvoreno. — Ja više volim da Dane bude samo moj. Zato ništa ne brini. Neću dopustiti da mu se nešto dogodi.

To uvjerenje za Meggie nije bila neka posebna utjeha, iako je bilo uvjerljivo. To prerano sazrelo derište otet će joj sina, a ona nema nikakve mogućnosti da to spriječi. Mora se vratiti na pašnjake i prepustiti Justini da budno čuva Danea. Istisnuta od rođene kćeri, koja je pravo čudovište. Na koga se, zaboga, umetnula? Nije na Lukea, nije na nju, nije na Fee.

Tih se dana bar osmjehivala i smijala. Imala je četiri godine kad je prvi put

pokazala da joj je nešto smiješno, a i to vjerojatno samo zahvaljujući Daneu koji se smijao od svojih prvih dana. Smijao se, pa se smijala i ona. Njena djeca neprestano su nešto učila jedno od drugog. Spoznaja da se ona izvrsno snalazi i bez majke, bilo je, međutim, bolno. Kad se ovaj prokleti rat konačno završi, razmišljala je Meggie, bit će previše velik da bi osjećao prema meni ono što bi trebalo. Justine će mu uvijek ostati bliža. Zašto se uvijek, kad pomislim da sam konačno sredila svoj život, nešto dogoditi? Nisam kriva ni za rat ni za sušu, a ispaštam zbog njih.

Možda su te nevolje na Droghedi donijele i nešto dobro. Da je situacija bila lakša, Jack i Hughie smjesta bi se bili prijavili u vojsku. Ovakvo, nisu imali drugog izbora nego da zapnu i spasavaju u što se može spasiti od suše, koja će kasnije biti spominjana kao 'Velika suša'. Suša je zahvatila više od dva i pol milijuna kvadratnih kilometara površine pod usjevima i travom, od južne Victorije do pašnjaka prekrivenih visokom travom oko Mitchella na Sjevernom Teritoriju.

Po brigama koje je donosio, rat je bio ravan suši.

Blizanci su ratovali u sjevernoj Africi, pa su svi na imanju zabrinuto pratili operacije na tom ratištu i kretanje armija tamo-amo kroz Libiju. Svi su, po porijeklu i životu, pripadali radničkoj klasi pa su nepokolebljivo podržavali laburiste a prezirali postojeću vladu, liberalnu po nazivu a konzervativnu po prirodi. Kad je u kolovozu 1941. godine Robert Gordon Menzies podnio ostavku, priznavši da nije kadar upravljati zemljom, svi su se radovali, a kad je 3. listopada lider laburista John Curtin pozvan da sastavi vladu, bila je to najbolja vijest koju je Droghede čula za posljednjih nekoliko godina.

U toku 1940. i 1941. godine sve su više rasle strepnje od japanskog napada, naročito nakon što su Roosevelt i Churchill obustavili isporuke nafte Japanu. Evropa je bila daleko i Hitlerove armije morale bi marširati osamnaest tisuća kilometara da napadnu Australiju, a Japan je bio u Aziji i predstavljao dio »žute opasnosti«, koja je visila kao mač iznad bogate, prazne, nedovoljno nastanjene Australije. Zato se nitko u Australiji nije iznenadio kad su Japanci izvršili napad na Pearl Harbor; svi su očekivali da se to dogodi, bilo je samo pitanje gdje. Rat se iznenada približio i moglo se čak dogoditi da stigne u njihovo dvorište. Australiju i Japan nisu razdvajali veliki oceani, samo veliki otoci i mala mora.

Na Božić 1941. godine pao je Hong Kong, ali su se svi tješili da Japanci nikad neće osvojiti Singapur. Zatim su stigle vijesti o iskrcavanju Japanaca u Malaji i na Filipinima. Dalekometni topovi velike pomorske baze na vrhu Malajskog poluotoka

usmjereni su prema pučini, flota je bila u pripravnosti. Međutim, 8. veljače 1942. godine Japanci su se prebacili preko uskog tjesnaca i iskrkali na sjevernoj strani otoka Singapur, osvojivši grad i njegove nemoćne topove s leđa. Singapur je pao bez borbe.

A onda je stigla velika vijest! Sve australske jedinice koje su se borile u sjevernoj Africi vraćaju se kući! Premijer Curtin izdržao je sve nalete Churchillova gnjeva i ostao dosljedan tvrdnji da Australiju treba prvenstveno da brane Australci. Šesta i Sedma australska divizija žurno su se ukrcale u Aleksandriji, a Deveta, koja se odmarala u Kairu nakon borbi kod Tobruka, trebalo je da krene za njima čim pristignu potrebni brodovi. Fee se osmijehivala, Meggie je bila izvan sebe od radosti. Jims i Patsy vraćaju se kući!

Ispalo je, međutim, drukčije. Dok je Deveta divizija čekala brodove, zibaljka je opet promijenila položaj; Osmia armija žurno se povlačila iz Benghazija. Premijer Churchill sklopio je s premijerom Curtinom novu pogodbu. Deveta australska divizija ostat će u sjevernoj Africi, a obrana Australije bit će pojačana jednom američkom divizijom. Jadne vojnike nitko ništa nije pitao, o njihovoj sudbini odlučivalo se u kabinetima koji čak nisu bili ni u njihovoj zemlji. Ovdje-malo oduzmi, tamo malo dodaj.

Za Australiju je, međutim, bio težakudarac kad je ustanovila da majka Domovina baca iz gnijezda svoje dalekoistočne piliće, pa čak i tako debelu i vrijednu koku kakva je bila Australija.

U noći 23. listopada 1942. godine u pustinji je vladala neobična tišina. Patsy se malo pomaknuo, pronašao u mraku svog brata i naslonio se kao dijete na njegovo rame. Jims je prebacio ruku preko njega i sjedili su tako jedan uz drugog, šuteći. Narednik Bob Malloy gurnuo je vojnika Cola Stuarda i iscerio se.

— Topla braća — rekao je.

— Jebi se — odbrusio mu je Jims.

— Hajde, Harpo, reci nešto — promrmljao je Col.

Patsy mu je uputio anđeoski osmijeh, jedva vidljiv u tami, otvorio usta i zatrubio, savršeno imitirajući Harpa Marxa. Svi oko njih počeli su siktati na Patsyja da ušuti, naređenje je glasilo da bude potpuna tišina.

— Bože, ovo iščekivanje me ubija — uzdahnuo je Bob.

Patsy je iznenada progovorio, i to glasno.

— Mene ubija ova tišina!

— Pobiti ću vas, hulje jebene! — zagraktao je Col promuklo, hvatajući se za bajunetu.

— Zavežite, za ime božje! — rekao je kapetan šaptom. — Koja se to prokleta budala dere?

— Patsy! — javilo se u zboru nekoliko glasova.

Gromki smijeh odjeknuo je preko minskog polja, odnoseći napetost, i zamro tek pod bujicom prigušenih kapetanovih psovki. Narednik Malloy pogledao je na sat; mala kazaljka pokazivala je točno devet sati četrdeset minuta.

Osamsto osamdeset dva britanska topa i haubice progovorili su istovremeno. Nebo se uskovitalo, zemlja se podigla, nadula, ne uspijevajući da se smiri, jer barážna vatra nije prestajala; zaglušna, neizdrživa buka nije popuštala ni na trenutak. Bilo je beskorisno pritiskati uši prstima; gromka tutnjava dopirala je kroz zemlju i kroz kosti prodirala do mozga. Kako su se osjećali oni na Rommelovoj strani, vojnici Devete divizije, pritajeni u svojim rovovima, mogli su samo zamišljati. Obično je po prasku bilo moguće odrediti tip i kalibar topova, ali noćas su njihova čelična ždrijela grmjela u savršenom skladu, neprekidno, iz jedne duge minute u drugu.

Pustinju nije obasjala svjetlost dana, nego plamen užarenog sunca; ogromni, uskovitlani oblak prašine podigao se kao stup gustog dima do visine od više od tisuću metara, osvijetljen eksplozijama granata i mina i erupcijama plamena na mjestima najveće koncentracije razornih i zapaljivih punjenja. Sva Montgomeryjeva oružja bila su usmjerena na miska polja — topovi, haubice, bacači. I sva ta Montgomeryjeva oružja gađala su najvećom brzinom kojom su oznojene posade stizale ubacivati projekte u cijevi, hraneći kao robovi nezasićna usta svojih oružja, slični ptičicama koje lepršaju oko trome, debele lukavice. Cijevi su se topova usijavale, vrijeme između trzaja i punjenja postajalo je sve kraće kako je zanos tjerao artiljerce da rade sve brže i brže. Izbezumljeni, posluživali su svoja oružja kao da plešu neki ljudi, stereotipni obredni ples.

Bilo je to divno, prekrasno — bio je to vrhunac života artiljerca koji će bezbroj puta ponovo doživljavati i proživljavati u svojim snovima, i dok je budan i dok spava, do kraja svojih dana. I čeznut će da se tih petnaest minuta provedenih uz Montgomeryjeve topove opet jednom vrate.

Tišina. Mrtva, apsolutna tišina koja u valovima udara u napete bubnjiće; nepodnošljiva tišina. Točno pet minuta do deset. Vojnici Devete divizije ustali su i

izšli iz rovova napredujući preko ničije zemlje, namještajući bajunete na puške, vadeći okvire s mecima, otpuštajući osigurače, provjeravajući jesu li ponijeli četurice s vodom i suhu hranu i jesu li im uzice na vojničkim čizmama dobro vezane, pritežući šljemove i remenčice ručnih satova, pogledom tražeći mitraljesce. Sablasni odsjaj plamena i usijanog pijeska rastaljenog u staklo omogućavao je dobru vidljivost, a zastor od prašine štitio ih je od neprijateljske vatre. Bar izvjesno vrijeme. Kad su stigli do ruba minskog polja, zastali su.

Deset sati, točno prema planu. Narednik Malloy prinio je ustima pištaljku i njen prodorni pisak pronio se duž redova lijevo i desno od njega; kapetan je naredio da četa krene naprijed. Na fronti širokoj tri kilometra, Deveta divizija zakoračila je u minska polja; topovi iza njihovih leđa ponovo su zagrmjeli. Granate haubice podešenih na najmanji domet rasprskavala su se samo desetak-dvadeset metara ispred vojnika, tako da su vidjeli kuda se kreću kao da je dan. Svake tri minute vatra je prenošena za daljnjih sto metara u dubinu, i trebalo je prijeći tih sto metara u nadi da su Nijemci postavili samo protutenkovske mine, ili da su topovske granate uništile strašne odskočne S-mine. Nijemci i Talijani još uvijek su držali svoje položaje, pa su nailazili na mitraljeska gnijezda, ukopane topove kalibra 50 mm i bacače. Ponekad bi neki vojnik nagazio na neaktiviranu S-minu i ostalo bi mu samo toliko vremena da je vidi kako iskače iz pijeska prije nego što bi ga eksplozija presjekla nadvoje.

Nije bilo vremena za razmišljanje, nije bilo vremena ni za šta, čovjek se mogao samo zgrčiti u nekoj jami kad bi progovorili topovi, i napredovati daljnjih sto metara svake tri minute, moleći se. Buka, svjetlost, prašina, dim, užas od kojeg se grči želudac. Minska polja kao da su bila beskrajna, s jednog kraja na drugi trebalo je prijeći tri do četiri kilometra, a mogućnosti za popravak nije bilo. Ponekad bi iz daljine, u kratkim stankama između salvi, kroz usijani, prašinom zasićeni zrak do vojnika doprlo sablasno cviljenje gajdi — lijevo od Devete australske divizije Pedeset prva škotska divizija probijala se kroz minska polja, i uz svakog njenog komandira čete išao je gajdaš. Za Škote, zvuk gajdi koji poziva u borbu bio je najzanosnija glazba na svijetu, a na Australce je djelovao umirujuće. Nijemcima i Talijanima se, međutim, od užasa kosa dizala na glavi.

Bitka je trajala dvanaest dana, a bitka koja traje dvanaest dana veoma je duga bitka. Deveta divizija u početku je imala sreće; prošla je kroz minska polja s neznatnim gubicima, a tako je bilo i u toku prvih nekoliko dana stalnog napredovanja kroz Rommelove položaje.

— Znaš, nama u pješadiji, iako pucaju na nas, ipak je bolje nego onim

inžinjercima — rekao je Col Stuart, naslanjajući se na lopatu.

— Nisam siguran, prijatelju. Mislim da oni bolje prolaze — promrmljao je narednik — Čekaju u jebenoj pozadini dok mi ne obavimo sav posao, a onda se izvuku s onim svojim prokletim detektorima za mine da očiste put jebenim tenkovima.

— Nije krivica do tenkova, Bobe, krivica je do onih generalskih mudonja koji naređuju kako ih treba upotrebljavati — rekao je Jims nabijajući lopaticom zemlju prsobrana ispred sebe. — Bože, kad bi samo htjeli da nas neko vrijeme ostave na jednom mjestu! Iskopao sam za ovih pet dana više zemlje nego kakav prokleti mravojed.

— Samo ti kopaj, momče? — rekao je Bob mrzovoljno.

— Hej, pogledajte! — viknuo je Col, pokazujući prema nebu.

Osamnaest lakih bombardera Kraljevskog ratnog zrakoplovstva nadletjelo je dolinu u savršeno pravilnoj formaciji i bacilo bombe, koje su pale točno na njemačke i talijanske položaje.

— Ludo, prekrasno! — rekao je narednik Bob Malloy gledajući u nebo zabačene glave na dugom, tankom vratu.

Tri dana kasnije bio je mrtav; velika krhotina granate odnijela mu je ruku i pola prsa za jednog juriša, i nitko nije imao vremena da zastane kraj njega; samo su stigli da uzmu pištaljku iz onog što su nekad bila njegova usta. Ljudi su sad padali kao muhe, previše umorni da bi zadržali početnu budnost i brzinu. Ipak, ono malo golog zemljišta što bi zauzeli nisu napuštali, bez obzira na ogorčeni otpor elitnih jedinica moćne armije. Za njih se sve pretvorilo u nijemo, tvrdoglavo odbijanje da se pomire s porazom.

Deveta divizija vezala je na sebe jedinice pod komandom grofa von Sponecka i Lungerhausena, omogućavajući tenkovima da se probiju prema jugu, i Rommel je konačno poražen. Osmi studenog pokušao je regrupirati ostatke svojih jedinica iza egipatske granice, ali Montgomery je i iz te borbe izašao kao pobjednik. Bila je to vrlo važna taktička pobjeda, drugi Alamein. Rommel je bio prisiljen da napusti veći dio svojih tenkova, topova i opreme. Operacija »Torch« ^[8] mogla je početi s više sigurnosti u uspjeh. Borbe s »Pustinjskim Liscem« potrajat će još dosta dugo, ali najveći dio njegovog krzna ostao je kod El Alameina. Bila je to najveća, odsudna bitka na sjevernoafričkom ratištu, a pobjednik je bio feldmaršal vikont Montgomery od Alameina.

Drugi Alamein bio je labuđi pjev Devete australske divizije u sjevernoj Africi. Konačno joj je naredeno da se vrati kući kako bi se suprotstavila Japancima na Novoj Gvineji. Od ožujka 1941. godine bila je gotovo neprestano u prvim borbenim linijama; došla je slabo uvježbana i opremljena, a vraćala se kući ovjenčana slavom koju je nadmašivala samo slava Četvrte indijske divizije. S Devetom divizijom vratili su se kući i Jims i Patsy, zdravi i čitavi.

Dobili su, razumljivo, dopust da mogu otići kući na Droghedu. Bob se odvezao po njih u Gilly, na vlak iz Goondiwindija, jer je Deveta divizija bila stacionirana u Brisbaneu, odakle će, nakon obuke za borbu u džungli, biti prebačena na Novu Gvineju. Kad se Rolls pojavio na cesti, sve su žene već bile pred kućom, na travnjaku. Jack i Hughie stajali su malo podalje, ali jednako željni da vide svoju braću. Sve preostale ovce na Droghedi mogle su pocrkati ako žele, tog dana bio je praznik.

Kad je automobil stao i kad su izišli, nitko se nije pomaknuo. Izgledali su sasvim izmijenjeni. Stare, poderane pustinjske uniforme zamijenili su novim, prilagođenim za džunglu, tamnozeleno boje, i u njima su izgledali neobično, strano. Kao prvo, činilo se da su desetak centimetara porasli, što je, u stvari, bilo točno; posljednje dvije godine razdoblja rasta proveli su daleko od Droghede i visinom su nadmašili braću. Više nisu bili dječaci nego muškarci, ali ne muškarci po Bob-Jack-Hughiejevom kalupu; napori, euforija borbe i stalna prisutnost nasilne smrti učinili su od njih nešto što nikad ne bi mogli postati na Droghedi. Sjevernoafričko sunce isušilo im je lica i dalo im boju ružičastog mahagonija, oljuštivši s njih sve slojeve djetinjstva. Da, bilo je sasvim moguće zamisliti kako su ta dvojica mladih ljudi u jednostavnim uniformama, s mekanim vojničkim šeširima ukrašenim znakom izlazećeg sunca AIF-a iznad lijevog uha, ubijali ljude, svoje bližnje. To se vidjelo u njihovim očima, plavim kao što su bile Paddyjeve, ali tužnijim i tvrdim.

— Moji dečki, moji dečki! — viknula je gospođa Smith i potrčala prema njima, dok su joj suze tekle niz lice. Ne, nije bilo važno što su radili, koliko su se promijenili; još uvijek su to bili oni njeni mali dječaci koje je kupala, povijala, hranila, čije je suze brisala, čije je modrice ljubila da brže prođu. Liječiti rane koje su donijeli u svojim dušama nije, međutim, više bilo u njenoj moći.

Nekoliko trenutaka nakon toga svi su se okupili oko njih; britanska suzdržljivost je nestala, svi su se smijali, plakali, čak ih je i sirota gospođa Smith tapšala po leđima pokušavajući se osmjehnuti. Poslije gospođe Smith izjubila ih je Meggie, zatim

Minnie, zatim Cat, majka ih je stidljivo zagrlila, Jack i Hughie šutke su im stisnuli ruke. Oni koji su ostali na Droghedi nikad neće znati što znači vratiti se kući, nikad neće moći shvatiti koliko su oni čeznuli za tim trenutkom i strahovali od njega.

A kako su blizanci tek jeli! Vojnički je kazan nešto sasvim drugo, rekli su, smijuci se. Kolači s bijelom i ružičastom glazurom, ekleri potopljeni u čokoladu i uvaljani u kokos, kuhani puding s preljevom, kompot od pasiflore s vrhnjem od mlijeka krava s Droghede. Sjećajući se teškoća s njihovim želucima iz starih vremena, gospođa Smith bila je uvjerena da će bolovati tjedan dana, ali dokle god je bilo dovoljno čaja da sve to zaliju, činilo se da nisu imali nikakvih problema s probavom.

— Ovo je drukčije od vogovskog kruha, šta kažeš, Patsy?

— Aha.

— Što je to 'vogovski'? — upitala je gospođa Smith.

— Vogovi su Arapi, a Vopovi Talijani, je li tako, Patsy?

— Aha.

Sve je to bilo neobično. Pričali su — ili je bar Jims pričao — satima o sjevernoj Africi, o gradovima, ljudima, hrani, kairskom muzeju, životu na brodu za transport trupa, odmorima u logoru, ali na pitanja o tome kako je bilo u pravoj borbi, kako je bilo kod Gazele, Tobruka, Benghazija i El Alameina odgovarali su neodređeno, uvijeno i općenito, i brzo mijenjali temu. Kasnije, poslije rata, žene će to često primijetiti — muškarci koji su prošli kroz borbe prsa o prsa nikad neće pričati o tome, odbijati će da se učlane u društva i klubove bivših ratnika i odbijati će da imaju bilo kakvog posla s institucijama koje čuvaju uspomene na rat.

Na Droghedi je priređeno primanje u njihovu čast. I Alastair MacQueen bio je u Devetoj diviziji i vratio se kući, pa je primanje priređeno i na Rudna Hunishu. Dva najmlađa sina Dominika O'Rourkea bili su u Šestoj diviziji na Novoj Gvineji, pa je, iako nisu mogli prisustvovati, primanje priređeno i na Dibban-Dibbanu. Sve obitelji koje su imale sina u vojsci željele su proslaviti sretan povratak trojice mladića iz Devete. Žene i djevojke su ih oblijetale, ali Clearyjevi su samo gledali kako da pobjegnu, bojeći ih se više nego neprijatelja na bojištu.

Činilo se, u stvari, da Jims i Patsy ne žele imati nikakvog posla sa ženama; njih su zanimali samo Bob, Jack i Hughie. Dugo u noć, nakon što bi se žene povukle na počinak sjedili su i razgovarali s braćom, koja su bila prisiljena da ostanu na imanju, otvarajući im svoja ranjena, ožilj cima isparana srca. Danju su jahali po pašnjacima spržene Droghede, u sedmoj godini suše, sretni što opet mogu nositi civilnu odjeću.

Iako ispucala i izmučena, zemlja je za Jimsa i Patsyja bila neopisivo lijepa, ovce zgodne, a kasne ruže u vrtu širile su oko sebe nebeski miris. Činilo im se nekako da se moraju dobro nagledati svega toga, da nikad ne zaborave, jer su prvi put otišli bezbrižno; nisu imali pojma što ih čeka u ratu. Kad ovog puta odu, čuvat će uspomenu na svaki provedeni trenutak; čak su spremili u lisnice po jednu osušenu ružu iz vrta i nekoliko vlati trave. Prema Fee su se odnosili s poštovanjem i pažnjom, prema Meggie, gospođi Smith, Minnie i Cat s ljubavlju i nježnošću. One su bile njihove prave majke.

Meggie je bila najviše oduševljena tim što su upravo obožavali Danea; satima su se igrali s njim, vodili ga da jaše s njima, smijali se i kotrljali s njim po travnjaku. Činilo se, međutim, da se boje Justine, ali oni se ionako nisu snalazili u društvu bića suprotnog spola koja nisu dobro poznavali od djetinjstva. Justine je, sa svoje strane, bila bijesna što toliko vremena posvećuju Daneu, jer je to značilo da sama ostaje bez druga u igri.

— Mali je fantastičan, Meggie — rekao je Jims Meggie kad je jednog dana izišla na verandu. Sjedio je u naslonjaču od trske i promatrao kako se Patsy igra s Daneom na travnjaku.

— Pravi ljepotan, zar ne? — Osmjehnula se i sjela tako da može promatrati svog mlađeg brata. Pogled joj je bio pun nježnosti; i oni su bili njene bebe. — U čemu je stvar, Jims? Zar mi ne možeš reći?

Podigao je oči iz kojih je zračio dubok bol, ali je energično odmahnuo glavom, kao da nešto takvo uopće ne dolazi u obzir.

— Ne mogu, Meggie. To nisu stvari o kojima bih mogao pričati ženi.

— A što će biti kad sve ovo prođe i kad se oženiš? Zar to nećeš ispričati ni ženi?

— Ne vjerujem da ćemo se nas dvojica ikad oženiti. Rat izbije takve stvari muškarcu iz glave. Bili smo tako nestrpljivi da pođemo, ali sad smo mudriji. Da smo se oženili, imali bismo sinove, a zašto? Da ih gledamo kako rastu i da ih onda netko gurne da rade ono što smo mi radili, da gledaju ono što smo mi gledali?

— Ne, Jims, ne govori tako!

Pogled mu je pratio njen, do Danea koji se gušio od smijeha jer ga je Patsy držao za noge, s glavom nadolje.

— Ne dopusti da ikad ode sa Droghede, Meggie. Na Droghedi mu se nikakvo zlo ne može dogoditi — rekao je Jims.

Nadbiskup de Bricassart trčao je kroz prekrasni dugački hodnik ne obazirući se na iznenađena lica prolaznika, upao u kardinalovu sobu i stao kao ukopan. Njegova eminencija razgovarala je s gospodinom Papèeom, ambasadorom poljske vlade u egzilu pri Svetoj Stolici.

— Zaboga, Ralphe! Što se dogodilo?

— Sve je svršeno, Vittorio! Mussolini je zbačen.

— Isuse Kriste! Zna li Sveti Otac za to?

— Osobno sam preko telefona razgovarao s Castel Gandolfom, i vijest tek što nije objavljena preko radija. Obavijestio me je jedan prijatelj iz njemačke komande.

— Nadam se da je Sveti Otac spakirao kofere — rekao je gospodin Papèe s jedva primjetnim, dobro prikrivenim zadovoljstvom.

— Može se izvući samo ako se prebuče u prosjaka franjevca, drukčije ne — rekao je nadbiskup Ralph odlučno. — Kesselring je zatvorio grad kao konzervu.

— On bi ionako odbio da ode — rekao je kardinal Vittorio.

Gospodin Papèe je ustao.

— Moram vas napustiti, vaša eminencijo. Ja sam predstavnik vlade koja je u ratu s Njemačkom. Ako Sveti Otac nije siguran, nisam ni ja. U svom uredu imam dokumente koje moram skloniti.

Dostojanstven i uglađen, diplomat od glave do pete, ostavio je dvojicu svećenika same.

— Traži da učinimo nešto za njegove progonjene zemljake?

— Da. Jadnik, ozbiljno je zabrinut.

— A mi nismo?

— Naravno da jesmo, Ralphe, ali stanje je mnogo teže nego što je njemu poznato.

— Prava je istina to da mu ovdje nitko ne vjeruje.

— Ralphe!

— Pa zar nije tako? Sveti Otac proveo je mladost u Münchenu, zavolio je Nijemce i još uvijek ih voli, usprkos svemu. Kad bi mu kao dokaz donijeli masakrirana tijela tih ljudi da ih vidi vlastitim očima, rekao bi da su to sigurno učinili Rusi. Njegovi dragi Nijemci nikad ne bi mogli učiniti takvo nešto, to je kulturni i civilizirani narod!

— Ralphe, vi niste pripadnik Družbe Isusove i ovdje ste samo zato što ste položili posebnu zakletvu da ćete ostati uvijek privrženi Svetom Ocu. U vama kipi vrela krv vaših irskih i normanskih predaka, i zato vas molim da budete razumni! Još od prošlog rujna čekamo da sjekira padne, i molimo se da Duce ostane na vlasti lako bi nas zaštitio od njemačkih represalija. Adolf Hitler je čudno kontradiktorna ličnost, jer je znao da su mu najveći neprijatelji Britanski Imperij i Sveta katolička rimska crkva, a ipak je nastojao da po mogućnosti sačuva i jednu i drugu. Kad se, međutim, našao u škripcu, učinio je sve što je mogao da sruši Britanski Imperij. Mislite da neće pokušati srušiti i nas, ako ga isprovociramo? Jedna riječ protesta protiv onog što se događa u Poljskoj i uništiti će nas, to je sigurno. A što bismo postigli tim protestom, prijatelju? Nemamo vojske, nemamo oružja. Odmazda bi uslijedila smjesta i Sveti Otac bio bi deportiran u Berlin, a to je ono čega se najviše boji. Zar se ne sjećate onog marionetskog pape u Avignonu, prije nekoliko stoljeća? Zar želite da naš papa bude marioneta u rukama Berlina?

— Žao mi je, Vittorio, ali ja ne gledam tako na te stvari. Ja tvrdim da *moramo* osuditi Hitlerove postupke, upoznati čitav svijet s tim barbarstvom! Ako nas postrijelja, umrijet ćemo kao mučenici, a efekat će biti jos veći.

— Obično niste tako tvrdoglavi, Ralphe! On nas ne bi postrijeljavao, to je sigurno. Svjestan je, kao i mi, što je mučeništvo i kakav efekat može imati. Sveti Otac bio bi otpremljen u Berlin, a nas bi tiho deportirao u *Poljsku*. U Poljsku, Ralphe, u Poljsku! Zar želite beskorisno umrijeti u Poljskoj, umjesto da ovdje radite koristan posao?

Nadbiskup Ralph je sjeo, stisnuo stegnute šake koljenima i buntovnički se zagledao u golubove, koji su, zlatni na večernjem suncu, kružili ispred prozora, oko golubinjaka. Sa četrdeset devet godina bio je mršaviji nego ranije; stario je uspješno, kao što je uspješno obavljao većinu stvari u životu.

— Mi smo samo ono što jesmo, Ralphe. Ljudi smo, ali tek u drugom redu. U prvom redu smo svećenici.

— Redoslijed je bio okrenut kad sam se vratio iz Australije, Vittorio.

— Tada sam govorio o drugim stvarima, i to vam je poznato. Postajete nezgodni, Ralphe. Htio sam reći da sad ne možemo razmišljati kao ljudi. Moramo razmišljati kao svećenici, jer je to najvažniji aspekt našeg života. Ma što mislili ili željeli uraditi kao ljudi, prvenstveno moramo voditi računa o našim obavezama prema Crkvi, koja je ispred *svake* svjetovne vlasti! Moramo biti odani *isključivo* Svetom Ocu! Zavjetovali ste se da ćete slušati, Ralphe. Zar želite ponovo prekršiti zavjet? Sveti Otac je nepogrešiv u svim stvarima koje se odnose na dobrobit Crkve našeg

Gospodina!

— On postupa pogrešno! Njegovo prosuđivanje je ograničeno predrasudama! Svu svoju energiju usmjerava na borbu protiv komunizma, a u Njemačkoj vidi najvećeg neprijatelja komunizma, jedinu stvarnu snagu koja može spriječiti njegovo širenje na zapad. Želi da Hitler ostane čvrsto u sedlu u Njemačkoj, kao što je bio zadovoljan i Mussolinijevom vladavinom u Italiji.

— Ralphe, vjerujte mi, postoje stvari koje ne znate. On je papa, on je *nepogrešiv!* Ako to poričete, odričete se svoje vlastite vjere!

Netko je diskretno ali odlučno otvorio vrata.

— Vaša eminencijo, *Herr General Kesselring*.

Obojica svećenika su ustali, osmjehujući se. Na njihovim licima nije ostao ni najmanji trag nerasčišćenog spora.

— Veliko je zadovoljstvo vidjeti vas, vaša ekselencijo. Sjedite, molim vas. Jeste li za šalicu čaja?

Razgovor je vođen na njemačkom, jer je velika većina visokih vatikanskih funkcionera govorila njemački. Sveti Otac volio je govoriti i čuti oko sebe njemački jezik.

— Hvala, vaša eminencijo, jesam. Nigdje u Rimu ne može se dobiti tako dobar engleski čaj.

Kardinal Vittorio se nedužno osmjehnuo.

— Tu sam naviku stekao dok sam bio papinski legat u Australiji, i nisam se je' uspio osloboditi, iako sam Talijan do srži.

— A vi, vaša preuzvišenosti?

— Ja sam Irac, *Herr General*, a Irci se također podižu na čaj.

General Albert Kesselring uvijek se odnosio prema nadbiskupu de Bricassartu kao muškarac prema muškarcu. Pored niskih, ljigavih talijanskih prelata, bilo je pravo osvježnje razgovarati s tim otvorenim čovjekom, čovjekom kome su bili strani svaka neiskrenost i lukavstvo.

— Kao i uvijek, vaša preuzvišenosti, divim se vašem čistom njemačkom naglasku — rekao je general.

— Imam uho za jezike, *Herr General*, što je kao i svaki drugi dar, i nije vrijedno hvale.

— Što mogu učiniti za vašu ekselenciju? — upitao je kardinal srdačno.

— Pretpostavljam da ste već saznali za Duceovu sudbinu?

— Da, vaša ekscelencijo, saznali smo.

— Onda već jednim dijelom znate zašto sam došao. Došao sam da vas uvjerim da je sve u redu i da vas zamolim da prenesete moju poruku onima što ljetuju u Castel Gandolfo. Ja sam trenutno tako zauzet da ne mogu sam otići u Castel Gandolfo.

— Poruku ćemo prenijeti. Toliko ste zauzeti?

— Naravno. Sigurno i sami shvaćate da smo mi Nijemci ovdje sad na neprijateljskom teritoriju.

— *Ovdje, Herr General?* Ovo nije talijanski teritorij i ovdje nitko nije neprijatelj, osim onog tko smjera zlo.

— Oprostite mi, vaša ekscelencijo. Mislio sam, razumljivo, na Italiju, a ne na Vatikan. A što se tiče Italije, moram postupati onako kako mi to naredi Führer. Italija će biti okupirana, a moji vojnici, koji su ovdje dosad bili kao saveznici, održavat će red.

Nadbiskup Ralph, sjedeći udobno zavaljen i držeći se kao da nikad u životu nije došao u ideološki sukob, pažljivo je promatrao posjetioca. Zna li on što njegov Führer radi u Poljskoj? Nemoguće je da ne zna.

Kardinal Vittorio namjestio je na licu izraz zabrinutosti.

— Dragi generale, sigurno ne mislite i na sam Rim? Ah, ne! Rim, s njegovom poviješću, s njegovim dragocjenim umjetninama! Ako dovedete svoje vojnike na sedam brežuljaka, doći će do borbi i razaranja. Ne činite to, molim vas!

General Kesselring se očigledno osjećao neugodno.

— Nadam se da neće doći do toga, vaša eminencijo. Ali i ja sam pod zakletvom, i ja moram slušati zapovijedi. Moram raditi onako kako to Führer želi.

— Pokušat ćete to uraditi za nas, gospodine generale? Pokušajte svakako, molim vas! Bio sam u Ateni prije nekoliko godina — rekao je nadbiskup Ralph brzo, naginjući se naprijed. Oči su mu bile širom otvorene, a jedan pramen srebrnaste kose padao mu je preko obrve. Bio je svjestan svog utjecaja na generala i iskorištavao je to bez imalo suzdržavanja. — Jeste li vi bili u Ateni, gospodine generale?

— Jesam, bio sam — rekao je general oporo.

— Onda sigurno znate priču o tome kako su ljudi, ne tako davno, uništili prekrasne

zgrade na Akropoli? Gospodine generale, Rim je ono što je uvijek bio, spomenik koji je čovječanstvu ostao zahvaljujući brizi, pažnji i ljubavi u toku dvije tisuće godina. Molim vas, iskreno vas molim! Nemojte dopustiti da Rim dođe u opasnost.

General ga je dugo vrijeme promatrao, iznenađen i zadivljen; uniforma mu je odlično pristajala, ali ne bolje nego što je sutana s naznakom carskog purpura pristajala nadbiskupu Ralphu. I on je izgledao kao vojnik, imao je neobično lijepo vojničko tijelo a lice anđela. Tako bi trebalo da izgleda arhanđeo Mihajlo — ne kao vitak renesansni dječak, nego kao pravi muškarac u godinama koji je volio Lucifera, borio se s njim, protjerao Adama i Evu iz raja, ubio zmaja, stajao uz Boga kao njegova desna ruka. Je li taj čovjek svjestan kako izgleda? Takvog čovjeka nije lako zaboraviti.

— Učinit ću sve što je u mojoj moći, vaša preuzvišenosti, obećavam. Do izvjesne mjere odluka je u mojim rukama, priznajem. Ja sam, kao što vam je poznato, civiliziran čovjek Vi, međutim, previše tražite. Ako proglasim Rim otvorenim gradom, neću moći porušiti mostove i pretvoriti rimske zgrade u tvrđave, a to bi moglo vojnički nauditi Njemačkoj. Kakve mi garancije možete pružiti da Rim na moju dobru volju neće uzvratiti izdajom?

Kardinal Vittorio napucao je usne i cokćući pozvao svoju novu elegantnu sijamsku mačku, a onda se blago nasmijao i pogledao nadbiskupa.

— Rim nikad neće uzvratiti dobru volju izdajom, *Herr General*. Siguran sam da ćete, kad nađete vremena da posjetite one koji ljetuju u Castel Gandolfu, dobiti ista uvjerenja. Dođi, Kheng-see, draga! Ah, kakva si ti divna životinja! — Ruke su pritisnule mačku u purpurno krilo i nastavile je milovati.

— Neobična životinja, vaša eminencijo.

— Aristokratkinja, *Herr General*. I nadbiskup i ja nosimo stara i časna imena, ali prema njenom pedigreu naše je porijeklo bijedno. Svida li vam se njeno ime? To na kineskom znači svileni cvijet. Odgovara joj, zar ne?

Stigao je čaj i smjesta je serviran. Svi su šutjeli dok sestra laiknije izišla iz sobe.

— Nećete žaliti ako proglasite Rim otvorenim gradom, vaša ekšelencijo — rekao je nadbiskup Ralph novom gospodararu Italije, s osmijehom koji bi i led utopio. Zatim se okrenuo kardinalu, odbacujući šarmantni osmijeh kao iznošeni kaput, jer mu nije bio potreban kad se obraćao tom voljenom čovjeku. — Vaša eminencijo, želite li opet biti 'mama' ili ćete meni prepustiti tu čast?

— 'Mama'? — upitao je general Kesselring začuđeno.

Kardinal di Contini-Verhese se nasmijao.

— To je naša mala šala, nas koji živimo u celibatu. Onog tko toči čaj zovemo 'mama'. Na *engleskom*, *Herr General*.

Te noći nadbiskup Ralph bio je umoran, ispunjen nemirom, na rubu živčanog sloma. Mučila ga je pomisao da ne čini ništa kako bi rat bio što brže okončan, da mu je jedini posao očuvanje starina. Strastveno je zamrzio tu vatikansku inertnost, i premda je po naravi bio konzervativac, puževska opreznost najviših crkvenih dostojanstvenika strahovito ga je smetala. Osim s poniznim redovnicima i svećenicima koji su radili kao posluga, već tjednima nije ni riječi progovorio s nekim običnim čovjekom, s nekim tko ne koristi svaku priliku da oštri svoju političku, duhovnu ili vojničku sjekiru. Ni u molitve se tih dana nije mogao lako udubiti, a Bog je izgledao na tisuće svjetlosnih godina daleko, kao da se povukao ostavljajući ljudskim stvorenjima punu slobodu da unište svijet koji je stvorio za njih. Ono što bi mu sad dobro došlo, razmišljao je, to bi bila jedna snažna doza Meggie i Fee, ili snažna doza nekoga tko nije zainteresiran za sudbinu Vatikana i Rima.

Hodajući bez ikakvog cilja, njegova preuzvišenost nadbiskup Ralph sišao je privatnim stubištem u veliku baziliku svetog Petra. Vrata su tih dana zatvarana čim bi se spustio mrak, što je bilo simptomatično za nesigurni mir u Rimu, znak rječitiji od četa njemačkih vojnika u sivim uniformama koje su marširale rimskim ulicama. Prazna, zjjevajuća apsida bila je osvijetljena slabom, sablasnom svjetlošću, a njegovi koraci po kamenom podu potmulo su odjekivali dok je hodao; zastao je i stopio se s tišinom kad je pokleknuo ispred oltara, a onda krenuo dalje. U jednom trenutku, između dva udara nogu o kamen, čuo je jecaj. Baterija u njegovoj ruci je oživjela; uperio je mlaz svjetlosti u pravcu odakle je došao zvuk, više radoznao nego uplašen. To je bio njegov svijet i mogao ga je braniti bez straha.

Mlaz svjetlosti zaigrao je na skulpturi koja je za njega bila najljepša od svih ikad stvorenih Michelangelovoj skulpturi *Pietà*. Ispod nepomičnih figura ugledao je lice koje nije bilo od mramora nego živo, jako izbrazdano dubokim sjenama i slično mrtvačkoj maski.

— *Ciao* — rekao je nadbiskup, osmjehujući se. Nije bilo odgovora; po odjeći je primijetio da je pred njim njemački vojnik najnižeg čina — njegov obični čovjek! Nije bilo nimalo važno što je Nijemac.

— *Wie geht's?* ¹⁹¹ — upitao je, i dalje se osmjehujući. Nagli pokret baterije učinio je da na širokom, inteligentnom čelu vojnika iznenada zasvjetlucaju kapi

znoja.

— *Du bist krank?* ⁽¹⁰⁾ — upitao je pomislivši da je dječak, jer bio je još dječak, možda bolestan.

Vojnik je konačno odgovorio.

— *Nein.*

Nadbiskup Ralph spustio je bateriju na pod i prišao vojniku, uhvatio ga za bradu i podigao mu glavu, tako da može pogledati u njegove tamne oči, još tamnije u mraku.

— Što te muči? — upitao je na njemačkom i nasmijao se. — Eto — nastavio je, i dalje na njemačkom — ti to ne možeš znati, ali to je moj glavni posao u životu, pitati ljude što ih muči. I mogu ti reći da mi je to pitanje u svoje vrijeme navuklo na vrat mnoge nevolje.

— Došao sam da se pomolim — rekao je mladić glasom predubokim za njegove godine, s jakim bavarskim naglaskom.

— I što se dogodilo, zaključali su te?

— Da, ali, nije to ono što me muči.

Nadbiskup je podigao bateriju.

— E pa, ne možeš ostati ovdje cijelu noć, a ja nemam ključ od vrata. Pođi sa mnom. — Krenuo je natrag privatnom stubištu koje vodi u papinsku palaču, govoreći polako, tihim glasom. — I ja sam bio došao da se pomolim, u stvari. Zahvaljujući vašoj Vrhovnoj komandi, proveli smo prilično težak dan. Bar mi ovdje... Nadam se da službenici Svetog Oca neće zaključiti da sam uhapšen i da će vidjeti da ja vodim tebe, a ne ti mene.

Nakon toga su šutke išli više od deset minuta, kroz hodnik, preko otvorenih dvorišta i vrtova, kroz kolonade, uz stube; mladi Nijemac nije pokazivao namjeru da se odvoji od svog pratioca i išao je tik uz njega. Konačno je nadbiskup otvorio vrata i uveo svog slučajnog gosta u malu dnevnu sobu, jednostavno namještenu, upalio svjetlo i zatvorio vrata.

Stajali su i gledali jedan u drugog, konačno u stanju da se vide. Njemački vojnik ugledao je visokog muškarca, lijepog lica i plavih, pronicavih očiju, a nadbiskup Ralph dječaka silom obučenog u uniformu, koju je mrzila i od koje je strahovala čitava Evropa. Bio je zaista još dječak, nije mu moglo biti više od šesnaest godina. Prosječne visine i mladenački vitak, bio je građen tako da se vidjelo da će jednom

biti krupan i snažan muškarac, i imao je neobično dugačke ruke. Lice mu je bilo južnjačko, tamno, patricijskih crta, vrlo privlačno, oči su mu bile raznaknute, tamnosmeđe, s dugim crnim trepavicama, kosa crna i kovrčava. Iako je bio običan vojnik, ništa na njemu nije bilo obično i svakodnevno; nadbiskup ga je zainteresirano promatrao, premda mu je želja bila da razgovara s nekim sasvim običnim čovjekom.

— Sjedi — rekao je dječaku, otišao do ormara i izvukao bocu vina iz Maršale. Natočio je dvije čaše, pružio dječaku jednu a svoju odnio do naslonjača iz kojeg ga je mogao udobno promatrati. — Zar su spali na tako niske grane da već regrutiraju djecu? — upitao je, prebacujući nogu preko noge.

— Ne znam — rekao je dječak — Ja sam živio u dječjem domu i mene bi svakako prije odveli.

— Kako ti je ime?

— Rainer Moerling Hartheim — rekao je dječak, ponosno naglašavajući slogove.

— Dostojanstveno ime — rekao je svećenik ozbiljno.

— Lijepo zvuči, zar ne? Sam sam ga odabrao. U domu su me zvali Rainer Schmidt, ali kad sam otišao u vojsku, uzeo sam ime koje sam oduvijek želio.

— Siroče si?

— Dijete ljubavi, kako su to govorile redovnice.

Nadbiskup Ralph nastojao je prikriti osmijeh; sad kad ga je prošao strah, dječak se držao vrlo dostojanstveno i samouvjereno. Samo, što ga je uplašilo? To što se našao zaključan u bazilici, ili se bojao da ga ne uhvate?

— Zašto si bio tako uplašen, Rainer?

Dječak je s uživanjem otpio gutljaj vina i zadovoljno ga pogledao.

— Dobro vino, slatko. — Smjestio se udobnije na stolcu. — Htio sam vidjeti crkvu svetog Petra, jer su nam sestre uvijek pričale o njoj, i pokazivale nam slike. Zato mi je bilo drago kad su nas uputili u Rim. Stigli smo jutros. Došao sam ovamo čim mi se pružila prilika. — Namršio se. — Nije, međutim, bilo onako kako sam očekivao. Nadao sam se da ću osjetiti da sam bliže Gospodinu, tu u njegovom vlastitom hramu. A našao sam se u ogromnoj, hladnoj crkvi. Nisam osjetio njegovu prisutnost.

Nadbiskup Ralph se osmjehnuo.

— Znam na što misliš. Crkva svetog Petra nije, međutim, prava crkva, bar ne crkva u onom uobičajenom smislu. Crkva svetog Petra je Crkva. I meni je, sjećam

se, dugo trebalo da se na to naviknem.

— Htio sam se pomoliti za dvije stvari — rekao je dječak dajući pokretom glave nadbiskupu do znanja da je čuo, ali da to nije ono što je želio čuti.

— Za stvari koje vas plaše?

— Da. Mislio sam da će molitva u crkvi svetog Petra biti djelotvornija.

— Što te to plaši, Rainer?

— Plaši me da će zaključiti da sam Židov i da će moj puk biti prebačen na rusku frontu.

— Razumijem. Nimalo se ne čudim što se bojiš. Postoji li neka mogućnost da zaključe da si Židov?

— Pa pogledajte me samo! — rekao je dječak jednostavno. — Kad su uzimali moje podatke, rekli su da će provjeriti. Ne znam mogu li nešto saznati ili ne, ali mislim da redovnice znaju više nego što su rekle meni.

— Ako znaju, neće te odati — rekao je nadbiskup tješeci ga. — Znat će zašto ih to pitaju.

— Zaista mislite tako? Oh, mogu se samo nadati.

— Smeta li te pomisao da možda imaš u sebi židovske krvi?

— Potpuno mi je svejedno kakva krv teče u meni — rekao je Rainer. — Rođen sam kao Nijemac, to je jedino važno.

— Samo što oni na to gledaju drukčije, zar ne?

— Da.

— A Rusija? Sad sigurno nema više potrebe da se bojiš ruske fronte. Nalaziš se u Rimu, na drugom kraju Evrope.

— Jutros sam čuo komandanta kad je rekao da bismo ipak mogli biti prebačeni u Rusiju. Stvari tamo ne idu baš najbolje.

— Ti si još dijete — rekao je nadbiskup Ralph oštro. — Trebalo bi da budeš u školi.

— Sad ionako ne bih bio — rekao je dječak, osmjehnuvši se. — Imam šesnaest godina, i radio bih.

— Uzdahnuo je. — A volio bih da mogu nastaviti školovanje. Znanje je važna stvar.

Nadbiskup Ralph se počeo smijati, a onda je ustao i napunio čaše.

— Nemoj mi zamjeriti, Rainer. Ponašam se glupo, ali to je zato što misli samo struje kroz moju glavu. Ovo je doba dana kad su navikle da se javljaju. Nisam baš dobar domaćin, zar ne?

— Sve je u redu — rekao je dječak

— E pa — rekao je nadbiskup, ponovo sjedajući — Rainer Moerling Hartheim, pokušaj definirati sam sebe.

Na dječakovu licu zablistao je čudan osmijeh.

— Nijemac sam, i katolik. Želim da Njemačka postane zemlja u kojoj neće biti rasnih i vjerskih progona, i tome će posvetiti svoj život, ako ostanem živ.

— Molit ću se za tebe... da preživiš i ostvariš to što želiš.

— Zaista? — upitao je dječak posramljeno. — Zaista ćete se moliti za mene osobno, po imenu?

— Naravno. U stvari, od tebe sam naučio nešto. Naučio sam da u svom poslu raspoložem samo jednim oružjem... molitvom. Druge mogućnosti nemam.

— Tko ste vi? — upitao je Rainer. Vino ga je počelo uspavljivati, i pospano je treptao.

— Ja sam nadbiskup Ralph de Bricassart.

— Oh! Mislio sam da ste neki obični svećenik!

— Ja jesam običan svećenik. Ništa više.

— Da se dogovorimo nešto — predložio je dječak blistavim očiju. — Vi se molite za mene, oče, a ako ja preživim i postignem ono što želim, doći ću u Rim da vam kažem kakav su efekt imale vaše molitve.

Plave oči blago su se osmijehivale.

— U redu, dogovorili smo se. A kad dođeš, reći ću ti što sam po svom mišljenju postigao svojim molitvama. — Ustao je. — Ostani ovdje, mali političaru! Naći ću nešto za jelo.

Razgovarali su dok prve zrake sunca nisu zatreperile na tornjevima i kupolama a golubovi zalepršali ispred prozora. Zatim je nadbiskup zadivljenim pogledima, i izvega na hladni, svjež zrak. Iako to tada nije mogao znati, dječak sa zvučnim imenom zaista će otići na rusku frontu, noseći sa sobom neobično dragu i utješnu uspomenu — da u Rimu, u crkvi svetog Petra, jedan čovjek svakog dana moli za njega, za njega osobno, spominjući njegovo ime.

U vrijeme kad je Deveta divizija bila spremna za odlazak na Novu Gvineju, bilo je praktično sve gotovo; preostale su samo operacije čišćenja. Razočarani, pripadnici najslavnije divizije u vojnoj povijesti Australije mogli su se samo nadati da će se ovjenčati novom slavom na nekom drugom mjestu, goneći Japance kroz Indoneziju. Na Guadalcanalu su propale sve nade Japanaca da će se probiti do Australije. Ipak, kao i Nijemci, borili su se uporno, tvrdoglavo. Iako su im linije opskrbe bile beznažno razvučene, iako su im se armije topile lišene pojačanja i potrebnog ratnog materijala, prisiljavali su Australce i Amerikance da skupo plaćaju svaki metar osvojenog terena. Povlačeći se, Japanci su napustili Bunu, Gonu i Salamauu, i prebacili se natrag na sjevernu obalu otoka, do Lae i Finschafena.

Peti rujna 1943. godine Deveta divizija iskrkala se istočno od grada Lae. Vladale su strahovite vrućine, vlažnost je bila 100 posto, a kiša je padala svakog popodneva, iako je do kišne sezone bilo ostalo još puna dva mjeseca. Zbog opasnosti od malarije svi su gutali atabrin, i od tih malih žutih tableta svi su bili bolesni kao i od malarije. Od stalne vlage bilo je nemoguće pobjeći i svi su neprestano bili u mokrim čarapama i cipelama; noge su im bile raskvašene a koža među prstima popucala i raskvarena. Ujedi muha i komaraca pretvarali su se u bolne, gnojne čireve.

U Port Moresbyju vidjeli su u kakvom su bijednom stanju sami domoroci, pa ako ni oni nisu mogli podnijeti klimu a da se ne razbole od frambezije, malarije, beriberija, pneumonije, raznih kroničnih kožnih bolesti, bolesti jetre i natečene slezene, za bijelce nije bilo mnogo izgleda. U Port Moresbyju vidjeli su i preživjele iz Kokode, žrtve ne toliko Japanaca koliko Nove Gvineje, isušene, pokrivene ranama, izbezumljene od groznice. Deset ih je puta više pomrlo od upale pluća, na visini od tri tisuće metara, gdje ih tanka tropska uniforma nije mogla sačuvati od hladnoće, nego što ih je poginulo u borbi s Japancima. Masno ljepljivo blato, sablasne šume koje su noću svjetlucale bljedom nadzemaljskom svjetlošću što su je oko sebe širile kolonije fosforescentnih gljivica, vratolomno veranje po spletovim čvornatog ogoljenog korijenja kada čovjekni na trenutakne može pogledati uvis te postaje laka meta snajpera. Bilo je to tako različito od sjeverne Afrike kao da su se našli na sasvim drugom planetu, i vojnicima Devete divizije nije bilo nimalo žao što su ostali da vode dvije bitke kod Alameina umjesto bitke na Kokodu.

Lae je bio gradić na obali okružen travnatim prostranstvima i gustim šumama, daleko od preko tri tisuće metara visokih planinskih lanaca u unutrašnjoj osti, i bio je kao bojište kudikamo zdraviji od Kokode. Gradić se sastojao od nekoliko kuća evropskog tipa, benzinske pumpe i skupine urođeničkih koliba. Japanci su još bili u blizini, ali su

bili malobrojni i slabo naoružani, iscrpljeni novogvinejskom klimom i izmučeni raznim bolestima, kao i Australci protiv kojih su ratovali. Nakon masovne upotrebe artiljerije i mehanizacije u sjevernoj Africi, bilo je neobično nikad ne vidjeti bacač ili poljski top, samo mitraljeze i puške, cijelo vrijeme s nataknutim bajunetama. Jims i Patsy voljeli su borbe prsa o prsa, voljeli su se boriti zajedno i čuvati jedan drugog. Bio je to ipak velik pad nakon Afričkog korpusa, tu nije bilo sumnje. Sad su pred sobom imalo male žute ljude koji su, činilo se, gotovo svi nosili naočale i imali umjetne zube. Ti Japanci nisu izgledali nimalo ratnički.

Dva tjedna nakon što se Deveta divizija iskrcala kod Laea, Japanaca više nije bilo. Bio je prekrasan dan, kad se uzme u obzir da je bilo tek proljeće. Vlažnost je pala za dvadeset procenata, sunce je iznenada zablistalo s plavog, umjesto sivom parom zastrtog, neba, planine iza grada prelijevale su se u svim nijansama zelene, purpurne i ljubičaste boje. Disciplina je popustila i svi su uzeli slobodan dan da igraju kriket, šetaju, zadirkuju urođenike da bi se nasmijali i pokazali bezube, od žvakanja betela kao krv crvene desni. Jims i Patsy šetali su se kroz visoku travu iza grada, jer ih je podsjećala na Droghedu; bila je iste izbljedjele smeđe boje i visoka kao trava na Droghedi nakon dobre kiše.

— Još malo pa ćemo kući, Patsy — rekao je Jims. — Natjerali smo Japance da se povlače, a Švabe također. Kući, Patsy, kući na Droghedu! Jedva čekam!

— Aha — rekao je Patsy.

Hodali su rame uz rame, mnogo bliže nego što to sebi smiju dopustiti obični ljudi; ponekad bi dodirnuli jedan drugog, ne svjesno nego kao što čovjek dodiruje svoje rođeno tijelo, da se počеше ili nesvjesno uvjeri da je sve na svom mjestu. Bilo je ugodno osjetiti na koži prave sunčane zrake, umjesto zračenja užarene kugle u parnoj kupelji! Svaki su čas podizali glave prema nebu i, šireći nosnice, udisali miris ugrijane trave, sanjareći da su opet na Droghedi, da idu prema vilgi koja treperi u podnevnoj izmaglici, kako bi se ispružili u njenoj sjeni dok najgore ne prođe, čitajući knjigu, drijemajući. I svakim pokretom, ležeći, osjećaju na koži divnu, dobru zemlju, i slušaju udare moćnog srca negdje u dubini, kao što snena beba osjeća udare majčinog srca.

— Jims! Pogledaj! Prava papigica s Droghede! — rekao je Patsy, tako iznenađen da je progovorio.

Tigrice su, vjerojatno, bile dio faune sjeverne Gvineje, ali posebno raspoloženje tog dana i taj neočekivani susret s djelićem doma ispunili su Patsyja nekim neviđenim, divljim poletom. Smijujući se, puštajući travu da ga šiba po golim

nogama, potrčao je za pticom. U trku je skinuo s glave vojnički šešir i držao ga u ispruženoj ruci, kao da uistinu vjeruje da bi mogao uhvatiti brzu pticu. Osmjehujući se, Jims je stajao i promatrao ga.

Patsy je bio otprilike dvadeset metara ispred njega kad je mitraljeski rafal počeo kositi travu oko Patsyja. Vidio je kako Patsy podiže ruke uvis; tijelo mu se okrenulo tako da je izgledalo da podignutim rukama traži milost od neba. Od pojasa do koljena bio je sav obljeven jarkocrvenom krvlju, krvlju koja je odnosila život.

— Patsy, Patsy! — vrisnuo je Jims; činilo mu se da osjeća udare zrna svakom stanicom svog tijela, da sam nestaje, umire.

Potrčao je dugim koracima, u pokretu hvatajući brzinu, a onda je vojnički instinkt prevladao i bacio se glavačke u travu upravo u trenutku kad je mitraljez ponovo otvorio vatru.

— Patsy, Patsy, jesi li ranjen? — vikao je izbezumljeno, iako je vidio krv.

Bilo je to upravo nevjerovatno, ali do ušiju mu je dopro jedva čujan odgovor:

— Aha!

Jims se centimetar po centimetar vukao kroz mirisnu travu, slušajući šuštanje vjetra i šumove što ih je sam stvarao.

Kad je stigao do brata, položio je glavu na njegovo golo rame i zaplakao.

— Prestani — rekao je Patsy. — Još nisam mrtav.

— Je li gadno? — upitao je Jims, povlačeći naniže njegove krvlju natopljene kratke hlače. Vidio je samo krvlju obljeveno, drhtavo tijelo.

— A i nemam baš osjećaj da ću umrijeti.

Oko njih su se iznenada okupili vojnici, igrači kriketa, još s rukavicama i palicama. Netko je otrčao po nosila, dok su ostali otišli dalje da ušutljaju mitraljesca na samom rubu čistine. To je obavljeno s bezobzirnošću većom od uobičajene, jer su svi voljeli Harpa. Ako se njemu nešto dogodi, ni Jims više neće biti kakav je bio.

Bio je prekrasan dan; papigica je odavno nekamo odletjela, ali ostale ptice cvrkutale su i kreštale ne plašeći se. Bile su ušutjele samo dok se vodila borba.

— Patsy je imao ludu sreću — rekao je liječnik Jimsu kasnije. — Primio je desetak zrna, ali većinom u bedra. Dva ili tri zrna koja su ga pogodila nešto više, udarila su u zdjelicu i ostala u mišićima. Koliko ja mogu ocijeniti, crijeva mu nisu povrijeđena, a nije ni mjehur. Samo...

— Što samo? — prekinuo ga j Jims nestrpljivo; još uvijek se tresao, a usne su mu

bile plave.

— U ovom trenutku teško je reći nešto određeno, naravno, a ja nisam genijalni kirurg kao oni tamo u Moresbyju. Oni će vam sigurno reći mnogo više. Oštećena mu je uretra, a i mnogi sitni, nježni živci u perineumu. Siguran sam da ga mogu zakrpati da bude kao nov, osim možda te živce. Na žalost, živce je vrlo teško zakrpati. — Iskašljao se i dodao: — Htio sam reći da više neće imati potrebnu osjetljivost u genitalnoj regiji.

— Jims je oborio glavu i pogledao u zemlju kroz kristalni zid suza.

— Bar je živ — rekao je.

Dobio je dopust da avionom odleti u Port Moresby s bratom i da ostane uz njega dok Patsy ne bude izvan opasnosti. Rane što ih je zadobio bile su pravo čudo. Zrna su izrešetala čitav donji dio abdomena a da ga nisu ozbiljnije povrijedila. Ali liječnik Devete divizije bio je u pravu. Osjetljivost u području donjeg dijela zdjelice bila je znatno umanjena. Koliko će se stanje kasnije popraviti, nitko nije mogao reći.

— Nije važno — rekao je Patsy ležeći na nosilima prije ukrcavanja u avion za Sydney. — Ionako nikad nisam previše mislio na ženidbu. Ali ti sad dobro pazi na sebe, Jims, čuješ li me? Užasno mi je teško da te ostavim samog.

— Pazit ću na sebe, Patsy, ne brini. Bože! — iscerio se Jims čvrsto stežući ruku svog brata. — Sad sam osuđen da do kraja rata budem bez svog najboljeg druga. Pisat ću ti, pričat ću ti kako je. Pozdravi gospođu Smith, Meggie, mamu i braću, hoćeš? Baš si sretan, vraćaš se kući, na Droghedu!

Fee i gospođa Smith odletjele su u Sydney da dočekaju američki avion koji je prevozio ranjenike iz Townsvillea. Fee se zadržala u Sydneyju samo nekoliko dana, ali gospođa Smith ostala je u hotelu »Radwick« u blizini vojne bolnice »Prince of Wales«. Patsy je zadržan na liječenju tri mjeseca. Njegova je uloga u ratu okončana. Gospođa Smith prolila je bezbroj suza, ali imala je i razloga da bude zahvalna sudbini. S jedne strane, on nikad neće moći živjeti punim životom, ali zato će moći raditi sve drugo — jahati, hodati, trčati. Stvaranje obitelji ionako, činilo se, nije običaj Clearyjevih. Kad je otpušten iz bolnice, Meggie se odvezla u *Rollsu* u Gilly i dvije žene smjestile su ga na stražnje sjedalo, umotala u pokrivače i opskrebile časopisima, moleći se za još jednu milost — da se i Jims vrati kući.

Tek kad je izaslanik cara Hirohita potpisao kapitulaciju Japana, Gillanbone je povjerovao da je rat konačno završen. Vijest je stigla u nedjelju, 2. rujna 1945, točno šest godina nakon što je rat počeo. Šest godina muka. Ostalo je mnogo mjesta koja nikad neće biti popunjena — Rory, sin Dominika O'Rourkea; John, sin Horryja Hopetona; Cormac, sin Edena Carmichaela. Najmlađi sin Rossa MacQueena, Angus, nikad više neće hodati, a David, sin Anthonyja Kinga, moći će hodati ali neće vidjeti kamo ide. Patsy, sin Paddyja Clearyja, nikad neće imati djece. Bili su tu i oni čije rane nisu bile vidljive, ali su bile isto tako duboke; mladići koji su otišli veseli, oduševljeni i nasmijani, a vratili se šutljivi, govoreći malo a smijući se malokad. Kad je počelo, tko je mogao i sanjati da će trajati tako dugo i stajati tako skupo?

Ljudi u Gillanboneu nisu bili praznovjerni, ali su i oni najciničniji te nedjelje, 2. rujna, zadrhtali. Istog dana kad je završio rat, završila je i najduža suša u povijesti Australije. Gotovo deset godina nije pala kiša, a tog dana slojevi crnih oblaka debeli tisuće metara prekrili su nebo, otvorili se i istresli na žednu zemlju trideset centimetara kiše. Nekoliko centimetara kiše ne bi značilo prekid suše kad bi ostalo samo na tome, ali trideset centimetara značilo je travu.

Meggie, Fee, Bob, Jack, Hughie i Patsy stajali su na verandi i promatrali kišu u noći, udišući neopisivo slatki miris kiše na sprženoj zemlji. Konji, ovce, krave i svinje stajali su raskrečenih nogu da se ne klizu po raskvašenom tlu, puštajući da im kiša zalijeva uzdrhtala tijela. Najveći dio životinja nije u svom životu vidio tu čudnu pojavu. Kiša je oprala prašinu na groblju, izbijelila sve, pa i raširena krila nijemog botičelijevskog anđela. Koritom potoka nagnula je voda kao plimni val i njena grmljavina pridružila se bubnjanju kiše po žednoj zemlji. Kiša, kiša! Kiša. Kao blagoslov neke tajanstvene ruke, dugo uskraćivan, konačno dan! Blagoslovena, divna kiša! Kiša je značila travu, a trava je bila život.

Najprije su se pojavili blijedozeleni izdanci, usmjeravajući nježne listiće prema nebu, ubrzo se počeli granati i rasti, sve tamniji kako su se produžavali, a onda su vlati počele gubiti boju i pretvarati se u srebrnasto smeđu, do koljena visoku travu Droghede. Domaći pašnjak izgledao je kao žitno polje što se nabire i talasa na nestašnom povjetarcu, a vrtovi su oživjeli u pravoj eksploziji boja. Pupaljci ruža počeli su se otvarati, a lišće bijelih gumovaca, devet godina sivo od prašine, postalo je opet bjeličasto-žutozeleno. Iako je luda rastrošnost Michaela Carsona u izgradnji

rezervoara za vodu omogućila da vrtovi prežive, svaki list i stabljiku bio je odavno prekrio debeo sloj prašine pa je čitav vrt bio jednolične sive boje. Stara legenda pokazala se istinitom — Drogheda je zaista imala dovoljno vode da preživi desetogodišnju sušu. To se, naravno, odnosilo samo na središte posjeda, kuću i zgrade s vrtovima.

Bob, Jack, Hughie i Patsy vratili su se na pašnjake i počeli raditi na obnovi stočnog fonda. Fee je otvorila novu bočicu crne tinte i srdito zavrnila poklopac na bočici crvene. Meggie je vidjela kako se približava kraj njenom životu u sedlu, jer će se za kratko vrijeme Jims vratiti kući, a ubrzo će se početi javljati i radnici, tražeći posao.

Poslije devet godina suše, na posjedu je ostalo vrlo malo ovaca i goveda, praktično samo nagrađeni primjerci za priplod, koji su uvijek držani u torovima i ručno hranjeni, jezgro stada, ovnovi i bikovi. Bob je otišao na istok, čak na zapadne obronke Novoengleskog gorja, da na posjedima koje nije tako pogodila suša kupi ovce s dobrim pedigreeom. Jims se vratio kući. Na Droghedi se zaposlilo osam stočara. Meggie je objesila sedlo o klin.

Ubrzo nakon toga Meggie je dobila pismo od Lukea, drugo otkad ga je napustila.

» Nije još ostalo mnogo, mislim,« pisao je. » Još nekoliko godina i reći ću zbogom trski. Moja stara leđa pomalo me bole ovih dana, ali u sjeći sam još uvijek ravan najboljim, osam do devet tona dnevno. Arne i ja imamo sad dvanaest ekipa sjelača koji rade za nas, sve dobrih momaka. Novac samo teče, Evropi je potreban sav šećer koji možemo proizvesti. Zarađujem više od pet tisuća funti godišnje, i gotovo sve stavljam na štednju. Još koja godina, Meg, i naći ću se negdje pokraj Kynune. Možda ćeš, kad sredim stvari, odlučiti ipak da mi se vratiš. Jesi li dobila dijete koje si toliko željela? Čudno je to kako su žene lude za djecom. Mislim da je to glavni razlog zbog kojeg smo se razišli, zar ne? Javi mi kako si, i kako je Drogheda izdržala sušu. Tvoj Luke.«

Fee je izašla na verandu, gdje je Meggie sjedila s pismom u ruci, odsutno zureći u jarkozelene travnjake oko kuće.

— Kako je Luke?

— Kao uvijek, mama. Nije se promijenio ni za dlaku. Još uvijek govori o tome kako će sjeći tu prokletu trsku samo još koju godinu, i kako će jednog dana kupiti posjed tamo kraj Kynune.

— Što misliš, hoće li to ikad uraditi?

— Mislim da hoće, jednog dana.

— Hoćeš li mu se tada vratiti, Meggie?

— Ni za sve blago ovog svijeta!

Fee je sjela u naslonjač od trske uz Meggie, okrenuvši ga tako da može udobno promatrati kćerku. Iz daljine je dopiralo dovikivanje radnika, čuli su se udari čekića; prozori prema verandi i na katu konačno su zatvarani finim žičanim mrežama da se unutrašnjost zaštiti od muha. Fee se godinama tvrdoglavo suprotstavljala tome, ne dopuštajući da se izgled kuće kvari ružnim mrežama, pa ma koliko muha u njoj bilo. Što je suša, međutim, duže trajala, muhe su postajale sve neugodnije, dok se dva tjedna prije kraja suše Fee nije konačno predala i pozvala poduzetnika da postavi mreže na sve prozore na imanju, ne samo na velikoj kući nego i na kućama za posluhu i radničkim nastambama.

Električno osvjetljenje, međutim, nije htjela uvesti, iako je od 1915. godine na imanju postojao generator, »magarac«, kako su ga zvali radnici, koji je proizvodio struju za pogon škara za striženje ovaca. Zar je bilo moguće i zamisliti Droghedu bez blage, difuzne svjetlosti petrolejskih svjetiljki? Ne, to je bilo nezamislivo. Ipak postavljena je nova plinska peć u kojoj je sagorijevao plin dopreman u posudama pod pritiskom, i nabavljeno je desetak novih petrolejskih frižidera. Australaska industrija još nije bila prešla na mirnodopsku proizvodnju, ali s vremenom će doći i drugi aparati.

— Meggie, zašto se ne rastaviš od Lukea i ponovo ne udaš? — upitala je Fee iznenada. — Enoch Davies bi te uzeo smjesta; nikad nije pogledao ni jednu drugu ženu.

Meggie je začuđeno pogledala majku.

— Zaboga, mama, još ću pomisliti da razgovaraš sa mnom kao žena sa ženom!

Fee se nije osmjehnula; Fee se rijetko osmjehivala.

— E pa, ako dosad nisi postala žena, nikad nećeš ni postati. Mislim, ipak, da si već stekla kvalifikacije. Ja oćigledno starim; postajem brbljiva.

Meggie se nasmijala, oduševljena tim majčiniim uvodom, ali je strepila da ne pokvari te nove odnose.

— To je zbog kiše, mama. Sigurno zbog kiše. Oh, zar nije divno gledati ponovo travu na Droghedi i zelene travnjake oko kuće?

— Da, jest, ali ti zaobilaziš moje pitanje. Zašto se ne rastaviš od Lukea i ponovo ne udaš?

— To bi bilo u suprotnosti sa zakonima Crkve.

— Pih! — uzviknula je Fee prezirno ali blago. — Ja nisam katolkinja, a ti si samo napola. Poštedi me takvih priča, Meggie! Kad bi se zaista htjela udati, ti bi se rastavila od Lukea.

— Da, vjerujem da bih to uradila, ali ja ne želim da se ponovo udajem. Sretna sam sa svojom djecom na Droghedi.

Iz jednog grma u blizini odjeknuo je smijeh vrlo sličan njenom; viseći grozdovi crvenih cvjetova skrivali su izvor tog smijeha.

— Slušaj ga samo! To je on, Dane! Znaš li da on u svojim godinama jaše jednako dobro kao ja? — Nagnula se naprijed. — Dane! Šta to radiš tamo? Dođi ovamo, smjesta!

Izvukao se ispod najbližeg grma, s rukama punim crne zemlje, sa sumnjivim crnim tragovima oko usta.

— Mama, znaš li da zemlja ima sasvim ugodan okus? Ozbiljno, mama, poštenja mi!

Došao je i stao ispred nje. Bio je visok za svojih sedam godina, vitak, graciozno ali čvrsto građen, a lijepo lice kao da je bilo modelirano od porculana.

Došla je i Justine i stala pored njega. I ona je bila visoka, ali više mršava nego vitka, i beznadno pjegava. Ispod te mase smeđih pjega bilo je teško sagledati crte njenog lica, ali oči pred kojima se čovjek osjećao nelagodno bile su blijede kao u djetinjstvu, a obrve i trepavice boje pijeska bile su presvijetle da bi se vidjele uz pjegu. Paddyjeva vatreno crvena kosa kovtala se u kovčama oko lica, koje je pomalo podsjećalo na lica nestalih duhova iz engleskih narodnih legendi. Nitko ne bi mogao reći da je lijepa, ali je bilo nemoguće zaboraviti je, ne samo zbog očiju nego i zbog izvanredno čvrstog karaktera. Ozbiljna, inteligentna i beskompromisno otvorena, Justine je u osmoj godini bila potpuno ravnodušna prema mišljenju drugih o njoj, kao kad je bila mala beba. Samo jedna osoba na svijetu bila joj je bliska — Dane. Obožavala ga je i još uvijek smatrala svojim vlasništvom.

Sve je to dovelo do mnogih sukoba između nje i majke. Za Justinu je bio strašan udarac kad je Meggie objesila sedlo o klin i vratila se svojim majčinskim dužnostima. Kao prvo, Justine, čini se, nije uopće trebala majku, jer je bila čvrsto uvjerena da je uvijek u pravu. Ona nije bila od onih djevojčica koje osjećaju potrebu da se nekom povjeravaju, potrebu za toplinom i poticajem. S njenog stanovišta, Meggie je naprosto bila netko tko se miješa u njeno zabavljanje s

Daneom. Mnogo se bolje slagala s bakom, koja je bila osoba koja je savršeno odgovarala Justine — držala se po strani, pretpostavljajući da i ostali imaju malo soli u glavi.

— *Rekla sam mu da ne jede zemlju — izjavila je Justine.*

— Pa sad, to ga neće ubiti, Justine, ali nije baš ni zdravo za njega — rekla je Meggie, a onda se okrenula sinu. — Dane, zašto?

Ozbiljno je odvagao postavljeno pitanje.

— Bila je tu, pa sam je probao. Da nije zdrava za mene, sigurno bi imala i gadan okus, zar ne? A sasvim je ugodna.

— Nije baš tako — prekinula ga je Justine zaštitnički. — Nepopravljiv si, Dane, zaista. Neke od najukusnijih stvari su i najotrovnije.

— Reci mi jednu! — saletio ju je.

— Šećerni sirup! — rekla je pobjedonosno.

Dane je bio ozbiljno pokvario želudac kad je u smočnici gospođe Smith pronašao teglu šećernog sirupa i pojeo sve do posljednje žlice. Priznao je da je Justine možda u pravu, ali je dodao:

— Još sam živ, prema tome nije baš tako otrovan!

— Zato što si sve povratio. Da nisi povratio, bio bi mrtav.

Protuargumenata za to nije bilo. On i njegova sestra bili su iste visine, pa je drugarski provukao ruku ispod njene i zajedno su otišli preko travnjaka do kućice za igru, koju su ujaci po njihovoj želji podigli među opuštenim granama biberovca. Odrasli su bili odlučno protiv te lokacije, smatrajući da pčele predstavljaju opasnost, ali se pokazalo da su djeca bila u pravu. Nisu smetala ni ona pčelama, ni pčele njima. Po mišljenju djece, biberovci su bili bez premca među drvećem, u njihovoj krošnji bilo je najljepše, širili su oko sebe intenzivan, prodoran miris, a grozdovi sitnih ružičastih kuglica na njima drobili su se u ruci u oblak krhkih, mirisavih ružičastih pahuljica.

— Sasvim su različiti, Dane i Justine, a ipak se tako lijepo slažu — rekla je Meggie.

— Tome se ne mogu načuditi. Mislim da nikad nisam čula da se svađaju, iako mi nije jasno kako Dane uspijeva da se ne posvadi s nekim tako tvrdoglavim i svojevoljnim kao Justine.

Fee je, međutim, mislila na nešto drugo.

— Bože, on je slika i prilika svog oca — rekla je, promatrajući kako se Dane

provlači ispod najnižih grana biberovca i nestaje s vidika.

Meggie je osjetila kako se hladi; bio je to refleks koji ni godine slušanja kako ljudi govore to isto nisu otupile. Sama je bila tome kriva, naravno. Ljudi su uvijek mislili na Lukea. Zašto, uostalom, ne bi mislili? Luke O'Neill i Ralph de Bricassart bili su u mnogo čemu slični. Ipak, ma koliko pokušavala, na te primjedbe o Daneovoj sličnosti s ocem nikad nije mogla reagirati prirodno.

Udahnula je, pažljivo, nastojeći da se ne drži ukočeno.

— Zaista misliš, mama? — rekla je, nonšalantno kateći nogom. — Ja to, izgleda, nisam u stanju da vidim. Po karakteru i ponašanju, Dane nimalo ne podsjeća na Lukea.

Fee se nasmijala. Zvučalo je kao frkiranje, ali je to bio pravi smijeh. S godinama sve svjetlije, njene oči, ugrožene mrenom što se potajno navlačila preko njih, oštro i ironično promatrale su iznenađeno lice Meggie.

— Zar misliš da sam takva budala, Meggie? Ne mislim na Lukea O'Neilla. Htjela sam reći da je Dane pljunuti Ralph de Bricassart.

Olovo. Njena noga bila je od olova kad je pala na keramičke pločice verande, njeno se olovno tijelo opustilo, olovno srce u njenim grudima jedva je kucalo savladavajući ogromnu težinu. Kucaj, prokleta srce, kucaj! Moraš kucati dalje, za mog sina!

— Zaboga, mama! — I njen glas bio je od olova. — Zaboga, mama, to je zaista neshvatljiva tvrdnja! *Otac Ralph de Bricassart?*

— Koliko ljudi poznaješ s tim imenom? Luke O'Neill nije otac tog dječaka; taj je dječak sin Ralpa de Bricassarta. Znala sam to u trenutku kad sam ga prihvatila, kad se rodio.

— Zašto... zašto to odmah nisi rekla? Zašto si čekala sedam godina da izneseš tu bezumnu i sasvim neosnovanu optužbu?

Fee je ispružila noge i elegantnim pokretom ih prekrstila u člancima.

— Konačno sam i ja ostarila, Meggie, i stare rane više me ne bole kao ranije. Starost zaista može biti divna! Lijepo je gledati kako se Drogheda oporavlja, zbog toga se odmah bolje osjećam. Prvi put nakon toliko godina imam volje za razgovor.

— Pa sad, moram priznati da, kad odlučiš razgovarati, zaista znaš odabrati temu! Nemaš apsolutno nikakvog prava da govoriš takve stvari, mama. To nije istina! — rekla je Meggie očajno, ne znajući želi li majka da je muči ili je jednostavno

sažaljeva.

Fee je iznenada ispružila ruku i položila je na njeno koljeno, osmjehujući se — ni ogorčeno, ni prezirno, ni sažaljivo, nego s nekom čudnom simpatijom.

— Meni ne moraš lagati, Meggie. Laži svima, ali meni nemoj! Nikad me ništa neće uvjeriti da je Luke O'Neill otac tog dječaka. Nisam budala, imam oči. U njemu nema ničeg Lukeovog, nema zato što ne može ni biti. On je slika i prilika onog popa. Pogledaj mu ruke, pogledaj kako mu kosa raste iznad čela, oblik lica, obrve, usta. Pa i pokreti su mu isti. Ralph de Bricassart, Meggie, Ralph de Bricassart.

Meggie se predala, a lakav joj je teret pao sa srca, vidjelo se po tome kako je sjedila, opuštena, smirena.

— Dubina njegovih očiju, to je ono što ja najviše primjećujem, mama. Zar se to tako vidi? Zar to svi znaju, mama?

— Nitko ne zna, naravno — rekla je Fee odlučno. — Ljudi ne gledaju dalje od boje očiju, oblika nosa, građe tijela, a po tome je dovoljno sličan Lukeu. Ja sam to primijetila zato što sam godinama promatrala tebe i Ralpha de Bricassarta. On je trebao samo da makne malim prstom i ti bi skočila u vatru, pa zbog toga za tvoju tvrdnju da bi rastava bila 'u suprotnosti za zakonima Crkve' ne dajem ni prebijene pare. Ti si bila uvijek spremna da prekršiš mnogo ozbiljniji zakon Crkve nego što je zabrana rastave. Ponašala si se bestidno, Meggie, upravo bestidno! — U glasu joj se pojavio prizvuk oštine. — On je, međutim, bio tvrdoglav čovjek. Njegov jedini cilj bio je da bude savršen svećenik, a ti si bila na lošem drugom mjestu. Oh, kakva glupost! Ali, to mu nije pomoglo, zar ne? Bilo je samo pitanje vremena kad će se dogoditi ono što se moralo dogoditi.

Iza ugla verande netko je ispustio čekić i popratio to bujicom psovki. Fee je zatreptala i stresla se.

— Bože, bit ću sretna kad završe s tim mrežama! — Smjesta se, međutim, vratila na staru temu. — Misliš da meni nije bilo sasvim jasno zašto nisi htjela da te Ralph vjenča s Lukeom? Ja sam znala u čemu je stvar. Željela si Ralpha kao mladoženju, a ne kao svećenika koji obavlja vjenčanje. A onda, kad je došao na Droghedu prije nego što će otputovati u Atenu, a tebe nije bilo, znala sam da će te potražiti, prije ili kasnije. Motao se naokolo izgubljen, kao dječak na sidnejskom uskršnjem sajmu. Udaja za Lukea bila je tvoj najpametniji potez, Meggie. Dok si trčala za njim, Ralph te nije htio, ali onog trenutka kad je shvatio da pripadaš nekom drugom, počeo je pokazivati sve klasične znake ljubomore. Naravno, uvjeravao je samog sebe kako je

ta njegova privrženost tebi čista kao netom pali snijeg, ali bilo je očigledno da ne može bez tebe. Bila si mu potrebna, kako to nijedna žena nikad nije bila, a mislim i nikad neće biti. Čudno — rekla je Fee, iskreno začuđena. — Uvijek sam se pitala kog je vruga našao u tebi, ali mislim da su majke uvijek pomalo slijepe kad su u pitanju njihove kćeri, bar dok ne ostare i prestanu biti ljubomorne na mladost. Ti se odnosiš prema Justini slično kao ja prema tebi.

Ponovo se zavalila u naslonjač, lagano se ljuljajući, poluzatvorenih očiju, ne prestajući ipak pažljivo promatrati Meggie, kao učenjak svoj uzorak

— Ma šta bilo to što je vidio u tebi — nastavila je — vidio je to prvi put kad te je sreo, i to ga je zauvijek očaralo. Najteže od svega s čim se morao suočiti, bilo je to što rasteš, a najteže ga je pogodilo kad je došao i saznao da si otišla, udala se. Jadni Ralph! Nije mu preostalo drugo nego da te potraži. I našao te je, zar ne? Znala sam to još kad si se vratila kući, prije nego što se Dane rodio. Kad si jednom imala Ralpha de Bricassarta, više nije bilo nikakve potrebe da ostaneš s Lukom.

— Tako je — uzdahnula je Meggie. — Ralph me je našao. To, međutim nije donijelo nikakvo rješenje, zar ne? Znala sam da se nikad neće odreći svog Boga. Upravo zato sam odlučila da se dočepam jedinog njegovog dijela kojeg mogu. Njegovog djeteta. Danaea.

— Kao da slušam jeku — rekla je Fee, nasmijavši se promuklo. — To kao da govorim ja.

— Frank?

Naslonjač je zaškripao; Fee je ustala, načinila nekoliko koraka po pločicama, vratila se i oštro pogledala kćerku.

— Lijepo, lijepo! Milo za drago, je li, Meggie? A otkad ti to znaš?

— Saznala sam još kad sam bila mala djevojčica. Kad je Frank otišao.

— Njegov je otac bio oženjen. Bio je mnogo stariji od mene, poznati političar. Kad bih ti rekla njegovo ime, bilo bi ti poznato. U gradovima širom Novog Zelanda postoje ulice nazvane po njemu; možda i jedan grad nosi njegovo ime. Ali, da se vratim na stvar. Zvat ću ga Pakeha. To na maorskom znači "bijeli čovjek", ali poslužiti će. On je već mrtav, naravno. I ja u sebi imam maorske krvi, ali Frankov otac bio je napola Maori^[11]. To se vidjelo na Franku, naslijedio je maorsku krv i od oca i od mene. Oh, kako sam voljela tog čovjeka! Možda je to bio zov krvi, ne znam. Bio je lijep, krupan muškarac guste crne kose i blistavih, uvijek nasmijanih crnih očiju. Bio je sve što Paddy nije bio... kulturni, profinjen, izuzetno šarmantan... Voljela sam ga

do ludila, i mislila sam da nikad neću voljeti nikog drugog. Živjela sam s tom iluzijom tako dugo dok nije bilo kasno, kasno! — Glas joj je klonuo. Okrenula se i zagledala u vrt. — Imat ću za mnogo šta da odgovaram, vjeruj mi, Meggie.

— Zato si voljela Franka više nego nas ostale — rekla je Meggie.

— Mislila sam da ga volim zato što je Pakehin sin, a vi ostali bili ste Paddyjevi. — Sjela je i čudno, sumorno uzdahnula. — I tako, historija se ponavlja. Mogu ti reći da sam htjela pući od smijeha kad sam ugledala Danea.

— Mama, ti si zaista neobična žena!

— Misliš? — Naslonjač je zaškripao, Fee se nagnula naprijed. — Šapnut ću ti jednu malu tajnu, Meggie. Neobična ili sasvim obična, ja sam vrlo nesretna žena. Čas zbog jednog, čas zbog drugog, nesretna sam od dana kad sam sreća Pakehu. Uglavnom vlastitom krivicom. Voljela sam ga, ali ono sto je učinio meni, ne bi se smjelo dogoditi nijednoj ženi. A bio je tu i Frank.. gledala sam u Franka a zanemarivala vas ostale. Zanemarivala sam Paddyja, koji je bio ono najbolje što mi je život dao. To, međutim, nisam vidjela. Neprestano sam ga uspoređivala s Pakehom. Oh, bila sam mu zahvalna i nisam mogla ne priznati da je divan čovjek.. — Slegla je ramenima. — E pa, sve je to prošlost. Htjela sam samo reći da je to pogrešno, Meggie. Ti to shvaćaš, zar ne?

— Ne, ne shvaćam. Kako ja gledam na stvari, kriva je Crkva koja zahtijeva od svojih svećenika da se odreknu tog dijela života.

— Čudna stvar, o Crkvi uvijek govorimo kao o ženi. Ti si, Meggie, uklrala muškarca ženi, kao i ja.

— Ralph nije bio vezan ni s kakvom ženom, a Crkva nije žena, mama. To je pojam, institucija.

— Ne trudi se da se opravdavaš preda mnom. Poznati su mi svi odgovori. I sama sam, u svoje vrijeme, mislila kao ti. Rastava za njega nije dolazila u obzir. Bio je jedan od prvih pripadnika maorskog naroda koji se probio na istaknuti politički položaj, i trebalo je da bira između mene i svog naroda. Koji bi se muškarac odrekao takve šanse da bi se pokazao plemenitum? Isto kao što je tvoj Ralph odabrao Crkvu, zar ne? I tako sam pomislila, baš me briga! Uzet ću od njega ono što mogu, imat ću bar njegovo dijete da ga volim.

Izenada, Meggie je osjetila da je kivna na svoju majku što je kadra da je sažaljeva, da mora na svaki način razbiti zaključak da je i ona sama napravila takvu tragičnu zbrku. — S tom razlikom, mama — rekla je — što sam te ja nadmašila u

lukavstvu. Moj sin ima ime koje mu nitko ne može oduzeti, čakni Luke.

Fee je uvukla zrak kroz stisnute zube.

— Kakva podlost! Ti si podmukla, Meggie! Maslac se ne bi otopio u tvojim ustima, je li tako? E pa, moj je otac *kupio* mog muža da bi Frank dobio ime i da bi se otarasio mene. To sigurno nisi znala! Odakle uopće znaš?

— To je moja stvar.

— Sve ćeš to platiti jednog dana, Meggie! Platit ćeš, vjeruj mi. Neće ti uspjeli ono što želiš, kao što nije uspjelo ni meni. Izgubila sam Franka na najgori način za majku; ne mogu ga čak ni vidjeti, a toliko to želim... Vidjet ćeš, i ti ćeš izgubiti Danea!

— Uradit ću sve da se to ne dogodi. Izgubila si Franka zato što nije mogao vući u paru s ocem. Ja sam se pobrinula da Dane nema oca koji bi ga pokušao upregnuti. *Ja* ću ga upregnuti, da vuče Droghedu. Zašto ga već sad učim da bude stočar, što misliš? Na Droghedi mu se ništa ne može dogoditi.

— A što se dogodilo ocu? A Stuartu? Čovjek nigdje nije siguran. Osim toga, Danea nećeš zadržati ako bude htio otići odavde. Otac nije upregnuo Franka. U tome i jest bio problem. Frank se nije dao upregnuti. I ako misliš da ti, žena, zauzdaš sina Ralpa de Bricassarta, onda ćeš doživjeti nešto o čemu ćeš mnogo razmišljati. Pa to je bar blizu pameti, zar ne? Kad nismo uspjeli da zadržimo očeve, zar se možemo nadati da ćemo zadržati sinove?

— Mogla bih izgubiti Danea samo ako ti progovoriš, mama. I upozoravam te: pokušaj li to, ubit ću te!

— Ne brini, nisam vrijedna da dižeš ruku na mene. Tvoja je tajna na sigurnom, ja sam samo zainteresirani promatrač. Zaista, samo sam to. Promatrač.

— Oh, mama! Što te je učinilo takvom? Zašto si takva, zatvorena, nikad spremna da daješ?

Fee je uzdahnula.

— Zbog stvari koje su se dogodile mnogo prije nego što si rođena — rekla je patetično.

Meggie joj je na to, međutim, energično zaprijetila stisnutom šakom.

— Oh, ne, nećeš se tako izvući! Zar poslije svega što si mi sad ispričala? Nećeš se više izvući šibajući tog davno mrtvog konja! Laži, laži, laži! Čuješ li me, mama? Gušiš se u njima cijelog života, kao muha u medu!

Fee se blaženo osmjehnula, potpuno zadovoljna.

— Mislila sam da imati kćerku nije ni približno tako važno kao imati sina, ali tu sam se prevarila. Uživam s tobom kako nikad ne bih mogla uživati sa sinovima. Kći nam je ravnopravna, znaš, sinovi nisu. Oni su tek bespomoćne lutke koje postavljamo i po želji obaramo kao čunjeve.

Meggie je zapanjeno zurila u nju.

— Bezdušna si. Reci mi onda u čemu je naša greška?

— U tome što se rađamo — rekla je Fee.

Tisuće i tisuće muškaraca vraćale su se kućama, skidale maslinastozele uniforme i ponovo oblačile civilna odijela. Laburistička vlada, još na vlasti, dugo je i pažljivo promatrala velike posjede u zapadnim ravninama i neka veća imanja bliže glavnom gradu. Nije pravo da jedna obitelj drži tako velike komplekse zemljišta kad ima toliko ljudi koji su dali sve od sebe za Australiju i koje treba negdje smjestiti, a Australiji je, osim toga, potrebno da se zemlja intenzivnije obrađuje. Na teritoriju velikom kao Sjedinjene Države živjelo je šest milijuna stanovnika, ali tek jedna šačica ljudi poznatih imena držala je u rukama njen najbolji dio. Odlučeno je da se najveći posjedi podijele i jedan dio zemlje da ratnim veteranima.

Bugela je sa 60.000 hektara svedena na 24.000 hektara i Martin King je dvojici bivših ratnika predao po 18.000 hektara. Posjed Rudna Hunish imao je 48.000 hektara i Ross MacQueen je izgubio 24.000 hektara, koje su također dobili ratni veterani. I tako je to išlo dalje. Veleposjednici su, razumije se, dobili od vlade odštetu, iako manje od stvarne vrijednosti zemlje. Sve je to bilo bolno, oh, i te kako bolno, ali s Canberrom se nije moglo raspravljati — posjedi lakvi su bili Bugela i Rudna Hunish bili su podijeljeni. Bilo je očito da nikome nisu potrebni tako veliki kompleksi, jer je u oblasti Gillanbone bilo mnogo rentabilnih posjeda manjih od 20.000 hektara.

Najbolnija od svega bila je spoznaja da će ovog puta ratni veterani, po svemu sudeći, izdržati. Poslije prvog svjetskog rata veliki su posjedi na sličan način djelomično podijeljeni, ali je čitava akcija loše provedena i zemlju su dobili ljudi bez iskustva i znanja. Tako su veleposjednici ubrzo za bagatelu kupili oduzetu zemlju od obeshrabrenih veterana. Ovog puta vlada je bila spremna da o vlastitom trošku školuje i obučava doseljenike.

Gotovo svi veleposjednici bili su vatreni sljedbenici Narodne stranke i mrzili su iz

dna duše laburističku vladu, predstavljajući je kao vladu radničkih agitatora u velikim industrijskim gradovima, sindikalista i sumnjivih marksističkih intelektualaca. Najgore od svega bilo je kad se pokazalo da se Clearyjevi, poznate pristalice laburista, neće morati odreći niti jednog hektara svoje ogromne Droghede. Kako je Drogheda bila vlasništvo Katoličke crkve, na nju se, razumljivo, mjere agrarne reforme nisu odnosile. Na Canberru se sručila lavina protesta, ali se nitko nije obazirao na njih. To je bio težak udarac za veleposjednike koji su sebe oduvijek smatrali politički najutjecajnijom grupom u zemlji; pokazalo se da onaj tko drži bič u Canberri može raditi uglavnom kako mu se sviđa. Australija je tradicionalno bila federalna država a njena centralna vlada praktično bez vlasti.

Tako je Drogheda, sa svojih sto tisuća hektara, ostala div u svijetu patuljaka.

Kiše su dolazile i prolazile, nekad ih je bilo dovoljno, nekad previše, nekad premalo, ali se suša kakva je bila ona velika više nije ponovila. Broj ovaca postepeno se povećavao, a vuna je po kvaliteti bila bolja nego prije suše, što nije bilo malo dostignuće. Križanje je postalo »moda«. Ljudi su govorili o Haddon Rigu kraj Warrena i počeli se aktivno natjecati s njegovim vlasnikom, Maxom Falkinerom, oko prve nagrade za najboljeg ovna i ovcu na uskršnjem sajmu u Sydneyju. Cijena vune počela je rasti, najprije polako, zatim vrtoglavo. Evropa, Sjedinjene Države i Japan kupovali su svaki gram fine vune koji je Australija mogla proizvesti. Druge zemlje proizvodile su dovoljno grube vune za teške tkanine, sagove i pust, ali su se samo od dugačkih vlakana australske merino vune mogle proizvoditi fine tkanine koje klize kroz prste kao najmekša svila. A najbolju takvu vunu davale su ovce iz ravnica u sjeverozapadnom dijelu Novog Južnog Walesa i jugozapadnog Queenslanda.

Činilo se da je nakon mnogih godina odricanja konačno stigla zaslužena nagrada. Prihodi Droghede dostigli su upravo nezamislive iznose od oko milijun funti godišnje. Fee je sjedila za svojim pisaćim stolom sva ozarena, a Bob je zaposlio još dvojicu stočara. Da nije bilo kunića, uvjeti za ispašu bili bi idealni, ali kunići su bili napast kao i ranije.

Život na imanju postao je iznenada mnogo ugodniji. Žičane mreže onemogućavale su muhama da ulaze u sobe, i sad, kad su se navikli na novi izgled zgrada, svi su se pitali kako su mogli živjeti bez njih. Pokvaren izgled višestruko su nadoknađivale mnoge prednosti kakva je, na primjer, bila ona da su za vrućina mogli objedovati na verandi, iza zelena zastora od vitica vistarije.

Žičane mreže su se svidale i žabama, lijepim malim stvorenjima zelene boje s

finom, svjetlucavom zlatnom prevlakom. Penjale su se po vanjskoj strani mreže i, nepomične, svečano i dostojanstveno promatrale što se događa. Ponekad bi neka iznenada skočila, uhvatila noćnog leptira gotovo većeg od nje same, i ponovo ostala nepomična, dok bi dvije trećine leptira, mahnito mlatarajući krilima, ostalo da viri iz njenih prepunih usta. Dane i Justine su se zabavljali mjereći vrijeme za koje će žaba potpuno progutati leptira, ozbiljno zureći kroz mrežu i gurajući ga svakih desetak minuta malo dublje niz grlo. Insekt je živio dugo i često se još koprcao kad bi mu posljednji djelić nestao u utrobi žabe.

— Bože, kakva sudbina! — kikotao se Dane. — Zamisli da je jedna polovica tebe još živa dok se druga uvelike probavlja!

Zahvaljujući čitanju — staroj strasti na Droghedi — oboje djece O'Neillovih raspolagalo je u ranoj dobi vrlo bogatim rječnikom. Bila su to uopće neobično inteligentna djeca, živa duha, zainteresirana za sve, a život na Droghedi bio je za njih posebno ugodan. Imala su svoje punokrvne ponije, a kasnije, kako su rasla, i veće konje; zadatke što su ih dobivala putem dopisne škole radila su za zelenim kuhinjskim stolom, pod nadzorom gospođe Smith; igrala su se u kućici među granama biberovca; imala su mačke, pse, pa čak i pripitomljenu goanu koja ih je poslušno slijedila na uzici i odazivala se na ime. Njihov ljubimac bilo je jedno minijaturno ružičasto prase, ništa manje inteligentno od psa koje su zvali Iggle-Piggle.

Daleko od gusto naseljenih gradova, rijetko su bolovala, od prehlada i gripe nikad. Meggie je strahovito strepila od dječje paralize, difterije i uopće bolesti koje bi mogle iskrsnuti niotkuda i odnijeti ih, i brinula se da prime sva cjepiva koja su se mogla nabaviti. Bio je to upravo idealan život, ispunjen fizičkom aktivnošću kombiniranom s dovoljno duhovne stimulacije.

Kada je Dane imao deset a Justine jedanaest godina, oboje su poslani na školovanje u školu s internatom u Sydney, Dane u Riverview, kako je to tradicija zahtijevala, a Justine u Kincoppal. Kad ih je prvi put ispratila na avion, Meggie je promatrala kako blijedi, nastojeći da se drže hrabro, izviruju kroz prozor i mašu rupčićima; nikad ranije nisu bili daleko od kuće. Strahovito je željela da pođe s njima, da vlastitim očima vidi kako će se smjestiti, ali svi ostali bili su tako odlučno protiv toga da je popustila. Svi, od Fee do Jimsa i Patsyja, bili su uvjereni da će se djeca mnogo bolje snaći bez nje.

— Ne smiješ ih razmaziti — rekla je Fee strogo.

Kad je DC-3 uzletio podižući oblak prašine i nestao u treperavoj izmaglici, Meggie se osjećala kao podvojena ličnost. Srce joj je pucalo što je otišao Dane, a radovala

se što je otišla Justine. Njeni osjećaji prema Daneu bili su jednoznačni — zahvaljujući veseloj, uravnoteženoj prirodi, primao je i uzvraćao ljubav spontano, nesusjesno, kao što je i disao. Justine je, opet, bila ljupko ali strašno čudovište. Čovjek ju je morao voljeti, jer je imao što da voli — njenu čvrstoću, samostalnost, sigurnost, mnogo toga. Nevolja je bila u tome što ona nije primala ljubav kao Dane, i nikad nije pružila Meggie onaj divni osjećaj da joj je potrebna. Bila je nedruštvena, nije pokazivala volje za šalu i imala je vrlo nezgodan običaj da se prezirno odnosi prema ljudima, a prvenstveno, činilo se, prema svojoj majci. Meggie je u njoj nalazila mnoge crte koje su joj smetale kod Lukea, ali, ako ništa drugo, Justine nije bila škrtica. Neka je Bogu hvala i za toliko!

Stalna zračna veza značila je da djeca sve praznike, i one najkraće, mogu provoditi na Droghedi. Pokazalo se, međutim, da su se djeca, nakon kraćeg prilagođavanja, izvrsno snašla i otkrila mnoga zadovoljstva u novom životu. Dane je nakon svakog posjeta Droghedi osjećao čežnju za kućom, ali Justine je zavoljela Sydney kao da je oduvijek živjela u njemu, i kad bi se vratila na Droghedu, čeznula je za gradom. Jezuiti iz Riverviewa bili su oduševljeni; Dane je bio odličan učenik u razredu i na sportskom igralištu. Redovnice u Kincoppalu, s druge strane, nisu bile nimalo oduševljene; uostalom, nije se ni moglo očekivati da će netko s tako ostrim jezikom i okom kao Justine biti omiljen. Za razred ispred Danea, bila je možda bolji đakod njega, ali samo u razredu.

Sidney Morning Herald objavio je 4. kolovoza 1952. godine vrlo zanimljiv članak Na velikoj naslovnoj strani, na kojoj su rijetko objavljivane fotografije, obično kad se radilo o nekom događaju dana, objavljen je lijep portret Ralpa de Bricassarta.

Njegova svetost papa Pio Dvanaesti imenovao je njegovu preuzvišenost nadbiskupa Ralpa de Bricassarta, sada na dužnosti pomoćnika državnog sekretara Svete Stolice u Rimu, u čin kardinala.

Ralph Raoul, kardinal de Bricassart, bio je u toku svoje duge i časne službe tijesno povezan s Rimokatoličkom crkvom u Australiji, otkako je kao novozaređeni svećenik došao u Australiju u srpnju 1919. godine pa do dolaska u Vatikan u ožujku 1938.

Rođen 23. rujna 1893. godine u Republici Irskoj, kardinal de Bricassart je drugorođeni sin obitelji, koja svoje porijeklo vuče od baruna Ranulfa de Bricassarta, koji je došao u Englesku sa svitom Vilima Osvajača. Po tradiciji, kardinal de Bricassart je postao svećenik Sa sedamnaest godina stupio je u sjemenište, a nakon zaređenja upućen je u Australiju. Tu je prve mjesece proveo u dijecezi

Winnemurra u službi pok biskupa Michaela Clabbyja. U lipnju 1920. godine postavljen je za župnika u župi Gillanbone, u sjeverozapadnom dijelu Novog Južnog Walesa. Monsinjur de Bricassart ostao je u Gillanboneu do prosinca 1928. godine, kada je imenovan za tajnika njegove preuzvišenosti nadbiskupa Clunyja Darka, a zatim za osobnog tajnika tadašnjeg nadbiskupa papinskog legata, a sad njegove eminencije kardinala di Contini-Verchesea. Za to vrijeme unaprijeđen je u biskupa. Kad je kardinal di Contini-Verchese premješten u Rim da bi svoju blistavu karijeru nastavio u Vatikanu, biskup de Bricassart postavljen je za nadbiskupa i vratio se iz Atene u Australiju kao papinski legat. Na tom neobično važnom položaju ostao je do premještanja u Vatikan 1938. godine. Od tog vremena njegov uspon u središnjoj hijerarhiji Rimokatoličke crkve bio je spektakularan. Tvrdi se da je u pedeset osmoj godini jedan od malobrojnih ljudi koji aktivno utječu na politiku Svete Stolice.

Reporter *Sydney Morning Herald*a razgovarao je jučer u Gillanboneu s nekim od nekadašnjih župljana kardinala de Bricassarta. Svi ga se dobro sjećaju, s ljubavlju i poštovanjem. Po vjerskoj pripadnosti stanovnici tog stočarskog kraja uglavnom su rimokatolici.

» Otac de Bricassart osnovao je Bibliofilsko društvo Svetog križa,« rekao je g. Harry Gough, gradonačelnik Gillanbonea. » To je, posebno za ono vrijeme, bila izvanredno značajna akcija koju je u početku širokogrudno podržavala najprije pok Mary Carson da bi, nakon njene smrti, sam kardinal nastavio pomagati društvo, dokazujući tako da nije zaboravio ni nas ni naše potrebe.«

» Otac de Bricassart bio je sigurno najljepši muškarac što sam ga ikad vidjela,« rekla nam je gđa. Fiona Cleary, sada doajen Droghede, najvećeg i najbogatijeg posjeda u Novom Južnom Walesu. » Dok je boravio u Gillyju, bio je uvijek spreman da svakom pripadniku svoje župe pruži potrebnu duhovnu podršku, a posebno nama na Droghedi, koja, kako znate, sad pripada Katoličkoj crkvi. Za poplava nam je pomagao da sklonimo stoku, došao je da nam pomogne za vrijeme požara, iako je tada mogao samo sahraniti poginule. On je zaista u svakom pogledu izvanredan čovjek, šarmantniji od bilo kog čovjeka što sam ga u životu srela. Bilo je očigledno da je stvoren za velika djela. Vrlo dobro ga se sjećam, iako je prošlo više od dvadeset godina otkako je otišao odavde. Da, mislim da se može s pravom reći da oko Gillyja još ima onih kojima mnogo nedostaje.«

U toku rata tadašnji nadbiskup de Bricassart služio je vjerno i nepokolebljivo svetom Ocu, i smatra se da je pod njegovim utjecajem feldmaršal Albert

Kesselring donio odluku da Rim ostane otvoreni grad i nakon što je Italija raskinula savezništvo s Njemačkom. Firenca, koja je uzalud tražila isti privilegij, izgubila je mnoga svoja blaga, od kojih su neka kasnije vraćena samo zahvaljujući tome što je Njemačka izgubila rat. U poslijeratnom razdoblju pomogao je tisućama izbjeglica da nađu novi dom u drugim zemljama, a posebno se zalagao za ostvarenje australskog useljeničkog programa.

Iako je po rođenju Irac, i iako se čini da kao kardinal neće preuzeti neku novu funkciju u Australiji, držimo da Australija ima puno pravo da tog izvanrednog čovjeka smatra svojim.

Meggie je vratila novine majci i sumorno se osmjehnula.

— Treba mu čestitati, kao što sam rekla reporteru *Heralda*. To, međutim, nisu štampali, zar ne? A tvoj mali hvalospjev prenijeli su gotovo doslovno, kako vidim. Jezik ti je zaista otrovan... bar znam od koga ga je Justine naslijedila. Pitam se koliko će se naći inteligentnih ljudi koji će znati čitati između redova.

— On će znati, ako ikad pročita taj članak

— Sjeća li nas se uopće, da mi je znati — rekla je Meggie.

— Sigurna sam da nas se sjeća. On, konačno, još uvijek nalazi vremena da nadzire poslovanje Droghede. Kako bi nas mogao zaboraviti?

— Točno, zaboravila sam Droghedu. Mi smo ovdje na izvoru najvećih prihoda, zar ne? Mora da je vrlo zadovoljan. S našom vunom, koja na licitacijama dostiže cijenu od dvije funte po kilogramu, prihodi Droghede ove godine bit će takvi da bi usporedba s rudnikom zlata bila blijeda. Priča o zlatnom runu. Više od četiri milijuna funti, samo šišajući ovčice!...

— Ne budi cinična, Meggie, to ti ne pristaje — rekla je Fee. Tih dana, njen odnos prema Meggie, ponekad prilično grub, bio je ublažen poštovanjem i razumijevanjem. — Dobro smo poslovali ove godine, zar ne? Ne zaboravi, međutim, da su nam prihodi uvijek bili osigurani, bila godina dobra ili loša. Zar nije isplatio Bobu premiju od sto tisuća funti, a nama ostalima po pedeset tisuća? Kad bi nas sutra istjerali s Droghede, mogli bismo kupiti Bugelu, čak i uz današnje visoke cijene zemljišta. A koliko je dao tvojoj djeci? Na tisuće funti. Budi pravedna prema njemu!

— Moja djeca to, međutim, ne znaju i neće nikad ni saznati. Dane i Justine će odrasti uvjereni da se sami moraju probijati kroz život, bez potpore našeg dragog Ralpa Raoula, kardinala de Bricassarta. Zamisli, drugo mu je ime Raoul! Pravo

normansko ime, zar ne?

Fee je ustala, otišla do kamina i bacila naslovnu stranu *Heralda* u vatru. Ralph Roul, kardinal de Bricassart zadržao je, namignuo joj i nestao u plamenu.

— Što ćeš uraditi ako se vrati, Meggie?

Meggie je načinila grimasu.

— Nema mnogo izgleda.

— Mogao bi se pojaviti — rekla je Fee zagonetno.

I pojavio se, u prosincu. Vrlo tiho, ne javljajući nikome, sam se dovezao sportskim kolima *Aston Martin* direktno iz Sydneyja. Niti jedna riječ o njegovom boravku u Australiji nije objavljena u štampi, pa nitko na Droghedi nije ni slutio da dolazi. Kad se automobil zaustavio na šljunkom prekrivenom parkiralištu iza kuće, nikog nije bilo u blizini i, po svemu sudeći, nitko nije čuo da je stigao jer nitko nije izišao na verandu.

Osjećao je vožnju kroz Gillanbone u svim stanicama svog tijela, udisao je miris *busha*, ovaca, suhe trave koja je nemirno svjetlucala na suncu. Klokani i emui, gala papige i goane, milijuni kukaca što zuje i lepršaju, mravi koji u gustim kolonama marširaju preko ceste, debele okrugle ovce kamo god se pogleda. Sve mu je to bilo beskrajno drago, jer je na neki čudan način bilo u skladu s onim što je volio kod svih stvari — godine koje su prošle ništa nisu promijenile.

Na kući su bile nove samo mreže protiv muha; sa osmijehom je primijetio da Fee nije dopustila da se zatvori velika veranda okrenuta cesti za Gilly, već samo prozori koji su gledali na verandu. Bila je u pravu, naravno; ogromne žičane mreže potpuno bi upropastile izgled ljupke georgijanske fasade. Koliko žive bijeli gumovci? Ovi pred njim sigurno su preneseni iz unutrašnjosti, odnekud od Dead Hearta, prije nekih osamdeset godina. Bugenvilija što se popela do njihovih najviših grana izgledala je kao vodopad bakrene i ljubičaste boje.

Bilo je već ljeto, do Božića su ostala samo još dva tjedna i u vrtu Droghede ruže su bile u punom cvatu. Ruže su bile posvuda, ružičaste, bijele i žute, tamnocrvene kao krv, purpurne, boje kardinalske sutane. Između vitica vistarije, sad zelenih, provirivale su ružičaste i bijele ruže penjačice, spuštale se s krova verande, niz žičanu mrežu, privijale se uz tamne kapke prozora na katu, pružale izdanke pored njih prema nebu. Nosači rezervoara više se uopće nisu vidjeli, kao ni sami rezervoari. I svuda među ružama mogla se vidjeti još jedna boja, blijeda ružičasto-siva. Ružin pepeo? Da, tako se zvala ta boja. Sigurno ih je posadila Meggie, to je mogla biti

samo Meggie.

Čuo je smijeh Meggie i zastao kao ukopan, gotovo uplašen, a onda natjerao svoje noge da krenu u smjeru odakle je dopirao zvuk, sad više ne smijeh nego visoko, srebrnasto kikotanje. Upravo tako se smijala kad je bila djevojčica. Tu je! Tamo, iza velikog žbuna ružičasto-sivih ruža pokraj velikog biberovca. Razgrnuo je grozdove cvjetova; od njihovog mirisa i tog smijeha hvatala ga je vrtoglavica.

Meggie, međutim, nije bila tu; na travnjaku je čučao dječak i igrao se s malim ružičastim prasetom koje je mahnito nasrtalo na njega, bježalo i ponovo se vraćalo. Ne primjećujući njegovu prisutnost, dječak je zabacio zlatnu glavu i nasmijao se. Iz tog nepoznatog grla odjeknuo je smijeh Meggie. Ne razmišljajući, kardinal Ralph je pustio grane i prošao kroz grm, ne obazirući se na trnje. Dječak dvanaest ili četrnaest godina star, upravo pred pubertetom, iznenađeno ga je pogledao. Prase je zaskičalo, zavrtilo uvijenim repićem i pobjeglo.

Dječak je na sebi imao samo stare kratke hlače maslinaste boje, noge su mu bile bose, svilenkasta koža opaljena do zlatnosmeđe boje. Prema širini četvrtastih dječaćkih ramena, čvrstim bedrima i listovima, ravnom trbuhu i uskim bokovima moglo se zaključiti da će se razviti u snažnog, lijepo građenog muškarca. Kosa mu je bila malo predugačka i lagano kovčava, izbijeljena do boje trave na Droghedi, a oči iza neobično gustih, crnih trepavica sasvim plave. Izgledao je kao neki mladi pobjegli anđeo.

— Zdravo — rekao je dječak, osmjehujući se.

— Zdravo — rekao je kardinal Ralph, ustanovljujući da je nemoguće oduprijeti se šarmu tog osmijeha. — Tko si ti?

— Ja sam Dane O'Neill — odgovorio je dječak — A vi?

— Zovem se Ralph de Bricassart.

Dane O'Neill. Sin Meggien, znači. Ipak nije napustila Lukea O'Neilla, vratila mu se i rodila ovog lijepog dječaka, koji je mogao biti njegov da se on nije prije toga vjenčao sa Crkvom. Koliko je godina imao kad se vjenčao sa Crkvom? Nije bio mnogo stariji od ovog dječaka, ni mnogo zreliji. Da je malo pričekao, taj dječak je mogao biti njegov. Kakve su to gluposti, kardinale de Bricassart? Da se nisi vjenčao sa Crkvom, ostao bi u Irskoj, uzgajao konje i nikad ne bi upoznao svoju sudbinu, nikad ne bi vidio Droghedu ni Meggie Cleary.

— Što mogu učiniti za vas? — upitao je dječak uljudno, ustajući s gracioznošću koju je kardinal Ralph smjesta prepoznao kao naslijedenu od Meggie.

— Je li ti otac ovdje, Dane?

— Moj otac?— Tamne, fino iscrtane obrve skupile su se. — Ne, on nije ovdje. Nikad nije ni bio ovdje.

— Oh, shvaćam. A je li ti majka ovdje?

— Otišla je u Gilly, ali će se ubrzo vratiti. Baka je u kući, želite li je vidjeti? Mogu vas odvesti. — Oči plave kao razlićak pažljivo su ga promatrale, raširile se a zatim suzile. — Ralph de Bricassart! Čuo sam za vas... Oh, kardinal de Bricassart! Oprostite, vaša eminencijo! Nisam htio biti nepristojan.

Iako je svećeničku odjeću zamijenio jahačkim hlačama, čizmama i bijelom košuljom, prsten s rubinom ostao mu je na ruci jer ga nikad nije smio skidati, do kraja života. Dane O'Neill kleknuo je, uzeo kardinalovu ruku i pobožno poljubio prsten.

— Sve je u redu, Dane. Ovdje nisam kardinal de Bricassart, ovdje sam prijatelj tvoje majke i bake.

— Žao mi je, vaša eminencijo, trebalo je da se sjetim vašeg prezimena istog trenutka kad sam ga čuo. Ovdje ga često spominjemo, samo što ga vi malo drukčije izgovarate, a i vaše ime me je zbunilo. Mama će se obradovati kad vas vidi, siguran sam.

— Dane, Dane, gdje si? — javio se nečiji nestrpljiv glas, neobično dubok i čarobno promukao.

Viseće rese biberovca razmakle su se i pojavila se djevojčica od oko petnaest godina. Smjesta je znao tko je, čim je ugledao njene čudne oči. Kći Meggiena. Pjegava, uskog lica, nježnih crta, nimalo slična Meggie.

— Oh, dobar dan. Oprostite, nisam primijetila da imamo gosta. Ja sam Justine O'Neill.

— Jussy, ovo je kardinal de Bricassart! — rekao je Dane glasnim šaptom. — Brzo mu poljubi prsten!

Blijede oči prezirno su bljesnule.

— Ti se sav rastopiš čim je u pitanju vjera, Dane — rekla je, ne trudeći se da spusti glas. — Ljubiti tuđe prstenje nije higijenski, i ne pada mi na pamet da to uradim. Osim toga, otkud znamo da je ovo kardinal de Bricassart? Meni izgleda kao neki od ovdašnjih veleposjednika, kao gospodin Gordon, na primjer.

— Jest, jest! — tvrdio je Dane. — Molim te, Jussy, budi dobra! Učini to meni za

ljubav!

— Bit ću dobra, ali samo *tebe* radi. Ali nikakvo prstenje neću ljubiti, čak ni ako ti to tražiš. Odrvatno! Kako mogu znati tko ga je posljednji ljubio? Možda je imao gripu!

— Ne treba da ljubiš moj prsten, Justine. Došao sam na odmor, trenutno nisam kardinal.

— Baš dobro jer sam ja, iskreno ću vam reći, ateist — rekla je mirno kći Meggie Cleary. — Nakon četiri godine provedene u Kincoppalu mislim da je sve to mlaćenje prazne slame.

— To je tvoje pravo — rekao je kardinal Ralph, očajnički nastojeći da se drži dostojanstveno i ozbiljno.

— Želio bih razgovarati s vašom bakom.

— Samo izvolite. Jesmo li vam mi potrebni? — upitala je Justine.

— Niste, hvala, znam put.

— Dobro. — Okrenula se bratu koji je još zurio u posjetioca. — Hajde, Dane, pomoz mi. Dođi!

Iako ga je Justine snažno vukla za ruku, Dane je ostao zureći u kardinala sve dok njegova visoka, uspravna figura nije nestala iza ruža.

— Prava si budala, Dane! Šta to ima tako posebno na njemu?

— Kardinal! — rekao je Dane. — Zamisli! Pravi živi kardinal na Droghedi!

— U hijerarhiji Crkve, kardinali su prinčevi — rekla je Justine. — Mislim da imaš pravo, jest neobično da se takav pojavi ovdje. Ali meni se ne sviđa.

Gdje bi Fee mogla biti nego za svojim stolom? Prošao je kroz vrata što su vodila na verandu i ušao u dnevnu sobu; novo je bilo samo to što je morao otvoriti još jedna vrata, pokrivena žičanom mrežom. Bio je siguran da ga je čula, ali nije prestala pisati, povijenih leđa. Njena lijepa zlatna kosa bila je sad srebrnaste boje. Morao se napretnuti da izračuna kako već ima sedamdeset dvije godine.

— Zdravo, Fee — rekao je.

Kad je podigla glavu, primijetio je da se promijenila, ali nije mogao odgonetnuti u čemu je ta promjena. Njena ravnodušnost nije nestala, a i sve ostalo bilo je tu. Ipak kao da je istovremeno i otvrdnula i omekšala, kao da su joj se vratile ljudske crte Mary Carson. Bože, te vladarice Droghede! Hoće li takva postati i Meggie kad na nju dođe red?

— Zdravo, Ralphe — rekla je kao da joj tako ulazi u sobu svakog dana. — Drago

mi je što te vidim.

— I meni je drago što vidim tebe.

— Nisam znala da si u Australiji.

— Nitko ne zna. Uzео sam nekoliko tjedana odmora.

— Provest ćeš ih kod nas, nadam se.

— A gdje drugdje? — Pogled mu je lutao po veličanstvenim zidovima i zadržao se na portretu Mary Carson. — Tvoj ukus, Fee, zaista je besprijekoran, nepogrešiv. Ova prostorija nimalo ne zaostaje za najljepšim salonima u Vatikanu. One crne ovalne površine s ružama rezultat su istinskog nadahnuća.

— Hvala, Ralphe. Trudimo se koliko možemo. Meni se, osobno, više sviđa blagovaonica; preuredila sam je otkako si posljednji put bio ovdje. Boje su ružičasta, bijela i zelena, što zvuči grozno, ali čekaj dok je vidiš! Iako ni sama ne znam zašto sve to radim, kuća je ionako tvoja, zar ne?

— Dok ima Clearyjevih, nije — rekao je tiho.

— To je utješno. E pa, postao si svjetska ličnost otkako si otišao iz Gillyja, zar ne? Jesi li vidio članak u *Herald* u povodu tvog imenovanja za kardinala?

Namignuo je.

— Jesam. Jezik ti je postao oštiji, Fee.

— Da, i što je još važnije, počela sam uživati u tome. Tolike sam godine šutjela, ni riječi nisam rekla! Nisam znala što propuštam. — Osmjehnula se. — Meggie je u Gillyju, ali ubrzo će se vratiti.

U sobu su ušli Dane i Justine.

— Bako, smijemo li odjahati dolje, do arteškog zdenca?

— Pravila su vam poznata. Nema jahanja bez osobnog odobrenja vaše majke. Žao mi je, ali tako je rekla vaša majka. I kako se to ponašate? Dodite da vas predstavim našem gostu.

— Već smo se upoznali.

— Oh!

— Mislio sam da ćete biti negdje u internatu — rekao je Daneu, osmjehujući se.

— Ne u prosincu, vaša eminencijo. Imamo dva mjeseca ferija. To su ljetne ferije.

Nakon toliko godina provedenih u Evropi, potpuno je zaboravio da na južnoj

hemisferi djeca imaju ljetne ferije u prosincu i siječnju.

— Hoćete li duže ostati ovdje, vaša eminencijo? — upitao je Dane, još opčinjen susretom.

— Njegova eminencija ostat će kod nas dok može, Dane — rekla je Fee — ali mislim da će mu biti malo zamorno da neprestano sluša to 'eminencijo'. Kako da ga zovemo? Ujak Ralph?

— *Ujak!* — uzviknula je Justine. — To bi bilo protiv obiteljskih pravila, bako! Naši ujaci su Bob, Jack, Hughie, Jims i Patsy. To znači da on može biti samo Ralph.

— Ne budi drska, Justine! Kakvo je to ponašanje danas? — naljutila se Fee.

— Ne, Fee, ona ima pravo. Volio bih da me svi zovu jednostavno Ralph, zaista — rekao je kardinal brzo. Ona ga očigledno ne podnosi, ta čudna mrvica.

— Zašto?

— Ne mogu! — rekao je Dane bez daha. — Ne mogu vas zvati samo Ralph!

Kardinal Ralph prešao je preko sobe, uhvatio dječaka za gola ramena i osmjehnulo se. Njegove blage plave oči živahno su svjetlucale i u polumraku sobe.

— Možeš, Dane, možeš! To nije grijeh.

— Hajde, Dane, idemo u našu kućicu! — naredila je Justine.

Kardinal Ralph i njegov sin istovremeno su se okrenuli prema Fee.

— Neka nam se Bog smiluje! — rekla je Fee. — Hajde, Dane, idi u vrt i igray se, hoćeš? — Pljesnula je rukama. — Briši!

Dječak je otrčao kao da ga vrazi gone, a Fee se okrenula svojim knjigama. Kardinal Ralph više nije htio da joj smeta, rekao je da ide u kuhinju. Kuća se zaista nije mnogo promijenila. Električno osvjetljenje, očigledno, još nije bilo uvedeno. Sobe su još mirisale na pčelinji vosak i ruže u velikim vazama.

Dugo je razgovarao s gospođom Smith, Minnie i Cat. Otkako ih je posljednji put vidio, primjetno su ostarjele, ali starost im je nekako bolje pristajala nego što je pristajala Fee. Bile su sretno. U tome je bila stvar. Iskreno i gotovo savršeno sretno. Sirota Fee nije bila sretna. Poželio je da vidi Meggie, da ustanovi je li ona sretna.

Kad je izišao iz kuhinje, Meggie se još nije bila vratila, pa se, da prekrati vrijeme, odšetao do potoka. Na groblju je vladao savršen mir; od njegovog posljednjeg boravka na Droghedi broj brončanih ploča na mauzoleju nije se povećao — bilo ih je još šest. Mora urediti da i sam bude sahranjen ovdje; kad se vrati u Rim, mora izdati odgovarajuće instrukcije. U blizini mauzoleja primijetio je dva nova groba —

u jednom je bio sahranjen stari Tom, vrtlar, a u drugom žena jednog od stočara koji je 1946. godine došao na Droghedu. Bio je to rekord svoje vrste, i gospođa Smith bila je uvjeren da je ostao zato što mu je žena tu sahranjena. Stari suncobran kuhara Kineza bio je već sasvim izbljedio pod oštrim sunčevim zrakama; prvobitna purpurna boja mijenjala je nijanse do sadašnje blijedoružičaste, gotovo do boje koja se naziva ružnim pepelom. Meggie, Meggie! Ipaksi mu se vratila poslije mene, rodila si mu sina.

Bilo je vruće; blagi povjetarac zaljuljao je grane žalosnih vrba duž potoka, a praporci na suncobranu kuhara Kineza zapjevali su svoju sumornu pjesmicu: Hi Sing, Hi Sing, Hi Sing. TANKSTAND CHARLIE BIO JE DOBAR MOMAK. I taj je natpis izbljedio, postao gotovo nečitljiv. Pa sad, to je u redu. Groblja postepeno treba da tonu u naručje majke Zemlje, da s vremenom gube svoj ljudski teret dok sve ne nestane i samo zrak uzdišući, sačuva uspomenu. Nije želio biti sahranjen u nekoj vatikanskoj kripti, među ljudima kakav je sam. Želio je da počiva tu, među ljudima koji su zaista živjeli.

Kad se okrenuo, pogled mu se susreo sa zamagljenim pogledom mramornog anđela. Podigao je ruku, pozdravio ga, i pogledao preko travnjaka prema velikoj kući. U tom trenutku ugledao je Meggie. Išla je prema njemu, vitka, zlatne kose, u hlačama i bijeloj muškoj košulji sličnoj njegovoj, s muškim sivim šeširom od pusta zabačenim na potiljak i smeđim čizmama na nogama. Izgledala je kao dječak, kao njen sin koji je trebalo da bude njegov sin. Muškarac je, ali kad ga polože ovdje, neće ostati ništa živo kao dokaz te činjenice.

Približila se, prekoračila bijelu ogradu, prišla mu tako blizu da je mogao vidjeti samo njene oči, te sive, svjetlošću ispunjene oči koje nisu izgubile ništa od svoje ljepote i vlasti nad njegovim srcem. Njene su se ruke našle oko njegovog vrata, njegova sudbina bila je opet u njenim rukama, bilo je kao da se nikad nije rastajao od nje, njene usne na njegovim usnama bile su žive, a ne san. Toliko je čeznuo za njima, toliko dugo... Bila je to ona posebna vrsta svete tajne, mračne kao zemlja, koja nema nikakve veze s nebom.

— Meggie, Meggie — rekao je, s licem u njenoj kosi, stežući je uz se. Šešir joj je pao na travu.

— Ništa, izgleda, ne smeta, zar ne? Ništa se nije promijenilo — rekla je, zatvorenih očiju.

— Ne, ništa se nije promijenilo — rekao je, potpuno uvjeren u to.

— Ovo je Drogheda, Ralphe. Upozorila sam te, na Droghedi si moj, a ne Božji.

— Znam. Priznajem. Ali došao sam. — Povukao ju je dolje, u travu. — Zašto, Meggie?

— Što zašto? — Njena je ruka milovala njegovu kosu, još uvijek lijepu i gustu, ali bjelju nego što je bila kosa Fee.

— Zašto si se vratila Lukeu? Zašto si mu rodila sina? — upitao je ljubomorno.

Njena ga je duša pogledala kroz svoje prozirne sive prozore i brzo prekrila velom svoje misli.

— Natjerao me je — rekla je ne trepnuvši. — Bilo je to samo jednom, ali rodila sam Danae i zato mi nije žao. Dane je vrijedan svega što sam morala izdržati da ga dobijem.

— Oprosti, nemam prava da postavljam takva pitanja. Sam sam te predao Lukeu, zar ne?

— To je točno, bilo je to tvoje djelo.

— Divan djeca! Je li sličan Lukeu?

Tajanstveno se osmjehnula, Cupkajući travu, zavukla ruku pod njegovu košulju i položila dlan na njegovu grudi.

— Nije baš. Ni jedno od moje djece nije slično ni Lukeu ni meni.

— Volim ih zato što su tvoja.

— Sentimentalan si kao uvijek. Dobro nosiš godine, Ralphe. Znala sam da će biti tako, i nadala sam se da ću to i vidjeti. Poznajem te već trideset godina, a čini mi se da su prošle kao trideset dana!

— Trideset godina? Toliko?

— Imam četrdeset jednu, pa prema tome mora da je tako. — Ustala je. — Mene su službeno poslali da te pozovem u kuću. Gospođa Smith namjerava servirati veliki čaj u tvoju čast, a kad malo zahлади, dobit ćemo pečeni svinjski but s reš pečenom koricom.

Krenuo je polako pored nje.

— Tvoj sin se smije točno kao nekad ti, Meggie. Njegov smijeh bio je prvi glas što sam ga čuo na Droghedi. Pomislio sam da si to ti, pošao za glasom i našao njega.

— Bio je, znači, prvi koga si sreo na Droghedi.

— Da, bio je prvi.

— Kako ti se sviđa, Ralphe? — upitala je radoznalo.

— Sviđa mi se. Drukčije ne može ni biti, kad je tvoj sin. Moram reći da me je oduševio, da me je privukao mnogo više nego tvoja kći. Ali ni ja se njoj, očigledno, ne sviđam.

— Justine je moje dijete, ali je prava vještica. Pod stare dane naučila sam i psovati, uglavnom zahvaljujući njoj. I tebi, pomalo. I Lukeu, pomalo. I ratu, pomalo. Čudno kako se sve slaže jedno na drugo.

— Mnogo si se promijenila, Meggie.

— Jesam? — Mekane, pune usne iskrivile su se u osmijeh. — Mislim da, u stvari, nisam. Veliki Sjeverozapad me je malo oljuštio, skinuo s mene nekoliko slojeva, kao sedam velova sa Salome. Ili kao kad se čisti luk, kako bi to vjerojatno rekla Justine. To dijete ne zna za poeziju. Ja sam ona ista stara Meggie, Ralphe, tek malo oguljenija.

— Možda je tako.

— Ah, ali *ti* si se promijenio, Ralphe!

— U kojem pogledu, Meggie?

— Kao da ti se postolje ljulja kad puhne i najmanji povjetarac, i kao da te je pogled odozgo razočarao.

— Pa i jest. — Nasmijao se gotovo nečujno. — I kad samo pomislim da sam se usudio reći kako si sasvim obična! Povlačim riječ! Ti si jedinstvena žena, Meggie. *Jedinstvena!*

— Što se dogodilo?

— Ne znam. Jesam li otkrio da čak i idoli Crkve imaju noge od gline? Jesam li se prodao za tanjur juhe? Jesam li nastojao da dosegnem čega nema? — Obrve su mu se skupile, kao da osjeća bol. — I to je, sažeto rečeno, sve. Sav sam u klišeim. Svijet Vatikana je star, ustajao, okamenjen svijet.

— Ja sam bila realnija, ali ti to nisi. htio vidjeti.

— Ništa drugo nisam mogao učiniti, zaista! Znao sam kamo treba da idem, ali nisam mogao. S tobom bih možda bio bolji čovjek, iako ne bih postao poznata ličnost. Ali jednostavno nisam mogao, Meggie! Oh, koliko bih želio da to nekako shvatiš!

Njena ruka nježno se priklala njegovoj.

— Dragi moj Ralphe, ja to shvaćam. Znam, znam... I ti i ja nosimo u sebi nešto što ne možemo savladati, pa ma koliko zbog toga patili i mučili se do smrti. Mi smo ono što jesmo, to je sve. Kao one ptice iz stare keltske legende koje s trnom u

grudima pjevaju i umiru. Zato što moraju, zato što ih nešto tjera na to. Možemo znati da postupamo pogrešno čak i prije nego nešto uradimo, ali ta spoznaja ne može utjecati na ishod niti ga izmijeniti, zar ne? Svatko od nas pjeva svoju malu pjesmu uvjeren da je to najljepša pjesma što ju je svijet ikad čuo. Shvaćaš li? Mi sami stvaramo trn za sebe, i nikad ne zastanemo da razmislimo o cijeni. Sve što znamo, to je trpjeti bol i govoriti sebi da je stvar vrijedna žrtve.

— To je ono što ne shvaćam. Bol. — Pogledao je u njenu ruku, nježno položenu na njegovu podlakticu; zadavala mu je bol, neizdržljiv bol. — Zašto bol, Meggie?

— Upitaj svog Boga, Ralphe — rekla je Meggie. — On je najveći stručnjak za bol, zar ne? On nas je stvorio ovakvim kakvi jesmo, on je stvorio ovaj svijet. On je, prema tome, izmislio i bol.

Bila je subota, pa su na večeru došli i Bob, Jack, Hughie, Jims i Patsy. Bilo je dogovoreno da sutra ujutro otac Watty održi misu, ali Bob ga je nazvao i rekao da nikoga neće biti kod kuće. Bila je to zgodna laž, ali nužna ako nisu željeli da se vijest o dolasku oca Ralpha brzo proširi. Paddyjevi sinovi postali su još sličniji ocu, ozbiljniji, govorili su polako, bili su nekako čvrsti i postojani kao zemlja. I kako su voljeli Danea! Činilo se da neprestano gledaju u njega, čak su ga ispratili pogledima kad je odlazio u krevet. Nije bilo teško primijetiti da jedva čekaju dan kad će moći s njima jahati po Droghedi.

Kardinal Ralph otkrio je i razlog neprijateljskog držanja Justine. Bila je jednostavno ljubomorna što Dane neprestano zuri u njega, prati svaku njegovu riječ, nastoji da bude u njegovoj blizini.

Kad su djeca otišla u svoje sobe, pogledao je u one koji su ostali — braću, Meggie i Fee.

— Fee, ostavi svoje knjige na trenutak — rekao je.

Dođi i sjedi s nama, htio bih da porazgovaram sa svima vama.

Još uvijek se dobro držala; ostala je vitka, tek malo uža u grudima a šira u struku, manje zbog stvarnog dobitka u težini a više zbog preoblikovanja tijela što ga donosi starost. Šutke je sjela u jedan od velikih bjeličastih naslonjača nasuprot kardinalu; s jedne njene strane sjela je Meggie, a braća su se jedan uz drugog smjestili na mramornu klupu.

— Radi se o Franku — rekao je.

Ime je ostalo lebdjeti u prostoru, prazno odzvanjajući.

— Što je s Frankom? — upitala je Fee sabrano.

Meggie je spustila svoj ručni rad, pogledala u majku, zatim u kardinala.

— Reci nam, Ralphe — rekla je brzo, nesposobna da izdrži majčin smireni pogled.

— Frank je proveo u zatvoru već gotovo trideset godina, jeste li svjesni toga? — upitao je kardinal. — Znam da su vas moji ljudi obavještavali kako smo se dogovorili, ali ja sam ih zamolio da vas bez potrebe ne uznemiravaju. Nisam, sasvim iskreno, mogao vidjeti od kakve bi koristi Franku i vama bilo da saznate mučne detalje o njegovoj osamljenosti i očaju, jer nitko od vas nije mogao učiniti ništa da mu pomogne. Vjerujem da bi Frank bio pušten još prije nekoliko godina da u toku prvih godina provedenih u zatvoru u Goulburnu nije stekao reputaciju neuravnoteženog čovjeka, sklonog nasilju. Čak je i za vrijeme rata, kad je nekim kažnjenicima bilo dopušteno da stupe u oružane snage, Franku molba odbijena.

Fee, koja je do tada gledala u svoje ruke, podigla je pogled.

— To je zbog onog njegovog temperamenta — rekla je klonulo.

Kardinal kao da nije mogao pronaći prave riječi; dok je razmišljao, obitelj ga je promatrala sa strepnjom i nadom. To, međutim, nije bilo zbog Franka.

— Sigurno se pitate zašto sam se poslije toliko godina vratio u Australiju — rekao je kardinal Ralph konačno, ne gledajući u Meggie. — Svjestan sam da se nisam uvijek dovoljno brinuo o vama. Od dana kad sam vas upoznao, uvijek sam najprije mislio na sebe, stavljao sebe ispred svih ostalih. Kad je, međutim, sveti Otac nagradio moj rad za dobrobit Crkve kardinalskim plaštem, upitao sam se postoji li nešto što bih mogao učiniti za obitelj Cleary, nešto čime bih mogao pokazati koliko mi je stalo do tih ljudi. — Duboko je udahnuo, neprestano gledajući u Fee, izbjegavajući da pogleda u Meggie. — Vratio sam se u Australiju da vidim mogu li nešto učiniti za Franka. Sjećáš li se, Fee, kad sam razgovarao s tobom nakon Paddyjeve i Stuartove smrti? Bilo je to prije dvadeset godina, ali do danas nisam zaboravio tvoj pogled. Ogromnu energiju i vitalnost skršene u prah.

— Da — rekao je Bob neočekivano, netremice promatrajući majku. — Da, tako je bilo.

— Frank je amnestiran — rekao je kardinal. — Bilo je to jedino što sam mogao učiniti da vam pokažem kako mi je stalo do vas.

Ako je očekivao da će u očima Fee, nakon dugotrajnog mraka, iznenada zablistati svjetlost, sigurno se neugodno razočarao. Bio je to u početku jedva primjetan

plamičak plamičak kojem godine možda neće ni dopustiti da se razbukta svom snagom. U očima njenih sinova, međutim, plamsala je prava vatra koja ga je ispunila osjećajem da je uradio nešto korisno, prvi put nakon što je za rata razgovarao s mladim njemačkim vojnikom impozantnog imena.

— Hvala ti — rekla je Fee.

— Hoćete li ga primiti na Droghedu? — upitao je muškarce.

— Ovdje je njegov dom, ovdje mu je mjesto — odgovorio je Bob zaobilazno.

Svi su klimnuli u znak suglasnosti, osim Fee koja kao da je bila utonula u neke vlastite snove.

— On više nije onaj stari Frank — nastavio je kardinal Ralph blago. — Posjetio sam ga u zatvoru u Goulburnu da mu saopćim novost prije nego što sam krenuo ovamo, i morao sam mu reći da svi na Droghedi već od početka znaju što se dogodilo s njim. Ako vam kažem da je relativno lako prešao preko toga, najbolje ćete shvatiti koliko se promijenio. Bio je jednostavno... zahvalan. I radovao se što će vas sve opet vidjeti, posebno tebe, Fee.

— Kad će ga pustiti? — upitao je Bob, nakašljavši se da pročisti grlo. Vidjelo se da se u njemu radost zbog majke bori sa strahom od onoga što će se dogoditi kad se Frank vrati.

— Za tjedan ili dva. Doputovat će večernjim vlakom. Predložio sam mu da putuje avionom, ali on je rekao da više voli vlak.

— Patsy i ja ćemo ga dočekati — rekao je Jims spremno, a onda mu se lice opustilo. — Oh, mi i ne znamo kako izgleda!

— Ne — rekla je Fee. — Sama ću otići pred njega. Sama, kažem. Još nisam prestara, još se mogu odvesti kolima do Gillyja.

— Mama ima pravo — rekla je Meggie odlučno, prekinuvši glasne proteste braće. — Neka ga mama sama dočeka! Ona treba prva da ga vidi.

— E pa, ja imam posla — rekla je Fee oštro, ustala i otišla za svoj stol.

Braća su ustala kao jedan.

— Mislim da je i nama vrijeme za krevet — rekao je Bob, diskretno zijevajući. Pogledao je kardinala Ralpha i stidljivo se osmjehnuo. — Bit će baš kao u stara vremena kad ujutro budete držali misu.

Meggie je skupila svoje pletivo, spremila ga u košaru i ustala.

— I ja ću ti reći laku noć, Ralphe.

— Laku noć, Meggie. — Pratio ju je pogledom dok nije izašla, a onda se obratio Fee koja je sjedila povijenih leđa. — Laku noć, Fee.

— Molim? Rekao si nešto?

— Rekao sam laku noć.

— Oh! Laku noć, Ralphe.

Nije htio da ide na kat odmah iza Meggie.

— Ja ću se malo prošetati prije spavanja. Prije toga, međutim, moram ti nešto reći, Fee.

— Da? — rekla je odsutno.

— Ne možeš me prevariti ni na trenutak

Zagrcnula se od smijeha, što je zvučalo sablasno.

— Ne mogu? Pitam se je li zaista tako.

Noć, i zvijezde. Južne zvijezde što opisuju svoje vječne krugove kroz svemir. Izgubio je vezu s njima, a one su ostale tu, previše daleke da ga zagriju, previše udaljene da mu mogu pružiti utjehu. Bliske Bogu, koji je tamo negdje među njima. Dugo je tako stajao i gledao u nebo, osluškujući šapat vjetra u krošnjama, osmjehujući se.

Ne želeći da ponovo sretne Fee, popeo se na kat pomoćnim stubištem na kraju zgrade. Svjetiljka na njenom stolu još je gorjela i vidio je njenu pognutu siluetu za stolom; pisala je. Sirota Fee! Sigurno uvijek strahuje od odlaska na počinak, ali možda će joj, kad se Frakvrati, biti lakše. Možda.

Na vrhu stubišta dočekala ga je potmula tišina; kristalna svjetiljka na uskom stoliću u hodniku širila je oko sebe krug mliječne svjetlosti kako bi noćni šetači vidjeli kamo idu, a plamičak u njoj je zatreperio svaki put kad bi povjetarac napuhao zavjese na prozorima. Prošao je pored svjetiljke; debeli sag prigušivao je njegove korake.

Vrata Meggiene sobe bila su širom otvorena i svjetlost što je dopirala kroz njih osvijetljavala je dio hodnika. Prekinuvši svojim tijelom na trenutak snop svjetlosnih zraka, zatvorio je vrata za sobom i zaključao ih. U laganom kućnom ogrtaču Meggie je sjedila na naslonjaču pored otvorenog prozora i gledala prema nevidljivoj Domaćem pašnjaku, ali kad je ušao, okrenula se i promatrala ga kako ide prema krevetu i sjeda na rub. Polako je ustala i prišla mu.

— Daj da ti pomognem da skinеш čizme. Samo zbog toga nikad ne nosim te visoke. Ne mogu ih skinuti bez izivača, a izivač kvari čizme.

— Jesi li namjerno obukla ogrtač te boje, Meggie?

— Ružin pepeo? — Osmjehnula se. — To je oduvijek bila moja omiljena boja. Dobro se slaže s bojom moje kose.

Pomogla mu je da izije jednu, zatim drugu čizmu.

— Zar si bila tako sigurna da ću doći k tebi, Meggie?

— Rekla sam ti, na Droghedi si moj. Da ti nisi došao k meni, ja bih došla k tebi, ne brini! — Svukla mu je košulju preko glave i nekoliko trenutaka ruka joj se zadržala na njegovim golim leđima. Zatim je otišla do svjetiljke i ugasila je, a on je prebacio svoju odjeću preko stolca. Čuo je kako se kreće, skida ogrtač. » A sutra ujutro držat ću misu. Ali to je sutra ujutro, a i čarolija svega toga davno je nestala.« Pred njim je čitava noć, i Meggie. » Želio sam je. A i ona je svetinja.«

Dane je bio razočaran.

— Očekivao sam da ćete biti u purpurnoj sutani — rekao je.

— Ponekad je oblačim, Dane, ali samo unutar zidova palače. Izvan palače nosim crnu sutanu s purpurnim pojansom.

— Zaista živite u palači?

— Da.

— U palači punoj svijetnjaka?

— Da, ali takva je i Drogheda.

— Oh, Drogheda! — rekao je Dane prezirno. — Naši svijetnjaci su sigurno bijedni prema vašima. Volio bih da vidim vašu palaču i vas u crvenoj sutani.

Kardinal Ralph se osmjehnuo.

— Tko zna, Dane? Možda ćeš sve to jednog dana i vidjeti.

Taj dječak imao je u pogledu nešto čudno, usmjereno u daljine. Kad se okrenuo za vrijeme mise, kardinal Ralph je to osjetio jače, ali nije prepoznao taj pogled.

Samo mu se učinilo nekako poznatim. Ni muškarac ni žena ne vide sebe u zrcalu kakvi stvarno jesu.

Luddie i Anne Mueller trebalo je da doputuju za Božić, kao što su činili svake godine. Velika kuća bila je puna razdraganih ljudi; svi su imali razloga da se nadaju najveselijem Božiću u toku posljednjih nekoliko godina. Minnie i Cat radile su

pjevajući, a punašno lice gospode Smith bilo je obasjano osmijesima. Meggie je bez primjedbe prepustila Danea kardinalu Ralphu, a i Fee je izgledala mnogo veselija i manje je sjedila za svojim stolom. Muškarci su svakog dana nalazili neku izliku da uvečer dođu kući, jer je poslije kasne večere u salonu uvijek dugo brujao razgovor, a gospođa Smith je, prije nego što bi se društvo razišlo, servirala zakusku — tost s topljenim sirom, vruće uštipke s maslacem i kolače s grožđicama. Kardinal Ralph protestirao je da će se od tako obilne i ukusne hrane udebljati, i već nakon tri dana provedena na zraku Droghede, s ljudima Droghede i na hrani Droghede, s njegovog lica je nestao pačenički, izmoždjeni izraz s kojim je došao.

Četvrtog dana vladala je velika vrućina. Kardinal Ralph je odhajao s Daneom da dotjera stado ovaca, Justine je sjedila sama i tužna u kućici na stablu biberovca, a Meggie je ležala udobno ispružena na trosjedu od trske u hladovini verande. Tijelo joj je bilo opušteno, zasićeno, zadovoljno, bila je sretna. Žena može sasvim lijepo godinama živjeti bez tih stvari, ali se ne može reći da nisu ugodne kada je u pitanju pravi muškarac. Uz Ralpa je oživljavao svaki djelić nje koji nije pripadao Daneu, nevolja je bila samo u tome što je uz Danea oživljavao svaki djelić nje koji nije pripadao Ralphu. Kompletom se osjećala samo kad su njih dvojica bili prisutni u njenom svijetu istovremeno, kao sada. Pa sad, to nije ništa neobjašnjivo, Dane je njen sin a Ralph joj je muž.

Njenu sreću kvarila je samo jedna stvar — Ralph nije ništa primijetio. Zato je odlučila da mu ne oda tajnu. Ako nije kadar da sam vidi, zašto da mu govori? Što je učinio da bi zaslužio da mu to povjeri? To što je pomislio kako se svojom voljom vratila Lukeu bilo je posljednja kap. Kad tako misli o njoj, ne zaslužuje da mu kaže. Ponekad je osjećala na sebi ironični pogled blijedih očiju Fee, i potpuno mirno uzvratila bi joj pogled. A Fee ju je razumjela, potpuno ju je razumjela. Razumjela je tu polumržnju, negodovanje, želju da se osveti za godine osamljenosti. Za hvatanje duge koja se zvala Ralph de Bricassart. I zašto da mu onda pokloni najljepšu od svih duga, njegovu sina? Neka ostane prikraćen! Neka pati, ne znajući da pati.

Telefon je zazvonio; netko je zvao Droghedu. Meggie je slušala ne pokrenuvši se, a onda, uvjeren da je majka nekamo otišla, bezvoljno ustala i otišla da se javi.

— Mogu li govoriti s gospođom Fionom Cleary, molim? — rekao je muški glas.

Kad ju je Meggie pozvala, Fee je došla i uzela slušalicu.

— Ovdje Fiona Cleary — rekla je.

Stajala je slušajući, a lice joj je postepeno gubilo boju, tako da je na kraju izgledala kao onog dana kad su poginuli Paddy i Stu — blijeda, sitna, bespomoćna.

— Hvala vam — rekla je i spustila slušalicu.

— Što je bilo, mama?

— Frank je pušten iz zatvora. Dolazi danas, večernjim vlakom. — Pogledala je na sat. — Još malo i moram krenuti. Prošlo je dva.

— Dopusti da pođem s tobom — rekla je Meggie, tako ispunjena vlastitom srećom da nije mogla gledati tugu svoje majke. Osjećala je da će taj sastanak za Fee biti sve prije nego veseo.

— Nemoj, Meggie, sve će biti u redu. Ti se pobrini za doček ovdje, odložite večeru dok se ne vratim.

— Zar to nije divno, mama? Frank dolazi i bit će ovdje za Božić!

— Da — rekla je Fee. — To je zaista divno.

Otkako su uvedene redovite avionske veze, više nitko nije putovao noćnim vlakom, i kad je stigao u Gilly, prevalivši svoju tisuću kilometara od Sydneyja, prevozeći putnika od jednog gradića do drugog, uglavnom u vagonima drugog razreda, iz vlaka je izišlo svega nekoliko putnika.

Otppravnik vlakova poznao je iz viđenja gospođu Cleary, ali se nikad ne bi usudio da se upusti s njom u razgovor, samo ju je promatrao kako silazi niz drvene stube nathodnika, a zatim ukočeno stoji na visokom peronu. Dobro držeca stara dama, pomislio je; haljina i šešir po posljednjoj modi, cipele s visokim potpeticama. Još uvijek vitka, bez mnogo bora na licu. To samo pokazuje kako lagodni veleposjednički život omogućava ženi da se očuva.

Tako je Frank po vanjšтини, prije prepoznao majku nego ona njega, iako joj je njeno srce smjesta reklo tko je od putnika Frank Imao je pedeset dvije godine, i bio je odsutan upravo u godinama kada se čovjek od mladića pretvara u sredovječnog čovjeka. Čovjek koga je ugledala na peronu u Gillyju osvijetljenog zrakama večernjeg sunca, bio je mršav, gotovo isušen, blijed; kosa mu je bila sa strane kratko ošišana, na sebi je imao neko iznošeno odijelo koje je visilo na niskom tijelu u kome je još tinjala snaga, a lijepo oblikovane ruke stezale su rub sivog šešira od pusta. Nije se držao pogrbljeno, nije izgledao bolesno, ali je bespomoćno stajao gužvajuci šešir, kao da nije očekivao da će ga netko dočekati, kao da ne zna što da uradi.

Fee je, sabrana, brzo krenula preko perona.

— Zdravo, Frank! — rekla je.

Podigao je pogled; njegove oči, koje su nekad onako sijevale i blistale, bile su upale i starački ugašene. To više uopće nisu bile Frankove oči. Iscrpljene, pokorne, beskrajno umorne. Kad su, međutim, ugledale Fee, u njima se pojavio neki novi izraz, izraz bola, nemoći, apatije samrtnika.

— Oh, Frank! — rekla je, zagrlila ga i pritisnula mu glavu uz svoje rame. — Sve će biti dobro, sve će biti dobro! — jecala je, a onda nešto tiše, ali odlučno, rekla: — Sve će biti dobro!

U početku je šutke, slomljeno sjedio u kolima, ali kad je *Rolls* povećao brzinu i ostavio grad za sobom, počeo je s više zanimanja gledati oko sebe, izvirujući kroz prozor.

— Sve izgleda isto kao što je bilo — šapnuo je.

— Mislim da izgleda. Vrijeme se ovdje sporo kreće.

Prešli su sa štopotom preko drvenog mosta iznad uske, blatne rijeke obrubljene žalosnim vrbama, čije se ogoljeno korito sastojalo uglavnom od isprepletenog korijena i šljunka. Mjestimice su se još mogle vidjeti smeđe lokve, a između kamenjara rasli su eukaliptusi.

— Barwon — rekao je. — Mislio sam da ga više nikad neću vidjeti.

Iza njih se dizao ogroman oblak prašine, a ispred njih se pružala potpuno ravna cesta sužavajući se prema ravnom horizontu bez ijednog drveta kao na zadaći iz perspektive.

— Cesta je nova, mama? — rekao je, očajnički nastojeći održati konverzaciju, učiniti situaciju koliko-toliko normalnom.

— Da, odmah poslije rata sagradili su cestu od Gillyja do Milparinke.

— Mogli su položiti i sloj asfalta, a ne ostaviti ovu staru prašinu.

— Čemu? Mi smo ovdje navikli da gutamo prašinu, a pomisli koliko bi stajala izgradnja donjeg sloja, dovoljno čvrstog da izdrži kad se tlo raskvasi. Nova je cesta ravna, dosta je dobro održavaju i, umjesto dvadeset sedam, do Droghede imamo samo četrnaest vratnica. Vidjet ćeš što smo uradili s njima, Frank. Više ih ne treba otvarati i zatvarati.

Rolls se popeo uz rampu sa željeznim vratnicama koja su se lijeno podigla; kad su

kola prošla ispod vratnica i krenula niz rampu, vratnice su se same zatvorile.

— Čuda nikad dosta! — rekao je Frank

— Mi smo prvi u ovom kraju postavili automatske vratnice, ali samo između ceste za Milparinku i imanja, naravno. Na pašnjacima, vratnice još treba otvarati i zatvarati ručno.

— Pa sad, mislim da se momak koji je izmislio ove vratnice u svoje vrijeme sigurno namučio otvarajući i zatvarajući ih, što kažeš? — osmjehnuo se Frank. Bio je to prvi znak veselja koji je pokazao.

Nakon toga je ušutio, a majka se koncentrirala na vožnju, ne želeći da ga od početka izlaže pritisku. Kad su prošli kroz posljednje vratnice i izbili na Domaći pašnjak, oteo mu se uzvik divljenja.

— Zaboravio sam kako je Drogheda lijepa — rekao je.

— To je naš dom — rekla je Fee. — Trudili smo se da bude lijep.

Odezla je *Rolls* u garažu, a onda s Frankom otišla do velike kuće. Frank je sam nosio svoj kovčeg.

— Želiš li sobu u velikoj kući ili jednu od kućica za goste? — upitala ga je majka.

— Više bih volio kućicu za goste, mama. — Umorne oči dugo su gledale u njeno lice. — Bit će mi ugodnije ako ponekad budem sam — objasnio joj je. To je bilo jedino što je rekao, a što se makar posredno odnosilo na uvjete života u zatvoru.

— Mislim da će to zaista biti bolje za tebe — rekla je, ulazeći ispred njega u salon. — Velika kuća je ionako trenutno prepuna. Kardinal je ovdje, Dane i Justine su kod kuće, a Anne i Luddie Mueller dolaze prekosutra da s nama provedu Božić. — Zazvonila je da se donese čaj i tiho krenula oko sobe, redom paleći petrolejke.

— Luddie i Anne Mueller? — upitao je.

Podesila je stijenj jedne svjetiljke i pogledala ga.

— Prošlo je mnogo vremena, Frank, Muellerovi su prijatelji Meggieni. — Lampa je zasvijetlila kako je željela, i Fee je sjela u svoj naslonjač s visokim naslonom. — Večera će biti za jedan sat, ali najprije ćemo popiti čaj. Moram isprati usta od prašine.

Frank je ukočeno sjeo na rub jednog od bjeličastom svilom presvučenog otomana i zadivljeno gledao naokolo.

— Sve je sasvim drukčije nego u vrijeme tetke Mary.

Fee se osmjehnula.

— Pa jest, mislim da jest — rekla je.

Zatim je došla Meggie. S činjenicom da je majka ostarjela. Kad ga je sestra zagrlila i poljubila, okrenuo je glavu, uvukavši vrat, i pogledom potražio majku koja je sjedila i gledala ga kao da kaže: » Nije važno sve će ubrzo izgledati normalno, treba samo vremena da se navikneš.« Trenutak nakon toga, dok je još tražio što da kaže toj stranoj ženi, ušla je njena kći, visoka, mršava djevojčica. Sjela je ukočeno, igrajući se naborima svoje haljine, a pogled njenih svijetlih očiju lutao je od lica do lica. » Starija je nego što je Meggie bila kad je otišao od kuće,« pomislio je. Sin Meggie došao je s kardinalom i sjeo na pod do svoje sestre. Lijep, smiren, zamišljen dječak

— Frank, ovo je zaista divno — rekao je kardinal Ralph stežući mu ruku, a onda se okrenuo Fee podignutih obrva. — Šalicu čaja? Izvrsna ideja!

Muškarci su ušli u salon zajedno; susret s njima bio je najteži, jer mu oni još uvijek nisu bili oprostili. Frank je znao zašto-zato što je nanio bol majci. Nije znao što bi im mogao reći da ga shvate, a nije im mogao pričati ni o mukama i osamljenosti, niti ih zamoliti za oprostjenje. Jedini tko je bio istinski važan bila je majka, a ona je uvijek smatrala da mu nema što opraštati.

Kardinal se trudio da održi društvo na okupu, vodio konverzaciju za večerom i kasnije u salonu, ćaskajući s diplomatskom ležernošću i posebno pazeći da Frank ne ostane po strani.

— Otkako sam doputovao, hoću da te pitam, Bob, a neprestano zaboravljam — upitao je kardinal. — Gdje su kunići? Vidio sam na milijune njihovih jama, a niti jednog kunića.

— Svi su kunići uginuli — odgovorio je Bob.

— Uginuli?

— Da, od neke bolesti zvane miksomatoza. Kunići i sušne godine gotovo su uništili Australiju kao proizvođača sirovina. Bili smo očajni — rekao je Bob, postepeno se zagrijavajući za tu temu, sretan što može razgovarati o nečemu o čemu Frank nema što reći.

U tom trenutku Frank je nesvjesno demantirao brata.

— Znao sam da je situacija bila teška, ali nisam znao da je bila tako teška — rekao je i udobnije se smjestio u naslonjaču, ponadavši se da je svojim prilogom diskusiji učinio po volji kardinalu.

— Pa sad, ne pretjerujem, vjeruj! — rekao je Bob kiselo. Otkud bi Frank mogao

znati?

— Što se dogodilo? — upitao je kardinal brzo.

— Preklani je *Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization* započela s eksperimentalnim programom u Victoriji, zarazivši kuniće virusom što su ga učenjaci uzgojili. Ne znam što je to virus, neka vrsta klica, mislim. Bilo kako bilo, oni su to nazvali virus miksomatoze. U početku se bolest nije naročito brzo širila, iako je svaki zaraženi kunić uginuo. Godinu dana nakon eksperimentalnog inficiranja bolest se, međutim, počela širiti kao požar. Učenjaci smatraju da su bolest proširili komarci, ali neke veze s tim navodno ima i bodljikavi šafran. Kunići od tada ugibaju, na milijune njih svake godine, jednostavno su istrijebljeni. Ponekad možete vidjeti bolesne kuniće, s velikim kvrgama po vratu i glavi; vrlo ružan prizor. Ali to je bio izvanredno obavljen posao, Ralphe, zaista! Od te miksomatoze ništa drugo ne može oboljeti, čak ni bliski srodnici kunića. I tako je, zahvaljujući momcima iz CSIRO, ta napast savladana.

Kardinal Ralph pogledao je u Franka. — Shvaćaš li što je to, Frank? Možeš li uopće shvatiti?

Jadni Frank zavrtio je glavom; želio je samo da ga puste da se ponovo povuče u anonimnost.

— Biološki rat velikih razmjera. Pitam se zna li svijet uopće da je ovdje u Australiji od 1949. do 1952. godine vođen biološki rat protiv bilijuna živih bića, i da su ti bilijuni živih bića uništeni? E pa, i to je ostvarljivo, zar ne? To nije buncanje žute štampe, nego znanstvena činjenica. Svoje atomske i hidrogenske bombe mogu slobodno baciti u staro gvožđe. Znam da je bilo nužno učiniti nešto slično, da je to čak bilo i jedino moguće i da je to veliko, ali vrlo malo hvaljeno dostignuće nauke. Ali je i strašno.

Dane je pažljivo pratio razgovor.

— Biološki rat? Nikad nisam čuo za to. Što je to, Ralphe?

— To je nov izraz, Dane, ali ja sam vatikanski diplomat i jedna je od mojih dužnosti da znam i značenje izraza kao što je »biološki rat«. Najkraće rečeno, to je korištenje bolesti kao oružja, kako je to učinjeno s miksomatozom. Uzgajanje mikroorganizama sposobnih da ubijaju ili onesposobljavaju samo jednu vrstu živih bića.

Dane se potpuno nesvjesno prekrizio i naslonio na kardinalova koljena.

— Onda nam preostaje samo da se molimo, zar ne?

Kardinal je, smješljajući se, pogledao u njegovu plavu kosu.

Što se Frank na kraju nekako uključio u život na Droghedi trebalo je zahvaliti samo Fee, koja se, bez obzira na krutu opoziciju muškaraca, držala kao da je njen najstariji sin bio tek kratko vrijeme odsutan, kao da nikad nije osramotio obitelj ni uvrijedio svoju majku. Tiho i nenametljivo pronašla mu je mjesto koje je, čimilo se, odgovaralo njegovim željama, po strani od ostalih sinova. Nije, međutim, ništa poduzimala da ponovo stekne svoju nekadašnju vitalnost. Njegova vitalnost nestala je bez traga, i to je shvatila onog trenutka kad ju je pogledao na peronu željezničke postaje u Gillyju. Progutao ju je život u uvjetima o kojima joj nije htio pričati. Sve što je mogla učiniti za njega bilo je osigurati mu spokojstvo i mir, a za to je bilo najvažnije prihvatiti ga kao da je oduvijek bio takav.

Nije dolazilo u obzir da radi na pašnjacima, jer njegova braća nisu htjela raditi s njim, a ni on nije želio da se vrati životu koji je oduvijek mrzio. Volio je cvijeće i drveće, pa mu je Fee povjerala da se brine za vrtove oko kuće i ostavila ga na miru. Tako su se Clearyjevi ubrzo navikli na Franka u krilu obitelji i počeli shvaćati da Frank ne predstavlja više opasnost ni za koga. Ono što njegova majka osjeća za njega nikad ništa neće promijeniti; nije važno je li bio na robiji ili na Droghedi, njeni osjećaji ostali su isti. Važno je bilo samo to da je majka sretna što je on na Droghedi. Nije se miješao u njihov život, i s njim nije bilo mnogo drukčije nego bez njega.

Činjenica da je Frank kod kuće nije, međutim, donosila Fee mnogo radosti. A i čemu bi se radovala? Vidati ga svaki dan bilo je tužno kao i ne vidjeti ga, tek nešto drukčije. Bilo je bolno gledati taj upropašteni život, tog upropaštenog čovjeka. Njen najdraži sin pretrpio je patnje koje ona ne može ni zamisliti.

Frank je bio kod kuće već oko šest mjeseci kad je Meggie jednog dana, ušavši u salon, zatekla majku kako sjedi i kroz veliki prozor promatra Franka kako podrezuje velike grmove ruža duž prilazne staze. Okrenula se i nešto na njenom mirnom licu učinilo je da se Meggie uhvati rukom za srce.

— Oh, mama! — rekla je bespomoćno.

Fee ju je pogledala, zavrtila glavom i osmjehnula se.

— Nije važno, Meggie — rekla je.

— Kad bih bar mogla nešto učiniti...

— Možeš. Samo se i dalje drži kao dosad. Beskrajno sam ti zahvalna. Postala si mi

saveznica.

ŠESTI DEO

1954 - 1965.

DANE

— E pa — rekla je Justine svojoj majci — odlučila sam što ću raditi.

— Mislila sam da si već donijela odluku da studiraš umjetnost na sveučilištu u Sydneyju.

— Oh, to je bila samo varka smišljena da stvori kod vas lažni osjećaj sigurnosti dok ja krijim svoje planove. Sad je, međutim, sve sređeno i mogu vam sve reći.

Meggie je podigla glavu; izrezivala je kalupom u obliku bora kolačiće iz razvaljanog tijesta, jer je gospođa Smith bila bolesna pa su pomagale u kuhinji. Umorno, nestrpljivo, nemoćno je pogledala kćerku. Što da se radi s djevojčicom kao Justine? Ako odluči da se zaposli kao prostitutka u nekom sidnejskom bordelju, bilo je malo vjerojatno da bi je netko mogao odvratiti od toga. Divna, nemoguća Justine, kraljica nezadrživih!

— Reci već jednom, umirem od nestrpljenja rekla je i vratila se svojim biskvitima.

— Bit ću glumica.

— Šta?

— Glumica.

— Bože! — Smjesta je zaboravila kolače. — Slušaj, Justine, ne želim ti kvariti zadovoljstvo i zaista ne bih htjela da te povrijedim, ali zar misliš da... ovaj... posjeduješ fizičke kvalitete potrebne jednoj glumici?

— Oh, mama! — rekla je Justine ogorčeno. — Ne namjeravam postati filmska zvijezda, nego glumica! Ne želim se izvijati u kukovima, prsiti se i škubiti vlažne usne! Želim biti glumica! — Sjeckala je govedinu na kockice za paprikaš. — Imam dovoljno novca da se izdržavam, ma kakvo školovanje izabrala, zar ne?

— Da, zahvaljujući kardinalu de Bricassartu.

— Onda je sve u redu. Učit ću glumu kod Alberta Jonesa u Culloden teatru, a napisala sam pismo Kraljevskoj akademiji za dramsku umjetnost u Londonu i zatražila da me upišu na listu čelanjia.

— Jesi li to definitivno odlučila, Jussy?

— Definitivno. Odlučila sam to već odavno. — U loncu je nestao posljednji komadić krvave govedine i Justine je s treskom spustila poklopac. — Evo! Nadam se da više nikad u životu neću vidjeti taj prokleti paprikaš!

Meggie joj je pružila pleh s kolačima.

— Stavi ovo u pećnicu, hoćeš? Dvjesto pedeset stupnjeva. Moram ti reći da je ta tvoja odluka prilično iznenađenje za mene. Uvijek sam smatrala da djevojčice koje žele postati glumice neprestano glume, a tebe sam oduvijek vidjela samo kako glumiš samu sebe.

— Oh, mama, opet brkaš filmske zvijezde i glumice. Beznadno je razgovarati s tobom, poštenja mi!

— Pa zar filmske zvijezde nisu glumice?

— Glumice su, ali posljednje vrste. Ukoliko nisu najprije glumile u kazalištu, naravno. Hoću da kažem, i glumac kakav je Laurence Olivier ponekad snima filmove.

Na svom toaletnom stoliću Justine je držala sliku Laurencea Oliviera, s potpisom i posvetom. Meggie je to protumačila kao mladenački zanos, iako je, sjetila se, kad je prvi put vidjela sliku, pomislila kako Justine bar ima ukusa. Prijateljice koje je ponekad dovodila da provedu nekoliko dana na Droghedi obično su više cijenile slike Taba Huntera i Roryja Calhouna.

— Još uvijek ne shvaćam — rekla je Meggie, vrteći glavom. — Glumica!

Justine je slegla ramenima.

— E pa, gdje bih drugdje mogla vrištati, vikati i urlati nego na pozornici? Ovdje mi to ne dopuštate, ne dopuštaju mi u školi, ne dopuštaju mi nigdje! A ja volim vrištati, vikati i urlati, vrag ga odnio!

— Ali tebi škola tako dobro ide, Jussy! Posebno crtanje. Zar ne bi mogla biti slikarica? — navaljivala je dalje Meggie.

Justine, stojeći kraj velikog plinskog štednjaka, okrenula se i pokazala prstom na ventil plinske boce.

— Moram reći radnicima da zamijene bocu, tlak je već nizak. Još danas će izdržati, mislim. — Svijetle oči sažaljivo su odmjerile Meggie. — Ti si mama, tako nepraktična, zaista! Uvijek sam mislila da su djeca sklona da ne razmišljaju o praktičnim aspektima svoje karijere. Dopusti da ti kažem, ne želim gladovati na nekoj mansardi i biti slavna poslije smrti. Želim malo uživati u slavi dok sam još živa, i živjeti bez financijskih briga. Zato ću slikati iz hobija a glumiti profesionalno. Što kažeš na to?

— Imaš svoje prihode od Droghede, Jussy — rekla je Meggie očajno, zaboravivši

da se zarekla da će šutjeti, ma što se događalo. — Nikad ne bi morala gladovati na mansardi. Ako želiš slikati, u redu. Možeš.

Justine ju je pogledala zainteresirano.

— Koliko, u stvari, imam, mama?

— Dovoljno da ne moraš ništa raditi, ako baš tako želiš.

— Kako bi to bilo dosadno! Da naklapam preko telefona i igram bridž ... tako, uostalom, žive majke većine mojih drugarica. Zato što ću živjeti u Sydneyju, a ne na Droghedi. Sydney volim *mного* više nego Droghedu. — U njenim očima pojavio se bljesak nade.

— Imam li dovoljno novaca da platim uklanjanje ovih pjega s lica novim električnim postupkom?

— Mislim da imaš. Zašto?

— Zato što će onda ljudi vidjeti moje lice, eto zašto.

— Mislila sam da to glumicama nije važno.

— Što je previše, previše je, mama. Ove moje pjega već su prava muka.

— Sigurna si da ne bi željela studirati slikarstvo?

— Sigurna sam, hvala. — Načinila je nekoliko plesnih koraka po kuhinji. — Hodat ću po daskama, gospođo Worthington!

— Kako si dospjela u Culloden?

— Prijavila sam se na audiciju!

— I primili su te?

— Tvoja vjera u sposobnosti tvoje kćeri upravo je dirljiva, mama. Naravno da su me primili! Ja sam izvanredna, znaš. Jednog dana bit ću vrlo slavna.

Meggie je izlila zelenu boju u posudu s glazurom i počela premazivati pečene kolačiće u obliku borova.

— To je za tebe jako važno, Justine? Slava?

— Mislim da jest. — Istresla je šećer u prahu u maslac koji se već sam bio otopio u posudi. Iako je štednjak na drva zamijenjen plinskim, u kuhinji je bilo vruće. — Čvrsto sam odlučila da postanem slavna.

— Zar se ne želiš udati?

Justine ju je prezirno pogledala.

— To je vraški malo vjerojatno! Da upropastim *svoj* život brišući balave noseve i

posrane stražnjice? Da dvorim nekog muškarca koji nije vrijedan ni cipele da mi očisti, a misli da je pametniji od mene? Ha, ha, ha, meni se to neće dogoditi!

— Zapanjuješ me, poštenja mi! Gdje si samo pokupila te izraze?

Justine je počela brzo i vješto razbijati jaja u posudu, služeći se jednom rukom.

— U mom ekskluzivnom damskom koledžu, naravno. — Počela je nemilosrdno mutiti jaja pjenjačom. — U stvari, bile smo sasvim pristojna klapa. Sve same kulturne cure. Ne može baš svaka gomila šašavih tinejdžerki uživati u profinjnosti ovakvog limerika:

*Rimljaninu jednom čudio se čitav Vinidijum
kad je umjesto platna za togu kupio iridijum,
jer to nije slučaj tako čest!*

On im reče: 'Id est

Bonum sanguinem praesidium.'

Meggie su zadrhtale usne.

— Znam da ću se pokajati što pitam, ali što je rekao taj Rimljanin?

Da je krvava zaštitna.

— I to je sve? Mislila sam nešto mnogo gore. Izenađuješ me, zaista. Ali vratimo se onome o čemu smo razgovarali, djevojko, uz sva priznanja tvojim vještim nastojanjima da promijeniš temu. Što ti imaš protiv braka?

Smijeh Justine bio je vjerna imitacija ironičnog smijeha njene bake.

— Mama! Zaboga! Našao se tko će me to pitati!

Meggie je osjetila kako joj krv navire u lice, i pogledala je pred sebe, u pleh pun borova blijedozelene boje.

— Imaš sedamnaest godina, ali to ti ne daje pravo da budeš drska.

— Zar to nije čudno? — rekla je Justine, obraćajući se posudi u kojoj je mutila jaja. — Onog trenutka kad se usudimo stupiti na strogo roditeljski teritorij, postajemo drski. Samo sam rekla: Našao se tko će me to pitati. A to je živa istina, do vraga! Nisam rekla ni da si kriva za nešto, ni da si zgriješila, ni nešto gore od toga. Naprotiv, mislim da si postupila vrlo pametno što si se riješila muža. I što će ti uopće muž? Za muški utjecaj na djecu dovoljni su ujac, a novca za život imaš koliko ti je potrebno.

Slazem se s tobom. Brak je za slaboumne.

— Ista si kao otac!

— I toga sam se već naslušala. Kad god kažem ili uradim nešto što ti se ne sviđa, odmah sam ista kao otac. Pa sad, što se toga tiče, moram ti vjerovati na riječ, jer tog gospodina nikad u životu nisam vidjela.

— Kad putuješ? — upitala je Meggie očajno.

Justine se nasmijala.

— Ne možeš dočekati da me se riješiš, je li? Sve je u redu, mama. Ni najmanje ti ne zamjeram. Ja sam jednostavno takva, strahovito volim šokirati ljude, a naročito tebe. Kako bi bilo da me sutra odvezeš na aerodrom?

— Radije prekosutra. Sutra ćemo zajedno otići u banku, pa ćeš točno znati koliko imaš novca. Samo, Justine...

Justine je spretno dodavala brašno i razvlačila tijesto. Promjena u majčinom glasu natjerala ju je da podigne glavu.

— Da?

— Ako se ikad nađeš u nevolji, dođi kući, molim te! Za tebe će na Droghedi uvijek biti mjesta, želim da to zapamtiš. Ma što uradila, ništa ne može biti tako loše da se zbog toga ne možeš vratiti kući.

Pogled Justine naglo se smekšao.

— Hvala, mama. Ti si ipak moja dobra stara mama, zar ne?

— Stara? — trgla se Meggie. — Nisam stara! Imam samo četrdeset tri godine!

— Bože, zar toliko?

Meggie je dohvatila jedan biskvit i pogodila njim Justine točno u nos.

— Oh, vještice prokleta! — nasmijala se. — Kakvo si ti čudovište! Sad se osjećam kao da mi je sto godina!

Justine se samo iscerila.

U tom trenutku u kuhinju je ušla Fee da vidi kako ide posao. Njen dolazak Meggie je osjetila kao izbavljenje.

— Mama, znaš li što mi je Justine upravo rekla?

Oči Fee bile su — i to samo krajnjim naporom — sposobne još samo vidjeti brojke u poslovnim knjigama, ali iza zamućenih zjenica um je bio oštar kao i uvijek.

Otkud bih mogla znati što ti je Justine upravo rekla — odgovorila je blago,

promatrajući zelene kolače s pomalo sumnjičavim izrazom.

— Zato što ponekad pomislim da ti i Jussy imate neke svoje male tajne. Evo, upravo kad mi je kći saopćila novost, pojavljuješ se ti, što nikad ne radiš.

— Mmmmm, ukusniji su nego što izgledaju — izjavila je Fee, grickajući kolač. — Uvjeravam te, Meggie, ne pada mi na pamet da spletkarim s tvojom kćerkom tebi iza leđa. Što si to opet uradila, Justine, čime si opet iznervirala majku? — upitala je okrenuvši se prema Justini, koja je sipala tijesto u podmazane i brašnom posute plehove.

— Rekla sam mami da ću biti glumica, bako, to je sve.

— To je sve, kažeš? Je li to ozbiljno ili samo opet neka od tvojih sumnjivih šala?

— Oh, ozbiljno je. Počinjem u Cullovenu.

— Lijepo, nema šta! — rekla je Fee naslonivši se na stol i ironično promatrajući kćerku. — Zar nije pravo čudo kako su djeca danas samostalna, Meggie?

Meggie nije ništa odgovorila.

— Ti se ne slažeš, bako? — graknula je Justine, spremna za bitku.

— Ja? Da se ne slažem? Nije moje da odlučujem što ćeš uraditi sa svojim životom, Justine. Osim toga, mislim da ćeš biti dobra glumica.

— *Misliš?* — rekla je Meggie iznenađeno.

— Bit će dobra glumica, naravno — rekla je Fee. — Justine nikad ne postupa nepromišljeno, zar ne, djevojčice?

— Ne — nasmijala se Justine sklanjajući vlažni uvojak s oka. Meggie nije promaklo da gleda u baku s ljubavlju kakvu nikad nije pokazala prema majci.

— Ti si dobra djevojka, Justine — izjavila je Fee, dovršavajući kolač koji je počela jesti s tako malo oduševljenja. — Nisu loši, ali više bih voljela da si napravila bijelu glazuru.

— Bijela glazura ne ide na borove — usprotivila se Meggie.

— Zašto ne? Mogla bi predstavljati snijeg — rekla je Fee.

— Sad je kasno, zelene su, kao izbljuvane — nasmijala se Justine.

— *Justine!*

— Hooopa! Oprosti, mama, nisam te htjela uvrijediti. Uvijek zaboravim da imaš slab želudac.

— Nemam slab želudac — rekla je Meggie, već izvan sebe.

— Došla sam da vidim ima li kakvog izgleda da popijemo šalicu čaja — prekinula ih je Fee, izvlačeći stolac i sjedajući za stol. — Justine, budi dobra i pristavi čajnik I Meggie je sjela.

— Zaista misliš da bi Justine mogla uspjeti, mama? — upitala je zabrinuto

— A zašto ne bi? — odgovorila je Fee, promatrajući unuku kako priprema čaj.

— Možda je to samo prolazan hir.

— Je li to samo prolazan hir, Justine? — upitala je Fee.

— Nije — rekla je Justine odsječno, spuštajući tanjuriće i šalice na stari, zeleni kuhinjski stol.

— Stavi biskvite na tanjurić, Justine, ne donosi cijelu kutiju — rekla je Meggie mehanički. — Zaboga, nije nam potrebna cijela kanta mljeka u vrč za čaj.

— Dobro, mama, oprost, mama — odgovorila je isto tako mehanički Justine. — Ne vidim potrebe za nekom paradom ovdje u kuhinji. Ovaklo samo moram vraćati ono što se ne pojede natrag u kutiju, i prati nekoliko tanjura više.

— Uradi kako ti se kaže; tako je mnogo ljepše.

— Da se vratimo na ono o čemu smo razgovarali — nastavila je Fee. — Mislim da nemamo o čemu raspravljati. Po mom mišljenju, Justini treba omogućiti da pokuša, i vjerujem da će uspjeti.

— Voljela bih da mogu biti tako sigurna — rekla je Meggie sumorno.

— Jesu li slava i popularnost ono što te privlači, Justine? — upitala je Fee unuku.

— I to je dio cjeline — rekla je Justine prkosno, spuštajući na stol stari smeđi kuhinjski čajnik, žureći se da i sama sjedne. — Nemoj opet počinjati, mama. Neću u kuhinji piti čaj iz srebrnog čajnika, i gotovo!

— Nemam ništa protiv ovog čajnika — osmjehnula se Meggie.

— Oh, divno! Nema ničeg boljeg od šalice čaja — uzdahnula je Fee, pijuckajući čaj. — Justine, zašto uporno nastojiš da sve što kažeš obavezno iznervira majku? Dobro znaš da te ni slava ni bogatstvo ne zanimaju. To je pitanje identiteta, zar ne?

— Identiteta, bako?

— Naravno. Identiteta. Gluma je ono za što si po svom uvjerenju stvorena, zar nije tako?

— Jest.

— Zašto to onda nisi tako objasnila majci? Zašto je nerviraš masom kojekakvih

gluposti?

Justine je slegla ramenima, iskapila čaj i gurnula šalicu prema majci da joj još natoči.

— Ne znaaaam — promrmljala je.

— *Ne znam* — ispravila ju je Fee. — Nadam se da ćeš na pozornici čisto izgovarati svoj tekst. Ali želiš postati glumica radi svog identiteta, zar ne?

— Pa... mislim tako — odgovorila je Justine neodlučno.

— Oh, taj clearyjevski ponos, ta tvrdoglavost! I tebe će upropastiti, Justine, ako ne naučiš da je savladaš. Taj glupi strah da ćeš ispasti smiješna, da će ti se narugati... Iako mi nije jasno zašto misliš da bi se majka mogla ponijeti tako okrutno prema tebi. — Potapšala je Justinu po ruci. — Daj i ti nešto od sebe, Justine, pokaži malo povjerenja.

Justine je, međutim, samo zavrtjela glavom.

— Ne mogu — rekla je.

Fee je uzdahnula.

— E pa, ako ti to može nešto koristiti, neka te moj blagoslov prati u svemu što poduzmeš!

— Hvala, bako, neću ti to zaboraviti.

— Onda budi dobra i pokaži svoju zahvalnost na sasvim konkretan način... Potraži uj u Franka i reci mu da pijemo čaj u kuhinji.

Justine je izišla, a Meggie je pogledala Fee.

— Divim ti se, mama, zaista.

Fee se osmjehnula.

— E pa, moraš priznati da nikad nisam pokušala sugerirati svojoj djeci što da rade.

— Ne, nisi nikad — rekla je Meggie nježno. — I bili smo ti zahvalni na tome.

Prvo što je Justine poduzela kad se vratila u Sydney, bilo je da počne uklanjati pjegice s lica. To je, na njenu veliku žalost, bilo nemoguće uraditi brzo; rekli su joj da će čitav proces potrajati bar godinu dana, a da nakon toga do kraja života neće smjeti izlagati lice suncu, kako se ne bi ponovo pojavile. Drugo, smjesta je počela tražiti stan, što u Sydneyju u to vrijeme nije bio mali problem, jer su ljudi uglavnom

gradili obiteljske kuće, a život u velikim stambenim zgradama smatrali prokletstvom. Konačno je ipak uspjela pronaći dvosobni stan u Neutral Bayju, u jednoj od velikih viktorijanskih rezidencija na samoj obali, koje su spale na niske grane i postupno bile preuređene u zgrade s malim stanovima. Najamnina je iznosila pet funti i deset šilinga tjedno, što je prelazilo sve granice, s obzirom na zajedničku kuhinju i kupaonu, ali Justine je bila zadovoljna. Iako je bila dobro upućena u sve kućne poslove, nije spadala među osobe koje čeznu da sebi stvore udoban dom.

Život u Bothwell Gardensu bio je kudikamo zanimljiviji nego glumačko naukovanje u Cullodenu, gdje joj je jedini posao bio da se mota iza kulisa i promatra druge kako uvježbavaju uloge. Ponekad je statirala, učeći usput dijaloge iz Shakespearea, Shawa i Sheridanana.

U Bothwell Gardensu bilo je ukupno sedam stanova, ne računajući stan vlasnice, gospođe Devine. Gospođa Devine bila je dama od oko šezdeset pet godina, rođena Londončanka, dostojanstvenog držanja i buljavih očiju, puna prezira prema Australiji i Australcima, što joj nije smetalo da ih pljačka. Činilo se da je cijena plina i električne energije jedino što je zanima u životu, a najveća slabost bio joj je jedan mladi Englez koji je stanovao u stanu pored Justine, i koji se nije nimalo suzdržavao da okolnost da je njen sunarodnjak što bolje iskoristi.

— Što me košta da staroj kozi kažem koju lijepu riječ dok prebiremo po uspomena? — rekao je Justini. — Bar mi ne sjedi na vratu, znate. Vama djevojkama ni zimi ne dopušta da uključite električne grijalice, a meni je sama dala grijalicu i ja je mogu ako mi se sviđa, držati uključenu cijelog ljeta.

— Svinja! — glasio je jednostavni komentar Justine.

Zvao se Peter Wilkins i radio je kao trgovački putnik

— Svratite ponekad na šalicu čaja — pozvao ju je, potpuno zbunjen njenim blijedim, zagonetnim očima.

Justine je prihvatila poziv, birajući vrijeme kad je bila sigurna da gospođa Devine ne njuška ljubomorno naokolo, i brzo se navikla da odbija Peterove nasrtaje. Bila je snažna, zahvaljujući godinama rada i jahanja na Droghedi, i nije se nimalo ustručavala da upotrijebi i mjere kao što je iznenadni udarac u donji dio trbuha.

— Neka te vrug nosi, Justine! — cvilio je Peter brišući suze što bi mu navrle na oči od bola. — Kad ćeš jednom popustiti, djevojko? Jednog dana ionako moraš izgubiti tu svoju nevinost. Ovo nije viktorijanska Engleska, nitko ne očekuje da se čuvaš za brak!

— Ja i ne namjeravam da se čuvam za brak — odgovarala je Justine, popravljajući haljinu. — Jednostavno još nisam sigurna koga će zapasti ta čast, to je sve.

— Da si bar neka ljepotica! — odbrusio bi joj ljutito. Njeni udarci zaista su boljeli.

— Ne, stvarno nisam. Kost i koža, Pete. Samo, riječima me ne možeš povrijediti. Osim toga, ima mnogo muškaraca kojima je dobra svała, samo ako je djevica.

— Ima i žena, znaš! Obrati pažnju na stan prema ulici.

— Oh, znam, znam! — rekla je Justine.

Dvije djevojke koje su živjele u stanu prema ulici bile su lezbijke, i očigledno su se radovala dolasku Justine sve dok nisu ustanovile da im se ne samo ne želi priključiti, nego da je čitava stvar ni najmanje ne zanima. U početku nije uopće shvatila njihove aluzije, a kad su joj otvoreno rekle što žele, samo je slegla ramenima, nezainteresirana. Tako je, nakon izvjesnog razdoblja prilagođavanja, postala njihov ispovjednik, osoba kojoj su se povjeravale, njihovo sigurno utočište u svim olujama; izvukla je Billie iz zatvora, plativši kauciju, odvezla Bobbie u bolnicu na ispumpavanje želuca nakon jedne izuzetno žestoke svađe s Billie, ostala nepristrana kad su se na njihovom horizontu redom pojavljivale Pat, Al, Georgie i Ronnie. Bila je to, po mišljenju Justine, vrlo nesigurna vrsta emocionalnog života. Ni muškarci nisu neka velika sreća, ali su bar zbog prirodnih razlika zanimljiviji.

I tako je, zahvaljujući Cullodenu, Bothwell Gardensu i djevojkama što ih je upoznala u Kincoppalu, Justine stekla velik broj prijatelja, a nastojala je da i sama bude dobra prijateljica. Nije im pričala o svojim brigama kao što su oni njoj; za to je imala Danea, a, osim toga, ono malo briga što ih je imala kao da nimalo nisu utjecale na nju.

Njeni prijatelji najviše su se divili upravo toj njenoj izvanrednoj samokontroli; kao da se od djetinjstva navikavala da ne dopusti okolnostima da utječu na njeno dobro raspoloženje.

Sve koje je smatrala prijateljima najviše od svega je zanimalo kako će, kada i s kim Justine konačno odlučiti da postane žena, ali njoj kao da se nije žurilo.

Arthur Lestrage je u ansamblu Alberta Jonesa već dosta dugo igrao uloge mladih ljudi, iako je pomalo tužno proslavio četrdeseti rođendan godinu dana prije nego što je Justine stupila u Culloden. Bio je lijepo građen, uravnotežen, pouzdan glumac, a njegovo kao isklesano muško lice, okruženo uvojcima žute kose, gledalište

je uvijek dočekivalo aplauzom. Prve godine gotovo i nije primjećivao Justinu, koja je bila tiha i radila točno ono što se tražilo od nje. Nakon godinu dana, kad se konačno oslobodila pjega, Justine je, međutim, postala upadljivija i nije više izgledala samo kao dio inventara.

Bez pjega i uz manje kozmetičke zahvate, koji su se prvenstveno sastojali u bojenju obrva i trepavica, Justine se pretvorila u djevojku neobične, pomalo vilinske ljepote. To nije bila ona upadljiva ljepota Lukea O'Neilla, ni profinjena ljepota njene majke. Bila je lijepo iako ne izuzetno lijepo građena, više mršava nego vitka. Samo njena jarkocrvena kosa bila je nešto posebno. Na pozornici je, međutim, bila drukčija; gledaoci su nekad ostajali pod dojmom da je lijepa kao Helena iz Troje, a nekad da je ružna kao vještica.

Arthur ju je prvi put primijetio na satu glume, kad je trebalo da recitira odlomak iz Conradova *Lorda Jima*, služeći se raznim naglascima. Bila je izvanredna, zaista izvanredna; osjetio je da je sam Albert Jones uzbuđen, i konačno je shvatio zašto joj Al posvećuje toliko vremena. Bila je rođeni pantomimičar, ali i nešto mnogo više od toga; svaka riječ koju je izgovorila živjela je svojim životom. A iznad svega toga bio je njen glas, taj divni dar prirode bez kojeg glumica ne može biti velika glumica — dubok, promukao, prodoran.

Kasnije, kad ju je vidio kako sjedi sa šalicom čaja u ruci i otvorenom knjigom na koljenima, prišao je i sjeo do nje.

— Što to čitate?

Podigla je pogled i osmjehnula se.

— Prousta.

— Ne mislite li da je pomalo dosadan?

— Proust dosadan? Onima koji ne vole ogovaranja dosadan je, sigurno. Jer on je u biti to, znate. Opasna stara tračibaba.

Obuzeo ga je nelagodan osjećaj da se ona osjeća intelektualno superiornom, ali joj nije zamjerio. Takva je zato što je mlada.

— Čuo sam kako ste recitirali Conrada. Bili ste izvanredni.

— Hvala.

— Možda bismo mogli jednom zajedno popiti kavu i porazgovarati o vašim planovima?

— Ako želite — rekla je i vratila se Proustu.

Bio je sretan što je predložio kavu, a ne večeru; žena mu je odobravala ograničen džeparac i nije bio siguran da bi Justine na večeru uzvratila onom zahvalnošću koja bi opravdala izdatak. Ostao je, međutim, pri svom pozivu i odveo je u jednu mračnu kavanicu na kraju Elizabeth Streeta, gdje je bio relativno siguran da ga žena neće tražiti.

Justine je u samoobrani naučila pušiti, jer joj je bilo već dosadno da kao dobra djevojčica stalno odbija ponuđene cigarete. Kad su sjeli, izvadila je cigarete iz torbice, novu kutiju, i oprezno uklonila celofan s gornjeg dijela, pazеći da ne skine i ostatak omota s kutije. Arthur je s uživanjem i zainteresirano pratio njene stalожene pokrete.

— Čemu tolika muka? Jednostavno zguli taj celofan i baci ga!

— Kakva neurednost!

Uzeo je kutiju i zamišljeno pomilovao prstom netaknuti omot.

— Sad, da sam jedan od učenika slavnog Sigmunda Freuda...

— Da si Freud, što bi bilo? — Podigla je pogled i ugledala konobaricu kako stoji kraj stola. — Cappuccino, molim.

Nije mu bilo pravo što je sama naručila za sebe, ali nije rekao ništa, nastojeći sačuvati kontinuitet svojih misli.

— Bečku kavu, molim. A sad, vraćajući se onome što sam rekao o Freudu, pitam se što bi on rekao na ovo? Možda bi zaključio...

Uzela je kutiju iz njegove ruke, otvorila je, izvukla cigaretu i sama je pripalila, ne dajući mu vremena da potraži šibice.

— Da?

— Rekao bi, možda, da voliš čuvati opne netaknute, što kažeš?

Njen je smijeh zaparao dimom ispunjeni zrak, natjeravši nekolicinu muškaraca da se radoznalo okrenu.

— To bi rekao? Je li to neki zaobilazni način da me upitaš jesam li još nevina, Arthure?

Zbunjen, nekoliko je trenutaka ostao bez riječi.

— Justine! Već vidim da te, uz ostalo, moram naučiti i finoј umjetnosti neizravnog govora.

— Uz ostalo, Arthure? — Spustila je laktove na stol a oči su joj svjetlucale u polumraku.

— Pa sad, sigurno postoji nešto što želiš naučiti.

— Ja sam, u stvari, prilično obrazovana.

— U svakom pogledu?

— Bože, ti zaista znaš naglašavati riječi! Odlično, moram zapamtiti kako si to rekao.

— Postoje stvari koje se mogu naučiti samo neposrednim doživljajem — rekao je tiho i pružio ruku da joj skloni uvojak s čela.

— Stvarno? Uvijek sam smatrala da je dovoljno promatrati.

— Da, ali što kad je u pitanju ljubav? — Pažljivo je izgovorio tu riječ, dajući joj neku posebnu dubinu. — Kako možeš igrati Juliju a ne znati što je ljubav?

— Dobar argument. Slažem se.

— Jesi li ikad bila zaljubljena?

— Nisam.

— Znaš li išta o ljubavi? — Ovog puta stavio je naglasak na išta.

— Ne znam pod bogom ništa.

— Ah! Freud bi, znači, bio u pravu, zar ne?

Uzela je kutiju s cigaretama i pažljivo, osmjehujući se, pogledala celofanski omot.

— U nečemu, možda.

Brzo je uhvatio kutiju, svukao celofan i neko ga vrijeme držao na dlanu, a onda ga dramatično zgužvao i bacio u pepeljaru. Celofan se, pucketajući širio i ispravljao.

— Volio bih, ako mogu, da te naučim što znači biti žena.

Nekoliko je trenutaka šutjela, pažljivo promatrajući trzanje celofana u pepeljari, a onda kresnula šibicu i zapalila ga.

— Zašto ne? — rekla je, obraćajući se kratkotrajnom plamenu. — Da, zašto ne?

— Želiš li da to bude uz mjesecinu, ruže i strastveno uzdisanje, ili kratko i oštro, kao strijela? — recitirao je, s rukom na srcu.

Nasmijala se.

— Zaboga, Arthure! Što se mene tiče, nadam se da će strijela biti dugačka i oštra. Samo bez mjesecine i ruža, molim! Moj želudac ne može podnijeti strastveno uzdisanje.

Promatrao ju je, pomalo tužno, i zavrteo glavom.

— Oh, Justine! Nema želuca koji ne može podnijeti strastveno udvaranje... pa ni tvoj nije takav, hladnokrvna mlada vestalko! Jednog dana sama ćeš se uvjeriti u to. Poželjet ćeš da ti se netko strastveno udvara.

— Pih! — rekla je i ustala. — Hajde, Arthure, obavimo to prije nego što se predomislim.

— *Sada?* Večeras?

— A zašto ne, zaboga? Imam dovoljno da platim hotel ako si ti bez novca.

Hotel »Metropole« nije bio daleko; odšetali su se do hotela kroz pospane ulice, s rukom ispod ruke, smijujući se. Bilo je vrijeme kad su se gosti restorana već razišli kućama a kazališne predstave još nisu završene, pa je na ulicama "bilo malo ljudi, tek poneka grupica američkih mornara s ratnih brodova što su doploveli u posjet luci, i poneka djevojka koja je razgledala izloge, ispod oka promatrajući mornare. Nitko nije obraćao pažnju na njih, što je sasvim odgovaralo Arthuru. Ušao je u drogeriju i izišao sav ožaren. Justine ga je čekala vani.

— Sad smo spremni, ljubavi.

— Što si kupio? Prezervative?

Lice mu se iskrivilo.

— Nipošto. S prezervativom čovjek dolazi ženi kao umotan u *Reader's Digest*... prava maškarada. Ne, kupio sam žele za tebe. Uzgred, otkud ti znaš za prezervative?

— Nakon četiri godine provedene u katoličkom internatu? Što misliš da smo radile? Molile se? — Nasmijala se. — Priznajem da nismo radile ništa naročito, ali pričale smo o svemu.

Gospođa i gospodin Smith konačno su se našli u svom kraljevstvu, koje s obzirom na tadašnje hotelske sobe u Sydneyju i nije bilo tako loše. Dani Hiltona još nisu bili došli. Soba je bila prostrana, s prekrasnim pogledom na sidnejsku luku i most. Bila je bez kupaone, naravno, ali na mramornom postolju stajao je velikumivaonik a pored njega bokal, sasvim u skladu s masivnim, starinskim viktorijskim namještajem.

— E pa, što treba da radim? — upitala je, navlačeći zastore. — Lijep pogled, zar ne?

— Lijep je. A što se tiče onoga što treba da radiš, treba da svučesh gaćice, naravno.

— Ništa drugo? — upitala je nestašno.

Uzdahnua je.

— Svući se potpuno, Justine! Nema pravog uživanja dok ne osjetiš kožu na koži.

Odlučno i brzo odbacila je odjeću, bez imalo ustručavanja, legla na krevet i raširila noge.

— Je li dobro ovako, Arthure?

— Bože! — rekao je, pažljivo slažući hlače. Njegova supruga uvijek je provjeravala da nisu slučajno zgužvane.

— Što je? U čemu je problem?

— Ti si prava ridokosa, zar ne?

— Što si očekivao, nojevo perje?

— Neozbiljne primjedbe ne pridonose pravom raspoloženju, draga, zato prestani, i to smjesta! — Uvukao je trbuh, okrenuo se, prišao krevetu, legao do Justine i počeo je ljubiti, po licu, zatim po vratu i lijevoj dojci. — Mmmm, divna si! — Njegove su je ruke stegle. — Zar nije lijepo ovako?

— Pa, mislim da jest. Da, *prilično* je lijepo.

Zavladala je tišina, isprekidana samo zvukom poljubaca i povremenim uzdasima. U podnožju kreveta stajao je starinski toaletni stol. Neki erotski nadahnuti raniji stanar nagnuo je ogledalo tako da se u njemu mogla vidjeti čitava ljubavna arena.

— Ugasi svjetlo, Arthure!

— Ne, draga, nikako! Lekcija broj jedan. Ništa u ljubavi nije takvo da ne može podnijeti svjetlost.

Nakon što je prstima obavio pripreme radnje i ubacio žele tamo gdje je trebalo, Arthur se konačno smjestio između djevojčinih nogu. Usprkos izvjesnom bolu, sasvim dobro raspoložena, ako ne uzbuđena, a ono ispunjena nekim majčinskim osjećajem, Justine je preko Arthurovog ramena gledala ravno u ogledalo pri dnu kreveta.

Skraćene, njihove noge izgledale su neobično — njihove preplanule, stisnute između njenih, glatkih i bijelih; najveći dio slike u ogledalu zauzimala je, međutim, Arthurova stražnjica, i dok je manevrirao, njene su se polutke širile i skupljale, skakutale gore-dolje, a iz procijepa između dvije polulopte provirivala su dva čuperka žutih dlaka i veselo joj mahala.

Justine je pogledala jednom, zatim ponovo. Svom je snagom pritisnula šakom usta, gušeći se i stenjući.

—Evo, evo, draga, sve je u redu! Već sam te probio, neće te više toliko boljeti — šapnuo je.

Njene grudi počele su se nadimati; zagrlio ju je čvršće, neartikulirano tepajući nešto.

Znenada je zabacila glavu, iz njenih usta izbio je dug, dugo zadržavani jauk, koji se sa svakim grcajem sve više pretvarao u grohotan smijeh. I što je on, bijesan, više malaksavao, ona se sve više smijala, bespomoćno pokazujući prstom prema podnožju u kreveta, dok su joj suze tekle niz lice. Čitavo joj se tijelo grčilo, ali ne onako kako je to jadni Arthur očekivao.

Justine je u mnogo čemu bila bliža Daneu nego njihova majka, a ono što su oboje osjećali prema majci pripadalo je samo majci. To nije nimalo utjecalo na ono što su osjećali jedno prema drugom. Ti njihovi osjećaji bili su iskovani vrlo rano, a s vremenom su samo jačali. U vrijeme kad se majka oslobodila svojih obaveza na Droghedi, bili su već dovoljno veliki da pišu zadaće što su ih dobivali putem dopisne škole, sjedeći za kuhinjskim stolom gospođe Smith. Navika da nalaze oslonac jedno u drugom učvršćena je tako za sva vremena.

Iako su po karakteru bili sasvim različiti, imali su u mnogo čemu isti ukus, a ono u čemu se nisu slagali tolerirali su jedno kod drugog s instinktivnim poštovanjem, kao nuždan začim razlike. Vrlo su dobro poznavali jedno drugo. Njena prirodna tendencija bila je da osuđuje ljudske mane drugih a ignorira vlastite, dok je on uvijek nastojao shvatiti i oprostiti drugima, ali se zato nemilosrdno odnosio prema svakoj svojoj mani. Ona se osjećala nepobjedivo jakom, a on je sebe smatrao opasno slabim.

Sve to skupa na kraju se pretvorilo u gotovo savršeno prijateljstvo, u ime kojeg ništa nije bilo nemoguće. Kako je, međutim, Justine bila mnogo govornija, Dane je uvijek znao više toga o njoj i njenim osjećajima, nego ona o njemu. Ona je, moglo bi se reći, bila u izvjesnom smislu moralno defektna, ništa joj nije bilo sveto, i on je smatrao svojom dužnošću da je upotpunjava skrupulama koje sama nije imala. Tako je s nježnošću i sućuti, koje bi strašno smetale Justinu da je znala za njih, prihvatio ulogu pasivnog slušaoca. Ona to, međutim, nije primjećivala, jer je on pažljivo slušao sve i svašta otkako je bio dovoljno star da uopće sluša.

— Pogodi što sam sinoć radila? — upitala je, pažljivo namještajući veliki slamni šešir, tako da joj lice i vrat budu u sjeni.

— Prvi put si igrala veću ulogu — rekao je Dane.

— Gluposti! Kao da ti ne bih rekla da dođeš i vidiš me. Pogađaj ponovo!

— Konačno si izvukla batine koje je Bobbie bila namijenila Billie.

— Hladno kao maćehina sisa.

Slegnuo je ramenima, odustajući.

— Nemam pojma.

Sjedili su u Domainu na travi, a iznad njih se uzdizala gotička struktura katedrale Saint Mary's. Dane je preko telefona nazvao Justinu, rekao joj da će prisustvovati nekoj posebnoj ceremoniji u katedrali i predložio da se prije toga nađu u Domainu. Odmah je pristala; umirala je od želje da mu priča o svom posljednjem doživljaju.

Pred kraj posljednje godine školovanja u Riverviewu, Dane je u školi bio kapetan ragbi tima, rukometnog i teniskog tima, i apsolutno najbolji učenik u svojoj generaciji. Sa sedamnaest godina, bio je visok metar osamdeset, glas mu se ustalio u definitivni bariton, a nekim je čudom izbjegao sve neugodne popratne pojave puberteta, kao što su bubuljice, nespretnost i skakutava Adamova jabučica. Bio je plavokos i zato se još nije morao brijati, ali u svemu drugom više je izgledao kao mladić nego kao dječak koji još ide u školu. Odavala ga je samo uniforma Riverviewa.

Bio je topao, sunčan dan. Dane je skinuo šešir i ispružio se na travi. Justine je sjedila do njega podvijenih nogu, rukama obuhvativši koljena kako bi bila sigurna da joj je svaki izloženi dio kože zaklonjen od sunca. Lijeno je otvorio jedno plavo oko i pogledao je.

— Što si to radila sinoć, Jus?

— Izgubila sam nevinost. Bar *mislim* da sam je izgubila.

Širom je otvorio oči.

— Jesi li poludjela?

— Pih! Bilo je krajnje vrijeme, mislim. Zar mogu biti dobra glumica ako ne znam što se događa između muškarca i žene?

— Trebalo je da se čuvaš za čovjeka za koga ćeš se udati.

Lice joj se iskrivilo u prezirnu grimasu.

— Poštenja mi, Dane, ti si ponekad tako konzervativan da me je naprosto sramota! Zamisli da čovjeka za koga ću se udati ne sretnem do svoje četrdesete godine! Što bi, po tvome, trebalo da radim? Da se čuvam sve to vrijeme? Hoćeš li ti

tako uraditi, čuvati se za brak?

— Ne vjerujem da ću se ikad oženiti.

— E pa, ne vjerujem ni ja da ću se udati. U tom slučaju, treba li da vežem plavu vrpču oko te svoje nevinosti i čuvam je u svom nepostojećem ormaru nada? Ne želim umrijeti pitajući se što sam propustila.

Nasmijao se.

— E, sad više nećeš. — Okrenuo se na trbuh, podbočio bradu rukama i pogledao je zamišljeno, zabrinuto. — Je li bilo sve u redu? Hoću da kažem, je li bilo grozno? Je li ti se zgdilo?

Stisnula je usne, pokušavajući da se sjeti.

— Ne, nije mi se zgdilo, to nikako. Nije bilo ni grozno. S druge strane, nikako mi nije jasno oko čega svi dižu takvu galamu. Najviše što mogu reći, to je da je ugodno. A nisam za to odabrala bilo koga; odabrala sam vrlo privlačnog muškarca, i dovoljno iskusnog da zna što radi.

Uzdahnua je.

— Stvarno si šašava, Justine! Bilo bi mi mnogo draže da si rekla: »Nije baš neki ljepotan, ali sreli smo se i nisam imala snage da se oduprem.« Tvrđnju da ne možeš čekati dok se ne udaš, mogu prihvatiti, ali to je ipak nešto što se želi zbog osobe s kojom te nešto veže. Nikad zbog samog akta, Jus! Nimalo se ne čudim što nisi oduševljena.

Trijumfalni izraz nestao je s njenog lica.

— Oh, vrag da te nosi, sad se osjećam kao da sam uradila nešto strašno. Da te ne poznajem, rekla bih da me osuđuješ... ili bar moje motive.

— Ali ti me poznaješ, zar ne? Nikad te ne osuđujem ni zbog čega, ali tvoji su motivi ponekad naprosto glupi. — Počeo je govoriti zvučnim, monotonim glasom. — Ja sam glas tvoje savjesti, Justine O'Neill.

— Ti si običan klaun. — Zaboravivši na sunce, bacila se u travu do njega, tako da joj ne može vidjeti lice. — Čuj, ti znaš zašto, zar ne?

— Oh, Jussy — rekao je tužno, ali je odmah zaboravio ono što je htio dodati, jer je progovorila ona, oštro, čak i grubo.

— Nikad, nikad, *nikad* neću voljeti nikoga! Oni koje voliš, ubijaju te! Oni za kojima čezneš, ubijaju te! Ubijaju, kažem ti!

Uvijek ga je boljelo što se ona osjeća lišena ljubavi, utoliko više što je znao da je

sam uzrok tome. Ako je postojao neki bitni razlog zašto mu je ona bila toliko važna, bila je to činjenica što ga je voljela ne predbacujući mu ništa, što nikad ni na trenutak nije osjetio da ljubomora ili negodovanje zasjenjuju njenu ljubav prema njemu. Za njega, činjenica da se ona kreće po periferiji dok se on nalazi u samom središtu, bila je okrutna. Molio se i molio da se situacija promijeni, ali ništa se nije mijenjalo. To nije umanjivalo njegovu vjeru, samo je u njemu izazivalo sve snažniji osjećaj da će jednom, negdje, platiti za sve te emocije kojima je bio obasut na njen račun. Ona je to primala dobrohotno i uspijevala je čak uvjeriti samu sebe kako joj je u toj vanjskoj orbiti sasvim lijepo, ali on je osjećao da je to ipak boli. On je znao. U njoj je bilo toliko toga vrijednog ljubavi, a u njemu toliko malo! Sve to nije mogao protumačiti drukčije nego da mu je lavovski dio ljubavi pripao zbog fizičke privlačnosti, zbog prilagodljivije prirode, zbog svoje sposobnosti da komunicira s majkom i ostalim stanovnicima Droghede. I zato što je muško. Nije mu moglo promaći ništa osim onoga što zaista nikako nije mogao znati, i zato je uživao povjerenje i prijateljstvo Justine lakvo ona nikome drugom nije iskazivala. Justine je držala do majke mnogo više nego što je bila spremna priznati.

» Ali ja ću izravnan račun«, pomislio je. » Ja sam imao sve, i već ću to nekako platiti, nadoknaditi ono što joj je oduzeto.«

Izenada je pogledao na sat i elastičnim se pokretom uspravio. Ma koliko njegovih dugovi sestri bili veliki, nekome drugom dugovao je još više.

— Moram ići, Jus.

— Ti i ta tvoja prokleta Crkva! Kad ćeš jednom prerasti te gluposti?

— Nikad, nadam se.

— Kad ću te vidjeti?

— E pa, danas je petak znači sutra, u jedanaest sati na ovom istom mjestu.

— Dobro, budi dobar dečko.

Bio je načinio već nekoliko koraka, na glavi je opet imao šešir, dio uniforme Riverviewa, kad se okrenuo i osmjehnuo se.

— Jesam li ikad bio što drugo?

Nasmijala se.

— Hvala bogu, nisi. Ti si previše dobar da bi bio stvaran. Ja sam ona koja uvijek zapada u nevolje. Do viđenja sutra.

U predvorju katedrale Saint Mary's, Dane je tiho otvorio velika, crvenom kožom

obložena vrata i ušao. Rastao se s Justinom nešto ranije nego što je bilo potrebno, zato što je uvijek volio doći u crkvu prije nego što se napuni, prije nego što je ljudi ispunje svojim uzdasima, kašljanjem, šuškanjem i šaputanjem. Bilo je neusporedivo ugodnije kad bi se našao sam u crkvi. Na glavnom oltaru sakristijan je palio svijeće; klerik zaključio je nepogrešivo. Pognute glave, kleknuo je i prekrizio se kad je prošao ispred tabernakuluma, a onda se tiho uvukao u klupu.

Na koljenima, položivši glavu na prekrizene ruke, pustio je da mu misli slobodno lutaju. Nije se sabrano molio nego se naprosto stapao s atmosferom, koju je osjećao kao zgusnutu ali ipak eteričnu, neopisivo svetu, nadahnjivačku. Činilo mu se da se pretvara u plamičak jedne od malih svjetiljki s crvenim staklom u svetištu, u žžak koji uvijek treperi kao da će se svakog trenutka ugasiti, crpeći snagu iz posudice s nekom životvornom tekućinom, istrajno zračeci svjetlost u daleke tamne prostore. U crkvi, Dane je nalazio mir, oslobođenje od tjelesnosti i ljudskog identiteta, zaborav. Nigdje se nije osjećao tako potpun, tako pomiren sa samim sobom, tako daleko od svega bolnog. Trepavice su mu se spustile, oči zatvorile.

Na koru s orguljama začuli su se koraci, zatim šištanje, istiskivanje zraka iz cijevi. Dječjački zbor katedrale Saint Mary's okupljao se na probu prije predstojećeg obreda. Bio je to običan blagoslov što se drži petkom u podne, ali jedan od Daneovih prijatelja i učitelja iz Riverveva slavio je tim blagoslovom jubilej, i Dane je želio da ga čuje.

Orguljaš je odsvirao nekoliko glasnih akorda a zatim prešao u tihu pratnju, puštajući da se prema čipkastim kamenim lukovima podigne nad zemaljski dječjački glas, tanak, visoki i blag, prožet takvom nebeskom čistoćom da su malobrojni vjernici u velikoj katedrali nesvjesno zatvorili oči, ispunjeni tugom za onim što se nikad neće vratiti.

*Panis angelicus,
Fit panis hominum,
Dat panis coelicus Figuris terminum.
O res mirabilis,
Manducat Dominus,
Pauper, pauper,
Servus et humilis...*

» Kruh anđeoski, nebeski kruh, stvar čudesna. Iz dubina zovem te, o Gospodine; Gospodine, čuj moj glas! Neka uho tvoje usliši poniznu molbu moju. Ne okreći se od mene, Gospodine, ne okreći se. Jer ti si moj vladar, moj gospodar, moj Bog, a ja sam tvoj ponizni sluga. U tvojim očima vrijedi samo jedno — dobrota. Tebi nije važno jesu li tvoje sluge lijepe ili ružne. Tebi je važno samo srce; u tebi sve zacjeljuje, u tebi nalazim mir.«

» Bože, ovdje sam osamljen. Molim te da što brže prođe ovaj jad životni. Oni ne mogu shvatiti da ja, ovaako nadaren, osjećam ovaj život kao jad. Ali ti to znaš, i tvoja je utjeha jedino što me drži. Nije važno što ćeš zahtijevati od mene, Gospodine, sve ću dati, jer te volim. A ako se usudim nešto zatražiti od tebe, tražit ću samo da u tebi zauvijek zaboravim sve ostalo...«

— Neobično si šutljiva, mama — rekao je Dane. — O čemu to razmišljaš? O Droghedi?

— Ne — rekla je Meggie pospano. — Mislim o tome kako starim. Jutros sam otkrila u kosi nekoliko sijedih vlasi, a i kosti me bole.

— Nikad nećeš ostarjeti, mama — rekao je, tješeći je.

— Željela bih da je tako, dragi moj, ali na žalost nije. Počinjem osjećati potrebu za ovim arteškim zdencem, što je siguran znak starosti.

Ležali su na toplom zimskom suncu, na ručnicima prostrtim na travi pokraj arteškog zdenca. Na suprotnom kraju bazena grmjela je i pljuštala kipuća voda, šireći oko sebe prodoran miris sumpora. Bilo je to jedno od velikih zimskih zadovoljstava, plivati u bazenu arteškog zdenca. » Topla sumporna voda odnosi sve bolove što su ih donosile godine,« mislila je Meggie i okrenula se na leđa, s glavom u sjeni oborenog debla, na kojem su ona i otac Ralph nekad davno sjedili. Vrlo, vrlo davno; bilo joj je teško prizvati čak i najmanji odjek onoga što je osjećala kad ju je Ralph poljubio.

Čula je kako Dane ustaje i otvorila oči. On je uvijek bio njena beba, njen slatki dječarac. Iako je s vlasničkim ponosom promatrala kako raste i mijenja se, činila je to uvijek sa slikom nasmijane bebe projicirane preko lica mladića. Još nije bila primijetila da on više ni u kom pogledu nije dijete.

Ta spoznaja bljesnula je u glavi Meggie upravo tog trenutka, dok je promatrala njegov lik u kratkim pamučnim kupaćim gaćicama što se ocrtavao prema prozračnom plavom nebu.

Bože, sve je prošlo! Djetinjstvo, dječjačko doba... *On je muškarac*. Ponos, protest, ženski zanos što prodire do srži, strašno predosjećanje neke neumitne tragedije, bijes, obožavanje, tuga — sve to, i još mnogo više, osjećala je Meggie promatrajući svog sina. Strašno je stvoriti čovjeka, a još strašnije stvoriti takvog čovjeka. Takvog pravog muškarca, tako lijepog muškarca!

Ralph de Bricassart, dopunjen nečim njenim. Kako da ne bude dirnuta promatrajući u punoj mladosti tijelo muškarca koji se u ljubavi sjedinio s njom? Zatvorila je oči, postidjena; nije željela da o svom sinu misli kao o muškarcu. Da li i on danas, kad je pogleda, vidi u njoj ženu, ili je ona još uvijek ono što se definira divnom riječju *mama*? Neka ga vrag nosi, neka ga vrag nosi! Kako se usudio da odraste?

— Znaš li ti što o ženama, Dane? — upitala je iznenada, ponovo otvorivši oči.

Osmjehnuo se.

— Misliš na ono o pčelama i pticama?

— To sigurno znaš, nije ti uzalud Justine sestra. Kad je otkrila što piše u udžbenicima fiziologije, svima je pričala o tome. Ne, htjela sam te pitati jesi li nešto od onoga što je Justine tako klinički analizirala primijenio u praksi?

Odmahnuo je glavom na način koji je značio negativan odgovor, spustio se pored nje u travu i pogledao je u oči.

— Čudno je što me to pitaš, mama. Već odavno želim porazgovarati o tome s tobom, ali nisam znao kako da počnem.

— Tek ti je osamnaest godina, dragi. Nije li malo prerano da razmišljaš o tome kako da primijeniš teoriju u praksi? — Tek osamnaest godina. Tek Već je muškarac, zar ne?

— Upravo sam o tome htio razgovarati s tobom. Da je nikad ne primijenim u praksi.

Zašto je taj vjetar što puše od Velikog Razvodnog Gorja tako hladan? Čudno kako to dosad nije primijetila. Gdje je njen ogrtač?

— Da je nikad ne primijeniš u praksi — rekla je tupo, ne kao pitanje.

— Tako je. Ne želim to. Ne mogu reći da nisam razmišljao o tome, da nisam razmišljao o tome kako bi bilo imati ženu i djecu. Jesam, razmišljao sam, ali ne mogu... U meni nema dovoljno mjesta za ljubav prema njima i prema Bogu, bar ne za onakvu ljubav prema Bogu kakvu ja želim. Znam to već odavno. U stvari, ne

sjećam se vremena kad nisam bio svjestan toga, i što sam postajao stariji, moja ljubav prema Bogu postajala je sve jača. To je velik misterij, ljubav prema Bogu.

Meggie je ležeći gledala u te mirne, duboke plave oči. Ralphove oči, kakve su nekad bile. U njima je, međutim, plamsalo nešto čega u Ralphovim očima nije bilo. Je li to postojalo i kod njega kad mu je bilo osamnaest godina? Je li postojalo? Je li to nešto što čovjek može osjećati samo kad mu je osamnaest godina? Kad je ona stupila u Ralphov život, bio je deset godina stariji. Njen je sin mistik, to je oduvijek znala, ali nije vjerovala da je u bilo kojem razdoblju svog života Ralph bio sklon mistici. Usta su joj bila potpuno suha; čvršće je stegla ogrtač oko svojih bolnih kostiju.

— I tako sam upitao sebe — nastavio je Dane — što bi trebalo da uradim kako bih mu pokazao koliko ga volim. Borio sam se s odgovorom dugo vremena, nisam htio da ga vidim. Zato što sam želio i živjeti kao muškarac, da, želio sam... Znao sam, međutim, kakav će biti ishod, znao sam... Postoji samo jedno što mu mogu ponuditi, postoji samo jedan način da mu pokažem da u mom srcu ništa neće zauzeti mjesto ispred njegovog. Moram mu ponuditi njegovog jedinog suparnika; to je žrtva koju traži od mene. Ja sam njegov sluga, i suparnika neće imati. Morao sam odabrati. On će mi dopustiti da imam sve, da uživam u svemu, osim toga. — Uzdahnuo je, čuplajući vlat trave. — Moram mu pokazati da shvaćam zašto mi je prilikom rođenja dao tako mnogo. Moram mu pokazati da shvaćam koliko je moj život kao muškarca nevažan.

— Ne smiješ, neće ti to dopustiti! — viknula je Meggie; njena ruka uhvatila je njegovu i stegla je. Kako mu je koža glatka, i kako se ispod nje naslućuje snaga... Kao Ralphova. *Kao Ralphova!* Što kaže, da neće dopustiti nijednoj djevojci da polaže ruku na nju, neće joj dati to pravo!

— Postat ću svećenik — rekao je Dane. — Potpuno ću se predati služanju našem Gospodinu, dat ću mu sve što jesam i što imam, kao njegov svećenik Siromaštvo, čistota, poslušnost. On od njih odabranih slugu zahtijeva ništa manje nego sve. Znam da neće biti lako, ali ću to učiniti.

Taj pogled u njenim očima! Kao da ju je ubio, kao da ju je nogama smrvio u prah. Nije znao da će i to morati pretrpjeti; zamišljao je da će biti ponosna, da će biti sretna što daje svog sina Gospodinu. Rekli su mu da će biti oduševljena, uzbuđena, da će svim srcem podržati njegovu odluku! Umjesto toga, sad zuri u njega kao da je to što će postati svećenik jednako smrtnoj presudi!

— To je jedino što sam oduvijek želio biti — rekao je, promatrajući te umiruće

oči. — Oh, mama, zar me ne shvaćaš? Nikad, nikad nisam želio postati ništa drugo nego samo svećenik! *Ne mogu* biti ništa drugo nego svećenik!

Ruka joj je ispustila njegovu; pogledao je i vidio na ruci bijeli otisak njenih prstiju, i male polumjesce na koži gdje su se njeni nokti zabili u nju. Zbacila je glavu i počela se smijati, sve glasnije. Bio je to jeziv, histeričan, gorak, preziran smijeh.

— Oh, ovo je previše dobro da bi bilo istinito! — promrmrljala je kad je konačno povratila dah, brišući drhtavom rukom suze iz kutova očiju. — Kakva nevjerojatna ironija! Ružin pepeo, rekao je one noći dok smo jahali prema arteškom zdencu. Ja, međutim, nisam shvatila što to znači. Od pepela si postao, u pepeo ćeš se pretvoriti! Pripadaš Crkvi, i Crkva će te uzeti. Oh, to je predivno, predivno! Neka Bog sprži Boga, to je sve što mogu reći. Prokleti Bog! Najveći neprijatelj žena, eto što je taj tvoj Bog! Sve što pokušamo stvoriti, on nastoji razoriti!

— Oh, nemoj! Nemoj, mama, nemoj! — Plakao je zbog nje, zbog njenog bola, ne shvaćajući ni njen bol ni riječi koje je izgovorila. Suze su mu potekle i pekde ga u srcu; žrtvovanje je već počelo, iako na način o kojem nije ni sanjao. Plakao je zbog nje, ali je znao da ni radi nje neće odustati od svoje žrtve, žrtvu mora prinijeti, i što bude teže prinijeti je, to će u očima gospodina biti dragocjenija.

Natjerala ga je da zaplače, a još nikad nije plakao zbog nje. Odlučno je ugušila svoj bijes i bol. Ne, ne smije mu ništa nametati. Ono što jeste stvorili su od njega njegovi geni. Ili njegov Bog. Ili Ralphov Bog. On je svjetlo njenog života, njen sin. Ne smije patiti zbog nje, nikad!

— Ne plači, Dane — šapnula je, milujući tragove gnjeva na njegovoj ruci.

— Oprosti, nisam htjela... Izenadio si me, to je sve. Sretna sam zbog tebe, zaista jesam. Zašto ne bih bila? Izenadio si me, jednostavno nisam očekivala nešto slično, to je sve. — Nasmijala se, pomalo nesigurno. — Tresnuo si me time kao kamenom.

Oči su mu se razbistrile; pogledao ju je, pomalo s nepovjerenjem. Zašto mu se javila misao da ju je ubio? Majčine oči bile su kakve su oduvijek bile, pune ljubavi, pune života. Snažne mlade ruke privukle su je i čvrsto stegle.

— Sigurna si da nemaš ništa protiv?

— Protiv? Kako bi jedna dobra katolička majka mogla imati nešto protiv toga da joj sin postane svećenik? To je nemoguće! — Naglo se uspravila. — Brrr! Zahladjelo je! Vratimo se kući!

Nisu dojahali na konjima, nego se dovezi u Landroveru, automobilu sličnom Jeepu. Dane je sjeo za upravljač, njegova majka do njega.

— Jesi li već odlučio kamo ćeš? — upitala je Meggie, savladavajući jecaj, sklanjajući raščupanu kosu s čela.

— U Saint Patrick College, mislim. Bar dok ne stanem na noge. Možda bih kasnije mogao stupiti u neki red. Volio bih stupiti u jezuitski red, ali nisam sasvim siguran bi li bilo najbolje odmah stupiti u Družbu Isusovu.

Meggie je zurila kroz prednje staklo, mutno od razbijenih kukaca, u žutosmeđu travu.

— Ja imam mnogo bolju ideju, Dane.

— Da? — Morao se usredotočiti na vožnju. Staza je vijugala, i na njoj je uvijek bilo srušenih stabala.

— Poslat ću te u Rim, kardinalu de Bricassartu. Sjećaš ga se, zar ne?

— Da li ga se sjećam? Kakvo pitanje, mama! Ne bih ga zaboravio ni za milijun godina! On je moj uzor savršenog svećenika. Kad bih mogao biti svećenik kakav je on, bio bih beskrajno sretan!

— Savršeno je ono što savršeno djeluje — rekla je Meggie oporo. — Poslat ću te njemu zato što znam da će voditi računa o tebi, mene radi. Možeš stupiti u sjemenište u Rimu.

— Ozbiljno govoriš, mama? Stvarno? — Zabrinutost je izbrisala radost s njegova lica. — Imamo li dovoljno novaca za to? Bilo bi mnogo jeftinije da ostanem u Australiji.

— Zahvaljujući tom istom kardinalu de Bricassartu, dragi moj, nikad nećeš osjetiti nedostatak novca.

Kad su stigli do kuhinje, gurnula ga je unutra.

— Idi reci djevojkama i gospođi Smith — rekla je.

Bit će izvan sebe.

Polako, s naporom stavljajući nogu pred nogu, Meggie se dovukla do velike kuće i ušla u salon, u kojem Fee nekim čudom nije radila nego uz čaj razgovarala s Annom Mueller. Kad je Meggie ušla, po izrazu njenog lica smjesta su zaključile da se dogodilo nešto ozbiljno.

Već osamnaest godina Muellerovi su redovito dolazili na Droghedu, i činilo se da će uvijek tako ostati. Luddie Mueller je, međutim, jesenas iznenada umro, i Meggie je smjesta napisala pismo Anni u kojem ju je pozvala da se definitivno preseli na Droghedu. Mjesta je bilo dovoljno, a kućice za goste osiguravale su u svako doba

željeni mir; za stan i hranu mogla je plaćati, ako joj ponos nije dopuštao drukčije, iako je domaćinstvo raspolagalo s dovoljno sredstava i za tisuću stalnih gostiju. Meggie je u tome vidjela priliku da se oduži za pomoć pruženu u toku godina osamljenosti u Queenslandu, a njen prijedlog Anne je prihvatila kao spas. Himmelhoch je bio strahovito pust bez Luddieja. Ipak, nije prodala imanje, nego ga je povjerila upravitelju. Poslije njene smrti trebalo je da ga naslijedi Justine.

— Što se dogodilo, Meggie? — upitala je Anne.

Meggie je sjela.

— Mislim da me je pogodila osvetnička munja.

— Što?

— Pravo ste imale, obadvije. Rekle ste da ću ga izgubiti. Nisam vam vjerovala, mislila sam da ću uspjeti pobijediti Boga. Nikad, međutim, nije bilo žene koja bi mogla pobijediti Boga. On je muško.

Fee je natočila Meggie šalicu čaja.

— Evo, popij ovo i smiri se — rekla je kao da čaj djeluje umirujuće poput alkohola. — Kako si ga to izgubila?

— Postat će svećenik

— Zaplakala je i nasmijala se istovremeno.

Anne je uzela svoje štapove, dovukla se do mjesta gdje je sjedila Meggie, sjela na priručje naslonjača i pomilovala je po crvenkasto-zlatnoj kosi.

— Oh, draga! Pa nije baš tako strašno!

— Ti znaš za Danaea? — upitala je Fee Anne.

— Oduvijek sam znala — rekla je Anne.

Meggie je došla ksebi.

— Nije tako strašno? Pa to je početak kraja, zar ne shvaćate? To je odmazda. Ukrala sam Ralpa Bogu, i to sad plaćam svojim sinom. Rekla si mi da je to krađa, mama, sjećaš li se? Nisam htjela da ti vjerujem, ali bila si u pravu, kao i uvijek

— Ići će u Saint Patrick? — upitala je Fee praktično.

Meggie se nasmijala malo normalnije.

— To ne bi bilo pravo plaćanje, mama. Poslat ću ga Ralphu, naravno. On je napola Ralphov, pa neka Ralph konačno uživa u njemu. — Slegla je ramenima.

— On mi je važniji od Ralpa, a znala sam da će htjeti da ide u Rim.

— Jesi li ikad rekla Ralphu za Danaea? — upitala je Anne. Nikad ranije nisu razgovarali o tome.

— Nisam, i neću mu nikad reći. Nikad!

— Toliko su slični da bi se mogao i sam sjetiti.

— Tko, Ralph? On se nikad neće sjetiti toga! To ću zadržati za sebe. Šaljem mu svog sina, samo to. Neću mu poslati *njegovog* sina.

— Čuvaj se ljubomore bogova, Meggie! — rekla je Anne tiho. — Možda još nisu izravnali račune s tobom.

— Što mi još mogu učiniti? — uzdahnula je Meggie.

Justine se razbjesnjela kad je čula vijest, iako je već tri-četiri godine predosjećala da se sprema nešto slično. Meggie se osjećala kao gromom pogođena, a Justine kao da se na nju sručio dugo očekivani ledeni tuš.

Prije svega, Justine je bila s njim u Sydneyju u školi i njoj je često povjeravao ono o čemu nije govorio majci. Justine je, prema tome, znala da je za Danaea religija stvar od životne važnosti; ne samo Bog, nego mistika katoličkih obreda. Da je rođen i odgojen kao protestant, mislila je, prešao bi na katoličku vjeru da bi zadovoljio neke potrebe svoje duše. Skromni kalvinistički bog nije bio za Danaea. Njegov bog bio je obasjan zrakama što se prelamaju kroz obojeno staklo, obavijen dimom tamjana, ukrašen čipkama i zlatnim vezom, opjevan zvucima orgulja, slavljem dostojanstvenim latinskim frazama.

Najveća — moglo bi se reći čak perverzna — ironija bila je u tome da netko tako bogato obdaren ljepotom vidi u toj ljepoti smetnju, nešto što ga sputava, i prezire je. Dane je svoju ljepotu mrzio. Izbjegavao je svaki razgovor o svom izgledu, i Justine je bila uvjerena da bi bio mnogo sretniji da je rođen ružan, sasvim neprivlačan. Donekle je i shvaćam zašto tako osjeća, i možda zato što je sama odabrala notorno narcisoidnu profesiju, bila je sklona odobravati takav odnos prema vlastitom izgledu. Nije mogla shvatiti samo što on taj svoj izgled *mrzi*, umjesto da na to jednostavno ne obraća pažnju.

Za seks nije pokazivao posebno zanimanje, nije bila sigurna zašto; možda je naučio upravo savršeno vladati svojim strastima, a možda je, bez obzira na besprijeorno tijelo, njegovom mozgu nedostajala neka važna supstancija. Prvo je bilo vjerojatnije, jer se svakog dana intenzivno bavio sportom kako bi na počinak uvijek odlazio iscrpljen. Vrlo je dobro znala da ima sasvim »normalne«, to jest heteroseksualne sklonosti, čak je znala i kakve mu se djevojke sviđaju - visoke, tamne

i temperamentne. On, međutim, jednostavno nije bio čulno probuđen; nije obraćao pažnju na osjećaje koje izaziva dodir, na mirise u zraku, nije nalazio zadovoljstva u oblicima i bojama. Da bi osjetio seksualnu privlačnost, izvor impulsa morao je biti neodoljiv, i samo u tim rijetkim trenucima on je, čini se, shvaćao da postoji ovozemaljska staza kojom ide većina muškaraca, po vlastitom izboru, dokle god mogu.

Vijest joj je saopćio jedne večeri u Cullodenu, iza kulisa, poslije predstave. Tog je dana konačno sve utanačeno s Rimom; čeznuo je da joj to kaže, iako je znao da joj se neće svidjeti. Njegovi vjerski osjećaji bili su nešto o čemu nikad nije raspravljao s njom koliko je želio, jer bi nju ubrzo spopao bijes. Kad ju je, međutim, te večeri potražio iza pozornice, više nije bio kadar prikrivati svoju radost.

— Ti si obična budala — rekla je ogorčeno.

— To je ono što želim.

— Idiot.

— Možeš me zvati kako hoćeš, ali to neće ništa promijeniti, Jus.

— Misliš da ja to ne znam? U tome nalazim potrebno emocionalno rasterećenje, to je sve.

— Mislio sam da ćeš ga, igrajući Elektru, naći na pozornici. Bila si odlična, Jus.

— Poslije ove vijesti bit ću još bolja — rekla je ljutito. — Hoćeš li stupiti u Saint Patrick?

— Ne, odlazim u Rim, kardinalu de Bricassartu. Mama je sve sredila.

— Dane, nemoj! Rim je tako daleko!

— Pa sad, zašto i ti ne bi došla u Evropu, bar u Englesku? S tvojim znanjem i talentom lako bi mogla dobiti negdje angažman, siguran sam.

Sjedila je ispred ogledala brišući s lica šminku, još u kostimu Elektre; okružene debelim crnim arabskama, njene čudne oči izgledale su još neobičnije. Polako je klimnula glavom.

— Da, mogla bih, zašto ne? — rekla je sama sebi zamišljeno. — Pa i vrijeme je da to uradim... Australija postaje premalena za mene... U redu, prijatelju! Imaš pravo! Idem u Englesku!

— Divno! Zamisli samo! Imat ću ferije, pitomci sjemeništa također imaju ferije, kao studenti na sveučilištu. Možemo ih provoditi zajedno, putovati malo po Evropi, otići kući na Droghedu... Oh, Jus, sve sam isplanirao! Sada, kad znam da nećeš biti

daleko, bit će sve savršeno.

Lice joj se ožarilo.

— Bit će, zar ne? Život ne bi bio potpun kad ne bi bilo mene da te gnjavim svojim pričama.

— Bojao sam se da ćeš to reći. — Nasmijao se. — Ozbiljno, Jus, brinem se za tebe. Volio bih da budeš negdje gdje ću te moći vidjeti s vremena na vrijeme. Tko će, inače, biti glas tvoje savjesti?

Sjeo je na pod između jednog hoplitskog šljema i strašne maske Pitije, skupivši se tako da nikome ne smeta a da je može promatrati. U Cullodenu su postojale samo dvije garderobe za istaknute glumce, ali Justine se još nije bila probila toliko visoko da dobije jednu od njih. Sjedila je u zajedničkoj garderobi, gdje je vladao velik promet.

— Taj prokleti stari kardinal de Bricassart! — rekla je. — Mrzim ga otkako sam ga prvi put vidjela.

Dane se nasmijao.

— E, da znaš, to nije točno!

— Jest! Mrzim ga od prvog trenutka.

— Ne, nije točno. Tetka Anne mi je ispričala jednu priču koju sigurno ne znaš.

— Što ne znam? — upitala je oprezno.

— Da te je on, kad si bila mala, hranio iz bočice i uspavljivao. Tetka Anne kaže da si bila strašno svojevolsna beba i da nisi voljela da te uzimaju u ruke, ali da si u njegovim rukama uživala.

— To je bezočna laž!

— Nije laž. — Nasmijao se. — Bilo kako bilo, zašto ga sad toliko mrziš?

— Jednostavno ga mrzim. Izgleda kao stari jastreb, od njega me hvata muka.

— Ja ga volim. Uvijek sam ga volio. Savršen svećenik, kako je to za njega rekao otac Watty. Mislim da zaista jest.

— E pa, jebi ga onda!

— Justine!

— Šokirala sam te ovog puta, jesam li? Kladam se da nikad nisi ni pomislio da znam tu riječ.

Oči su mu zasvjethylale.

— A znaš li što znači? Reci mi, Jussy, reci mi ako znaš?

Nikad se nije mogla oduprijeti kad bi je on počeo zadirkivati; i njoj su oči zaiskrile.

— Bit ćeš pop, budalo, i ako dosad nisi saznao što znači, bit će bolje da ne istražuješ.

Uozbiljio se.

— Ne brini, neću.

Uz Danea se pojavio par vrlo lijepih ženskih nogu, i okrenuo se na mjestu. Dane je podigao pogled, pocrvenio i pogledao na drugu stranu.

— Oh, zdravo, Martha — rekao je nemarno.

— Zdravo i tebi.

Bila je izvanredno lijepa djevojka, bez mnogo glumačkog talenta ali tako dekorativna da bez nje nije mogla proći nijedna predstava. Uz to je bila upravo onaj tip djevojke koji se sviđao Daneu, i Justine je ne jednom slušala njegove oduševljene komentare o njoj. Visoka, tamne kose i tamnih očiju, bijelog lica, s prekrasnim grudima, bila je seksacionalna, kako bi to rekli komentatori u filmskim časopisima.

Sjela je na rub toaletnog stolića ispred Justine, provokativno klateći nogom ispred Daneova nosa, i promatrala ga s neskrivenim divljenjem, koje je njemu očigledno išlo na živce. Bože, kakav zgodan muškarac! Kako li je samo ova tako obična Justine nabavila takvog brata? Vjerojatno mu nema više od osamnaest godina, to bi moglo biti zavođenje maloljetnika, ali koga je briga!

— Kako bi bilo da odemo k meni na kavu ili piće? — upitala je, gledajući dolje u Danea. — Vas dvoje — dodala je neodlučno.

Justine je odlučno odmahнула glavom, ali onda se sjetila nečega i oči su joj zablistale.

— Ne, hvala, ja ne mogu. Morat ćeš se zadovoljiti s Daneom.

I on je odlučno, ali pomalo sa žaljenjem zavrteo glavom, kao da je uistinu došao u iskušenje.

— Hvala, Martha, ne mogu. — Pogledao je u sat kao u spasitelja. — Bože, imam još samo minutu vremena! Koliko ti treba da se spremiš, Jus?

— Oko deset minuta.

— Pričekat ću te vani, vrijedi?

— Kukavico! — predbacila mu je.

Marthine zamagljene oči ispratila su ga do vrata.

— Fantastičan momak! Zašto neće ni da me pogleda?

Justine se kiselo osmjehnula i definitivno očistila lice. Pjege su se počele vraćati. Možda će u Londonu biti bolje, tamo nema toliko sunca.

— Oh, ne brini, gleda te on. I volio bi... ali pitam se hoće li? Ne, neće.

— Zašto? Što mu fali? Još ćeš mi reći da je peder! Vrag ih odnio, zašto je svaki zgodan muškarac koga sretnem peder? Za Danea to nikad ne bih pomislila. Uopće ne ostavlja takav dojam!

— Pazi što govoriš, glupačo! Kakav je da je, peder sigurno nije. A onog dana kad pogleda u našeg slatkog Williama, ubit ću ih obojicu!

— E pa, ako nije topli brat i voli one stvari, zašto ne uzme što mu se nudi? Zar nije shvatio što sam mu rekla? Da ne misli slučajno da sam prestara za njega?

— Draga, ni kad budeš imala sto godina, ti nećeš biti stara za prosječnog muškarca, to neka te ne zabrinjava! Ne, Dane se zarekao da će izbaciti seks iz svog života, budala! Hoće da postane svećenik

Martha je samo zinula i bacila grivu crne kose.

— Ma nemoj!

— Ozbiljno ti kažem!

— Hoćeš da kažeš kako će sva ta ljepota *propasti*?

— Boj im se da hoće. On je sve to posvetio Bogu.

— Onda je Bog gori peder od slatkog Willieja!

— Možda imaš pravo — rekla je Justine. — Jedno je sigurno, nimalo ne voli žene. Mi smo drugorazredna bića, i možemo dobiti mjesto samo na galerij i. Lože i sjedišta u mezaninu rezervirana su isključivo za muškarce.

— Oh!

Justine se oslobodila kostima Elektre, navukla tanku pamučnu haljinu preko glave, sjetila se da je vani hladno, uzela džemper i nježno pomilovala Marthu po kosi.

— Ne treba da brineš zbog toga, draga! Bog je bio vrlo dobar prema tebi i nije ti dao pameti. Vjeruj mi, tako je mnogo ugodnije živjeti. Nikad njećeš biti opasna konkurencija našem Stvoritelju.

— Ne znam, rado bih se natjecala s Bogom za tvog brata.

— Ostavi se toga! To bi bila borba protiv Uređenja, a to je strahovito teška borba. Vjeruj mi, lakše i brže bi zavela slatkog Willieja, poštenja mi!

Vatikanski automobil dočekao je Danea na aerodromu i provezao ga kroz ulice izbijeljene od sunca, pune lijepih, nasmijanih ljudi. S nosom zalijepljenim za staklo, Dane je upijao prizore što su promicali pred njegovim očima, neopisivo uzbuđen što rođenim očima vidi ono što je vidio samo na slikama — rimske stupove, rokokopalache, renesansnu monumentalnost crkve svetog Petra.

Dočekao ga je, ovog puta obučen u crveno od glave do pete, sam Ralph Raoul, kardinal de Bricassart. Stajao je ispružene ruke na kojoj je svjetlucao prsten. Dane je pao na koljena da ga poljubi.

— Ustani, Dane, i daj da te pogledam!

Ustao je, osmjehujući se krupnom muškarcu koji je bio točno njegove visine; mogli su gledati jedan drugog ravno u oči. Za Danea, kardinal je bio ožaren snažnom aureolom duhovne moći, više kao papa nego kao svetac, ali te strahovito tužne oči nisu bile oči jednog pape. Koliko je propatio da mu oči dobiju takav izraz, a kako se dostojanstveno uzdigao iznad tih patnji da bi postao najsavršeniji svećenik!

Kardinal Ralph gledao je svog sina za koga nije znao da mu je sin; volio ga je, mislio je, zato što je sin njegove drage Meggie. Žalio je što i sam nema sina, koji bi sigurno bio takav: visok, upadljivo lijep, gracioznih pokreta. Otkad je živ, nije vidio muškarca koji se tako graciozno kreće. Kudikamo impresivnija od te fizičke ljepote bila je, međutim, jednostavna ljepota njegove duše. Imao je snagu anđela, pa i nešto od njihove eteričnosti. Je li i sam bio takav kad mu je bilo osamnaest godina? Pokušao se sjetiti, preskačući zgusnute događaje u posljednje tri petine svog života; ne, nikad nije bio takav. Je li to zato što je ovaj mladić uistinu sam donio odluku? U njegovom slučaju nije bilo tako, iako je osjećao sklonost prema svom budućem pozivu. U to je bio siguran.

— Sjedi, Dane! Jesi li uradio kako sam ti preporučio, jesi li počeo učiti talijanski?

— Već sad mogu sasvim tečno govoriti talijanski, naravno bez finesa, a čitati mogu praktično sve. To je četvrti jezik što ga učim, pa mi je vjerojatno zato lakše. Posjedujem, izgleda, dar za jezike. Nekoliko tjedana ovdje i nikakvih problema neću imati.

— Nećeš, sigurno. I ja imam dar za jezike.

— To uvijek dobro dođe — rekao je Dane bojažljivo. Impresivna figura u

crvenoj sutani djelovala je pomalo zastrašujuće. Izenada, bilo mu je teško da se sjeti čovjeka na kestenjastom ždrijepcu na Droghedi.

Kardinal Ralph nagnuo se naprijed, promatrajući ga.

» Odgovornost za njega prenosim na tebe, Ralphe,« napisala je Meggie u svom pismu. » Povjeravam ti brigu za njega, za njegovu sreću. Vraćam ono što sam ukrala. To se traži od mene. Molim te samo da mi obećaš dvije stvari, i bit ću uvijek sigurna da ćeš postupati onako kako je za njega najbolje. Prvo, obećaj mi da ćeš se, prije nego što ga primiš, uvjeriti da je to ono što on uistinu, sasvim iskreno želi. Drugo, ako je to ono što želi, da ćeš bdjeti nad njim i osigurati da to i ostane njegova želja. Ako izgubi volju, želim da ga pošalješ natrag. Jer on je najprije pripadao meni. Ja sam ona koja ga daje tebi.«

— Dane, jesi li siguran? — upitao je kardinal.

— Apsolutno.

— Zašto?

Njegove oči, radozno raširene, izgledale su tako poznate, ali poznate na način koji je izazivao nelagodnost, koji je nekako pripadao prošlosti.

— Zbog ljubavi koju osjećam prema našem Gospodinu. Želim da mu služim, kao njegov svećenik, do kraja svojih dana.

— Znaš li što sve obuhvaća ta služba, Dane?

— Znam.

— Znaš li da se između tebe i njega nikad ne smije ispriječiti neka druga ljubav? Da si samo njegov i da ne možeš pripadati nikom drugom?

— Znam.

— Da moraš uvijek provoditi njegovu volju, da u njegovoj službi moraš zatomiti svoju ličnost, svoju individualnost, svoje mišljenje o sebi kao jedinom važnom pojedincu?

— Znam.

— Da se, ako bude potrebno, u njegovo ime moraš, ne trepnuvši, suočiti sa smrću, tamičom, gladovanjem? Da ne smiješ posjedovati ništa, ništa što bi moglo umanjiti tvoju ljubav prema njemu?

— Znam.

— Imaš li snage za to, Dane?

— Čovjek sam, vaša eminencijo. Prije svega sam čovjek Bit će teško, znam, ali molit ću se da uz njegovu pomoć nađem potrebnu snagu.

— Je li to nužno, Dane? Jesi li siguran da te ništa manje od toga ne može zadovoljiti?

— Siguran sam.

— A ako se kasnije predomisliš, što ćeš uraditi?

— Onda ću zamoliti da me pustite — rekao je Dane, iznenađeno. — Ako se predomislim, to će značiti da sam potpuno pogrešno odabrao svoj životni poziv. Ništa drugo ne može dovesti do toga. Zato ću zatražiti da odem. Moja ljubav prema našem Gospodinu neće biti ništa manja, znat ću samo da to nije način na koji želi da mu služim.

— Samo, jesi li svjestan da, kad jednom položiš zavjet i budeš zaređen za svećenika, više neće biti povratka ni mogućnosti da se predomisliš?

— To mi je jasno — odgovorio je Dane strpljivo. — Ako bude potrebno da donosim odluku, morat ću je donijeti prije toga.

Kardinal Ralph zavalio se u naslonjač i uzdahnuo. Je li on ikad bio tako siguran? Je li ikad bio tako čvrst?

— Zašto si došao k meni, Dane? Zašto si želio doći u Rim? Zašto nisi ostao u Australiji?

— Mama je predložila da dođem u Rim, ali ja sam o tome maštao dugo vremena. Mislio sam, međutim, da za takvo nešto nemamo novaca.

— Tvoja je majka vrlo mudra. Zar ti nije rekla?

— Nije mi rekla što, vaša eminencijo?

— Da imaš stalnu rentu od pet tisuća funti godišnje i mnogo tisuća funti na svom računu u banci? Dane se ukočio.

— Ne, nikad mi nije rekla.

— Pametno je postupila. Novaca, međutim, imaš i Rim je tvoj, ako želiš. Želiš ostati u Rimu?

— Da.

— Zašto želiš biti pored mene, Dane?

— Zato što ste za mene pojam savršenog svećenika, vaša eminencijo.

Lice se kardinala Ralpa iskrivilo.

— Ne, Dane, tako ne možeš gledati na mene. Ja sam daleko od savršenog svećenika. Prekršio sam sve zavjete, znaš li to? Ono što ti, čini mi se, već znaš, ja sam morao učiti na najboljniji način, kršeći zavjete. Zato što nisam htio priznati da sam najprije smrtnik čovjek, a tek onda svećenik

— Vaša eminencijo, to uopće nije važno — rekao je Dane tiho. — Sve to što ste rekli nimalo me nije pokolebalo u mom uvjerenju da ste savršen svećenik. Mislim da niste razumjeli što sam htio reći, to je sve. Za mene savršen svećenik nije natčovjek automat, uzdignut iznad svake ljudske slabosti. Htio sam reći da ste patili, i rasli kroz patnju. Zvuči li to previše pretenciozno? Nisam htio da se pravim važan, zaista. Ako sam vas uvrijedio, molim za oprostjenje. Teško mi je izraziti svoje misli, to je sve. Htio sam reći da se savršen svećenik može postati tek nakon mnogo godina iskušenja i patnji, pod uvjetom da čovjek neprestano ima pred očima svoj ideal i našeg Gospodina.

Zazvonio je telefon. Kardinal Ralph je pomalo nesigurnom rukom podigao slušalicu i javio se.

— Da, hvala, odmah ćemo doći — rekao je i ustao.

— Vrijeme je za popodnevni čaj, poput ćemo ga s jednim mojim starim, starim prijateljem. On je, uz Svetog Oca, vjerojatno najutjecajniji svećenik u Vatikanu. Rekao sam mu da dolaziš, i izrazio je želju da te upozna.

— Hvala vam, vaša eminencijo.

Prošli su kroz nekoliko hodnika, zatim kroz nekoliko lijepih vrtova sasvim različitih od vrtova na Droghedi, s visokim čempresima i jablanovima, urednim pravokutnicima trave, kolonadama, stazama popločanim mahovinom obraslim kamenjem. Prešli su preko renesansnog mostića, ispod niza gotičkih lukova. Dane je sve to upijao očima, očaran. Bio je to svijet tako različit od Australije, tako star, vječan...

Trebalo im je petnaest minuta brzog hoda da stignu do palače. Popeli su se uz široko mramorno stubište, sa zidovima prekrivenim skupocjenim tapiserijama.

Vittorio Scrabanza, kardinal di Contini-Verchese imao je već šezdeset šest godina. Tijelo mu je bilo djelomično ukločeno jer je patio od reumatizma, ali njegov duh bio je živahan i prodoran kao i uvijek. U krilu mu je ležala mačka, sad plava ruska mačka po imenu Nataša. Kako nije mogao ustati da pozdravi goste, dočekao ih je širokim osmijehom i pozvao ih rukom da priđu. Pogled mu je prešao s Ralphovog na Daneovo lice, i oči su mu se raširile, zatim suzile, a onda se smirile. Osjetio je kako

mu je srce zatreperilo, instinktivno je položio ruku na prsa kao da ga štiti, a onda je ostao sjediti tupo zureći u mlađe izdanje Ralpha de Bricassarta.

— Vittorio, kako se osjećate? — upitao je kardinal Ralph zabrinuto, hvatajući ga za krhki zglobov da mu opipa puls.

— Sve je u redu. Prolazni bol, ništa drugo. Sjedite, sjedite!

— Prije svega, htio bih da vam predstavim Danea O'Neilla, o kome sam vam pričao kao o sinu jedne moje drage prijateljice. Dane, ovo je njegova eminencija kardinal di Contini-Verchese.

Dane je kleknuo i usnama dodirnuo prsten; iznad pognute plave glave kardinal Vittorio je pogledao u Ralpha, pažljivo, kako ga nije pogledao već mnogo godina. Odahnuo je; nije mu, dakle, rekla. A on i ne pomišlja, naravno, da će svatko tko ih vidi zajedno smjesta izvući odgovarajući zaključak. Ne da su otac i sin, naravno, nego da su bliski srodnici. Jadni Ralph! Nikad nije vidio sebe kako hoda, nikad nije promatrao kako se mijenjaju izrazi na njegovom licu, nikad nije primijetio kako mu se naglo podiže lijeva obrva. Bog je zaista dobar kad čini ljude tako slijepim.

— Sjedite, čaj će odmah stići. I tako, mladiću! Želiš postati svećenik i zatražio si pomoć od kardinala de Bricassarta?

— Da, vaša eminencijo.

— Dobro si odabrao. Pod njegovim nadzorom ne može ti se dogoditi ništa loše. Samo, nekako si nervozan, sinko. Je li ti neobično sve ovo?

Dane se osmjehnuo Ralphovim osmijehom, možda bez onog svjesnog šarma, ali bio je to u tolikoj mjeri Ralphov osmijeh da mu se učinilo da je njegovo staro, umorno srce iznenada zagrebla bodljikava žica.

— Očaran sam, vaša eminencijo. Nisam imao sasvim jasnu predodžbu o tome koliko su kardinali važne ličnosti. Nisam ni sanjao da će me na aerodromu dočekati automobil, ni da ću s vama piti čaj.

— Da, to je malo neobično... i sigurno vas zbuñjuje, shvaćam. Ah, evo našeg čaja! — Zadovoljno je promatrao postavljen stolić, i podigao prst upozoravajući svoje goste. — A, to ne! Ja ću biti »mama«. Kakav čaj voliš, Dane?

— Kao i Ralph — odgovorio je, i istog trenutka lice mu se oblilo rumenilom. — Oprostite, vaša eminencijo, nisam htio!

— Sve je u redu, Dane, kardinal di Contini-Verchese razumije. Upoznali smo se kao Dane i Ralph i tako se mnogo bolje poznamo, zar ne? Formalno oslovljavanje

novost je u našim odnosima, i volio bih da privatno ostanemo Dane i Ralph. Njegova eminencija neće zamjeriti, zar ne, Vittorio?

— Neću, jer i ja volim oslovljavanje po imenu. Samo, vratimo se onome što sam počeo pričati o prijateljima na visokim položajima. Zbog dugotrajnog prijateljstva s Ralphom, mogao bi imati neugodnosti kad stupiš u sjemenište. Neprestano svima objašnjavati vašu vezu bilo bi vrlo zamorno. Na sreću, Gospodin nam dopušta da se ponekad poslužimo korisnim lažima. — Osmjehnuo se tako da su mu zlatni zubi zasvjetlucali. — Zato bih, za opće dobro, preporučio da se poslužimo jednom malom varkom. Prijateljske odnose uvijek je teško objašnjavati, a krvnu vezu vrlo lako. Zato ćemo svima i svakome reći da je kardinal de Mricassart tvoj ujak, Dane, i na tome neka ostane — završio je kardinal Vittorio, lukavo se osmjehujući.

Dane ga je gledao zapanjeno, a kardinal Ralph rezignirano.

— Nemoj se odmah razočarati u velikanima, sine rekao je kardinal Vittorio blago. — I oni imaju glinene noge i služe se sitnim lažima da bi im bilo udobnije. Upravo si naučio nešto vrlo korisno, ali dok te ovako promatram, sumnjam da ćeš se poslužiti tim znanjem. Moraš, međutim, shvatiti da smo mi gospoda u crvenom do srži diplomati. Mislim zaista samo na tvoje dobro, sine. Zavisti i ljubomore nema u sjemeništima ništa manje nego u svjetovnim institucijama. I činjenica da ti je Ralph ujak, brat tvoje majke, donosit će ti neugodnosti, ali patio bi mnogo više kad ne bismo izmislili tu krvnu vezu. Svi smo prije svega ljudi, i u ovom svijetu imat ćeš posla s ljudima kao i drugdje.

Dane je sjedio oborene glave, a onda se nagnuo naprijed da pomiluje mačku; ostao je tako, ispružene ruke.

— Smijem li? Volim mačke, vaša eminencijo.

Nije mogao pronaći bolji put do njegovog starog ali nepromjenjivog srca.

— Možeš. Postala je, priznajem, malo preteška za mene. Velika je proždrljivica, zar nisi, Nataša? Idi Daneu, on je nova generacija.

Justine nije mogla prebaciti sebe i svoju imovinu s južne na sjevernu hemisferu tako brzo kao Dane. Kad je završila sezona u Cullodenu, i kad se bez mnogo žaljenja oprostila s Bothwell Gardensom, njen brat bio je u Rimu već dva mjeseca.

— Kako sam, zaboga, uspjela sakupiti toliko nepotrebnih stvari? — rekla je okružena haljinama, papirima i kutijama.

Meggie, koja je čučala na podu, podigla je pogled. U ruci je držala kutiju punu jastučića od čelične vune za čišćenje posuđa.

— Otkud ovo ispod tvog kreveta?

Na rumenom licu Justine zablistao je izraz velikog olakšanja.

— Oh, hvala bogu! Tu su bili? Već sam mislila da ih je pojeo skupocjeni pudl gospođe Devine; tjedan dana nema stolicu, pa se nisam usudila ni da pitam što je s mojom žicom za posuđe. Bila sam uvjereni da ih je ta prokleta životinja pojela, jer će progutati sve što prije toga ne proguta njega. Uostalom — nastavila je Justine zamišljeno — ne bi mi bilo nimalo krivo da ga vrag odnese.

Meggie se naslonila na pete i glasno nasmijala.

— Oh, Jus, znaš li uopće kako si smiješna? — Bacila je kutiju s čeličnom vunom na krevet, na visoku gomilu svakojakih predmeta. — Drogheda se ne bi mogla ponositi tobom, zar ne? Nakon što smo se toliko namučili da te naučimo urednosti...

— Da ste me pitali, odmah bih vam rekla da se uzalud trudite. Hoćeš li ponijeti tu čeličnu vunu na Droghedu? Putujem brodom i prtljaga mi nije ograničena, a u Londonu toga ima na tone.

Meggie je prebacila kutiju u drugu, mnogo veću kartonsku kutiju na kojoj je bilo napisano GĐA D.

— Mislim da će biti bolje da ih pokonimo gospođi Devine. Ionako će biti prisiljena urediti ovaj stan kako bi ga mogla ponovo iznajmiti. — Na samom rubu stola stajala je prilično nestabilna gomila neopranih tanjura, na kojima su se već bile uhvatile sivozelene, dlakave naslage plijesni. — Pereš li ti ikad tanjure?

Justine se zahikotala, nimalo postićena.

— Dane kaže da ih uopće ne perem, nego da ih brijem.

— Ove bi morala najprije ošišati. Zašto ih ne opereš nakon što ih upotrijebiš?

— Zato što bih radi toga morala ponovo ići u kuhinju, a kako obično jedem poslije ponoći, nitko ne bi bio posebno oduševljen tapkanjem mojih nožica.

— Daj mi jednu od tih praznih kutija. Odnijet ću ih dalje i riješiti ih se — rekla je Meggie nežignirano. Prije nego što je ponudila Justini svoju pomoć, znala je što je čeka, i čak se radovala tome. Rijetko se bilo kome pružala prilika da pomaže Justini u nečemu, i sama Meggie, kad god je pokušala da joj pomogne, uvijek se nakon toga osjećala kao budala. Kad se, međutim, radilo o kućanstvu, situacija je bila drukčija; mogla je pomagati do mile volje, bez straha da će je Justine dovesti u nelagodnu situaciju.

Konačno su obavile sve što je bilo potrebno, i odvezle se terenskim kolima, kojima

je Meggie doputovala iz Gillyja, u hotel »Australija«, gdje je Meggie imala apartman.

— Voljela bih da vi s Droghede kupite kuću u Palm Beachu ili u Avalonu — rekla je Justine, noseći kovčeg u drugu sobu apartmana. — Ovo je strašno mjesto, točno iznad Martin Placea. Zamisli samo, plivati i skijati se na valovima! Zar te to ne bi navelo da češće skokneš avionom iz Gillyja ovamo?

— Zašto da dolazim u Sydney? Boravila sam ovdje dva puta u posljednjih sedam godina, i to kad sam došla ispratiti Danaea i sad tebe. Da imamo kuću, bila bi uvijek prazna.

— Kakvi ste, i bila bi.

— Zašto?

— Zašto? Zato što na svijetu postoje i druge stvari, a ne samo ta prokleta Drogheda, vrag je odnio! Otjerat će me u ludilo, to mjesto!

Meggie je uzdahnula.

— Vjeruj, Justine, doći će vrijeme kad ćeš osjetiti želju da se vratiš kući, na Droghedu.

— Vrijedi li to i za Danaea?

Zavladala je šutnja. Ne gledajući kćerku, Meggie je uzela torbicu sa stola.

— Zakasnit ćemo. Madame Rocher je rekla u dva sata. Ako želiš, da završi te haljine prije nego što otploviš, bit će bolje da požurimo.

— Ja sam spremna — rekla je Justine i nasmijala se.

— Kako to, Justine, da me nisi upoznala ni s jednim od svojih prijatelja? U Bothwell Gardensu nisam vidjela nikog osim gospođe Devine — rekla je Meggie dok su sjedile u salonu Germaine Rocher, promatrajući mršave manekenke kako se prenemažu i glupo osmjehuju.

— Oh, to je prilično stidljiv svijet... Sviđa mi se ona narančasta haljina, a tebi?

— Neće ići uz tvoju kosu. Radije odaberi sivu.

— Pih! Mislim da se narančasta boja divno slaže s mojom kosom. U sivom izgledam kao nešto što je mačka dovukla u kuću, nešto prljavo i napola trulo. Vremena su se promijenila, mama. Riđokose više ne moraju nositi samo bijelo, sivo, smaragdno zeleno ili onu groznu boju u koju ti toliko voliš... kako se ono zove, ružin pepeo? Viktorijansko doba!

— Naziv je boje točan — rekla je Meggie, okrenula se i pogledala kćerku. — Ti si

pravo čudovište — rekla je zagonetno, ali s ljubavlju.

Justine nije na to obraćala pažnju; čula je to već mnogo puta.

— Uzet ću narančastu, tamnocrvenu, onu sa štampanim purpurnim desenom, onu zelenu kao mahovina i onaj kostim boje vina...

Meggie je sjedila, ne znajući da li da se ljuti ili da se smije. Što da radi s kćerkom kao Justine?

Brod Himalaya isplovio je iz luke Darling tri dana kasnije. Bio je to ugodan stari brod, plitkog korita i vrlo stabilan, građen u vrijeme kad se nikome nije previše žurilo, i kad su svi činjenicu da do Engleske treba putovati četiri tjedna preko Sueza ili pet tjedana oko Rta Dobre Nade prihvaćali kao nepromjenjivu činjenicu. Danas su čak i linijski brodovi oblikovani kao razarači, samo da plove što brže, ali patnje putnika s osjetljivim želucem obeshrabrivale su i najiskusnije pomorce.

— Sjajno! — nasmijala se Justine. — Prvim razredom putuje čitav tim nogometaša, pa neće biti dosadno kako sam očekivala. Neki su od njih stvarno zgodni momci.

— Je li ti sad drago što sam zahtijevala da putuješ prvim razredom?

— Mislim da jest.

— Justine, uvijek izvlačiš ono najgore iz mene, uvijek si bila takva — naljutila se Meggie, protumačivši to kao najgoru nezahvalnost. Zar se to malo strašilo ne bi moglo bar pretvarati da mu je žao što odlazi? — Tvrdo glava si, kapriciozna, samovoljna! Dovodiš me do očaja!

Nekoliko trenutaka Justine nije rekla ništa, okrenuvši glavu kao da je više zanima činjenica da je dan znak da svi koji ne putuju napuste brod, nego ono što joj govori majka. Ugrizla se za usne da joj ne drhte, i nekako ih namjestila u osmijeh.

— Znam da te dovodim do očaja — rekla je veselo, okrenuvši se majci. — Ne uzimaj to previše srcu, ono smo što jesmo. Kao što uvijek govoriš, ja sam se uvrgla na oca.

Zagrlile su se, a onda je Meggie utonula u gomilu koja se okupila oko slaza i Justine ju je ubrzo izgubila iz vida. Justine se popela na palubu za sunčanje i stala kraj ograde, s nekoliko smotanih raznobojnih papirnih traka u ruci. Duboko dolje na molu ugledala je figuru u ružičasto-sivoj haljini i šeširu kako ide prema dogovorenom mjestu. Čudno, i s te daljine moglo se primijetiti da se mama približava pedesetim godinama. To neće biti tako brzo, ali već je tu. Mahnule su jedna drugoj u istom trenutku, a onda je Justine bacila prvu od svojih traka. Meggie je spretno uhvatila

drugi kraj trake, a zatim i ostale — crvenu, plavu, žutu, ružčastu, zelenu, narančastu. Trake su se uvijale i lepršale na vjetru.

Orkestar gajdaša došao je da isprati nogometaše i stajao svirajući neku čudnu verziju pjesme Kucnuo je čas. Vrpce su na gajdama vijorile, pledovi se gajdaša nadimali. Sve palube bile su pune putnika koji su se naginjali preko ograde, očajnički držeći krajeve papirnih traka, a na molu stajale su stotine ljudi podignutih glava, željno gledajući u lica koja odlaze tako daleko, uglavnom mlada lica, lica koja putuju da vide kako stvarno izgleda središte civilizacije na drugom kraju svijeta. Živjet će tamo, radit će tamo, možda će se vratiti za dvije godine, a možda se neće vratiti nikad. Svi su to znali, svi su mislili na to.

Plavo nebo bilo je posuto srebrnasto-bijelim oblačićima, puhao je oštar sidnejski vjetar. Sunce je grijalo lica onih koji su gledali gore, i ramena onih koji su gledali dolje. Brod je bio spojen s obalom spletom raznobojnih treperavih traka. Onda se između trupa starog broda i drvenih greda mola iznenada otvorio ponor, zrak su ispunili povici i jecaji, a raznobojne trake počele su se kidati jedna po jedna, ludo lepršajući da bi se smirile tek na površini vode, išaranoj unakrst kao zapletene niti na razboju, i otplovili zajedno s korama naranči i meduzama.

Justine je uporno stajala na svom mjestu kraj ograde dok se molo nije pretvorio u tamnu liniju, sa sitnim ružčastim točkama u daljini. Tegljači su okrenuli Himalayu i provukli je ispod visokih traverzi lučkog mosta na otvoreno, suncem obasjano more.

Putovanje nije nimalo podsjećalo na vožnju trajektom do Manlyja, iako je brod plovio istom rutom, pored Neutral Bayja, Rose Bayja, Cremornea i Vauclusea. Ne, nimalo. Ovog puta trebalo je proći kroz Heads, pored strmih stijena obrubljenih čipkastim lepezama pjene, u slobodni ocean. Trebalo je ploviti dvanaest tisuća milja, na drugi kraj svijeta. I nitko od putnika, bez obzira na to hoće li se jednom vratiti ili neće, neće pripadati ni ovom ni onom svijetu jer će okusiti dva načina života, na dva udaljena kontinenta.

Justine je ubrzo otkrila da je London za čovjeka koji ima novaca najzgodniji grad na svijetu. Ona nije bila stvorena za život u neimaštini na rubovima Earl's Courta, u »Dolini klokana«, kako su zvali taj dio grada zbog velikog broja Australaca koji su se u njemu nastanili. Nju nije čekao život tipičnog mladog Australca u Engleskoj — stanovanje u omladinskim prihvatilištima i jeftinim domovima, rad za crkavicu u nekom uredu, školi ili bolnici, cvokotanje uz minijaturnu grijalicu u hladnoj vlažnoj sobi. Umjesto toga, Justine je iznajmila udoban stan u Kensingtonu, u blizini

Knightsbridgea, s centralnim grijanjem, a angažman je dobila u kazališnoj grupi Clyde Daltingham — Roberta *The Elizabethan Group*.

Kad je došlo ljeto, otputovala je vlakom u Rim. Kasnije, s osmijehom će se sjećati kako je malo toga vidjela na tom dugom putovanju kroz Francusku i Italiju. Mislila je samo na to što će sve pričati Daneu, učeći napamet popis onoga što jednostavno ne smije zaboraviti. Bilo je toliko toga da je nešto morala i izostaviti.

Je li to Dane? Onaj visoki, plavokosi muškarac na peronu, je li to Dane? Nije se mnogo promijenio, a ipak je izgledao kao stranac. Kao netko tko više ne pripada njenom svijetu. Uzvik kojim je htjela privući njegovu pažnju, zamro joj je na usnama. Povukla se malo na sjedalu da ga može bolje promotriti, jer se vlak zaustavio samo nekoliko metara od mjesta gdje je stajao, mirno gledajući plavim očima u prozore. Bit će to jednostrana konverzacija, kad mu bude pričala o životu nakon što se rastala s njim, jer je osjetila da ono što je on proživio ne želi podijeliti s njom. Neka ga vrag nosi! Više nije njen mali brat; život koji vodi nema nikakve veze s njom kao ni s Droghedom. Oh, Dane! Kako izgleda živjeti istim životom dvadeset četiri sata, iz dana u dan?

— Ha! Sigurno misliš kako si uzalud došao čak ovamo! — rekla je privukavši se Daneu s leđa.

Okrenuo se, stegnuo joj ruke i pogledao je u oči, osmjehujući se.

— Šašava si — rekao je nježno, uzimajući njen veliki kovčeg u jednu a nju pod drugu ruku. — Lijepo je vidjeti te — dodao je, pomažući joj da uđe u crvenu Lagondu koju je uvijek vozio. Dane je oduvijek bio lud za sportskim kolima i vozio je sportski automobil otako je stekao pravo na vozačku dozvolu.

— I meni je drago što tebe vidim. Nadam se da si našao za mene neki zgodan hotel, jer ono što sam ti napisala mislim sasvim ozbiljno. Ne želim živjeti zatvorena u nekoj vatikanskoj ćeliji, usred mase muškaraca koji su se zavjetovali na celibat — nasmijala se.

— Ne bi te ni primili, uplašili bi se te tvoje paklene kose. Našao sam jedan mali pansion nedaleko od mjesta gdje ja stanujem, ali vlasnici i poslugi govore engleski, tako da nećeš imati problema i ako ja ne budem stalno s tobom. S engleskim se u Rimu možeš svuda lako snaći, obično se uvijek nađe netko tko govori engleski.

— U ovakvim situacijama voljela bih da imam tvoj dar za jezike, ali snaći ću se već nekako. Znam se sporazumijevati rukama i mimikom.

— Imam dva mjeseca ferija, Jussy, zar to nije divno? Možemo malo prokrstariti

kroz Francusku i Španjolsku i još provesti mjesec dana na Droghedi. Nešto sam se zaželio starog kraja.

— Zaista? — Okrenula se i pogledala ga, a zatim u prekrasne ruke koje su vješto upravljale automobilom kroz ludi rimski promet. — Meni nimalo ne nedostaje. London je mnogo zanimljiviji.

— Mene nećeš prevariti — rekao je. — Znam što Drogheda i mama znače za tebe.

Justine je stegla ruke u krilu, ali nije rekla ništa.

— Imaš li nešto protiv da te poslije podne odvedem na čaj k prijateljima? — upitao ju je kad su stigli. — Ja sam, doduše, u tvoje ime već prihvatio poziv. Htjeli bi da te vide, a kako nisam slobodan do sutra, bilo mi je teško da kažem ne.

— E, jesi lud! Zašto bih imala što protiv? Da smo u Londonu, ne bi se mogao maknuti od mojih prijatelja, pa zašto ja ne bih upoznala tvoje? Drago mi je što ću vidjeti momke iz sjemeništa, iako to baš nije previše fer prema meni, zar ne? Ruke sebi od njih, Justine!

Otišla je do prozora, bacila pogled na mali stari trg sa dvije rijetke platane što su rasle okružene kamenim pločama, sa tri stolića ispod njih. Trg je sjedne strane zatvarala crkva, ni lijepa ni arhitektonski zanimljiva, sa čije je fasade otpadala žbuka.

— Dane...

— Da?

— Razumijem, zaista razumijem.

— Da, znam. — Osmijeh mu se izgubio s lica. — Volio bih da me i mama razumije, Jus.

— Mama je drukčija. Njoj se čini da si je napustio. Ne shvaća da je u stvari nisi napustio. Ali ne brini za nju! S vremenom će se smiriti.

— Nadam se. — Nasmijao se. — Uzgred budi rečeno, danas nećeš vidjeti momke iz sjemeništa. Ne bih želio izlagati iskušenju ni njih ni tebe. Čeka nas kardinal de Bricassart. Znam da ga ne voliš, zato mi obećaj da ćeš se ponašati pristojno.

Oči su joj nestašno zasvjatlucale.

— Obecavam! Čak ću poljubiti svaki prsten koji mi ponude.

— Oh, nisi zaboravila! Bio sam onda tako bijesan na tebe! Činilo mi se da si me osramotila pred njim.

— E pa, od tada sam ljubila mnoge ludi-lamo manje higijenske stvari nego što je

prsten. U glumačkoj klasi imamo jednog strašno bubuljičavog momka koji pati od zadaha iz usta, trulih krajnika i lošeg želuca, i s njim sam se dosad morala poljubiti dvadeset devet puta. Mogu ti reći, dragi moj, da poslije toga ništa nije nemoguće. — Zagladila je kosu i okrenula leđa ogledalu. — Imam li vremena da se presvućem?

— Oh, ne treba da se trudiš. Izgledaš odlično.

— Tko će još biti tamo?

Sunce je bilo previše nisko da bi zagrijalo stari trg i stabla platana, pokrivena leproznim mrljama, izgledala su trošna i bolesna. Justine se stresla.

— Bit će kardinal di Contini-Verchese.

Čula je za to ime i oči su joj se raširile.

— Oho! Krećeš se u visokim krugovima, izgleda.

— Da, i nastojim to zaslužiti.

— Znači li to da ti drugi ljudi, u drugim oblastima aktivnosti ovdje, zagorčavaju život, Dane? — upitala je taktično.

— Ne, ne bih mogao reći. Ovdje nije toliko važno koga čovjek poznaje. Ne razmišljam o tome, a ni drugo to ne zanima.

Ta soba, ti muškarci u crvenom! Nikad u životu Justine nije bila tako svjesna kakvo nevažno mjesto u životu nekih ljudi zauzimaju žene kao u tom trenutku, kad je stupila u svijet u kojem za žene naprosto nema mjesta, u kojem se mogu pojaviti samo kao ponizne redovnice-sluškinje. Na sebi je imala maslinastoželeni platneni kostim koji je obukla prije Torina pomalo zgužvan od sjedenja u vlaku. Koračala je po mekanom, tamnocrvenom sagu proklinjući Daneovu žurbu da je što prije dovede ovamo, žaleći što nije ostala uporna i obukla nešto na čemu bi se manje vidjelo da je upravo doputovala.

Kardinal de Bricassart je stajao, osmjehujući se. Kakav lijep čovjek, makar već u godinama!

— Draga Justine! — rekao je pružajući joj ruku s prstenom; po njegovom vragolastom osmijehu vidjelo se da se dobro sjeća njihovog prvog susreta, ali njegove oči kao da su tražile na njenom licu nešto što nije mogla definirati. — Nimalo nisi slična svojoj majci.

Savila je koljeno, poljubila prsten, ponizno se osmjehnula, ustala i nimalo se ponizno nasmijala.

— Ne, nisam slična, zar ne? Njena ljepota dobro bi mi došla u profesiji što sam je odabrala, ali na pozornici se provlačim nekako. To, naime, nema nikakve veze sa stvarnim izgledom, znate. Lice je onakvo kakvo publika, zahvaljujući ličnosti glumice i njenoj umjetnosti, misli da vidi.

Iz naslonjača je odjeknuo suh smijeh; ponovo je poljubila prsten na naboranoj staračkoj ruci, ali ovog puta je pogledala u tamne oči i, iznenadivši se, u njima pročitala naklonost. Naklonost prema njoj, nekome koga nikad u životu nije vidio, za koga teško da je ikad i čuo. Ali ta naklonost bila je tu. Kardinal de Bricassart nije joj bio nimalo simpatičniji nego kad joj je bilo petnaest godina, ali ovaj joj je starac zagrijao srce.

— Sjedite, draga — rekao je kardinal Vittorio, pokazujući rukom naslonjač pored sebe.

— Zdravo, maco — rekla je Justine, počevši po vratu plavosivu mačku na njegovom purpurnom krilu.

— Zaista je lijepa, zar ne?

— Lijepa je.

— Kako se zove?

— Nataša.

Vrata su se otvorila, ali se na njima nisu pojavila kolica za čaj. Pojavio se muškarac, na sreću, u običnom odijelu; još jedna crvena sutana, pomislila je Justine, i počela bih rikati kao bik

Iako nije bio svećenik, nije bio ni neki običan čovjek U Vatikanu, pomislila je Justine, imaju, čini se, neko kućno pravilo kojim je pristup običnim ljudima izričito zabranjen. Iako se nije moglo reći da je nizak, bio je tako čvrsto građen da je izgledao zdepastiji nego što je stvarno bio, širokih ramena i prsa, s masivnom lavovskom glavom i dugačkim rukama, kao da se bavi striženjem ovaca. Iako je ostavljao dojam nespretna čovjeka, zračio je inteligencijom i kretao se s hitrinom onih koji su kadri zgrabiti što žele brže nego što ih misao može slijediti. Zgrabiti i možda zdobiti, ali nikad brzopleto, nepromišljeno, nego svjesno i s određenim ciljem. Bio je tamnopusan, ali njegova gusta kosa bila je boje čelične vune i gotovo iste čvrstoće, ako je uopće bilo moguće formirati čeličnu vunu u sitne, pravilne valove.

— Rainer, stižeš u pravi čas — rekao je kardinal Vittorio pokazujući na naslonjač sa svoje druge strane, i dalje na engleskom. — Dragaa moja — rekao je obraćajući

se Justini nakon što mu je muškarac poljubio prsten i uspravio se — dopustite da vam predstavim našeg dobrog prijatelja, gospodina Rainera Moerlinga Hartheima. Rainer, ovo je Daneova sestra, Justine.

Poklonio se, vojnički kucnuvši potpeticama, uputio joj kratak osmijeh bez topline i sjeo, previše se povukavši da bi je mogao gledati. Justine je odahnula, ali pravo olakšanje osjetila je tek kad je vidjela kako se Dane, s ležernošću stečenom dugom navikom, smjestio na podu do naslonjača kardinala Ralpa, točno nasuprot njoj. Dok je mogla gledati nekoga koga dobro poznaje i voli, bilo je sve u redu. Ipak, raskošna soba, muškarci u crvenom, a sad i ovaj tamni muškarac smetali su je mnogo više nego što ju je Daneova prisutnost smirivala. Nije joj se sviđao način na koji su je gurnuli u stranu. Zato se nagnula i ponovo počela mačku, svjesna da kardinal Vittorio čita njene osjećaje i da ga to zabavlja.

— Je li sterilizirana? — upitala je Justine.

— Naravno.

— Naravno! Samo, ne znam zašto ste se trudili oko toga. Zar žensko biće može živjeti ovdje samo pod uvjetom da mu odstrane jajnike?

— Naprotiv, draga — rekao je kardinal Vittorio, silno uživajući u razgovoru. — Ovdje smo mi, muškarci, psihološki sterilizirali sami sebe.

— Ja tu ipak vidim razliku, vaša eminencijo.

— Naš mali svijet izaziva u vama takav antagonizam?

— Pa sad, recimo jednostavno da se ovdje osjećam pomalo suvišnom, vaša eminencijo. Lijepo je posjetiti ovo mjesto, ali ne bih htjela živjeti u njemu.

— To vam ne mogu zamjeriti. Sumnjam čak da posjet smatrate ugodnim, ali morate se naviknuti na nas, jer bih želio da nas češće posjećujete. Molim vas!

Justine se nasmijala.

— Ne volim kad moram paziti na to kako se ponašam — povjerala mu je. — To uvijek budi ono najgore u meni... osjećam iz ove daljine da se Dane zgraža, a da ga i ne pogledam.

— Pitao sam se koliko će izdržati — rekao je Dane, bez imalo ljutnje. — Zagrebi Justinu i odmah će se pojaviti buntovnik. Zato ne mogu zamisliti bolju sestru. Ja nisam buntovnik, ali se divim buntovnicima.

Herr Hartheim pomaknuo je svoj naslonjač tako da je može promatrati i kad je prestala češati mačku i uspravila se. Lijepoj životinji očigledno je bilo dosta

nepoznate ruke stranog ženskog mirisa, pa je, ne uspravljajući se, otpuzila iz crvenog kardinalovog krila u sivo krilo *Herr* Hartheima, gdje se skupčala pod njegovom širokom, snažnom ali nježnom šakom, predući tako glasno da su se svi nasmijali.

— Oprosti što sam živa — rekla je Justine, koja nije imala ništa protiv šale, makar i na vlastiti račun.

— Motor joj je kao nov — rekao je *Herr* Hartheim; veselje je na upravo neshvatljiv način izmijenilo njegovo lice. Govorio je engleski gotovo bez ikakvog akcenta, osim stanovitog američkog prizvuka i zvučnog r.

Čaj je stigao prije nego što se veselje stišalo i, začudo, u šalice ga je točio Hartheim. Dodao je Justini šalicu s mnogo prijaznijim pogledom nego prilikom upoznavanja.

— U britanskom društvu — rekao joj je — popodnevni je čaj najvažnije dnevno osvježenje. Uz čaj se obavlja sve što je važno, zar ne? Mislim da je to zato što je već po samoj njegovoj prirodi čaj moguće tražiti i piti u svako doba između dva i pet i trideset, a uz razgovor se ožedni.

Ono što se događalo u narednih pola sata potvrdilo je njegove riječi, iako Justine nije sudjelovala u kongresu. Razgovor se kretao od krhkog zdravlja Svetog Oca do hladnog rata i privredne recesije, a sva četvorica muškaraca govorila su i slušala s pažnjom koja je istinski impresionirala Justinu. Postepeno, počela je shvaćati kakve ih osobine vezuju, čak i Danea koji joj je izgledao čudno izmijenjen, nepoznat.

Aktivno je sudjelovao u diskusiji, i nije joj promaklo da ga stariji muškarci neobično pažljivo slušaju, gotovo sa strahopoštovanjem. Njegovi komentari nisu bili ni neznačajni ni naivni, ali su bili drukčiji nego nekad, originalni, *svetački*. Jesu li ga zbog tih njegovih svetačkih značajki tako ozbiljno slušali? Zbog toga što ih je on posjedovao, a oni nisu? Je li to ona vrlina kojoj su se najviše divili, koju su sami najviše priželjkivali? Je li to tako rijetka vrlina? Trojica muškaraca, tako međusobno različiti, a ipak kudikamo čvršće međusobno povezani nego bilo koji od njih s Daneom. Bilo je zaista teško uzimati Danea tako ozbiljno kao oni! On je, doduše, u mnogo čemu ostavljao dojam starijeg brata, a ne mlađeg, bila je i te kako svjesna njegovog znanja, njegovog intelekta, pa i te njegove svetosti, ali je dosad on ipak bio dio njenog svijeta. Morat će se nekako pomiriti s činjenicom da više nije.

— Ako želiš ići ravno u crkvu, Dane, ja ću otpratiti tvoju sestru do njenog hotela — rekao je *Herr* Rainer Moerling Hartheim, ne tražeći prethodno ničiju suglasnost.

I tako je Justine, vezanog jezika, krenula niz mramorno stubište u društvu tog

zdepastog, snažnog čovjeka. Vani, pod žutim svjetlom rimskog predvečerja, uhvatio ju je ispod ruke i poveo prema velikom crnom *Mercedesu*, uz koji je stajao šofer u stavu mirno.

— Dođite, sigurno ne želite provesti prvu večer u Rimu sami, a Dane je zauzet svojim poslovima — rekao je, ulazeći za njom u kola. — Umorni ste i zbunjeni, pa je bolje da budete u društvu.

— Ionako mi ne ostavljate drugu mogućnost, Herr Hartheim.

— Volio bih da me zovete Rainer.

— Mora da ste neka važna ličnost kad se vozite u ovakvim kolima, pa još sa šoferom!

— Bit ću još važnija ličnost kad postanem kancelar Savezne Republike Njemačke.

Justine se iscerila.

— Čudim se što to već niste.

— Ne budite drski! Još sam mlad.

— Zaista? — Okrenula se da ga pažljivije pogleda, i otkrila da je tamna koža njegovog lica glatka, bez bora, mladenačka, a da oko duboko usađenih očiju nema staračkih kesica.

— Krupan sam i sijed, ali sijed sam od svoje šesnaeste godine, a krupan otkad sam prestao gladovati. Trenutno imam trideset jednu godinu.

— Vjerujem vam na riječ... ja imam tek *dvadeset* jednu.

— Pravo ste čudovište — rekao je, osmjehujući se.

— Pretpostavljam da jesam. Moja majka tvrdi to isto. Nisam, međutim, sigurna da, kad kažete čudovište, mislite na istu stvar, pa će biti bolje da mi objasnite svoju verziju.

— Je li vam majka izložila svoju?

— Strašno bi se zbunila kad bih to zatražila od nje.

— A ja se neću naći u neprilici, mislite?

— Imam prilično jak predosjećaj, *Herr Hartheim*, da ste i vi čudovište, i sumnjam da vas bilo što može dovesti u nepriliku.

— Čudovište — rekao je ponovo, gotovo u sebi. — U redu, gospodice O'Neill, pokušat ću dati definiciju tog izraza. To je onaj tko plaši druge, gazi preko ljudi, misli da je tako jak da ga samo bog može pobijediti, nema obzira ni morala.

Zaklotala se.

— To, čini mi se, sasvim odgovara vama. Ali ja nisam bez obzira i morala. Ja sam Daneova sestra.

— Niste nimalo slični njemu.

— Utoliko gore.

— Vaše lice ne bi odgovaralo njegovoj ličnosti.

— Bez sumnje ste u pravu, ali s ovim licem mogla sam postati sasvim drukčija ličnost.

— Pitanje što je starije, kokoš ili jaje, je li? Obucite cipele, malo ćemo se prošetati.

Bilo je toplo i spuštao se sumrak ali svjetla su bila blještava, gomile ljudi kuljale su kao da im je svejedno kamo idu, a ulice su bile zakrčene bučnim Vespama, agresivnim malim *Fiatima* i *Goggomobilima*, koji su izgledali kao uplašene žabe. Konačno su zastali na jednom malom trgu čije su kamene ploče noge prolaznika u toku vjekova uglačale do visokog sjaja, i ušli u restoran.

— Ukoliko slučajno ne volite više *al fresco* — rekao je.

— Ako se spremate da me nahranite, sasvim mi je svejedno hoće li to biti unutra, vani ili negdje između toga.

— Mogu li naručiti za vas?

Blijede su oči zatreptale, možda pomalo umorno, ali u Justine je još bilo snage za borbu.

— Nisam sigurna da li mi odgovara uloga štićenice muškarca-gospodara — rekla je. — Otkud, uostalom, znate što volim?

— Sestra Anne nosi svoju zastavu — promrmljao je. — Recite mi kakvu hranu volite, i uvjeravam vas da ćete biti zadovoljni. Ribu? Teletinu?

— Kompromis, znači? U redu, da se nađemo na pola puta, zašto ne? Za mene naručite paštu, škampe i veliku porciju *saltimbocce*, a nakon toga cassato i cappuccino. Ako mislite da u okviru toga možete nešto birati, izvolite.

— Zaslužili ste batine — rekao je savršeno raspoložen. Prenio je narudžbu konobaru točno istim riječima, samo na talijanskom.

— Rekli ste da nisam nimalo slična Daneu. Zar između nas nema nikakve sličnosti ni u kom pogledu? — upitala je pomalo patetično kad je stigla kava. Bila je previše gladna da bi trošila vrijeme na razgovor dok je jelo bilo na stolu.

Pripalio joj je cigaretu, zatim sebi, a onda se zavalio u sjenu da bi je mogao mirno promatrati, sjetivši se istovremeno kako je prije nekoliko mjeseci prvi put sreo mladića. Kardinal de Bricassart, samo četrdeset godina mlađi. Smjesta je to primijetio, a onda je čuo objašnjenje da su ujaki i nećak, da je majka mladića i ove djevojke sestra kardinala de Bricassarta.

— Ima neke sličnosti, da — rekao je. — Ponekad čak i u licu. Više u izrazu nego u crtama. Imate nešto zajedničko i oko očiju i usta, u tome kako držite oči otvorene a usta zatvorena. Čudno, to je upravo ono po čemu niste slični svom ujaku kardinalu.

— Ujaku kardinalu? — ponovila je ne shvaćajući.

— Kardinalu de Bricassartu. Zar on nije vaš ujak? Siguran sam da su mi rekli da jest.

— Onaj stari jastreb? On nam, hvala bogu, nije nikakav rod. Bio je nekad naš župnik, davno prije nego što sam rođena.

Justine je bila vrlo inteligentna, ali strahovito umorna. Sirota djevojčica — jer to je i bila, djevojčica. Deset godina razlike između njih zijevalo je kao ponor. Sumnja bi potpuno srušila njen svijet, svijet koji je tako hrabro branila. Vjerojatno bi odbila shvatiti istinu, čak i kad bi joj tko otvoreno rekao o čemu se radi. Kako sad učiniti da sve skupa ispadne nevažno? Ne smije dalje ostati na toj temi, to nikako, ali ne smije ni naglo odustati od nje.

— Onda je stvar jasna — rekao je nemarno.

— Što je jasno?

— To što je Dane samo po općim karakteristikama sličan kardinalu... po visini, boji očiju, građi.

— Oh, baka mi je pričala da je naš otac bio vanjšinom vrlo sličan kardinalu — rekla je Justine mirno.

— Zar nikad niste vidjeli svog oca?

— Nisam ga vidjela ni na slici.

Mama i on rastali su se zauvijek nešto prije nego što se Dane rodio. — Pozvala je rukom konobara. — Još jedan cappuccino, molim.

— Justine, prava ste divljakinja! Dopustite da ja naručujem za vas.

— E, baš neću, vrag da ga nosi! Sposobna sam misliti vlastitom glavom i nije mi potreban muškarac koji će mi stalno govoriti što želim i kad to želim, čujete li me?

— Zagrebi ispod površine i pojavit će se buntovnik, kako je to rekao Dane.

— Ima pravo. Oh, kad biste znali koliko mrzim da me maze, služe i tetoše! Volim da sama obavljam što mi je potrebno, i *ne želim* da mi netko govori što da radim! Ne tražim usluge, i ne pružam ih!

— Vidim — rekao je suho. — Samo, zašto ste takva, *Herzchen*^[12]? Je li to neka obiteljska crta?

— Obiteljska crta? Da vam pravo kažem, ne znam. Nema dovoljno žena da bi se to moglo sa sigurnošću utvrditi. Samo jedna žena u svakoj generaciji. Baka, mama i ja. A muškaraca masa.

— U vašoj generaciji nema muškaraca osim Danea?

— Zato što su se majka i otac rastali, mislim. Nikad kasnije nije pokazala zanimanje za nekog muškarca. Šteta, mislim, jer je mama stvorena da ima dom i muža za koga bi se brinula.

— Je li slična vama?

— Ne bih rekla.

— Važnije je od toga volite li jedna drugu.

— Mama i ja? — Osmjehnula se dobroćudno, kao što bi se osmjehnula majka da ju je netko upitao voli li svoju kćerku. — Nisam sigurna da li se volimo, ali ima nečega među nama. Možda je to naprosto biološka veza, ne znam. — Oči su joj zasvjetlucale. — Uvijek sam željela da razgovara sa mnom onako kako je razgovarala s Daneom, i da se slažemo onako kako su se slagali ona i Dane. Ne znam, međutim, je li to ostala samo želja zbog nečega što je nedostajalo njoj, ili zbog nečega što je nedostajalo meni. Meni, vjerojatno. Ona je mnogo finija osoba od mene.

— Ne poznajem je, pa se ne mogu ni složiti ni ne složiti s tim mišljenjem. Ako vam to nešto znači, *Herzchen*, meni se sviđate takvi kakvi jeste. Ne, ne bih kod vas promijenio ništa, čak ni tu vašu luckastu ratobornost.

— Nije li to lijepo od vas? I to nakon što sam vas izvrijedala! Zaista nisam slična Daneu, zar ne?

— Dane nije sličan nikome na ovom svijetu.

— Mislite zato što je tako izvan ovog svijeta?

— Da, vjerojatno. — Nagnuo se naprijed, iziđavši iz sjene na slabo svjetlo svijeeće u boci od *chiantija*. — Katolik sam, i vjera je za mene bila jedino što me nikad u životu nije iznevjerilo, iako sam doživio mnogo neuspjeha. Ne volim govoriti o

Daneu jer mi srce govori da je o nekim stvarima bolje ne razgovarati. Vaš odnos prema životu, pa i Bogu, sigurno nije kao njegov. Pustimo to, vrijedi?

Radoznalo ga je pogledala.

— U redu, Rainer, ako tako želite. Skopit ćemo sporazum: možemo raspravljati o svemu osim o Daneovoj naravi i vjeri.

Od susreta s Ralphom de Bricassartom u srpnju 1943. godine Rainer Moerling Hartheim proživio je mnogo toga. Tjedan dana kasnije njegov puk prebačen je na istočnu frontu, gdje je ostao do kraja rata. Rastrgan i dezorijentiran, premlad da bi u bezbrižnim predratnim danima bio indoktriniran hitlerizmom, suočio se s njegovim posljedicama u snježnim nanosima, bez municije, na tako razvučenom frontu da je na svakih sto metara dolazio samo po jedan vojnik. Iz rata je izišao noseći u sebi dvije nezaboravne uspomene: na ogorčene okršaje na strašnoj hladnoći, i lice Ralpa de Bricassarta. Na užas i ljepotu, na Sotonu i Boga. Izbezumljen, napola smrznut, iščekujući bez mogućnosti da se brani sovjetske diverzante koji su iz nisko letećih aviona bez padobrana skakali u snježne nanose, udario se u prsa i mrmljao molitve. Nije, međutim, znao za što se moli — da dobije metke za pušku, da pobjegne od Rusa, za svoju besmrtnu dušu, za čovjeka u bazilici, za Njemačku ili da konačno minu te ratne strahote.

U proljeće 1945. godine, povlačeći se kroz Poljsku pred Rusima, imao je pred sobom — kao i njegovi drugovi — samo jedan cilj: stići u onaj dio Njemačke koji su okupirale britanske i američke trupe. Vjerovao je da bi ga Rusi, ako ga zarobe, strijeljali. Razderao je svoje dokumente, zakopao svoja dva Željezna križa, ukrao negdje civilnu odjeću i prijavio se britanskim okupacionim vlastima na danskoj granici. Ubrzo su ga prebacili u logor za raseljena lica u Belgiji, gdje je živio godinu dana na kruhu i tankoj zobenoj kaši, jedinoj hrani koju je ratom iscrpljena Britanija mogla pružiti tisućama i tisućama izbjeglica i zarobljenika za koje se morala brinuti. Tu je pričekao da Britanci shvate kako je jedini izlaz pustiti te ljude da idu kud znaju.

Komanda logora dva puta ga je pozivala i postavljala mu ultimatum. U luci Ostende bio je ukotvljen brod koji je prevozio iseljenike za Australiju. Dobit će nove dokumente i besplatan prijevoz u novu domovinu, a zauzvrat će dvije godine raditi za australsku vladu na poslovima prema nahođenju vlade; nakon toga bit će svoj gospodar. Nije bio u pitanju robovski rad, naravno; bio bi plaćem prema tarifi. Uspio je, međutim, da se oba puta izvuče od prinudne emigracije. Mrzio je Hitlera ali nije mrzio Njemačku i nije ga bilo štid što je Nijemac. Dom je za njega bila Njemačka; o tome je maštao više od tri godine. Užasavala ga je sama pomisao da bi se opet

mogao naći u tuđoj zemlji, među ljudima čiji jezik ne poznaje. Tako se početkom 1947. godine našao bez prebijene pare u džepu na ulicama Aachena, spreman da od krotina svog života počne sastavljati novi, onakav kakav želi.

Preživio je i sačuvarao dušu, ali ne zato da bi se vratio u siromaštvo i anonimnost. Rainer je, naime, bio više nego ambiciozan čovjek; bio je genij svoje vrste. Zaposlio se u tvornici Grundig, učeći usput ono što ga je fasciniralo otkad je prvi put vidio radar — elektroniku. Glava mu je bila puna ideja, ali nije htio da ih ustupi Grundigu za milijunti dio njihove vrijednosti. Umjesto toga, pažljivo je proučavao tržište, a zatim se oženio udovicom čovjeka koji je uspio sačuvati nekoliko malih tvornica radio-aparata, i sam krenuo u poslove. Što je imao svega nešto preko dvadeset godina, nije bilo nimalo važno. Ono što je proživio učinilo je da mu mozak radi kao kod mnogo starijih ljudi, a u kaosu poslijeratne Njemačke mladim ljudima pružale su se šanse kakve inače ne bi imali.

Braku koji je stupio bio je građanski, pa Crkva nije pravila problema oko razvoda. I uradio je upravo to, rastavio se 1951. godine, isplativši Annelisi Hartheim točno dvostruku vrijednost tvornica njenog prvog muža. Nije se, međutim, po drugi put oženio.

Sve ono što je kao dječak proživio u ledenim prostranstvima Rusije nije od njega stvorilo stvorenje bez duše, karikaturu čovjeka. Moglo bi se, međutim, reći da je zaustavio rast dobrote i blagosti u njemu, a bacilo u prvi plan druge osobine koje je posjedovao — inteligenciju, odlučnost, smjelost. Čovjek koji nema što izgubiti može samo dobiti, a čovjeka bez osjećaja ništa ne može povrijediti. Tako je bar sam sebi govorio. U stvari, bio je čudno sličan čovjeku koga je upoznao u Rimu 1943. godine; kao i Ralph de Bricassart, znao je da postupa pogrešno još dok je to činio. Ta svijest da čini zlo nije ga, međutim, mogla ni na trenutak zaustaviti; događalo se samo da je materijalni prosperitet plaćao bolom i duševnim patnjama. Mnogim ljudima činilo bi se da sve što je stekao nije vrijedno cijene kojom je to platio, ali njemu je bilo vrijedno i dvostruko većih patnji. Htio je da jednog dana upravlja Njemačkom i načini od nje zemlju o kakvoj je sanjao, da smrvi njenu arijevsku, luteransku etiku i uspostavi novu, širu. Kako nije bio kadar obećati da će prestati griješiti, svećenici su mu na ispovijedi često uskraćivali oprost, ali on i njegova vjera nekako su prošli kroz sve to čitavi, dok ga nagomilani novac i moć nisu u toj mjeri izolirali od svake krivice da se slobodno mogao pokajati, i dobiti razrješenje.

Godine 1955, kao jedan od najbogatijih i najmoćnijih ljudi u Saveznoj Republici Njemačkoj i novo lice u bonskom parlamentu, ponovo je otišao u Rim. Otišao je da

potraži kardinala de Bricassarta i pokaže mu kako su djelovale njegove molitve. Kasnije se više nije mogao sjetiti kako je zamišljao taj sastanak, jer je od početka do kraja bio svjestan samo jednog — da je Ralph de Bricassart razočaran u njemu. Znao je zašto, nije ga morao pitati. Nije, međutim, očekivao ono što mu je kardinal rekao na rastanku.

— Molio sam se da budete bolji od mene — rekao je — jer ste bili tako mladi. Nijedan cilj nije vrijedan toga da se radi njega ne biraju sredstva. Mislim, međutim, da je sjeme naše propasti posijano još prije našeg rođenja.

Kad se vratio u hotelsku sobu, zaplakao je, ali se nakon izvjesnog vremena smirio i pomislio: s prošlošću je gotovo, odsad ću biti kakav je želio da budem. To je ponekad uspijevalo, ponekad nije, ali pokušavao je. Njegovo prijateljstvo s dvojicom kardinala postalo je najdragocjenija stvar u njegovom životu, a Rim je postao mjesto u koje je bježao kad god mu se činilo da samo njihova utjeha može učiniti da ne zapadne u očaj. Utjeha. Čudna je bila ta njihova utjeha. Bez polaganja ruku na ramena, bez toplih riječi. Više kao neki balzam iz duše, razumijevanje njegovih patnji.

Dok se vraćao kroz toplu rimsku noć, nakon što je odbacio Justinu do njenog hotela, mislio je na to kako će joj do vijeka ostati zahvalan. Zahvalan zato što je, promatrajući kako se hrabro drži u nelagodnoj atmosferi popodnevnog razgovora, osjetio kako ga ispunjava nježnost. Krvarila je ali nije popuštala, malo čudovište! Znala je parirati na svaki njihov potez, jesu li to uopće primijetili? Tako bi se osjećao, zaključio je, kad bi imao kćerku na koju može biti ponosan, ali nije imao kćerku. Zato ju je oteo Daneu i odveo daleko od njih, kako bi mogao promatrati njenu naknadnu reakciju na taj siloviti eklezijasticizam i Danea kakvog nikad ranije nije vidjela, Danea koji više nije bio i nikad neće biti pravi dio njenog života.

Najbolja osobina njegovog osobnog Boga, razmišljao je dalje, jest njegova sposobnost da oprašta doslovno sve. Oprostio je Justinu njenu urođenu bezbožnost, njemu samom oprostio je što je isključio svoj emocionalni generator dok ne dođe vrijeme kad će poželjeti da ga uključi. Strah da je zauvijek izgubio ključ držao ga je samo kratko vrijeme. Osmjehnuo se i bacio opušak cigarete. Ključ... e pa, ključevi su često neobičnog oblika. Možda je bio potreban uvojak one kovrčave crvene kose da se pokrenu poluge brave, možda mu je u purpurnoj sobi njegov Bog pružio purpurni ključ.

Dan je prošao brzo, kao tren, ali kad je pogledao na sat, Rainer je zaključio da je još rano i da će čovjek koji sad, kad je Sveti Otac s jednom nogom u grobu, ima

najveću moć, biti još budan, noćni stvor kao i njegova mačka. Iz male sobe u Castel Gandolfu čuli su se jezivi grcaji, ispijeno, blijedo, asketsko lice koje je svijet toliko godina gledao ispod bijele mitre krivilo se od bolova; umirao je, a bio je veliki papa. Bio je veliki papa, iako se mnogo toga lošeg moglo reći o njemu. Volio je Nijemce, još uvijek je volio da se oko njega govori njemački, ali zar je to bilo što izmijenilo? Uostalom, nije bilo njegovo da o tome sudi.

Na ono što je trenutno želio doznati odgovor, nije mogao dobiti u Castel Gandolfu. Popeo se uz mramorno stubište, u purpurnocrvenu sobu, da razgovara s Vittorioni Scrabanzom, kardinalom di Contini-Verchese, koji bi mogao — ali nije morao — postati slijedeći papa. Već gotovo tri godine promatrao je kako njegove mudre, blage tamne oči gledaju ono što su najviše voljele gledati; da, bit će bolje da potraži odgovor od njega, nego od kardinala de Bricassarta.

— Nikad nisam ni sanjala da ću čuti sebe kako to izgovaram, ali hvala bogu da odlazimo na Droghedu — rekla je Justine, odbijajući da baci novčić u fontanu Trevi. — Trebalo je da obiđemo Francusku i Španjolsku, a umjesto toga još čamim u Rimu, beskorisna kao pupak. Pa se onda osloni na braću!

— Hm, misliš, znači, da je pupak nepotreban? Sokrat je, sjećam se, bio istog mišljenja — rekao je Rainer.

— Sokrat? To mi nije ostalo u sjećanju. Čudno, a mislila sam da sam pročitala kompletnog Sokrata, Platona također. — Okrenula se i pogledala ga, pomislivši kako mu sportska odjeća, u kojoj izgleda kao svaki turist u Rimu, mnogo bolje pristaje od strogih odijela koja je nosio na vatikanskim audijencijama.

— Bio je uvjeren da je pupak sasvim suvišan, i da dokaže svoju tvrdnju, odvrnuo je vlastiti pupak bacio ga.

Usta su joj se iskrivila.

— I što se dogodilo?

— Pala mu je toga.

— Dobro je, dobro! — zakikotala se. — Uzgred, u to vrijeme u Ateni nisu nosili toge. Imam, međutim, neugodan osjećaj da ta tvoja priča ima neku poruku.

— Uozbiljila se. — Zašto se uopće natežeš sa mnom, Rain?

— Tvrdoglavi stvore! Sto puta sam ti rekao da se moje ime izgovara Rajner, a ne Reiner.

— Ah, ti to ne shvaćaš — rekla je, zamišljeno gledajući u svjetlucave mlazeve vode i prljavu fontanu punu prljavih novčića. — Jesi li ikad bio u Australiji?

Zavrtio je glavom i stresao se.

— Dva puta zamalo nisam otišao, *Herzchen*, ali sam uspio da se izvučem.

— Da si bio u Australiji, shvatio bi. Za Australca, tvoje ime zvuči čarobno kad se izgovori na moj način. Rainer. *Rain*. Kiša. Život za pustinja.

Iznenaden, ispustio je cigaretu.

— Justine, da se slučajno ne namjeravaš zaljubiti u mene?

— Muškarci su zaista umišljena stvorenja! Žao mi je što ću te razočarati, ali ne namjeravam.

Nakon toga je, kao da želi ublažiti oštrinu svojih riječi, uvukla ruku ispod njegove i stegla je.

— Ovo je nešto mnogo ljepše.

— Što može biti ljepše od ljubavi?

— Gotovo sve, mislim. Ne želim da mi netko na taj način bude potreban. Nikad!

— Možda imaš pravo. Ljubav je sasvim sigurno nezgodan hendikep, ako dođe prerano. A što je mnogo ljepše?

— Naći prijatelja. — Njena ruka pomilovala je njegovu. — A mi smo prijatelji, zar ne?

— Jesmo. — Osmjehnuvši se, bacio je novčić u fontanu. — Evo! Mora da sam joj u toku ovih godina dao već tisuću maraka, tek da se osiguram da ću i dalje osjećati toplinu Juga. Ponekad, u ružnim snovima, ponovo osjećam kako se smrzavam.

— Trebalo bi da osjetiš toplinu pravog Juga — rekla je Justine. — Četrdeset pet stupnjeva u hladu, ako ga gdje nađeš.

— Nije nikakvo čudo što tebi ne smeta ova vrućina.

— Nasmijao se, gotovo nečujno, kao i uvijek. Bila je to navika iz davnih dana, kad je glasni smijeh mogao biti koban. — A vrućina je vjerojatno razlog što si tako tvrdo kuhana.

— Govoriš tečno engleski, ali s američkim naglaskom. Promatrajući te, pomislila bih da si učio engleski na nekom elitnom engleskom sveučilištu.

— Nisam, počeo sam učiti engleski od britanskih vojnika, iz Londona, Škotske i

Midlandsa, u logoru u Belgiji, i razumio sam samo one od kojih sam učio. Jedan je govorio *abaht*, drugi *aboot*, treći *aboat*, a svi su htjeli reći *about*. Zatim, kad sam se vratio u Njemačku, gledao sam svaki film koji i sam stigao, i kupovao jedine ploče na engleskom koje sam mogao nabaviti, ploče američkih komičara. Slušao sam ih kod kuće bezbroj puta, dok nisam naučio dovoljno engleski da mogu učiti dalje.

Bila je, po običaju, skinula cipele; zadržljeno je promatrao kako bosa hoda po trotoaru i kamenim pločama tako vrelim da bi se na njima moglo ispržiti jaje.

— Zašto se ponašaš kao mangup? Obuci cipele!

— Mi Australke imamo previše široka stopala da bismo se ugodno osjećale u cipelama. Kod nas nikad nema prave zime i hodamo bosa kad god možemo. Mogu hodati po pašnjaku prepunom bodljika i izvlačiti usput trnje iz nogu, ne osjećajući ga — rekla je ponosno. — Vjerojatno bih mogla hodati i po užarenom ugljčevlju. — Zatim je naglo promijenila temu. — Jesi li volio svoju ženu, Rain?

— Nisam.

— Je li ona voljela tebe?

— Jest. Drugog razloga da se uda za mene nije imala.

— Sirotica! Iskristio si je i odbacio.

— Zamjeraš mi?

— Ne, mislim da ti ne zamjeram. Čak ti se divim zbog toga, da kažem istinu.

To, međutim, ne znači da mi nije žao nje, što samo učvršćuje moju odlučnost da se nikad ne uvalim u sličan sos.

— Diviš mi se? — rekao je zbunjeno, iznenađeno.

— A zašto ne? Ja u tebi ne tražim ono što je vjerojatno tražila ona, nije li tako? Sviđaš mi se, prijatelj i smo. Ona te je voljela, bili ste muž i žena.

— Mislim, *Herzchen* — rekao je pomalo tužno — da ambiciozni ljudi nisu dobri muževi.

— To je zato što obično nalete na žene koje su sklone da se pretvore u otirač za noge, na onaj Da-dragi-ne-dragi-tri-pune-torbe-dragi-a-gdje-bi-želio-da-ih-spustim-dragi tip. Tvrd sir od početka do kraja, rekla bih. Da sam ja bila na mjestu tvoje žene, rekla bih ti da ideš kvragu, ali ona ti to sigurno nije rekla, zar ne?

Usne su mu zadržale.

— Nije, jedna Annelise! Ona je bila više mučenički tip, pa se nije služila ni tako direktnim sredstvima ni tako finim frazama. Volio bih da sam gledao australske

filmove i da sam malo uhvatio žargon. Ono sa 'da, dragi' shvatio sam, ali nemam pojma što ti je to 'tvrd sir'.

— Nešto kao teška sudbina, ali s manje sućuti. — Njeni veliki nožni prsti bili su savijeni preko unutrašnjeg ruba fontane i, pridržavajući se tako, nagnula se opasno unatrag, da bi se opet s lakoćom uspravila. — Pa sad, na kraju si se lijepo ponio prema njoj, otarasio si je se. Njoj je mnogo bolje bez tebe, iako ona vjerojatno ne misli tako. Meni će, naprotiv, uspjeti da te zadržim, jer neću dopustiti da mi se uvučesh pod kožu.

— Tvrdo kuhana, eto kakva si ti, Justine! A kako si saznala sve to o meni?

— Pitala sam Danaea. Naravno, od njega, kakav već jest, nisam mogla izvući ništa više od golih činjenica. Ostalo sam rekonstruirala sama.

— Na osnovi bogatog osobnog iskustva, pretpostavljam. Kakva si ti varalica! Tvrde da si vrlo dobra glumica, ali ja mislim da je to nemoguće. Kako uspijevaš hiniti emocije koje nikad nisi doživjela? limocionalno nisi nimalo zrelija od neke petnaestogodišnje djevojčice.

Skočila je s ograde, sjela na podzid i nagnula se naprijed da nazrije cipele, nemirno mičući prstima.

— Noge su mi natekle, vrug ih odnio. — Ni po čemu, ni po najmanjem tragu ljutnje ili negodovanja nije se moglo zaključiti da je čula ono posljednje što je rekao. Kao da je u njoj postojao mehanizam koji automatski isključuje osjetilo sluha na sve što zvuči kao zamjerka ili kritika. A koliko ih je sigurno bilo! Pravo je čudo što nije zamrzila Danaea.

— Na to je pitanje teško odgovoriti — rekla je. — Sigurno znam kako se to radi, jer to inače ne bih radila lako dobro, zar ne? To je nekako slično... čekanju. Moj život izvan pozornice, mislim. Nekako konzerviram samu sebe, ne želim se trošiti kad nisam na sceni. Ono što možemo dati ograničeno je, zar ne? Na pozornici, ja nisam ja, ili možda, točnije rečeno, čitav san niz raznih ja. Svi mi, vjerojatno, predstavljamo mješavinu raznih ja, što misliš? Za mene, gluma je u osnovi i prvenstveno stvar intelekta, a tek nakon toga emocija. Jedno oslobađa i brusi drugo. Ima tu mnogo toga što treba uraditi, stvar se ne svodi samo na plač ili vrištanje ili uvjerljiv smijeh. Divno je to, znaš. U mislima se prenijeti u neko drugo ja, u nešto što sam mogla biti da su okolnosti bile drukčije. U tome je čitava tajna. Ne u uživljavanju u drugu ličnost, nego u ugrađivanju uloge u sebe, kao da se radi o meni. I tako se ta druga ličnost pretvara u mene. — Kao da je uzbuđenje koje ju je obuzelo

prejako da bi mogla ostati mirna, naglo je skočila na noge. — Zamisli, Rain, za dvadeset godina moći ću reći sebi da sam ubijala, da sam se ubijala, da sam gubila razum, da sam spasavala ljude i upropaštavala ih. Oh! Mogućnosti su neograničene!

— I sve ćeš to biti ti. — Ustao je i uhvatio je za ruku. — Da, sasvim si u pravu, Justine. Ne smiješ se trošiti izvan pozornice. Kad bi se radilo o nekom drugom, rekao bih da će to ipakučiniti, ali ti ćeš, mislim, ostati dosljedna sebi.

Da su htjeli, stanovnici Droghede mogli su zamisliti da Rim i London nisu dalje od Sydneyja, i da su odrasli Dane i Justine još djeca koja ondje žive u internatu. Nisu, naravno, mogli dolaziti kući preko kraćih ferija kao nekada, ali jednom godišnje dolazili su na Droghedu bar na mjesec dana. Dolazili su obično u kolovozu ili rujnu, a izgledali su uglavnom kao i ranije. Vrlo mladi. Zar je bilo važno da li imaju petnaest i šesnaest, ili dvadeset jednu i dvadeset dvije godine? Stanovnici Droghede, iako su živjeli za tih mjesec dana u rano proljeće, nikad nisu govorili: »E pa, još samo par tjedana!« i slično, ali bi se u srpnju svi nekako užurbali a na svim licima blistali bi osmijesi.

U kuhinji, u salonu i na pašnjacima, svi su pričali samo o tome kako će počastiti i čime će obradovati goste.

U međuvremenu, izmjenjivana su pisma. Ona su u prvom redu reflektirala ličnosti svojih autora, ali u tome je ponekad bilo i proturječnosti. Čovjek bi pretpostavio, recimo, da će Dane pisati redovito, a Justine vrlo rijetko, da Fee neće pisati nikad, da će muškarci pisati dva puta godišnje a da će Meggie opterećivati poštu pišući svakog dana, bar Daneu.

Pretpostavio bi također da će gospođa Smith, Minnie i Cat slati samo rođendanske i božićne čestitke, a da će Anne Mueller često pisati Justini, nikad Daneu.

Dane je, u stvari, imao najbolje namjere, pisao je zaista redovito, i jedina nevolja bila je u tome što je zaboravljao da ta pisma i pošalje. To je imalo za posljednicu da od njega nije bilo vijesti po dva-tri mjeseca da bi onda istom poštom na Droghedu stiglo po desetak njegovih pisama. Govorljiva Justine pisala je duga pisma koja su naprosto predstavljala tok njenih misli prenesen na papir, začinjjen izrazima koji su tjerali čitaoca da se zacrvni i izazivali uznemirenost, ali su u cjelini bila čarobna. Meggie je pisala samo svaka dva tjedna, i Daneu i Justini. Justine, doduše, nije nikad dobivala pisma od bake, ali Dane ih je primao prilično često. Njemu su redovito pisali i svi ujaci, o zemlji, ovcama i zdravlju svih na Droghedi, kao da su smatrali svojom dužnošću javljati mu da je kod kuće sve u redu. To, međutim, nisu proširili i na Justinu, koju bi takvo nešto ionako samo žbunilo. Ostali — gospođa Smith, Minnie, Cat i Anne Mueller — dopisivali su se kako se moglo i očekivati.

Bilo je lijepo primati pisma, ali teret pisati ih. To je vrijedilo za sve osim za Justinu, koja je često patila što joj nitko ne šalje pisma kakva je željela - debela,

rječita i iskrena. Droghede je i većinu informacija o Daneu dobivala od Justine, jer njegova pisma nikad nisu prenosila čitaoca u središte događaja, što je bila najveća vrijednost pisama Justine.

Rain je danas doletio u London (pisala je jednom) i rekao mi da je prošlog tjedna vidio Danea u Rimu. Mnogo je češće s Daneom nego sa mnom, jer je Rim na vrhu njegovog popisa gradova u koje odlazi, a London na samom dnu. I tako, moram priznati, Rain predstavlja najvažniji razlog zbog kojeg se svake godine sastajem u Rimu s Daneom prije odlaska za Droghedu. Dane bi volio doći u London, ali ja na to ne pristajem ako je Rain u Rimu. Sebično s moje strane, ali nemate pojma koliko uživam u Rainovom društvu. On je jedan od rijetkih ljudi koje poznajem u čijem društvu nemam osjećaj da uzalud gubim vrijeme, i željela bih da ga češće vidam.

U jednom pogledu Rain je sretniji od mene. On uspijeva da se sastane i s Daneovim drugovima iz sjemeništa, što ja ne mogu. Dane vjerojatno misli da bih smjesta nasrnula na njih i silovala ih, ili možda misli da bi oni silovali mene. Ha-ha. To bi se možda dogodilo samo kad bi me vidjeli u kostimu što ga nosim u najnovijoj predstavi. Kostim da padneš na dupe, zaista. Theda Bara, samo u modernom izdanju. Dva mala okrugla brončana štita na sisama, gomile lanaca i nešto što izgleda kao pojas nevinosti — u svakom slučaju onome tko bi ga htio skinuti s mene bile bi potrebne škare za lim. Sa dugom crnom perikom i tamno teniranim tijelom, sa to malo metala na sebi, izgledam fantastično.

... Gdje sam ono stala? Oh, da, govorila sam o tome kako se Rain prošlog tjedna u Rimu sastao s Daneom i njegovim drugovima. Išli su svi zajedno i napili se. Rain je zahtijevao da sve plati i tako izvukao Danea iz nelagodne situacije. Bila je to luda noć. Nije bilo žena, naravno, ali je zato bilo svega ostalog. Možete li zamisliti Danea kako kleči u nekom trećerazrednom rimskom baru i govori: »Narcise nježne, venem kad vas vidim kako brzo plaćete!« jednoj vazi s narcisama? Deset minuta je pokušavao izgovoriti stih s pravim redosljedom riječi, ali nije mogao, pa je digao ruke od svega i sam zaplesao, s jednom narcisom u zubima. Možete li zamisliti Danea kako izvodi takve stvari? Rain kaže da je to sasvim bezopasno i nužno, kad se samo radi bez ikakve zabave itd. Žene ne dolaze u obzir, pa je najbolje što mogu uraditi naliti se. Tako bar tvrdi Rain. Nemojte misliti da se to često događa, ne događa se, a mislim da je kolovođa uvijek Rain pa će on već paziti na njih, tu naivnu, zelenu dječurliju. Slatko sam se nasmijala zamišljajući kako se Daneu klati aureola dok pleše flamenko s narcisom u zubima.

Dane je trebalo da provede u Rimu osam godina kako bi bio zaređen za svećenika, i u početku nitko nije mislio na to da će i one jednom proći. Ipak, tih je osam godina prošlo brže nego što je bilo tko od onih na Droghedi mogao zamisliti. Nitko nije znao što će Dane raditi kad jednom postane svećenik, ali su svi pretpostavljali da će se vratiti u Australiju. Samo su Meggie i Justine naslućivale da bi on više volio ostati u Italiji, s tim što su sjećanja na njegovu radost kad bi za ferije došao kući služila Meggie da potisne u sebi sve slične sumnje. On je Australac, i željet će se vratiti kući. O Justini svi su mislili drukčije. Nitko nije ni pomišljao na to da će se ona jednom definitivno vratiti kući. Bila je glumica, i u Australiji nije mogla ostvariti pravu karijeru. Dane je svoju profesiju mogao uspješno obavljati bilo gdje.

Tako je nastupila i osma godina, ovog puta bez planova o tome što će djeca raditi kad za ferije dođu kući na Droghedu. Umjesto toga, stanovnici Droghede spremali su se za putovanje u Rim, da prisustvuju Daneovu zaređenju za svećenika.

— Gasimo se — rekla je Meggie.

— Što si rekla, draga? — upitala je Anne.

Sjedile su u jednom toplom kutu verande i čitale, ali Meggie je ubrzo zaboravila na knjigu koja joj je ležala u krilu, potpuno odsutna, promatrala je dvije pliske koje su skakutale po travnjaku. Godina je bila vlažna, crva je bilo posvuda i ptice su bile deblje i veselije nego ikad. Pjesma ptica odzvanjala je od svitanja do zalaska sunca.

Rekla sam da se gasimo — ponovila je Meggie promuklo. — Kao vlažan fitilj. A koliko smo obećavali! Tko bi to i pomislio 1921. godine, kad smo došli na Droghedu!

— Ne znam na što misliš.

— Šest sinova i ja, jedina kći. Godinu dana kasnije još dva sina. Svatko bi pomislio »desetoro djece, pedesetoro unučadi«. A pogledaj nas sad! Hal i Stu su mrtvi, a nitko od živih ne pokazuje namjeru da se oženi. Nasljednike sam Droghedi dala ja, jedina od nas koja nema pravo da prenese dalje obiteljsko ime. Pa i tome se bogovi nisu naročito obradovali, zar ne? Sin i kći. Bar nekoliko unuka, pomislila bi. A što se događa? Sin odlazi u svećenike a kći namjerava ostati stara djevojka, žena od karijere. Opet ćorsokak za Droghedu.

— Ja u tome ne vidim ništa čudno — rekla je Anne.

— Što si, konačno, mogla očekivati od muškaraca? Žive ovdje bogu iza leđa, bojažljivi kao klokani, bez prilike da se upoznaju i sastaju s djevojkama kojima bi se

mogli oženiti. A Jimsa i Patsyja udesio je rat. Možeš li zamisliti da bi se Jims oženio, kad zna da Patsy to ne može? Oni su previše vezani jedan za drugog da bi uradili takvo nešto. Osim toga, zemlja umrtvljuje njihove seksualne porive. Ona iz njih izvlači gotovo sve, sve čime raspolažu, a oni nemaju u sebi mnogo toga. U odnosu na fizičke aspekte ljubavi, mislim. Zar to nikad nisi primijetila, Meggie? Da budem sasvim otvorena, tvoja obitelj nije baš opsjednuta seksom. A to se odnosi i na Danea i na Justinu. Hoću da kažem, ima ljudi koje nešto tjera da misle samo na seks, ali tvoja obitelj ne spada među njih. Iako će se Justine možda ipak udati. Ima tog svog Nijemca, Rainera, koji joj se, izgleda, mnogo sviđa.

— Pogodila si samu srž problema — rekla je Meggie, nimalo raspoložena da sluša utjehe. — On joj se, izgleda, strašno sviđa. Samo toliko. Poznaju se, konačno, već sedam godina. Da se htjela udati za njega, udala bi se već davno.

— Misliš? Ja dobro poznajem Justinu — odgovorila je Anne sigurno, jer to je bila istina; poznavala ju je bolje nego bilo tko drugi na Droghedi, uključujući Meggie i Fee. — Ona se, mislim, boji da se prepusti ovoj vrsti ljubavi koju zahtijeva brak, a moram ti reći da se divim tom Raineru. On je, izgleda, vrlo dobro razumije. Oh, ne tvrdim, naravno, da je zaljubljen u nju, ali ako jest, onda očigledno ima strpljenja da pričekala dok ona ne bude spremna za skok — Nagnula se naprijed zaboravivši knjigu, koja joj je s krila pala na pločice. — Oh, slušaj onu pticu! Sigurna sam da joj ni slavuj nije ravan! — A onda je rekla ono na što se spremala već tjednima. — Meggie, zašto ne želiš poći u Rim da prisustvuješ Daneovom zaredenju?

— Neću da idem u Rim! — procijedila je Meggie kroz stisnute zube. — Nikad više neću otići sa Droghede!

— Meggie, razmisli! Ne smiješ ga razočarati! Pođi, molim te! Ako ne pođeš, tamo neće biti niti jedne žene sa Droghede, zato što si ti jedina dovoljno mlada da kreneš na tako dalek put. Kažem ti, kad bi postojala makar i najmanja mogućnost da to preživim, smjesta bih sjela u avion!

— Da idem u Rim i gledam Ralpa de Bricassarta kako se slavođobitno ceri? Ni mrtva!

— Oh, Meggie, Meggie! Zašto za svoje nezadovoljstvo optužuješ njega i svog sina? Jednom si i sama rekla da si za sve sama kriva. Zato savladaj ponos i pođi u Rim. Molim te!

— To nije pitanje ponosa — rekla je Meggie i stresla se. Oh, Anne, bojim se da pođem! Zato što jednostavno ne vjerujem u to, ne vjerujem! Sva se naježim kad

samo pomislim na to.

— A što će biti ako se ne vrati kući nakon što postane svećenik? Jesi li ikad pomislila na to? Više neće imati duge ferije kao dok je bio u sjemeništu, pa ćeš, ako odluči da ostane u Rimu, morati sama otputovati tamo kad poželiš da ga vidiš. Pođi u Rim, Meggie!

— Ne mogu! Kad bi samo znala kako se bojim! To nije ponos, to nije odbijanje da gledam Ralphovu pobjedu, nije ništa od onoga što govorim ljudima kad me počnu zapitkivati. Sam bog zna da mi i Ralph i Dane nedostaju toliko da bih na koljenima otišla k njima kad bih makar na trenutak pomislila da oni to žele. Oh, Daneu bi bilo drago da me vidi, ali Ralphu? On je zaboravio da i postojim. Bojim se, kažem ti.

Osjećam da bi se nešto strašno dogodilo kad bih otišla u Rim. Zato neću da idem.

— Što bi se moglo dogoditi, zaboga?

— Ne znam... Kad bih znala, imala bih s čim da se borim. Osjećaj... kako se mogu boriti s osjećajem? Zato što me samo to zadržava. Predosjećaj. Slutnja. Slutnja da se bogovi opet okupljaju.

Anne se nasmijala.

— Na najboljem si putu da se pretvoriš u staricu, Meggie! Prestani!

— Ne mogu, ne mogu! Pa i jesam već stara.

— Glupost, ti si u najboljim, srednjim godinama. Zdrava i dovoljno mlada da sjedneš u taj avion.

— Oh, ostavi me na miru! — rekla je Meggie ljutito i podigla svoju knjigu.

U Rimu se povremeno okupljaju ljudi s jednim posebnim ciljem. Ne kao turisti koji razgledajući ostatke pokušavaju dočarati sebi nekadašnju slavu, ni kao oni koji žele skratiti vrijeme na putu od A do B, sa zaustavljanjem u Rimu. Te ljude sjedinjava jedan osjećaj, ponos; došli su da vide kako će njihov sin, nećak, rođak, prijatelj biti zaređen za svećenika u velikoj bazilici, najslavnijoj crkvi na svijetu. Ti ljudi odsjedaju u skromnim pansionima, luksuznim hotelima, u domovima rođaka i prijatelja, ali su bez obzira na to ujedinjeni, pomireni jedni s drugima i sa svijetom. Vrijedno obilaze ono što moraju vidjeti — Vatikanski muzej sa Sikstinskom kapelom na kraju, kao nagradom za izdržljivost; Forum, Koloseum, Via Appia, Španjolske stube, pohlepnu fontanu Trevi, son et lumiere Vječnog grada. Da bi prekratili vrijeme, čekaju veliki dan. Tim ljudima Rim će nastojati pružiti sve najbolje, a kao

poseban privilegij čaki privatnu audijenciju kod Svetog Oca.

Ovog puta Dane nije dočekao Justinu na peronu, kako je to činio uvijek kad je dolazila; Dane se pripremao, izoliran od svijeta. Umjesto njega, ugledala je Rainera Moerlinga Hartheima kako korača gore-dolje po prljavom peronu kao kakva velika zvijer. Nije ju dočekao poljupcem, jer to nikad nije radio; samo joj je prebacio ruku preko ramena i privukao je uz se.

— Baš kao medvjed! — rekla je Justine.

— Medvjed?

— Kad sam te prvi put vidjela, učinilo mi se da si divan primjerak prijelazne faze između majmuna i čovjeka, ali sam kasnije zaključila da si bliži medvjedu nego gorili. To baš nije bio neki kompliment, ta usporedba s gorilom.

— A ovo s medvjedom je bolje?

— Pa sad, i oni mogu jednim udarcem ubiti čovjeka, ali su nekako zgodniji. — Provukla je ruku ispod njegove, hvatajući korak s njim; bili su gotovo iste visine. — Kako je Dane? Jesi li ga vidio prije nego što se povukao? Došlo mi je da ubijem Clydea što me nije htio ranije pustiti.

— Dane je kao i uvijek

— Nisi ga više navodio na krivi put?

— *Ja!* Nipošto. Izgledaš vrlo lijepo, *Herzchen*.

— Odlučila sam da se lijepo ponašam, a ispraznila sam sve modne butike u Londonu. Sviđa li ti se moja nova kratka suknja? To se zove mini.

— Pođi malo naprijed, pa ću ti reći.

Suknjica od teške svile dopirala joj je do polovice bedara; zalepršala je kad se naglo okrenula i vratila do njega.

— Što misliš, Rain? Je li skandalozno kratka? Primijetila sam da još nitko u Parizu ne nosi suknje ove dužine.

— Naprotiv, *Herzchen*, ona je očigledan dokaz da bi s tako lijepim nogama kakve su tvoje bilo skandalozno nositi makar i milimetar dužu suknju. Siguran sam da će se Rimljani složiti sa mnom.

— Što znači da će mi dupe biti crno i plavo već za jedan sat umjesto, kao obično, nakon jednog dana. Neka ih vrag nosi! Iako... znaš šta, Rain?

— Molim?

— Nikad nisam doživjela da me učine svećenik. Toliko godina dolazim u Vatikan, a ne mogu se pohvaliti niti jednim takvim slučajem. Zato sam pomislila da ću u mini suknji možda ipak dovesti u kušnju nekog jadrnog prelata.

Osmjehnuo se.

— Mogla bi dovesti u kušnju mene.

— Ozbiljno? U narandžastoj suknji? Mislila sam da ti se ne sviđam u narandžastom, s ovom narandžastom kosom.

— Ta boja raspaljuje strasti.

— Zafrkavaš me — rekla je ljutito, ulazeći u veliki *Mercedes* s njemačkom zastavicom na blatobranu. — Kad si dobio tu zastavicu?

— Kad sam dobio svoj sadašnji položaj u vladi.

— Nije ni čudo što su me spomenuli u *News of the World*. Jesi li vidio?

— Znaš da ne čitam taj kupus, Justine.

— Ne čitam ni ja, ali netko mi je pokazao članak — rekla je, a onda visokim glasom, neobično slatko zacvrkutala: — Koja je sve poznatija, perspektivna australska glumica uspostavila vrlo srdačne veze s jednim članom zapadnonjemačkog kabineta, i s kojim?

— Oni nemaju pojma koliko se dugo poznajemo — rekao je mirno, ispruživši noge i smjestivši se udobnije.

Justine je s odobravanjem primijetila da je obučen sportski, talijanski. Uvijek više sklon evropskom načinu odijevanja, konačno se odlučio da obuče mrežastu košulju kakva omogućava Talijanima da se diče dlakavim grudima.

— Ne bi uopće trebalo da nosiš odijela i kravate — rekla je iznenada.

— Ne bi? A zašto ne?

— Tvoj je stil *machismo*, znaš, upravo to što imaš na sebi... zlatni medaljon na lancu preko dlakavih grudi. U odijelu izgledaš kao da imaš trbuh, a u stvari ga uopće nemaš.

Nekoliko trenutaka promatrao ju je iznenađeno, a onda mu se na licu pojavio izraz opreza, ono što je sam nazivao » izrazom koncentracije i razmišljanja« .

— Prvi put — rekao je.

— Što prvi put?

U sedam godina otkad te poznajem, nikad nisi ništa rekla o mom izgledu,

izuzimajući poneki prezirni komentar.

— Oh, dragi, zaista nisam? — rekla je, pomalo poštiđeno. — Bože, a tako sam često razmišljala o tome, i nikad prezirno. — Onda je, zbog nečeg, žurno dodala: — Hoću da kažem, o tome kako izgledaš u odijelu i slično.

Nije odgovorio, samo se osmjehivao, kao da razmišlja o nečem veoma ugodnom.

Ta vožnja s Rainerom predstavljala je jedini trenutak spokojstva u danima što su slijedili. Samo što su se vratili iz posjeta kardinalu de Bricassartu i kardinalu di Contini-Verchese, limuzina koju je unajmio Rainer iskrcala je pred hotelom kontingent s Droghede. Justine je krajičkom oka pratila kako će Rainer reagirati na njenu obitelj, u stvari isključivo ujake. Sve dok se nije rođenim očima uvjerila da majka nije s njima, Justine je čvrsto vjerovala da će se ona predomisлити i doći u Rim. Njena odsutnost bila je težak udarac; Justine nije znala da li ju je zaboljelo više zbog Danae ili nje same. Ujaci su, međutim, bili tu, a ona je trebalo da igra ulogu domaćice.

Oh, kako su stidljivi bili! I tko je od njih uopće tko? Što su bili stariji, postajali su sve sličniji. A u Rimu su izgledali... pa, kao australski zemljoposjednici na odmoru u Rimu. Na sebi su imali ono što bi se moglo nazvati uniformom dobro stojećih skvatera za odlazak u grad — smeđe, mekane jahačke čizme, hlače neke neutralne boje, smeđe sportske jakne od vrlo debele, čupave vunene tkanine s prorezima sa strane i mnoštvom kožnih našivaka, bijele košulje, pletene vunene kravate i niske sive šešire sa širokim obodom. Takva odjeća ne bi bila ništa posebno na ulicama Sydneyja u vrijeme uskršnjeg sajma, ali u Rimu, u kasno ljeto, privlačila je opću pažnju.

» Mogu samo dvostruko iskreno reći hvala bogu što je tu Rain! I kako je samo dobar prema njima! Nikad ne bih povjerovala da postoji čovjek koji je kadar natjerati Patsyja da govori, a on i to uspijeva, Bog ga blagoslovio! Rakolje kao stare kokoši, i gdje li je samo nabavio za njih australsko pivo? Sviđaju mu se i zanimaju ga, pretpostavljam. Mlin njemačkog industrijalca-političara melje sve, zar ne? Kako može, takav kakav je, još biti i vjernik? Ti si prava zagonetka, eto što si, Rainere Moerlingu Hartheime! Prijatelj papa i kardinala, prijatelj Justine O'Neill. Oh, da nisi tako ružan, poljubila bih te, toliko sam ti zahvalna. Bože, zamisli taj užas, zaglaviti u Rimu s ujacima bez Raina! Zaista imaš pravo ime.«

Sjedio je zavaljen u naslonjaču i slušao Boba, koji je pričao o striženju ovaca. Kako nije imala drugog posla, jer je Rain bio preuzeo sve na sebe, Justine ga je radozno promatrala. Uglavnom je kod ljudi na prvi pogled zapažala sve što se

odnosilo na njihov izgled, ali ta njena budnost ponekad je popuštala i ljudi su se uvlačili u njen život, izgrađivali u njemu gnijezdo za sebe, a da ona nije izvršila tu toliko značajnu procjenu. Ako to nije učinila odmah, mogle su proći godine pa da se u njenim očima ponovo pojave kao stranci. Tako je bilo i sada, dok je promatrala Raina. Za sve je, naravno, kriv onaj njihov prvi susret u prisutnosti visokih crkvenih dostojanstvenika, kada je bila zburnjena, uplašena i nastojala se suprotstaviti drskošću. Tada je primjećivala samo ono što je bilo sasvim očigledno — snažnu građu tijela, tamnu put, kosu. Kasnije, kad ju je odveo na večeru, propustila je priliku da to ispravi, jer joj se nametnuo na način koji je fizičke atribute bacao u drugi plan. Bila je previše obuzeta onim što su govorila njegova usta da bi obraćala pažnju na to kakva su ta usta.

U stvari, uopće nije ružan, zaključila je. Njegov izgled sasvim odgovara onome što u stvari jest — mješavini onog najboljeg i onog najgoreg. Izgleda kao neki rimski imperator. Nije nikakvo čudo što voli ovaj grad. Tu je njegov duhovni dom. Široko lice s visokim, istaknutim jagodicama i malim orlovskim nosom. Debele crne obrve, ravne umjesto da prate očne lukove. Vrlo dugačke, crne, gotovo ženske trepavice i sasvim lijepe tamne oči koje skrivaju misli ispod napola spuštenih kapaka. Ipak na tom su licu od svega najljepša usta, ni puna ni tanka, ni premalena ni prevelika, lijepo oblikovana, s usnama oštro iscrtanih granica i s nekom posebnom čvrstinom u načinu na koji ih je držao pod kontrolom. Kao da bi one, kad bi na trenutak zaboravio na njih, mogle odati tajnu o tome kakav je u stvari. Bilo je zanimljivo tako detalj po detalj analizirati već dobro poznato, a ipak nepoznato lice.

Preнула se iz svojih snova i ustanovila da je primijetio da ga promatra; bio je to osjećaj kao da se našla gola pred ruljom spremnom da je kamenuje. Nekoliko trenutaka gledao ju je ravno u oči, otvoreno i pažljivo, ne bi se moglo reći iznenađeno, više zainteresirano. Zatim je mirno nastavio slušati Boba i postavio mu sasvim stručno pitanje o konstrukciji strojeva za striženje. Justine je u mislima prodrmala samu sebe i zapovjedila sebi da prestane fantazirati. Bilo je, ipak, fascinantno tako iznenada u dobrom starom prijatelju vidjeti potencijalnog ljubavnika. I ustanoviti da ta predodžba nije nimalo odbojna.

Bilo je i drugih iza Arthura Lestranea, i nije joj više dolazilo da se smije. » Oh, prešla sam dug put od one nezaboravne noći,« pomislila je, » ali pitam se jesam li stvarno napredovala. Lijepo je biti uz muškarca, i neka vrug nosi Danea i njegove tvrdnje kako to mora biti *jedan* muškarac! Ne želim da to bude jedan muškarac, i zato neću spavati s Rainerom; oh, ne! To bi promijenilo previše toga, i ostala bih bez

prijatelja. A meni je potreban prijatelj, ne mogu živjeti bez prijatelja. Neka ostane za mene ono što i Dane, ljudsko biće muškog spola bez ikakvih fizičkih veza sa mnom!«

Crkva je mogla primiti dvadeset tisuća ljudi, tako da nije bila puna. Nigdje na svijetu nije u stvaranje jednog božjeg hrama uloženo toliko vremena, misli i ljudskog stvaralaštva; antički poganski hramovu nisu se u tome mogli usporediti s njim. Zaista nisu. Koliko ljubavi, koliko znoja! Bramanteova bazilika, Michelangelova kupola, Berninijeva kolonada. Spomenik ne samo Bogu, nego i čovjeku. Duboko ispod *confessia*, u maloj kamenoj sobi, sahranjen je sam sveti Petar; tu je okrunjen car Karlo Veliki. Mlazovi svjetlosti kao da su donosili šapat davno nestalih ljudi, a njihovi prsti glačali brončane zrake iza glavnog oltara i milovali uvijene brončane stupove *baldacchina*.

Ležao je na stepenicama, lica okrenutog zemlji, kao mrtav. O čemu je razmišljao? Je li osjećao bol koji nije smio osjećati, bol što njegova majka nije došla? Kardinal Ralph ga je promatrao kroz suze, i znao je da ne zna ni za kakav bol. Prije ovoga, da; poslije, sigurno. Sad, međutim, nikakvog bola nije bilo. Sve u njemu bilo je usmjereno na ovaj trenutak, trenutak čuda. U njemu nije bilo mjesta ni za što osim Boga. Bio je to njegov najveći dan, i ništa nije bilo važno osim onoga što se upravo događalo, zavjetovanja života i duše Bogu. On to vjerojatno može, ali koliko je takvih koji to istinski mogu? Kardinal Ralph nije spadao među te ljude, iako se još sjećao svog zaredenja kao trenutka božanskog čuda. Pokušavao je to svakim djelićem svog bića, ali jedan dio sebe nije predao.

» Moje zaredenje nije bilo ovako pompozno, ali sad ga kroz njega ponovo proživljam. I pitam se što je on u stvari, kakav je, kako je uspio da se za sve ove godine među nama nikad nikome ne zamjeri, a o nekom pravom neprijateljstvu da se i ne govori. Svi ga vole, i on voli sve. Ni na trenutak mu ne pada na pamet da je takvo stanje stvari nešto sasvim izuzetno. Ipak kad je tek došao k nama, nije bio tako siguran u sebe; mi smo mu dali sve to, i time smo možda opravdali svoje postojanje. Na ovom mjestu zaredeno je mnogo svećenika, na tisuće i tisuće njih, ali on je nešto posebno. Oh, Meggie! Zašto nisi došla da vidiš kakav si poklon dala našem Gospodinu — poklon koji mu ja nisam mogao dati, jer sam mu dao samog sebe? Mislim da upravo zato on danas može biti ovdje slobodan od bola. Zato što sam danas ja ovlašten da preuzmem njegov bol na sebe, da ga oslobodim bola. Ja prospam njegove suze, ja tugujem umjesto njega. A tako i treba da bude.«

Kasnije se okrenuo i pogledao u red gostiju s Droghede, neobičnih u tamnim odijelima. Bob, Jack, Hughie, Jims, Patsy. Prazno mjesto rezervirano za Meggie, zatim Frank Vatrene kosa Justine prigušena pod velom od crne čipke; jedini ženski predstavnik Clearyjevih. Uz nju Rainer. Zatim neki ljudi koje ne poznaje, ali koji očigledno dijele osjećaje ljudi s Droghede. Danas je sve ipak drukčije, danas je i za njega poseban dan. Osjećao se kao da i on danas daje sina Bogu. Osmjehnuo se i uzdahnuo. Kako li se osjeća Vittorio koji danas prima Daneov svećenički zavjet?

Možda zato što je tako bolno osjećao odsutnost majke, Dane je na primanju koje su u njegovu čast priredili kardinal Vittorio i kardinal Ralph najprije odveo u stranu Justinu. » U crnoj sutani, s visokim bijelim ovratnikom, izgleda zaista veličanstveno,« pomislila je; samo, nekako nije izgledao kao svećenik. Izgledao je kao glumac koji igra svećenika, sve dok mu čovjek ne bi pogledao u oči. Tu, u njegovim očima, gorjelo je ono unutrašnje svjetlo, tu je bilo ono što je lijepog muškarca pretvaralo u sasvim iznimnog čovjeka.

— Oče O'Neill — rekla je.

— Još se nisam navikao na to, Jus.

— To nije teško shvatiti. Još se nikad nisam osjećala onako kao u crkvi svetog Petra, pa jednostavno ne mogu zamisliti kako je bilo tebi.

— Oh, mislim da bi mogla, negdje duboko u duši. Kad ne bi mogla, ne bi bila tako dobra glumica. Ali kod tebe, Jus, to dolazi nesvjesno; ne izbija kao misao dok ti ne zatreba.

Sjedili su na maloj sofa u jednom kutu sobe i nitko im nije prilazio da im smeta.

— Baš mi je drago što je Frank došao — rekao je nakon stanovitog vremena, promatrajući Franka koji je razgovarao s Rainerom, ožarena lica, lica kakvo Dane i Justine još nikad nisu vidjeli. — Poznajem jednog starog svećenika iz Rumunjske — nastavio je Dane — koji uvijek govori: » Oh, jadnik!« s toliko sućuti u glasu... Ne znam, nekako uvijek hvatam sebe kako to kažem za Franka. A zašto, Jus, zašto?

Ne znajući okolišati, Justine je smjesta prešla na glavno pitanje.

— Dode mi da ubijem mamu! — rekla je kroza zube. — Nije imala prava da tako postupi prema tebi!

— Oh, Jus, ja je razumijem, moraš pokušati ti. Da je to uradila iz zlobe, ili da pokaže kako mi je okrenula leđa, možda bi me zaboljelo, ali ti znaš kao i ja da nije imala takvu namjeru. Ubrzo odlazim na Droghedu, pa ću razgovarati s njom i vidjeti

u čemu je stvar.

— Mislim da kćeri nikad ne pokazuju razumijevanje za majke kao sinovi. — Ljutito je iskrivila usta i stresla se. — Možda je zato i dobro što sam tako navikla na samoću, pa nikog neću opterećivati majčinskom ulogom.

Plave oči gledale su je blago, nježno. Justine, pomislivši da je Dane sažaljeva, već se bila nakostrijejala, ali on ju je iznenada upitao:

— Zašto se ne udaš za Rainera, Jus?

Usta su joj se otvorila, dah zastao.

— Nikad mi to nije predložio — rekla je tiho.

— Samo zato što misli da ćeš ti reći ne. Ali to bi se moglo urediti.

Ne razmišljajući što radi, povukla ga j za uho, kao što je činila doksu bili djeca.

— Samo se usudi, rače s psećom ogrlicom! Ni riječi da nisi rekao, jesi li me čuo? Ja ne volim Raina! Mi smo samo prijatelji, i želim da tako i ostane. Ako radi toga makar samo svijeću upališ, kunem se da ću sjesti, zašklijiti i prokleti te, a ti se sigurno sjecaš kako ti je to znalo utjerati strah u kosti, zar ne?

Zabacio je glavu i nasmijao se.

— Ne bi ti uspjelo, Justine! Moje su čarolije sad jače od tvojih. Nema, međutim, potrebe da se toliko trudiš oko toga, ludo! Pogriješio sam, to je sve. Mislio sam da između tebe i Raina postoji nešto.

— Ne, ne postoji ništa. Nakon sedam godina? Prase ima više šansi da dobije krila. — Zastala je, kao da traži pravu riječ, a onda ga pogledala, gotovo postideno. — Dane, kako sam sretna zbog tebe! Mislim da bi mama, da je ovdje, osjećala isto. Trebalo bi samo da te vidi, ovaako, sada. Čekaj, doći će još na to.

Nježno je uzео njeno usko lice među dlanove i osmijehnuo joj se s toliko ljubavi da su se njene ruke same podigle i stegle njegove, upijajući tu ljubav svakom svojom porom. U njoj su bile sve one godine djetinjstva, nezaboravljene, sačuvane.

Ipak u onome što su te oči zračile, osjetila je sjenku sumnje; ne, sumnja je prejaka riječ, možda nedoumice. Vjerovao je da će ga majka na kraju razumjeti, bio je ipak čovjek iako svi osim njega kao da su zaboravljali tu činjenicu.

— Hoćeš li učiniti nešto za mene, Jus? — upitao je, spustivši ruke.

— Sve što tražiš — rekla je, sasvim iskreno.

— Dobio sam nešto kao dopust, da razmislim što ću dalje. Dva mjeseca. Razmišljat ću na Droghedi, na konju, nakon što porazgovaram s mamom... imam

neki osjećaj da ništa neću srediti dok ne porazgovaram s njom. Prije toga, međutim... treba da prikupim hrabrost za povratak kući. Zato te molim, ako ikako možeš, pođi sa mnom na par tjedana na Peloponez i uporno me zadirkuj kakva sam kukavica dok mi tvoj glas ne dosadi toliko da sjednem u avion, samo da pobjegnem od njega. — Osmjehnuo se. — Osim toga, Jussy, ne bih htio da pomisliš da ću te sad potpuno isključiti iz svog života, kao što neću ni mamu. Zatrebat će ti ponekad tvoja stara savjest.

— Oh, Dane, naravno da ću poći s tobom!

— Lijepo — rekao je a onda se nasmijao i mangupski je pogledao. — Bit ćeš mi zaista potrebna, Jus. Kad te budem slušao kako psuješ, osjećat ću se kao u dobra stara vremena.

— Uh, uh, uh! Kakve sramne misli, *oče* O'Neill!

Podigao je ruke, naslonio glavu na isprepletene prste i zadovoljno se zavalio na sofi.

— I jesam! Zar to nije divno? Možda ću se, nakon što porazgovaram s mamom, konačno moći koncentrirati na misli o našem Gospodinu. Osjećam da ću tu potpuno naći sebe, znaš. Jednostavno u razmišljanju o Bogu.

— Trebalo je da stupiš u neki red, Dane.

— Još uvijek mogu, vjerojatno i hoću. Čitav je život preda mnom, nema potrebe da se žurim.

Justine je otišla s primanja zajedno s Rainerom. Rekla mu je da namjerava otputovati u Grčku s Daneom, a on je njoj rekao kako se mora vratiti u svoj ured u Bonnu.

— Krajnje je vrijeme — rekla je. — Kao ministar nemaš baš mnogo posla, čini mi se. Sve novine pišu o tebi kao o plejboju koji se zezza naokolo u društvu australske glumice s kosom boje mrkve.

Zaprijetio joj je svojom krupnom šakom.

— Ja svoja mala zadovoljstva plaćam skuplje nego što možeš i zamisliti.

— Imaš li nešto protiv toga da se prošetamo, Rain?

— Ako ostaneš u cipelama, nemam.

— Ovih dana moram, jer mini suknje imaju i svoje ozbiljne nedostatke.

Vrijeme čarapa koje je bilo moguće lako zguliti s nogu prošlo je. Pronašli su

varijantu kazališnog trikoa koju je nemoguće svući na javnom mjestu bez skandala ravnog onome što ga je izazvala Lady Godiva. Tako sam osuđena da hodam u cipelama, ukoliko ne želim uništiti triko vrijedan pet gvineja.

— Uz tebe dopunjujem svoje obrazovanje u pogledu ženske odjeće, gornje kao i donje — rekao je osmijehujući se.

— Ma nemoj! Kladila bih se da imaš bar tucet ljubavnica, i da ih osobno svlačiš!

— Samo jednu, koja me kao sve dobre ljubavnice uvijek čeka u negližu.

— Znaš li da još nikad, koliko se sjećam, nismo raspravljali o tvom seksualnom životu? Fantastično! Kako izgleda?

— Debela, plava, četrdesetih godina, poprdljiva.

Zastala je.

— Oh, zezaš se — rekla je polako. — Ne mogu te zamisliti s *takvom* ženom.

— Zašto?

— Imaš previše ukusa.

— *Chacun a son goût*^[13], draga. Nisam neki ljepotan, na osnovi čega pretpostavljaš da moja ljubavnica mora biti mlada i lijepa žena?

— Zato što si u stanju naći takvu! — rekla je ogorčeno. — Oh, u stanju si, naravno!

— Zahvaljujući novcu, misliš?

— Ne, ne, ne zahvaljujući novcu! Ti me samo zadirkuješ, kao uvijek! Rainere Moerlingu Hartheime, ti si i te kako svjestan koliko si privlačan, inače ne bi nosio zlatne medaljone i mrežaste košulje. Vanjština nije sve, a i da jest, pitala bih se...

— Tvoja je briga za mene dirljiva, *Herzchen*.

— Zašto se uvijek kad sam s tobom osjećam kao da vječito nastojim da te stignem, a ne uspijevam? — Postepeno se smirila, i stajala je promatrajući ga nesigurno. — Ne govoriš ozbiljno, zar ne?

— Što misliš?

— Ne! Nisi umišljen, ali znaš da si privlačan čovjek

— Znam li ili ne znam, nije nimalo važno. Važno je što ti misliš da sam privlačan.

» Naravno da mislim,« htjela je reći. Nedavno sam razmišljala o tebi kao o ljubavniku, a onda sam zaključila da to ne bi bilo dobro za nas, da će biti bolje da i dalje ostanemo prijatelji.« Da ju je pustio da to kaže, vjerojatno bi zaključio da

njegovo vrijeme još nije došlo i postupio bi drukčije. Ovakvo, dogodilo se da se našla u njegovom zagrljaju prije nego što je stigla sročiti ono što je htjela reći. Poljubio ju je, a ona je gotovo punu minutu stajala kao uzeta, rascijepljena, smrvljena, tražeći u sebi snage koje će se suprotstaviti snazi tog divljeg zanosa. Njegova usta bila su... *predivna* A njegova kosa, nevjerojatno čvrsta, živa, bila je nešto u što je bilo krasno zavući prste. Zatim je uzeo njeno lice među dlanove i pogledao je, osmjehujući se.

— Volim te — rekao je.

Ruke su joj se podigle, ali mu nisu nježno stegle zapešća, kao što su učinile s Daneovim, nego divlje žarile nokte u njih, parajući kožu do krvi. Odstupila je dva koraka i obrisala podlacticom usta, očij u raširenih od užasa, uzbijenih grudi.

— To je nemoguće — rekla je teško dišući. — To nikad neće biti moguće, Rain!

Zbacila je cipele s nogu, sagnula se i uzela ih, a onda se okrenula i pobjegla. Za sekundu-dvije mekano tapkanje njenih koraka zamrlo je u daljini.

Nije imao namjere da je slijedi, iako je ona očigledno mislila da će on to učiniti. Zapešće jedne i druge njegove ruke bilo je krvavo, i boljelo ga je. Obrisao je rupčićem najprije jednu a zatim drugu ruku, slegao ramenima, spremio krvavi rupčić u džep i ostao stajati, sav usredotočen samo na bol. Nakon izvjesnog vremena izvukao je tabakeru, uzeo cigaretu, pripalio je i polako krenuo ulicom. Nitko od prolaznika ne bi s njegovog lica mogao pročitati što osjeća. Sve što je želio bilo mu je nadohvat ruke, ali kad je posegnuo, sve je izgubio. Glupa djevojka! Kad će konačno odrasti? Osjeća, reagira, a poriče.

Bio je, međutim, kockar, od one malo-dobij-malo-izgubi vrste. Čekao je sedam godina da okuša sreću i danas, na dan Daneova zaređenja, osjetio je u njoj promjenu. Očigledno, ipak je prerano povukao potez. Eh, dobro. Tu je i sutrašnji dan... ili, poznajući Justina, slijedeća godina, ili godina poslije nje. Nije mu, naravno, bilo ni na kraj pameti da odustane. Ako je bude pažljivo promatrao, jednog dana osmjehnut će mu se sreća.

Stresao se od nečujnog smijeha; debela, plava, četrdesetih godina, poprdljiva! Nije znao kako mu je palo na pamet to što je jednom davno čuo od svoje bivše žene kao definiciju tipične žrtve žučnih kamenaca. I sama je patila od njih, jadna Annelise, iako je bila tamnokosa, mršava, pedesetih godina i začepljena kao duh u boci. Zašto sad odjednom mislim na Annelisu? Moja strpljiva, dugogodišnja opsada pretvorila se u bijeg, i sad nisam u nimalo boljoj situaciji nego što je bila Annelise. Tako, Fraulein Justine O'Neill! Još ćemo vidjeti.

Prozori palače bili su osvjetljeni; otići će k njima na nekoliko minuta, porazgovarat će s ocem Ralphom, koji je naglo ostario. Ne izgleda dobro. Možda bi ga trebalo nagovoriti da ode k liječniku. Rainer je bio tužan, ali ne zbog Justine. Još je mlada, ima vremena. Zbog kardinala Ralpa, koji je prisustvovao zaređenju svog sina u svećenika, a nije to znao.

Bilo je još rano, pa je u hotelskom predvorju vladala gužva. S cipelama na nogama, Justine je brzo prošla kroz predvorje do stuba i potrčala uz njih, oborene glave. Ruke su joj tako drhtale da prilično dugo nije mogla pronaći ključ od sobe u torbici, već je pomislila kako će morati sići u prizemlje, skupiti hrabrost i umiješati se u gomilu oko recepcije. Konačno ga je našla, nakon što je bar deset puta prešla prstima preko njega.

Kad se našla u sobi, oteturala je do kreveta, sjela na rub i pričekala da joj se postepeno vrate suvisle misli. Govorila je sebi kako je revoltirana, užasnuta, razočarana, čitavo vrijeme grozničavo zureći u široki pravokutnik blijede svjetlosti, noćno nebo iza prozora. Došlo joj je da psuje, došlo joj je da plače. Više nikad neće biti kao prije, i to je bilo tragično. Izgubila je najdražeg prijatelja. Kakva izdaja!

Prazne riječi, lažne; iznenada je shvatila što ju je toliko uplašilo, zbog čega je pobjegla od Raina kao da ju je pokušao ubiti, a ne poljubiti. Pravičnost svega toga! Osjećaj da se vratila kući kad nije željela da se vrati kući, kao što nije željela ni obavezu ljubavi. Dom dovodi do frustracije, ljubav također. I ne samo to, iako je bilo poniženje to priznati: nije bila sigurna da može voljeti. Da je sposobna za to, sigurno bi dosad bar jednom-dvaput njena budnost popustila; sigurno bi bar jednom-dvaput osjetila nešto jače od mlake naklonosti prema svojim povremenim ljubavnicima. Nije joj palo na pamet da navlaš bira ljubavnike koji ne mogu ugroziti izdvojenost koju je sama sebi nametnula, i koja je već u takvoj mjeri bila postala dio nje da ju je smatrala nečim sasvim prirodnim. Prvi put u životu nije imala orijentira po kojem bi se mogla orijentirati. Nije bilo vremena u njenom životu u kojem bi mogla naći oslonac i utjehu, nije bilo strastvenih osjećanja, ni prema nečemu u njoj samoj ni prema onim ljubavnicima-sjenama. Nisu joj mogli pomoći ni njeni s Droghede, jer se ni njima nije nikad povjerala.

Morala je pobjeći od Raina. Reći da, vezati se uz njega, a onda promatrati kako se povlači kad ustanovi razmjere njene nesposobnosti za ljubav? To bi bilo nepodnošljivo! Ubrzo bi shvatio kakva je u stvari, i ta bi spoznaja ubila u njemu svu ljubav prema njoj. Reći da, i doživjeti da bude odbačena za sva vremena; to ne bi

mogla podnijeti. Bolje da ona odbaci njega. Tako će bar sačuvati ponos, a Justine je, što se ponosa tiče, bila kći svoje majke. Rain nije smio otkriti što se krije ispod njene odsječne svojeglavosti.

Zaljubio se u Justinu koju je vidio; nije mu nikad pružila priliku da makar i nasluti postojanje onog mora sumnji u dubini. To je naslućivao samo Dane — ne, on je to *znao*.

Nagnula se naprijed i spustila čelo na hladni noćni stolić; suze su joj tekle niz obraze. Zato je toliko voljela Danea, naravno. Znao je kakva je u stvari, a ipak ju je volio. To je omogućila krv, to su učinile zajedno proživljene godine, zajedničke uspomene, zajednički problemi, tuge, radosti. Rain je, međutim, stranac, nije vezan uz nju kao Dane, pa ni onoliko koliko ostali članovi njene obitelji. Ništa ga ne obavezuje da je voli.

Obrisala je rupčićem nos, prešla dlanovima preko lica, slegla ramenima i bacila se na teški posao, potiskivanja onoga što ju je mučilo u neki zabačeni kutak svijesti, u kojem će mirno počivati, zaboravljeno. Znala je da to može; usavršavala je tu tehniku cijelog života. To je, međutim, zahtijevalo neprestanu aktivnost, stalno apsorpiranje stvari izvan sebe. Pružila je ruku i upalila svjetiljku pored kreveta.

Jedan od ujaka ostavio je pismo u njenoj sobi; ležalo je na noćnom stoliću, bljedoplava kuverta zračne pošte s kraljicom Elizabethom u desnom kutu.

» *Draga Justine,*« pisao je Clyde Daltinham-Roberts, » vrati se u tor, *potrebna* si nam! I to odmah! Postoji jedna uloga u repertoaru za novu sezonu, i izvjesna mala brbljava ptica mi je rekla da bi ti možda željela tu ulogu. Desdemona, draga, što kažeš? Sa Marcom Simpsonom kao Othellom? Uvježbavanje glavnih uloga počinje slijedećeg tjedna, ako si zainteresirana.«

Ako je zainteresirana! Desdemona! Desdemona u Londonu! I još s Marcom Simpsonom kao Othellom! Prilika kakva se pruža jednom u životu. Njeno raspoloženje vinulo se do visina iz kojih je scena s Rainom izgledala sitna i beznačajna, ili je bar poprimila drukčiji značaj. Možda bi, ako bude vrlo, vrlo pažljiva, mogla sačuvati Rainovu ljubav; mnogo hvaljena, slavna glumica ima previše posla da bi mogla tratiti dobar dio života na ljubavnike. Bilo je vrijedno pokušati. Ako primijeti da se previše približio istini, može se uvijek povući. Da sačuva Raina, posebno tog novog Raina, u svom životu, bila je spremna učiniti sve osim skinuti masku.

U međuvremenu, tu je vijest trebalo proslaviti. Nije bila raspoložena da se opet

nađe oči u oči s Rainom, ali bilo je drugih s kojima je mogla podijeliti svoju radost i trijumf. Obula je cipele i otišla kroz hodnik do zajedničkog salona apartmana u kojem su stanovali ujac. Patsy je otvorio vrata i ugledao je lako stoji ožarena lica, raširenih ruku.

— Natočite pivo, igrat ću Desdemonu! — objavila je zvonkim glasom.

Nekoliko trenutaka nitko nije progovorio, a onda je Bob srdačno rekao:

— Baš lijepo, Justine.

To nije nimalo utjecalo na njeno raspoloženje, koje je postupno poprimilo razmjere nekontrolirane euforije. Glasno se smijući, zavalila se u naslonjač, promatrajući svoje ujake. Kako su to divni ljudi! Njena novost nije, naravno, za njih značila praktično ništa. Oni nisu mogli znati što za nju predstavlja Desdemona. Da je došla da im kaže kako se udaje, Bob bi reagirao manje-više istim riječima.

Bili su dio njenog života otkad je znala za sebe, i ona ih je pomalo tužno otpisala kao sve u vezi s Droghedom. Ujaci, skup koji nema nikakve veze s Justinom O'Neill. Tek dijelovi konglomerata koji se pojavljivao u kući i odlazio iz nje, koji joj se stidljivo osmjehivao, izbjegavajući je ako bi susret mogao dovesti do razgovora. To nije bilo zato što je nisu voljeli; to joj je sad bilo potpuno jasno. Jednostavno su osjećali da im je strana, i zbog toga im je bilo neugodno. Ovdje u Rimu, međutim, u svijetu koji im je bio stran a njoj dobro poznat, počela ih je bolje shvaćati.

Osjetivši kako u njoj tinja nešto što bi se moglo nazvati ljubavlju prema njima, Justine je prelazila pogledom s jednog naboranog, nasmijanog lica na drugo. Bob, životna snaga momčadi, šef Droghede, ali na sasvim nenametljiv način; Jack, koji kao da uvijek samo prati Boba, a možda se to samo činilo zato što se lako dobro slažu; Hughie, s izvjesnom mangupskom crtom koja prvoj dvojici nedostaje, ali koji im je ipak toliko sličan; Jims i Patsy, lice i naličje cjeline koja je dovoljna sama sebi; jadni, ugašeni Frank, jedini na kome se primjećuju strah i nesigurnost. Svi su, osim Jimsa i Patsyja, već prosijedi, a Bobova i Frankova kosa čak je potpuno bijela. Međutim, ne izgledaju mnogo drukčije nego kad je bila sasvim mala djevojčica.

— Ne znam da li bih smio da te ponudim pivom — rekao je Bob neodlučno, stojeći s bocom rashlađenog Swana u ruci.

Samo nekoliko sati ranije takva bi je primjedba razbjesnila, ali sad je bila tako sretna da je mogla podnijeti sve.

— Čuj me, dragi, znam da ti, dok smo sjedili s Rainom, nije palo na pamet da me ponudiš, ali ja sam zaista već velika i jedno pivo neće mi škoditi. I uvjeravam te da

to nije grijeh — dodala je, osmjehujući se.

— Gdje je Rainer? — upitao je Jims, uzimajući od Boba punu čašu i pružajući je njoj.

— Posvađala sam se s njim.

— S Rainerom?

— Pa, ovaj, da. Ja sam kriva. Potražit ću ga kasnije i zamolit ću ga za oprostjenje.

Niti jedan od ujaka nije pušio. Za ranijih sastanaka nije, doduše, tražila pivo, ali je zato sjedila i prkosno pušila, dok su oni razgovarali s Rainom. Sad, međutim, nije mogla sakupiti dovoljno hrabrosti da izvuče cigarete, pa se zadovoljila malom pivskom pobjedom; imala je želju da ga halapljivo iskapi, ali su je u tome sprečavali njihovi sumnjičavi pogledi. Moraš polako pijuckati, kao prava dama, Justine, makar bila suha kao prepričana propovijed.

— Rain je jako dobar momak — rekao je Hughie, blistavih očiju.

Iznenadena, Justine je iznenada shvatila zašto je njena važnost u njihovim očima tako naglo porasla: ulovila je muškarca koga bi željeli imati u obitelji.

— Da, jest — rekla je kratko, i smjesta promijenila temu. — Danas je bio divan dan, zar ne?

Svi su složno klimnuli glavama u znak suglasnosti, čak i Frank, ali činilo se da ne žele raspravljati o tome.

Na njima se vidjelo da su umorni, ali nije zažalila što je došla da ih posjeti. Njenim gotovo zamrlim ćutilima i osjećajima trebalo je vremena da ponovo preuzmu svoje prave funkcije, a ujaci su bili dobar objekt za vježbu. U tome je nevolja s činjenicom što je čovjek otok — zaboravlja da ima dobrih stvari i izvan njegovih obala.

— Što je to Desdemona? — upitao je Frank iz sjene u kojoj se skrivao.

Justine se upustila u slikovita opisivanja, očarana njihovim zgražanjem kad su čuli da će je svake večeri na sceni daviti, i tek pola sata kasnije, kad je Patsy zijevnuo, sjetila se da su premoreni.

— Moram ići — rekla je, spuštajući praznu čašu. Nisu je ponudili još jednom čašom piva — jedna je, očigledno, bila maksimum za dame. — Hvala vam što ste slušali moje naklapanje.

Strahovito se zbunila i iznenadila Boba poljubivši ga za laku noć; Jack se pokušao izvući, ali ga je lako uhvatila, dok je Hughie veselo dočekao takav pozdrav. Jimsovo

lice zalilo se rumenilom i sav je protrnuo, čekajući samo da ta nevolja prođe. Patsyja je ne samo poljubila nego i zagrlila, jer je i on sam nešto kao otok Franka nije mogla poljubiti, jer je okrenuo glavu, ali kad je obavila ruke oko njega, osjetila je slab odjek nečeg vrlo snažnog, čega nije bilo u drugima. Jadni Frank! Zašto je takav?

Kad je izašla na hodnik, na trenutak se naslonila na zid. Rain je voli. Kad je, međutim, pokušala da mu telefonira, telefonist u centrali rekao joj je da je otkazao sobu i oputovao u Bonn.

Nije važno. Možda je i bolje pričekati, ponovo se sastati s njim tek u Londonu. Pokajničko pismo i poziv na večeru kad slijedeći put dođe u Englesku. Bilo je mnogo toga što nije znala o Rainu, ali u jedno nije nimalo sumnjala — doći će jer nije zlopamtilo. Otkako se počeo više baviti vanjskopolitičkim pitanjima, u Englesku je dolazio vrlo često, u pravilnim vremenskim razmacima.

— Čekaj, čekaj, momče — rekla je, gledajući u ogledalo iz kojeg ju je, umjesto vlastitog, promatralo njegovo lice. — Učinit ću da Engleska postane tvoje najvažnije vanjskopolitičko pitanje ili ja ne bila Justine O'Neill.

Nije joj nikad palo na pamet da je, bar što se tiče Raina, ključ problema u njenom prezimenu. Ona je već bila izgradila svoj stil života, u kojem za brak nije bilo mjesta. Nikad nije ni pomislila da bi Rain možda želio načiniti od nje Justinu Hartheim. Previše je razmišljala o osobinama njegovog poljupca, priželjkujući još.

Preostalo joj je još samo da kaže Daneu kako neće moći oputovati s njim u Grčku, ali to joj nije zadavalo previše briga. Dane će je shvatiti, uvijek je pokazivao razumijevanja za takve stvari. Samo, slutila je da mu ovog puta neće povjeriti sve ono zbog čega ne može poći s njim. Ma koliko da je voljela svog brata, nije imala volje da sluša njegove pridike, koje bi sigurno bile vrlo stroge. On je želio da se ona uda za Raina, i kad bi mu povjerala svoje planove, odvuкао bi je sa sobom u Grčku, makar morao primijeniti silu. Daneovo srce neće tugovati za onim što mu uši ne budu čule.

» Dragi Rain,« glasilo je pisamce, »žao mi je što sam one večeri pobjegla kao divlja koza, ne znam što me je spopalo. Onaj dan pun napetosti i sve ostalo, valjda. Molim te da mi oprostiš što sam postupila kao prava glupača. Stidim se što sam napravila takvu gužvu oko jedne sitnice. Vjerujem da je onaj dan i na tebe djelovao posebno, mislim na sve one ljubavne izjave i te stvari. Zato, evo što ti predlažem —

ti oprostí meni, ja ću oprostí ti. Ostanimo prijatelji, molim te! Pomisao da bi se naši odnosi mogli pokvariti nepodnošljiva je. Kad slijedeći put svratiš u London, dođi kmeni na večeru pa ćemo i formalno sklopiti ugovor o miru.«

Pismo je, kao i obično, bilo potpisano samo sa »Justine«. Bez pozdrava i izraza privrženosti; to nikad nije pisala. Namršten, proučavao je jednostavne, spontano složene rečenice kao da pokušava iz njih pročitati na što je stvarno mislila dok ih je pisala. Bila je to oda prijateljstvu, ali što još? Vjerojatno malo toga, priznao je uzdahnuvši. Gadno ju je uplašio; to što ona toliko želi sačuvati njihovo prijateljstvo, govori koliko joj je stalo do njega, ali je pitanje da li baš točno shvaća što osjeća prema njemu. Konačno, sad zna da je on voli; da je, analizirajući svoje osjećaje, došla do zaključka da i ona njega voli, to bi otvoreno napisala u pismu. Samo, zašto se vratila u London, umjesto da otputuje u Grčku s Daneom? Znao je da se ne može nadati da je to uradila zbog njega, ali usprkos svim sumnjama, nada je obojila njegove misli tako veselim bojama da je pozvao svoju sekretaricu. Bilo je deset ujutro, vrijeme kada je bio siguran da će je naći kod kuće.

— Nazovite London, stan gospođice O'Neill — rekao je i čekao vezu, zamišljen, skupljenih obrva.

— Rain! — rekla je Justine, očigledno obradovana. — Jesi li dobio moje pismo?

— Ovog trenutka.

Nakon diskretne pauze, upitala je:

— Hoćeš li uskoro doći na večeru?

— Bit ću u Engleskoj u petak i subotu. Jesi li već planirala nešto drugo?

— Uvježbavam Desdemonu, pa petak ne dolazi u obzir, ali u subotu uvečer sam slobodna, ako ti odgovara.

— Desdemonu?

— Da, zaista, pa ti i ne znaš! Clyde mi je pisao u Rim i ponudio mi ulogu. Mare Simpson kao Othello, Clyde osobno režira predstavu. Zar to nije fantastično? Vratila sam se u London prvim avionom.

Zaklonio je oči rukom, sretan što je sekretarica u svom uredu i ne može vidjeti njegovo lice.

— Justine, *Herzchen*, to je zaista divna vijest! — uspio je protisnuti kao da je zaista oduševljen. — Pitao sam se zašto si otputovala u London.

— Oh, Dane je shvatio — rekla je veselo — a, osim toga, mislim da mu je bilo

drago što će putovati sam. Izmislio je neku priču o tome kako sam mu potrebna da ga nagovaram da se vrati kući, ali mislim da je, u stvari, imao jedan drugi razlog. Želio je da ne pomislim kako sada, kad je svećenik, za mene nema mjesta u njegovom životu.

— Vjerojatno — suglasio se uljudno.

— U subotu uvečer, znači — rekla je. — Oko šest sati, pa ćemo održati mirovno zasjedanje uz jednu ili dvije flaše, a ako postignemo zadovoljavajući kompromis, dobit ćeš i večeru. Vrijedi?

— Da, naravno. Do viđenja, *Herzchen*.

Veza se naglo prekinula kad je spustila slušalicu. Sjedio je nekoliko trenutaka držeći slušalicu u ruci, a onda je slegnuo ramenima i spustio je na vilicu aparata. Prokleta Justine! Počela se uvlačiti između njega i njegovog posla.

Stajala je između njega i njegovog posla i u toku slijedećih nekoliko dana, iako to vjerojatno nitko nije primijetio. U subotu uvečer, nešto poslije šest, našao se u njenom stanu, praznih ruku kao i uvijek, jer je njoj bilo vrlo teško donositi poklone. Bila je ravnodušna prema cvijeću, nije jela slatkiše, a neki skuplji poklon bacila bi nemarno u kut i zaboravila ga. Jedini pokloni koje je cijenila bili su oni koje je dobivala od Danae.

— Šampanjac prije večere? — upitao je, gledajući je iznenađeno.

Pa sad, mislim da okolnosti to zahtijevaju, zar ne? Bio je to naš prvi prekid odnosa, a ovo je prvo pomirenje — odgovorila je argumentom i pokazala mu rukom na udobni naslonjač. Sama je sjela na smeđi sag od klokanovog krzna, napola otvorenih usta, kao da je već uvježbala odgovor na sve što bi mogao reći.

Nije mu, međutim, bilo do konverzacije, bar dok malo bolje ne procijeni njeno raspoloženje, pa je samo sedio i šutke je promatrao. Dok je nije poljubio, bilo mu je lako da se drži djelomično na distanci, ali sad, videći je prvi put nakon toga, morao je priznati sam sebi da će mu to ubuduće biti mnogo teže.

Ona će, i kad bude vrlo stara, po svemu sudeći, zadržati nešto ne sasvim zrelo i u licu i u držanju; prava ženstvenost, činilo se, uvijek će je mimoići. Taj hladni, egocentrični, logični razum potpuno je vladao njenim bićem, ali ga je svejedno privlačila tako snažno da je bilo veliko pitanje hoće li njeno mjesto ikad moći zauzeti neka druga žena. Niti jednom se nije zapitao je li uopće vrijedna te duge borbe? S filozofskog stajališta vjerojatno nije. Samo, je li to važno? Ona je njegov cilj, njegova čežnja.

— Večeras vrlo lijepo izgledaš, *Herzchen* — rekao je konačno, podižući čašu šampanjca prema njoj, gestom koja je bila i zdravica i priznanje protivniku.

Ugljen je tinjao u malom viktorijanskom kaminu bez paravana, ali Justinu nije smetala toplina; sjedila je sklupčana ispred vatre, netremice gledajući u njega. Zatim je spustila čašu na podnožje kamina, tako da je zazvonila, i nagnula se naprijed, rukama obgrlivši koljena, bosih nogu skrivenih pod naborima crne kućne haljine od teške tkanine.

— Ne mogu da obilazim kao mačak oko vrele kaše — rekla je. — Jesi li ono ozbiljno mislio, Rain?

Zavalio se u naslonjač; iznenada mu je odlanulo.

— Jesam li mislio što?

— Ono što si rekao u Rimu... Da me voliš.

— Je li sve ovo zbog toga, *Herzchen*?

Skrenula je pogled, slegla ramenima, opet ga pogledala i klimnula glavom.

— Pa... naravno.

— Zašto da ponovo potežemo tu stvar? Rekla si mi što misliš, i ja sam shvatio da večerašnji poziv nije u vezi s prekapanjem po prošlosti, nego s planiranjem budućnosti.

— Oh, Rain! Ponašaš se kao da ti ja nešto prigovaram! Pa i ako ti prigovaram, sigurno možeš shvatiti zašto.

— Ne, ne mogu. — Spustio je čašu i nagnuo se naprijed, da je može gledati izbliza. — Jasno si mi dala do znanja da ne želiš moju ljubav, i nadao sam se da ćeš biti bar toliko pristojna da se suzdržiš od komentara.

Nije mogla ni sanjati da bi ovaj susret, bez obzira na konačni ishod, mogao biti tako neugodan. Konačno, on je doveo samog sebe u položaj molioca, i trebalo bi da pokorno čeka da ona promijeni svoju odluku. Umjesto toga, on je, izgleda, odlučio da prevrne stol. Učinio je da se osjeća kao nestašna učenica koja sad mora odgovarati zbog neke idiotske šale.

— Slušaj, lafe, ti si promijenio status quo, a ne ja! Nisam te zvala da večeras dođeš kako bih te mogla zamoliti da mi oprostiš što sam povrijedila ego velikog Hartheima!

— Prelaziš u defenzivu, Justine?

Nestrpljivo se pomaknula.

— Da, vrag ga odnio! Kako to samo uvijek postižeš, Rain? Oh, željela bih da mi bar jednom dopustiš da moja bude posljednja!

— Kad bih to uradio, izbacila bi me kao prljavu staru krpu — rekao je, osmjehujući se.

— Mogu ja to i ovako, prijatelju!

— Glupost! Ako to nisi uradila dosad, više i nećeš. Nastavit ćeš se sastajati sa mnom zato što te držim u napetosti... Nikad ne znaš što možeš očekivati od mene.

— Jesi li zato rekao da me voliš? — upitala je ojađeno. — Je li i to bilo smišljeno s ciljem da me držiš u napetosti?

— Što ti misliš?

— Mislim da si prvorazredna hulja! — rekla je kroza zube i na koljenima pošla prema njemu dok se nije dovoljno primakla da može istresti na njega svu žestinu svog bijesa. — Reci još jednom da me voliš, debela švapska račino, i pljunut ću ti u lice!

I njega je spopao bijes.

— Ne, neću ti više to reći! Nisi me zato zvala da dođem, zar ne? Tebi nije nimalo stalo do mojih osjećaja. Pozvala si me da bi mogla eksperimentirati sa svojim vlastitim osjećajima, i nije ti bilo ni na kraj pameti da razmisliš je li to korektno prema meni.

Prije nego što je stigla da se povuče, nagnuo se naprijed, uhvatio je za ramena i koljenima joj stegnuo tijelo, tako da se nije mogla ni maknuti. Njen bijes smjesta je iščezao bez traga, položila mu je dlanove na bedra i podigla glavu. Nije ju poljubio, oslobodio joj je ruke i okrenuo se da ugasi lampu iza sebe. Njegov je stisak popustio i ponovo se zavalio u naslonjač, tako da nije bila sigurna je li mu reduciranje osvjetljenja na odsjaj užarenog ugljevlja bilo potrebno kao prvi korak prema ljubavnom činu, ili samo da bi je onemogućio da vidi izraz njegova lica. Nesigurna, plašeći se direktnog odbijanja, čekala je da joj kaže što da radi. Trebalo je ranije da shvati kako s ljudima kao što je Rain nema šale. Oni su nepobjedivi kao smrt. Zašto ne može jednostavno spustiti glavu u njegovo krilo i reći: » Rain, voli me, koliko si mi potreban i koliko se kajem!« Oh, kad bi ga mogla navesti da vode ljubav, možda bi se okrenuo neki emocionalni ključ i sve ono zatvoreno pokuljalo bi van, oslobođeno...

Još uvijek dalek, odsutan, dopustio je da mu svuče sako i razveže kravatu, ali kad mu je počela raskopčavati košulju, shvatila je da od svega neće biti ništa. One instinktivne erotske vještine zahvaljujući kojima se ta najprozračnija operacija može

pretvoriti u uzbudljiv doživljaj, nisu bile na njenom repertoaru. To je sad bilo strahovito važno, a ona je bila na najboljem putu da totalno upropasti stvar. Prsti su joj drhtali, usta se iskrivila. Briznula je u plač.

— Oh, ne! *Herzchen*, *Liebchen*, nemoj plakati! — Privukao ju je na krilo, spustio njenu glavu na svoje rame i čvrsto je zagrlio. — Oprosti, *Herzchen*! Nisam htio da te rasplačem!

— Sad bar znaš — rekla je jecajući. — Ja sam kao žena potpuni promašaj, rekla sam ti da od svega neće biti ništa! Toliko sam željela da te zadržim, Rain, ali sam znala da će sve propasti ako dopustim da otkriješ kakva sam u stvari!

— Pa sasvim je jasno da od svega ne bi bilo ništa, a zar bi i moglo biti? Ta ja ništa nisam učinio da ti pomognem, *Herzchen*. — Povukao ju je za kosu da je prisili da podigne lice prema njemu, poljubio joj oči, mokre obraze, kutove usana. — To je moja greška, *Herzchen*, nije tvoja. Htio sam ti vratiti milo za drago, da vidim dokle možeš ići bez poticaja s moje strane. Mislim, međutim, da sam pogrešno ocijenio tvoje motive, *nicht wahr?* — Glas mu je postao dublji, više njemački. — Ako je to ono što želiš, dobit ćeš, ali u to moramo krenuti zajedno.

— Molim te, Rain, ne idimo dalje! Razočarat ću te, nemam sve ono što je za to potrebno!

— Oh, imaš, *Herzchen*, imaš, vidio sam te na pozornici. Zar možeš sumnjati u sebe kad si sa mnom?

To je bilo toliko točno da su joj suze smjesta presahle.

— Poljubi me onako kao što si me poljubio u Rimu - šapnula je.

Poljubac je, međutim, bio sasvim drukčiji od onog u Rimu. Onaj je bio sirov, nagao, eksplozivan, ovaj vrlo spor, dubok, toliko dug da je omogućavao njenim osjetilima okusa, njuha i dodira da aktivno sudjeluju u njemu, a njenom tijelu da ga sloj po sloj prožme spontana požuda. Njeni prsti vratili su se na dugmad njegove košulje, njegovi su pronašli patentni zatvarač njene haljine. Ruka mu je pritisla njenu koja je ležala pod košuljom, na grudima prekrivenim finim, mekanim maljama. Kad su mu usne dodirnule njen vrat, obuzeo ju je takav osjećaj nemoći da joj se učinilo da će se onesvijestiti; učinilo joj se da pada i ustanovila da zaista leži na sagu od svilenkastog kloanova krzna, dok se Rainova sjena uzdiže iznad nje. Svukao je košulju, možda još nešto, nije mogla vidjeti, vidjela je samo odsjaj vatre na njegovim ramenima, a onda opet osjetila dodir njegovih čvrstih usana. Odlučna da jednom zauvijek razbije disciplinu tih usta, uvukla mu je prste u kosu i tjerala ga da

je ljubi, još jače, još jače!

A taj osjećaj njegove blizine! Sve je bilo poznato, svojim usnama, rukama i tijelom prepoznavala je svaki dio njegovog tijela, ali ono je ipak bilo na neki čudesan način novo i drukčije. Dok se svijet sužavao do granica do kojih je mrak bio razbijen odsjajem plamena, otvorila se prema njemu i spoznala nešto što je skrivao u sebi otkad ga je upoznala — da je u mašti vodio ljubav s njom već na tisuće puta. To su joj došapnuli njeno staro iskustvo i novorođena intuicija. Bila je potpuno razoružana. S nekim drugim muškarcem taj osjećaj intimnosti i začudne senzualnosti zbulio bi je, ali on ju je prisiljavao da shvati kako su to stvari kojima samo ona može zapovijedati. I ona im je zapovijedala, dok konačno nije kriknula da više ne može, stežući ga uza se tako snažno da je osjećao obrise samog njenog kostura.

Minute su prolazile, obavijene zadovoljstvom zasićenom šutnjom. Uspostavili su isti ritam disanja, spor i lagan, njegova glava počivala je na njenom ramenu, a njena noga ležala je prebačena preko njegovih. Grčeviti stisak njenih ruku postepeno je popustio i pretvorio se u sneno milovanje kružnim pokretima dlanova. Uzdahnulo je i okrenulo se, povukavši za sobom i nju, tako da su uzajamno promijenili mjesta; tim pokretom kao da ju je nesvjesno pozvao da utone još dublje u zadovoljstvo što je s njim. Položila je dlan na njegov bok da osjeti glatkoću kože, a onda joj je šaka kliznula dalje preko toplih mišića i obuhvatila mekanu, tešku masu u njegovom krilu. Osjećaj da ta masa živi posebnim životom i samostalno se kreće pod njenom rukom, bio je za nju nešto neobično i sasvim novo; njeni nekadašnji ljubavnici nisu je nikad toliko zanimali da bi njena seksualna radoznalost istrajala i u tim dugim trenucima spokoja poslije ljubavnog čina. I ti trenuci iznenada više nisu bili ni dugi ni spokojni, već strahovito uzbudljivi, tako da je poželjela da se sve ponovi.

Ipak ju je zatekao nespremnu, pa je osjetila čudno iznenađenje kad je provukao ruke ispod njenih leđa, podigao joj glavu i privukao je sebi tako da se uvjeri kako su mu usta bez ikakve kontrole, da su oblikovana samo za nju i radi nje. Tog trenutka osjećaj nježnosti i ganuća doslovno je preplavio njeno tijelo. To je sigurno našlo svoj odraz na njenom licu, jer je zurio u nju tako blistavih očiju da nije mogla podnijeti njihov pogled. Podigla se i uhvatila njegovu gornju usnu svojim usnama. Misli i osjećaji u njoj pomiješali su se, ali njen krik bio je gotovo nečujan, prigušen u potmulo ječanje od sreće koje ju je tako duboko potreslo da je izgubila svaki kontakt sa stvarnošću, pokoravajući se samo podsvjesnim impulsima, spontanim komandama svake trenutne mješavina misli i osjećaja. Svijet se suzio do krajnjih granica, uvukao sam u sebe i konačno potpuno nestao.

Rainer je očigledno održavao vatru, jer kad je blaga svjetlost londonskog jutra počela prodirati kroz nabore zavjesa, soba je bila još topla. Kad se ponovo pomaknuo, Justine je to osjetila i uplašeno ga uhvatila za ruku.

— Nemoj ići!

— Neću, Herzchen. — Dohvatio je još jedan jastuk sa sofe, gurnuo ga pod glavu i privukao je bliže sebi, tiho uzdahnuvši. — U redu?

— Da.

— Je li ti hladno?

— Nije, ali ako je tebi hladno, možemo otići u krevet.

— Nakon što smo satima vodili ljubav na krznenom sagu? To bi bila degradacija, čak i da imaš plahte od crne svile.

— Imam obične, starinske, bijele pamučne plahte. Ovaj komadić Droghede baš je zgodan, zar ne?

— Komadić Droghede?

— Ovaj sag! Načinjen je od kože klokana sa Droghede — objasnila je.

— Nije dovoljno egzotičan, potrebno nam je nešto erotičnije. Naručit ću iz Indije jednu tigrovu kožu.

— To me podsjeća na pjesmicu koju sam negdje čula:

*Želiš li da ti
Elinor Glyn
svoje čari pruži
na tigrovoj koži?
Ili ti je draže
da ležiš uz nju
na nekom drugom krznu?*

— E pa, Herzchen, moram reći da je bilo krajnje vrijeme da dođeš k sebi. Zahtjevi Erosa i Morfeja učinili su da već pola dana nisi rekla ništa zajedljivo.

— Gledao je u nju, osmijehujući se.

— Trenutno ne osjećam potrebu — rekla je, uzvraćajući osmijeh, smjestivši njegovu ruku da udobno počiva među njenim nogama. — Pjesmici o tigrovoj koži

jednostavno se nisam mogla oduprijeti, ali kod mene nema kostura koje bih morala skrivati od tebe, pa čemu onda bježanje u zajedljivost? — Udahnula je zrak na nos, iznenada svjesna da se u sobi osjeća miris ribe. — Bože mili, nisi večerao a već je vrijeme doručku! Ne mogu tražiti od tebe da živiš od ljubavi.

— Ako budeš zahtijevala da je ovako naporno demonstriram, neću moći.

— Hajde, hajde, uživao si od prvog do posljednjeg trenutka.

— Jesam, zaista. — Uzdahnuo je, protegnuo se i zijevnuo. — Pitam se možeš li opće zamisliti koliko sam sretan.

— Oh, mislim da mogu — rekla je mirno.

Podigao se na lakat i pogledao je.

— Reci mi, je li Desdemona bila jedino zbog čega si se vratila u London?

Uhvatila ga je za uho i uvrnula ga tako da ga je zaboljelo.

— Sad je na meni red da ti uzvratim za sva ona bahata pitanja. Reci, što ti misliš?

S lakoćom je oslobodio uho i nasmijao se.

— Ako mi ne odgovoriš, Herzchen, udavit ću te kao Mare na pozornici, ali trajno.

— Vratila sam se u London da bih igrala Desdemonu, ali zbog tebe. Otkako si me poljubio u Rimu, svoj život više nisam mogla nazvati svojim, i tebi je to poznato. Ti si vrlo inteligentan čovjek, Rainere Moerlingu Hartheime.

— Toliko inteligentan da sam bio svjestan da se želim oženiti tobom gotovo istog trenutka kad sam te ugledao — rekao je.

Naglo se uspravila.

— Oženiti?

— Oženiti. Da sam htio da mi budeš ljubavnica, uzeo bih te prije mnogo godina jer sam to mogao. Znam kako funkcionira tvoj um, i to bi bilo relativno lako. Jedini razlog zašto to nisam uradio, bila je moja želja da se oženim tobom, a znao sam da još nisi spremna da prihvatiš pomisao na život uz muža.

— Ne znam jesam li i sad — rekla je zamišljeno.

Ustao je i pomogao joj da se uspravi i stane nasuprot njemu.

— E pa, možeš pokušati da stekneš malo prakse, tako što ćeš mi pripremiti doručak. Da smo u mojoj kući, ja bih primio tu dužnost na sebe, ali u svojoj kuhinji domaćica si ti.

— Nemam ništa protiv da ti danas spremim doručak, ali da se makar i teoretski

obavežem da ću to raditi do kraja života? — Zavrtjela je glavom. — To baš nije po mom ukusu, Rain.

Pred sobom je vidjela ono isto lice rimskog imperatora, lice na kome prijetnja pobunom nije mogla izazvati nikakve promjene.

— Justine, to nisu stvari s kojima se možeš igrati, niti sam ja čovjek s kojim se možeš igrati. Vremena imamo dovoljno, a ti imaš dovoljno razloga da mi vjeruješ kad kažem da znam biti strpljiv. Molim te samo da odmah izbiješ sebi iz glave da naše odnose možemo definitivno srediti na neki drugi način osim brakom. Ne želim da u tvom životu zauzimam položaj koji je ispod ranga supruga.

— Neću da se odreknem glume! — rekla je agresivno.

— Verfluchte Kiste, ^[14] zar sam to tražio od tebe?

Odrasti već jednom, Justine! Netko bi pomislio da te želim osuditi na doživotnu robiju uz štednjak i lonce! Nismo u situaciji da sastavljamo kraj s krajem, znaš. Možeš imati posluge koliko želiš, guvernante za djecu, sve što smatraš da je potrebno.

— Uh! — rekla je Justine, koja nikad nije ni pomišljala na djecu.

Zabacio je glavu i nasmijao se.

— Oh, Herzchen, ovo je pravo » jutro otrežnjenja«, kako to zovu! Znam da sam lud što se tako brzo vraćam u okrutnu stvarnost, ali zasad nije potrebno drugo nego da razmisliš o tim stvarima. Iako te mogu odmah upozoriti da, razmišljajući, vodiš računa o tome da te želim samo kao suprugu, drukčije nikako.

Obavila mu je ruke oko vrata i čvrsto se privila uz njega.

— Oh, Rain, zašto mi tako otežavaš stvari? — zacviljela je.

Sam u svojoj *Lagondi*, Dane se vozio uz talijansku čizmu, pokraj Perugie, Firenze, Bologne, Ferrare, Padove. Zaobišao je Veneciju i prenoćio u Trstu. Bio je to jedan od njegovih omiljenih gradova pa se zadržao na jadranskoj obali još dva dana, a onda je nastavio put kroz planine do Ljubljane i Zagreba, gdje je prenoćio. Vozeći kroz ravnicu, duž široke rijeke Save, između polja lana i šećerne repe, stigao je do Beograda i nastavio putem prema Nišu. Tu je prespavao i produžio kroz Makedoniju do Skoplja, u kojem su se još mogli vidjeti tragovi teškog potresa koji je prije dvije godine bio razorio taj grad, i Titovog Velesa, slikovitog grada već pomalo orijentalnog izgleda, zahvaljujući brojnim džamijama i minaretima. Putujući kroz Jugoslaviju, svuda je dobro i obilno jeo, jedva izlazeći na kraj s ogromnim

porcijama mesa pred sobom.

Grčka granica, zatim Evzone i Solun. Talijanske novine bile su pune članaka o revolucionarnim vrenjima u Grčkoj, i dok je stajao kraj prozora hotelske sobe i promatrao kolone demonstranata kako s upaljenim bakljama marširaju kroz tamnu solunsku noć, bio je sretan što Justine nije pošla s njim.

— Pap-an-dre-u! Pap-an-dre-u! Pap-an-dre-u! — skandirala je svjetina, urlala i pjevala, kružeći ulicama s bakljama do ponoći.

Revolucionarna su vrenja, međutim, gradski fenomen, fenomen gustih koncentracija stanovništva i bijede. Posni tesalijski krajolik ostao je, međutim, nepromijenjen od vremena kad su Cezarove legije marširale pored spaljenih strjišta u bitku s Pompejom kod Farsale. Pastiri su spavali u sjeni šatora od ovčjih koža, rode su na jednoj nozi stajale u gnijezdima na krovovima starih bijelih kućica, zemlja je bila ispucala od suše. Spržena prostranstva bez drveća i visoko plavo nebo podsjećali su ga na Australiju. Duboko je udisao suhi zrak, a pomisao na odlazak kući izmamila mu je osmijeh. Mama će sve shvatiti kad porazgovara s njom.

Ponad Larise izbio je na more, zaustavio kola i izišao. Homerovo more boje tamnog vina, prozračno plavo u blizini obale, s tamnoljubičastim mrljama dalje prema zakrivljenom horizontu. Na zelenom proplanku, duboko ispod njega, stajao je mali, okrugli hram sa stupovima izbijeljenim od sunca, a na brdu iznad njega uzdizala se mračna križarska tvrđava. » Zaista si lijepa, Grčko, ljepša si od Italije, ma koliko da volim Italiju. Ti si, ipak, kolijevka civilizacije.«

Željani da što prije stigne u Atenu, nastavio je vožnju, tjerajući crvena sportska kola najvećom brzinom uz serpentine do prijevoja Domokos, a zatim se spustio u Beotiju, očaran beskrajnim maslinicima, brdima boje rđe, planinama u daljini. Iako se žurio, zastao je da vidi čudno holivudski spomenik Leonidi i njegovim Spartancima kod Termopila. Na kamenu je pisalo: » Putniče, kad dođeš na Spartu, reci Spartancima da smo ovdje pali jer smo slušali njihove zakone.« Taj je tekst pokrenuo neke strune u njemu, kao da je već čuo te riječi u jednom drugom kontekstu. Stresao se i brzo se udaljio.

Zastao je kod Kamena Voure, obasjane zrakama rastaljenog sunca, da se okupa u bistroj vodi uskog tjesnaca između Beotije i otoka Eubeje. Odatle, iz Aulisa, isplovilo je bilo tisuću brodova na putu za Troju. Struja je bila snažna i nosila ga je prema otvorenom moru; nisu morali previše snažno veslati. Oduševljeno gukanje i coktanje u crno odjevene starice na kupalištu tako ga je zbunilo da je pobjegao od nje što je brže mogao. Ljudi mu više nisu u lice govorili o njegovoj ljepoti, tako da je

uglavnom mogao zaboraviti na to. Zadržavši se samo toliko da kupi nekoliko velikih, kremom punjenih kolača, nastavio je vožnju duž obala Atike i konačno, kad je sunce već zalazilo, stigao u Atenu. Velika stijena s prekrasnom krunom stupova na vrhu bila je kao preljevena zlatom.

U Ateni je, međutim, vladala napeta i neugodna atmosfera, a neskriveno divljenje žena ga je ubijalo. Žene u Rimu bile su profinjnije, suptilnije. Na ulicama su se okupljale grupice ljudi, mjestimično su izbijale demonstracije, narod je bučno i odlučno podržavao Papandreua. Ne, Atena nije bila Atena, bilo je bolje otići na neko drugo mjesto. Ostavio je Lagundu u garaži i ukrcao se na brod za Kretu.

Tu je konačno, među maslinicima, poljima majčine dušice i planinskim lancima, našao traženi mir. Nakon duge vožnje autobusom ispunjenim prodornim mirisom češnjaka i pijukanjem pilića u košarama, pronašao je mali, bijelo obojeni hotel s kolonadom i tri stola pod suncobranima na kamenom popločanoj terasi. Grčke torbe živih boja visile su ispod stupova, preuređene u svjetiljke. Naokolo su rasle australske akacije i eukaliptusi, preneseni iz daleke južne zemlje i posađeni u zemlju previše suhu za evropsko drveće. Svuda je odzvanjalo bučno struganje zrikavaca. Vjetar je podizao oblake crvene prašine.

Noću je spavao u sobici sličnoj ćeliji, uz širom otvorene kapke na prozorima, u svitanje je služio tihu misu a preko dana je šetao. Nitko mu nije smetao, ni on nije smetao nikome, ali lud god je prolazio, tamne oči seljaka pratile su ga s iskrenim divljenjem, a njihova naborana lica razvlačila su se u osmijeh. Bilo je vruće, vladala je tišina, pospanost. Savršen mir. Dan je slijedio za danom kao zrna brojanica kroz žuljevite prste Krećana.

Molio se u sebi, prepuštajući se osjećaju koji je bio produženje onoga što ga je čitavog prožimalo, mislima kao zrna brojanica, danima kao zrna brojanica. »Gospodine, ja sam zaista tvoj. Zahvaljujem ti za sve čime si me blagoslovio. Za velikog kardinala, za njegovu pomoć, istinsko prijateljstvo, njegovu ustrajnu ljubav. Za Rim i mogućnost da budem kraj tvog srca, da klečim pred tobom u tvojoj bazilici, da osjetim stijenu tvoje crkve u sebi. Dao si mi više nego što zaslužujem, što mogu učiniti za tebe, kako mogu pokazati svoju zahvalnost? Nisam dovoljno patio. Otkako sam počeo da ti služim, moj je život samo duga, potpuna radost. Moram patiti, ti koji si patio znaš to. Samo se kroz patnju mogu uzdići iznad sebe, samo tako mogu bolje razumjeti tebe, Gospodine. Jer ovaj život je samo to, približavanje shvaćanju tvoje tajne. Zabodi svoje koplje u moje grudi, zabodi ga tako duboko da ga nikad ne mogu iščupati! Učini da patim... Zbog tebe ću se odreći svih ostalih, čak i majke, i sestre, i

kardinala. Samo ti si moj bol, samo ti si moja radost. Ponizi me i ja ću slaviti tvoje voljeno ime. Uništi me, i bit ću sretan. Volim te, samo tebe...«

Došao je do male plaže gdje je volio plivati, žutog polumjeseca pijeska između izbočenih stijena, i stajao neko vrijeme gledajući preko Sredozemnog mora, prema dalekom, tamnom, horizontu ispod kojeg se prostirala Libija. Zatim je potrčao niz stepenice do pijeska, zbacio sandale, podigao ih i krenuo preko mekanih, sipkih nanosa prema mjestu gdje je obično ostavljao obuću, košulju i hlače. Dvojica mladih Engleza, crveni kao kuhani jastozi, ležali su u blizini i razgovarali, razvlačeći i naglašavajući riječi na način koji se obično naziva oksfordskim. Nešto dalje, dvije žene pospano su razgovarale na njemačkom. Dane je pogledao prema ženama i ležerno se svukao, svjestan da su prestale razgovarati i uspravile se da zaglade kosu i osmjehnu mu se.

— Kako je? — upitao je Engleze, koje je u sebi, kao i svi Australci, uvijek nazivao »Pomij ik«. Bili su već kao neki inventar plaže, svakog dana na istom mjestu.

— Sjajno, stari. Pripazi na struju... prejaka je za nas. Negdje je sigurno oluja.

— Hvala — rekao je Dane, osmjehnuvši se, otrčao do nevino namreškanih valića i kao dobar plivač vješto se bacio u plitku vodu.

Bilo je upravo nevjerovatno kako mirna voda može biti varljiva. Struja je bila vrlo snažna, osjetio je kako ga vuče za noge u dubinu, ali bio je previše dobar i snažan plivač da bi ga to zabrinjavalo. Plivao je brzo, spuštene glave, uživajući u hladnoj vodi i osjećaju slobode. Kad je usporio tempo i pogledao prema obali, vidio je kako Njemice navlače kape za kupanje i smijući se trče prema vodi.

Načinivši trubu od dlanova, doviknuo im je na njemačkom da ne idu u dubinu, jer je struja vrlo jaka. Smijući se, dale su mu rukama znak da su ga razumjele. Ponovo je spustio glavu i zaplivao. U jednom trenutku učinilo mu se da je čuo krik, ali je plivao još malo dalje, do mjesta na kojem struja nije vukla tako snažno. Krici su se zaista čuli; kad se okrenuo, vidio je kako se žene bore sa strujom, lica izobličena od straha, vrišteći; jedna je već tonula, podignutih ruku. Na obali, dvojica Engleza su skočila na noge i neodlučno krenula prema vodi.

Okrenuo se na trbuh i strelovito zaplivao, brzo se približavajući ženama. Uplašene ruke pružale su se prema njemu, hvatale ga, vukle ga u dubinu. Uspio je da uhvati jednu od žena oko pasa i smiri je naglim udarcem u bradu, a zatim je uhvatio drugu za naramenice kupaćeg kostima i okrenuo je na leđa snažnim pritiskom koljena. Kašljući, jer je progutao malo vode kad je zaronio, zaplivao je prema obali, vukući

žene kao mrtav teret.

Englezi su stajali u vodi do ramena, bojeći se krenuti dalje, što im Dane nije ni najmanje zamjerio. Prsti na nogama su mu dodirnuli pijesak, odahnuo je. Već iscrpljen, učinio je posljednji nadljudski napor i gurnuo žene u plićak. One su već bile došle k sebi i počele ponovo vrištati, divlje mlatarajući rukama.

Teško dišući, Dane se osmjehnuo; učinio je svoje, sad ih mogu preuzeti Pomiji. Dok se odmarao, nastojeći povratiti dah, struja ga je ponovo povukla prema pučini; više nije mogao nogama dodirnuti dno ni kad se uspravio u vodi. Stigao je zaista u posljednji trenutak; Pomiji nisu imali ni snage ni znanja da ih spasu, i da nije bilo njega, žene bi se sigurno utopile. Da, javio se nato u njemu jedan glas, ali one su ušle u vodu zato da budu kraj tebe; dok ti nisi zaplivaao, nije im bilo ni na kraj pameti da i same pokušaju. Zbog tebe su se našle u opasnosti, tvojom krivicom.

Odjednom, dok je tako mirno plutao, u grudima mu je eksplodirao strahovit bol; takav bi sigurno bio osjećaj da ga je pogodilo koplje, duga i užarena oštrica razdiruće patnje. Iz usta mu se oteo krič, podigao je ruke iznad glave, ukočen, zgrčenih mišića. Bol je, međutim, postajao sve žešći i prisilio ga da ponovo spusti ruke, stegne rukama prsa, podigavši koljena. » Srce! To je srčani napad! Umirem! Srce! Ne želim umrijeti! Još ne želim umrijeti, ne želim umrijeti prije nego što sam počeo raditi svoj posao, prije nego što mi se pružila prilika da se dokažem! Gospodine, pomози mi! Ne želim umrijeti, ne želim umrijeti!«

Grč je popustio, tijelo se smirilo, i Dane se okrenuo na leđa, raširivši ruke, opuštene usprkos bolu. Pogledao je kroz mokre trepavice u prostranu kupolu neba. » To je ono, to je tvoje koplje za kojim sam u svom ponosu čeznuo prije manje od jednog sata. Daj mi priliku da patim, rekao sam, učini da patim. A sad, kad je to došlo, opirem se, pokazujem da nisam sposoban za savršenu ljubav. Najdraži Bože, to je tvoj bol! Moram ga prihvatiti, ne smijem mu se suprotstavljati, ne smijem se opirati tvojoj volji! Tvoja je ruka moćna i ovo je tvoj bol, bol kakav si ti osjećao na križu. Bože moj, Bože moj, ja pripadam tebi! Ako je to tvoja volja, neka bude tako. Prepuštam se da me kao dijete vodi tvoja beskrajna ruka. Previše si dobar prema meni. Što sam učinio da zaslužim takvu milost, da zaslužim takvu ljubav, tvoju i ljudi oko sebe? Zašto si mi dao toliko kad to nisam zaslužio? *Bol, bol!* Previše si dobar prema meni. Neka ne traje dugo, molio sam te, i nije trajalo dugo. Moje patnje bit će kratkotrajne, brzo će proći. Uskoro ću ugledati tvoje lice, ali sad, još u ovom životu, zahvaljujem ti. Bože! Najdraži moj Gospodine, previše si dobar prema meni! Volim te, *volim te!*«

Kroz smireno, ispruženo tijelo prošao je snažan drhtaj. Usne su mu se pokrenule, promrmljale ime Gospodnje, pokušale se osmjehnuti. Zatim su se zjenice raširile i zauvijek odstranile plavetnilo iz njegovih očiju. Konačno opet na obali, dvojica Engleza bacila su svoje uplakane terete na pijesak i okrenula se, tražeći pogledima Danaea. Mirno, duboko, plavo more bilo je pusto, prazno. Niski valovi udarali su o obalu i povlačili se. Dane je nestao.

Netko se sjetio da je u blizini baza ratnog zrakoplovstva Sjedinjenih Država, i otrčao po pomoć. Pola sata nakon što je Dane nestao, uzetio je helikopter i, kao kakav ogroman, izbezumljen kukac, počeo pretraživati more u sve širim krugovima. Nitko nije očekivao da će nešto pronaći. Utopljenici su tonuli na dno i isplivali bi tek nakon nekoliko dana. Prošao je jedan sat, a onda su petnaestak milja od obale ugledali Danaea kako mirno pliva na valovima, raširenih ruku, lica okrenutog prema nebu. Na trenutak im se učinilo da je živ i da ih pozdravlja, ali kad se helikopter spustio toliko nisko da je struja rotora počela stvarati zapjenjene krugove na vodi, shvatili su da je mrtav. Posada je preko radija prenijela podatke o mjestu gdje je pronašla nastradalog, i smjesta je isplivio motorni čamac koj i se vratio tek nakon tri sata.

Vijest o nesreći brzo se pronijela po okolici. Krećani su voljeli da ga sreću dok je šetao, voljeli su stidljivo izmijeniti poneku riječ s njim. Bio im je drag iako ga nisu poznavali. Ubrzo su se okupili na obali, žene u crnini kao nezgrapne ptice, muškarci u staromodnim širokim hlačama, u bijelim košuljama s raskopčanim ovratnicima i zavrnutim rukavima. Stajali su u grupicama, šutke, iščekujući.

Kad je motorni čamac pristao, krupni narednik iskočio je na obalu i okrenuo se da prihvati na ruke tijelo umotano u pokrivač. Odnio ga je tako nekoliko metara dalje od vode i, uz pomoć drugog vojnika, pažljivo spustio na pijesak. Pokrivač se rastvorio i kroz gomilu okupljenih Krećana prostrujao je glasan, šuštav šapat. Okupili su se oko leša, prinoseći raspela ispucanim usnama. Žene su tiho naricale, nerazgovijetno, čulo se samo gotovo melodično, sumorno: — Oooooooh! — bolno, ovozemaljsko, žensko...

Bilo je već oko pet poslije podne, požutjelo sunce spuštalo se prema zapadu iza nazubljenih stijena, ali je još bilo dovoljno visoko da osvijetli tamne ljude okupljene na obali i dugo, nepomično tijelo na pijesku, njegovu zlatnu kožu, sklopljene oči s trepavicama posutim injem osušene soli, jedva primjetan osmijeh na pomodrelim usnama. Stigla su nosila, i Krećani i američki vojnici zajedno su odnijeli Danaea.

U Ateni je vladao kaos, demonstracije su prerasle u nered, ali američki

zrakoplovni pukovnik, s Daneovim plavim australskim pasošem u ruci, lako je uspostavio vezu sa svojom komandom preko specijalne radio-veze. U pasošu, kao obično, nije bilo nikakvih podataka o Daneu. U rubrici Profesija pisalo je samo »student«, a kao najbliži srodnik navedena je Justine, sa stanom u Londonu. Ne obazirući se na pravni smisao tog podatka, Dane je upisao njeno ime zato što je London bio mnogo bliže Rimu od Droghede. Mali crni kovčeg u kojem je nosio svoj svećenički pribor nitko nije otvorio; pohranjen je zajedno s ostalim stvarima dok ne stignu upute kamo ih treba poslati.

Kad je u devet ujutro zazvonio telefon, Justine se okrenula na drugu stranu, otvorila zamagljene oči i ostala ležati, psujući prokletu spravu i zaklinjući se da će je isključiti. Ako ostali misle da je jedino ispravno započinjati poslove u devet sati, zašto pretpostavljaju da to vrijedi i za nju?

Ali telefon je zvonio, zvonio i zvonio. Možda je i Rain. Ta misao prevagnula je u korist svijesti i Justine je ustala i oteturala u dnevnu sobu. Njemački parlament bio je sazvan na izvanredno zasjedanje, tako da već tjedan dana nije vidjela Raina i nije bilo mnogo nade da će ga uskoro vidjeti. Možda je kriza prošla, pa je zove da joj javi kako kreće u London?

— Halo?

— Gospođica Justine O'Neill?

— Da, na telefonu.

— Ovdje Australski dom, u Aldwychu, znate. — Čovjek koji ju je nazvao govorio je s engleskim naglaskom. Rekao je, doduše, svoje ime, ali ga nije čula jer se još pokušavala pomiriti s činjenicom da to nije Rain.

— Dobro, Australski dom. — Zijevnula je, stojeći na jednoj nozi i češući se drugom po listu.

— Je li gospodin Dane O'Neill vaš brat?

Justine je širom otvorila oči.

— Da, jest.

— Je li trenutno u Grčkoj, gospođice O'Neill?

Stajala je ukočena, s objema nogama na sagu.

— Da, jest. — Nije joj uopće palo na pamet da ispravi svog sugovornika, da mu kaže da je njen brat *otac*, a ne *gospodin* O'Neill.

— Gospođice O'Neill, moram vam reći da mi je vrlo žao, ali imam tešku dužnost da vam saopćim jednu lošu vijest.

— Lošu vijest? Lošu vijest? O čemu se radi? Kakvu vijest? Što se dogodilo?

— Žao mi je što vam moram javiti da se vaš brat, gospodin Dane O'Neill, jučer utopio na Kreti. Koliko znam, to se dogodilo dok je obavljao junačko djelo, dok je spasavao neke ljude na moru. Vama je, međutim, sigurno poznato da je u Grčkoj došlo do prevrata i da su informacije koje imamo nepotpune i možda nepouzidane.

Telefon je stajao na stoliću iza zid, i Justine je bila sretna što joj zid pruža čvrst oslonac. Koljena su joj klecala i počela je polako kliziti sve niže, dok se konačno nije skupčala na podu. Glasovi koji su joj izbijali iz grla bili su nešto između smijeha i plača, nešto kao nedovoljno prigušeni jecaji. Dane se utopio. Hah! Dane mrtav. Hah! Kreta, Dane, utopio se. Hah! Mrtav, mrtav.

— Gospođice O'Neill? Čujete li me, gospođice O'Neill? — navaljivao je glas iz slušalice.

Mrtav. Utopio se. Moj brat!

— Gospođice O'Neill, javite se!

— Da, da, da, da, da! Oh, bože, čujem vas!

— Vi ste, koliko znam, njegov najbliži srodnik, pa su nam potrebne vaše instrukcije što da uradimo s lešom. Gospođice O'Neill, čujete li me?

— Čujem, čujem!

— Što da radimo s lešom, gospođice O'Neill?

Lešom! On je sad leš, a oni nemaju ni toliko obzira da kažu *s tijelom*, ili *s njegovim tijelom*, moraju baš reći *lešom!* Dane, moj Dane! Sad je leš. — Najbliži srodnik? — čula je svoj glas, tanak i slab, ispresijecan onim strašnim jecajima. — Ja nisam pravo najbliži srodnik. To je moja majka, mislim.

Nastala je stanka.

— To je onda teža stvar, gospođice O'Neill. Ako niste njegov najbliži srodnik, samo smo izgubili dragocjeno vrijeme. — Uljudnu sućut zamijenilo je nestrpljenje. — Vama, izgleda, nije jasno da je u Grčkoj prevrat, a da se nesreća dogodila na Kreti, s kojom je još teže uspostaviti vezu. Kako da vam objasnim? Vezu s Atenom gotovo je nemoguće dobiti, a od nas se zahtijeva da smjesta dostavimo želje i instrukcije najbližeg srodnika radi postupka s lešom. Je li tu vaša majka? Mogu li govoriti s njom, molim vas?

— Moja majka nije ovdje. Ona živi u Australiji.

— U Australiji? Bože, sve gore i gore! Sad ćemo morati poslati telegram u Australiju, a to je novi gubitak vremena. A ako vi niste najbliži srodnik, gospođice O'Neill, zašto je vaš brat tako napisao u pasošu?

— Ne znam — rekla je, tek naknadno primijetivši da se nasmijala.

— Dajte mi adresu vaše majke u Australiji, smjesta ćemo joj poslati telegram. Moramo znati što da radimo s lešom! Dok telegram ode i stigne odgovor, izgubit ćemo bar dvanaest sati, valjda vam je to jasno. A bit će problema i bez ovih dodatnih komplikacija.

— Telefonirajte joj, ne gubite vrijeme na telegrame.

— Naš nam budžet ne omogućava da vodimo međunarodne telefonske razgovore, gospođice O'Neill — odgovorio joj je kruti glas. — A sad, molim vas da mi izdiktirate ime i adresu vaše majke.

— Gospođa Meggie O'Neill — recitirala je Justine. — Drogheda, Gillanbone, Novi Južni Wales, Australija. — Nepoznata imena morala je diktirati slovo po slovo.

— Još jednom, gospođice O'Neill, moja najiskrenija sućut.

Veza se prekinula i iz slušalice se čuo samo beskrajni signal centrale. Justine je sjela na pod i pustila da joj slušalica padne u krilo. To je neka greška, ubrzo će se sve razjasniti. Dane se utopio, on, šampion u plivanju? Ne, to ne može biti istina. Ipak je istina, ti to znaš, nisi pošla s njim da ga čuvaš, i on se utopio. Štitila si ga još kad je bio beba, i trebalo je da budeš uz njega. Da se utopiš zajedno s njim ako ga ne bi mogla spasiti. A jedini razlog zašto nisi pošla s njim bio je to što si se željela vratiti u London da bi vodila ljubav s Rainom.

Bilo je strahovito teško razmišljati. Sve je bilo strahovito teško. Ništa nije funkcioniralo, čak ni noge. Nije mogla ustati, više nikad neće moći ustati. U njenom mozgu nije bilo mjesta ni za što drugo osim za Danea, i njene misli vrtjele su se samo oko njega, u sve užim krugovima. Konačno je pomislila i na majku, na ljude na Droghedi. Oh, bože! Vijest će stići do nje, do njih. Mama nije imala ni tu sreću da posljednji put vidi njegovo lice u Rimu. Poslat će telegram policiji u Gillyju, vjerojatno, i stari narednik Ern sjest će u kola i odvesti se čak na Droghedu da saopći majci da joj je jedini sin mrtav. To nije čovjek za takav posao, to ne može učiniti stranac. Gospođo O'Neill, moje najdublje, moje najiskrenije saučešće, vaš je sin mrtav. Službene, uljudne, prazne riječi... Ne! Ne mogu dopustiti da joj to učine, ne mogu, ona je i moja majka! Ona to ne smije saznati na taj način, onako kako sam to

saznala ja!

Uzela je telefonski aparat sa stola i spustila ga u krilo, podigla slušalicu i okrenula broj međugradske centrale.

— Međugradska? Molim vas međunarodnu. Halo? Molim vas, dajte mi hitno vezu s Australijom, Gillanbone, jedan-dva-jedan-dva. I molim vas, požurite, molim vas!

Javila se Meggie. Bilo je već kasno, Fee je bila otišla u krevet. Tih dana nekako nije bila raspoložena da rano ide na počinak, više je voljela sjediti i slušati zrikavce i žabe, drijemati nad knjigom, prekapati po uspomena.

— Halo?

— Zove vas London, gospođo O'Neill — rekla je Hazel iz Gillyja.

— Zdravo, Justine — rekla je Meggie, nimalo uznemirena. Jussy se povremeno javljala da čuje je li sve u redu.

— Mama? Jesi li to ti, mama?

— Ja sam, mama — rekla je Meggie blago, osjetivši da je Justine uzbuđena.

— Oh, mama! Oh, mama! — Čulo se nešto kao uzdah, ili jecaj. — Mama, Dane je mrtav. Dane je mrtav!

Pred njom se otvorila provalija. Provalija duboka, duboka, duboka, bez dna. Osjetila je kako pada u tu provaliju, kako se ona zatvara iznad nje, i znala je da više nikad, dok je živa, neće izići iz nje. Što bogovi još mogu učiniti? Nije znala kad je postavila to pitanje. Kako ga je mogla postaviti, kako je mogla ne znati? Bogove ne treba dovoditi u kušnju, jer oni samo to čekaju. Mislila je da time što neće otići da ga vidi u najljepšem trenutku njegova života, što taj trenutak neće podijeliti s njim, konačno isplaćuje svoj dug. Dane će biti oslobođen tog duga, oslobodit će se nje. Ona će isplatiti dug što neće vidjeti njegovo lice, najdraže od svih lica. Provalija se zatvorila, i osjetila je kako se guši. Stajala je sa slušalicom u ruci, svjesna da je prekasno.

— Justine, najdraža, smiri se — rekla je Meggie čvrsto; glas joj nije ni na trenutak zdrhtao. — Smiri se i reci mi sve. Jesi li sigurna?

— Nazvali su me iz Australskog doma... mislili su da sam mu ja najbliži srodnik. Javio se neki strašan čovjek koji je htio samo znati što treba da urade s lešom. Cijelo je vrijeme nazivao Danea lešom. Kao da to nije njegovo tijelo, kao da sad svatko ima pravo...

— Meggie je čula kako jecaj prekida glas Justine. — Bože! Mislim da je tom čovjeku bilo zaista teško što mora to obaviti, ali... Oh, mama, Dane je mrtav!

— Kako, Justine? Gdje je umro? U Rimu? Zašto me Ralph nije nazvao?

— Ne, nije umro u Rimu. Kardinal vjerojatno još i ne zna za to. Umro je na Kreti. Onaj mi je čovjek rekao da se utopio spasavajući druge. Bio je tamo na odmoru, mama, zva'o me je da pođem s njim, a ja nisam htjela, htjela sam da igram Desdemonu, htjela sam da budem s Rainom. Da sam bar bila s njim! Da sam bila s njim, to se možda ne bi dogodilo. Oh, bože, što da radim?

— Prestani, Justine — rekla je Meggie strogo. — Ne smiješ o svemu tome misliti na taj način, čuješ li me? Dane bi se ljutio da te čuje, znaš i sama. Takve se stvari događaju, ne znamo zašto. Sada je najvažnije da si ti dobro, da vas nisam izgubila oboje. Ti si sad sve što mi je ostalo. Oh, Jussy, Jussy, sve je to tako daleko! Svijet je velik, prevelik. Vрати se na Droghedu, teško mi je kad pomislim kako si sama u dalekom svijetu!

— Neću, moram raditi. Rad je sad za mene jedina utjeha. Kad ne bih radila, poludjela bih! Nisu mi potrebni ljudi, ne želim da me bilo tko tješi. Oh, mama! — Ponovo je gorko zajecala. — Kako ćemo živjeti bez njega?

Kako, zaista? Zar će to biti život? Bož'j si, Bogu ćeš se vratiti. Zemlja zemlji. Život je za one koji su ga promašili. Pohlepni Bog skuplja one koji su dobri, a svijet ostavlja drugima, da ga upropaste.

— Nitko od nas ne zna koliko će živjeti — rekla je Meggie. — Hvala ti, Jussy, što si me nazvala, što si mi sama rekla.

— Nisam mogla podnijeti pomisao da ti neki stranac to saopći, mama. Neki stranac, kao meni. Što ćeš uraditi? Što uopće možeš uraditi?

Prikupivši svu snagu, Meggie je pokušala očajnoj djevojci u Londonu uputiti riječi koje će zadržati toplinu, usprkos daljini koja ih razdvaja. Njen je sin mrtav, njena je kći živa. Mora ostati neozlijeđena, ako je to uopće moguće. Od svih ljudi Justine je, čini se, voljela samo Danea. Nikog drugog, čakni sebe.

— Justine, draga, nemoj plakati! Pokušaj da ne tuguješ previše. On to ne bi želio, reci, zar bi? Vрати se kući, zaboravi na sve. I Danea ćemo prenijeti na Droghedu. Zakon je ponovo na mojoj strani, više ne pripada Crkvi i ona me ne može spriječiti u tome. Smjesta ću nazvati Australški dom i ambasadu u Ateni, ako budem mogla dobiti vezi. Moramo ga vratiti kući! Ne mogu ni zamisliti da ga ostavimo da leži negdje daleko od Droghede. Njegovo je mjesto ovdje, moramo ga vratiti kući. Dođi

i ti, Justine!

Justine je sjedila sklopčana, vrteći glavom kao da je majka može vidjeti. Da se vrati kući? Nikad se više neće vratiti kući. Da je pošla s Daneom, sad ne bi bio mrtav. Da se vrati kući i svakog dana gleda lice svoje majke, do kraja života? Ne, to ne može ni zamisliti.

— Ne mogu, mama — rekla je, dok su joj suze tekle niz lice, vrele kao rastaljen metal. Tko je ono rekao da ljudi, kad su najdublje dirnuti, ne plaču? Taj nije imao pojma što je to bol. — Ostat ću ovdje i radit ću. Doći ću kući s Daneom, ali onda ću se vratiti. Ne mogu živjeti na Droghedi.

Tri dana proveli su u iščekivanju, u sasvim besmislenom vakuumu, Justine u Londonu, Meggie i ostala obitelj na Droghedi, nastojeći da šutnju službenih organa nekako pretoče u nadu. Oh, kad nakon toliko vremena nema vijesti, još će se pokazati da je sve to neka pogreška, jer da je istina, sigurno bi već nešto saznali! Dane će se pojaviti na vratima Justinina stana, nasmijan, i reći joj da je sve to bio glup nesporazum. U Grčkoj je prevrat, a u takvoj situaciji uvijek dolazi do svakojakih pogrešaka. Dane će se pojaviti na vratima i prezirno će se nasmijati kad čuje da su ga proglasili mrtvim, stajat će tu, visok, snažan i živ, i smijati će se. Nada je počela klijati, i jačala je sa svakom minutom iščekivanja. Izdajnička, strašna nada. Nije mrtav, nije! Nije se mogao utopiti, Dane koji je bio tako dobar plivač da se nije morao bojati ni najnemirnijeg mora. Tako su čekali, ne prihvaćajući ono što se dogodilo, u nadi da će se vijest pokazati lažnom. Nema nikakvog smisla obavještavati ljude, i Rim.

Četvrtog jutra Justine je primila poruku. Kao da je u međuvremenu ostarjela, podigla je slušalicu i zatražila vezu s Australijom.

— Mama?

— Justine?

— Oh, mama, već su ga sahranili! Više ga ne možemo vratiti kući! Što sad da radimo? Sve što su mi mogli reći jest da je Kreta velik otok da nisu znali ime sela i da je, kad je telegram stigao, Dane već bio sahranjen, tamo negdje. Leži negdje tamo u grobu bez ikakvog natpisa! Vizu za Grčku ne mogu dobiti, nitko ne želi da nam pomogne, tamo je opći kaos! Što da radimo, mama?

— Naći ćemo se u Rimu, Justine — rekla je Meggie.

Svi osim Anne Mueller bili su kraj telefona, još uvijek šokirani viješću. Muškarci su, činilo se, za tri dana ostarjeli dvadeset godina, a Fee, zguarena, slična ptici, blijeda

i mrzovoljna, vulda se po kući, neprestano ponavljajući:

— Zašto nije uzео mene? Zašto je morao uzeti njega? Ja sam već stara, tako stara! Ja ne bih imala ništa protiv da umrem, zašto je morao umrijeti on? Zašto nije uzео mene? Ja sam stara! — Anne je doživjela slom živaca, a gospođa Smith, Minnie i Cat plakale su dan i noć.

Meggie je spustila slušalicu i šutke ih pogledala. To je bila Drogheda, sve što je ostalo od nje. Šačica starica, praznih, slomljenih.

— Daneu se izgubio trag — rekla je. — Nitko ga ne može pronaći, sahranjen je negdje na Kreti. A Kreta je tako daleko! Zar može mirno počivati negdje tako daleko od Droghede? Idem u Rim, Ralphu de Bricassartu. Ako nam netko može pomoći, on može.

U sobu kardinala de Bricassarta ušao je njegov tajnik

— Vaša eminencijo, oprostite što vas uznemiravam, ali tu je jedna dama koja želi razgovarati s vama. Objasnio sam joj da je kongres u toku, da ste zauzeti i da ne možete primiti nikoga, ali ona kaže da će sjediti u hodniku dok ne nadete vremena za nju.

— Znete li kakva je nevolja dovodi, oče?

— Neka velika nevolja, vaša eminencijo, to se može lako vidjeti. Rekla je da vam kažem njeno ime. Zove se Meggie O'Neill. — Izgovorio je ime na način svojstven strancima, tako da je zazvučalo kao Megii Onil.

Kardinal Ralph skočio je na noge, a lice mu je trenutno ostalo bez boje, bijelo kao njegova kosa.

— Vaša eminencijo! Da vam nije zlo?

— Nije, oče, sve je u redu, hvala vam. Otkazite sve sastanke dok vam ne dam nove instrukcije, i smjesta uvedite gospođu O'Neill. Neka nas nitko ne uznemirava, javite mi samo ako me pozove Sveti Otac.

Svećenik se pokloni i iziđe. O'Neill. Naravno! Tako se zvao mladi Dane, trebalo je odmah da se sjeti. U kardinalovoj palači svi su ga, međutim, zvali samo Dane. Ah, načinio je ozbiljnu grešku što ju je pustio da čeka. Ako je Dane bio najdraži nećak njegove eminencije, onda je gospođa O'Neill sigurno njegova voljena sestra.

Kad je Meggie ušla u sobu, kardinal Ralph ju je jedva prepoznao. Prošlo je trinaest godina otkad ju je posljednji put vidio; sad joj je bilo pedeset tri godine, a

njemu sedamdeset jedna. Nije više star samo on, stari su oboje. Njeno lice nije se toliko izmijenilo koliko ustalilo, ali na način drukčiji od onoga što ga je u sebi u mislima dočaravao. Blagost je zamijenila britka oštrina, mekoću crta zamijenio je čelik. Izgledala je više kao energična, postarija mučenica, nego kao zamišljena svetica iz njegovih snova. Njena ljepota bila je začudna, kao i uvijek, oči su joj bile bistre, srebrnasto sive, ali i one su bile nekako tvrde, a kosa joj je izgubila jarku boju i postala žućkasta, slična Daneovoj, samo bez sjaja. Najviše ga je zbunjivalo što nije htjela gledati u njega dovoljno dugo da zadovolji svoj u živu, prijateljsku znatiželju.

Nesposoban da sasvim prirodno pozdravi takvu Meggie, kruto je pokazao rukom naslonjač.

— Sjedi, molim te.

— Hvala — rekla je, podjednako ukočeno.

Tek kad je sjela i kad mu se pružila prilika da je cijelu promotri, primijetio je kako su joj noge i članci natečeni.

— Meggie! Pa nisi, zaboga, putovala bez odmora čak iz Australije! Što se dogodilo?

— Da, putovala sam bez odmora — rekla je. — Dvadeset devet sati provela sam u avionima od Gillyja do Rima, ne radeći ništa, samo promatrajući oblake i razmišljajući. — Glas joj je bio oštar, leden.

— Što se dogodilo? — ponovio je nestrpljivo, zabrinut i uplašen.

Podigla je pogled i dugo ga gledala ravno u oči.

U tom pogledu bilo je nečeg užasnog, nečeg tako mračnog i ledenog da mu se učinilo kako mu kožu na zatiljku probada tisuću iglica. Mehanički je podigao ruku da ih se oslobodi.

— Dane je mrtav — rekla je Meggie.

Ruka mu je klonula, pala kao ruka lutke od krpa u purpurno krilo.

— Mrtav? — ponovio je polako, utonuvši dublje u naslonjač. — *Dane* mrtav?

— Da. Utopio se prije šest dana na Kreti, spasavajući iz mora neke žene.

Nagnuo se naprijed i pokrio lice rukama.

— Mrtav? — promrmljao je nerazgovijetno. — Dane mrtav? Moj divni dječak! Ne može biti mrtav! Dane... bio je savršen svećenik.. sve ono što ja nisam mogao biti. Imao je sve što je meni nedostajalo. — Glas ga je izdao. — Oduvijek je to nosio u sebi... svi smo to osjećali... svi mi koji nismo savršeni svećenici. *Mrtav?* Oh,

Gospode!

— Ostavi se sad svog Gospoda, Ralphe — rekla je strana žena koja je sjedila nasuprot njemu u naslonjaču. — Sad imaš važnijeg posla. Došla sam da tražim pomoć od tebe... a ne da promatram tvoj bol. Imala sam u avionu dovoljno vremena da smislim kako ću ti to reći, zureći satima kroz prozor u oblake, neprestano svjesna da je Dane mrtav. Nakon toga, tvoj me bol ne može potresti.

Ipak, kad je spustio ruke i podigao glavu, njeno ledeno srce poskočilo je, zgrčilo se, snažno zakucalo. Bilo je to Daneovo lice na kome je bio ispisan bol kakav Dane nikad neće osjetiti. Oh, hvala Bogu! Hvala Bogu što je mrtav, što nikad neće proći kroz ono kroz što je prošao ovaj čovjek, kroz što sam prošla ja. Bolje da je mrtav nego da ovako pati!

— Na koji ti način mogu pomoći, Meggie? — upitao je mirno, potiskujući vlastite osjećaje i navlačeći ruho njenog duhovnog savjetnika.

— U Grčkoj vlada kaos. Sahrani su Danea negdje na Kreti, ne mogu otkriti gdje, kada i zašto. Mogu samo pretpostaviti da su zbog nereda moje instrukcije da se Daneovi posmrtni ostaci prevezu avionom u Australiju stigle prekasno, a na Kreti je vruće kao u Australiji. Kako nitko nije došao po njegovo tijelo, vjerojatno su pomislili da nema nikoga i sahranili ga.

— Nagnula se naprijed, ukočeno. — Želim da mi vrate mog dječaka, Ralphe. Želim da ga nađem i prevezem kući, da spava tamo gdje mu je mjesto, na Droghedi. Obećala sam Jimsu da ću ga zadržati na Droghedi, i tako će biti, makar morala na rukama i koljenima pretražiti sva groblja na Kreti. Ne želim da bude sahranjen na nekom ekskluzivnom groblju za svećenike u Rimu, Ralphe, i borit ću se za to dok sam živa. Želim da se vrati kući.

— Nitko te u tome neće ometati, Meggie — rekao je blago. — Crkva traži samo da bude sahranjen na posvećenom zemljištu, kao katolik I ja sam tražio da me sahrane na Droghedi.

— Ja ne mogu savladati svu tu birokraciju — nastavila je, kao da nije rekao ništa. — Ne govorim grčki, nemam veza, nisam utjecajna. Zato sam došla k tebi, da se poslužim tvojima. Vрати mi sina, Ralphe!

— Ne brini, Meggie, vratit ćemo ga, iako možda ne tako brzo. Režim u Grčkoj nije naklonjen katolicima, ali ja tamo imam prijatelja, pa ćemo obaviti sve što je potrebno. Dopusti da odmah pokrenem kotače, ne brini! On je svećenik svete Katoličke crkve, i vratit ćemo ga kući.

Posegnuo je rukom za zvoncem, ali hladni, prkosni pogled Meggie učinio je da mu ruka zastane na pola puta.

— Nisi me shvatio, Ralphe. Ja ne želim da pokrećeš kotače. Želim da mi vratiš sina... ne za tjedan ili za mjesec dana, nego odmah! Govoriš grčki, možeš dobiti vize za sebe i mene, imaš veze. Želim da odmah otputuješ sa mnom u Grčku, i da mi pomogneš da vratim Danea kući.

Iz njegovih očiju je pročitati mnogo toga — nježnost, sućut, šok, bol. Bile su to, međutim, ujedno i oči svećenika, smirene, logične, razumne.

— Meggie, volim tvog sina kao da je moj, ali trenutno ne mogu otići iz Rima. Ja nisam slobodan čovjek... ti bi to trebala najbolje znati. Ma koliko osjećao za tebe, ma što u ovom trenutku osjećao sam, ne mogu otići iz Rima dok traje ovaj toliko značajni kongres. Ja sam prvi pomoćnik Svetog Oca.

Trgla se, ošamućena i bijesna, a onda je zavrtjela glavom čudno se osmjehujući, kao da promatra groteskne pokrete nekog neživog objekta na koji ne može utjecati. Zatim se stresla, skvasila usne; činilo se da je donijela neku odluku, jer se naglo uspravila i ukrotila.

— Je li istina da voliš mog sina kao da je tvoj, Ralphe? — upitala je. — Reci, što bi učinio za rođena sina? Bi li onda tako sjedio i rekao *njegovoj* majci: »Ne, žao mi je, ne mogu za to odvojiti vremena!« Bi li *mogao* to reći majci svog sina?

Bile su to Daneove oči, ali i nisu bile Daneove oči. Gledao ju je zbunjten, žalostan, bespomoćan.

— Nemam sina — rekao je — ali od mnogih, mnogih stvari koje sam naučio od tvog sina najvažnije je to da, ma koliko teško bilo, moram prvenstveno voditi računa o svojim obavezama prema Svemogućem.

— Dane je bio i tvoj sin — rekla je Meggie.

Zurio je u nju, ne shvaćajući.

— Što si rekla?

— Rekla sam da je Dane bio i tvoj sin. Kad sam otišla s Matlocka, bila sam u drugom stanju. Dane je tvoj sin, a ne sin Lukea O'Neilla.

— *To... nije... istina!*

— Nisam željela da to saznaš, čak ni kad sam došla ovamo — rekla je. — Zar bih ti mogla lagati?

— Da vratiš Danea? Mogla bi! — rekao je tiho.

Ustala je, stala iznad njegova naslonjača presvučena crvenim brokatom, sagnula se, uzela njegovu mršavu, kao pergamentom presvučenu ruku i poljubila prsten. Od njenog daha rubin se prevukao mliječnom izmaglicom.

— Kunem se svim onim što smatraš svetim, Ralphe, da je Dane bio tvoj sin. On nije, i nije mogao biti, Lukeovo dijete. Kunem se njegovom smrću da govorim istinu!

Čuo se jauk kao jauk duše koja prolazi kroz vrata pakla. Ralph de Bricassart bacio se naprijed iz naslonjača i zaplakao, sklupčan na purpurnom sagu, okružen purpurnim plaštem kao lokvom svježe krvi, krijući rukama lice, prstiju zavučениh u kosu.

— Plači, plači! — rekla je Meggie. — Plači, sad kad znaš! Pravo je da bar jedan od roditelja prolije koju suzu za njim. Plači, Ralphe! Dvadeset šest godina imao si sina a nisi to znao, nisi bio kadar to primijetiti. Nisi primijetio da je tvoja slika od glave do pete! Kad ga je tekrođenog moja majka uzela u ruke, smjesta je znala čiji je, a ti to nisi vidio. Nisi vidio da ima tvoje ruke, tvoje noge, tvoje lice, tvoje oči, tvoje tijelo! Osim boje kose, koja je bila samo njegova, sve ostalo na njemu bilo je tvoje! Je li ti sad jasno? Kad sam ga poslala tebi, napisala sam ti u pismu da vraćam ono što sam ukrala. Sjećaš li se? Samo, oboje smo ukrali, Ralphe. Ukrali smo ono što si zavjetom namijenio Bogu, i moramo oboje platiti.

Sjela je u naslonjač, nepokolebljiva i nemilosrdna, i promatrala lik u crvenom kako se u mukama grči na podu.

— Voljela sam te, Ralphe, ali nikad nisi bio moj. Sve što sam dobila od tebe morala sam ukrasti. Dane je bio moj, bio je sve što sam uspjela izvući za sebe. Zaklela sam se da ti nikad neću pružiti mogućnost da mi ga uzmeš. A onda je on sam dao sebe tebi, po svojoj vlastitoj volji. Za njega si bio primjer savršenog svećenika. Kako sam se slatko tome smijala! Nikad ti, međutim, ne bih dala u ruke takvo oružje kao što je spoznaja da je tvoj sin. *Osim radi ovog sada.* Osim radi ovog sada! Da je u pitanju bilo šta drugo, ne bih ti rekla. Iako mislim da to sad više i nije važno. On nam više i tako ne pripada. Sad pripada Bogu.

Kardinal de Bricassart unajmio je u Ateni privatni avion, kojim su on, Meggie i Justine prevezli Daneove ostatke kući na Droghedu. Živi su sjedili šuteći, mrtvi je ležao u lijesu na nosilima ne tražeći više ništa od ovog svijeta.

» Moram održati još tu misu, taj rekvijem za svog sina. Za kost moje kosti, za mog sina. Da, Meggie, vjerujem ti. Kad sam došao k sebi, povjerovao bih ti i bez one

strašne zakletve. Vittorio je to znao istog trenutka kad je ugledao mladića, a i ja sam, sigurno, u srcu osjećao da mi je sin. Smijao se iza ruža kao ti... ali pogledale su me moje oči, moje oči kakve su bile dok sam još bio nevinašce. Fee je znala. Anne Mueller je znala. Ali mi muškarci nismo. Nismo bili dostojni da nam se kaže. Tako mislite vi žene, krijete svoje tajne i okrećete nam leđa zbog uvrede koju vam je Bog nanio ne stvorivši vas prema svom liku. Vittorio je znao, ali ono žensko u njemu spriječilo ga je da govori. Majstorska osveta.«

Govori sad, Ralphe de Bricassart, otvori usta, načini rukama pokret blagoslova, počni izgovarati latinski tekst za pokoj duše umrlog. Koji je bio tvoj sin. Koga si volio više nego što si volio njegovu majku. Da, više! Jer on je bio tvoja slika i prilika, samo u savršenijoj formi.

— *In Nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti...*

Kapela je prepuna; došli su svi koji su mogli doći.

Tu su Kingovi, O'Rourkeovi, Daviesovi, Pughovi, MacQueenovi, Gordonovi, Carmichaelovi, Hopetonovi. I Clearyjevi, ljudi s Droghede. Srušene nade, ugašena svjetlost. Sasvim naprijed, u olovom obloženom lijesu, prekrivenom ružama, otac Dane O'Neill. Zašto uvijek kad dođe na Droghedu, mora gledati te ruže? Bio je listopad, proljeće je bilo u punom jeku. Sasvim je logično da su ruže već procvjatile. Bilo je njihovo vrijeme.

— *Sanctus... Sanctus... Sanctus...*

» Misli na to da je najsvetiji od svetih iznad tebe. Dane moj, divni moj sine. Bolje je ovako. Ja ne bih želio da postaneš ovo što ja već jesam. Zašto ti ovo govorim, ne znam. Tebi to nije potrebno, tebi to nikad nije bilo potrebno. Ti si instinktivno znao ono do čega sam ja dolazio s mnogo muke i truda. Nisi ti nesretan, nesretni smo mi ovdje, mi koji smo ostali. Sažali se na nas, i kad dođe naše vrijeme, pomози nam.«

— *I te, Missa est... Requiescant in pace...*

Preko travnjaka, pored bijelih eukaliptusa, ruža, akacija, do groblja. » Spavaj, Dane, jer samo dobri umiru mladi. Zašto tugujemo? Sretan si što si tako brzo pobjegao iz ovog mučnog života. Možda je, u stvari, ovo pakao, dugotrajno robovanje na zemlji? Možda patimo u paklu dok smo živi...

Prošao je dan, žalobnici su se razišli, stanovnici Droghede vulki su se po kući izbjegavajući jedan drugog. Kardinal Ralph je prerano pogledao u Meggie i više nije imao hrabrosti da je pogleda. Justine je otišla s Jean i Boyom Kingom da uhvati popodnevi avion za Sydney i noćni avion za London. Kardinalu Ralphu se činilo da

za čitavo vrijeme nije čuo njen promukli, čarobni glas, niti vidio njene čudne blijede oči. Od trenutka kad je dočekala Meggie i njega na aerodromu u Ateni, pa do odlaska s Jean i Boyom Kingom, bila je kao neki duh, prisutna ali potpuno neprimjetna. Zašto nije pozvala Rainera Hartheima, zamolila ga da bude uz nju? Sigurno zna koliko je on voli, koliko želi da se u ovakvim trenucima nađe kraj nje. Ta misao, međutim, nikad nije bila dovoljno dugo prisutna u njegovoj umornoj glavi da bi sam pozvao Rainera, iako mu se često vraćala još prije nego što je krenuo iz Rima. Čudni su ti ljudi s Droghede. Ne žele druga u tuzi, više vole biti sami sa svojim bolom.

Uz kardinala Ralpa, poslije nepojedene večere, ostale su u salonu samo Fee i Meggie. Nitko nije govorio; u tišini, kucanje brončanog sata na mramornom kaminu odzvanjalo je kao grmljavina, a naslikane oči Mary Carson zurile su izazivački u baku Fee Cleary na suprotnoj strani sobe. Fee i Meggie sjedile su jedna uz drugu na bjeličastoj sofa tako da su im se ramena dodirivala. Kardinal Ralph bio je siguran da ih u starim danima nije nikad vidio da tako sjede. Šutjele su, ne gledajući ni jedna u drugu ni u njega.

Pokušavao je odgonetnuti u čemu je pogriješio. Najgore je bilo to što je načinio i previše grešaka. Kriva je bila njegova oholost, njegova ambicioznost, stanovita bezosjećajnost. A između svega toga cvjetala je ljubav prema Meggie. Ljubav čiju krunu i najveći dar nije prepoznao. Samo, zar bi što bilo drukčije da je znao da je Dane njegov sin? Je li uopće bilo moguće voljeti tog dječaka više nego što ga je volio? Bi li krenuo drugom stazom da je znao da ima sina? Da! klicalo mu je srce. Ne, prezirno je odgovarao um.

Ogorčeno se okomio na samog sebe. » Budalo! Trebalo je da znaš da se Meggie nije mogla vratiti Lukeu. Trebalo je odmah da shvatiš čije je dijete Dane. Bila je tako ponosna na njega! Sve što je mogla dobiti od tebe, rekla ti je u Rimu. Da, Meggie... u njemu si dobila što si željela. Bože, Ralphe, kako si mogao biti tako slijep i ne vidjeti da je on tvoj? Trebalo je da to primijetiš kad se pojavio pred tobom kao odrastao čovjek, ako već nisi mogao ranije. A ona je čekala da ti to vidiš, umirala od želje da to vidiš. Da si vidio, na koljenima bi došla k tebi. Ali bio si slijep. Nisi htio da vidiš. Želio si da budeš Ralph Raoul, kardinal de Bricassart. To si želio više nego nju, više nego svog sina. Više nego svog sina!«

Soba se ispunila tihim kricima, šuštanjem, šaptom; sat je kucao u taktu s njegovim srcem. A onda je srce počelo gubiti takt, sve primjetnije i primjetnije. Meggie i Fee leljavao su se podigle, i uplašeni lica lebdjele u vodenastoj, prozirnoj izmaglici, govoreći mu nešto što nije mogao čuti.

— Aaaaaaah! — jauknuo je, shvativši.

Gotovo uopće nije osjećao bol, bio je svjestan samo ruku Meggie koje su se obavile oko njega, i naslonio je glavu na njih. Posljednjim naporom uspio je da se okrene tako da joj može vidjeti oči, i pogledao je. Oprosti mi, htio je reći, ali onda je shvatio da mu je već odavno oprostila. Znala je da je ipak uzevši sve zajedno, dobila više nego on. Poželio je da kaže nešto savršeno, nešto što će je zauvijek utješiti, a onda je shvatio da ni to nije potrebno. Jedno je bilo sigurno — ona je mogla podnijeti sve. Sve! Zato je sklopio oči i prepustio se, posljednji put, osjećaju da mu je Meggie oprostila.

SEDMI DEO

1965 - 1969.

JUSTINE

Sjedeći za svojim radnim stolom u Bonnu, uz jutarnju kavu, Rainer je iz novina saznao za smrt kardinala de Bricassarta. Političke bure što su bjesnjele posljednjih nekoliko tjedana konačno su počele jenjavati, pa je bio sjeo da na miru pročita novine. Najviše su ga radovali izgledi da ubrzo vidi Justine. Njena šutnja u posljednje vrijeme nije ga nimalo zabrinjavala. Smatrao je to tipičnim za nju; nije bila još ni približno spremna da prizna u kojoj je mjeri vezana uz njega.

Vijest o smrti kardinala de Bricassarta raspršila je, međutim, sve njegove misli o Justini. Deset minuta kasnije sjedio je za volanom svog *Mercedesa 280 SL*, vozeći prema *Autobahnu*. Jadni stari Vittorio bit će tako osamljen, a teret što ga je nosio bio je uvijek težak. Brže će stići kolima; dok bi dočekao let, stigao na aerodrom i s aerodroma, bit će u Vatikanu. A voziti kola značilo je raditi nešto pozitivno, nešto što sam može kontrolirati, što je za čovjeka kakav je on uvijek bilo neobično važno.

Od kardinala Vittorija čuo je čitavu priču; šok je bio prevelik da bi se upitao zašto Justine nije našla za potrebno da mu se javi.

— Došao je k meni i upitao me znam li ja da je Dane bio njegov sin — govorio je blagi glas, dok su blage ruke milovale plavo-siva leđa Natašina.

— I što ste mu rekli?

— Rekao sam mu da sam to pretpostavljao. Više mu i nisam mogao reći. Ali ono njegovo lice! Ono lice! Zaplakao sam.

— To ga je ubilo, naravno. Posljednji put kad sam ga vidio, učinilo mi se da nije baš dobro, ali je na moj prijedlog da ode doktoru odgovorio smijehom. Sve je to Božja volja. Mislim da u životu nisam sreo čovjeka koji je toliko patio kao Ralph de Bricassart. Smrt će mu pružiti mir koji nije mogao naći u ovom životu.

— A mladić, Vittorio? Kakva tragedija!

— Misliš? Ja opet mislim da je to lijepo. Ne mogu zamisliti da bi Dane mogao dočekati smrt drukčije nego dobrodošlicom, i nimalo me ne iznenađuje što Gospodin, u želji da što prije vidi Danea kraj sebe, više nije mogao čekati. Tugujem, naravno, ali ne za njim. Zbog njegove majke, koja je toliko propatila. I zbog njegove sestre, njegovih ujaka, bake. Ne, ne žalim za njim. Otac O'Neill proživio je život u gotovo potpunoj čistoti misli i duha. Što bi za njega mogla biti smrt nego stupanje u vječni život? Za nas ostale, odlazak nije tako lak.

Iz hotela je Rainer poslao u London telegram, sročten tako da se iz njega ne može

ocijeniti koliko je uvrijeđen, ogorčen i razočaran. Glasio je ovako: MORAM SE VRATITI U BONN ALI DOLAZIM U LONDON PREKO VIKENDA STOP ZAŠTO MI NISI JAVILA UPITNIK VOLI TE RAIN.

Na stolu, u svom uredu u Bonnu, našao je ekspres pismo od Justine i paketić koji je stigao preporučeno, a koji mu je, kako mu je rekao njegov sekretar, poslao iz Rima advokat kardinala de Bricassarta. Najprije je otvorio paketić i saznao da će, na osnovi testamenta kardinala de Bricassarta, već ionako dugi popis poduzeća na čijem je čelu stajao biti povećan za još jednu kompaniju, Michar Limited, i jedan posjed, Droghedu. Zaprepašten ali i nekako čudno dirnut, shvatio je da mu je kardinal de Bricassart na taj način želio reći da je na konačnom odmjeravanju zadovoljio, da molitve iz godina rata nisu bile uzaludne. Povjerio je Raineru brigu za dobrobit Meggie O'Neill i njene obitelji. Tako je bar Rainer protumačio njegovu odluku, jer je ona u samom testamentu bila formulirana sasvim bezlično. Drukčije nije ni smjelo biti.

Bacio je paketić u košaru za poštu općeg, otvorenog karaktera na koju treba hitno odgovoriti, i otvorio pismo od Justine. Pismo je bilo bez ikakvog uvoda, bez riječi pozdrava.

Hvala za telegram. Nemaš pojma koliko sam sretna što u posljednjih nekoliko tjedana nismo bili u vezi, jer bi mi bilo strašno da si bio kraj mene. Čitavo vrijeme, kad god sam mislila na tebe, ponavljala sam samo hvala bogu što ne znaš. Možda će ti biti teško da to shvatiš, ali ne želim te vidjeti kraj sebe. U bolu nema ničeg lijepog, Rain, a tvoja prisutnost ne bi ničim mogla umanjiti moj. U stvari, možda ćeš reći da to samo pokazuje koliko te malo volim. Kad bih te uistinu voljela, instinktivno bih se obratila tebi, zar ne? A ja se, evo, okrećem od tebe.

Zbog svega toga želim da sve jednom zauvijek prekinemo, Rain. Nemam što da ti dam, ništa ne tražim od tebe. Sve ovo učinilo je da shvatim koliko nam ljudi znače kad su uz nas dvadeset šest godina. Ne bih mogla podnijeti da ponovo prođem kroz nešto slično, a ti si sam rekao, sjeti se, brakili ništa. E pa, ja sam se odlučila za ništa.

Majka mi je rekla da je stari kardinal umro nekoliko sati nakon što sam otputovala s Droghede. Čudno, mama je potpuno skršena njegovom smrću. Nije, naravno, rekla ništa, ali ja je poznajem. Nikad mi nije bilo jasno zašto ste ga ti, Dane i mama toliko voljeli. Ja to nikad nisam mogla, po mom mišljenju bio je licemjer. I to uvjerenje nisam spremna promijeniti samo zato što je mrtav.

To je sve. Sve što ti imam reći. I sve što sam rekla mislim najozbiljnije, Rain. U vezi s tobom, odabrala sam ono ništa. Pazi na sebe.

Pismo je bilo potpisano uobičajenim energičnim, crnim »Justine«, a napisala ga je novim flomasterom kojem se silno obradovala kad joj ga je poklonio. Bio je to instrument po njenom ukusu, koji je ostavljao za sobom debelu, crnu, čvrstu liniju.

Nije savio pismo niti ga je spremio u lisnicu, a nije ga ni spalio; uradio je s njim ono što je radio sa svim dopisima na koje nije bilo potrebno odgovarati bacio ga je u električni stroj za uništavanje spisa istog trenutka kad ga je pročitao. Vjerovao je da će Daneova smrt konačno učiniti kraj kolebanju Justine, i bio je nesretan i ogorčen. To nije pravo. Čekao je tako dugo.

Potkraj tjedna otputovao je avionom u London, ali ne da se sastane s Justinom, iako ju je vidio. Na pozornici, kao voljenu Othellovu suprugu Desdemonu. Bila je fantastična. On nije mogao učiniti za nju ni približno ono što je mogla pozornica, bar trenutno. *Tako je, djevojko moja!* Istresi iz sebe na pozornici sve!

Ona, međutim, nije mogla istresi na pozornici sve iz sebe, jer je bila premlada da igra Hekubu. Pozornica je bila samo mjesto koje joj je nudilo mir i zaborav. Mogla je samo govoriti sebi da vrijeme liječi sve rane, iako nije vjerovala u to. Pitati se zašto mora neprestano tako boljeti. Dok je Dane bio živ, nije u stvari mnogo razmišljala o njemu osim kad je bila s njim, a nakon što su odrasli, provodili su zajedno sve manje vremena. Ni ferije nisu imali u isto doba godine. Ipak, njegov odlazak ostavio je takvu provaliju da je, bojala se, nikad neće premostiti.

Od svega je najviše boljelo otrežnjenje usred spontane reakcije — ne smijem zaboraviti da o ovome pričam Daneu, pući će od smijeha kad čuje... A kako se to događalo neprestano, i bol se produžavala. Da su okolnosti pod kojima je izgubio život bile manje strašne, možda bi se brže oporavila, ali sjećanja na onih nekoliko dana progonila su je kao mora. Strahovito joj je nedostajao, i u mislima se neprestano vraćala na neshvatljivu činjenicu da je Dane mrtav, da se Dane više nikad neće vratiti.

Mučilo ju je i uvjerenje da mu nije dovoljno pomogla. Svi osim nje, činilo se, bili su uvjereni da je savršen, da ga ne muče problemi koji tište druge ljude, ali Justine je znala da su ga progonile sumnje, da su ga uznemiravale misli o vlastitoj bezvrijednosti, da se često pitao što ljudi vide u njemu osim lica i tijela. Jadni Dane

nije, čini se, nikad shvatio da ljudi vole njegovu dobrotu. Bilo je strašno i pomisliti da je već kasno, da mu više ne može pomoći.

Žalila je i svoju majku. Ako je njegova smrt tako djelovala na nju, kako je tek djelovala na mamu? Kad bi pomislila na to, dolazilo joj je da potrči vrišteći i plačući, da pobjegne od uspomena i slika koje su joj se javljale pred očima. Od slike ujaka u Rimu prilikom Daneovog zaredjenja, kako se ponosno prse kao golubovi gušani. Od predodžbe očajne praznine u kojoj sad žive majka i ostali na Droghedi, koja ju je progonila najviše.

Budi poštena, Justine! Je li te zaista ta slika najviše progonila? Da ne postoji nešto što te muči još više? Nije mogla spriječiti misli da se neprestano vraćaju na Raina, na ono što je smatrala izdajom Danea. Da bi zadovoljila vlastite želje, pustila je Danea da sam putuje u Grčku, a njen odlazak njim mogao je značiti život za njega. Na to nije mogla gledati drukčije. Dane je umro zbog toga što je bila sebično obuzeta Rainom. Brata više nije mogla vratiti, ali činilo joj se da može bar dijelom okajati taj grijeh time što više neće vidjeti Raina, da će čežnja i osamljenost biti i prikladna pokora.

Tako su prolazili tjedni, zatim i mjeseci. Godina dana, dvije godine. Desdemona, Ofelija, Porcija, Kleopatra. Od samog početka, laskala je sebi, ponašala se kao da se nije dogodilo ništa, kao da se njen svijet nije srušio. Dobro je pazila da pred ljudima govori, smije se i drži se sasvim normalno. Ako se na njoj mogla primijetiti neka promjena, onda se ona očitovala u tome što je bila ljubeznija nego prije, što je pokazivala više razumijevanja za patnje drugih. Izvana gledano, bila je to, međutim, ona stara Justine — zajedljiva, oštrog jezika, drska, nepristupačna, puna sebe.

Dva puta je pokušala otputovati na Droghedu, drugi put je čak kupila i avionsku kartu. Svaki put je, međutim, u posljednjem trenutku pronašla neki strahovito važan razlog zbog kojeg ne može putovati, ali bila je svjesna da je pravi razlog u kombinaciji osjećaja krivnje i kukavičluka. Jednostavno nije bila kadra skupiti hrabrost potrebnu da se suoči s majkom. Zнала je da bi to značilo obnoviti čitavu tužnu priču, vjerojatno u bučnoj provali bola koju je dosad uspijevala izbjeći. Njeni na Droghedi, a posebno majka, trebalo je da ostanu u uvjerenju da je bar Justine dobro, da je bar Justine prošla bez težih ožiljaka. Zato je bilo bolje da ne ide na Droghedu. Mnogo bolje.

Meggie je uhvatila sebe kako uzdiše, i savladala se. Kad je kosti nisu boljele, mogla je osedlati konja i jahati, ali danas je i sama pomisao na to bila neizdržljiva.

Drugi put, kad je njen artritis ne bude tako okrutno mučio!

Čula je šum automobila, udar brončane ovnujske glave na prednjim vratima, čula je žamor, majčin glas, korake. Justine nije, prema tome nije važno.

— Meggie — rekla je Fee s vrata verande — imamo gosta. Dođi u sobu, molim te!

Gost je bio muškarac dostojanstvenog držanja u ranim srednjim godinama, možda i mlađi nego što je izgledao. Mnogo se razlikovao od svih muškaraca koje je do tada srela, osim što je iz njega zračila snaga i samopouzdanje kao nekad iz Ralpa. Nekad. Ta riječ koja označava prošlost, nepovratnu prošlost...

— Meggie, ovo je gospodin Rainer Hartheim — rekla je Fee, stojeći pored svoga naslonjača.

— Oh! — uzviknula je Meggie i protiv svoje volje, iznenađena vanjšinom Raina koga je Justine nekad često spominjala u svojim pismima. Onda je postala svjesna da se ponaša nedolično, i rekla: — Sjedite, gospodine Hartheim.

I on je zurio u nju, iznenađen.

— Niste nimalo slični Justini! — rekao je, bez mnogo uvijanja.

— Ne, nisam — rekla je, sjedajući nasuprot njemu.

— Ostavit ću te nasamo s gospodinom Hartheimom, Meggie, jer je rekao da želi u povjerenju razgovarati s tobom. Kad poželite čaj, pozvoni — rekla je Fee i izišla.

— Vi ste onaj Nijemac, prijatelj Justine — rekla je nesigurno.

Izvukao je tabakeru.

— Smijem li?

— Samo izvolite.

— Smijem li ponuditi vas, gospođo O'Neill?

— Hvala, ne, ne pušim. — Rukom je zagladila haljinu. — Prevalili ste dalek put, gospodine Hartheime. Jeste li došli poslom u Australiju?

Osmjehnuo se, pitajući se što bi rekla kad bi čula da je on, u stvari, gospodar Droghede. Nije, međutim, imao namjeru da joj to kaže, jer je želio da stanovnici Droghede ostanu u uvjerenju da je njihova dobrobit u rukama neke sasvim bezlične osobe, čovjeka koga je angažirao kao svog zastupnika.

— Dopustite, gospođo O'Neill, ja se zovem Rainer — rekao je, izgovarajući svoje ime na isti način kao Justine; nadao se da će time postići da ga nakon izvjesnog

vremena Justinina majka spontano upotrijebi, jer očigledno nije bila osoba koja se lako zblizava s nepoznatim ljudima. — Ne, nisam došao u Australiju službeno, ali imao sam mnogo razloga da dođem. Htio sam razgovarati s vama.

— Sa mnom? — upitala je iznenađeno, i da bi sakrila zbunjenost, brzo prešla na sigurniju temu. — Moja braća često pričaju o vama. Mnogo ste učinili za njih kad su bili u Rimu, u vrijeme Daneovog zaredenja. — Izgovorila je Daneovo ime ne trepnuvši, kao da ga često spominje. — Nadam se da ćete ostati kod nas nekoliko dana, da se vidite s njima.

— Ostat ću, gospođo O'Neill — rekao je jednostavno.

Razgovor je za Meggie postao neočekivano neugodan. Bio je stranac, izjavio je da je prešao osamnaest tisuća kilometara samo da porazgovara s njom, a nimalo se nije žurio da joj objasni o čemu se radi. Na kraju će joj se svidjeti, osjećala je, ali ga se zasad pomalo pribojavala. Možda ju je izbacio iz ravnoteže zato što se dosad još nikad nije našla u blizini ljudi njegove vrste. U tim trenucima pred njom se pojavila Justine u sasvim novom svjetlu: njena kći lako se snalazi u društvu ljudi kakav je Rainer Moerling Hartheim! Konačno je vidjela Justinu kao ravnopravnu ženu.

Iako u godinama i već potpuno sijeda, još je vrlo lijepa, mislio je promatrajući je kako sjedi i gleda ravno u njega; još uvijek je bio iznenađen što nije nimalo slična Justini, dok je Dane bio tako sličan kardinalu. Sigurno je strahovito osamljena. Ipak je zbog nečega nije mogao žaliti kao što je žalio Justinu; ona se, očigledno, već bila pomirila sama sa sobom.

— Kako je Justine? — upitala je.

Slegao je ramenima. — Na žalost, ne znam. Posljednji put sam je vidio prije Daneove smrti.

Nije pokazala da je iznenađena.

— Ni ja je nisam vidjela od Daneovog pogreba — rekla je, uzdahnuvši. — Nadala sam se da će se vratiti kući, ali sad mi se čini da više nikad neće doći.

Promrmljao je nešto utješno što ona, činilo se, nije čula, jer je nastavila govoriti, samo promijenjenim glasom, više sebi nego njemu.

— Drogheda ovih dana izgleda kao starački dom — rekla je. — Potrebna nam je mlada krv, a Justine je jedina mlada krv koja nam je ostala.

Sažaljenja je nestalo; brzo se nagnuo naprijed, a oči su mu zablislale.

— Govorite o njoj kao da je rob Droghede — rekao je oporim glasom. — Upozoravam vas, gospođo O'Neill, da ona to nije.

— Kojim pravom vi sudite što Justine jest, a što nije? — upitala je ljutito. — Konačno, i sami ste rekli da ste je posljednji put vidjeli prije Daneove smrti, a to je bilo prije dvije godine!

— Da, imate pravo. Bilo je to prije dvije godine. — Govorio je blaže, iznenada svjestan kako izgleda njen život. — Vi sve to izvanredno podnosite, gospođo O'Neill.

— Mislite? — upitala je, pokušavajući se osmjehnuti i gledajući ga čitavo vrijeme ravno u oči.

Iznenada je počeo shvaćati što je kardinal vidio u njoj, i zašto ju je toliko volio. Toga nije bilo u Justine, ali ni on nije bio kardinal Ralph. On je tražio druge stvari.

— Da, izvanredno podnosite — ponovio je.

Smjesta je uhvatila prizvuk kojim je to rekao, i trгла se.

— Otkud znate za Danea i Ralpa? — upitala je nesigurno.

— Sam sam nadošao na to. Ne brinite, gospođo O'Neill, nitko drugi nije.

Zaključio sam to zato što sam upoznao kardinala mnogo prije nego Danea. Svi u Rimu bili su uvjereni da je kardinal vaš brat, Daneov ujak, ali Justine mi je prvi put kad smo se sreli rekla da nije.

— Justine? Zaboga, Justine? — kriknula je Meggie.

Uhvatio ju je za ruku kojom se očajnički udarala po koljenu.

— Ne, ne, ne, gospođo O'Neill! Justine to i ne sluti, i nadam se da nikad neće saznati! Odala mi je to sasvim nenamjerno, vjerujte mi.

— Sigurni ste?

— Jesam, kunem vam se!

— Zašto onda, za ime božje, ne dođe kući? Zašto ne želi da me vidi? Zašto nema hrabrosti da mi pogleda u oči?

Ne samo njene riječi nego i bol s kojim ih je izgovorila, otkrili su Rainu šta je najviše mučilo Justininu majku u toku posljednje dvije godine. To je na izvjestan način umanjilo važnost njegove misije. Sad je imao drugi zadatak, razbiti strahovanje Meggie.

— Za to sam ja kriv — rekao je čvrsto.

— Vi? — upitala je Meggie, zbunjeno.

— Justine je planirala da pođe s Daneom u Grčku, i uvjeren je da bi Dane bio živ da je otputovala s njim.

— Gluposti! — rekla je Meggie.

— Točno. Mi znamo da je to glupost, ali Justine ne zna. Vaša je dužnost da je natjerate da to shvati.

— Moja dužnost? Vidi se da ništa ne znate, gospodine Hartheime. Justine me nikad, nikad nije slušala, i ako sam ikad mogla utjecati na nju, danas to sigurno više ne mogu. Ona čak i ne želi da me vidi. — Njen je glas zvučao utučeno, ali ne beznadno. — Upala sam u istu klopku kao i moja majka — nastavila je smireno. — Drogheda je moj život... kuća, knjige... Ovdje sam potrebna, ovdje moj život još ima nekog smisla. Ovdje su ljudi koji u meni nalaze oslonac. Moja djeca nikad nisu tražila oslonac u meni, znate. Nikad.

— To nije točno, gospođo O'Neill. Da je tako, Justine bi se mogla vratiti kući i suočiti se s vama bez imalo nelagodnosti. Vi potcjenjujete ljubav koju ona osjeća prema vama. Kad kažem da sam ja kriv za ono kroz što Justine sad prolazi, želim reći da je ona ostala u Londonu radi mene, da bude sa mnom. Ali ona pati zbog vas, ne zbog mene.

Meggie se ukočila.

— Ona nema nikakvog prava da pati zbog mene! Neka pati zbog sebe, ako već mora, ali zbog mene ne! Zbog mene ne!

— Znači, vjerujete mi kad kažem da ona nema pojma o Daneu i kardinalu?

Njeno se držanje promijenilo, kao da se odjednom sjetila da su u pitanju i druge stvari, a ona ih gubi iz vida.

— Da — rekla je. — Vjerujem vam.

— Došao sam da razgovaram s vama, jer je Justine potrebna vaša pomoć, a ne može je zatražiti — izjavio je. — Treba je uvjeriti da mora ponovo uzeti u ruke sve konce svog života... ne života na Droghedi, već svog pravog života koji nema nikakve veze s Droghedom. — Zavalio se u naslonjač, prebacio nogu preko noge i pripalio novu cigaretu. — Justine je obukla neku vrstu košulje od kostrijeti, ali iz potpuno pogrešnih razloga. Vi ste jedini koji može učiniti da ona to shvati. Upozoravam vas, međutim, da se ona, ako to učinite, nikad neće vratiti kući, dok se ovako može dogoditi da se vrati zauvijek — Pozornica nije dovoljna za nekoga kao što je Justine — nastavio je — i sve je bliže dan kad će ona to shvatiti. Onda će se odlučiti za ljude... bilo za svoju obitelj na Droghedi, bilo za mene. — Osmjehnuo se s razumijevanjem.

— Nevolja je, međutim, što ni sami ljudi nisu dovoljni Justini, gospođu O'Neill. Ako Justine izabere mene, može imati i pozornicu, a to joj Drogheda ne može pružiti. — Sad je gledao u nju oštro, kao suparnik — Došao sam vas zamoliti da učinite sve što možete kako bi odabrala mene. Možda vam zvuči okrutno ovo što sam rekao, ali meni je ona potrebija nego vama.

Meggie se ponovo ukrotila.

— Drogheda nije tako loš izbor — uzvratila je. — Vi govorite o tome kao da bi povratak bio za nju kraj života, ali mislim da se u tome varate. Naša zajednica može joj pružiti sve, čak i pozornicu. Kad bi se udala za Boya Kinga, kako smo se njegov djed i ja nadali godinama, njena djeca imala bi u njenoj odsutnosti svu brigu koja im je potrebna, isto kao kad bi se udala za vas. Ovo je njen dom! Ona poznaje i razumije ovaj način života. Ako se odluči za njega, učinit će to potpuno svjesno što je očekuje. Možete li to reći i za onaj način života koji joj vi nudite?

— Ne mogu — rekao je mirno — ali Justine živi od iznenađenja. Na Droghedi bi stagnirala.

— Želite reći da bi ovdje bila nesretna?

— Ne, ne želim to reći. Nimalo ne sumnjam da bi, kad bi se odlučila da se vrati kući i uda za tog Boya Kinga... uzgred budi rečeno, tko je taj Boy King?

— Nasljednik susjednog posjeda, Bugele, njezin stari prijatelj iz djetinjstva koji bi želio postati nešto više od toga. Njegov djed priželjkuje taj brak iz dinastijskih razloga, a ja zato što vjerujem da je to ono što joj je potrebno.

— Razumijem. E pa, ako se vrati i uda za tog Boya Kinga, naučit će da bude sretna. Samo, sreća je relativna stvar. Ne vjerujem da bi ikad saznala kakvu bi vrstu sreće našla sa mnom. Zato, gospođu O'Neill, što Justine voli mene, a ne tog Boya Kinga.

— Onda to pokazuje na vrlo čudan način — rekla je Meggie, povlačeći uzicu zvonca da im donesu čaj. — Osim toga, gospodine Hartheime, kao što sam već rekla, mislim da precjenjujete moj utjecaj na nju. Justine se nikad nije ni najmanje obazirala na ono što kažem, a još manje na ono što želim.

— Vi baš niste od onih koji dopuštaju da ih netko pravi budalom — odgovorio je. — Vi znate da to možete uraditi, ako budete htjeli. Ne tražim od vas više nego da razmislite o onome što sam vam rekao. Vremena ima, ne treba se žuriti. Ja sam strpljiv čovjek

Meggie se osmjehnula.

— To je rijetkost — rekla je.

Više nije ni pokušao nastaviti razgovor o tome, a nije ni ona. U toku jednog tjedna, koliko se zadržao, ponašao se kao svaki drugi gost, iako je Meggie stekla dojam da im nastoji pokazati kakav je čovjek. Bilo je očigledno da ga njena braća mnogo vole; čim su saznali da je stigao, smjesta su se svi vratili s pašnjaka i ostali s njim dok nije otputovao u Njemačku.

I Fee ga je zavoljela; vid joj je oslabio tako da više nije mogla voditi knjige, ali je bila sve prije nego senilna. Gospođa Smith umrla je u snu prethodne zime, već u dubokoj starosti, i umjesto da postavi novu domaćicu, što bi Minnie i Cat, obje već stare ali krepke, teško primile, Fee je prepustila poslovne knjige Meggie i manje-više sama zauzela njeno mjesto.

Fee je prva shvatila da Rainer predstavlja izravnu vezu s onim dijelom Daneova života koji nitko s Droghede nije imao prilike podijeliti s njim, pa ga je zamolila da im priča o tome. Rado joj je izišao u susret, primijetivši smjesta da se nitko na Droghedi ne suzdržava da govori o Daneu, pa je i sam uživao slušajući nove, nepoznate priče o njemu.

Iako je nastojala zadržati masku prijaznosti, Meggie ni na trenutak nije mogla zaboraviti ono što joj je Rain rekao, nije mogla prestati da razmišlja o izboru pred koji ju je postavio. Bila se već odavno odrekla nade da bi se Justine mogla vratiti, a on je to gotovo jamčio, čak priznajući da bi Justine mogla biti sretna kad bi se vratila. Bila mu je, također, beskrajno zahvalna za nešto — raspršio je njena strahovanja da je Justine nekako otkrila vezu između Danea i Ralpa.

Što se tiče udaje za Raina, Meggie nije vidjela što bi mogla učiniti da se Justine odluči na nešto što očigledno ne želi. Ili možda nije htjela vidjeti? Rain joj se, kad ga je malo bolje upoznala, i te kako svidio, ali sreća njene kćeri, stanovnika Droghede i same Droghede, bila je za nju kudikamo važnija od njegove. Presudno pitanje bilo je od kakve je važnosti Rain za buduću sreću Justine. On je, doduše, izjavio da ga Justine voli, ali Meggie se nije mogla sjetiti da je njena kći bilo na koji način pokazala da za nju Rain predstavlja nešto slično onome što je za nju bio Ralph.

— Pretpostavljam da ćete prije ili kasnije vidjeti Justinu — rekla je Meggie Rainu dok ga je vozila na aerodrom. — Kad je vidite, voljela bih da joj ne pričate o ovom vašem posjetu Droghedi.

— Ako baš želite — rekao je. — Ja bih vas samo zamolio da razmislite o onome o čemu smo govorili, s mirom, bez žurbe. — Dok je to govorio, nije se, međutim,

mogao oteti dojmu da je Meggie iz njegova posjeta izvukla mnogo više koristi nego on.

Sredinom travnja, dvije i pol godine poslije Daneove smrti, Justine je osjetila neodoljivu želju da vidi nešto drugo osim redova kuća i sumornih lica ljudi na ulicama. Tog prekrasnog proljetnog dana, koji je mamio na blagi zrak i hladno sunce, urbani London postao je iznenada nepodnošljiv. Odvezla se podzemnom željeznicom do Kew Gardensa, sretna što je utorak i što će biti gotovo sama u parku. Te večeri nije imala predstavu, pa je mogla priuštiti sebi da se umori šetajući po sporednim stazama.

Dobro je poznavala taj park naravno. London, sa svojim uređenim cvjetnjacima, morao je oduševiti svakog tko bi došao s Droghede, ali Kew Gardens bio je nešto posebno. Nekad je lutala njegovim stazama od travnja do kraja listopada, jer su svakog mjeseca cvjetni aranžmani bili drukčiji.

Sredina travnja bila je njeno omiljeno vrijeme, period narcisa, azaleja i drveća u cvatu. Postojalo je u parku jedno mjesto za koje je smatrala da može konkurirati za titulu najljepšeg pejzaža na svijetu u malim, intimnim razmjerima, pa je sjela na vlažnu zemlju da sama uživa u njemu. Nasadi narcisa pružali su se dokle je god pogled dopirao, u sredini klatili su se buseni žutih zvončića oko velikog badema u punom cvatu, s granama tako otežalim od bijelih cvjetova da su se savijale u lukovima prema zemlji, savršene i nepokretne kao na japanskim slikama. Mir. Bilo je tako teško naći ga!

A onda, dok je nastojala utisnuti u sjećanje apsolutnu ljepotu bijelog badema usred uzbibanog žitog mora, tu sliku narušila je pojava nečeg mnogo manje lijepog. Bio je to nitko drugi nego Rainer Moerling Hartheim. Pažljivo se probijao između gredica narcisa, zaštićen od hladnog povjetarca neizbježnim njemačkim kožnim kaputom, a srebrna kosa svjetlucala mu je na suncu.

— Prehladit ćeš bubrege — rekao je skidajući kaput i prostirući ga po zemlji s podstavom naviše, tako da mogu sjesti na njega.

— Kako si me pronašao ovdje? — upitala je, skupivši se na donjem dijelu kaputa predstavljenom satenom.

— Gospođa Kelly mi je rekla da si otišla u Kew, a ostalo je bilo jednostavno. Šetao sam se dok te nisam ugledao.

— Pretpostavljam da smatraš kako bi trebalo da ti se bacim u zagrljaj, plaćući od

sreće?

— Pa hoćeš li?

— Isti stari Rain, na pitanje odgovara pitanjem. Neću jer mi nije drago što te vidim. Mislila sam da sam uspjela da te konačno stjeram u mišju rupu, i to definitivno.

— Teško je dobrog čovjeka dugo držati u mišjoj rupi. Kako si?

— Dobro.

— Jesi li koliko-toliko preboljela rane?

— Nisam.

— Da, to sam i očekivao, mislim. Počeo sam, međutim, shvaćati da, nakon što si me jednom odbacila, nećeš savladati ponos i načiniti prvi korak prema pomirenju. S druge strane, Herzchen, dovoljno sam mudar da shvatim kako je ponos drug uz koga se čovjeku krevetu osjeća vrlo osamljen.

— I ne pomišljaj na to da ga izguraš kako bi načinio mjesto za sebe! Upozoravam te, Rain, ne želim te u toj ulozi.

— Ne želim ni ja tebe u toj ulozi.

Spremnost s kojom je odgovorio naljutila ju je, ali je nastojala da se drži kao da joj je odlanulo.

— Stvarno? — rekla je.

— Da želim, misliš da bih izdržao bez tebe tako dugo? U tom pogledu bila si moja prolazna strast, ali još uvijek mislim na tebe kao na dragu prijateljicu, i kao draga prijateljica mi nedostaješ.

— Oh, Rain, i ti nedostaješ meni!

— To mi je drago. Jesam li onda prihvaćen kao prijatelj?

— Naravno!

Legao je na kaput s rukama pod glavom, lijeno se osmjehujući.

— Koliko imaš godina, trideset? U toj bestidnoj odjeći izgledaš više kao učenica. Ako ti u životu nisam potreban ni zbog čega drugog, Justine, vjerujem da ću ti koristiti kao savjetnik u pitanjima elegancije.

Nasmijala se.

— Priznajem da sam onda kad sam mislila da možeš svakog trenutka odnekud iskrsnuti, više vodila računa o svom izgledu. Pa sad, ako je meni trideset godina, nisi

više ni ti baš mladić. Sigurno ti je već četrdeset. To više ne izgleda kao neka razlika, zar ne? Smršavio si. Kako te zdravlje služi, Rain?

— Nikad nisam bio debeo, samo krupan, pa sam se od sjedenja za pisaćim stolom smanjio, a nisam se proširio.

Privukla se i, ležeći na truhu, prinijela lice bliže njegovom.

— Oh, Rain, zaista je divno što te ponovo vidim — rekla je, osmjehujući se. — Pružaš mi nešto što se novcem ne može platiti.

— Jedna Justine! A imaš ga u zadnje vrijeme dosta, zar ne?

— Novca? — Klimnula je glavom. — Zar nije čudno što je kardinal sav svoj imetak ostavio meni? Dobro, pola meni, pola Daneu, ali ja sam bila Daneov jedini nasljednik — Lice joj se iskrivilo, iako se trudila da se savlada, pa je okrenula glavu pretvarajući se da gleda u jednu narcisu u moru oko nje dok nije ponovo zagospodarila sobom. — Znaš, Rain — rekla je — dala bih da mi izvade prednje zube samo da saznam što je kardinal bio mojoj obitelji. Zar samo prijatelj? Bio je, na neki tajanstven način, nešto više od toga. Ali što je bio, ne znam. A voljela bih da znam.

— Ne, ne bi. — Ustao je i pružio joj ruku. — Idemo, *Herzchen*, vodim te na ručak nekamo gdje će se naći dovoljno očiju da vide kako su izvjesna australska glumica s kosom boje mrkve i izvjesni član njemačke vlade ponovo uspostavili dobre odnose. To što si mi dala nogu ozbiljno je naškodilo mom renomeu plejboja.

— Pripazi malo što govoriš, prijatelju! Ja više nisam *australska* glumica s kosom boje mrkve, nego fenomenalna, zanosna *britanska* glumica ticijanske kose, i to zahvaljujući mojoj besmrtnoj interpretaciji Kleopatre. I nemoj mi reći kako ne znaš da su me kritičari nazvali najegzotičnijom Kleopatrom koja je u novije doba viđena na britanskim pozornicama? — Ukočila se, zauzevši pozu Egipćanke s hijeroglifa.

Zatreptao je.

— Najegzotičnijom? — upitao je s nevjericom.

— Da, najegzotičnijom — rekla je odlučno.

Kardinal Vittorio je umro, pa Rain više nije tako često odlazio u Rim. Umjesto toga, dolazio je u London. Justine je u početku bila tako oduševljena da nije mislila ni na što drugo do na prijateljstvo koje joj je nudio, ali kako su mjeseci prolazili a on ni riječju ni pogledom nije spominjao njihovu nekadašnju vezu, njeno u početku blago negodovanje pretvorilo se u nešto što ju je počelo uznemiravati. Neprestano je govorila sebi kako ne želi da obnove te odnose, kako je definitivno raskrstila s takvim

stvarima, kako joj to nije potrebno. Nije dopuštala sebi da se u mislima vraća na Raina iz onog vremena, Raina čija je slika bila tako duboko sahranjena da je iskršavala samo u izdajničkim snovima.

Prvi mjeseci poslije Daneove smrti bili su strašni; morala se svim snagama opirati čežnji da pozove Raina, da bude duhom i tijelom uz nju, svjesna da bi on smjesta došao kad bi mu dopustila. Nije to, međutim, mogla dopustiti dok ispred njega lebdi Daneova sjena. Bilo je jedino ispravno odbaciti ga, boriti se da ugasi u sebi i posljednji treptaj želje za njim. I kako je vrijeme prolazilo, i kako se sve više činilo da će zauvijek ostati izvan njenog života, njeno je tijelo sve više tonulo u mrtvilo, a um se sve više navikavao da zaboravlja.

Rain se, međutim, vratio i učinio sve to mnogo težim. Izgarala je od želje da ga upita sjeća li se njihovih ranijih odnosa... ta zar bi ih mogao zaboraviti? Za sebe je bila sigurna da je definitivno završila s takvim stvarima, ali bilo bi utješno znati da on nije, naravno pod uvjetom da se te stvari za njega zovu Justine i samo Justine.

Pusti snovi! Rain nije bio od onih ljudi koji troše svoje duševne i fizičke snage na neuzvraćenu ljubav, a nikad nije pokazao ni najmanju želju da obnovi tu fazu njihova života. Želio je da budu prijatelji, uživao u njihovom prijateljstvu. Divno! Isto to željela je i ona. Samo... je li moguće da je zaboravio? Ne, to je nemoguće... ali neka ga vrag nosi ako jest!

One večeri kad je proces što je tekao u mislima Justine stigao do te točke, njena lady Macbeth, koju je igrala te sezone, imala je u sebi neobičnu, zanimljivu crtu okrutnosti, sasvim stranu njenoj uobičajenoj interpretaciji te uloge. Nakon toga je vrlo loše spavala, a sljedećeg jutra dobila je pismo od majke koje ju je ispunilo nekom čudnom nelagodnošću.

Mama joj više nije često pisala; bila je to posljedica duge razdvojenosti, koja je počela utjecati na njih obje. Pisma koja je dobivala bila su formalna, anemična. Ovo pismo bilo je drukčije — u njemu se osjećao dalek odjek starosti, kao da je prikrivalo težak umor koji je kroz poneku riječ izbijao na površinu poput vrha ledenog brijega iznad mora. Justine se to nije sviđalo. *Mama stara. Stara!*

Što se to događa na Droghedi? Da to mama ne pokušava prikriti neku ozbiljnu nevolju? Da nije baka bolesna? Ili netko od ujaka? Ili, bože sačuvaj, sama mama? Već tri godine nije vidjela nikog od njih, a u tri godine može se dogoditi mnogo toga, iako to za svoj život nije mogla reći. Njen život bio je jednoličan, nepromjenjiv, ali zato nije imala prava pretpostavljati da je tako i kod drugih.

Tog dana Justine je bila slobodna; ostala joj je bila samo još jedna predstava *Macbetha*. Sati su se nepodnošljivo vulki, pa čak ni pomisao na večeru s Rainom nije u njoj izazivala uobičajeno zadovoljstvo. Njihovo prijateljstvo, govorila je sebi dok je oblačila narančastu haljinu koju je najmanje volio, beskorisno je, uzaludno, statično. Konzervativni stari smušenjak! Ako mu se ne sviđa takva kakva jest, neka se nosi! A onda je, namještajući na mršavim grudima rese oko niskog izreza bluze, uhvatila svoj pogled u ogledalu i sumorno se nasmijala. Oh, kakva bura u čaši vode! Ponaša se točno kao žene koje je najviše prezirala. A sve je vjerojatno sasvim jednostavno. Iscrpljena je, potreban joj je odmor. Hvala bogu što je lady Macbeth došao kraj. *Samo, što je to s mamom?*

Rain je u posljednje vrijeme provodio sve više vremena u Londonu, i Justine se divila kako se lako kretao između Bonna i Londona. Nesumnjivo, privatni avion bio mu je od velike koristi, ali sve je to ipak moralo biti zamorno.

— Zašto me tako često posjećuješ? — upitala ga je iz čista mira. — Svi urednici koji prate društvene skandale oduševljeni su, ali priznajem da ponekad posumnjam kako sam ja za tebe samo izgovor da dolaziš u London.

— Točno je da mi ponekad služiš da maskiram službene dolaske — priznao je mirno. — U stvari, poslužila si prilično često kao prašina za oči nekih ljudi. Nije mi, međutim, nimalo teško da dolazim, zato što volim biti s tobom. — Njegove tamne oči dugo su je i zamišljeno promatrale. — Večeras si neobično tiha, *Herzchen*. Nešto te brine?

— Ne, ne bih mogla reći. — Igrala se neko vrijeme s kolačem, a onda gurnula tanjur u stranu. — Možda samo neke sitnice, glupost. Mama i ja više nemamo što reći jedna drugoj... ali pismo što sam ga danas dobila od nje nekako je čudno. Nimalo u njenom stilu.

Srce mu je klonulo; Meggie je zaista dugo razmišljala, i instinkt mu je rekao da je to početak njene akcije koja, međutim, neće biti u njegovu korist.

Započela je s igrom da vrati kćerku na Droghedu i održi dinastiju.

Posegnuo je preko stola i uhvatio Justinu za ruku; sa zrelošću postala je ljepša, pomislio je, usprkos toj groznoj haljini. Sitne bore dale su njenom mangupskom licu neophodno dostojanstvo i ono je počelo izražavati čvrstinu karaktera oduvijek tipičnu za osobu iza njega. Samo, koliko je duboko prodrla ta površinska zrelost? U tome i jest nevolja s Justinom; nju to uopće ne zanima.

— *Herzchen*, tvoja je majka osamljena — rekao je, spaljujući svoje lađe. Ako je

to ono što Meggie želi, otkud mu pravo da smatra kako je on u pravu, a ona nije? Justine je njena kći; sigurno je poznaje mnogo bolje nego on.

— Da, možda — rekla je Justine, namrštvivši se. — Ne mogu se, međutim, oteti dojmju da se ispod svega krije nešto drugo. Hoću da kažem, osamljena je već godinama, i otkud sad ovo, ma o čemu da se radi? Ne mogu nikako odgonetnuti što bi to moglo biti, Rain, i možda me upravo ta činjenica najviše brine.

— I ona stari, na što ti, čini se, stalno zaboravljaš. Vjerojatno je počinju mučiti stvari s kojima je nekad lakše izlazila na kraj. — Pogled mu je iznenađena postao odsutan, kao da se nastoji usredotočiti na nešto što nije sasvim u skladu s onim što je govorio. — Justine, ona je prije tri godine izgubila svog jedinog sina. Misliš da se s vremenom bol smanjuje? Ja mislim da mora rasti. Izgubila ga je, a sad sigurno misli da je izgubila i tebe. Nisi čak ni otišla kući da je obiđeš.

Zatvorila je oči.

— Hoću, Rain, otići ću, obećavam, i to uskoro! Imaš pravo, naravno, kao i uvijek. Nikad nisam ni pomislila da će mi Drogheda nedostajati, ali u zadnje vrijeme u meni se javlja sve veća čežnja za njom. Kao da sam ipak dio nje.

Iznenađeno je pogledao na sat i sumorno se osmjehnuo.

— Na žalost, naš je večerašnji susret jedan od onih koje sam iskoristio kao paravan za druge poslove, *Herzchen*. Žao mi je što te moram pustiti da se sama vraćaš kući, ali za manje od jednog sata imam sastanak s izvjesnim važnim ličnostima na jednom supertajnom mjestu, do kojeg se mogu odvesti samo vlastitim kolima, za čijim je volanom moj Fritz strostruko provjeren od strane službe sigurnosti.

— S crnim ogrtačem i maskom na licu! — rekla je veselo, ne pokazujući da ju je to pogodilo. — Sad znam otkud su iskršavali oni taksiji! Mene možeš povjeriti taksistu, ali budućnost Zajedničkog tržišta ne! E pa, da ti pokažem koliko mi je potreban taksij i tvoj provjereni Fritz, odvest ću se kući podzemnom željeznicom. Još nisu sitni sati. — Prsti su mu labavo držali njenu ruku; podigla ih je, prislonila uz obraz i poljubila. — Oh, Rain, ne znam što bih bez tebe!

Zavukao je ruku u džep, ustao, obišao stol i drugom rukom povukao njen stolac.

— Prijatelj sam ti — rekao sam. — Prijatelji zato i postoje.

Kad se rastala s Rainom, Justine je otišla kući zamišljena, i njeno raspoloženje ubrzo se pretvorilo u potištenost. Razgovor što su ga te večeri vodili bio je najdalja točka do koje su stigli u raspravama o osobnim stvarima, i rezultat toga bio je osjećaj

da joj je majka strahovito osamljena, da stari i da je njena dužnost da se vrati kući. Da je obideš, rekao je, ali se pitala nije li u stvari rekao *da ostaneš*. To je u stvari jasno pokazivalo da je ono što je nekad osjećao prema njoj sad definitivno prošlost, koju on ne želi uskravati.

Nikad joj ranije nije palo na pamet da se zapita nije li ona za njega u stvari teret, dio prošlosti koji bi rado vidio pristojno sahranjen na nekom zabačenom mjestu kao što je Drogheda. Možda zaista jest. Ali, ako je tako, zašto se onda prije devet mjeseci ponovo pojavio? Zato što mu je bilo žao nje? Zato što mu se činilo da je na neki način ostao njen dužnik? Zato što je došao do zaključka da je mora nekako gurnuti prema majci, Danea radi? Silno je volio Danea, i tko zna o čemu su pričali za onih njegovih dugih boravaka u Rimu, kad ona nije bila tamo. Možda ga je Dane zamolio da pazi na nju, i on sad čini upravo to? Pričekao je da prođe izvjesno vrijeme kako bi bio siguran da mu neće pokazati vrata, a onda se vratio u njen život da bi ispunio neko obećanje zadano Daneu? Da, to je vjerojatno pravi odgovor. Očigledno nije više zaljubljen u nju. Ono što je nekad osjećao za nju sigurno je već odavno mrtvo; konačno, ona se zaista užasno ponijela prema njemu. Može kriviti samo sebe.

Takve misli natjerale su je da zaplače, a onda je konačno ipak uspjela da se pribere i zapovjedi sebi da se ne ponaša kao glupača. Vrtjela se i namještala jastuk uzalud pokušavajući zaspiti, a onda se predala i pokušala čitati neki kazališni tekst. Nakon što je pročitala nekoliko strana, slova pred njenim očima počela su se zamagljivati i razlijevati, ali ma koliko pokušavala, nije uspjela primijeniti svoj stari trik i odgurati očaj u neki zabačeni kutak misli; neprestano se vraćao i budio je. Konačno, kad se kroz prozore počela uvlačiti u sobu mutna svjetlost londonskog jutra, sjela je za pisaci stol, drhteći od hladnoće, slušajući daleku tutnjavu prometa, udišući vlažni, kiselkasti zrak. Slika Droghede što joj se javila pred očima odjednom je izgledala prekrasna. Čisti, mirisni zrak, tišina koju remete samo zvuci prirode. Mir uzela je jedan od svojih crnih flomastera i počela pisati pismo majci. Suzu su joj se sušile dok je pisala.

Mogu se samo nadati da shvaćaš zašto nisam došla kući od Daneove smrti (pisala je), ali ma što ti mislila o tome, znam da ćeš se obradovati kad čuješ da ću na trajan način ispraviti taj svoj propust.

Da, tako je. Vraćam se kući zauvijek, mama. Imala si pravo — došlo je vrijeme da počnem čeznuti za Droghedom. Lepršala sam koliko sam željela, i otkrila sam da mi to više ništa ne znači. Što bih mogla dobiti time da se do kraja života vučem po

pozornici? I što drugo uopće imam osim pozornice? Želim nešto sigurno, trajno, čvrsto, i zato se vraćam na Droggedu koja sama po sebi predstavlja sve to. Dosta mi je pustih snova! Tko zna, možda ću se još udati za Boya Kinga, ako me još želi, i konačno uraditi nešto korisno u životu, na primjer uzgojiti čopor malih ravničara. Umorna sam, mama, tako sam umorna da više ne znam što govorim. Željela bih da imam snage da napišem sve što osjećam.

U redu, pokušat ću se s tim uhvatiti ukoštac drugi put. Završila sam s lady Macbeth i još nisam odlučila što ću raditi slijedeće sezone, tako da moje povlačenje s pozornice neće nikog dovesti u nezgodnu situaciju. London je prepun glumica i Clyde može naći odgovarajuću zamjenu za dvije sekunde, ali ti ne možeš, zar ne? Šteta samo što mi je trebalo više od trideset godina da to shvatim.

Da mi Rain nije pomogao, sve bi to potrajalo još duže, ali on je zaista pronicav momak. Nije te nikad vidio, a čini mi se da te razumije bolje nego ja. Kažu, međutim, da promatrač može najbolje pratiti utakmicu. Za njega se to svakako može reći. U stvari sam ga sata, i njegove navike da nadzire moj život sa svojih olimpijskih visina. On, izgleda, misli da na taj način ispunjava neki dug ili obećanje dano Daneu, i neprestano mi dosađuje svraćajući da me vidi. Konačno sam, međutim, shvatila da sam ja njemu teret. Kad budem na Droggedi, moći će zaboraviti na taj svoj dug ili obećanje, zar ne? Ako ništa, bit će mi zahvalan za ono što će uštedjeti na avionskim kartama.

Čim obavim sve što je potrebno, javit ću ti kad me možeš očekivati. U međuvremenu, sjeti se ponekad da te na svoj čudni način volim, mnogo volim.

Potpisala se bez uobičajenih kitnjastih dodataka, slično onom 'Justine' što je stajalo na dnu obaveznih pisama što ih je pisala u internatu pod budnim okom sestre nadzornice. Savila je papir, gurnula ga u kuvertu avionske pošte i napisala adresu. Bacila je pismo u sandučić dok je išla u kazalište na posljednju predstavu *Macbetha*.

Smjesta se bacila na ostvarenje svojih planova da zauvijek napusti Englesku. Clyde je bio tako očajan da je dobio napadaj bjesnila, nakon kojeg se sva tresla, a onda je preko noći potpuno promijenio držanje i, premda pomalo nabusito, pristao da je pusti. Nije bilo nimalo teško riješiti se unajmljenog stana koji se nalazio u dijelu Londona gdje su stanovi bili vrlo traženi. U stvari, čim se pročulo da odlazi, telefon je zvonio svakih pet minuta dok ga nije isključila. Gospođa Kelly, koja je » spremala« njen stan od onih davnih dana kad je tek došla u London, žalosno se motala između sanduka i kutija, gazeći po piljevini, jadikujući nad svojim sudbinom

i tajno uključujući telefon, u nadi da će se javiti netko tko će moći nagovoriti Justinu da promijeni odluku.

Usred te gužve zaista se javio netko tko je imao takvu moć, ali bez namjere da je nagovara da se predomisli. Rain nije imao pojma da ona odlazi. Nazvao je da je zamoli da preuzme ulogu domaćice na primanju koje je namjeravao prirediti u svojoj kući na Park Laneu.

— Što je to sad, kakva kuća na Park Laneu? — vrisnula je Justine, zapanjeno.

— Pa sad, zbog porasta britanskog udjela u Evropskoj ekonomskoj zajednici, provodim u Engleskoj toliko vremena da mi je zgodnije imati svoj *pied-a-terre* ovdje, pa sam iznajmio kuću na Park Laneu — objasnio je.

— Bože, Rain, ti zaista znaš biti vraški tajanstven! Otkad imaš tu kuću?

— Već oko mjesec dana.

— I igrao si onu idiotsku komediju neku večer ne govoreći ništa, proklet bio! — Bila je tako bijesna da je jedva mogla govoriti.

— Spremao sam se da ti kažem, ali toliko sam uživao u tvom čuđenju otkud mi snaga za neprestana putovanja u London da nisam mogao izdržati a da se još malo ne pretvaram — rekao je, jedva savladavajući smijeh.

— Ubila bih te! — rekla je kroz zube, dok su joj se oči punile suzama.

— Nemoj, *Herzchen*, molim te! Ne ljuti se! Dođi i budi domaćica na primanju, a onda možeš razgledati kuću do mile volje.

— Pod brižnim nadzorom pet milijuna drugih gostiju, naravno! Što je to s tobom, Rain, zar ne vjeruješ sebi toliko da bi mogao ostati sam sa mnom? Ili možda nemaš povjerenja u mene?

— Ti nećeš biti gost — rekao je, odgovarajući na prvi dio njene tirade. — Bit ćeš domaćica, što je nešto sasvim drugo. Hoćeš li?

Obrisala je nadlanicom suze.

— Hoću — rekla je srdito.

Primanje je na kraju ispalo ugodnije nego što se mogla nadati, jer je kuća zaista bila prekrasna, a on sam tako dobro raspoložen da je to prešlo i na Justinu. Stigla je dolično, iako za njegov ukus malo previše upadljivo obučena, ali nakon prve nesvjesne grimase kad je ugledao njenu haljinu od sjajnog, izazovno ružičastog satena, uhvatio ju je ispod ruke i proveo kroz sve prostorije prije nego što su stigli gosti. U toku večeri ponašao se savršeno, a prema njoj se pred drugima odnosio s

takvom ležernom intimnošću da se osjećala i korisnom i željenom. Njegovi gosti bili su tako važne političke ličnosti da se bojala i razmišljati o tome kakve odluke ponekad moraju donositi. Bili su to, u stvari, sasvim *obični* ljudi. Utoliko gore.

— Ne bi mi to toliko smetalo da je bar jedan od njih pokazivao da pripada *malom broju odabranih* — rekla mu je nakon što su gosti otišli, sretna što joj se pruža prilika da bude sama s njim i pitajući se kad će je otpratiti kući. — Kao Napoleon ili Churchill, znaš. Ako je netko državnik, uvjerenje da je čovjek koga je sudbina odabrala sigurno mnogo znači. Smatraš li ti sebe čovjekom koga je odabrala sudbina?

— Trebalo bi da bolje biraš pitanja kad intervjuiraš Nijemce, Justine — rekao je namignuvši. — Ne, ne smatram, i mislim da za političara nije dobro da se smatra odabranim. To sebi može dopustiti samo vrlo mali broj njih, iako ni u to nisam sasvim siguran. U velikoj većini, takvi ljudi donose sebi i svojim zemljama samo nevolje.

Nije imala želje da se prepire s njim oko toga. Tema je poslušila da započnu razgovor, i bila je takva da je mogla prijeći na drugu a da to ne izgleda upadljivo.

— Žene su bile mješovita roba, zar ne? — rekla je bez uvijanja. — Bile su uglavnom mnogo manje elegantne od mene, bez obzira na to što ti ne voliš ovu upadljivu ružičastu boju. Gospođa Kako-se-ono-zvaše izgledala je sasvim pristojno, gospođa Ovaj-onaj jednostavno se izgubila u haljini s desenom tapeta na zidovima, a gospođa Pomozi-mi-reći bila je upravo grozna. Kako njen muž izlazi uopće na kraj s njom? Oh, muškarci su tako glupi kad sebi biraju žene!

— Justine! Kad ćeš konačno naučiti pamtit i imena! Sreća moja što si me odbila, jer kakva bi ti bila supruga političara! Čuo sam kako mrmljaš nešto kad se ne možeš sjetiti imena. Mnogi ljudi s groznim ženama napravili su velike karijere, a mnogi koji su imali divne žene propali su. Sve u svemu, to i nije tako važno, jer u politici odlučuje prvenstveno kalibar samog čovjeka. Malo tko se danas ženi iz posve političkih razloga.

Ta njegova stara sposobnost da je stavi na njeno mjesto još uvijek ju je šokirala. Poklonila se na arapski način, skrivajući lice, i sjela na sag.

— Oh, ustani, Justine, zaboga!

Ona je, međutim, prkosno podvila noge i naslonila se na zid pored kamina, milujući Natašu. Čim je stigla, otkrila je da je poslije smrti kardinala Vittorija Rain uzeo mačku. Veoma je volio tu životinju, iako je bila već stara i mušičav — Jesam li

ti rekla da se vraćam kući na Droghedu, zauvijek? — upitala je iznenada.

Upravo je uzimao cigaretu iz tabakere, ali njegove krupne šake nisu ni na trenutak zastale ili zadržtale, već su mirno dovršile ono što su započele.

— Dobro ti je poznato da mi nisi rekla — odgovorio je.

— Onda ti kažem sad.

— Kad si donijela tu odluku?

— Prije pet dana. Odlazim krajem ovog tjedna, nadam se. Jedva čekam da se vratim kući.

— Razumijem.

— Je li to sve što mi imaš reći o tome?

— A što bih ti mogao reći osim da ti želim sreću u svemu što poduzmeš? — Govorio je tako savršeno mirno da je zatreptala.

— Lijepo, hvala ti! — rekla je vedro. — Sigurno ti je drago što ti neću više dosađivati.

— Nikad mi nisi dosađivala, Justine — odgovorio je.

Ostavila je Natašu, uzela žarač i počela prilično nervozno džarati užarene truppe koji su već bili dogorjeli i na prvi dodir se raspadali, izbacujući rojeve varnice; toplina vatre naglo se smanjila.

— Sigurno nas demon razaranja u nama tjera da žaračem ubijamo duštu vatre. To samo ubrzava njen kraj. Ali kakav divan kraj, zar ne, Rain?

Njega očigledno nije nimalo zanimalo što se događa s vatrom kad je netko džara, jer je mirno upitao:

— Krajem tjedna, znači? Ti, izgleda, ne želiš gubiti vrijeme.

— Kakvog smisla ima odlagati?

— A tvoja karijera?

— Dosta mi je karijere. Osim toga, poslije lady Macbeth, što mi je još ostalo da uradim?

— Oh, odrasti već jednom, Justine! Kad počneš s takvim pubertetskim glupostima, dođe mi da te zgrabim i dobro pretresem! Zašto jednostavno ne kažeš kako ti se čini da kazalište više ne predstavlja izazov za tebe, i da si se poželjela kuće?

— U redu, u redu, u redu! Neka bude kako god hoćeš! Ja sam po običaju zajedljiva, samo na vlastiti račun. Žao mi je ako sam te uvrijedila! — Naglo je

skočila. — Do vraga, gdje su mi cipele? I gdje sam ostavila kaput?

Pojavio se Fritz, noseći cipele i kaput, i odvezao je kući. Rain se ispričao što je ne može otrpatiti, morao je obaviti još neke poslove. Kad je otišla, ostao je sjediti ispred ponovo raspaljene vatre, s Natašom u krilu. Ni po čemu se nije moglo zaključiti da ima nekog posla.

— E pa — rekla je Meggie majci — nadam se da smo dobro postupile.

Fee je pogledala prema njoj i klimnula glavom.

— Oh, jesmo, sigurna sam. Nevolja s Justinom je u tome da nije sposobna sam donijeti takvu odluku, pa nikakvog izbora nije bilo. Morale smo je donijeti umjesto nje.

— Nisam sigurna da volim igrati boga. Mislim da znam što ona u stvari želi, ali čak i kad bih joj to mogla tresnuti u lice, ona bi našla načina da to porekne.

— Clearyjevski ponos — rekla je Fee, s jedva primjetnim osmijehom. — Javlja se i kod onih od kojih to ne bismo očekivali.

— Clearyjevski ponos, i ne samo to! Uvijek sam smatrala da u tom ponosu ima i nečeg armstrongovskog.

Fee je, međutim, zavrtjela glavom.

— Nema. U svemu što sam radila ponos je igrao vrlo malu ulogu. To je i svrha starosti, Meggie. Da prije smrti razmislimo o onome što smo radili, i shvatimo zašto smo to radili.

— Pod uvjetom da nam to senilnost ne onemogući — rekla je Meggie tvrdo. — Tebi, doduše, takva opasnost ne prijete, a nadam se ni meni.

— Možda je senilnost milost dana onima koji se ne bi mogli suočiti sa svojim životom. Uostalom, još nisi dovoljno stara da bi mogla reći kako si izbjegla senilnosti. Pričekaj još dvadesetak godina.

— Još dvadesetak godina! — ponovila je Meggie kao jeka, užasnuta. — Oh, to je strašno dugo!

— Pa sad, mogla si se pobrinuti da tih dvadeset godina ne provedeš u samoći, zar ne? — rekla je Fee, vrijedno plućući.

— Da, mogla sam, ali to ne bi bilo vrijedno truda, mama. Misliš da bi? — Kucnula je vrhom stare pletaće igle po pismu što je stiglo od Justine, ne bez sumnje u glasu. — Dovoljno sam oklijevala. Otkako je Rainer otišao, samo sam sjedila i

nadala se da neću morati ništa poduzimati, da neću morati ja donositi odluku. Ipak imao je pravo. Na kraju sam to ipak ja morala učiniti.

— Pa sad, mogla bi priznati da sam i ja učinila ponešto — pobunila se Fee, uvrijeđena. — Naravno, tek nakon što ti je ponos dopustio da mi sve kažeš.

— Da, pomogla si mi — rekla je Meggie nježno.

Stari je sat kucao, a njihove ruke munjevito su pokretale debele pletače igle.

— Reci mi nešto mama — javila se Meggie iznenada. — Daneova te je smrt slomila, a Frankova sudbina, tatina i Stuova smrt nisu. Zašto?

— Slomila? — Fee je prestala plesti i spustila igle u krilo. Mogla je plesti jednako dobro kao dok joj je vid bio još savršen. — Kako to misliš, slomila?

— Kao da te je ubila.

— Sve me je to ubijalo, Meggie, ali kad se dogodilo ono s Frankom, ocem i Suom, bila sam mlada i imala sam snage da sakrijem što osjećam. A bila sam i razumnija, upravo kao ti sada. Ralph je, međutim, znao kako mi je bilo kad su otac i Stu poginuli. Bila si premlada da bi to vidjela. — Osmjehnula se. — Obožavala sam Ralpha, znaš. Bio je... nekako poseban. Strašno sličan Daneu.

— Da, bio je. Nisam znala da si to primijetila, mama... tu sličnost njihovih karaktera, mislim. Čudno. Ti si za mene crna Afrika. Toliko toga ne znam o tebi!

— Nadam se da je tako! — rekla je Fee, kratko se nasmijavši. Ruke su joj ostale nepomične. — Ali, da se vratim na ono o čemu smo razgovarale... ako si kadra da uradiš za Justinu to što želiš, Meggie, znači da si iz svojih nevolja izvukla više nego ja iz mojih. Ja nisam bila spremna da uradim za tebe ono što je Ralph zahtijevao, da se brinem o tebi. Željela sam svoje uspomene... samo svoje uspomene. Ti, međutim, nemaš izbora. Uspomene su sve što ti je ostalo.

— Pa sad, u njima čovjek nalazi utjehu, kad jednom mine bol. Ne misliš li tako? Imala sam Danea punih dvadeset šest godina, i naučila sam govoriti sebi kako je ono što se dogodilo sigurno dobro, da je na taj način pošteđen nekog strašnog iskušenja za koje možda ne bi imao snage. Nečeg sličnog onome što je zadesilo Franka, samo na drugi način, naravno. Ima stvari koje su gore od smrti, to znamo i ti i ja.

— U tebi nije ostalo baš nimalo gorčine? — upitala je Fee.

— Oh, u početku sam bila ogorčena, a onda sam, radi drugih, prisilila sebe da ne budem.

Fee je nastavila plesti.

— I tako, kad mi odemo, neće ostati nitko — rekla je tiho. — Neće više biti Droghede. Oh, dobit će par redaka u povijesti, a neki ambiciozan mladić doći će u Gilly da zabilježi sjećanja onih koji još pamte stara vremena, za knjigu koju će napisati o Droghedi. O posljednjem od velikih posjeda u Novom Južnom Walesu. Nitko od čitalaca, međutim, neće znati kako je zaista bilo, jer je to nemoguće. To može znati samo onaj tko je bio dio Droghede.

— Da — rekla je Meggie, ne prestajući plesti. — Samo onaj tko je bio dio Droghede.

Oprostiti se s Rainom u pismu bilo je lako; izmučena bolom i pomalo izvan sebe, čak je u tome našla i neko okrutno zadovoljstvo. Uzvraćala je udarac — ja patim, pati i ti! Ovog puta Rain, međutim, nije dopustio da sve ostane na pismu. Navalio je da zajedno večeraju u njihovom omiljenom restoranu. Nije predložio kuću na Park Laneu, što ju je razočaralo, ali nije iznenadilo. Namjeravao je, očigledno, da se konačno oprostí s njom u prisutnosti dobroćudnog Fritza. Nije želio riskirati.

Prvi put u životu obukla se vodeći računa o onome što se njemu sviđa; zlobni duh koji ju je znao nagovoriti na ružičasti saten i narančaste volane povukao se psujući. Kako je Rain volio čiste linije, obukla je do poda dugu haljinu od svilenog džerseja boje crnog vina, s visokim ovratnikom i uskim dugim rukavima. Oko vrata je stavila veliku, ravnu ogrlicu od zlatnih vitica ukrašenih granatima i biserima, a na obje ruke narukvice u istom stilu. Samo ta strašna, strašna kosa... Bilo je nemoguće disciplinirati je da on bude zadovoljan. Malo više šminke nego normalno, da sakrije tragove potištenosti. Tako. Bit će dobro ako je ne bude previše promatrao.

Činilo se da je ne promatra previše pažljivo, bar sudeći po tome da nije rekao kako izgleda umorno ili čak bolesno, pa čak ni upitao je li pakiranje bilo naporno. To nije bilo nimalo slično njemu. Nakon izvjesnog vremena obuzeo ju je osjećaj da se svijet ruši, toliko je bio drukčiji nego obično.

Nije se nimalo trudio da večer prođe ugodno, da bude nešto što će kasnije sa zadovoljstvom i humorom spominjati u pismima. Da je uspjela uvjeriti sebe kako je žalostan što ona odlazi, moglo je sve biti u redu, ali to nikako nije uspijevala. Njegovo raspoloženje jednostavno nije odgovaralo takvom zaključku. Naprotiv, bio je tako odsutan da se osjećala kao da sjedi s lutkom od kaširanog papira, jednodimenzionalnom, spremnom da, nošena povjetarcem, svakog trenutka odleti nekamo daleko od nje. Kao da su jedno drugom već rekli zbogom, pa je taj sastanak sasvim suvišan.

— Jesi li dobila odgovor od majke? — upitao je uljudno.

— Nisam, ali ga i ne očekujem. Vjerojatno je ostala bez riječi.

— Želiš li da te Fritz odveze sutra na aerodrom?

— Hvala, uzet ću taksu — odgovorila je hladno. — Ne bih željela da te lišavam njegovih usluga.

— Provest ću na sjednici cijeli dan, pa te uvjeravam da mi to neće ni najmanje smetati.

— Rekla sam da ću uzeti taksu!

Podigao je obrve.

— Nema nikakve potrebe da vičeš, Justine. Neka sve bude onako kako želiš.

Više je nije nazivao *Herzchen*; u posljednje vrijeme, primijetila je, sve je rjeđe upotrebljavao taj stari naziv od milja, a te večeri niti jednom. Oh, kakva sumorna, mučna večer! Neka se samo sve što prije svrši! Uхватила je sebe kako promatra njegove ruke i pokušava se sjetiti njihovog dodira, a ne može. Zašto život ne može biti gladak i dobro organiziran, zašto se moraju događati stvari kao ono s Daneom? I možda zato što se sjetila Danea, njeno raspoloženje iznenada je dostiglo točku kad više nije mogla mirno sjediti, ni trenutka više. Spustila je ruke na stranice stolice.

— Imaš li nešto protiv da pođemo? — upitala je. — Čini mi se da će mi glava puknuti od glavobolje.

Na uglu High Roada i uličice u kojoj je stanovala Justine, Rain joj je pomogao da iziđe iz kola, rekao Fritzu neka vozi oko bloka i pažljivo je uzeo pod ruku da je isprati. Dodir njegove ruke bio je sasvim bezličan. Išli su polako preko kamenih kocki kroz ledenu, sitnu londonsku kišu, slušajući odjek vlastitih koraka. Sumornih, osamljenih koraka.

— I tako, Justine, konačno se rastajemo — rekao je.

— Pa sad, na izvjesno vrijeme, u svakom slučaju — odgovorila je vedro. — Ipak nije zauvijek znaš. Dolazit ću s vremena na vrijeme, a nadam se da ćeš i ti naći vremena da dođeš knama na Droggedu.

Zavrtio je glavom.

— Neću. Ovo je konačno zbogom, Justine. Ne vjerujem da smo još potrebni jedno drugom.

— Želiš reći da ti više nisam potrebna — rekla je, i to popratila ne baš previše uvjerljivim smijehom. — Sve je u redu, Rain! Ne šteti me, ja to mogu podnijeti.

Uhvatio ju je za ruku, sagnuo se, poljubio je, osmjehnuo se gledajući je ravno u oči i udaljio se.

Na otiraču pred vratima ležalo je pismo od majke. Justine se sagnula, podigla ga, bacila torbicu i šal na pod, skinula cipele i otišla u dnevnu sobu. Tu je sjela na jedan od spakiranih sanduka, grickajući usne, nekoliko trenutaka tužno, zbunjeno zureći u veliku Daneovu fotografiju snimljenu na dan njegovog zaređenja. Zatim je uhvatila sebe kako bosim nogama miluje smotani sag od klokanske kože i brzo ustala, s izrazom gađenja na licu.

Kratka šetnja do kuhinje, to je ono što joj je potrebno. Zato je odšetala do kuhinje, otvorila frižider, izvukla posudu sa slatkim vrhnjem i kutiju s filter-kavom iz lednice. S jednom rukom na slavini, spremajući se da napuni vodom lončić za kavu, zurila je oko sebe širom otvorenih očiju, kao da nikad u životu nije vidjela tu prostoriju. Gledala je u mrlje na zidu, u blistavi filodendron u košari obješenoj o strop, u sat u obliku crne mačke koja maše repom i koluta očima promatrajući tako nemarno traćenje vremena. Na ploči-podsjetniku bilo je krupnim slovima ispisano SPAKIRATI ČETKU ZA KOSU. Na stolu je ležao portret Raina u olovci što ga je nacrtala prije nekoliko tjedana, a pored njega kutija cigareta. Uzela je cigaretu i pripalila je, spustila lončić na štednjak i sjetila se majčinog pisma što ga je još držala u ruci. Mogla bi ga pročitati dok voda ne zakipi. Sjela je za kuhinjski stol, odgurnula crtež Raina na pod i stavila na njega noge. Evo ti, Rainere Moerlingu Hartheime. Pogledaj koliko mi je stalo do tebe, debela zadrta švapska huljo u kožnom kaputu! Nisam ti više potrebna, je li? U redu, nisi ni ti meni!

Draga moja Justine (pisala je Meggie),

Sigurno sam da s uobičajenom brzinom već provodiš svoju namjeru u djelo, ali se ipak nadam da ćeš ovo pismo dobiti na vrijeme. Ako sam u svojim ranijim pismima rekla nešto što je dovelo do te tvoje iznenadne odluke, molim te da mi oprostiš. Nisam nikako željela izazvati takvu drastičnu reakciju. Vjerojatno sam samo tražila malo suosjećanja s tvoje strane zaboravivši, kao uvijek, da se ispod tvoje grube vanjštine krije meko srce.

Da, osamljena sam, strašno sam osamljena, ali to nije nešto što bi tvoj povratak kući mogao eventualno izmijeniti. Ako na trenutak raznisiš, vidjet ćeš koliko u tome ima istine. Što misliš postići tim povratkom kući? Nije u tvojoj moći da mi vratiš ono što sam izgubila, a ne možeš mi to ni nadoknaditi. Nisam izgubila samo ja, izgubila si i ti, izgubila je baka, svi smo izgubili. Imam dojam da si nekako došla do zaključka,

potpuno pogrešnog zaključka, da si nekako ti za sve odgovorna. Ova mi tvoja sadašnja odluka opasno miriše na pokoru. To je oholost i umišljenost, Justine! Dane je bio zreo muškarac, a ne bespomoćna beba. Ja sam ga pustila da ide, nije li tako? Da sam dopustila da me obuzmu takvi osjećaji, sjedila bih ovdje i optuživala sebe što sam mu dopustila da živi vlastitim životom dok me ne bi otpremili u ludnicu. Ali ja ne sjedim i ne optužujem sebe. Nitko od nas nije bog, ali mislim da sam imala više prilike da to naučim nego ti.

Vraćajući se kući, ti mi donosiš svoj život kao žrtvu. *Ja to ne želim.* Nikad to nisam željela. I odbijam da primim tu žrtvu. Tebi nije mjesto na Droghedi, nije bilo i neće biti. Ako još uvijek nisi sigurna gdje ti je mjesto, savjetujem ti da smjesta sjedneš i počneš ozbiljno razmišljati. Ponekad si zaista strašno tupa. Rainer je vrlo simpatičan čovjek, ali takvog altruista lakvog ti očigledno u njemu vidiš, još nikad nisam srela. Zbog Danaea, ma što ne kažeš! Kad ćeš zaboga odrasti, Justine?

Najdraža moja, ugasilo se jedno svjetlo. Ugasilo se jedno svjetlo za sve nas. I ti tu apsolutno ništa ne možeš učiniti, zar ne shvaćaš? Ne želim te uvrijediti pretvarajući se da sam potpuno sretna. To nije normalno ljudsko stanje. Ali ako misliš da mi ovdje na Droghedi provodimo dane plačući i jadikujući, grdno se varaš. Mi imamo svoja zadovoljstva, i to je jedan od glavnih razloga zašto naša svjetla za tebe još gore. Daneova svjetlost ugasila se zauvijek. Molim te, Justine, pokušaj se pomiriti s tim.

Dođi na Droghedu svakako, svi željno očekujemo da te vidimo. Ali ne zauvijek. Kad bi zauvijek ostala ovdje, nikad ne bi bila sretna. To bi bila ne samo sasvim nepotrebna žrtva, nego i beskorisna. U karijeri kakva je tvoja, prekid od samo godinu dana mogao bi te skupo stajati. Zato ostani tamo gdje ti je mjesto, budi dobar građanin svog svijeta!

Bol. Bol ista kao prvih dana poslije Daneove smrti. Ista uzaludna, beskorisna, neizbježna bol. Ista grozničava bespomoćnost. Naravno, ona ne može ništa učiniti. Nema načina, nema mogućnosti da nešto popravi.

Vrisak! Lončić za kavu je pišteći puštao paru. Šuti, lončiću, šuti! Šuti radi mame! Kako je to biti mamino jedino dijete, lončiću? Pitaj Justinu, ona zna! Da, Justine zna što znači biti jedino dijete. Ali ja nisam dijete koje ta jedna žena, što polako stari tamo na usamljenom ranču, želi imati kraj sebe. Oh, mama! Oh, mama... Zar misliš da ne bih, kad bi to bilo u ljudskoj moći? Da ne bih dala staru svjetiljku za novu, svoj život za njegov? Nije pravo da Dane bude onaj koji mora umrijeti... Ali ona ima

pravo. Moj povratak na Droghedu ne može izmijeniti činjenicu da se on više nikad neće vratiti. Neće se vratiti iako leži tamo. Svjetlost se ugasila i ja je ne mogu ponovo upaliti. Shvaćam, međutim, što želi reći. Moja svjetlost još gori u njoj. Ne samo na Droghedi.

Vrata je otvorio Fritz, na sebi nije imao elegantnu tamnoplavu šofersku uniformu, nego elegantno jutarnje batlersko odijelo. Kad se osmjehnulo, kruto poklonio i kucnuo potpeticama na klasični njemački način, Justine se prvi put upitala radi li on za Raina i u Bonnu.

— Jeste li vi, Fritz, samo ponizni sluga Herr Hartheima ili njegov pas čuvar? — upitala je pružajući mu kaput.

Fritz se nije dao zbuniti.

— Herr Hartheim je u svojoj radnoj sobi, gospodice O'Neill.

Sjedio je i gledao u vatru, nagnut malo naprijed, prema Nataši, koja je skupčana spavala na pragu kamina. Kad su se vrata otvorila, podigao je pogled, ali nije ništa rekao, nije pokazao radost što je vidi.

Justine je prešla preko sobe, kleknula i položila čelo na njegovo koljeno.

— Rain, oprostite za sve ove godine, ne mogu se nakajati — šapnula je.

Nije ustao niti je privukao sebi, već je kleknuo do nje na pod.

— Dogodilo se čudo — rekao je.

Osmjehnula se.

— Nikad me nisi prestao voljeti, zar ne?

— Ne, *Herzchen*, nikad.

— Sigurno sam te teško ranila.

— Ne onako kako ti misliš. Znao sam da me voliš, i nije mi bilo teško čekati. Uvijek sam vjerovao da strpljiv čovjek na kraju pobjeđuje.

— I tako si odlučio da me pustiš da sama dođem do istine. Nije te nimalo zabrinulo kad sam rekla da se vraćam na Droghedu, ili možda jest?

— Oh, jest! Da se radilo o drugom muškarcu, ne bih se mnogo brinuo, ali Drogheda... Ona je strašan suparnik. Da, bio sam zabrinut.

— Znao si da odlazim prije nego što sam ti rekla, zar ne?

— Clyde je pustio mačka iz vreće. Telefonirao mi je u Bonn, pitao je postoji li neki način da te nagovorim da ostaneš, i ja sam mu rekao neka igra tvoju igru

tjedan-dva, dok ne vidim što mogu učiniti. Ne radi njega, Herzchen. Sebe radi. Takav altruist nisam.

— To je i mama rekla. Ali ova kuća! Jesi li je zaista imao prije mjesec dana?

— Nisam i nije moja. Sad, međutim, budući da će nam ionako biti potrebna kuća u Londonu ako želiš nastaviti svoju karijeru, bit će bolje da se pobrinem kako da je kupim. Pod uvjetom da ti se sviđa, naravno. Dopustiš ču ti čak da je urediš po svom ukusu, ukoliko čvrsto obećaš da je nećeš obojiti u ružičasto i narančasto.

— Nisam znala da znaš biti tako tajanstven. Zašto mi nisi jednostavno rekao da me voliš? Toliko sama to željela!

— Nisam htio. Bilo je indikacija da ćeš to sama uvidjeti, i bilo je nužno da sama uidiš.

— Samo što sam ja kronično slijepa, i nikad ne bih sama uvidjela. Trebalo je da mi netko pomogne. Mama me je konačno natjerala da otvorim oči. Sinoć sam dobila od nje pismo, u kojem mi je napisala da se ne vraćam kući.

— Tvoja je majka zaista izvanredna osoba.

— Znam da ste se sreli, Rain... Kada?

— Otišao sam na razgovor s njom prije otprilike godinu dana. Drogheda je veličanstvena, ali nije za tebe, Herzchen. Pokušao sam tada u to uvjeriti tvoju majku. Nemaš pojma koliko sam sretan da je to uvidjela, iako ne vjerujem da je nešto od onoga što sam joj rekao naročito pomoglo.

Položila mu je prst na usta.

— I sama sam sumnjala, Rain. Uvijek sam sumnjala, i možda ću uvijek sumnjati.

— Oh, *Herzchen*, nadam se da nećeš! Za mene nikad neće postojati nitko drugi. Samo ti. To čitav svijet zna već godinama. Ljubavne riječi, međutim, ne znače ništa. Mogao sam te bombardirati njima tisuću puta dnevno a da to ni najmanje ne utječe na tvoje sumnje. Zato ti nisam govorio o svojoj ljubavi, Justine, živio sam za nju. Zar bi mogla posumnjati u osjećaje svog najvjernijeg viteza? — Uzdahnuo je. — E pa, bar nije došlo od mene. Možda ćeš i ubuduće zadržati vjeru u riječi svoje majke.

— Molim te, ne govori tako! Jadni moj Rain, izgleda da sam do kraja iscrpila tvoje strpljenje. Neka te ne vrijeđa što je došlo od mame. To nije važno! Ponizno padam na koljena pred tobom!

— Hvala bogu što će ta poniznost trajati samo jedan dan — rekao je veseli je. — Sutra ćeš opet doći k sebi.

Napetost koju je osjećala počela je popuštati, ono naj gore je prošlo.

— Ono što mi se najviše sviđa... ne, ono što najviše *volim* kod tebe jest što mi uvijek tako pariraš da ostajem bez riječi.

Ramena su mu se zatresla.

— Onda gledaj na budućnost ovako, *Herzchen*: zajednički život s tim čovjekom možda će mi dati priliku da naučim kako se to radi. — Poljubio joj je oči, obrve, obraze. — Ne želim te drukčiju nego što jesi, Justine. Ostani kakva jesi, do posljednje pjege na licu, do posljednje stanice u mozgu.

Obavila mu je ruke oko vrata i zavukla prste u njegovu gustu kosu.

— Oh, kad bi samo znao koliko sam čeznula za ovim! — rekla je — Nikad nisam mogla to zaboraviti!

Brzjav je glasio: UPRAVO POSTALA GOSPOĐA JUSTINE HARTHEIM STOP INTIMNA CEREMONIJA U VATIKANU STOP OSOBNI PAPIN BLAGOSLOV I SVE ŠTO UZ TO IDE STOP TO ZNAČI DA SAM SE DEFINITIVNO UDALA USKLIČNIK DOĆI ĆEMO K VAMA NA BRAČNO PUTOVANJE ČIM BUDE MOGUĆE ALI ŽIVJET ĆEMO U EVROPI STOP VOLIM VAS SVE RAIN TAKOĐER STOP JUSTINE.

Meggie je spustila formular na stolić i širom otvorenih očiju zagledala se kroz prozor u raskošne boje jesenskih ruža u vrtu. Miris ruža, pčele na ružama. Hibiskus, grmlje u obliku boce, bijeli eukaliptusi, bugenvilija što se penje prema nebu, akacije. Prekrasan je taj vrt, tako živ! Divno je promatrati izdanke kako izbijaju, rastu, mijenjaju se i venu, a istovremeno se javljaju novi, obnavljajući isti beskrajni, neprekidni ciklus.

Vrijeme je da Drogheda stane. Da, krajnje je vrijeme. Neka se ciklus obnovi s nepoznatim ljudima. Sve sam to sama učinila, nemam koga optuživati. I nema trenutka zbog kojeg se kajem.

Ptica s trnom u grudima pokorava se nekom nepromjenjivom zakonu; on je tjera da se nabode na trn i umre pjevajući. U trenutku kad joj trn prodre u grudi, ona nije svjesna da joj donosi smrt; jednostavno pjeva i pjeva dok u njoj ima snage za posljednji pjev.

Mi, međutim, kad zabijemo sebi trn u grudi, mi znamo. Razumijemo. A ipak to činimo. Ipak to činimo.

- {1} Neprevodiva igra riječi — *stew* (paprikaš) i ime *Stuart* imaju zajedničko » stju« .
- {2} The Pale, dio Irske oko Dublina koji su Englezi osvojili prije Cromwella.
- {3} *Maori* su bili starosjedilačko pleme na Novom Zelandu.
- {4} U gradiću Drogheda, nedaleko od ušća rijeke Boyne u Irskoj, engleski državnik sir Edward Poynings formirao je krajem petnaestog stoljeća parlament, koji je trebalo da postane glavni oslonac engleske vlasti u Irskoj. Godine 1649. Droghedu je osvojio Cromwell i masakrirao njeno stanovništvo.
- {5} *Gumovac* (gum tree) je u Australiji lokalni naziv za eukaliptus, kojeg ima više vrsta. Autorica u knjizi upotrebljava oba naziva, pa je to sačuvano i u prijevodu.
- {6} *Biberovac* (*Schinus molle*), tropsko drvo s grozdovima blijedozelenih cvjetova i crvenim ljutim plodovima.
- {7} Od *skeigh* (škotski) plemenit, dostojanstven, uglađen.
- {8} Operacija » *Torch*« (Baklja) iskrcavanje savezničkih snaga u Maroku i Alžiru 8. studenog 1942.
- {9} Kako je?
- {10} Jesi li bolestan?
- {11} *Maori* su bili starosjedilačko pleme na Novom Zelandu.
- {12} Srdašce
- {13} Svatko po svom ukusu.
- {14} Prokleta cura.